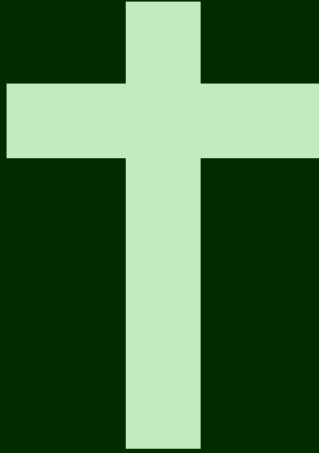

Nkomine Fal
Ritelé

Sola New Testament

Nkomine Fal Ritɛɛ **Sola New Testament**

copyright © 2010 UEEB/SIM au Benin

Language: Sola (Miyobe)

Translation by: SIM International

Sola, Nkomine Fal Ritɛɛ

This translation, published by the UEEB/SIM au Benin, was published in 2010.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM, BP 15, Parakou, Benin.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-10-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022
1bac8ff9-a7c9-52ef-bb5e-7155dd6ba1a1

Contents

Matiyee	1
Mariki	41
Luki	65
Yohani	105
Uléecaa Pitumε Mεwai	134
Rom	170
1 Korεnti	187
2 Korεnti	203
Kalaati	213
Eφεσι	219
Filipu	225
Kolασι	230
1 Tεsaloniki	234
2 Tεsaloniki	238
1 Timotee	240
2 Timotee	245
Tiiti	249
Filemω	251
Epireeyε	253
Yakupu	266
1 Piyεε	271
2 Piyεε	276
1 Yohani	279
2 Yohani	283
3 Yohani	284
Yuuti	285
Yohani Mεyεnε	287

Nsimé Kεcιrε ritelé kε Matiyee uu n wói

Lελεε ritelé ntí kέmεε ní we

Matiyee yεε ritelé ntí wói. Uricuruu yε Usuifi lε. Pisuifi kuu kó ri wói. U pεε ulampooyóó lε un kó Yeesu pipiretiki kefi ne pité pē kecōpe use. U ritelé ntí wóile un nfasimé má rε uké Pisuifi cereise rε Yeesu yεε yé anóo nyé kε Nkómáine Kpure ritelé ari n yikikεε wapisi. U nyísele rε Uléécaá iyóopi yεε Nsimé Kεcιrε riyíki. Sinyáru kuu nε pi símisi.

Ifaaci iyé mekériine ye mmé:

1. Icélaa kuu rikúú kecáá ní pa. I nyísele lε kai m píse rε Yeesu pipiretiki piké n sónε (5-7).
2. Isé kuu upipiretiki ní pa uu nε pi tum te piké ha nsímé kecιre riyóó (10).
3. Sinyáru sεε Uléécaá iyóopi mεwee ró ní céreise (13).
4. Kirisi pikó mεfine Uléécaá icápine kέmεε (18).
5. Itunje taróó kecáá icélaa Yeesu uké kelene m pεεmε (24-25).

Piké kelene Yeesu m mári, pi pεε u sélei rε Emanuyεeli. Liasei rε Uléécaá ye keróméé wele (1:23). Tinóó ntí kε Nsimé Kεcιrε kε Matiyee uu n wói nún nε tenese rε: Ani n nyu rε siyáa nnéi kam nókenékúri we keté keké ha ne tene (28:20). Lελεε nyíse rε Yeesu kε Uléécaá u yε ne ritiki uu nε sisoipi pi kecōpe n we.

Yeesu Kirisi pikpure anyiri

(Luki 3:23-38)

- 1 Yeesu Kirisi ye Tafti keyase lε, Tafti póon kó Apiraham keyase. Upikpure anyiri ye nnyé:
- 2 Apiraham yεε Isaaki mari, Isaaki póo Yakupu maru, Yakupu póo Yuta nε upimarecó márei,
- 3 Yuta póo Peresi nε Sera maru. Piuni yεε Tamaa. Peresi póo Hesiráo maru, Hesiráo póo Aram maru,
- 4 Aram póo Aminatapi maru, Aminatapi póo Nasáo maru, Nasáo póo Salimani maru,
- 5 Salimani póo Poosi maru. Pi yε Poosi uni sée rε Rahapi. Poosi póo Opeti maru. Uyε uni yεε Ruuti. Opeti póo Yeseε maru,
- 6 Yeseε póo uyóopi Tafti maru,
- 7 Tafti póo Salomáo maru. Salomáo uni ye mekεε-mε Urii sóonlεnle.
- 7 Salomáo póo Ropowam maru, Ropowam póo Apiya maru, Apiya póo Asaa maru,
- 8 Asaa póo Yosafati maru. Yosafati póo Yoram maru. Yoram póo Osiyasi maru,
- 9 Osiyasi póo Yotam maru, Yotam póo Akaasi maru, Akaasi póo Esekiyasi maru,
- 10 Esekiyasi póo Manasee máru, Manasee póo Amáo maru, Amáo póo Yosiyasi maru,
- 11 Yosiyasi póo Yekoniya nε upimarecó márei. Likumúnjε kpe-i kapi Isirayεeli pikó cópii apí nε Papilóoni kuyu sí.
- 12 Kapi Isirayεeli pikó n cópii apí nε Papilóoni kuyu sí memáá kε Yekoniya póo pεε Sealitiyeli mari, Sealitiyeli póo Soropareeli maru,
- 13 Soropareeli póo Apihuuti maru, Apihuuti póo Eliyakim maru, Eliyakim póo Asáo maru,
- 14 Asáo póo Satóki maru, Satóki póo Akim maru, Akim póo Eliwuuti maru,
- 15 Eliwuuti póo Eleyasaa maru, Eleyasaa póo Matani maru, Matani póo Yakupu maru,
- 16 Yakupu póo Maari ula Yosefi maru. Maari kέmεé kε Yeesu kapi ye kó n sée rε Kirisi uu léeme.
- 17 Lε nnya, kaí nε Apiraham-i n kpísi aí nε Tafti-i pá, li wale ncōpuri anai kefi nε ana. Kai Tafti-i n kpísi aí nε kumúnjε kpe-i kapi Isirayεeli pikó n cópii apí nε Papilóoni kuyu sí pá, li wale ncōpuri anai kefi nε ana. Kai kó kei n kpísi aí nε Kirisi imaretunje pá, li wale ncōpuri anai kefi nε ana acó.

Lε kapi Yeesu Kirisi m mári

(Luki 2:1-7)

18 Lε kapi Yeesu Kirisi m mári ye nní: Uuni Maari kapí pεε Yosefi feileilε, amá Nfáasone nn tíyεε uu fapisi u nε Yosefi apí kó kahane kulee rimpéne.

19 Uula Yosefi ye aseí ute le, uu pεé la uké unósi ísei lukeise kuyu kuké kó, uu pεé n la uké riséé nε u lakase.

20 Kuu ní we un likεcáá músu, Upíima uleecaatumε unyine uu keláré-i u kpáfútme uu u maa rε: Tafti kepiré Yosefi, Maari pikpiké apí kape pó n cónjε. Nfáasone mεε tíyεε kuu fapisi.

21 U kewántisi marune aa kε séi rε Yeesu. Kekeε sónti keké kempuri pikó akópe kέmεε lese.

22 Lε nnéi ai wai, Upíima rináo kuu mekεε antepu Esayi m máase riké nε n li nnya. Lελεε rε:

23 Ukpére yεε úu utisi n nyu yé kefa wa, uu kewántisi maru apí kε séi rε Emanuyεeli, liasei rε Uléécaá ye keróméé we.

24 Kε Yosefi uu n yisi, uu lε kε Upíima uleecaatumε uu u n símisi wai, uu Maari kunósi kpísi.

²⁵ Amá u ne uyē ápi kulee ripéne uú ha ne kewántisi maru. Kuu ke m mári, Yosefi uu ke séi re Yeesu.

2

Pinyuwe píima pinyine ye Yeesu piyéne ha

¹ Yutee keté kémee kapi Petelehem-pó Yeesu mari. Erooti yee pee kei kumúnjé kpe-i uyóopi píima. Pinyuwe píima pinyine api ketunjeleeme-mempó yisi api Yerusalem tulu.

² Apí ha pise re: Yei ye kewá kē kapi m mári pin tee re kekee sónti keké Pisuiifi iyóopi tone? Háí ketunjeleeme-pó kari riwárepi tee n nyíselē te pi kewá kē mari yē. Lē nnya karí ka re toké ke yáási ari wúla.

³ Ke uyóopi píima Erooti uu lē n kó, ai u ne Yerusalem pikó nnéí mpóocaaí tani.

⁴ Uu pepee ye Uléécaa inyóonse n wa piwéése nnéí ne isé picélaa cápine uu pi pise re keló kéye-i kápí uyē ke Uléécaa uu n wée marune.

⁵ Apí u pese re: Yutee keteni-i, Petelehem-pó le. Antepu Mísee ye mekke-me wáí re:

⁶ Pó Petelehem kuyu!

Ai póo Yutee keté kecáá ayu kecəpe ríyu paalē.

Li we re kepóméé ke uyóopi píima uu léerine,

uyee yé pinésoi Isirayeli pikó n séné.

⁷ Kei ke Erooti uu pee pinyuwe píima pē meyaá sée uu pi pise re piké u símisi n̄sone uké céri kumúnjé kpe-i ke riwárepi tē ari n léeme.

⁸ Uu pee limemáá Petelehem-pó pi tum uu pi maa re: ani n ηme ani ha kewá kē kecáá n̄sone pisei ani kóm. N̄n ke n yē, ani peeri ani né símisi n̄eké ha kó ke yáási ké riwula.

⁹ Ke Erooti uu lē písimé pi ní masí, api yisi api ncée pólo. Kei kapi pee ripáí, api yénu riwárepi tē kápí pee ketunjeleeme-pó n yé tin pikeyu sóne pin ti tikilē. Ari keló ke-i ke kewá kē ake ní we tulu, ari nyere.

¹⁰ Kapi kei ri n yé, ai meykíyiki pi larisi.

¹¹ Apí kényó loni api kewá ne keuni Maari yenu, api ke yáási apí ne wula. Apí pee pimemá fénne apí wura ne tulaali ηmaa-ηmaa ne mékpó kapi ye n sée re miiri lese api ke hekesi.

¹² Uléécaa uu péé masí kelaré kémee pi símisi re ápi kape Erooti kémee pele. Kei kapi pee ncée féé kpísi apí ne pikuyu pele.

Pi Yeesu ne Esipiti keté ha

¹³ Ke pinyuwe pē apí n tómpo, Uplima uleecaatumē unyine uu kelaré-i Yosefi kpáfúme uu re: A yisi, a kewá ne keuni kpísi aa wuru aa Esipiti keté loni. Erooti ye lalē uké ke kpu. Lē nnya, ani ha kei-pó n tú liké ha ne tu kumúnjé kpe-i kam yé n̄ n símisi re ani peeme.

¹⁴ Yosefi uu yisi uu kewá ne keuni kpísi uú ne kesinecə wuru uú ha Esipiti-pó pésu.

¹⁵ Uu kei n we Erooti uú ha ne kpi. Lē ke Upíima uú pee uantepu m máase liké ne n wa nnya kai lē wa. U pee re:

Ne unéηmáne sée re uké Esipiti keteni-i le.

Pi Petelehem keté-pó siwá s̄nsápi kó

¹⁶ Ke Erooti uu ní ka uu céru re pinyuwe pee u kiraasele, kuwóí píima kunyine aku u wai. Uu pee kumúnjé kpē ke pinyuwe pē apí u n símisi ne páme uu t̄yese api siwántisi nnéí see aηmē até n tu ne sē sisínáá Petelehem ne ayu nyee ne kei n kólē kémee kóni.

¹⁷ Lē ke antepu Yeremii uú pee mekke-me ní ma kai lē wa. U pee re:

¹⁸ Rama-pó kari nní nné kóm̄eiri.

Sicááila ne ikpətu ke unyine uu wórii

Raseli yee lē usiwá kecáá tēni.

Uu nkpáni la piké u kpurei.

Ne kese, áí nkpáni u tise.

Pi ne Yeesu Isirayeli keteni-i peeme

¹⁹ Upíima uleecaatumē unyine uu Esipiti-pó Erooti mekpó-maá kelaré-i Yosefi kpáfúme,

²⁰ uu re: A yisi, a kewá ne keuni kpísi aá ne Isirayeli keté pele. Pepee pee ní la piké kewá kē kpu ye kpínle.

²¹ Kei ke Yosefi uu yisi uu kewá ne keuni kpísi uú ne Isirayeli pele.

²² Amá ke Yosefi uu n kó te Aricelayuusi yee usáa Erooti iyóopi Yutee keté kecáá tóne, iwame ii u wai uu péé n yulu re úu kei tonene. Uléécaa uu kó kelaré-i u símisi uu yisi uu Kalílee keté-mē tómpo,

²³ uú ha kuyu kpē kapi ye n sée re Nasareti-i tone. Lē ke antepuye apí pee ní ma kai lē tikilē. Pi pee re: Pi yé kam apí kewá kē séi re Nasareti ukó.

3

Yohani Uniwole ye Uléecaa Nsimé yóólē

(Mariki 1:1-8; Luki 3:1-18; Yohani 1:19-28)

¹ Aí weri kumúnjé kunyine-i, Yohani Uniwole uu léeri un Yutee kucesi kóima-i yóólē te:

² Ani mēfine conse, Uléecaa iyóopi ye nyahaimēle!

³ Yohani nsímé ke antepu Esayi uú pēe maa re:

Usoi rinóo ye ri tee kucesi kóima-i n yóólē te:

Ani Upíima ncee nyóonse,

aní usiceepi tēiise.

⁴ Kuyoooyo nkpíi ketukanka ke Yohani uú pēe tanaalē un kekónepampi kehale-i tēlē. Apáani ne metē kuú pēe le.

⁵ Yerusalem pikó ne Yutee ketē nnéi pikó ne Yuritee nkoi ketē pikó nnéi ye pēe ukemee sónaapale,

⁶ api ye piakópe yámne api tíyese uu Yuritee nkoi kémee míni pi wole.

⁷ Yohani uu yénu re Pifarisi ne Pisatusee pēe ukemee n sónaapo re uké míni pi wole ápi kusa kulúu we. Uu pēe pi maa re: Nó akpurii nnyé! Wóo nó céesi re aní Uléecaa kuwóo kpe n nyahaimē kaase?

⁸ Ani nóménéwai ne nyíse re nò mesei mēfine consele.

⁹ Ani kape n nyu re kani nní ní máikēe re Apiraham yee núnésáyaha nnya, lee ne nó piye. Amá ne kale ké nó simisi re Uléecaa yé fe uu apare nnyé pansese Apiraham siyase.

¹⁰ Iso ye pinanāa máalenle piké ne aléé iníjé sémmi. Lē nnya, kuléé kúye kunsá apipi sone m maru, pi yé ku riké api nna-i sápo.

¹¹ Míni nmanē ke nēe nó wole liké nyíse re nò mēfine consele. Amá uyee né memáá n sánti ye né fele. Am tu ricuruu ké uanéeri u mahā. Uyee sánti uké Nfáasone ne nna nó wole.

¹² U nkpáni yare usoi nkó yee kulú kapi ne n cácai m múfílē. U yé kukpépi pééi uu melukepipi risime-i súúni, uu kó acólé ilúké té uké wa uké nna teneciré kémee a risé.

Yohani ye Yeosu míni wole

(Mariki 1:9-11; Luki 3:21-22)

¹³ Kumúnjé kpe-i ke Yohani uu kei ní we un pisei míni wole ke Yeosu uu Kalilee-po yisi uu Yuritee nkoi mme-i u léepo re uké kó uyé míni wole.

¹⁴ Amá Yohani uu yúlu uu re: Né kaí ne sá re ké kepómēe hapo póké né wole, ái póo yé meníje kenéméé kam.

¹⁵ Yeosu uu pēe u pese re: A riyá liké pēe lē n we kelene. Lē kari yé fe arí ne lē nnéi ke Uléecaa uu ní la rísone wai. Kuu lē ní ma, Yohani uu pēe kóm uu míni u wole.

¹⁶ Ke Yohani uu lē Yeosu piwóle ní masí, Yeosu uu míni-i léepo. Keyóme ake kei nní wíkule uu Uléecaa Nfaasone yenu nn keyómecaa-po súiri yare rilóla, nn ukécáá tone.

¹⁷ Tinóo rinyine ari pēe keyómecaa-po leeri re: Nkó yee Kenépipi lala kecíre, ám ye ukécáá kó.

4

Setani ye Yeosu peikēe

(Mariki 1:12-13; Luki 4:1-13)

¹ Lē memáá, Uléecaa Nfaasone nn pēe Yeosu kpisi nné ne kucesi kóima loni re Setani uké ha u peikēe.

² Ke Yeosu uu sitúnjé afeena ne sisine afeena anóo m paasi, nkú nn u wai.

³ Setani yee m peikēe uú ne u kó uu u maa re: Pón mesei Uléecaa Kepipi, a apare nnyé rinóo maa aké pansē akpónó, aa le.

⁴ Yeosu uu u pese re: Li Nléecaasimé kémee wólaalē te:

Ái iluke nmanē yee ye usoi nfáa he, amá nípa nsímé ní-ye mee

Uléecaa nnóo-i n léeme yee kó usoi nfáa hele.

⁵ Setani uu kó Yeosu kpisi uú ne Uléecaa kuyu Yerusalem sí, uú ha kei Uléecaa keyo kehóré-po u tósi

⁶ uu re: Pón mesei Uléecaa Kepipi, a mepócíre keteni-i risápo. Li we re li Nléecaasimé kémee wólaalē te:

Uléecaa yé pó nnya upileecaatumē rinóo he

api pó yéu

kupóna áku kape ne ripare rinyine rinkpóu nnya.

⁷ Yeosu uu kó u pese re: Li kó keméē wólaalē te:

Kape Upíima Upóléecaa peikēe póké uketo yē.

⁸ Setani uu kɔ pikpíké u kɔá utú ha riyópe maamaa píima rinyine kehóré-pɔ tɔsi uu ketê nké kecáa ayɔɔpiyu ne ammule nnéi u nyíseɛte

⁹ uu pɛɛ kɔ u maɛ re: Pɔn n ɲmurei aa wúla aa né yáási, am nní nnéi pɔ he.

¹⁰ Yeesu uu u maɛ re: A kenékúrí yisi, Setani. Li Nléécaasimé ritelé-i wólaalé te: Upiima Upóléécaɛ mɛcire kóló kaí pise re usoi uké riwula uké yáási.

¹¹ Kei ke Setani uu pɛɛ Yeesu riyá, piléécaatumɛ api ukekúrí hapɔ api pɛɛ ukecáa m paílê.

Yeesu ye upikei Kalilee keteni-i kóraane

(Mariki 1:14-15; Luki 4:14-15)

¹² Ke Yeesu uu n kɔ te Yohani ye kukpaniilee-i we, uu yisi uu Kalilee ketê-mê pele.

¹³ Kuu n hápɔ, uu Nasareti-i tónɛ, amá Kapɛrinawum-mê kuu tómpɔ. Kei ye kupiyɛ ritime wele, Sapilɔ ne Nɛfitalii ketê-pɔ.

¹⁴ Lê ke antepu Esayi utú pɛɛ m ma liké ne n wa nnya kai lê wa. U pɛɛ re:

¹⁵ Nó Sapilɔ ne Nɛfitalii sitê pikó,

nó mínimaa ritime ní we

ne nó Yuriteɛ nkoi metéj ní we,

nó mpuri sane pikó, nó Kalilee keteni-i ní we,

¹⁶ nó pɛɛ kuɲmaha-i ní we, ani kɔ te

nɔ nkpéni metéi píima yenle.

Nkpɔ kuhore-i kaní pɛé we,

metéi ye nkpéni nó leɛpɔle.

¹⁷ Kaí ne kei n kpisi ke Yeesu uu pɛɛ piyóó lɔ te: Ani mɛfine conse, Uléécaɛ iyɔɔpi ye nyahaimɛle.

Yeesu ye pikpíntomécópii pina séé

(Mariki 1:16-20; Luki 5:1-11)

¹⁸ Yeesu ye pɛɛ Kalilee kupiyɛ ritime sónɛle uu Simɔɔ kapi rinyíri n he re Piyɛɛ ne uuwá Antiree yenu. Piketé ye pikpíntomécópii le. Anyɛj kapi pɛɛ fóm pin ne ikpíntomé cópii.

¹⁹ Uu pɛɛ pi maɛ re: Ani né ritiki ké t́yɛɛ ani ye písoi pɛɛ yé né rintiki wéési.

²⁰ Api mɛse ne mɛse anyɛj sá api u tiki.

²¹ Kuu kei n yisi, uu kéyu-mê sí uu kɔ Sepetee piɲmáne pité Yakupu ne uuwá Yohani yenu pi ne piusaa Sepetee pin pikuninɔ-i we pin pianyɛj nyóɔnsɛntɛ. Uu pi séi

²² api mɛse ne mɛse kúninɔi ne piusaa yá api u tiki.

Yeesu ye céésile un kɔ itói pɔise

²³ Yeesu ye pɛɛ Kalilee ketê nnéi kónnúlenle un Pisuiɛ ayomeyáhaalee kémɛɛ céési un kɔ Uléécaɛ iyɔɔpi Nsímé Kɛcire yóólé un kɔ itói nɔɔpuri ne nɔɲ nɔɔpuri mɛɛ písoi m pɛkɛsi pɔisɛntɛ.

²⁴ Kei ke urinyiri ari pɛɛ Sirii ketê nnéi kecáa rikóónú. Api pɛé ne pitóikɔ nnéi nɔɔpuri ne pɛ nnéi pɛɛ piipiɲɛ-i nɔɲ nnyine n kómei u n sɔnaapɔ un pi pɔisɛntɛ. Lɛlɛ nní yarɛ pinírihɛlaa ne rikpínkpí pikɔ ne síkankáláká.

²⁵ Asoiwú píima nyɛɛ Kalilee-pɔ ne Ayu Kɛfi ketê-pɔ ne Yerusalem-pɔ ne Yutee-pɔ ne Yuriteɛ nkoi metéj-pɔ ne léeme aa pɛɛ u n tikilê.

5

Istmé ke Yeesu uu upipiretiki riyópe kecáa n stmisi

(Luki 6:20-23)

¹ Ke Yeesu uu lɛ tisoiwú n yé, uu yisi uu riyópe yopoi utú ha tone. Upipiretiki api pɛɛ kei u leɛpɔ,

² uu pɛɛ picélaa pi loni. Icélaa iyɛɛ nnyí:

Nktɲɲɛ ytktyiki

³ Pɛɛɛ n nyu re ápi Uléécaɛ inipɛɛ-i líka tulaalé pɛɛ pínarekome.

Pɛɛɛ Uléécaɛ iyɔɔpi te.

⁴ Pɛɛɛ n tɛni pɛɛ pínarekome.

Uléécaɛ ye sántile uké pi kpurei.

⁵ Pɛɛɛ m purú pɛɛ pínarekome.

Uléécaɛ yé ketê kuú ne upísoi m mé pi pa.

⁶ Pɛɛɛ n náási piké mɛwai wa mɛké aseɛ n tikilê pɛɛ pínarekome.

Uléécaɛ yé kam uu pimela pi wai.

⁷ Pɛɛɛ ye picɔ íwe n tɛ pɛɛ pínarekome.

Uléécaɛ yé kam uu kɔ pɛ íwe tɛni.

⁸ Pɛɛɛ kɛfa n kpáailê pɛɛ pínarekome.

Pi yé kam api Ulééca yénu.

⁹ Pɛpɛɛ n wéési re pin yei n we, liké kei n ninjú pɛɛ pínarekome.

Ulééca yé kam uu pi séi re usipipi.

¹⁰ Pɛpɛɛ aseɪ n tíkílɛ, písoi pin lɛ nnya pi wéékuselɛ pɛɛ pínarekome.

Pɛpɛɛ Ulééca iyɔɔpi pikó.

¹¹ Nɔ mpí kapi n lámisi pin nɔ wéékuselɛ pin nɛ nnya nókenécáá nnɔɔme símaankeɛ, nɔ pínarekome.

¹² Liké nɔ n láárú nɔn ne mpɔɔnare cuunkɛɛ. Nónínɛɛ ye keyómɛca-pɔ piyɛle ái kumúnjé má. Limɛɔ kápí pɛɛ antepuyɛ pɛɛ péé ní we ani kelene weri wéékuselɛ.

Nnyási ne metéí kecáá icélaa
(Mariki 9:50; Luki 14:34-35)

¹³ Nɔ keté kecáá nnyási. Nnyási melɔ men nkɛpéni n kpu, yo kapi yé péé ne melɔ n pɛɛ? Li tise piké ketahai-mɛ n fómpɔ písoi piké téleise.

¹⁴ Nɔ kɔ keté metéí. Kuyu kɛɛ riyópe kecáá m mómaalɛ áku yé fe kuké m pékaalɛ.

¹⁵ Uka úu ye kéfíráa risé uu kucári ke kipi. Kecáá kuu ye ke ritəsi ake mɔpá úye kɛyɔ-i n kpááilɛ.

¹⁶ Limɛɔ kai pise re nómenétéí meké n kpááilɛ písoi nnéi pin me nyáni. Písoi piké nómenéwai sɔne n nyáni pin ne Nsunésáa Ulééca yɛɛ keyómɛca-pɔ ní we ríyu waise.

Isé kecáá icélaa

¹⁷ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Ani kape m músu re Moisi isé ne antepuyɛ icélaa kam pikópe ka. Am ka re ké i kpu, amá ne kale re liké lɛ li.

¹⁸ Asei kam nní nɔ símisi, keté ne keyóme ye kpére we, kewóipi cíú-cíú kéka née kesímépi kéka áke isé kɛme mélele má, liké ha ne mɔpá yo ketɔ tu.

¹⁹ Lɛ nnya, úye un isé rinɔ rinyine n kesi uu kɔ picɔ céési re piké ri kesi, mɔpá rinɔ tɛ tinsá pitiki n páápú, uyɛ yé masí Ulééca iyɔɔpi kɛme usírísá. Amá úye un ti m pakare un kɔ picɔ n céési re piké limɛɔ wa, uyɛ yé masí Ulééca iyɔɔpi kɛme úyukɔɔ.

²⁰ Asei ye nyɛ re nɔnsá Ulééca mɛla n tikilɛ liké isé picélaa ne Pifarisi n fe, áni yé Ulééca iyɔɔpi kɛme lɔ.

Kuwóí kecáá icélaa

²¹ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Nɔ kɔ te Ulééca ye pirókpure maa re: Kape usoi kpu. Uye un usoi n kpu, piké liute ne túhaane.

²² Amá nɛ ne nɔ maa re: Uye un ne uuɔɔ n wóosi, piké ne liute túhaane. Uye un uuɔɔ m maa re: Pó uníri nkó, piké liute ne pɛpɛɛ ye ketúhaane píma-i n túhaane kɛme ha. Uye un uuɔɔ m maa re: Pó uníri nkó, li tu re piké liute nna teneciré iwe kɛme risáɔ.

²³ Lɛ nnya, pɔn Ulééca keyɔ-i kenýónse-i linyine ne Ulééca piheɛ n ha, pɔn n léise re upɔɔ ye ne pó wólaalɛ,

²⁴ Li pise re póké kei ipóheɛ iyé tiyá póké liute leɛpɔ nóké nsímé nyónse kelene, aa pɛɛ inyónse piwai pele.

²⁵ Pitele pin nɔ ne unyine kecɔpe n we, nɔn ketahai pitúhaane n sí, a tíyese nɔ ne uyé ani ncéé kómeine. Insá lɛ, u yé ne utúhaane-i pó ha, uyé uu pó kpísi uu písóca pa, pɛ api kukpaniilee pó tani.

²⁶ Asei kam nní pó símisi, pɔnsá ripówómɛ nnéi n héle tiké tene cáká-cáká ne ketanká tɔɔpɔ, áa kei mélele má.

Iwásá kecáá icélaa

²⁷ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Nɔ kɔ te Ulééca ye maa re: Kape iwásá wa.

²⁸ Amá nɛ ne nɔ maa re: Utisi úye un ucɔ unási n yé uu káipi, u ukemúnjé kɛme iwásá ne unósi uyé piwai masile lɛ.

²⁹ In te mepónipe luke-luke meɛ akópe pó waise, a me lese aa ketaa-pɔ fómpɔ. Li kutəsi we usoi uké uipinje líkɔ linyine paa uú ne nfáa yenu ne kuu yé uipinje nnéi ní má apí ne nna teneciré kɛme u sáɔ.

³⁰ In te kupónipe luke-luke kɛɛ ye akópe pó waise, a ku riké aa ketaa-pɔ ku fómpɔ. Li kutəsi we póké kupónipe luke-luke paa áa ne nfáa yenu ne kaa yé ipópínje nnéi ní má apí ne nna teneciré kɛme pó sáɔ.

Utisi ne unósi pitúunnɛ kecáá icélaa
(Matiyee 19:1-12; Mariki 10:1-12; Luki 16:18)

³¹ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Nɔ kɔ te pi pɛɛ pirókpure maa re: Uye un unósi n lakase, uké ritelé wa uké unósi rimúise re u u yele.

³² Amá né ne nó maa re: Uye un uónosi n lakase linsá iwásá nnya, iwásá kuu lē u tani. Uye un kó uónosi ke uco uu n lákase n kpísi, iwásá ke liute uu lē wa.

Tinó piyekei kecáa icélaa

³³ Yeesu uu kó pimáa pi kpá re: Nó kó te pi pee pirókpure maa re: Pón tinó n yekei, a ti ritiki. Pón tinó n yekei re pó Úpíima linyine wa, kape piwai li riyá.

³⁴ Amá né ne nó maa re: Ani kape ye rinó yekei re nó Uléécaa linyine wa. Ani kape ye wéeri aní ne keyómecaa séi. Kai nní kei ye Uléécaa riyóopitú nnya.

³⁵ Ani kape ye kó wéeri aní ne keté séi, kai nní kei ye Uléécaa ritú nnya. Ani kape ye kó wéeri aní ne Yerusalem séi, kai nní kei ye uyóopi wéése kuyu nnya.

³⁶ Ani kape ye kó wéeri aní ne nórinéyu séi, kání yé nní n fe noké nípá nnyúpi ciréníje riwárarase né noké risómaase nnya.

³⁷ Nón ye m maa re "eee", liké "eee"! Nón ye m maa re "eehei", liké "eehei"! Nón lē mamáa nnyine ncó rinkpáse, Setani nkó ye mmě.

Mewai picéi kecáa icélaa

(Luki 6:29-30)

³⁸ Yeesu uu kó pimáa pi kpá re: Nó kó te pi maa re: Uye un uco menípee n fori, piké liute menípee pifore ceei. Uye un uco kuní n wehe, piké liute kuní piwéhe ceei.

³⁹ Amá né ne nó maa re: Ani kape ye usoi mewai kópe ceei. Usoi un kuluke-luke-mē kepepe pó n tó, a kumí-mē pansé uké kó kei kepepe pó tó.

⁴⁰ Usoi un n la uké ketahái pó sée uké kepótúkanka tene yósi, aa mesei kupókpélenku mahani aa u múise.

⁴¹ Usoi un pó n tí un íltú pó n cónse re a ne riná tise u sarumpó, aa mesei i cóni aá ne tiná tē meté u sarumpó.

⁴² Uye un linyine pó n we, a u he, úye un kó re u yé linyine pó ló, a u lonse.

Ani nópínéláaró n la

(Luki 6:27-28, 32-36)

⁴³ Yeesu uu kó pimáa pi kpá re: Nó kó te pi maa re: A upósáne n la aa upóláaro ipuri n yulu.

⁴⁴ Amá né ne nó maa re: Ani nópínéláaró n la, ani ye pepee nó n wéekuselé kecáa keyóme yáasi.

⁴⁵ Nón lē n wai, nó pee mesei Nóunésáa Uléécaa yee keyómecaa-pó ní we sipipi lē. U ye tíyesele iturje ii písoi sone ne pikópe leeri, uu kó tíyese ikóne ii cuuni ai pepee u m pakarelē ne pepee ápi u m pakarelē yoriye.

⁴⁶ Asei kecáa, in te pepee nó ní la ηmane kaní la, ihéé iye kani pee mé te Uléécaa uké nó pa? Pilampooyóó ηmaa ricuruu pō ne ye kó limécó wale.

⁴⁷ In te nópínémáreco ηmane kaní ye yáasi, yo kani pee wa lisáηa? Pepee ápi Uléécaa m pakarelē ticuruu yee kó limécó wale.

⁴⁸ Ani n nyamí ne kété-pó yare ke Nóunésáa yee keléécaa-pó ní we uu ní nyamí ne kété-pó mecó.

6

Lē kapi ye ptwekóó linyine n he kecáa icélaa

¹ Yeesu uu kó pimáa pi kpá re: Ani nómenécíre tí, ani kape ye lē kaí ne n sá re noké Uléécaa nnya wa písoi inípee-i wa re piké nó yé piké pakare nnya. Insá lē, Nóunésáa yee keyómecaa-pó ní we úu ihéé ika nó pane.

² Lē nnya pón úwekóó linyine n he, kape kuloo pi póké riyóó yare ke kecáa kecáa mewai pikó api ye ayómeyáhaalee-i ne icéce kecáa n wai re písoi piké pi pakare mecó. Asei kecáa, pi piihéé piyóó masile lē!

³ Amá pón ye linyine úwekóó n he, kupónípe mii áku kape lē ke kuluke-luke aku n wa ceri.

⁴ A ye riséé ne he. Upósáa Uléécaa yee mepówai kaá ne riséé n wai n nyání yé pee pó hééle.

Piyómeyáhaa kecáa icélaa

(Luki 11:2-4)

⁵ Yeesu uu kó pimáa pi kpá re: Nón ye keyóme n yáasi, ani kape ye kecáa kecáa mewai pikó mecó n wai. Pi ye n lalé piké ayómeyáhaalee-i ne sicéepene-i n nyenu pin ne keyóme yáasi re písoi piké pi yé nnya. Asei ye nyé kam nní nó simisi re pi piihéé piyóó masile.

⁶ Amá pón ye n la póké keyóme yáasi, a ye kupólee ló aa hánesi aa pee Upósáa Uléécaa ke úka tú n nyání yáasi. Upósáa Uléécaa yee n nyání lē kaá ne riséé n wai yé ipóhéé pó pa.

⁷ Nón ye keyóme n yáasi, ani kape ye méwoo kusíménaapí n wai yare pepee ápi Uléécaa n nyu mecó. Pi ye m músu re pin lē meyá n símaanke, Uléécaa yé ne pi kó.

⁸ Ani kape pimécó n wai. Nóunésáa Uléécaa ye lē kai nó m pise nyule ani ye kelene li u welu.

⁹ Lē kai m pise re noké ye keyóme n yáasi ye nní:

Urósáa, pód keyómecaa-pó ní we,

¹⁰ Písoi piké céri re tipónyíri ye kóólelenle,

Ipódópí iké kam,

Mepóla meké keté kecáá wa yare keyómecaa-pó.

¹¹ A ye nípá keweesi kéye iluke ró he,

¹² A aróképe ró sárei yare ke tó ye kó picó n sárei
pin akópe ró n wa meco.

¹³ Kape tíyese toké pipeikee kéme loó.

Amá a kuníri anípe-i ró lese.

Li we re pód iyóopi ne rínanje ne

nímule te nípá píyei-pó.

Amí.

¹⁴ Non ye picó akópe kapi nó n wa pi n sárei, Nónésáa yee keyómecaa-pó ní we yé kó nóanéko
nó sárei.

¹⁵ Amá nónsá ye picó akópe pi n sárei, Nónésáa páa yé kó nóanéko nó sárei.

Anódopaha kecáá icélaa

¹⁶ Yeesu uu kó pimáa pi kpá re: Non ye anód m pahaalé, áni kape ye kecáá kecáá mewai pikó
meco kéyu n caailé. Pi ye kéyu n cónhelenle re písoi piké céri re anód kapi pahaalé. Asei kam
nní nó símisi re pi piihéé lé piyód masile.

¹⁷ Amá pón ye anód m pahaalé, a ye lihí aa ríyu tulaali fóm.

¹⁸ Písoi ápi kape ne n céri re anód kaa pahaalé nnya. Upósáa Uléécaa ke tíka úu n nyáni nmane
yee nyáni lé kaá ne riséé n wai. Uyee yé pee ipóhéé pó pa.

Keyómecaa memá

(Luki 12:33-34)

¹⁹ Yeesu uu kó pimáa pi kpá re: Aní kape n wéési noké keté nte memá yé noké curii. Apapi
ne ncámé yéé nte me caaile, piyaa pód ihánaa foru api me yáai.

²⁰ Amá keyómecaa-pó kaí ne sá re noké memá yé noké curii. Apapi ne ncámé nn ye kei fe nké
me caai, piyaa ápi yé kó fe piké ihánaa fori piké me yáai.

²¹ Li we re kei ke mepómá ame ní we ke kepómúnjé aké wepó.

Metéi kenyárú

(Luki 11:33-36)

²² Yeesu uu kó pimáa pi kpá re: Inípee yee ipinje kefiráa. Ipónípee in n nyamí, i ye ipinje nnéi
n kpáilenle.

²³ Amá ipónípee in m pódúlu, ipópinje nnéi yee ye kuymaha-i n we. Lé nnya, in te metéi mē kaa
m má ye panséle kuymaha, a yé te kuymaha píma-i kaá we.

Uléécaa ne siwóó kecáá icélaa

(Luki 16:13)

²⁴ Yeesu uu kó pimáa pi kpá re: Uka úu yé fe uké kumúnjé kuse kémeé piyóosa pité n tikilé.
Mópá líké iye wa, u yé use ipuri yé uu uco ikó n la, née u yé use ne kutu n colé úu ye pee uco n
waiselé. Aní yé fe noké kumúnjé kuse kémeé Uléécaa ne siwóó n tikilé.

Aní ne Uléécaa n tále

(Luki 12:22-31)

²⁵ Yeesu uu kó pimáa pi kpá re: Lé nnya kam nó maa re áni kape lé kani yé n li ne lé kani yé ní
ntí noké ne nfáa m má ne ilú kani yé nóinépinje n yárii nfasimé wa. Nfáa nn iluke fee, née ipinje
yee ilú fe?

²⁶ Aní sinúipi ripaí nké. Asi ye lukesi, ási ye kpasi, ási ye líka risíme súú. Amá Nónésáa yee
keyómecaa-pó ní we ye si kpíniile! Yare nō nmaa áni pee ríyu má lin sinúipi sē fee?

²⁷ Nó úye yee yé fe uu nfasimé wai uú ha ne unfaa aηmē nípá nkáripí kpáse?

²⁸ Yo nnya kani pee nkpáni ilú kani yé nóinépinje n yárii nfasimé wai? Aní meyúí mee ye
sicare-i n fesi ripaí nké! Ame piké píka wai, áme kó ilú íka nyelaanke.

²⁹ Amá ké nó símisi re nípá ne lé, Uyóopi píima Salomód ricurruu ne ummule mmú nnéi, úu
pee ilú inyine má yee ní nyamí ai mēfele menyine tulu.

³⁰ Nó písoi mpí nfatene ítn piye. In te Uléécaa ye meyúí mee neni kecare-i ní we pin kó kóso
nna me nmaasine lé sonukuse, nó kecáá kúu yé pee meníne ripaí?

³¹ Lé nnya, áni kape ye nfasimé wa noké maa re: Yo kari yé li née yo kari yé ní ntí née yo kari
yé tá.

³² Pēpee ápi Uléécaa n nyu pee lé líkó mesére wéési. Amá Nónésáa yee keyómecaa-pó ní we
ye nyule lé kai nó m pise.

³³ Uléécaá iyǝɔpi kani yé mefoi wéési, ani kǝ lé kuu m pise n wai, u yé kǝ litǝɔɔ nní nnéi mpuri pihée nǝ rikpá.

³⁴ Lē nnya, áni kapɛ ye nfasimé wa re iye kai yé kǝso n we. Li we re nípa keyáa kéye ne kenkǝ ye mu.

7

Ai we re tǝké ye picǝ akópe m palē
(Luki 6:37-38, 41-42)

¹ Yeesu uu kǝ pimáa pi kpá re: Ani kapɛ ye picǝ ne túhaane, Uléécaá uu kapɛ ne nǝ n túhaane nnya.

² Lē kani ye picǝ akópe ní pa meɔ ke Uléécaá uu akópe nǝ pane. Kemúnjé kē kani ye ne picǝ ní musí kapi kǝ ne nǝ músune.

³ Yo nnya kaa keyúipi kee upǝɔɔ menipee-i ní we nyáni, áa pee kenawelépi kee mepǝkǝ-i ní we nyáni?

⁴ Iye kaa yé fe aa uɔ maa re: A nyere ké keyúipi mepǝnípee-i lese, kenawelépi ken kǝ peé ne mepǝkǝ kémeé we?

⁵ A tíye pǝ kecáa kecáa mewai má kpa! Kenawelépi kee mepǝnípee-i ní we kaa yé mefoi lese aa pee nǝone n nyáni áa ne keyúipi kee uɔ menipee-i ní we lese.

⁶ Ani kapɛ ye Uléécaá likǝ sipǝpi pa re siké li. Insá lē, si yé ne nǝ panse asi nǝ kéheni. Ani kapɛ ye kǝ nǝnǝkǝlǝ kéciɛ áfǝn keyu-i risá. Insá lē, a yé i tǝleise ii caai.

Piwei ne piyǝǝ
(Luki 11:9-13)

⁷ Yeesu uu kǝ pimáa pi kpá re: Ani ye Uléécaá we, u yé nǝ hé. Ani ye ukemeé piwélaa ha, u yé tíyese ani yénu. Ani ye ihánaa u rikǝnǝkǝmǝ, u yé nǝ hánne.

⁸ Úye un u n we, u ye u héle. Uye un ukemeé linyine n wéési, u ye li yenle. Uye un kǝ ihánaa u rinkǝnǝkǝmǝ, u ye u hánnele.

⁹ Nǝ úye kepipi kee yé iluke u we, uu pee ripare kpisi uu ke hé?

¹⁰ Néé nǝ úye kepipi kee yé nkɛpintomé u we, uu pee iwáa kpisi uu ke hé?

¹¹ Mpá nǝ pikpááree mpí nní, nǝ ye fele ani nǝsinépipi lisǝne hé. Nǝunésáa yee keyǝmeɔcaá-pǝ ní we yee yé pee meníje pee lisǝne u m pise pihée riýáa?

¹² Lē nnéi kani ní la re pisi píké ye nǝ wa, ani ye limeɔ pi wa. Lē ke isé ne antepuye api pise re nǝké ye wa.

Tinǝnǝ tɛe m mǝkú-mǝkúle
(Luki 13:24)

¹³ Yeesu uu kǝ pimáa pi kpá re: Ani ne rinǝnǝ tɛe m mǝkú-mǝkúle lompo. Tinǝnǝ péɛɛ-péɛɛ ne nǝce mee n laanu pelele ye nkɛpǝ-mē simpǝle. Pisi kulúí pee ye ne kei lompo.

¹⁴ Amá rinǝnǝ tɛe ye ne nfáa-mē ní ha ye mǝkú-mǝkúlenle. Lincee pǝ ne kǝ nkɛpáni mese wéké-wéké. Pisi pee ye n n yé ápi kulúí we.

Antepuye nǝome kecáa icélaa
(Luki 6:43-44)

¹⁵ Yeesu uu kǝ pimáa pi kpá re: Ani nǝmenéciɛ tǝ ne antepuye nǝome. Pi ye rikpááre apí n nyíselē te pi asǝnpipi le, nénípákanɛ pi pisifa-i ákpe kpááree le.

¹⁶ Pimewai kani yéé ne pi ceri yare kapi ye áléepipi ne akuléé ní céri meɔ. Api ye aɛeseɛ sinípeleépi kecáa tǝ. Api ye kǝ afiiki ahíhíi kecáa tǝ.

¹⁷ Kuléé sǝne kpee ye apipi sǝne mari, kuléé kǝpe pǝ apipi kǝpe maru.

¹⁸ Limeɔ ke kuléé sǝne áku ye fe kuké apipi kǝpe mari, kukǝpe páa ye kǝ fe kuké apipi sǝne mari.

¹⁹ Pi ye kuléé kpee áku apipi sǝne m máru rikéle api nna-i ku sápo.

²⁰ Limeɔ kani yéé antepuye nǝome mewai ne pi ceri.

Pipíɛtiki yiktyiki kecáa icélaa
(Luki 13:25-27)

²¹ Yeesu uu kǝ pimáa pi kpá re: Ai pē nnéi pee né n séle re Upíima, Upíima pee Uléécaá iyǝɔpi kémeé lonine, amá peepe Unésáa yee keyǝmeɔcaá-pǝ ní we mela n wai nǝmane pee Uléécaá iyǝɔpi kémeé lonine.

²² Meyá né ha keyáa kē ke Uléécaá uu pisi n túhaane né maa re: Upíima, Upíima, ái tǝo ripǝnyíri ne Uléécaá nsímé pisi símisi ari aníri lakasente ari kǝ tipǝnyíri ne mewaisaɲa kulúí wapisii?

²³ Kei kam yé pee pi símisi nǝone re: Am píkaí nǝ nyu! Nǝ pikǝpekǝǝ mpí. Ani kenékúrí nté rinyosó!

Styo sité sinyine kecáá nstímé
(Luki 6:47-49)

²⁴ Yeesu uu pɛɛ ntórɔɔ pi maa re: Uye un nsímé mmú nnéi kutu rincɔ un kɔ n tintiki, u we yarɛ usɔhɔɔ yɛɛ kepare kecáá ukeyɔ m mǎ.

²⁵ Ikónɛ ii cuuni, ikói ii yipu, kuyɔ píima kunyine aku kɛ́yɔ ke-i pépu, ái nkpáni líka ke wa, kake kepare kecáá m mǎmaalɛ nnya.

²⁶ Nkó yɛɛ nsímé mmú nnéi kutu rincɔ, úu ye pɛɛ n titiki ye we yarɛ uníri yɛɛ nnyene kecáá ukeyɔ méwoo m mǎ.

²⁷ Ikónɛ ii cuuni ikói ii yipu, kuyɔ píima kunyine aku kɛ́yɔ ke-i pépu, ake lolu ake foru téké-téké.

Yeesu nnaɲɛ kuú nɛ n céési

²⁸ Kɛ Yeesu uu anɔɔ nyɛ nnéi pimáa nǎ masí, umɛcélaa amɛ pɛɛ písoi riwúú meýá nnɔɔ n yipaalɛ.

²⁹ Uyɛ úu céési yarɛ isé picélaa meɔɔ. Amá Ulééca a nnaɲɛ ke uyɛ uú pɛɛ nɛ céési.

8

Yeesu ye uyó unyine pɔise
(Mariki 1:40-45; Luki 5:12-16)

¹ Kɛ Yeesu uu riyóɲɛ rincépime memáá, asoiwuí píima anyine aa pɛɛ u n tikilɛ.

² Kei ke uyó unyine uu ukekúrí háɔɔ uu wúla uu re: Upiima, pɔn n la, pǎ né wolɛ am funi.

³ Yeesu uu kuníɲɛ saapɔ uu u ca uu re: Nɛ lalɛ a peí. Mɛsɛ nɛ mɛsɛ, keyó akɛ ukecáá lelu uu funi.

⁴ Yeesu uu pɛɛ rinɔɔ u hɛ re: Kapɛ wa unyine uké kǎ. Amá a uyɛɛ Ulééca a inyóɔnsɛ n wai leɛɔ uké pǎ musí uké yɛ tɛ pǎ peí, aa pɛɛ limemáá inyóɔnsɛ ke Moisi uú nɛ nǎ n tíyɛ wai líké nǎpá úyɛ nyíse re pǎ peilɛ.

Yeesu ye Rom usóca kpéɛ unyine ukeikó pɔise
(Luki 7:1-10; Yohani 4:43-54)

⁵ Yeesu uu pɛɛ limemáá ncéɛ kpási uu Kapɛrinawum kuyu lompɔ. Rɔm usóca kpéɛ unyine uu ukekúrí nyɔsɔpɔ uú nɛ u tɛní re uké u comɛ.

⁶ U Yeesu maa re: Upiima, unékeikó ye kɛ́yɔ-pɔ nɛ kufɔɲ finupɔle lin ána u pahaalɛ, úu nkéhɛ nɛ kɛ́yɔ mápɔ.

⁷ Yeesu uu u pɛsɛ re: Nɛ kǎ, né ha u pɔise.

⁸ Kei ke usóca kpéɛ uyɛ uu pɛɛ kɔ re: Am tu re pǎké kenéyɔ-i lompɔ, Upiima. Amá pǎ kpéɛ rinɔɔ hɛ, unékeikó ye lɛ peilɛ.

⁹ Li we re né ticuruu ye pinéwéése mále nɛn pi pakarelɛ. Nɛn kɔ písóca má pɛɛ né m pakarelɛ. Nɛn piunyine m maa re uké méyɛ ha, u ye hale. Nɛn kɔ ucɔ m maa re uké kam, u ye kale. Nɛn kɔ unékeikó m maa re uké linyine wa, u ye li wale.

¹⁰ Kɛ Yeesu uu anɔɔ nyɛ n kǎ, ai nnɔɔ u yipu, uu pɛpɛɛ u n tikilɛ maa re: Asei kam nní nǎ símisi, ám Isirayɛli keteni-i ricuruu úka kɛ́mɛɛ nfatɛne píima mmú ncɔ yenaalɛ.

¹¹ Nɛ la ké nǎ símisi re písoi meýá yé ketunjeleemɛ nɛ ketunjelolɛ-mɛ leemɛ, pi nɛ pírsáayaha Apiraham nɛ Isaaði nɛ Yakupu aɲi Ulééca a iyɔɔpi-i tone aɲi kesé iluke le.

¹² Amá pi yé pɛ káí pɛé nɛ n sá re piké Ulééca a iyɔɔpi kɛ́mɛɛ lǎ ketahai kunmaha-mɛ fómpɔ aɲi pɛɛ kei m pupukɛ pin iní takai.

¹³ Kei ke Yeesu uu pɛɛ usóca kpéɛ uyɛ maa re: A n nɲɛ a kui. Mpǎfatɛne nnya, lɛ kaa m pise ye wa. Ukeikó uu mɛsei itunje isɛ iyɛ-i pélu.

Yeesu ye pitóikó kulú pɔise
(Mariki 1:29-34; Luki 4:38-41)

¹⁴ Yeesu uu pɛɛ limemáá yisi uu Piyɛɛ keyɔ sí, uu kei uyɛ ulóhɔni leɛɔɔ un finu uipiɲɛ in tolu.

¹⁵ Yeesu uu kuníɲɛ u ca, kupiɲɛtoí aku tɛne, unósi uu yisi uu ukecáá páí.

¹⁶ Kai nnyóó n wa, aɲi nɛ pinírihélaa kulúú Yeesu leɛɔɔ, uu rinɔɔ aníri male, aa wuru aa pikɛmɛé lelu, uu kɔ pitóikó nnéi pɔisɛntɛ.

¹⁷ Lɛ ke antepu Esayi uú pɛɛ nǎ ma ke mɛwai mɛ amɛ ritiki re: Tirónárei kuú yǎsí uu irstói kpási uu cǎni.

Yeesu pitiki kecáá icélaa
(Luki 9:57-62)

¹⁸ Keyáa kɛnyine ke Yeesu uu Kalilee kupiyɛ ritimɛ we, risoiwuí ari u kálaapɔ. Kei kuu pɛɛ upipiretiki maa re u nɛ pɛ piké ritimɛ rícɔ-mɛ ha.

¹⁹ Kei ke isé ucélaa usɛ uú nɛ u rikó uu u maa re: Ucélaa, nǎpá yei kaa sí né pǎ ritiki.

²⁰ Yeesu uu u pɛsɛ rɛ: Sisánǎ yɛ sialééri mále, sinútipi sin siayámé má. Amá nǎ Usói Kɛpipi, ám tika má kam yé riyu n tampo ké wéntɛ.

²¹ Kei kɛ uupirɛtikɛi usɛ pɔ́ɔ pɛɛ kɔ u maa rɛ: Upíima, a ncéɛ né hɛ ké ha unésáa kulɛsi ké pɛɛ kelɛnɛ pɔ́ ritiki.

²² Yeesu uu u pɛsɛ rɛ: A nǎ ritiki aa pikpɔ́kpɔ́ yá piké pipikpɔ́kpɔ́ kulaankɛɛ.

Yeesu yɛ meyo píima menyine riséésɛ
(Mariki 4:35-41; Luki 8:22-25)

²³ Yeesu uu kúninɔ́i kémɛɛ lompo, upirɛtikɛi api yisi api u lɛɛpɔ́.

²⁴ Kapi n tósu, meyo píima menyine amɛ pipépe kápáá, míni amɛ kúninɔ́i yarii. Amá Yeesu pɔ́ɔn pɛɛ loni.

²⁵ Upirɛtikɛi api ukékúrí nyɔ́sɔ́pɔ́ api u yónsɛ api rɛ: Upíima a ró comɛ, tɔ́ kpíninɛ.

²⁶ Yeesu uu pɛɛ pi maa rɛ: Yo nnya kani iwamɛ wai? Nɔ́ písoi mpi, nónnéfatɛnɛ rín piyɛ. Kei kuu pɛɛ yisi uú nɛ kuyo nɛ míni cési, ai pɛɛ sée léké-léké keu.

²⁷ Ai nǎpá úyɛ nnɔ́o yipu api pɛɛ pimɛɛɔpɛirɛ n tee rɛ: Usói úyɛ kɛcirɛ yɛ nkó káí nɛ kuyo nɛ míni ripéne lin u pakarélɛ?

Yeesu yɛ pinríhéláa pité pinyinɛ pɔ́isɛ
(Mariki 5:1-20; Luki 8:26-39)

²⁸ Kɛ Yeesu uu kupiyɛ ritimɛ tɛ-i n yisi uu Kataraa keté-pɔ́ ritimɛ ricɔ́ tulu, pinríhéláa pité pinyinɛ api akpíi kɛɔpɛ leeri api u lɛɛpɔ́. Písoi pɛ tikpákárá kapi n wai nnya, úka úu yɛ pɛɛ kaha uké ncéɛ mmɛ titiki.

²⁹ Kapí nɛ Yeesu rinsánɛ, api pɛɛ n cááí rɛ: Uléécáa Kɛpipi, tɔ́ nɛ mpɔ́ nɛ ní-yɛ? Pɔ́ ka rɛ paké íwɛ ró wa Uléécáa itunɛ iye-i kuú nɛ ró n túhaanɛnɛ iké kelɛnɛ tuu?

³⁰ Afɔ́n anyinɛ yɛ pɛɛ kei kulúú wɛlɛ an túkuri, áí meyá nɛ ketaa pi wɛ.

³¹ Aníri aa Yeesu suúlusɛ rɛ: Pɔ́n n la póké písoi mpi-i ró lákasɛ, a tɔ́yɛ tóké ha áfɔ́n nnyɛ nyɛɛ nté-pɔ́ nní kulúú ní wɛ kémɛɛ lompo.

³² Yeesu uu a maa rɛ: Ani n tósu! Aa pɛɛ písoi pité pɛ-i yisi áa ha áfɔ́n nyɛ-i loni. Mɛsɛ nɛ mɛsɛ, áfɔ́n nyɛ aa wuru áa nɛ rikúú cépi áa ha nɛ kupiyɛ-i kpúupɔ́ aa kpíni.

³³ Pɛpɛɛ pɛɛ áfɔ́n nyɛ m mɛ api itóó karíi api kuyu sí apí ha lɛ nnéí lɛɛ n wa nɛ lɛlɛ pinríhéláa pɛ n wa kɛɛni.

³⁴ Kei kɛ kuyu písoi nnéí api ripehépɔ́ api Yeesu lɛɛpɔ́. Kapi u n yé, api u suúlusɛ rɛ uké pikɛtɛni-i lɛ uké tómpɔ́.

9

Yeesu yɛ kékankáláká kenyinɛ pɔ́isɛ
(Mariki 2:1-12; Luki 5:17-26)

¹ Yeesu uu pɛɛ kúninɔ́i loni uu kupiyɛ pitérɔ́ kpá, uu ukuyu pɛlɛ.

² Api pɛɛ kékankáláká kenyinɛ risánǎáporɛ wai apí nɛ u lɛɛpɔ́. Kuu pinfatɛnɛ n yé, uu kékankáláká ké maa rɛ: A n kahari unépipi, nɛ apókópɛ pɔ́ sáɛilɛ.

³ Kei kɛ isé picélaa pinyinɛ api pɛɛ pimɛɛɔpɛirɛ tee rɛ: Utisi nkó yɛ Uléécáa riyu kopulɛ!

⁴ Yeesu uu pikemúnjé céru uu rɛ: Yo nnya kani lɛ nónsinéfa-i simúnjé kópɛ wai?

⁵ Anɔ́o nnyé keté kɛɔpɛ, ríyɛ tɛɛ fákú nɛ ricɔ́: Kɛ usói uu yé kékankáláká ní maa rɛ: Nɛ apókópɛ pɔ́ sáɛi nɛɛ kuu yé kɛ ní maa rɛ: A yisi a sónɛ?

⁶ Nɛ la nóké céri rɛ nǎ, Usói Kɛpipi yɛ keté kɛcáá rnanɛ mále ké nɛ písoi akópɛ pi sáɛi. Kei kuu pɛɛ kékankáláká ké maa rɛ: A yisi a nyɛrɛ, a ripósánǎáporɛ pílesi áa kulu.

⁷ Utisi uu yisi uú kulu.

⁸ Kɛ písoi kulúú pɛɛ kei ní wɛ api lɛ n yé, ai píri pi wai api pɛɛ Uléécáa m pakarɛntɛ rɛ u sisoipipi rnanɛ píima mmɛ hɛ nnya.

Yeesu yɛ Matiyee sée rɛ uké u ritiki
(Mariki 2:13-17; Luki 5:27-32)

⁹ Yeesu uu kényu-mɛ n tósu uu utisi unyinɛ kapi yɛ n sée rɛ Matiyee yɛnu un pilampooyóó kɛkɛ-i tú. Uu u maa rɛ: A yisi a nǎ ritiki. Matiyee uu yisi uu u tiki.

¹⁰ Yeesu uu pɛɛ lɛ mɛmáá sí uú ha Matiyee keyo-i n tú un ilukɛ lɛ. Pilampooyóó nɛ pikópɛkɔ́ picɔ́ apí hapɔ́ api kei u nɛ upirɛtikɛi kékúrí tonɛ.

¹¹ Kɛ Pifarisi api lɛ n yé, api Yeesu pipirɛtikɛi maa rɛ: Yo nnya kɛ núnécélaa nɛ pilampooyóó nɛ pikópɛkɔ́ picɔ́ api keló kɛsɛ tú pin lɛ?

¹² Yeesu uu kóm pin lɛ símisi uu rɛ: Ai písoi pɛɛ isarɛ n láárú nnya kɛ upoísɛ uú wɛ, amá pitóikó nnya kuú wɛ.

¹³ Ani ha Uléécáa nsímé mmú kuu ní ma aseí wéési ani kóm. U maa rɛ: Nǎ, Uléécáa yɛ nɔ́ písei rɛ ani íwɛ n tɛnaane, ám nɔ́ písei rɛ ani yɛ isɛɛ nɛ nǎ nyóónsɛ. Yeesu uu kɔ́ píimáa pi kpá

re: Ai pepee pimecire n nyáni re pi pisoí le pee asei n tikilē kam piséi ka, amá pikópékós nnya kamí ka.

Yeesu ye anóópahaa nstmé wai
(Mariki 2:18-22; Luki 5:33-39)

¹⁴ Kei ke Yohani Uniwole pipiretikí api Yeesu kekúrí hápō api u pise re: Yo nnya ke tó ne Pifarisi ari anóópahaa n meésere, amá pō pipiretikí ápi ye pee paasi?

¹⁵ Yeesu uu pee pi pese re: Nō músu re usoi yé písóonne anyá n wai uu upisane séi api peé hápō api ne mpóocaaí n tú? Aai, mmē rín we. Li yé kam api kumújé kunyine-i unósikó uyē pikecōpe lese apí ne tómpō. Peé uye-i kapi yé pee anóópaaí.

¹⁶ Yeesu uu kō pimáa pi kpá re: Api ye kusánjáa fale kepampi kpísi apí ne risípíi kpure tãjene. Insá lē, kusánjáa fale kepampi yé kusánjáa kpure nkú m pasalē aí ceéri, kupóle aku pee kufói feriyē.

¹⁷ Uu kō kpá re: Uka úu ye píta pelē akónenuj kpure-i sùu. Insá lē, píta yé kam api pelu, anúj aa kpáfú api keteni-i lúlu, anúj pōó kō méwoo wai. Amá akónenuj fale kémeé kapi ye píta fale sùu, aí lē n we apí ha ne pelu.

Yeesu ye Yairusi ukpéreyukuse uu kō unósi unyine paise
(Mariki 5:21-43; Luki 8:40-56)

¹⁸ Yeesu un lē we un ne Yohani Uniwole pipiretikí símisi, Pisuífi uyukóó unyine utí hápō uu ukeyu-i wúla uu re: Unékpéreye nfaani nní kpupō aí kahane n nánai. Amá a kam a ha anípe ukecáá rilaa. U yé nfaa wa.

¹⁹ Yeesu uu yisi u ne upipiretikí api u tiki.

²⁰ Unósi unyine yeé ménye n foho háí injmē kefi ne ité, uú ne Yeesu kō, uu uilú titime kepire-mē ca.

²¹ Ai méwoo kuu lē tica. U ukefa-i maa re: Nen peé njmaa uilú kerí n fe aní ca, ne yeé peé péí.

²² Yeesu uu pee kepire-mē panserō uu u yenu uu u maa re: A n kahari unékpéreye, mpófatenē ye pō péisele. Unósi uyé uu kei nní pélu.

²³ Ke Yeesu uu ha úyukóó uyē keyō n tuipō, pisunsímaa pee pimecire n cápine piké nkpō wa ne risoiwúí ne iwóó líkí-líkí kuu leepō kéyo meyiye.

²⁴ Uu pi maa re: Ani nté léepō. Kékpéreyi nké áke kpu, ke lonile. Kuu lē m ma, api u sényi.

²⁵ Kapi pisoí ketahai-mē n léepō, Yeesu uu pee kulee lompo. Uu kekpéreyi kunípe tini, ake yisi áke nyere.

²⁶ Nsímé nn kei keté kē nnéí kóónú nn tãjene.

Yeesu ye pinyíye pité paise

²⁷ Ke Yeesu uu kei n yisi un tósu, pinyíye pité pinyine api u n tikilē pin cáái re: A irówe yē, Tafti Kepipi.

²⁸ Kuu kéyo n tu, pinyíye pē api ukekúrí hápō. Kei kuu pee pi pise re: Nō ne kefa tene re né fe am lē kani n la waii? Api u pese re: Eeé Upíima, pō fe.

²⁹ Kei ke Yeesu uu pee piinipee rica uu re: Uléécaá uké lē kani ne nní kefa n tene nó wa.

³⁰ Kuu lē m ma, piinipee ii wúkule apí n nyáni. Uu pee pi kúrúrise re: Ani nóménécíre tí rísone, aní kape tíye unyine uké lē kō.

³¹ Amá kapi yé kei nní n léepō, api piketē kē nnéí ne Yeesu nsímé kóónú api ríyu u waise.

Yeesu ye usoi yeé úu ye n símisi paise

³² Pinyíye pē pón nní fáaupalē, pinyine apí ne unírhélaa unyine yeé úu ye nsímé n fe Yeesu leepō.

³³ Ke Yeesu uu yé kuníri kpē n lákasepō, utisi uyē uu nsímé kápáa. Ai riwúí te-i nípá úye nnóó yipu, api pee re: Ari píkaí Isirayeli keteni-i mewai mmé mecō yenaalē!

³⁴ Amá Pifarisi pōó re: Kunírílá wéése kpee rínanje u he un ne aníri lakase!

Yeesu ye pisoí pee n cápinele twe té

³⁵ Yeesu ye pee ayu ne siyupi nnéí kóónulenle un kei Pisuífi ayomeyáhaalee kémeé céési un kō Uléécaá iyōopi Nsímé Keciye pisoí yóólē un kō itóí ncōpuri ne ncóñ ncōpuri mee pisoí m pekesi pōisente.

³⁶ Uu asoiwúí yénu an pōonele lin a feriyelē, an méwoo tóórinkee yare isán yeé íi usé m má, aí twe u wai.

³⁷ Uu pee upipiretikí maa re: Kεcare kee kúkpaa n tu ye laanule pelele, amá pepee yé ke ní kpasi apí pee kulúí we.

³⁸ Lē nnya, aní Upíima pise re uké pikeikó pee yé ní kpasi pame.

10

*Pitume kefi ne pité ke Yeeseu uu n wée
(Mariki 3:13-19; Luki 6:12-16)*

¹ Yeeseu uu pɛe upiretiki kefi ne pité séi uu rínanɛ pi he piké ye ne aníri lakase api ye kɔ ne itóí nɔɔpuri ne nɔ́ŋ nɔɔpuri mɛe písoi m pɛkasi pɔisente.

² Pitume kefi ne pité pɛ anyiri ye nnyé: Ufoí yee Simáɔ kapi rinyíri n he re Piyee ne uuwá Antiree, ne Yakupu ne uuwá Yohani. Pɛ keté ye Sepetee piŋmáne le,

³ ne Filipu ne Patelemii ne Tomaa ne ulampooyóó Matiyee ne Alifee uŋmáne Yakupu ne Tatee,

⁴ ne Simáɔ yee pɛe ukuyu pimúlé kecáá n tɔpu ne Yutasi Isikariyóóti yee Yeeseu n tɪ uu piláarɔ anipe-i wai.

*Pikei ke Yeeseu uu ne písoi pɛ n tum
(Mariki 6:7-13; Luki 9:1-6)*

⁵ Písoi kefi ne pité pɛ ke Yeeseu uu ne pikei tū uu pi céési re: Ani siló se-i ke mpuri sane pikó api rí we n kaase. Ani kape Samarii pikó ayu kémee ha.

⁶ Amá Isirayeli pikó pɛe rí we yare isán yee m pɔ kémee kani yé ha.

⁷ Ani icée kémee pi n símisi re: Uléécɔaa iyóɔpi ye nyahaimele.

⁸ Ani pitóikó m pɔisente, ani pikpɔkɔ yukusente, ani t́yese piyó piké panse písoi pɛe ápi mékperinkpe m má, ani aníri lakase. Faalaa ke nɔ́ɔ yé kɔ pico he.

⁹ Ani kape nkɔpáni wuru née nwoóweni née mɛwóɔpipi kpísi nɔ́kɛ awóólɔ-i wa nɔ́kɛ ne ripéne.

¹⁰ Ani kape kuló kpísi nɔ́kɛ ne nɔ́cɛe ritiki, áni kape kɔ ketúkanka kɛse kpísi. Ani kape kɔ anéeri née kuséle rimúlú. Li we re ukeikó yee ye upikei piluke li.

¹¹ Mpá kuyu maa-i née keyupi-i kani lompo, ani ye uyee yé rí ŋmurei uu nó yósu wéési. Un n ŋmurei un nó n yósi, ani ukemeé tone ái ha ne nɔ́kenétóŋyaa tulu.

¹² Non ye kéyo kéye-i n lompo, ani ye kepikó yáási re: Liké nó n niŋú!

¹³ Kéyo kɛ pikó pin nó n yósi, nkíŋniŋe kani ne pi rí la nké nɔ́kenémee pɛɛɔ.

¹⁴ Pin kéyo kenyine-i née kuyu kunyine-i n ye re ápi nó yósunee née ápi kɔ nónnésímé kutu cane, ani kéyo ke-i née kuyu kpe-i léepɔ ani nɔ́anɛna nkoŋɔ péi ani pikuwéé-mɛ yaapɔ.

¹⁵ Asei kam nní nó símisi re keyáa kɛ ke Uléécɔaa uu n sánti uké ne písoi n túhaane, Sotom ne Komɔari pikó ke Uléécɔaa uu nna n ŋmaasi iwe yé ne kuyu kpe ikó kutósi wa.

*Lɛ kapi masí kepíre písoi n wéekusene
(Mariki 13:9-13; Luki 21:12-17)*

¹⁶ Yeeseu uu kɔ pimáa pi kpá re: Ani ŕsɔne kó te, kam nní nó n tum, ani isán yee ákpe kecɔpe rí we mɛcɔ n sɔne. Lɛ nnya, ani mɛsɔha m má yare iwáa, ani álɔálɔ mɛcɔ kéyu m purú.

¹⁷ Ani nɔ́menécíre ne písoi tɪ. Li yé kam api ye nó tini apí ne sitúhaane-i sí, api ye kɔ piayomeyáhaalee-i iséí nó súúkke.

¹⁸ Pi yé kam api ye né nnya piyukóɔ ne piyóɔpi kémee nó séi re nɔ́kɛ kɔ pɛ keyu-i ne mpuri sane pikó keyu-i inétansei li nnya.

¹⁹ Pin ye ketahai nó n sée, iwame fi kape ye nó wa re rí-ye kani yé ha símisi née iye kani yé ha n símisi. Liitunɛ in n tu, Uléécɔaa yé ŕmmaa-maa nó he aní male.

²⁰ Ái nɔ́kenémee knn léerine. Amá Nɔ́unésáa Uléécɔaa Nfaasone yee nɔ́kenémee símisine.

²¹ Usoi yé umáreɔɔ kpísi uú pa re piké kpu. Usoi uu kɔ ukepípi kpísi uú ne limeɔɔ wai. Siwá asi písáa ne píni kecáa nyere asi pi kpísi así pa re piké kpu.

²² Písoi nnéí yé kam api né nnya nɔ́inɛpuri yulu. Amá nkó yee rinkáhá-káhá ne kɛto-pɔ, Uléécɔaa yé uriyu lo.

²³ In kuyu kúye-i nó n wéekuselɛ, ani wuri ani kuɔ tɛrɔ. Asei kam nó símisi re áni Isirayeli ayu kóónúne nɔ́kɛ t́ŋɛne Usoi Kepípi keké kelene kam.

²⁴ Upeikee úka úu uucélaa fe. Limeɔɔ, ukeikó úka úu ukeisaa fe.

²⁵ Li nyam te upeikee uké ucélaa ketule tu. Li nyam te ukeikó uké ukeisaa ketule tu. Née nɔ́unéyɔasa, né kápi píséí t́ye re Pelisepule, wóo pɛe nó pinéyokó?

*Uyɛ kai m píse re usoi uké n wuru
(Luki 12:2-7)*

²⁶ Yeeseu uu kɔ pimáa pi kpá re: Ani kape písoi n wuru. Lɛ nnéí lee m pékaale ne lɛ nnéí ke úka úu n nyu yé kam ái metéí kémee léeri mpá úye uu li yenu uu kɔ li ceru.

²⁷ Mmɛ kam nní kuŋmaha-i nó n símisi, ani ha metéí kémee n tiyóó. Ani ha kɔ mmɛ kam nní kutu-i nó rinwéí-wéí, kecáá-i nyere ani yóó mpá úye uké kó.

²⁸ Ani kape pɛpɛɛ ye usoi n̄ kpu ápi ye pɛɛ fe piké ukumíiri kpu n wuru. Amá Uléécáa kani yé meníñe n wuru re u ye fele uu usoi kopu uu kɔ u ne ukumíiri kpisi uu nna teneciré kémee waiɓɓ nnya.

²⁹ Ntɛ pi ye sinúipi yuke-yuke sité yáa aí ne kɛtánká kumúnjé sá, née yo? Mpá ne lɛ, kɛka áke ye méwoo kpu kái Nsúnésáa Uléécáa mela.

³⁰ Ticurruu Uléécáa ye nórínɛyu kɛcáá nnyúpi kɛɛnle un n-nnɛ́ nyu.

³¹ Lɛ nnya, iwamɛ fi kape ye nó wa. Nɔ Uléécáa inipɛɛ-i rfiyu mále lín sinúipi yuke-yuke kulúí fe.

Yeesu meýóó ne umeyule kɛcáá nsímé
(Luki 12:8-9)

³² Yeesu uu kɔ kpá re: Uye un písoi kɛcɔɓe n ñmurei re u unékó le, né né kɔ Unésáa yee keyómɛcáa-ɓɔ n̄ we keyu-i ñmurei re née u te.

³³ Amá úye un kɔ písoi kɛcɔɓe n kesi re úu unékó, né né kɔ Unésáa yee keyómɛcáa-ɓɔ n̄ we keyu-i kési re ám u nyu.

Yeesu úu ne nkíññe písoi ka, amá atɔpi kuul ne písoi ka
(Luki 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ Yeesu uu kɔ kpá re: Ani kape m músu re ríññe kamí ne keté kɛcáá ka. Aí nkpáni ríññe, amá atɔpi kamí ne ka.

³⁵ Ne kale kɛ uñmáne ne usáa cɛñse, am kɔ ukpɛre ne úni ne ufási ne unyáani cɛñse.

³⁶ Usoi keyo cire pikó ñmaa pɛɛ iláarɔ u wainɛ.

³⁷ Usoi nkó yee usáa née úni n̄ la ai tósu lɛ kuu né n̄ la úu ne sá re uké unépiretiki. Nkó yee kɔ uuñmáne née uu kpɛre n̄ la ai tósu lɛ kuu né n̄ la úu ne sá re uké unépiretiki.

³⁸ Nkó yee úu n ñmurei re uké menéco ukunapéékóó riyá * uké pɛɛ né ritiki, úu ne sá re uké unépiretiki.

³⁹ Nkó yee n̄ la uké unfaa m múlɛ, yé kam úu ne n fómni. Amá nkó yee né nnya unfaa n fóm, yé kam uu n yenu.

Ihéé kɛcáá icélaa
(Mariki 9:41)

⁴⁰ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Nkó yee nó n yási, ye kɔ né yásile. Nkó yee né n yási, ye kɔ uyeɛ né n tumme yásile.

⁴¹ Uye un antepu unyine n yási re antepu lo nnya kuu u yási, Uléécáa yé ihéé kuu yé antepu n̄ pa íco u hééle. Nkó yee kɔ uyeɛ aseí ne Uléécáa pikei n wai n yási re aseí ute lo nnya kuu u yási, Uléécáa yé ihéé kuu yé aseí ute m̄ pa u hééle.

⁴² Aseí kam nó símisi re nkó yee písoi mpí ke úka úu nní n waiselɛ kɛcɔɓe unyine míní riñwuhúse re pi pinépiretiki le nnya, Uléécáa yé liihéé u pa.

11

Yohani Uniwolɛ pitume
(Luki 7:18-35)

¹ Kɛ Yeesu uu upipiretiki kefi ne pité pɛ uicélaa pípa m̄ masí, uu kei yisi úú ha keté kɛ ayu kémee n céési un kɔ Nléécaasímé yóólɛ.

² Yohani Uniwolɛ ye pɛɛ likumúnjé kɛ-i kukpaniilee-i weɓɓe. Uu Kirisi pikei kuu n wai nkó kóm, uu pɛɛ upipiretiki yukuse uu ukemee tum

³ Te piké ha u pise re uyeɛ usoi uyɛ kapi mekɛɛ-me n tee re u sónti née unyine uco ye kepire weméle?

⁴ Kei ke Yeesu uu pɛɛ pi pɛse re: Ani ha lɛ kani n kómɛi nɔn kɔ nyáni Yohani símisi,

⁵ leleɛ re pinyíye ye nyánile, síkankáláká sin sóne, piyóó pin wolɛ pin funi, pitusuí pin kómɛi, pikɔkpɔ pin yisikeɛ, piwɛkóó pin kɔ Nsímé Kɛcire ke písoi apí pi n yóólɛ kómɛi.

⁶ Uye unsá né nnya n loó, liute ye únarekome le.

⁷ Kɛ Yeesu uu lɛ písímé pi m̄ masí apí tómpɔ, uu pɛɛ Yohani kɛcáá nsímé písoi pɛɛ n cápínɛlɛ n símisi, uu re: Yo kani kucesi kóima-i piyéne ha? Kɛkpápi ke kuyo aku n fikiiseɛ?

⁸ Usoi yee melape kɛcire n lapaalɛ yee kei we, née yo? Amá piyóópi akpánjá-i ke pɛpɛɛ melape kɛcire m̄ má apí we.

⁹ Yarɛ yo kɛcire ñmaa kani mpíi piyéne ha? Antepu unyine née yo? Amá aseí kɛcáá uyɛ kani nní n̄ yé ne antepu fele.

¹⁰ Úkɛcáá kai wólaalɛ te: Unétume ye nkó kam n tumme uké ne kekpéé ɓɔ wa uké mpócéé nyóonse.

* **10:38** Kunapéékóó piya: aseí re fwe piluke Yeesu meco

11 Asei kam nní nò símisi re káí ne n weme, ápi unyine maraalé yee Yohani Uniwole n fe. Mprá ne lē, pepe Uléécáa iyóopi kémee ní we kecópe, uyee n filē ye u fele.

12 Káí ne kumúnjé kpe-i ke Yohani uu Uléécáa Nsímé n yóólé n kpiime áí ne kumúnjé nkú-i tui,risi, písói ye Uléécáa iyóopi nnya tɔpule pin náási piké i yē, pinánje-nanje pee ye i yē.

13 Antepuyee nnéí ne isé ye Uléécáa iyóopi nsímé símaarile áí weri áí ne Yohani ikametuŋe tulu.

14 In te nò mesei la nòké nnésímé kó, Yohani yee Elii uyē kápí pee n tee re u weme.

15 Uye un ukóme uu kóm!

16 Uu kò pimáa pi kpá re: Yo kam yé fe ké ne nfáani písói múnjeisene? Pi nkpáni yare siwá see kéyaála-i n tú si ne sisico sin ne ipupe séleine, asi ye re:

17 Tò asú nò símisile re ani yesi, ani yúlu, ari sikpayome yom, áni té.

18 Mesei ke Yohani uú ka, úu ye iluke li, úu ye píta n ntí, ani re aníri kuu héesi.

19 Usoi Kepipi pɔɔ weri ken le ken níru, ani kò re: Piluke ne píta níre ŋmane nkó mee uyē we. U kò pilampooyóɔ ne pikópekóɔ usane le. Amá li pee umewai kémee nyiselanle re Uléécáa mewéésesohó ye me.

Ayu nyee áa Yeesu nsímé ní ŋmurei

(Luki 10:13-15)

20 Lē memáá, Yeesu uu pee ayu nyē-i kuu mewaisaŋa meyá n wapisi pikó picé kápáá kápí ne mefine n conse nnya. U ne pi cési re:

21 Nò Korasin pikó, íwe kani topori. Nò Petisayita pikó, íwe kani topori! Likumúnjé re mewaisaŋa kapi nòkenémee n wapisi men pee Tiiri ne Sitáɔ kémee n wa, áí nní ní we pin piakópe kepíre rító ápi áfórónti tani ápi pimécire nfúrɔ káikee liké nyíse re pi conse.

22 Lē nnya kam nò símisi re Tiiri ne Sitáɔ pikó íwe yé ha ketúhaaneyaa ké ne nónékó kutósi wa.

23 Nté nò Kaperinawum pikó, nò músu re keléécáa-mē kaní taálé? Áí nkpáni lē. Amá kukúlāyu-i ke Uléécáa uu keté-mē nò láupóle. Áí líka nnya, pin pee mewaisaŋa mmē kapi nní nòkenémee n wapisi meco Sotom kémee n wapisi, li yé pee nní ní we kuyu kpē kun ne we.

24 Lē nnya kam nò símisi re keyáa ké ke Uléécáa uu ne písói n túhaanene, Sotom pikó íwe íi nónékó ne kutósi wa.

Yeesu ye re písói piké ukemee piwénte hapɔ

(Luki 10:21-22)

25 Yeesu uu pee likumúnjé kpe-i maa re: Sáa, keté ne keyóme Upiima, ne pò pakare re pò tíyese siwá sínsápi asi nsímé mmē kaa písáhó ne pinyuwe ní pesí aseí kom.

26 Pɔɔ la re líké lē wa kai kò mesei lē wa, Sáa.

27 Yeesu uu kò limemáa pi maa re: Unésáa ye nípa yo nnéí né pale. Uka uco úu né, Ukepípi nyu Unésáa memáá. Uka uco úu kò Unésáa nyu insá né Ukepípi ne pē kam n tíyese ápi u ceru.

28 Nò mpí nnéí nòɔ nní ncóni mule-mule ne n nákaankee lin nò pelaalé, ani kenéméé kam ké nò topile ani wénte.

29 Ám la ké nò n nyikilē lin nò pelaalé. Ani ncóni kaní ne nò ní la ŋmurei ani cóni, ani tíye ké nò n céési. Nò pee yé kani yé ní wénte. Ne kefa láárúle. Menékó áme kò pólú.

30 Ncóni mmē kam nní ne nò ní la re ani cɔ ye fákúle, rín nkpáni mulú.

12

Yeesu yee kewéntyaa ute

(Mariki 2:23-28; Luki 6:1-5)

1 Lē memáá, Yeesu uu pee kewéntyaa ketúnjé imúí inyine kecare kémee n tikilē un tósu. Nkú nn upipiretiki wai, ápi pee iwéhe kpéeni ápi mepipi takai.

2 Ke Pifarisi ápi lē n yé, ápi Yeesu maa re: A ripáí ke pipópiretiki ápi n wai lē ke isé ii ní maa re písói ápi kape ye kewéntyaa ketúnjé wa.

3 Kei ke Yeesu uu pee pi pesé re: Lē nnya, áni lē ke Tafiti uu kumúnjé kpe-i ke nkú nn u ne upikó n wa keenlé, néé yo?

4 Uléécáa keyo-i kuu lompo uu akpónɔ kapi Uléécáa n yekei kpísi u ne upikó ápi le, áí kò pee re piunyine ye ncée má uké a li. Pepee ye Uléécáa inyóonse n wa ŋmane pee ncée má piké a li.

5 Néé áni isé atelé kémee kéé te pepee ye Uléécáa inyóonse n wa ye Uléécáa keyo-i pikei waille áí ne kewéntyaa péne? Lē nnya akópe kapi lē waa?

6 Amá ké nò símisi re uyee nté nní ní we ye Uléécáa keyo fele.

7 Nɔn pee Uléécáa ritelé kémee iwóí nnyí aseí meykíyiki n kò te Uléécáa ye maa re: Né, Uléécáa ye nò písói re ani íwe n ténaane, ám nò písói re ani ye isee ne né nyóonse, áni yéé pee nkó yee úu líka n caai akópe pa.

⁸ Lē nnya ke né, Usoi Kepipi am kewénte yaa ute.

Utisi uyee kunípe kópe m má
(Mariki 3:1-6; Luki 6:6-11)

⁹ Yeesu uu kei yisi uu tómpo úu ha pikuyomeyáhaalee loni.

¹⁰ Utisi unyine ye pee kei wele un kunípe kópe má. Pēpee kei ní we api pee kewááná n wéési piké ne Yeesu tí. Api Yeesu piše re: Ncēe ye we re piké kewénte yaa ketúnjé usoi pōisee?

¹¹ Uu pi pēse re: Nó úye un nképni isán ise m má ii kewénte yaa ketúnjé kuhóre címé-cimé kunyine-i lóipō, úu yé ha kei i lesēe?

¹² Kesoipipi ye kō pee isán fele ái nkáripí. Lē nnya, írsé ye ncēe hele re piké ye kewénte yaa ketúnjé usoi lisōne wa.

¹³ Yeesu uu pee utisi uyē maa re: A kupónípe ritunámē. Uu ku tunápō aku pélu aku kucō mēcō sōnesi.

¹⁴ Kai lē n wa, Pifarisi api pee léepō apí ha símaane piké yé te iye kapi yé wa piké ne Yeesu kpu.

Ukeikó ke Uléecaa uu n wée

¹⁵ Ke Yeesu uu n kó te pi la piké u kpu, uu kei yisi utú nyosó. PISOI kulúí api yisi api u tiki, uu pitóikó nnéi pōisente.

¹⁶ Amá uu pee pi símisi nšōne uu kúrúrúse re ápi kape tíye unyine uké kó te lē kuu wa.

¹⁷ Lē ke antepu Esayi uu uritelé kémee ní ma líké ne n wa nnya. U pee re:

¹⁸ Unékeikó lala ye nkó. Uyē kam wée.

Am kusa u la.

Né Nnéfáasōne ukemee wa

uké ne sitē nnéi isoipuri aseí kam ne i n weme riyóó.

¹⁹ U ne úka ápi líka kecáá kēne, úu ye kō senkee.

Api yé unné ícēe-i n kómēi.

²⁰ Uu yé kekpápi kee pikónós m máálē sei.

Uu yé kō kēfiráa kee pinyútm-nyútm ní masí kpu.

Lē kuu yé n wai áf weri áf ne tulu

kumúnjé kpe-i ke aseí aa yé m̀pá yo n feriyē.

²¹ Sitē nnéi isoipuri ii pēé ne u n tálē.

Yeesu ye pēpee ukecáá nkópe n stmisi rinóo pēse

(Mariki 3:22-30; Luki 11:14-23)

²² Kei ke pinyine api pēé ne unírihélaa unyine ke aníri aa n nyíinse úu kō símisi Yeesu léepō re uké u pōise. Yeesu uu u pōise uu pee fe uu ye símisi uu ye kō yenu.

²³ Ai pISOI pee n cápínelē nnóo yipu, pinnéí api ye pee re: Nén̄te utisi nkó ye Tafiti Kepipi le?

²⁴ Ke Pifarisi api lē n kō, api re: Aníri uyōopi Pelisepule yee utisi nkó rínanje he kuú ne aníri lakasente.

²⁵ Amá Yeesu ye pee pikemúnjé nyule. Uu pee pi maa re: Kuyóōpiyu kunyine pISOI pin pimēcōpēcīre n tōpu, ku ye kpule. Limēcō, kuyū kunyine néē kēyō kenyine pikó pin pimēcōpēcīre n tōpu, pi ye kpule.

²⁶ Setani un nképni aníri n lakasente, umēcīre kuu lē ne tōpu, iye ke ukuyōōpiyu aku yé pee fe akú ne n we?

²⁷ In te Pelisepule yee rínanje né he kam ne aníri lakasente, wóo pee nōpínékó pō rínanje he kapi ne a lakasente? Ani n nyu re nōpínékó cīre pee nō nyísenē re ani alari má.

²⁸ Asei kecáá, Uléecaa Nfaasōne nnanje kam ne aníri lakasente. Lēlee nyíselē te Uléecaa iyōopi ye nōkenémee pituime masile.

²⁹ Úka úu yé fe uké unánje-nanje keyō-i lompo uu ulikó yáái, kumúnjé kpe-i kúu kahane u n tí uké paasi. Amá un n fe un u n tí uu paasi, u yé pee fe uu kēyō líkó nnéí yáái.

³⁰ Nkó yee úu kenécáá n kpálē ye iláaro né wáile. Nkó yee úu kō picápīne né n lēni ye haresile.

³¹ Lē nnya kam nō símisi re Uléecaa yé akópe ne alé nnéí mpuri kesoipipi sárei, amá úye un Uléecaa Nfaasōne n lámaankēe, Uléecaa úu yé liute sárei.

³² Uléecaa yé nkó yee né Usoi Kepipi kecáá nkópe n símisi, akópe u sárei, amá Uléecaa úu yé nkó yee Nfaasōne kecáá nkópe n símisi, akópe u sárei ne keweesi-pō.

Kuléé ne kuapipi kecáá icélaa

(Luki 6:43-45)

³³ Yeesu uu kō pimáa pi kpá re: Kuléé kun isare n láárú, kuapipi yēē n nyamle. Kunsá isare n láárú, kuapipi yēē n caailenle. Mpá kuléé kúye apipi kapi ye ne ku ceri.

³⁴ Nō akpurií nnyé! Iye ke nō pISOI kpááree mpí ani yé fe ani nsímé sōne male? Li we re nsímé mēe usoi kēfa-i ní we mēe ye nnóo-i léeme.

³⁵ Usoi sone yee ye nsímé sone mee ukefa sone-i ní we símisi, usoi kópe póo nsímé kópe mee ukefa kópe-i ní we símisi.

³⁶ Ké nò símisi re keyáa kē ke Uléécáa uú ne písoi n túhaanene, isímé kópe ke písoi api n símaankee cire nnya kápí ne pi túhaanene.

³⁷ Li we re mpónóosimé mee tíyese ne póké alari née akópe yē.

Pi Yeesu pi se re uké mewaisaŋa wa uu yulu
(Mariki 8:11-12; Luki 11:29-32)

³⁸ Lē mamáá, isé picélaa kecōpe pinyine ne Pifarisi pinyine api Yeesu maa re: Tō peé la re a mewaisaŋa menyine wa tóké yē.

³⁹ Yeesu uu pi pese re: Nfáani ketē nké písoi ye caailenle háí. Api la piké Uléécáa ŋmane ritiki, amá mewaisaŋa kápí wéési piké yē. Mewaisaŋa mē ke antepu Yonaasi uu n yē menyinecō kápí yé kō yē.

⁴⁰ Asei kecáá, lē ke Yonaasi uu mekpíntomé maamaa kefa-i sitúŋé sitaani ne sisine sitaani n wa mecō ke Usoi Kepipi póo kō sónti keké ketē kēmee wa sitúŋé sitaani ne sisine sitaani.

⁴¹ Keyáa kē ke Uléécáa uú ne písoi n túhaanene, Niniifi pikó yé ha yisi api nfáani ketē nké písoi akópe pa. Li we re kumúŋé kpe-i ke Yonaasi uú pee Nléécáasimé rin-yóó api kóm, pi pee mefine consele. Uyee nté nní ní we ye kō pee Yonaasi fele.

⁴² Keyáa kē ke Uléécáa uú ne písoi n túhaanene, unósiyōopi yee Saara ketē kecáá n tú yé ha yisi uu nfáani ketē nké písoi akópe pa. Li we re uyee pee háí ketē keto-pō leemele uú weri re uké Salomōo mewéesesahō kō. Uyee nté nní ní we ye kō pee Salomōo fele.

Kuniri ye kuripōho kpure-i pele
(Luki 11:24-26)

⁴³ Yeesu uu kō kpá re: Kuníri kun usoi kēmee n yisi, ku ye hale akú ha kelō kóima kenyine-i n keraai kun kewénte wéési. Káku nní ke n yé nnya,

⁴⁴ aku pee re: Né kenéyo kē kam n yisime kēmee pele. Kun m peepo, aku kéyo ŋmane leepo kapi m péinkee api nyóonsente cáká-cáká.

⁴⁵ Kei kaku ye peé ha kuaco aseí nyee kuricuruu rikpákárá ní fe kpíipo áá ne kéyo ke-i tone. Lelee ye tíyese ke liute uyē mewee fale ame ye n caailé ame mekpure me-i kuú pee mekee ní we tósu. Lē ke nfáani písoi kópe mpí api sónti piké ne kēto tene.

Yeesu uni ne upiwā
(Mariki 3:31-35; Luki 8:19-21)

⁴⁶ Yeesu un kei lē we un ne písoi símisi, uuni ne upiwā pin tuiwō, api ketahai-pō nyere, pin la piké rinóo u maa.

⁴⁷ [Unyine uu Yeesu maa re: A ripá, upóni ne pipówá ye ketahai-pō nyenule pin la piké rinóo pō maa.]

⁴⁸ Yeesu uu liute uyē pese re: Wóo unéni, piye pee pinéwá?

⁴⁹ Uu pee upipiretiki-mē kunípe tuŋápo uu re: Unéni ne pinéwá ye mpí nté!

⁵⁰ Asei kecáá, úye un Unésáa yee keyómecaa-pō ní we mela n wai, uyee unéwá née unéyéi née unéni.

13

Ulukaa kenyárū
(Mariki 4:1-9; Luki 8:4-8)

¹ Yeesu uu keyáa kē kéyo-i léeri uu sí uú ha kupiye ritime tone.

² Písoi kulúí api ukekúrí cápínepo uu pee lē nnya kúninai loni uú tone. Písoi pē póo kupiye ritime tone.

³ Uu sinyárū kpísi uú ne isímé isímé pi símaankee. Uu re: Utisi unyine yee we, uu keyáa ukecāre-i ipuri pifóme leepo.

⁴ Kuu lē n fóm, ipuri inyine ii ricéetime lólesi, sinúipi así hapō asi i kpóuli.

⁵ Ico ii keparetē kecáá ke ntaai rín m piye lólesi. Ke ketē áke n címú nnya, ipuri iyē ii mese ne mese lelu.

⁶ Amá ke ntuŋe nn n ta, meleí fale mē ame iníŋí kuweeciré nnya tore.

⁷ Ipuri ico ii sínípeleépi kepáápáá lólesi, sínípeleépi asi pelu asi i hila.

⁸ Amá ipuri ico ii ha ketē sone kecáá lólesi ii lelu ii pelu ii fólu. Mpuri nse nn fólu ipipi píle, ncō ipipi kuwóó ne kefi, ncō ipipi afetaani.

⁹ Ke Yeesu uu lē pímadá pi m masí, uu kō pi kpá re: Uye un ukóme uu kóm.

Yo nnya ke Yeesu uu ne sinyárū céesi?
(Mariki 4:10-12; Luki 8:9-10)

¹⁰ Kei ke upipiretiki api peé ne u rikó api u pise re: Yo nnya kaa sinyárú kpísi pón ne písoi símisi?

¹¹ Yeesu uu pi pese re: Nó ke Uléécaá uu uiyóopi nsímé mee m pékaalē cereise, úu pē cereise. Lē nnya kam ne lē pi símisi.

¹² Li we yare kapi ye m maa re: Nkó yee linyine m má kapi ye lico rikpá ai meýá wai. Amá nkó yee úu líka m má kapi ye líkárípiokó lē kuu m má yósi.

¹³ Lē nnya kam sinyárú kpísi nen ne pi símisi. Li we re pi ye n wiilenle, amá ápi pee nyáni, api ye kutu n colē, amá ápi pee kó kóméi. Api kó aseí ceri.

¹⁴ Lē ke antepu Esayi uú pee meke-e-me m ma yee lē wai re:

Nó kam ani ye n kóméi, áni yéé pee liasei ceri.

Nó kam ani ye n nyáni, áni yéé pee yé.

¹⁵ Li we re mpuri mmú písoi akín ye takasile.

Pi pimécire atu tápisile.

Api inípee wúkesi,

api yúlu re piatu áa kape ye kó,

piinípee íi kape ye yé

pimesohó áme kape ye kó líka ceri.

Lē kémee, ápi yé pee fe piké piméfine conse.

Né Uléécaá, ké ne pi m poise.

¹⁶ Amá in nó, nó pínarekome le re nónínípee ye nyáni, nóanétu an kóméi.

¹⁷ Asei kam nní nó símisi re antepuye ne aseí pite Uléécaá inípee-i ye kulúí wele pee peé ní la piké lē kani nní ní nyáni yé, amá ápi lí yé. Pi pee kó lalé piké lē kani nní ne nóanétu n kóméi kó, amá ápi lí kó.

Yeesu ye ulukaa kenyárú aseí lese uu stmisi

(Mariki 4:13-20; Luki 8:11-15)

¹⁸ Kei ke Yeesu uu pee pi maa re: Ani nkpeni ulukaa kenyárú ké aseí kó:

¹⁹ Písoi pee ye Uléécaá iyóopi nsímé kutu rińco ápi yé nkeméé kó ye we yare ricéetime te-i ke ipuri ii n lólesi. Kuníri yéé kale aku nsímé mmē pikeméé lese.

²⁰ Pico ye kó we yare kepareté ke-i ke ipuri ii n lólesi. Lipite yéé nsímé kutu ricole api mese ne mese piakín kémee n yósu ne mpónare.

²¹ Amá ápi ye tíye nké pikemee iníni wa, rín ye pikemee tóne líké náhai. Ncón nn nsímé mmē nnya pi n leeme née méwee kópe menyine men pi m pekesi, api kei ne kewáána yénu api ne Uléécaá kepire to.

²² Pico ye kó we yare ipuri yee sinípeleépi kepáápá ní loó. Lipite yéé nsímé kutu ricole, amá keté kecáa piké ke písoi api ne ní kparálē ne mamá nnáápi mee ye n kúraase yéé nsímé mmē tihilale rín ye pee líka pi yoriye.

²³ Pico ye kó wele yare ipuri ye kefeneté kecáa ní loó. Lipite yéé nsímé mmē kutu ricole api nkeméé kóm nn pi léni api peé n we yare aléé nyee ye apipi m mári, kunyine píle, kucó kuwóó ne kefi, kucó afestaani.

Meýúipuri kópe kenyárú

²⁴ Yeesu uu kó kenyárú keco pi kpá re: Uléécaá iyóopi ye we yare usoi nkó nsímé mmú: Utisi unyine yee ukécare-i melukepiipi lukesi.

²⁵ Uláaró uu kesine kenyine hapó, písoi pin lóni uu iluke kepáápá meýúipuri kópe uu yaa, uu tómpo.

²⁶ Ke iluke ii n le ii mepéi leeri ii fólu, meýúipuri póó kó leeri.

²⁷ Pikeikó api weri api ucarete uyé maa re: Ái ilukepuri kaa kepócare-i lukesii, Upíma? Kai pee íye wa ke meýúipuri kópe amé ne n le?

²⁸ Uu pi pese re: Unéláaró unyine yee lē wa. Pikeikó api re: Pó la toké ha me weheé?

²⁹ Uu re: Eehei. Ne wuru re nó meýúipuri kópe pilése n la aní ne iluke péne aní wehe.

³⁰ Lē nnya, ani líketé riyá líké kesé m pelu áí ne kúkpaá tulu. Lín kúkpaá n tu, né pepeé ní kpasi maa re: Ani meýúipuri kópe mefoí lese ani apehe me pahaankeé toké me risé, ani pee kó iluke cápine ani rinésime-i súúni.

Mpuri yuke-yuke nnyine kenyárú

(Mariki 4:30-32; Luki 13:18-19)

³¹ Yeesu uu kó kenyárú pi kpá re: Uléécaá iyóopi ye kó we yare mpuri yuke-yuke nnyine ke usoi uu n kpísi uu ukécare-i lukesi.

³² Ipuri kecápe mme mee ní-yuke ícō fe. Amá nn n le, nkuléé kpee ye kecare-i ayéheléé kecápe kumáa. Ai pee wai kuléé maa kpé ílese kecáa ke sinúipi asi ye ayámé wa.

Nkpónótó pite kenyárú

(Luki 13:20-21)

³³ Yeesu uu kɔ kenyárú pi wai re: Ulééca*a* iyɔɔpi ye kɔ we yare nkpónótɔ pite ke unási uu ntɔ piima kéme*e* n cɔhɔnepɔ uu pulu pikpée api yisi.

*Lē ke Yeesu uu ye p*e*e sinyárú n kpisi uú ne p*iso*i céési
(Mariki 4:33-34)*

³⁴ Sinyárú ke Yeesu uu ye p*e*e kpisi uú ne p*iso*i p*e*e n cápinelē n céési. Sinyárú ηman*e* kuu ye p*e*e kpisi uú ne pi céési.

³⁵ Lē ke antepu uú p*e*e n wói liké ne n wa nnya. U p*e*e re: Sinyárú kam kpisi*n*e ké ne n símisi. Né sinyárú kpisi ant ne lē nnéi l*e*e nípá yo kekoraane-me m pékaalē yóó.

*Yeesu ye meyiúpur*i* kópe kenyárú k*e* ase*i* símisi*

³⁶ Kei ke Yeesu uu p*e*e yisi uu p*iso*i p*e*e n cápinelē yá uu k*é*yɔ sí. Upiiretiki api u leepɔ api u p*ise* re: A meyiúpur*i* kópe m*e*e kecare-i n l*e* kenyárú k*e* ase*i* ró símisi.

³⁷ Uu pi p*ese* re: Uye*e* ilukepur*i* n lukesi ye*e* nní Us*o*i K*e*pipi.

³⁸ Ke*ca*re k*e*e nní ketē, nlukepur*i* s*o*ne m*e*e nní Ulééca*a* iyɔɔpi pikó, p*e*p*e*e Setani n tiki*l*ē p*e*e nní meyiúpur*i* kópe.

³⁹ Uláarɔ uye*e* meyiúpur*i* kópe n lukesi ye*e* nní Setani. Ketē nké metene ye*e* nní kúkpaa. P*e*p*e*e ní k*pas*i*n*e p*e*e nní piléécaatume.

⁴⁰ Yare kapi ye nní meyiúpur*i* kópe n w*é*he api nna sé m*ec*o kai s*o*nti liké ketē metene ketún*g*é wa.

⁴¹ Né, Us*o*i K*e*pipi yé pinéléécaatume t*u* api p*e* nnéi p*e*e inéyɔ*ɔ*pi kéme*e* pic*o* akópe n waise ne p*e* nnéi p*e*e m*ew*ai kópe n wai lese.

⁴² Api nna piima kéme*e* pi sá*ɔ*ɔ. Kei ke p*iso*i api yé meyá t*ene*si pin in*í* takai.

⁴³ P*e*é uye-i ke p*e*p*e*e ase*i* n tiki*l*ē p*o*ó yé p*e*e piusaa Ulééca*a* iyɔɔpi kéme*e* n we pin t*é*lu yare itun*g*e. Uye un ukóme uu kóm!

Memá kenyárú

⁴⁴ Yeesu uu kɔ upiiretiki kenyárú ke*ɔ* kpá re: Ulééca*a* iyɔɔpi ye kɔ we yare nsímé mmú: Memá piima menyine m*e*e kecare k*eny*ine-i kúlaalē. Utisi unyine uu ke*y*áa memá piima m*e* yenu, uu pikúlaa m*e* p*ese*, uu kɔ mp*o*ɔnare ne ulikó nnéi kpisi uu yá*i* uú ne kecare k*e* l*á*lu.

⁴⁵ Yeesu uu kɔ kpá re: Ulééca*a* iyɔɔpi ye kɔ we yare ukp*e*éense unyine ye*e* ke*y*áa ikó*l*é ke*ci*re w*é*é*si*.

⁴⁶ Kuú ha nkó*l*é m*e*e meyiúpur*i* ní nyan*í* n yé, uu sí uú ha ulikó nnéi yá*i* uú ne n l*á*lu.

*Kunyer*f* kenyárú*

⁴⁷ Uu kɔ kpá re: Ulééca*a* iyɔɔpi ye kɔ we yare kunyer*f* kunyine ke usoi uu mínimaa-i n f*o*o aku ikpíntomé nnyí n*ɔ*pur*i* paála.

⁴⁸ Kaku n yi, pikpíntomé*ɔ*pi api ku pasai api ritime leseri api p*e*é n t*u* pin ikpíntomé t*é*si, pin is*o*ne anére-i wai pin ikópe f*ó*h*e*.

⁴⁹ Lē kai s*o*nti liké ketē metene kumún*g*é-i wa. Piléécaatume ye ha s*o*ntile piké p*e*p*e*e Ulééca*a* mela n wa ne p*e*p*e*e ápi Umela n wa kóó*l*ene,

⁵⁰ api p*e*p*e*e ápi Umela n wa nna piima kéme*e* sá*ɔ*ɔ. Kei ke p*iso*i api yé meyá t*ene*si pin in*í* takai.

*Isé ucélaa fale ne ukpure ke*ca*a n*st*mé*

⁵¹ Yeesu uu upiiretiki p*ise* re: N*o* p*e*e lē nnéi kam nní n símisi ase*i* konle nní? Api re: E*e*e, t*o* konle.

⁵² Kei kuu p*e*e pi maa re: Lē nnya, isé ucélaa úye un Ulééca*a* iyɔɔpi nkó n ηmurei, u we yare úy*o*saa unyine ye*e* ulikó kéme*e* lifá*l*e ne likpure ní lese.

Nasareti pikó ápi Yeesu ne kefa tene

(Mariki 6:1-6; Luki 4:16-30)

⁵³ Ke Yeesu uu lē ne sinyárú s*e* picélaa pi m masí, uu kei yisi uu t*o*mp*o*,

⁵⁴ uu kuyu k*e*-i kuu iwá n li kéme*e* sí uú ha kei Pisui*f*i kuyom*e*yáhaalee-i n céési. Ai p*e*p*e*e kei ní we nnéi nnó*o* yipu, api ye p*e*e re: Yei ke*ci*re ke nkó uu mpíi m*ew*é*se*s*o*h*o* mmé tu? Iye kuu ye ne m*ew*aisa*n*a mmé wapisi?

⁵⁵ N*é*nte uye*e* us*é*r*e* uy*e* un*m*áne? Ai úni ye*e* Maari? Ai upiwá p*e*e nní Yakupu ne Yosefi ne Sim*o*o ne Yuutii?

⁵⁶ Ai t*o* ne upiy*e*i nnéi t*o*o nté kesé wee? Yei ke*ci*re kuu p*e*e mpíi nínan*e* mmú yé?

⁵⁷ Nn*í* nnéi ai pi tapisi ápi ne Yeesu kefa t*ene*. Yeesu uu p*e*e pi maa re: Api ye antepu kuyu-i ne uke*y*o-i u n waiselē.

⁵⁸ Pinfatene kuciré nnya, Yeesu úu kei m*ew*aisa*n*a meyá wapisi.

14

*Yohani Uniwolê nkpò
(Mariki 6:14-29; Luki 9:7-9)*

¹ Uyòopi Erooti yee pee likumúnjé kpe-i Kalilee keté kecáá pallé. Uu pee kóm pin Yeesu nsímé símisi.

² Uu upikeikó maa re: Yohani Uniwolê yee n kpu nsímé kapi símisi. U pikpòkpò kémee yisile. Lè nnya kuu nní rínanje yé n ne mewaisanja wapisi.

³ Asei kecáá, Erooti yee pee tíyesele api Yohani Uniwolê tini api paasi api kukpaniilee tani. Umáa Filipu unási kapi ye n sée re Erootiyati nnya kuú péé lè wa.

⁴ Yohani ye pee Erooti maa re: Aa ncée má pòké upómáa unási kpísi.

⁵ Lè nnya ke Erooti uu péé la uké Yohani kpu, amá un pee písoi pee n cápínélè wuru. Pé ne pee nyánilé re Yohani ye antepu le.

⁶ Api pee keyáa kenýine Erooti kemareyaa anyá n wai, Erootiyati ukpére uu léépò uu písáné pee n cápínélè kecòpe yesu ai Erooti yúkúlu

⁷ uu písói inípee iye-i símisi uu wéeri re ukpére uyé un yo mpuri n la, un li u m pise, u yé li u pa.

⁸ Kei ke Erootiyati uu ukpére tálaanke, uyé uu pee Erooti maa re: A nté nní Yohani Uniwolê riyu kecáripí tái-tái kémee wa aa né pa.

⁹ Ke Erooti uu lè n kò, uripòò ari caai. Amá uawéeri ne písane isei nnya, uu rinóò he re piké lè kuu m pise u pa.

¹⁰ Uu unýine tum te piké ha kukpaniilee-i Yohani riyu tò.

¹¹ Apí ha ríyu talu apí ne weri apí ukpére uyé pa, uyé uu ri kpísi uu úní pa.

¹² Kei ke Yohani pipiretiki api péé ha api u kpísi api kúlesi, api limemáá pee sí apí ha lélee n wa nnéí Yeesu keeni.

*Yeesu ye písói ákotokú anupú (5.000) kpínii
(Mariki 6:30-44; Luki 9:10-17; Yohani 6:1-14)*

¹³ Ke Yeesu uu nsímé mmè n kò, uu yisi uu kúninói loni re uké tómpò uké ha umécire kei ke úka úu n we n tú. Písoi api kóm api ayu nyee ne kei n kólé kémee ne ána yisi api lè kupiyé n kanéi apí ha ne u léepò.

¹⁴ Kuu kúninói-i n súf, uu risoiwuú yénu, tiicò ii íwe u wai uu pitóikò pee n hápò pipóisente loni.

¹⁵ Kai nnyóò n wa, upipiretiki api ukekúrí hápò api re: Itunje ye nkpéni pitene masile, ári kò nté ne kuyu kúka kolé. A písói kulúú mpí riyá piké siyupi-i pilukelale ha piké li.

¹⁶ Yeesu uu pi pése re: Ái tílasi re piké tómpò. Aní nórínécúruu iluke pi he piké li.

¹⁷ Api pee u maa re: Akpónó anupú ne ikpíntomé ité ñmane kari nté má.

¹⁸ Yeesu uu pi pése re: Aní ne nté né kam.

¹⁹ Kapi ne n hápò, uu pee písói riwúú tē maa re piké meyúti kecáá tone. Uu akpónó anupú nyé ne ikpíntomé ité iye kpísi uu keléecaa weríí uu Uléecaa pònnese, uu akpónó kpòkòrine uu upipiretiki pa api písói riwúú hóòne.

²⁰ Pinnéí api le api lepu. Upipiretiki api akéri nyee m pòone cápíne ai anéere kefi ne até yipu.

²¹ Pèpee iluke iyé n li ye tu pitisi ñmane ákotokú anupú (5.000). Api pinósi ne siwá keé.

*Yeesu ye míni kecáá sòne
(Mariki 6:45-52; Yohani 6:15-21)*

²² Kapi piluke ní masí, Yeesu uu upipiretiki rinóò he re piké kúninói ló piké ha kupiyé ritime ricò-pò u fòsí, uyé uké pee kei písói riwúú tē n kpíiselé kelene.

²³ Ke písói apí pikúú ní masí, uu yisi uu riyópè táá re uké kei umécire n we un keyóme yáási. Uu pee kei lè umécire n we áf ne nnyóò wai.

²⁴ Kúninói ye pee likumúnjé kpe-i míni ritime ne ketaa piwai masile. Ke kuyò aku nní kukeyu-mè m pépuri nnya, ániwalé aa pee ku n tánáise.

²⁵ Yeesu uu riweeki kumúnjé míni kecáá n sòne un ne upipiretiki kémee sí.

²⁶ Kapi lè u n yé un míni kecáá sòne, piipnje ii kpi ne iwame mepehè, api pee pimécòpécire n tee re: Kúnirilá ye ku. Api pee iwame ne m pupuke.

²⁷ Yeesu uu pee mese ne mese pi maa re: Aní kape píri tóne. Néé lo, iwame ii kape nó wa!

²⁸ Piyee uu u maa re: In te mesei pòò lo, a tíyese ké míni kecáá sòne ké ne pò léepò, Upíima!

²⁹ Uu re: A kam!

Piyee uu kúninói-i léepò uu míni kecáá sòne re uké Yeesu léepò.

³⁰ Amá kuu n yé te kuyò ye páápúle, iwame ii u loni, míni amé pee u m muuni. Uu cáái re: Upíima, a né yóriye!

³¹ Yeesu uu mese ne mese kunípe saapò uu u tini uu u pise re: Mpófatené rín piye. Yo nnya kaá tirí?

³² Kei ke piketé api pɛɛ kúninai kémɛɛ lomɔ, kuyɔ aku séé.

³³ Yeesu pipiretiki picɔ pɛɛ kúninai kémɛɛ ní we api péé ha Yeesu metene wula api re: Pɔ mesei Uléécáa Kepipi le.

Yeesu ye Kenesareti keté kémɛɛ pitóikó paise
(Mariki 6:53-56)

³⁴ Kapi kupiyɛ pitérj ní masi api Kenesareti keté tulu,

³⁵ Kei pikó api Yeesu ceru, api pitumɛ nípa yei yékááse re piké písoi símisi re u ka. Písoi api pɛɛ pitóikó nnéi ne u sónaapo.

³⁶ Api u welu re uké ñmurei pitóikó pɛ piké nípa ukutukanka ritime ñmane rica. Pɛ nnéi pɛɛ riñca api pélu cáká-cáká.

15

Pifarisi ne pikpure inyekii kecáá nstmé
(Mariki 7:1-13)

¹ Kei ke Pifarisi ne isé picélaa pinyine api Yerusalem-pɔ leeme api Yeesu leeri api u pise re:

² Yo nnya ke pipópiretiki api ye inyéikii ke pirókpure api n yekei rilóó? Lelɛɛ re ápi ye nale piké kelene li yare kai mɛkɛɛ-me n weme?

³ Yeesu uu pi pɛse re: Nó ní, yo nnya ke nó Uléécáa isé rilóó ani nópinékpure inyekii n tikilɛ?

⁴ Uléécáa ye maa re: A upósáa ne upóni ríyu waise. Uu kɔ re úye un usáa néé úni anó n wa, li pise re piké liute kpu.

⁵ Amá nó ne ye re: Uye un usáa néé úni m maa re u lɛ kuú pɛé ní la uké ne u n lɛ Uléécáa hele,

⁶ u yé fe uu lɛ nnya usáa néé úni nkpéni pilé yá. Uléécáa nsímé kani lɛ fómpɔ ani pɛɛ nópinékpure inyekii n tikilɛ.

⁷ Nó kecáá kecáá mɛwai pikó mpí! Antepu Esayi ye alari mále uké nókenécáá maa re:

⁸ Nnóo-i ñmane ke písoi mpí api ríyu né waiselɛ,

amá ápi pɛɛ pisifa-i ne né kólɛ.

⁹ Piiyáhaa ye likpárákóó le.

Pi rinyale pin sisoipipi inyekii

kpísi pin céési yare inéko ye nyi.

Lelɛɛ ye usoi mékperinkpe n waise
(Mariki 7:14-23)

¹⁰ Yeesu uu pɛɛ risoiwuí cápine uu pi maa re: Ani kutu né ricɔ ani kóm rísone:

¹¹ Ái lelɛɛ ye usoi nnóo-i n lomɔ leɛ ye mékperinkpe u waise, amá lelɛɛ ye unnóo-i n léeme leɛ ye mékperinkpe u waise.

¹² Kei ke upipiretiki api ukekúrí rinyósópɔ api u maa re: Pɔ nyu re lɛ kaa nní n símisi ye Pifarisi meyá ticónh?

¹³ Uu pi pɛse re: Kuléé kúye kun n we, kái Unésáa yeɛ keyómɛɛɛɛ-pɔ ní we yeɛ ku tamesi, pi ku wehene.

¹⁴ Ani pi riyá kei. Pi nkpáni yare pinyíye pɛɛ pinyíyɛɛɔ n tórikeɛ? Unyíye un unyíyɛɛɔ n tɔrai, pi sóntile piké ha ne piketé kúcorjhore kunyine-i lóipɔ.

¹⁵ Piyɛɛ uu pɛɛ rinóó yósu uu Yeesu maa re: A kenýárú nké aseí ró símisi.

¹⁶ Yeesu uu u pɛse re: Ái ne nʼs péné áni kahane nkpáni líka n kóo?

¹⁷ Ani kó te lɛ nnéi leɛ ye usoi nnóo-i n lomɔ yèè kefa-i hale uu wai uu iyaa leepɔ uu li leserii?

¹⁸ Kefa kémɛɛ ke nsímé nn ye n we, nn pɛɛ nnóo-i tíkime nn ne leeri. Mmɛ mɛɛ ye usoi mékperinkpe waise.

¹⁹ Lɛ nnya, kefa-i ke simúnjé kópe asi léeri. Sesɛɛ ye tíyese ke usoi uu ye usoi kpu, uu ucɔ unási néé ucɔ ula kuwáncɔ wai, uu iwásá wai, uu yáái, uu kɔ ucɔ ne nsímé kpárá, néé uu ucɔ lámaankee.

²⁰ Lelɛɛ ye usoi mékperinkpe n waise ye lɛ. Amá usoi unási n nale yare ke irónyéikii ii ní ma uké kelene li, ái yé mékperinkpe u waise.

Kanaa kuyu unási unyine nfatene
(Mariki 7:24-30)

²¹ Yeesu uu limamáá kei yisi uu Tiiri ne Sitóó sité-mɛ tómpɔ.

²² Kanaa keté unási unyine yeɛ kei n hápɔ uu yisi uu Yeesu leepɔ, uu pupɛi re: Upíima, Taffiti Kepipi, a inéwe yé. Kuníri ye unékpere lémaapɔlenle ái nyamí!

²³ Yeesu uu kɔ lɛ n séélɛ léké-léké. Kei ke upipiretiki api ukekúrí rinyósópɔ api re: A unási nkó ne kutu ricɔ uké tómpɔ. U wele un pupukeɛ un ne ró tíkílɛ!

²⁴ Yeesu uu pi pɛse re Isirayeli pikó pɛɛ ní we yare isánj yeɛ m pɔ íi ne usé ñmane kémɛɛ ke Uléécáa uu né tumme.

²⁵ Kei ke unósi uyē uu pɛɛ yisipɔ utú ha ukɛnyalɛ-i wúla uu u maa rɛ: A risuúlu a né lē, Upiíma.

²⁶ Yeosu uu u pɛɛ rɛ: Ai nyamí tɛ piké siwá iluke kpísi piké sipɔpipi risá.

²⁷ Unósi uyē uu kɔ kpá rɛ: Mɛsei ye mɛ, Upiíma. Amá mpá né lē, sipɔpipi pite pin n le, si ye leleɛ keteni-i m póroi n hínile sin le.

²⁸ Yeosu uu pɛɛ u pɛɛ rɛ: A tíyɛ mpófatenɛ ye piyɛ kpa! Uléécaá yé tíyɛsɛ lē kaa rí la ai wai. Kei nní uukpéɛ uyē uu mɛsɛ nɛ mɛsɛ pélu.

Yeesu ye pitóikó kulú pɔise

²⁹ Yeosu uu kei yisi uu Kalilee kupiyɛ ritimɛ sí. Uu pɛɛ rikúú rinyine taá utú tonɛ.

³⁰ Kei ke písoi kulúú apí nɛ pipáikóó nɛ pinyíyɛ nɛ síkankáláká nɛ písímécírɛ nɛ pitóikó píco píco u kálaapɔ apí uana-i pí laikɛɛ, uu pí pɔisɛntɛ.

³¹ Ke písoi apí písímécírɛ n yé pin símisi, síkankáláká sin pélaalɛ, pipáikóó pin sóne, pinyíyɛ pin nyáni, ai nnóó pí yipu apí pɛɛ Isirayɛli pikó Uleecaa riyu n waisɛ.

Yeesu ye písoi ákotokú ana (4.000) kptnii

(Mariki 8:1-10)

³² Yeosu uu pɛɛ upipiretiki séi uu pí maa rɛ: Písoi mpí icɔ ye íwɛ né wɛlɛ. Siyáa sitaani ye nsi kapi kenékúrí wɛ apí kɔ nkpéni líka má piké lí. Am kɔ la kɛ nɛ nktú pí kuise. Insá lɛ, lí yé ha ncéɛ pí feriyɛ.

³³ Upipiretiki apí pɛɛ u píse rɛ: Yei kari yé kuyúú nkú-i iluke meyá tu písoi píima mpí piké nɛ n lɛ?

³⁴ Yeosu uu pɛɛ pí píse rɛ: Akpónó alé kani má? Apí rɛ: Aseɛi nɛ síkpíntómépi nkáripí.

³⁵ Kei kuu pɛɛ písoi pɛɛ n cápinelɛ tinóó hɛ rɛ piké keteni-i tonɛ.

³⁶ Kapi n tónɛ, uu akpónó aseɛi nyɛ nɛ íkpíntómé iyɛ kpísi uu Uléécaá pɔɔnɛsɛ uu pɛɛ a kpókɔrínɛ uu upipiretiki pa, apí písoi nnéí hóóne.

³⁷ Mpá úyɛ uu le uu lepu. Pipiretiki apí akpónó kerí nyɛɛ m pɔɔnɛ kóóí ai anéɛ aseɛi yipu.

³⁸ Pɛpɛɛ pɛɛ n lí ye lele pítsi ímanɛ ákotokú ana (4.000), apí pinósi nɛ siwá keméɛ kɛɛ.

³⁹ Yeosu uu pɛɛ lɛ memáá pí kuise, uyē uu pɛɛ kúninɔi loni utú nɛ Makatani keté-mɛ tómpɔ.

16

Pifarisi nɛ Pisatusee ye Yeesu píse rɛ uké mɛwaisaɲa wa

(Mariki 8:11-13; Luki 12:54-56)

¹ Ke Yeosu uu kei n tuipɔ, Pifarisi nɛ Pisatusee apí ukekúrí hapɔ, pin wéési piké ripinɛ u wa. Apí u píse rɛ uké mɛwaisaɲa menyinɛ wa mɛɛ yé n nyíse rɛ Uléécaá-i kuu lééri.

² [Kei kuu pí pɛɛ rɛ: Itunɛ in n lóipɔ keyóme ken n wɔɲnɛ, nɔ ye maa rɛ keyáa ye neni nyamle.

³ Keyóme ken mmare n sannye lin n hiihiilɛ, nɔ ye kɔ maa rɛ keyáa ye neni caaine. Nɔ ye fele ani keyóme mɛwɛɛ yenu ani mɛasei kom, amá ani ye lɛ kɛ Uléécaá uu itunɛ nnyí-i nókenécɔpɛ n wai aseɛi kó!]

⁴ Nfáani keté nké písoi ye caailenle hái, apí la piké Uléécaá ímanɛ ritiki. Amá mɛwaisaɲa kapi wéési piké yé. Mɛwaisaɲa mɛ kɛ Yonaasi uu n yé menyinɛɔ kapi yé kɔ yɛ. Yeosu uu pɛɛ pí yá uu tómpɔ.

Pifarisi nɛ Pisatusee nkpónótɔ pite

(Mariki 8:14-21)

⁵ Ke Yeosu nɛ upipiretiki apí ritimɛ ricɔ-mɛ n sí, upipiretiki apí palei piké akpónó kpísi piké nɛ ripéne.

⁶ Yeosu uu pɛɛ pí maa rɛ: Ani nómenécírɛ tí rísɔnɛ nɛ Pifarisi nɛ Pisatusee nkpónótɔ pite.

⁷ Apí pɛɛ pimɛɔpɛcirɛ pipísɛine kápáa rɛ: Kári akpónó nɛ rimpénɛmɛ nnya kuu lé cési.

⁸ Yeosu uu lɛ ceru uu pí píse rɛ: Nó písoi mpí nfatenɛ rín piyɛ. Yo nnya kani lɛ símaane rɛ áni akpónó kpísi?

⁹ Iyɛ nnya káni kómei hái nɛ nkpéni-mɛ? Ani akpónó anupú nyɛ kapi písoi ákotokú anupú n hóóne nɛ anéɛ tɔɔɔ nyɛ m pɔɔnɛ ani kóóí léisɛɛ?

¹⁰ Ani akpónó nyɛ kapi písoi ákotokú ana n hóóne nɛ anéɛ tɔɔɔ nyɛ m pɔɔnɛ ani kóóí pó kɔ léisɛɛ?

¹¹ Iyɛ kai pɛɛ wa nɛ nkpéni-mɛ áni kahane n kɔ tɛ áni akpónó kam tee karí pɛé nɛ maa rɛ: Ani nómenécírɛ tí nɛ Pifarisi nɛ Pisatusee nkpónótɔ pite?

¹² Kei ke upipiretiki apí pɛɛ kɔ tɛ áni nkpónótɔ pite kapi ye nɛ akpónó rí wa kuu pɛɛ tee rɛ piké nɛ pimɛcirɛ tí. Amá lɛ kɛ Pifarisi nɛ Pisatusee apí n cési kuu rɛ piké nɛ pimɛcirɛ tí.

Piyɛ ye yámmɛ rɛ Yeesu kɛ Uléécaá uu wéɛ

(Mariki 8:27-30; Luki 9:18-21)

¹³ Ke Yeosu uu Filipu keté-mɛ Sesaree kuyu-i n lomɔ, uu upipiretiki píse rɛ: Písoi ye rɛ né, Usoi Kɛpipi néɛ úyɛ?

¹⁴ Api u pɛsɛ rɛ: Pinyine ye sɪmisi rɛ pɔɔ Yohani Uniwole, picɔ rɛ pɔɔ Elii, picɔ pɔɔ kɔ rɛ Yeremii nɛɛ antepuye keɔɔrɛ use unyine.

¹⁵ Kei kuu pɛɛ pi pi sɪsɛ rɛ: Nɔ́ nɪ, nɔ́ nɛ mpíi rɛ nɛɛ úyɛ?

¹⁶ Simɔɔ Piyɛɛ uu rinɔɔ u yɔsu rɛ: Pɔɔ Kiriisi ke Uléécɔɔ uu n wɛɛ. Pɔɔ Uléécɔɔ, nfáa ute Kepipi.

¹⁷ Kei ke Yeosu uu pɛɛ rinɔɔ rikpá uu rɛ: Pɔ́ únarɛkome le, pɔ́ Yonaasi unmánɛ Simɔɔ! Li we rɛ ái kesoipipi kɛɛ mmú pɔ́ sɪmisi, amá Unésɔ́a yɛɛ keyómɛɔɔa-pɔ́ rɪ we lo.

¹⁸ Lɛ́ nnya, kɛ́ mmú pɔ́ sɪmisi rɛ pɔɔ Piyɛɛ, liasei rɛ ripare. Tipare tɛ́ keɔ́áa kam pinéko cápinɛnɛ, nkpɔ́ nmaa ricuruu rɪn yɛ́ rɪnarɛ́ nka pikɛ́áa m má.

¹⁹ Nɛ́ Uléécɔɔa iyɔɔpi rinɔ́nɔɔ kehánne pɔ́ rimúfise. Pɔ́n ye linyine ketɛ́ nkɛ́ keɔ́áa n ye, Uléécɔɔa yɛ́ kɔ́ keyómɛɔɔa-pɔ́ li ye. Pɔ́n ye kɔ́ ketɛ́ nkɛ́ keɔ́áa yo n nɔ́murei, Uléécɔɔa pɔ́ nɛ́ kɔ́ keyómɛɔɔa-pɔ́ li nɔ́murei.

²⁰ Kei ke Yeosu uu pɛɛ upipiretiki rinɔɔ he rɛ ápi kape úka sɪmisi rɛ uyɛ́ ke Uléécɔɔa uu wɛɛ.

Yeesu ye unkpɔ́ nɛ́ umeyise nstímé riyóó

(Mariki 8:31-9:1; Luki 9:22-27)

²¹ Káí nɛ́ kei n kpísi ke Yeosu uu pɛɛ upipiretiki pɪsímé kóraane rɛ li pise rɛ uké Yerusalem ha, uké ha meyá Pisuifi piwéése nɛ́ pɛpɛ ye Uléécɔɔa inyóɔnɛ n wa piwéése nɛ́ isé picélaa anipe-i íwe li, piké u kpu uké pɛɛ keyáa táánú tunɛ́ nkpɔ́ kɛ́mɛɛ yisi.

²² Piyɛɛ uu pɛɛ u kpísi uú nɛ́ iyaa leepɔ́ uú nɛ́ u cési rɛ: Uléécɔɔa úu yɛ́ nɔ́murei, Upíima! Líka ái pɔ́ waine!

²³ Kei ke Yeosu uu pansɛpɔ́ uu Piyɛɛ maa rɛ: Pɔ́ɔkɛ́ mɛ́ pele, Setani! Kape nɛ́ nɛ́ rikɔ́! Pɔ́ lalɛ́ pɔ́kɛ́ nɛ́ púneisente kɛ́ loó! Kɛ́pɔ́múnɛ́ ye sisoipipi kemúnɛ́ le, ái Uléécɔɔa kekó.

²⁴ Yeosu uu pɛɛ upipiretiki maa rɛ: Uye un n la uké nɛ́ ritiki, uké umecire pípaí riyá, uu ukunapéékɔ́ ya * uu pɛɛ nɛ́ tíki.

²⁵ Ái líka nnya, úyɛ un n la uké unfaa lo, u n fómnilɛ. Amá úyɛ un nɛ́ nnya unfaa n fóm, u ye kalɛ uu n yenu.

²⁶ Usoi un nkpéni ketɛ́ nté líkɔ́ nnéi n ye uu pɛɛ nfáa paa, kuláa kúyɛ kuu pɛɛ yé? Nɛ́ɛ yo keɔ́rɛ ke usoi uu yɛ́ fe uu hééle uú nɛ́ unfaa yenu?

²⁷ Usoi Kepipi ye ha Keusaa meyɔɔpi kɛ́mɛɛ sɔ́ntile nɛ́ piléécɔ́atumɛ, ake pɛɛ nɔ́pá úyɛ lɛ́ kuu n wa hééle.

²⁸ Asei kam nní nɔ́ sɪmisi rɛ: Pisoí pɛɛ nté nní rɪ we kɛ́mɛɛ, pinyine yɛ́ nɛ́ Usoi Kepipi yɛ́ kumúnɛ́ kpe-i kam inéyóɔpi n lenɛ́ apí kelɛnɛ́ kpíni.

17

Yeesu ipinɛ ye conse

(Mariki 9:2-13; Luki 9:28-36)

¹ Siyáa sikpuulú memáá, Yeosu uu Piyɛɛ nɛ́ Yakupu nɛ́ uyɛ́ uwá Yohani kpísi apí nɛ́ riyóɔpɛ cáca rinyine taá apí ha kei pimɛcɪrɛ n we.

² Kei ke upinɛ́ ii piinipɛɛ iye-i conse. Ukeyu aké n tɛ́lu yare itunɛ. Uilú ii wárara yare metéi.

³ Moisi nɛ́ Elii apí pɛɛ kpáfúme, pi nɛ́ Yeosu pin yó.

⁴ Kei ke Piyɛɛ uu pɛɛ Yeosu maa rɛ: Upíima, li nyamle rɛ tɔ́kɛ́ nté n we. Pɔ́n n la, nɛ́ sicánjipi sitaani nté karií, pɔ́ɔ kɛsɛ kpísi, Moisi kɛsɛ, Elii kɛsɛ.

⁵ Un kei lɛ́ sɪmisi, kuhope pei-peí kunyine akú weri aku pi hila. Tinóɔ rinyine ari kuhope kpe-i léeri rɛ: Nkó yɛɛ Kenɛ́pípi lala kɛɛ nnɛ́pɔ́nare nnéi rɪ tɛ. Ani kutu ke rɪcɔ́!

⁶ Ke Yeosu pipiretiki apí rinɔɔ tɛ́ n kó, iwame píima ii pi loni apí lolú apí ketɛ́ kɛ́yu tuhu.

⁷ Yeosu uu pɛɛ nyɔ́sɔ́pɔ́ uú nɛ́ pi kɔ́ uu rɛ: Ani yisi, iwame íi kape nɔ́ wa.

⁸ Kapi inípeɛ rinsika, Yeosu mɛcɪrɛ kapi yé.

⁹ Kapi riyóɔpɛ n cépilɛ́, Yeosu uu rinɔɔ ntí pi he: Ani n sɛ́lé, áni kape úka lɛ́ kani n yɛ́ sɪmisi líkɛ́ ha nɛ́ keyáa kɛ́ ke Usoi Kepipi ake ye nkpɔ́ kɛ́mɛɛ n yisi tu.

¹⁰ Upipiretiki apí pɛɛ u pise rɛ: Yo nnya ke isé picélaa apí rɛ Elii yɛɛ mefoi sɔ́nti líkɛ́ kelɛnɛ́ ketɛ́ keto tu?

¹¹ Uu pi pɛsɛ rɛ: Li pise aseí keɔ́áa rɛ Elii uké mefoi pɛɛmɛ uké nɔ́pá yo ripɔ́hɔ́-i li yekei.

¹² Nɛ́ nɛ́ la kɛ́ nɔ́ sɪmisi rɛ Elii ye pípeɛmɛ masile pisoí apí nkpáni u ceri, amá apí nɛ́ u wai yare kapi rɪ la. Limɛcɔ́ ke Usoi Kepipi ake kɔ́ pianipɛ́-i íwe lenɛ́.

¹³ Kei ke upipiretiki apí pɛɛ kó tɛ́ Yohani Uniwole nstímé kuu pi sɪmisi.

Yeesu ye kɛ́wá kɛ́ ke kuntri aku m pɛ́kesi pɔ́ise

(Mariki 9:14-29; Luki 9:37-43a)

* 16:24 10:38

14 Ke Yeesu ne upipiretiki api risoiwuí ne rińkɔ, utisi unyine uu ukekúrí nyósɔpɔ uu uana-i wúla.

15 Uu re: Uptiima, a kenéwá nké íwe té! Ke rikpínkpí pólúle ake ye meséte lóirente aké ne míni-i nées nna-i lóipɔ.

16 Ne ne pipópiretiki ke leepole ápi fe piké ke poise.

17 Yeesu uu pee re: Nó nfatenciré ne pikpááree mpuri mmú! Itunje ilé kam nókenémee pitóné kpáne? Itunje ilé kam yé lé ne nó n kahari? Ani ne kewá kē nté né kam.

18 Yeesu uu kuníri senkee aku kenmánepi ke-i lelu ake meyéne mese kei nní pélu.

19 Kei ke upipiretiki api pee ukekúrí hápɔ api iyaa u pise re: Yo nnya kári fe táké kenmánepi kē aníri pese?

20 Yeesu uu pi pese re: Ke nónnéfatené nn n filé nnya ye ni. Asei kam nó símisi re nónnéfatené nn pee mpuri yuke-yuke sei nnyine n tulaalé, nó ye pee fe ani riyópe ntí maa re: A nté yisi a ha nté-pɔ nyere, ari mesei lé wai. Líka ái yé pee n we kani yé piwai m pɔone.

21 [Piyómeyáhaa ne pinóɔpahaa ke usoi uu yé ne aníri nnyé mpuri pese.]

Yeesu ye unkpɔ ne umeyise nstmé kpálé

(Mariki 9:30-32; Luki 9:22-27)

22 Kumúnjé kpe-i kapi Kalilee keté n kóónúlé, Yeesu uu pee pi maa re: Pi yé Usoi Kepipi tí api pisoí anipe-i wai

23 api ke kopu, ake pee keyáa táánú tunjé nkpɔ kémeé yisi. Kuu lé ní ma, upipiretiki apɔo aa caai háí.

Uléécaa keyɔ ulampoo pihéle kecáá nstmé

24 Ke Yeesu ne upipiretiki api Kaperinawum n tuiɔ, pepe Uléécaa keyɔ kémeé lampoo n yósu api Piyee kekúrí sí api ha u pise re: Nónwéwéese úu ye Uléécaa keyɔ ulampoo héele nées?

25 Piyee uu pi pese re: U ye héelele. Kuu keyɔ-i m pepe, Yeesu uu u pise re: Iye kaa músu Simaɔ? Piyupipi nées písáne kai pise re piké keté nté piyóopi lampoo ne ítáho m pasii?

26 Piyee uu u pese re: Písáne ye pi. Kei ke Yeesu uu pee re: In leé ni, ái pise re piyupipi piké hééle.

27 Amá ári la merówai menyine meké pi ricónj. Lé nnya, a ha kupiye kémeé kehímpi ripɔlo aa nkpíntomé fói kaa ní tinine leseri aa nnóo n haase. Pó kémeé siwóó sē kai ró m pise leepɔ, aa si kpisi áá ne tó ne mpó ulampoo hééle.

18

Wóo Uléécaa iyóopi kémeé uwéése?

(Mariki 9:33-37; Luki 9:46-48)

1 Likumúnjé kpe-i, Yeesu pipiretiki api ukekúrí hápɔ api u pise re: Wóo *Uléécaa iyóopi kémeé uwéése?

2 Kei ke Yeesu uu pee kewá sínsápi kenyine sée uu pikecɔpe ke nyerece

3 uu re: Asei kam nní nó símisi re nansá mefine n conse naké siwá sínsápi mecɔ n we, áni yé Uléécaa iyóopi kémeé lomɔ.

4 Lé nnya, uyeé umecire rincépiše úú n we yare kewá sínsápi nké mecɔ yee Uléécaa iyóopi kémeé uwéése.

5 Uye un né nnya kewá nké kecɔ kusáne n yosi, tinécúruu ŋmaa kuu lé kusáne yási.

Akópe pikaase kecáá nstmé

(Mariki 9:42-48; Luki 17:1-2)

6 Yeesu uu kɔ upipiretiki pimáa kpá re: Amá úye un n tíyese un siwá nsí kenyine kee ne kefa né n tenelé akópe n waise, li kutási we in te pi rináipare mule-mule risáa-i u lesi api ne mínimaa kémeé u nyikipɔ.

7 Ke keté nké pikó api pipikó akópe n waise nnya, íwe kapi topori. Likei lé ái piwée yáne. Amá úye un lé n wa, íwe ke liute u topori.

8 In te kupónipe nées kupóna kpee ye akópe pó waise, a ku riké aa ketaa-pɔ fómni. Li kutási we póké inípe nées unakerikó áá ne nfáa yenu ne kaa yé ána nées anípe até m má áá ne nna teneciré kémeé loni.

9 In te mepónipee mee ye akópe pó waise, a me lese aa ketaa-pɔ fómni. Li kutási we póké menípee mese m má áá ne nfáa yenu ne kaa yé inípee ité m má áá ne íwe píima kémeé loni nna teneciré kelɔ-pɔ.

Isáŋ iyee m pɔ api i heei kenyárú

(Luki 15:3-7)

10 Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Ani nómenécíre tí ne siwá nsí kecɔpe kenyine pilómiise. Asei ye nyere *pipileecaatume ye meséte Unésáa yee keyómecaa-pɔ ní we lekeepole. [

- 11 Li we re pisei pee m polaalē piwēlaa ke Usoi Kepipi aké ka keké piayu lo.]
- 12 Iye kani yé? Usoi un isán píle m má, ikemeē ise in m pò, úu ye ise ii we píle nnyí riyópē kecáá tíyē uu ha ise nnyí yee nní m pò wééssii?
- 13 Un n fe un i n heei, aseí kam nó símisi re ise iyē piheei yee urikīn niñukusele ai tásu ise íi we píle nnyí yee íi nní m pò.
- 14 Lē nnya, Nónésáa yee keyómecaa-pò ní we úu la re pēpē nní ne kefa u n tenelē, úka úu kò pēe pi waiselē kecōpe unyine uké pò.

Ucō akōpe pisárei

- 15 Yeesu uu kò pimáa pi kpá re: Upócō un ne pò m púnne, a mepócīre u lēpō aa u nyise lē kuú ne pò m púnne. Un n ñmurei, upócō kaa lē ncée sōne-i pēseme.
- 16 Amá usán ne kutu pò rincō, aa usoi use nēe pitē kpísi áá ne u lēpō liké wa re pisei pitē nēe pitaani ye itansei nó li aní ne nánnésímé nyóonse.
- 17 Amá un pē kutu píco n yē, aa Uléécāa icápine pikó símisi. Un kò Uléécāa icápine pikó kutu píco n yē, a u kpísi re usoi yee úu Uléécāa n nyu nēe *ulampooyóó lo.
- 18 Asei kam nní nó símisi re ñon ye linyine ketē nké kecáá n yē, Uléécāa yé kò keyómecaa-pò li yē. Ñon ye kò ketē nké kecáá yo n ñmurei, Uléécāa pò né kò keyómecaa-pò li ñmurei.
- 19 Asei kam kò nní nó símisi re pisei pitē pin nókenécōpe n kómēine ketē nté apí ne nípá yo kapi ní la pise, Unésáa yee keyómecaa-pò ní we yé likei lē pi pa.
- 20 Li we re pisei pitē nēe pitaani pin tinényiri yei n sée pin ne n tū, ne pikécōpe wele.

Ukeikó yee ucō akōpe pisárei ní yē kenyárú

- 21 Kei ke Piyee uu Yeesu keyúrí rinyósópō uu re: Upíima! Unécō un ne né m púnnete, melé kam yé fe am u sárei? Meseēi kesé, nēe iye? Yeesu uu u pēse re:
- 22 Am pò maa re meseēi ñmane, amá meseēi meseēi mapehē kuwóó ne afereé.
- 23 Lē nnya ke *Uléécāa iyóopi íi we yare nsímé mmú: Uyóopi unyine yee keyáa upikeikó pise re piké awómē kapi ne u m má héélente.
- 24 Kuu yé pikéé n kóraane, apí ne ukeikó unyine hapō yee riwómē píima ne u m má.
- 25 Ke ukeikó uyē úu nní pihéele n fene, uukeisaa uu rinóó hē re piké u ne unósi ne siwá ne ulikó nnéi yáa piké ne riwómē hééle.
- 26 Ukeikó uyē uu keteni-i anui kecáá wúla uu ukeisaa keyu-i kpará uu re: A ísuúlu li kelene Upíima, né linnéi pò hééle.
- 27 Ukeisaa uu íwe u tēni uu u yá uu tómpō, uu kò riwómē tē u hē.
- 28 Ke ukeikó uyē uu kei n léepō, uu ne ukeikó unyine sáne yee riwómē u n lukaalē yare siwóó nkáripí kumúnjé. Uu uwómeluke uyē kemuú yéu uu re: A lē kaa né n li né hééle.
- 29 Ukeikó uyē uu anui u fine uu u kpurukee re: A ísuúlu li kelene, né pò hééle.
- 30 Amá uu yúlu, ticuruu uu tíyē apí kukpaniilee u tani re uké kei n we uu ne uriwome hééle.
- 31 Ke pikéikó píco apí n yé lelee n wai, mpócaai nn pi loni apí yisi apí ha lē nnéi lē n wa piukeisaa keeni.
- 32 Ukeisaa uu pēe tum apí ukeikó uyē u séipō uu u maa re: Pó ukeikó kpáaree nkó! Tipówómē nnéi kam pēe pò hē re pò rikécáá ísuúlu né we nnya.
- 33 Páa ye pēe upókeicō nkó íwe tē yare ke nēe íwe pò n tē mecóó?
- 34 Ukeisaa uu kuwósi ne tíyē apí kukpaniilee u tani re uké íwe rilélé uu ne uriwome nnéi hééle.
- 35 Yeesu uu kò kpá re: Nókenécōpe úyē usáa ye uuco ne kefa kesē n sárei, limcō ke Unésáa yee keyómecaa-pò ní we uu u waine.

19

Utisi ne unósi pitúunne kecáá icélaa (Mariki 10:1-12)

- 1 Ke Yeesu uu lē pisímé mí masí, uu Kalilee keteni-i yisi uu Yutee ketē kee Yuritee nkoi kuwéé-mē ní we sí.
- 2 Pisei kulúí apí kei u tikipō uu pitóikó poisente.
- 3 Pifarisi pinyine apí ne u kò re piké ripine u wa nnya. Apí u pise re: Ncée ye we re utisi yé fe uu nípá yo mpuri nnya unósi yuluu?
- 4 Yeesu uu pi pēse re: Ani Uléécāa Nsímé ritelé kémēe nsímé mmú kapi n wósi keenléi? Pi woi re: Kékoraane, utisi ne unósi ke Uléécāa uu wa
- 5 uu re: Lē nnya ke utisi uu usáa ne úní yisine u ne unósi apí ha péne apí pansē ipiñe ise.
- 6 Lē nnya, apí nkpéni pitē, amá piipiñe ye ise le. Lē nnya usoi úu kape lē ke Uléécāa uu rimpéne kóólēne.
- 7 Kei ke Pifarisi apí pēe u pise re: Yo nnya ke Moisi uu pēé maa re utisi yé fe uu pitúunne ritelé unósi wólu uu pēe u yulu.

⁸ Yeesu uu pi peɛe re: Nónanékíñ ntake nnya ke Moisi uu ncéee nó he re ani ye fe ani nópínéńsi lakase. Ai peɛe kékoraane-me lē we.

⁹ Asei kam nní nó símisi: Uye un unási n lakase, linsá iwásánkaí nnya, kuu peɛe ha unási féé kpísi, iwásánkaí kuu lē wa.

¹⁰ Kei ke upipiretiki api peɛe u maa re: In lē kai pise re utisi uké ne unási n we, li kutəsi we re usoi úu kaɛe unási kpísi.

¹¹ Yeesu uu pi peɛe re: Ai písoi nnéi peɛe yé nsímé mmú ñmurei. Pē ke Uléécaá uu n tíyese re piké ñmurei mecíre peɛe yé ñmurei.

¹² Li we re písoi ye wele peɛe ápi ye pinási n kpísi re ápi yé fe nnya. Lē kapí ne picó mari. Písoicó mewai mee lē picó pansese. Picó pṵo Uléécaá iyṵopi nnya pinásikpiké yá. Uye un n la uké icélaa nnyí kṵ u kóm.

*Yeesu ye siwá tinṵo sone ritikise
(Mariki 10:13-16; Luki 18:15-17)*

¹³ Lē memáá písoi pinyine ápi ne siwá sínsápi sinyine Yeesu hapṵo re uké anípe sikecáá rilaa uké kṵ sikecáá keyóme yáasi. Amá upipiretiki ápi ne pi cesi.

¹⁴ Kei kuu peɛe pi maa re: Ani siwá tiyá siké kenémeɛ kam. Ani kaɛe ncéee si tápisi. Likumúnjé re mpí peɛe símeɛo ní we peɛe yé Uléécaá iyṵopi kémeɛ lṵ.

¹⁵ Kei kuu anípe sikecáá rilaa uu peɛe limemáá kei yisi uu tṵmpṵo.

*Uñmáne mamá unyine kecáá nsímé
(Mariki 10:17-31; Luki 18:18-30)*

¹⁶ Keyáa ke uñmáne unyine úu ne Yeesu rikṵ uu u pise re: Sáa, lisone líye kai pise re ké wa ké ne nfáa teneciré n yé?

¹⁷ Uu u peɛe re: Yo nnya kaa lisone kecáá nkṵ né písei? Use kóló yeɛe Usoné. Uyeɛe Uléécaá. Pṵn n la pṵké nfáa teneciré yé, isé kuu m pásii kaa yé n tikilē.

¹⁸ Uu re: Iyee íye? Yeesu uu re: Iyee re: Kaɛe usoi kpu, kaɛe iwásá wa, kaɛe nnṵome itansei nyere, kaɛe yáai.

¹⁹ A ye upṵsáa ne upṵni ríyu waise, aa kṵ upṵcṵo n la yare kaa ripṵcúruu ní la.

²⁰ Uñmáne uyé uu u peɛe re: Ne lē nnéi wale. Yo icṵo kai pise re ké wa?

²¹ Yeesu uu peɛe u maa re: Pṵn n la pṵké wa liké n nyamí ne kṵéto-pṵ, a n ñme a lē kaa m má yáa, aa siwṵó sē píwekṵó hṵone, pṵ peɛe memá yé keyómeɛcaá-po. Pṵn lē piwai m masí, aa peé weri aa né tíki.

²² Ke uñmáne uyé uu lē n kṵ, úu ne mpṵcṵaai tṵmpṵo, ke ukunipe aku nní m mulú nnya.

²³ Kei ke Yeesu uu peɛe upipiretiki maa re: Asei kam nní nó símisi re Uléécaá iyṵopi kémeɛ pilone ye ne umámá páápúle.

²⁴ Ké kṵ nó rikpá re: Kuyooyoo kun n la kuké kehímpi kupole-i lomṵo, li yé kutəsi m purú ne ke umámá uu yé ní la uké Uléécaá iyṵopi kémeɛ n lomṵo.

²⁵ Ke upipiretiki pē api lē n kṵ, ai pi muuni símí api peɛe re: In lē, wṵo yé peɛe fe uu píyulale yenu?

²⁶ Yeesu uu pi nyánei nṵone uu peɛe re: Lelee ái sisoipipi kémeɛ kuwai ní we ye Uléécaá kémeɛ kuwai wele.

²⁷ Kei ke Piyee uu peɛe rinṵo yṵsí uu re: A ripáí kari lirṵkṵ nnéi n tíye tṵn pṵ tikilē. Yo kari likemeɛ yénune?

²⁸ Yeesu uu pi peɛe re: Asei kam nní nó símisi re kumúnjé kpe-i ke né Usoi Kepipi am n sónti ké méyukṵó keté fale ke Uléécaá uu n conse kémeɛ rinéyṵṵopitú kecáá ní tone, nó kefi ne pité mpí nṵo nní né rintíki, nṵ ne kṵ atú kefi ne até kecáá túntine aní ne Isirayeli ipuri kefi ne ité iyé písoi ketahai túhaane.

²⁹ Pepeɛe né nnya síyṵo néé pimáa ne piwá néé piyéi néé písáa néé píni néé pinási ne sipipi néé sicare n tíye, yé lē kapi n tíyente ye mepehé píle, api kṵ nfáa teneciré yénu ai likecáá kpá.

³⁰ Pifóí meyá yé pitṵṵoṵo panse, pitṵṵoṵo meyá api pifóí.

20

Pikeikṵo peɛe itunje ikṵ ikṵ kekei kémeɛ n hápṵo kenýarú

¹ Yeesu uu kṵ kpá re: Lē nnya, Uléécaá iyṵopi ye kṵ we yare nsímé mmú: Ukeisaa unyine yeɛe kemaresine leepṵo re uké pikeikṵo wéési piké ualéé kapi ye n sée re fiinyi kecare kémeɛ u keisi.

² Ue pē api kómeine re uké pi hééle nnéi mmē kapi ye keyáa kese ukeikṵo n hééle. Kei kuu peɛe kecare-i pi tṵñsepo.

³ Kai m pí yare itunje mese áme we kefi kumúnjé, uu kṵ leepṵo uu pikeikṵo picṵo yenu, pē pin kýaála-i méwoo nyenu.

⁴ Uu pi maa re: Nṵóké ha kṵ kenécare-i keisi ké nnéi mmē kai m pise nó hééle.

⁵ Api yisi api s1. Uu kɔ itunje kećire kumúnjé ne nnyós metaani kumúnjé piléepɔ kɔrá, uu kɔ pikeikó picɔ kpísi.

⁶ Kai nnyós menupú m pi, uu kɔ piléepɔ kɔrá uu pinyine yenu pin kei nyenu, uu pi maa re: Yo nnya kani nté méwoó nyenu itunje ne imelólé?

⁷ Api u pese re: Lelee re úka útu pikei ró kpísi. Uu pi maa re: Nóóké kɔ n nje ani ha kenécaré-i keisi.

⁸ Kai nnyós n wa, ucarete uyē uu uyee ulikó kecáá m palē maa re: A pikeikó pē sée aa pepēe metóroo ní ka ne pihéle koraane aa ne pifoi kéro páalá.

⁹ Pepēe nnyós menupú kumúnjé pikei n kóraane apí weri, ntrá úye uu nnéi mmē kapi ye keyáa kese ukeikó n héele yósu.

¹⁰ Ke pikeikó foi pē api ní ka, apí m músu re piihéé yé picɔ ikó rifaau. Amá ntrá úye uu nnéi nse mmē kapi ye keyáa kese ukeikó n héele yósu.

¹¹ Api kewóóyóó ke-i injmúlaa ne ukeisaa uyē iwóhó loni.

¹² Api re: Mpi pēe nní pikei metóroo mmē ní ka ye wale itunje mekóónú mese. Aa pēe tó ne pē nnéi nse héele, in kɔ ne tóo meyá ntunje ne mpóone kó.

¹³ Ukeisaa uyē uu piuse rinóo yósu re: Am inípee pó li, unésáne! Ai ró kómeinele re nnéi mmē kapi ye keyáa kese ukeikó n héele kaa yé yósi?

¹⁴ A lipókó kpísi aa tómpo! Ne lale ké nó ne uyee pikei metóroo mmē ní ka nnéi nse héele.

¹⁵ Yare am necé má ké linékó ne menéla wa, née iye? Née pɔ inípee wɔnne re ne kefa láarú nnya?

¹⁶ Kei ke Yeesu uu rikpá re limecɔ ke pitóroo api yé panse pifoi, pifoi api pitóroo.

*Yeesu ye metaánú unkpɔ ne umeyise nsmé simisi
(Mariki 10:32-34; Luki 18:31-34)*

¹⁷ Yeesu ne upipiretiki api keyáa kenyine Yerusalem n tósu, uu upipiretiki kefi ne pité pē iyaa séi uu pi maa re:

¹⁸ Nɔ nyánii, Yerusalem kari nní símpɔ piké ha kei Usoi Kepipi tí piké pepēe ye Uléécaa inyóonse n wa piwéése ne isé picélaa anipe-i wa, pē piké ne u túhaane api yekei re piké u kpu.

¹⁹ Pi yé pepēe apí Uléécaa m pakarele anipe-i u wa, apí méwoó u nyáni api iséi u fopii api kunapéékóó kecáá u kari, uu pēe keyáa táánú tunjé nkɔ kémee yisi.

*Lē ke Yakupu ne Yohani uni uu Yeesu m pise
(Mariki 10:35-45)*

²⁰ Kei ke unosi uu upinjámáne keté, Yakupu ne Yohani kpísi uú ne Yeesu leepɔ, uu ukeyu-i wúla uú ne u ténii.

²¹ Yeesu uu pēe u pise re: Yo kaá la ké pó wa? Uu rinóo u yósu re: Ne la re a njmurei re pó tíyese pinéjámáne mpi keté apí masí ipóyóopi kémee tone, uco kupóluke-luke, uca kupómii-mē.

²² Yeesu uu pēe pi pese re: Ani nyu lē kani kei nní n welu. Nó fe ani ntóósi keporipi kam n nírune níruu? Api re: Eee, tó fe.

²³ Yeesu uu pi maa re: Nó mesei ntóósi keporipi menéco n ntí. Amá in kunéluke-luke née kunémii metone nkó mmú, ái née yé tíyese liké ne lē. Pē nnya ke Unésáa uu sitóne sē n nyóonselē kuu si pane.

²⁴ Ke upipiretiki kefi tɔroo mpi pɔo lē n kó, piripoo arí ne pimáreco pité mpi caai.

²⁵ Yeesu uu pinnéi séi uu pi maa re: Nɔ nyule re pē kapi n kpiilē te ayu piwéése ye pinnanje ne a wéekusenle, písoi kećire pin pinnanje a nyíselē.

²⁶ Amá ai limecɔ kai nó kémee we. Uye un n la uké nókenécope uwéése, uké panse nóunékeikó.

²⁷ Uye un kɔ nókenécope ikpé n la, liute uké nóunélási.

²⁸ Limecɔ ke Usoi Kepipi úke ka re piké ke n keisi. Amá ke kale re keké picɔ keisi keké kɔ kenfaa kpísi keké piakópe nnya he líke ne písoi meyá ayu lo.

*Yeesu ye pinyíye pité pɔise
(Mariki 10:46-52; Luki 18:35-43)*

²⁹ Lē mamáa, Yeesu ne upipiretiki api Yeriko kuyu tulu. Kapi kei n yisi pin tósu, tisoiwúfi piima rinyine ari un n tikilē.

³⁰ Kei ke pinyíye pité pinyine pēe ricéetime n tū apí kó te Yeesu yee tósu. Api pēe sicááila kápáa re: Upiima, Tafiti Kepipi, a irówe ripaí!

³¹ Písoi pēe n cápinelē apí pi cési re piké riséé, amá apí pēe meyá n cáai njmaa ne rínanje re: Upiima, Tafiti Kepipi, a irówe ripaí!

³² Yeesu uu pēe nyere, uu pi séi uu pi pise re: Yo kaní la ké nó wa?

³³ Api u pese re: Upiima, tɔ la re a wa irónípee iké wúkule.

³⁴ Yeesu uu piíwe paí uu piínípee ca, mese ne mese, inípee ii wúkule, piketé apí pēe u tiki.

21

Yeesu ye Yerusalem kuyu loni

(Mariki 11:1-11; Luki 19:28-40; Yohani 12:12-19)

¹ Kε Yeesu ne upisencɔ api Yerusalem n nyahaipɔ, api Olifiyee rikútu metene Petifasee kuyu-i lompɔ. Yeesu uu upipiretiki pité tum

² uu pi maa re: Ani kuyu nkú kpεε nní nókenéyu-pɔ ní we kémee hapɔ. Nó mese ne mese keminayaha kenyine leepɔ, ke ne kekepipi sin toraalé. Ani si fénne aní ne né si weri.

³ Uye un ní-ye nó m pise, ani u pese re: Upíima ye si lalé. Liute yé kei nní nó riyá ani tómpɔ.

⁴ Lē ke antepu uu péε ní ma liké ne n wa nnya kai lē wa. U péε maa re:

⁵ Ani Siyɔɔ kuyu pikó maa re:

Ani ripáí, núnéyɔɔpi yεε nní nókenémee weme.

Usoi ninje-ninje lo,

keminaa kepipi kecáá kuu túnti.

⁶ Upipiretiki api yisi api tómpɔ, apí ha wai yare kuu pi n forii.

⁷ Apí ne keminaa ne kekepipi weri api pimelape sikécáá láai api mekécáá u tonse.

⁸ PISOI kulúú api pisitukanka lese api ncée-i tánjente, picɔ api apéi hépíri api tánjente re piké ne ríyu u waise.

⁹ PISOI péε ukéyu n sónne ne pepεε uképíre n tíkilē api péε n cáái re: Tafiti Kepipi, ani uye n sónti ne Upíima rinyiri ritaáse! Osanna, ani urinyiri keyómecaa-pɔ ritaáse!

¹⁰ Kε Yeesu uu Yerusalem kuyu-i n lompɔ, ai pISOI nnéí lémesi api péε m píseine re: Usoi úye kecire ye nkó?

¹¹ PISOI péε u n tíkilē api re: Uyεε antepu Yeesu, Kalilee keté-pɔ Nasareti ukó lo.

Yeesu ye Uléécaá keyo-i pikpéense lakase

(Mariki 11:15-19; Luki 19:45-48; Yohani 2:13-22)

¹² Yeesu uu Uléécaá keyo kémee lompɔ uu pepεε kei n yálisi ne pepεε n lééri nnéí lákase. Uu pepεε siwóɔ n cəhəne ataapili ne pilóláiyái situmpi láuli.

¹³ Uu péε pi maa re: Li wəlaalé te: Pi yé Kenéyɔ sée re keyómeyáhaayo. Amá nó ne ke ripólósele piyaaluke kuhore.

¹⁴ Kε Yeesu uu kei lē ní we, pinyíye ne síkankáláká así hapɔ así ne Uléécaá keyo kémee u kɔ uu si pəisente.

¹⁵ Amá ke pepεε ye Uléécaá inyónse n wa ne isé picélaa api mewai píima ke Yeesu uu n wapisi n yé ne siwá seε Uléécaá keyo kémee n cáái re: Osanna, Tafiti Kepipi, ai pi tóosi.

¹⁶ Kei kapi péε u píse re: Pɔ kómel lē kapi nní n cáái? Yeesu uu re: Éεε. Uu péε pi píse re: Lē nnya, áni kahane Uléécaá ritelé kémee nsímé mmú n keε te: Pɔ t́yεse aí ne siwá sífásapi ne siwá fenféi péne asi pɔ m pakarenteε?

¹⁷ Yeesu uu péε limemáá kei pi yá uu kuyu lelu utú ha Petanii-pɔ fine.

Yeesu ye kúfikiyee anóɔ wa

(Mariki 11:12-14, 20-24)

¹⁸ Kai n weesi, Yeesu uu yisi un Yerusalem tósu, nkú nn u wai.

¹⁹ Uu kúfikiyee ricéetime yenupɔ, uu sónepɔ uu ne ku kɔ, amá mepéi ηmane kuu leepɔ. Uu péε kuléé kpē maa re: Páa nkpéni kɔ píkai mărune! Kei nní, kúfikiyee kpē aku kóosi.

²⁰ Kε upipiretiki api lē n yé, ai nnóɔ pi yipu api péε re: Iye ke kúfikiyee nkú aku nní mese ne mese kólaapɔ?

²¹ Yeesu uu péε pi maa re: Ké aseí kecáá nó símisi re nɔn Uléécaá ne kefa n tenelē nɔnsá kɔ n tíru, nó fe ani lē kam nní kuléé nkú n wa meɔ wai. Ai kɔ lē ηmane, ticuruu, nó fe ani riyópε ntí maa re: A kei yisi a ha mínimaa-i ripólɔ, ai kɔ meseí lē wai.

²² Nɔn Uléécaá ne kefa n tenelē, nó ye lē nnéí kani ye keyómeyáhaa-i m píse yé.

Yei ke Yeesu nnaŋe nn léeri?

(Mariki 11:27-33; Luki 20:1-8)

²³ Lē memáá, Yeesu uu péε Uléécaá keyo-i lompɔ un we un pISOI céési, pepεε ye Uléécaá inyónse n wa piwéése ne kuyu piwéése apí hapɔ apí ne u kɔ apí u píse re: Nnaŋe ní-ye kaá ne nní wai? Uye yεε rínaŋe pɔ he pəké ne nní n wai?

²⁴ Yeesu uu péε pi pése re: Ne la ké nse nó píse. Nɔn tinóɔ né m pése, né péε nó símisi rínaŋe mmē kamí ne lē n wai.

²⁵ Ne la ké nó píse re wóo Yohani tumme re uké pISOI míni wole? Uléécaá néε pISOI péε u tumme? Apí péε símaane re: Tɔn nkpéni m maa re Uléécaá yεε u tumme, u yé rɔ píse re: Kai péε íye wa káni ne Yohani nsímé ηmureí?

²⁶ Tɔn kɔ m maa re pISOI péε u tumme, ái yé wa. Tɔ péε risoiwuí wurule. Li we re pISOI nnéí ye Yohani nyánile re antepu lo.

²⁷ Api pɛɛ mɛsɛ Yeesu rinɔɔ pɛsɛ rɛ: Ari nyu. Uyɛ uu kɔ pi pɛsɛ rɛ: Nɛ́ ám kɔ nɔ́ símisine rínanɛ mmɛ́ kaḿ nɛ́ lɛ́ n wai.

Utisi unyine piɲmáne pité kenyárú

²⁸ Yeesu uu kɔ pipise pi kpá rɛ: N-ye kani kenyárú nké-i yé? Pi rɛ utisi unyine yee pɛɛ piɲmáne pité má, uu keyáa uɲmáne wéésɛ maa rɛ: Unéɲmáne, a neni waasi a ha anéléé nyé kapi yɛ n sée rɛ fiinyi kecarɛ kɛmɛɛ keisi.

²⁹ Uɲmáne uu u pɛsɛ rɛ: Am sí! Kai rinkpáse, uu kemúɲɛ conse, uu yisi uu waasi.

³⁰ Utisi uyɛ uu kɔ uɲmáne tɔɔɔ limɛcɔ male. Uyɛ uu rɛ: Eɛɛ, nɛ kɔ, Sáa. Amá úu pɛɛ nkpáni waasi.

³¹ Yeesu uu pɛɛ pi pise rɛ: Nɔ́ músu rɛ wóo piketé kecɔpɛ usáa mela wa? Api rɛ ufoí lo. Yeesu uu pɛɛ pi maa rɛ: Asei kam nní nɔ́ símisi rɛ pilampooyóɔ nɛ piwásánkaí yé nɛ kekpréé nɔ́ wa api Uléécaá iyɔɔpi kɛmɛɛ lompo.

³² Li we rɛ Yohani Uniwole yɛ nókɛnɛmɛɛ kale uu aseí ncee nɔ́ nyíse, áni nɛ kutu u ricɔ. Amá pilampooyóɔ nɛ piwásánkaí api unsímé ɲmurei. Ani kɔ lɛ́ nnéí yénu, amá áni mɛfine conse nɔ́kɛ unsímé ɲmurei.

Pikeikó pɛɛ rikpákárá m má kenyárú

(Mariki 12:1-12; Luki 20:9-19)

³³ Yeesu uu pimáa pi kpá rɛ: Ani kɔ kenyárú kecɔ kutu ricɔ: Ucarɛte unyine yee we, uu aléé nyé kapi yɛ n sée rɛ fiinyi kecarɛ tamesi, uu mmɛle wai uú nɛ ke kóónú. Uu kɔ kecarɛ ke-i kuhóre túni uu kɛtacerii mɔm kei kapi yé píta n cérii. Uu kɔ limamáá keméré cáca kenyine mɔm uu pɛɛ pikeikó wéési rɛ piké kecarɛ kɛ́ kecáa u m paílɛ́ uké nceé ha uké kam.

³⁴ Kai aléépipi nyé kutúú n tu, uu upilasi yukuse rɛ piké ha upikeikó pɛ-i ualéépipi u yóɔmɛ.

³⁵ Pikeikó pɛ́ api pilási mpí cǎpii. Api use kaii api ucɔ kopu, api utáánú aparɛ tapisi uu kpi.

³⁶ Ucarɛte uu kɔ pilási picɔ piyukuse kpá, pɛ́ pin kulúú we nɛ pifoí. Pikeikó pɛ́ api kɔ pɛ́ wai yarɛ lɛ́ kapi pilási foí n wa mɛcɔ.

³⁷ Uu picérei pɔone uu uɲmáne yukuse uu pikɛmɛɛ tum, un músu rɛ: Mpá liké íye wa, pi yé unéɲmáne wuri.

³⁸ Amá ke pikeikó api uɲmáne uyɛ n yé, api pimɛcɔpɛcɛrɛ n tee rɛ: Nkó yee masí usáa memá nnéí te. Ani kam táké u kpu táké pɛɛ umemá n te.

³⁹ Kuu n tuiɔ, api u tini api kecarɛ ilúké u sá api u kopu.

⁴⁰ Ke Yeesu uu pinyárú ní masí, uu pi pise rɛ: Ucarɛte uyɛ un ha n ka, yo kuu yé pikeikó pɛ́ wa?

⁴¹ Api rinɔɔ u yósu rɛ: U pikeikó kpákárá pɛ́ mɛkóɔpɛ kónine. Pilicɔ áí yé nkpáni íwe u wa. Uu pɛ́ ha pikeikó féé forii rɛ piké kecarɛ kecáa u m paílɛ́, apipi an m pi, api yɛ u túúni.

⁴² Kei ke Yeesu uu pi pise rɛ: Ani nsímé mmú pikai Uléécaá Nsímé ritelé kɛmɛɛ kéénlɛ́ te: Tiparɛ ke pimáame api n fóm tee pansɛ ricíre-cire tee kenui-i ní wee?

Upíma yee lɛ́ wa. Mewaisanɲa kuu rɔ́ n yéneise ye mɛ!

⁴³ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá rɛ: Lɛ́ nnya, nɔ́ mpí, nɔ́o nní Uléécaá iyɔɔpi kɛmɛɛ ní we, pi yé ikɛmɛɛ nɔ́ lese api mpuri féé mɛɛ Uléécaá mela n wai tonsɛ.

⁴⁴ [Lin úye n fóm un tiparɛ tɛ́ tinkpɔu, u yé selesi. Lin úye n fóm tin ukɛcáa n loó, ti yé u ná].

⁴⁵ Ke pɛpɛɛ yɛ Uléécaá inyóonse n wa piwéésɛ nɛ Pifarisi api Yeesu sinyárú sɛ́ n kɔ, api céru rɛ pɛ́ kuú nɛ máne.

⁴⁶ Api pɛɛ icéɛ n wéési piké nɛ u tí, pin kɔ pɛɛ risoiwuí wuru rɛ pisoi yɛ u nyáni rɛ u antepu lɛ́ nnya.

22

Pinásikpiké anyá iluke kenyárú

(Luki 14:15-24)

¹ Yeesu uu kɔ kenyárú kecɔ pi kpá rɛ:

² Uléécaá iyɔɔpi yɛ kɔ we yarɛ nsímé mmú: Uyóɔpi unyine yee keyáa uɲmáne yee unósi n kpísi anyá píima wai.

³ Uu upikeikó tum tɛ́ piké ha pisoi séleime piké anyá iluke li. Amá pisoi api isáneséí iyɛ yulu api anyá wénte.

⁴ Uu kɔ pikeikó picɔ pitumɛ kpá uu pi maa rɛ: Ani písáne sée ani pi símisi rɛ: Anyá iluke yɛ pipele masilé. Anénáala nɛ inésee kpɔkɔ́ kam kɔ. Mpá yo yɛ kényu wale. Ani kam ani pinásikpiké anyá iluke li.

⁵ Api nkpáni isáneséí iyɛ kutu ricɔ. Mpá úye uu ulikó-mɛ́ tómpɔ. Picɔ api sicarɛ waikɛɛ, picɔ api ayáa tɔ́ɲaapɔ

⁶ pitórɔɔ pɔɔ pikeikó pē cɔpi api isei pi waise api pɛɛ pi kóni.

⁷ Ai uyóɔpi kuwói wai, uu upisóɔca tum api ha pisei pē kóni api pikuyu nna nmaasi.

⁸ Uu pɛɛ upikeikó picɔ maa rɛ: Anyá iluke ye pipele masile, amá pisáne ápi pɛɛ ikuluke tulaalɛ.

⁹ Lɛ nnya, ani sicépeɛne-i lépɔ, nɔn piye n yɛ, ani kusáne pi séiri.

¹⁰ Upikeikó pē api yisi api icée tódi api pisei nnéi kapi n yé sélei, pisáne ne pikópe, pisáne api pɛɛ kenýáɔ yipu.

¹¹ Kei ke uyóɔpi uu pɛɛ lomɔ rɛ uké pisáne pē yáasi, uu usoi unyine yenu yɛɛ úu inyánlú n tanaalɛ.

¹² Uu u pise rɛ: Unésáne, iye kaa wa aá ne nté lonti áa ko inyánlú tanaalɛ? Ai utisi muuni uu n séélɛ.

¹³ Uyóɔpi uu pɛɛ pikeikó maa rɛ: Ani ána ne anípe u paasi ani ketahai kurmaha-i u sáɔ. Kei kuu yé n téní un iní takai.

¹⁴ Yeesu uu pɛɛ rɛ: Li we rɛ pisei kultí kapi sée, amá pē kapi pikecɔpe n wée ápi pɛɛ kultí we.

Lampoo kapi ye Rɔm uyóɔpi ptima n héle

(Mariki 12:13-17; Luki 20:20-26)

¹⁵ Kei ke Pifarisi api pɛɛ símaane rɛ iye kapi yé ne Yeesu ripine wa piké ne unnoosimé cire u n tí.

¹⁶ Api pipiretiki pinyine ne Erooti pipiretiki pinyine lese api tum te piké ha Yeesu maa rɛ: Upiima, tɔ nyule rɛ aseí nmanɛ kaa ye símisi. Pɔ ye ko Uléecaa ncee pisei céesile ne aseí. Mpá usoi uké iye nsá rínanɛ m má, áa ye uinipeɛ n wuru pɔn ne símisi.

¹⁷ Tɔ la rɛ a kepómúnɛ rɔ símisi táké yé te ncee ye we rɛ táké ye Rɔm uyóɔpi lampoo héle nées ári kape ye héle?

¹⁸ Amá Yeesu pɔ ne pimɛsɔhɔ kópe kapi n wai pinyuwe máálenle. Uu pɛɛ pi maa rɛ: Nó kecáá kecáá mɛwai pikó mpí, yo nnya kani né peikeɛ?

¹⁹ Ani ne siwóɔ sé kani ye ne lampoo n héle kam nké! Api mɛwóɔpipi mɛse ne u hapɔ.

²⁰ Uu pɛɛ pi pise rɛ: Uye riyu ne úye rinyiri tee nní mekecáá we?

²¹ Api u pɛse rɛ: Sesaa lo. Kei ke Yeesu uu ko pi maa rɛ: In lɛ, ani Sesaa líkó Sesaa pa, ani Uléecaa líkó Uléecaa pa.

²² Kuu lɛ tinóɔ tɛ pi m pɛse, ai nnóɔ pi yipu api pɛɛ u yá api tómpɔ.

Pisatusee ne nkɔ kémeɛ mɛyise nstmé

(Mariki 12:18-27; Luki 20:27-40)

²³ Keyáa ké cire ke Pisatusee api Yeesu kémeɛ ha. Pisatusee pɛɛ tee rɛ pikɔkɔ ápi ye nkɔ-i yisi. Api sí api ha Yeesu lépɔ, api u pise rɛ: Sáa, Moisi ye maa rɛ:

²⁴ Unósikó úye un n kpu unsá kewá m má, li pise rɛ uuwá yɛɛ yé unósi uyé kukúmannási kpísi uu umáa mpuri wai.

²⁵ Too! Amá pinmánɛ pinyine pɛɛ pɛɛ keróɔpe nté we. Pi pimárecɔ pisei le. Umáa uu unósi kpísi, uu kpi úu kewá yɛ. Uwá uu pɛɛ umáa ukúmannási kpísi.

²⁶ Uyɛ uu ko limɛcɔ kpi, uu ukúmannási uyɛ ne utáánú yá. Ai lɛ n wai hái ne usééi-sééi kémeɛ-pɔ.

²⁷ Pɛ memáá, unósi uyɛ pɔɔ ko kpi.

²⁸ Tɔ la táké nkɔpéni pɔ pise rɛ ke pimárecɔ pisei pē api nní pinnéi unósi uyɛ n kpísi, pi uye unosi ye ha lo, keyáa ké ke pikɔkɔ api ha nkɔ kémeɛ n yisine?

²⁹ Kei ke Yeesu uu pɛ pi pɛse rɛ: Lɛ nnya kani nómenécíre kiraasente. Ani Nléecaaasimé aseí kómei, áni ko Uléecaa nnanɛ nyu.

³⁰ Kumúnɛ kpe-i ke pikɔkɔ api ha n yisine, pitisi ápi pinósi kpíkésine, pinósi páa ko pila sɔnkeɛne. Amá pimɛfine yé ha n we yarɛ pilécaatumɛ keyómɛca-pɔ.

³¹ Ani lɛ ke Uléecaa uu pikɔkɔ mɛyise kecáá nó má api Unsímé Ritelɛ kémeɛ wólu kéɛ, nées yo? U maa rɛ:

³² Nées Apiraham Uleecaa ne Isaaki Uleecaa ne Yakupu Uleecaa. Uléecaa úu pikɔkɔ Uleecaa amá u pinyánnýá Uleecaa le.

³³ Ke pisei pē nnéi pɛɛ n cápínélɛ pin kutu u cɔlɛ api lɛ n kɔ, uicélaa iyɛ ii pi loni nɔne.

Isé iyɛ Uléecaa isé kecɔpe icɔ n fe

(Mariki 12:28-34; Luki 10:25-28)

³⁴ Ke Pifarisi api n kɔ te Yeesu ye Pisatusee feriyɛ uu séése, api cápíne.

³⁵ Pikecɔpe isé ucélaa unyine uu pɛɛ ripine Yeesu wai uu u pise rɛ:

³⁶ Ucélaa, Uléecaa isé nnéi kémeɛ iye yɛɛ imáa?

³⁷ Yeesu uu rɛ: A Upiima, Upóléecaa n la ne kepófa nnéi, ne ipósoi nnéi, ne kepómúnɛ nnéi.

³⁸ Iyee isé foí, iyee kò innéí kecɔpe imáa.

³⁹ Ilirũ yee ifoí iyē meɔ n sá ye nnyí: A upóɔ n la yare kaa ripóɔúruu ní la.

⁴⁰ Isé nnyí keté yee isé ne antepuyē icélaa riyíki.

*Uyē ke Uléécaá uu n wée ne Tafiti kecáá nstímé
(Mariki 12:35-37; Luki 20:41-44)*

⁴¹ Ke Pifarisi api lē n cápine, Yeesu uu pē pi pise rē:

⁴² Iye kani uyē ke Uléécaá uu n wée kecáá músu? Uye kepipi ye ke? Api u pesē rē Tafiti Kepipi ye ke.

⁴³ Yeesu uu pē pi maa rē: In lē, iye kai wa ke Nfáasone nn Tafiti metéí he uú ne u séi rē Upiíma? Tafiti ye pēé maa rē:

⁴⁴ Upiíma ye Unépiíma maa rē:

A kunéluke-luke-mē kényukóstone-i tone

háí ne kumúnjé kpe-i kam yé

pipóláarɔ kepónyále-i n ɔɔ.

⁴⁵ In te Tafiti ye mesei u sée rē Upiíma, iye ke uyē cire uu yé kò pē Tafiti Kepipi?

⁴⁶ Pifarisi pē ápi fe piké ríka Yeesu pesē. Kaí ne kei n kpísi, úka tú ye pē kaha uké nnyine u pise.

23

*Yeesu ye rē písoi piké pimécire ne isé picélaa ne Pifarisi tí
(Mariki 12:38-39; Luki 11:43,46; 20:45-47)*

¹ Lē memáá, Yeesu uu pē písoi pē n cápinelē ne upipiretiki-mē pansēpɔ uu pi maa rē:

² Isé picélaa ne Pifarisi kaí pēé we rē piké isé ke Moisi uu nó ní pa aseí nó símisi.

³ Lí ne sá rē nòké piicélaa rimúlú ani kò i tiki. Amá áni kape ye pimewai ne yíraane. Lí we rē pē ne ye picɔ céesi rē piké piicélaa ritiki, amá piricuruu ápi ye pē i ritiki.

⁴ Pi ye limúle-mule paasile api picɔ yase, piricuruu ápi ye pē líka ríca.

⁵ Pi nípá yo wai rē písoi piké ye pi yē nnya. Lē nnya kapi ye Nléécaasimé silɔɔpi kapi ritii kecáá rimímélú mepéré rikpáse api kò pisitukanka atíme nwépi mepéré kpáse ai picɔ síkɔ feriyē.

⁶ Sitóné foí kapi ye keluke kémee ne Pisuifi ayomeyáhaalee-i n la.

⁷ Pi la rē písoi piké ipakarē ne pi n yáhaankeé sicápine kémee, piké ye kò pi sée rē picélaa.

⁸ Amá nó áni kape ye tíye piké ye nó sée rē picélaa. Nò nónnéní pimáreɔ le. Usoi use kóló yee kò núnécélaa.

⁹ Ani kape ye keté kecáá úka sée rē núnésáa. Núnésáa cireníje kani m má yee keyómecaa-pɔ we.

¹⁰ Ani kape ye tíye piké ye nó sée rē úyukóɔ. Núnéyukóɔ ye use le. Uyee nní uyē ke Uléécaá uu n wée.

¹¹ Nòkenécɔpe uwéése uké pansē núnékeikó.

¹² Uye un umécire rintaáse, lí ye u ricepisele. Uye un umécire rincepise, lí ye u ritaásele.

*Yeesu ye isé picélaa ne Pifarisi kecáá kecáá mewai kesi
(Mariki 12:40; Luki 11:39-52; 20:45-47)*

¹³ Iwe kani topori, nó isé picélaa ne nó Pifarisi mpí. Nò kecáá kecáá mewai pikó le! Nò ye písoi ncée tápisilē rē ápi kape Uléécaá iyɔɔpi kémee ló. Nórinécúruu áni ye lompo, áni kò pē pēpē ní la yáne piké lompo.

¹⁴ [Iwe kani topori, nó isé picélaa ne nó Pifarisi mpí. Nò kecáá kecáá mewai pikó le! Nò pikúmannəsi anipe-i lē kapi m má yóɔi, ani ye kò pē keyóme yáási ai náñai písoi piké ne nó n yē nnya. Lē nnya ke Uléécaá uu íwe iyee íi ícɔ m má nó waine.]

¹⁵ Iwe kani topori, nó isé picélaa ne nó Pifarisi mpí. Nò kecáá kecáá mewai pikó le! Keté nké nnéí ne mínimaa kani kálē te nòké use unyine yē nòké u pansese núnépiretiki. Nón liute piyéne m masí, ani tíyese un pansē usoi nkó kaí ne n sá rē piké íwe tenéciré keló kémee íwe lukeise iké nónínkó n fe meté.

¹⁶ Iwe kani topori, nó pinyíye mpí, nó nní písoicɔ n séni! Nò ye maa rē: Uye un Uléécaá keyɔ n sée uú ne wéeri rē u yé linyine wa, u yé fe uu lipiwai yá. Amá úye un wura yee Uléécaá keyɔ-i ní we n sée uú ne wéeri rē u yé linyine wa, ncée rín we rē uké lipiwai riyá.

¹⁷ Nò piníri ne pinyíye mpí! Wura ne Uléécaá keyɔ kee wura uyē m pansese Uléécaá líkɔ, yo yee liketé kecɔpe ríyu má ne lícɔ?

¹⁸ Nò ye kò maa rē: Uye un Uléécaá keyɔ kémee kenyónshúúpi n sée uú ne wéeri rē u yé linyine wa, u yé fe uu lipiwai yá. Amá úye un inyónsese yee kehúúpi kecáá ní lálálē n sée uú ne wéeri rē u yé linyine wa, úu ncée má uké lipiwai riyá.

¹⁹ Nó pinyíye mpí! Isee kápí ne n nyóonse api kehúúpi kecáá láa ne kehúúpi kee i m pansese Uléécaa líkó, yo yee liketé kecapé ríyu má ne lícò?

²⁰ Lē nnya, úye un kenyóonschúúpi n sée utú ne wéeri, kelò kē ne lē nnéi lē kei ní we kuu sée uú ne wéeri.

²¹ Uye un Uléécaa keyò n sée utú ne wéeri, Uléécaa keyò ne Uléécaa yee kekemeé ní we kuu sée uú ne wéeri.

²² Uye un keyómecaa n sée utú ne wéeri, Uléécaa riyóopitù ne Uléécaa yee rikécáá ní tū kuu sée uú ne wéeri.

²³ Iwe kani topori, nó isé picélaa ne nó Pifarisi mpí. Nò kecáá kecáá mewai pikó le. Nò ye nǎpá yo hòonele, aní ne manti ne ayéhepei ncòpuri péne aní hòone awélé kefi, aní Uléécaa kuwélé kuse pa. Amá aní ye pee isé nnéi kecapé ipíima yare nní aseí piwélaa ne usocò piwetu ne aseí pitiki nkó ne pikei wa. Lē kaí pee pise re nòké n tikilē nòn pee kò ne litóro lícò nní wai.

²⁴ Nó pinyíye mpí, nò nní písoicò n sèni. Nò ye kúcerii ne nso lesele, aní pee isu ne péne aní muuni.

²⁵ Iwe kani topori, nó isé picélaa ne nó Pifarisi mpí! Nò kecáá kecáá mewai pikó le. Nò we yare mpí pee ye kehee ne kecáripí kepire ñmane n heere api kemée yá mecò. Lē kapi ye sikemeé n lí ne kapi ye ní ntí ye pee liyaa-yaa le kapi n káipinke.

²⁶ Nó Pifarisi, pinyíye mpí! Aní ye kehee ne kecáripí kèmeé mefoi heere, kepire yé pee limecò sonesi.

²⁷ Iwe kani topori, nó isé picélaa ne nó Pifarisi mpí! Nò kecáá kecáá mewai pikó le. Nò we yare rikpíí mméle kapi mǎni tomé n túkei ari péé n wariye pói-pói nsonne mecò, némpákane asoikòhò ne likperinkpekòs lē rikemeé yipaalē.

²⁸ Limecò kaní we. Nò písoi keyu-i nyíselē te nò isé tǐkilenle, némpákane kecáá kecáá mewai ne mewai kópe mee nòsinéfa-i yipaalē.

²⁹ Iwe kani topori, nó isé picélaa ne nó Pifarisi mpí! Nò kecáá kecáá mewai pikó le. Nò ye antepuyee akpíí mónle aní pepéé aseí n tǐkilē akó sònuke

³⁰ aní pee re: Tòn pee pirókpure isoi kumúnjé kpe-i n we, ári yé pee ñmurei tóké pi rikpá tóké ne antepuyee kó.

³¹ Nò pee lē nyísele aní nórínécúruu yámmē re nò pepéé antepuyee n kó sipirē le.

³² Lē nnya, aní mese nópínékpure mewai kópe ne kényu mahā ne kété-pò!

³³ Nó iwáa kpákára nnyí! Iye kani yé wa aní yé ne nna teneciré kèmeé n lompo.

³⁴ Aní kó te né antepuyee ne písoi pee mewéésesohò m má ne isé picélaa kecíre nó páme. Nó picò kó, aní picò kunapéékòs kecáá karií, aní kò nòanéyómeyáhaalee-i picò iséí súúkke, aní kò picò nǎpá kuyu kúye-i n tikilē nòn wéékuselē.

³⁵ Lē nnya ke pē nnéi kani n kó ápi kò líka wa nkpò ní ne nó tenene, kai n kpíime usone Apéeli kèmeé aí ne sí Perekiya uñmáne Sakarii kani Uléécaa keyò kèmeé kelò sone ne kenyóonschúúpi kepáápáá ní kpu kèmeé-pò.

³⁶ Ké aseí nó símisi re nfáani písoi mpí pee mewai kópe mē akpanii yenne.

Yeesu ripòò ye caai Yerusalem nnya

(Luki 13:34-35)

³⁷ Lē memáá, Yeesu uu pee Yerusalem pikó maa re: Nó Yerusalem pikó, nò ye antepuyee kónle aní kò pē ke Uléécaa uu nòkenémee n tumme apare tapisi aní kóni. Melé kesē kaní péé la ké nó cápíne yare ke kucáyaha aku ye kuamérj metene kusipipi n tá líka ái ye si wa mecò aní yúlu?

³⁸ Lē nnya, Uléécaa keyò yé meñmane n we úka útu yé n we.

³⁹ Aní kó te aní neni piyéne né kpáne líké ha ne tu kumúnjé kpe-i kani yé ha ní maa re: Uléécaa uké uyee Upíima rinyiri ne n weme rikpá!

24

Yeesu re Uléécaa keyò yé fori

(Mariki 13:1-2; Luki 21:5-6)

¹ Yeesu uu pee Uléécaa keyò-i léeri un tósu. Kei ke upipiretiki api péé ne u rikò re piké kememómē n nyíse.

² Amá Yeesu pòò pee pi pesē re: Lē nnéi kani nní n nyáni, aseí kecáá, lí sònti líké wa ripare rika ári yé ricò kecáá n tósilē. Linnéi mmú ye sòntile líké fori téké-téké.

Lelé n nyíse re ketē ye ketene tu

(Mariki 13:3-13; Luki 21:7-19)

³ Yeesu uu pee sí uú ha Olifiyee rikúú kecáá tone. Upipiretiki api kei u kálaapo api u pise re: A ró símisi piyéi kai lē waine, ne yo kari yé kò ne ceri re mepópeme mee lē tu re keté keto ye ké.

⁴ Yeesu uu pi pesē re: Aní nóménécíre tǐ rísonne, aní kape tǐye unyine uké kuyúí nó tá.

⁵ PISOI KULÚI YÉ SÓNAAME USE USE, API YE RINÉNYÍRI NE PISOI MEYĀ KIRAASENTE API YE PI MAE RE: NÉE UYĒ KE ULÉÉCAA UU N WÉE. LĒ KÉMEĒ KAPI YÉ PISOI KULÚI KUYÚI TĀ.

⁶ NÓ KÓ TE ATÓPI YE NÓKENĒKÚRÍ NÉE KETAA-PÓ WAI, AMÁ ANI KAPE NFASIMÉ TÓNE. LĒ KAI M PISE RE LIKÉ WA KAI LĒ WAI. AMÁ KÉTO ÁKE KAHANE N TU.

⁷ NSOIPURI NNÝINE YÉ YISI NN NSOIPURI NCO NE TÓPU, KEYÓPITĒ AKE KEYÓPITĒ KECÓ NE TÓPU, NKŪ NN SILÓ SINYINE LEERI, KETĒ AKE SILÓ SINYINE YENESI.

⁸ LĒ NNĒÍ YE WE YARE KE MEMÁRENĪÓ AME YE UNÓSI PIKĒHĒ N KÓRAANE.

⁹ PEÉ UYE-I KE PISOI API YÉ NÓ KPÍSI API NÓPINÉLÁARÓ ANIPE-I WAI, API IWE NÓ WAI API NÓ KÓNÍ. ISOIPURI NNĒÍ II KÓ NÉ NYA NÓINĒPURI YULU.

¹⁰ KEI KAI YÉ PEE PISOI MEYĀ NE KELÓLÉ-MĒ HA, API PEÉ N YÁMNNENTENE, API PEE IPURI N YÚINNE.

¹¹ ANTEPUYE NÓOME KULÚI YÉ LÉEME API PISOI MEYĀ KIRAASENTE.

¹² MEWAI KÓPE YÉ KÉYU MAHĀ, PISOI MEYĀ NLA NN PEE HÁSU.

¹³ AMÁ ÚYE UN TINKÁHÁ-KÁHÁ NE KÉTO-PÓ ULÉÉCAA YÉ URIYU LÓ.

¹⁴ ULÉÉCAA IYÓÓPI NSÍMĒ KECIRE MEE KETĒ NNĒÍ KECÁÁ KÓSNÚNE ISOIPURI NNĒÍ IKÉ KÓ. LĒ MEMÁÁ, NÍPÁ YO KETO AKE PEE TULU.

Iwe piima mkame

(Mariki 13:14-23; Luki 21:20-24)

¹⁵ YEESU UU KÓ PIMÁA PI KPÁ RE: ANTEPU TANIYEELI YE PEÉ MAE RE KUMÚNĒ KUNYINE YÉ KAM ANI NCAI PÍMA MEE YE N CÁKAI YENU NN KELÓ SONE RIYÍKÍ-I TŪ. UYE UN NSÍMĒ MMĒ N KEĒ, UKÉ MUSÍ UKÉ LIASEI KÓ.

¹⁶ LIN LĒ N WA, PEPEE YUTEE KETĒ KÉMEĒ N WE PIKÉ WURI API AYÓPE TÁÁ.

¹⁷ UYEE YÉ HA KULEE IPÍRAA KECÁÁ N WE, UKÉ WURI ÚU KAPE RE UKÉ NKPÁNI KUKEMEE LOMPO UKÉ LINYINE KPÍSI UKÉ NE RÍPENE.

¹⁸ UYEE KECARE-I N WE, ÚU KAPE NKPÁNI RE UKÉ WURIME UKÉ KÉYO-I UKETUKANKA KPÍSI.

¹⁹ IWE KE PIFANI NE PIMÁRENÍ API HA SIYÁA SE-I TOPORI.

²⁰ ANI NE ULÉÉCAA TĒ TE ÚU KAPE TÝE ITÓÓ IYĒ IKÉ NNÝIYE KUMÚNĒ NÉE KEWÉNTÉYAA KETŪNĒ RÓ LEEME.

²¹ IWE PÍMA IYĒ KE SISOIPÍPI ASI KUMÚNĒ KPE-I N LENE ICÓ LÍ PIKAI LÉÉMĒLĒ HÁI KETĒ KEKORAANE-ME NE NENI-ME, IICÓ LÍ KÓ PÍKAI LÉERI.

²² ULÉÉCAA UNSÁ PEE SÍWEYAA SĒ N HASI, ÚKA ÚU YÉ PEE NFÁA YĒ. AMÁ PĒ KUU N WÉE NYA, U YÉ SIYÁA SĒ HASI.

²³ LĒ NYA, ÚYE UN NÓ M MAE RE: ANI RÍPÁI, NTĒ KE KIRISI UÚ WE NÉE UYEE NKÓ NTĒ-PÓ ANI KAPE ņMUREÍ.

²⁴ PÍKIRISI NÓOME NE ANTEPUYE NÓOME YE LEERINE PIKÉ MÉMARE PÍMA LESE PIKÉ NYÍSE, PIKÉ KÓ MEWAIANĀ WAPISI HÁI LIN PEE KUFEE N WE, PIN YÉ FE RICURUUN API PĒ KE ULÉÉCAA UU N WÉE KIRAASE.

²⁵ ANI LÉISE RE NE PISÍMĒ NÓ LÍ MASILE.

²⁶ LĒ NYA, PIN NÓ M MAE RE: ANI RÍPÁI, UYEE NKÓ KUCESI KÓIMA-I, ANI KAPE HA. NÉE PIN NÓ M MAE RE: ANI RÍPÁI, UYEE NKÓ KULEE-I PÉKAALĒ, ANI KAPE ņMUREÍ.

²⁷ YARE KE KÉKONÉTĒHE AKE YE NNÍ KELÉÉCAA-PÓ N LÉEME AKE MEYĒNE MESE YEĒRI KETUNJEEME-PÓ AKÉ NE SÍ KETUNJELÓLÉ-PÓ, LIMECO KE USOI KEPÍPI AKE SÓNTI.

²⁸ LI WE YARE KAPI YE NÍ MAE RE: KEI KE ISARE KÓPE II N WE, KE ÁYEME EKÚ AA YE CÁPINE.

Usoi Kepipi mkame

(Mariki 13:24-27; Luki 21:25-28)

²⁹ YEESU UU KÓ PIMÁA PI KPÁ RE: SÍWEYAA SĒ METÓMPO KE ITUNJE II SÓMAANE, IWÁRE II METĒÍ PAA, AWÁREPI AA KEYÓMECAA-PÓ POROIRI, LINANĒ-NANĒ LEE KEYÓMECAA-PÓ N WE AI MEYĀ YENESI.

³⁰ LINYINE AI PEE KEYÓMECAA-PÓ NYÍSE RE USOI KEPÍPI YE NYAHAIMELE. KEI KE KETĒ NNĒÍ KECÁÁ ISOIPURI II YÉ PEE ITU LÓ. API PEE USOI KEPÍPI YENU, KEN AHOPE KECÁÁ WEME NE KENNANĒ NE KEMEYÓPI.

³¹ API PEE RINÁATŪ MAE TĒNSE, UU PEE UPITUME KETĒ AWÉLÉ NNĒÍ KÉMEĒ TŪMEI. API PĒ KUU N WÉEKĒE KETĒ NKÉ NE KEKETO-PÓ CÁPINE.

Kufikiyee kecáá icélaa

(Mariki 13:28-31; Luki 21:29-33)

³² YEESU UU KÓ PIMÁA PI KPÁ RE: ANI KÚFIKIYEE KENYÁRŪ ICÉLAA KUTU RICA. KU YE KUN ILÉSE ņMŪ N WAIRI, MEPĒI MEN N LEERI, NÓ YE MESE NE MESE CERI RE KUPII YE NYAHAIMELE.

³³ LIMECO KAI WE. NŌN PÝEILĒ NNĒÍ MMĒ N YĒ LIN N WAI, ANI CERI RE USOI KEPÍPI YE NYAHAIMELE, UN TINANŌ NE KŌLĒ.

³⁴ ASEI KAM SÍMISI: PISOI KUNAI NKŪ ÁKU TÓSUNE KELENE, NNÍ NNĒÍ LIKÉ NE NÍ KAM.

³⁵ KETĒ NE KEYÓME YÉ TÓSI, AMÁ ANĒNŌÓ ÁA METŪNĒ MÁ.

Uléecaa ņmane yee nípá yo keto nyu

(Mariki 13:32-37; Luki 17:26-30; 34-36)

³⁶ Yeesu uu kə pimáa pi kpá re: Amá in ketē metene nkó, úka úu likeyaa kē nēe liitunje iyē nyu, nípá pilécaatumē pēe keyómecaa ní we nēe Uléécāa Kēpipi ricuruu. Amá Usáa mecire yēe nyu.

³⁷ Kumúnjé kpe-i ke Usoi Kēpipi aké ha m pēeri, li ha waine yare kai Nowee nfaa kémee n wa meca.

³⁸ Nní kai pēe Nowee nfaa kémee wa: Keyáa kē ke míni amé pēe ketē nnéi riirfe keké kelene n tu, písoi ye pēé wele pin le pin níru, pin sšonne, pin pisipipi pila ne pinósi pasii hái ne keyáa kē ke Nowee uu kutákai kémee n lompó.

³⁹ Api nkpáni níka musí, míni amé ha ne weri amē pinnéi muuni. Limecə kaí ha waine pēé uye-i ke Usoi Kēpipi aké ha m pēeri.

⁴⁰ Pitisi pité yé líkumúnjé kpe-i kecare-i n we, ai use kpíípo ai ucə yá.

⁴¹ Pinósi pité yé n we pin nam, ai use kpíípo ai ucə yá.

⁴² Lē nnya, áni kape ləpíle, li we re áni nyu keyáa kē ke Nónupíima uu m pēerine.

⁴³ Aní risoné kō te úyosaa un ye pēé n nyu itunje iye-i ke uyaa uu kesine n sšonepó, u yéé pēe n nyánile úu yé tíye uyaa uké kényo-i lompó.

⁴⁴ Lē nnya, nóké nómenécíre mesére n cāpinelē nən ne mé. Kumúnjé kpe-i káni ne m músu ke Usoi Kēpipi ake pēeri.

*Ukeikó sone ne ukeikó kópe
(Luki 12:41-48)*

⁴⁵ Yeesu uu pēe upipiretiki pise re: Wóo ukeikó yēe aseí n tíkilē un kə mesəhə má? Uyēe ukeikó uyē ke úyosaa uu ye ne kényo rin-yá re uké ke m paílē, uu ye upikeico iluke risoné wai yare kai m pise.

⁴⁶ In te úyosaa ye ukeikó uyē leeme un mesei upikei kecáa we, u únarekome le!

⁴⁷ Ké aseí nó símisi aní kóm te úyosaa uyēe ne ulikó nnéi ukeikó yáne re uké likecáa m paílē.

⁴⁸ Amá in te ukeikó kópe lo, u yé ukéfa-i maa re: Unéyosaa úu mekee sšnti.

⁴⁹ Uu pēe upikeico ipépi loni, u ne pítapome api pēé n le pin níru.

⁵⁰ Keyáa kē ne itunje iyē ke ukeikó uyē úu ne m músu kémee ke uuyosaa úu ha sšnti.

⁵¹ Kei kuu yé pēe ukeikó uyē lakase uu íwe u wai yare kapi ye kecáa kecáa mewai pikó n wa meca. Kei kuu yé n téni un iní takai.

25

Pikpére kefi pinyine kenyárú

¹ Yeesu uu kə upipiretiki pimáa kpá re: Lē nnya, Uléécāa iyəpí yé ha n we yare nsímé mmú: Pikpére kefi pinyine pēe keyáa yisi re piké uḡmáne unyine yēe pinósikpiké ní la mēri. Api sífiráa kpíkēsi apí ne péne.

² Pikecəpe pinupú pēe piníri, pinupú picə pisəhə.

³ Ke piníri mpí api pisifiráa n kpísine, api simekpə méka meca iyaa wa piké ne ripéne,

⁴ amá pisəhə pəo pisifiráa me súúkke api kə meca sinúmpí-i wai apí ne péne.

⁵ Ke uḡmáne uyē uú ne pikáme n nánaise, nnš nn pi yáá api ləpíente.

⁶ Ke kesine ake m pi, kecááila aké lelu re: Uḡmáne uyēe nní weme! Ani leepə ani u tēpei!

⁷ Pikpére pē nnéi api yisi api pisifiráa pinyónsente loni.

⁸ Piníri mpí api pēe pisəhə pē maa re: Aní nómenékəpə mé tó he, síršfiráa ye lalé síké kpí.

⁹ Pisəhə pē pəo re: Eehei! Mē ne tó risále, áme tise toké nó he. Li kutəši we noké piyáá kémee ha ani kei nómenékó ləlu.

¹⁰ Kumúnjé kpe-i kapi pilale n tósu, uḡmáne uyē un tuiri, u ne pinupú pēpēe pimécire n cāpinelē pin ne u mé api kesé kulee kpe-i kapi pinósikpiké anyá n wai loni, ihánaa ii hánaapə.

¹¹ Likepire, pikpére niri mpí pəo tuiri apí cáái re: Upíima, a ró háanne! Upíima, a ró háanne!

¹² Kei ke uḡmáne uyē uu pi maa re: Ne la ké aseí nó símisi re ám nó nyu!

¹³ Yeesu uu pēe kpá re: Lē nnya, nnš rín we. Li we re áni nyu keyáa kénye nēe itunje íye-i kam sšnti.

*Pikeikó pitaani pinyine kenyárú
(Luki 19:11-27)*

¹⁴ Yeesu uu kə upipiretiki pimáa kpá re: Uléécāa iyəpí yé ha n we yare nsímé mmú: Utisi unyine yēe pēe ncéé pihápe la, uu upikeikó sélei uu umemá pianipe-i wai.

¹⁵ Uu use wura mewóópipi sipehepi sinupú pa, uu ucə wura mewóópipi sipehepi sité pa, uu utáánú wura mewóópipi sipehepi kesé pa. U nípá úye nnanje ne musilé úu ne lē kai m pise u pa, uu pēe yá uu tšmp.

¹⁶ Ukeikó uyēe wura mewóópipi sipehepi sinupú ní yósi uu mese ne mese siwóó sē kpísi uú ne kpéense, uu wura mewóópipi sipehepi sinupú sico kuláa yenu.

¹⁷ Uyee wura mewóoripi sipehepi sité ní yósi pów kò limεcò wai, uu wura mewóoripi sipehepi sité sicc kuláa ye nu.

¹⁸ Amá uyee wura mewóoripi kepehepi keεe ní yósi pów ha kuhóre túni uu ukeisaa siwóó sē pésu.

¹⁹ Kai siyáa sité n wa, piukeisaa uu kúiri uu re piké ulikó kēē uké yé.

²⁰ Ukeikó uyee wura mewóoripi sipehepi sinupū ní yósi uu ukeisaa keyúri nyósópo ne wura mewóoripi sipehepi sinupū féé sicc, uu re: Wura mewóoripi sipehepi sinupū kaá pee né pa. Aa yēε, Upíima? Wura mewóoripi sipehepi sinupū sicc ye nsí kam kuláa n yé.

²¹ Uukeisaa uu u maa re: Ne pakare! Pò ukeikó sone ne aseí ute le. Likáripikóó-i kaa nní wa lē kai m píse. Lē nnya, né limáa-maa pów rimúise. A lomme tóké anyá li.

²² Ukeikó uyee wura mewóoripi sipehepi sité ní yósi pów kò nyósópo uu re: Wura mewóoripi sipehepi sité kaá pee né pa, Upíima! Aa yēε? Wura mewóoripi sipehepi sité sicc ye nsí kam kuláa n yé.

²³ Uukeisaa uu u maa re: Ne pakare! Pò ukeikó sone ne aseí ute le. Likáripikóó-i kaa nní wa lē kai m píse. Lē nnya né limáa-maa pów rimúise. A lomme tóké anyá li.

²⁴ Ai nkpéni yá uyee wura mewóoripi kepehepi keεe ní yósi. Uyē pów kò nyósópo uu re: Ne nyule Upíima re mepókó áme kusa pólú. Kεcεre ke-i káa n lukesi kaa ye kpasi. Kei káa n fò kaa ye kpéé.

²⁵ Lē nnya ke iwame ii né wa am keté kémee sipówóó kúlesi. Aa yēε! Sipówóó sεε nsí, a yósi!

²⁶ Kei ke ukeisaa uu rinóo u pese re: Pò ukeikó kópe ne ukánsoli le! Kaa lē n nyu re kecεre ke-i kám n lukesi kam ye kpasi. Néε kei kám n fò kam ye kpéé.

²⁷ Pò yee pee sinéwóó ne kewóófore piyekei hale, aní peé ha pεeri am sinéwóó sē yósu ne sikulaa.

²⁸ Ukeisaa uyē uu pee pikeikó picò maa re: Ani mekεe wura mewóoripi kepehepi kē uanipe-i yósi aní nkó yee nní wura mewóoripi sipehepi kefi m má kpá.

²⁹ Li we re nkó yee meyá m má kapi ye pípa rikpá aí ne u fuu, amá nkó yee úu líka m má, pi ye lē kuu m músu re u má ricuruu u yosile.

³⁰ Amá ukeikó nkó yee úu nní líka n yóriye likó leε re ani u tí ani ketahai-mē kunjmaha-i u sápo. Kei kuu yé n tēni un iní takai.

Usoi Kepipi ye sántile keké ne písoi túhaane

³¹ Yeesu uu kò pimáa pi kpá re: Keyáa kē ke Usoi Kepipi aké ha kemmule kémee n sánti ne piléεcaatumε nnéí, keriyukóóttú kecáa kaké ha tonene.

³² Keté nké kecáa isoipuri nnéí yé ha kekeyu-i n cápimelene, ake pee písoi ne pipicò kóólene yare ke useesé uu ye isán ne ipoi n kóólene.

³³ Úu pee isán ukuluke-luke-mē wai uu ipoi ukumii-mē wai.

³⁴ Kei ke uyóopi uu yé pee pepee ukuluke-luke-mē ní we maa re: Nó mpí ke Unésáa Uléécaa uu nní rinkpá, aní kam aní iyóopi kuu hái keté kekoraane-mē n yekeilē un ne nó mé yósi.

³⁵ Li we re nkú ye né wale, aní né he am le, nníré nn né wai, aní né he am níru. Ne pee usáne le, aní nósinéyo-i kusáne né yósu,

³⁶ ne pee meɲmane wele, aní ilú né tani, ne pee pólúle, aní kenéccáa paí. Ne pee kukpaniilee-i wele, aní hapò aní né lóólú.

³⁷ Kei ke pepee nní aseí n tíkile api yé pee rinóo yósi re: Upíima, keyáa kéye kari pów yé nkú nn pó we, ari pó he aa le, néε nníré nn pó we, ari pó he aa níru?

³⁸ Keyáa kéye kaa usáne, ari siróyo-i kusáne pów yósu? Keyáa kéye kari pów yé pòn meɲmane we, ari ilú pów tani?

³⁹ Keyáa kéye kari pów yé pòn pólú néε pòn kukpaniilee-i we, ari pów lóólú?

⁴⁰ Uyóopi yé pee rinóo pi pese re: Asei kecáa, ké nó símisi re lē kani pinémáreco kecøpe usírísá unyine n wa, né kani lē li wa.

⁴¹ Kei ke uyóopi uu yé pee pepee ukumii-mē ní we maa re: Ani kenékúri yisi ani ketaa-pò rinyósó. Uléécaa ye anóo nó wale! Ani ha nna tenciré kémee lompò. Kei ke Uléécaa uu n nyóonse un ne Setani ne upitume mé.

⁴² Nkú ye né wale, aní né he ké li, nníré nn né wai, aní né he ké n ntí.

⁴³ Ne pee usáne le, aní nósinéyo-i kusáne né yósi. Ne pee meɲmane wele, aní ilú né tā. Ne pee pólúle néε ne pee kukpaniilee-i wele, aní hapò nóké né rilóólú.

⁴⁴ Kei ke pē pów kò rinóo yósi re: Upíima, keyáa kéye kari pów yé nkú nn pó we néε nníré nn pó we néε pòn usáne néε pòn meɲmane we néε pòn pólú néε pòn kukpaniilee-i we, ari peé ne kutu pów rico?

⁴⁵ Kei ke uyē uu yé kò pi pese re: Asei kecáa, ké nó símisi re lē kani písrísá pē kecøpe unyine n wa, né káni lē li wa.

⁴⁶ Api pɛɛ nɛ ɪwɛ tɛnɛcɪrɛ kɛmɛɛ pi tɔmpɔ, amá pɛpɛɛ nní aseɪ n tɪkɪlɛ pɔɔ pɛɛ nfáa tɛnɛcɪrɛ kɛmɛɛ lompo.

26

Pisuifi piwéese ye kómeine re piké Yeesu tí
(Mariki 14:1-2; Luki 22:1-2; Yohani 11:45-53)

¹ Ke Yeesu uu lɛ picélaa ní masí, uu pɛɛ upipiretiki maa re:

² Nɔ yɛ tɛ li tise siyáa sité piké nɛ nkpɔ melóó anyá li. Kei kapi Usoi Kepipi piláaro anipe-i waine, pɛ piké kunapɛéékóó kɛcáá ke karií.

³ Kei ke pɛpɛɛ ye Uléécáa inyóonse n wa piwéese nɛ Pisuifi piwéese api Uléécáa usina kapi ye n sée re Kayifu keyɔɔpɛ cápɪnɛ,

⁴ api rinóó rise wai re piké meyaa Yeesu tí piké kpu.

⁵ Api pɛɛ re: Amá áí kape pɛɛ anyá kɛmɛɛ. Insá lɛ, písoi pɛɛ n cápɪnelɛ yé yisi api nyere.

Unósi unyine ye Yeesu riyu kɛcáá tulaali kəonu
(Mariki 14:3-9; Yohani 12:1-8)

⁶ Yeesu uu Petanií ketɛ-mɛ sɪ uu há uyó Simɔɔ keyɔ-i topile.

⁷ Kapi n tú pin iluke le, unósi unyine uu kenúmpɪ sɔnɛ kɛnyine kɛmɛɛ tulaali néíkóó píima unyine múpɔ uu nɛ sɔnɛpɔ uu nɛ Yeesu kɔ. Uu Yeesu riyu kɛcáá tulaali uyɛ kəoni.

⁸ Ke upipiretiki api lɛ n yé, áí nɛ pi risá, api pɛɛ unósi uyɛ maa re: Yo picainkɛɛ ye nkpɛní mpí?

⁹ Pi yé pɛɛ fe api tulaali nkó yáí nnéí píima api lisiwóó sɛ píwekóó hóónɛ.

¹⁰ Yeesu uu cɛru re lɛ kapi símisi, uu pɛɛ pi maa re: Yo nnya kani lɛ unósi uyɛ cɔñlɛ? Mɛwai sɔnɛ kuu né wa.

¹¹ Likumúnjɛ re nípá píyɛi ke nɔ nɛ píwekóó aní we, áí nípá píyɛi ke tó nɛ nnó arí we.

¹² Inépiɲɛ kuu mɛncirɛ tulaali fɔ piké kelɛnɛ nhóre né tɔ.

¹³ Asei kɛcáá, kɛ nɔ símisi re nípá yɛi kapi ketɛ nnéí kɛcáá Nsímɛ Kɛcirɛ yóólɛ, pi yéé unósi nkó mɛwai mmɛ símisi apí nɛ u n léiselɛ.

Yutasi ye lalɛ uké Yeesu tí
(Mariki 14:10-11; Luki 22:3-6)

¹⁴ Kei ke Yeesu pipiretiki kefi nɛ pité pɛ use kapi ye n sée re Yutasi Isikariyóoti uu pɛɛ yisi uu pɛpɛɛ ye Uléécáa inyóonse n wa piwéese leɔpɔ

¹⁵ uu pi píse re: Nɛn Yeesu nɔanénipɛ-i n wa, yo kani yé né pa? Pɛ api mɛsɛ nɛ mɛsɛ kei nní nwoóweni mɛpipi afɛtaani kɛeni apí u múíse.

¹⁶ Kaí nɛ kei n kpísi, Yutasi uu pɛɛ icéɛ n wéési uké nɛ Yeesu pianipɛ-i n wa.

Yeesu nɛ upipiretiki ye nkpɔ melóó anyá iluke le
(Mariki 14:12-21; Luki 22:7-14, 21-23; Yohani 13:21-30)

¹⁷ Anyá nyɛ-i kapi ye akpónó nyɛɛ áa pite m má n li keyaa fɔi ke Yeesu pipiretiki apí ukekúrí hápɔ, apí u píse re: Yei kaá la tóké anyá nyɛ iluke pɔ wa?

¹⁸ Uu pi pɛsɛ re: Ani kuyu-i kóó keyɔ-i hápɔ aní u maa re: Ucélaa ye re unkpɔ itunɛ ye tule. Kɛpóyɔ-i ke u nɛ upipiretiki apí sɔnti piké nkpɔ melóó anyá lí!

¹⁹ Upipiretiki apí mɛsɛi lɛ kuu pi ní ma wai, apí nkpɔ melóó anyá iluke wai.

²⁰ Kaí nnyóó ní wa, u nɛ upipiretiki kefi nɛ pité pɛ apí tonɛ apí iluke n le.

²¹ Keluke ke-i kuu pi maa re: Asei kɛcáá, kɛ nɔ símisi re nókɛnɛcɔpɛ unyine yé né tí uu pinélaaro anipe-i wai.

²² Kuu lɛ ní ma, upipiretiki apɔɔ aa meyíkíyiki caai apí use use u m písei re: Upíima, yare né néɛ? Ucɔ uu kɔ re: Upíima, yare né néɛ?

²³ Kei kuu pɛɛ pi pɛsɛ re: Tó nɛ uyɛ tóó nní ricáripɪ rise-i n le yeɛ sɔnti uké pinélaaro anipe-i né wa.

²⁴ Usoi Kepipi ye ketɛ nké kɛcáá tósule yare lɛ kai Nléécáasimé kɛmɛɛ kekecáá ní wólaalɛ mɛcɔ. Amá uyɛɛ piláaro anipe-i ke n waine ye ɪwɛ toporilɛ. Li kutósi we ápi kape pɛɛ liute m mari.

²⁵ Yutasi yeɛ piláaro anipe-i u n waine pɔɔ pɛɛ u píse re: Yare néɛ pɛɛ lo néɛ, Upíima? Yeesu uu re: Yare kaa nní ní ma.

Yeesu nkpɔ nɛ umeyise piléise inyekii
(Mariki 14:22-26; Luki 22:14-20; Kɔrɛnti Fɔt, 11:23-25)

²⁶ Ke Yeesu nɛ upipiretiki apí lɛ n tú pin iluke le, uu kukpónó kpísi uu kukɛcáá Uléécáa pɔnɛsɛ uu ku kpókɔrinɛ uu pi pa uu re: Inépiɲɛ ye nnyí, ani yósi ani lí.

²⁷ Uu lɛ memáá kɛpóripɪ kpísi uu kekecáá Uléécáa pɔnɛsɛ uu pi pa uu re: Ani yósi ani nónnénéí n ntí.

²⁸ Menénye ye mmé mee n ƙoɔnu pɔsoi meya nnya re Uléécaá uké piakópe pi sárei. Ménye mē ƙaf ne ritiki Uléécaá uú ne pɔsoi séi re u ne pē piké kóméine.

²⁹ Ké nō símisi re ƙaf ne neni rimpá, ám aléépipi pita mpí pinírē ƙpáne liké ha ne tu keyáa kē ke tó ne nnó ari yé ha ƙo pita fale Unésáa iyɔɔpi kémee ní ntí.

³⁰ Kuu lē písimé pi ní masí api pēe ipakare siyome n yom pin pakarente, api wai api yisi api Olifiyee rikúú taá.

*Yeesu ye símisi re Piyee yé kési re úu u nyu
(Mariki 14:27-31; Luki 22:31-34; Yohani 13:36-38)*

³¹ Kei ke Yeesu uu pēe upipiretiki maa re: Nó nónnénéi kesine nké né ηmeriye ani wúrunkee. Li Uléécaá ritelé-i wólaalē te: Né usceesé kpu, kuscelee isee nnéi ii ƙpíi.

³² Yeesu uu ƙo ƙpá re: Amá nen píyeyi nkpó kémee piyise m masí, né ha Kalilee ketē-pó nō m mē.

³³ Piyee uu rinóo yósu uu re: Mpá pɔsoi nnéi pin pó nnya kelólé n yē, né ám yé píƙai loó.

³⁴ Yeesu uu u pese re: Asei kecáá, kē pó símisi re pó kesine nké cire kesi metaani re áa né nyu, icá ii kelenē kooi.

³⁵ Kei ke Piyee uu pēe u maa re: Mpá lin nkpó ye mu, tó ne mpó toké kesé kpu, ám ƙuηmeriye pó we. Pipiretiki nnéi api limecɔ male.

*Yeesu ye Ketisemane-pó ƙeyóme yáási
(Mariki 14:32-42; Luki 22:39-46)*

³⁶ Lē memáá, Yeesu ne upipiretiki api keló kenyine kapi ye n sée re Ketisemane kémee tuiɔ. Uu upipiretiki maa re: Ani nté n tú néeké rinyasó kē ha ƙeyóme yáási.

³⁷ Uu Piyee ne Sepetee pinjámáne keté ƙpísi uú ne péne. Nfasimé píima ne mpóɔcaai nnyine nn pēe u tɔni.

³⁸ Kei kuu pēe pi maa re: Tinéɔɔ ye caailenle hái lin ne nkpó menyíne we. Ani nté n tú, áni ƙape lɔpile, toké kesé n nyáni.

³⁹ Kei kuu nkáripɔ ne ƙetaa pi wa, uu wúla uu ƙéyu keté kipi uu Uléécaá yáási re: Unésáa, pó fe aa mpá yo wai, a ne ntóosi ƙeporipi nké ƙetaa né wa. Mpá ne lē, ƙape menéɔɔla wa, amá mepókó wa.

⁴⁰ Kuu piyómeyáhaa mí masí, uu upipiretiki pē kémee pēepó, uu pi lēepó pin lɔni. Uu pēe Piyee píse re: Lē nnya, áni nkɔpáni fe tó ne nnó toké ƙenampi kesé kesé n nyánii?

⁴¹ Ani n tú nɔn nyáni nɔn ƙeyóme yáási áni ƙape ne pipeikēe kémee ní loó nnya. Li kesoipipi ripóo we re ƙeké ye lisone wa, amá ke pēe rinárei mále.

⁴² Uu ƙo melírú nkáripɔ ne ƙetaa pi wai, uu ƙo Uléécaá yáási re: Unésáa, in te áa yé ηmurei ntóosi ƙeporipi nké ƙeké ne ƙetaa né wa re ne menírē ke mále, mepóla meké wa.

⁴³ Uu pēeri uu ƙo pi lēeri pin lɔni, likumúηé re piinipee ye mulésile.

⁴⁴ Uu ƙo metáánú piyise ƙpá uú ne ƙetaa pi wai, uú ha ƙo mese mē ne Uléécaá ténɔ

⁴⁵ uu pēe ƙo upipiretiki kémee pēepó uu pi maa re: Nénte nɔ nkɔpéni lɔnilē nɔn wéntelē? Itunje ye nkɔpéni tule re piké Usɔi Ƙepipi tí piké pikópekoó anipe-i wa.

⁴⁶ Ani yisi toké u tēpei. Uyee né n ƙpísine uké pikópekoó anipe-i wa ye nyahaimēle.

*Yeesu metine
(Mariki 14:43-50; Luki 22:47-53; Yohani 18:3-12)*

⁴⁷ Ke Yeesu uu lē ní we un símisi, upipiretiki ƙefi ne pité pēe ƙecɔpe use kapi ye n sée re Yutasi un tuiɔ ne risoiwú, atēhe ne apúnípi an muléilē. Pēpēe ye Uléécaá inyóonse n wa piwéese ne Pisuifi piwéese pēe lē pi tumpo.

⁴⁸ Yutasi uyee pēe pianipe-i Yeesu n wainē ye pēe risoiwú céesile lē kapi yé ne Yeesu n céri piké tí. Uu pēe pi maa re: Nen ha úye rimpira amí u yáási, uyee lo. Ani u tí.

⁴⁹ Kuu n tuiɔ, uú ne Yeesu kémee n sairilē uú ha u maa re: Ne pó yáási, Sáa! Uu pēe u pira uu u yáási.

⁵⁰ Yeesu uu pēe u maa re: Unésáne, a pikei pēe ƙaa piwai ní ka mekee wa! Kei ke pēe api pēe cápɔnepó, api Yeesu tɔni api múlú.

⁵¹ Kei ke Yeesu upiretiki use uu risaapó uu ritéhe ƙpeúu uu Uléécaá usina ukeikó kutu semí.

⁵² Yeesu uu u maa re: A ripótéhe tē tikukai-i pesepo. Li we re pēe nnéi pēe ne ritéhe n kóni, titéhe kapi ye ƙo ne pēe kpu.

⁵³ Áa nyu re nen pēe nté Unésáa m píse re uké né lémmē, u yé pēe nté nní piléécaatumē né pame ai inɔη ƙefi ne ité fáau?

⁵⁴ Nen nkɔpéni lē n wa, li yé pēe mmē kapi nní Uléécaá ritelé-i n wóli re nní kai nní n wai kai píse re liké wa kecáá ritikii?

⁵⁵ Yeesu uu pēe pɔsoi pēe n cápɔnelē maa re: Nɔ atēhe ne apúnípi ne pitíne né ƙa yarē usɔi ƙpááree unyine kani pitíne ƙa. Mpá ƙeyáa ƙéye ke tó ne nnó arí pēe Uléécaá ƙeyo-i we nen céési, áni né tí.

⁵⁶ Amá lē ke antepuyee api Nléécaasimé kémee n wói liké ne n wa nnya kai lē wa. Kei ke upipiretiki nnéi api pee u ηmeriye api wuru.

Pi ne Yeesu ketulhaane piima-i ha

(Mariki 14:53-65; Luki 22:54-55, 63-71; Yohani 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Pēpee Yeesu n fī ye pee u kpísile apí ne Uléécaá usina Kayifu keyo sl. Kei ke isé picélaa ne Pisuiifi piwéése api pee cápínelē.

⁵⁸ Piyee uu ketaa-pō Yeesu n tikilē uú ne Uléécaá usina keyoçape tulu, uu lompō uu piméré kekúri tone un ne mé uké yē lē kai yé ne kētō rí kpu.

⁵⁹ Pēpee ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése ne pitúhaane piima nnéi api písoi wéési pee yé Yeesu ne nsímé rinkpárá piké ne u rí kpu nnya.

⁶⁰ Piseérakós nōome apí cápínepō. Mpá ne lē, apí ríka yē piké ne u rikpárá. Kai yé rinkpáse, pitisi pité pinyine apí hapō

⁶¹ api re: Usoi nkó ye maa re u yé fe uu Uléécaá keyo foru uu siyáa sitaani ne pimóme ke pese.

⁶² Kei ke Uléécaá usina uu pee yisi uu u maa re: Nsímé mmú nnéi ke písoi mpí apí nní kepóçáá n símisi kémee, rí-ye kaa yé póké pese?

⁶³ Yeesu uu n sélē lēkē-lēkē. Uléécaá usina uu pee u maa re: Ne la re a Uléécaá yee n nyáni rinyiri sée áá ne wéeri, in te pō ke Uléécaá uu wée. Néé pōo Uléécaá Kepipii?

⁶⁴ Yeesu uu u pese re: Lē kaa nní ma. Limemáá, né kō nō rikpáse re kai ne neni n kpísi, nō Usoi Kepipi yē ken Uléécaá, rínanje nnéi ute kuluke-luke-mē kényukóçtone-i tū. Nō kō u yē un keyómecaa-pō ahope kecáá tū un ne weme.

⁶⁵ Kei ke Uléécaá usina uu pee uricuruu ilú kuu n tanaalē céerii ai nyise re li u tóosile hái. Uu pee re: Uléécaá ηmaa kuu nní lámaankee. Ai nkpáni nkpéni pise re tóké piseérakós pinyine wéési. Nórínécúruu ye alé kuu Uléécaá n lámaankee konle.

⁶⁶ Lē nnya, iye kani músu? Api u pese re: Li ne sá re piké u kpu.

⁶⁷ Api pee meta kényu-i pitükente u loni. Api akpini u tini, picō apí sipese u kápáá

⁶⁸ api ye pee re: Pō ke Uléécaá uu n wée, a ηmōinu aa rō símisi nké te wóo pō pi?

Piyee ye kesi re uu Yeesu nyu

(Mariki 14:66-72; Luki 22:56-62; Yohani 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Ke Piyee uu kei lē tipoo-i n tū, unósi keikó unyine uu léepō uu kei u léepō uu u maa re: Ne pōo lo! Pō ne kō pee Kalilee ukó Yeesu uyē tikilenle.

⁷⁰ Uu pinnéi inipee iye-i késu uu re: Né ám nyu rí-ye kaa símisi.

⁷¹ Uu limemáá yisi uu rinonoo-mē sl. Unósi keikó uco pōo kō kei piyēne u kpá uu pēpee kei n cápínelē maa re: Nkó pō ne kō pee Nasareti ukó Yeesu uyē tikilenle.

⁷² Piyee uu kō pikéne kpá uu wéeri re: Am usoi nkó nyu.

⁷³ Liké ne rinsáse, pēpee kei rí we apí nyósopō apí ne u kō api u maa re: Asei kecáá, pō písoi pē use le. Mepósímé kémee kai lē nyíselē.

⁷⁴ Kei ke Piyee uu kési ηmaa uú ne ketē kpeeni uu wéeri re: Ne Uléécaá, ám usoi nkó nyu. Mese ne mese, icá ii kooi.

⁷⁵ Piyee uu rinóo tē ke Yeesu uú pee u rí ma léise re: Icá iké kelene n kooi, pō kesi metaani re áa né nyu. Kei ke Piyee uu léepō uú ne mpóçcaai téni.

27

Pi ne Yeesu Pilati kémee ha

(Mariki 15:1; Luki 23:1-2; Yohani 18:28-32)

¹ Kai kóso n weesi mmafe mare, pēpee ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése nnéi ne Pisuiifi piwéése api rinóo rise wai re piké Yeesu kpu.

² Kei kapi pee u paasi apí ne Róm uyōopi Pilati léepō.

Yutasi nkpō kecáá nsímé

(UPM 1:18-19)

³ Yutasi yee Yeesu n kpísi uu piláarō anipe-i wai uu yénu re pi la piké Yeesu kpu. Ai u cōn, uu ukefa-i téni uu nwoóweni mēpipi afeetaani mē kpísi uú ne pele uú ha pēpee ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése ne Pisuiifi piwéése pē pa.

⁴ Uu pi maa re: Ne akópe wale. Ne usoi yee úu líka n caai yáá amí pa api kópu. Pē api u pese re: Mpókó ye mmē! Ai ne tó yē!

⁵ Uu pee siwóó sē kpísi uu Uléécaá keyo-i sá, uu sl uú ha umecire ríhje wai.

⁶ Pēpee ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése api siwóó sē híni api re: Kai nní mánye kewóó nnya, ncéé rín irósé kémee we re piké Uléécaá keyo kuwóótakai kémee ke waipō.

⁷ Api kóméine api pee ke kpísi apí ne utúhumome kémee ketē lolu re piké ye kei písáne kulesi.

⁸ Lē nnya kai ne kei n kpíime ne neni-mē, pi ketē kē sélei re: mánye kecare.

⁹ Lē ke antepu Yeremii uú pēe Yeesu kecáá ní ma uu Uléécaá nsímé ritelé kémee wólú kai wa re:

Pi nwóóweni mepipi aféetaani mē kpísile. Mē ke Isirayēeli pikó apí musí re pi yé ukecáá héléle.

¹⁰ Apí ne utúhumame kémee ketē lolu. Lē ke Upíma uu re ké pi símisi.

Pilati ye Yeesu nsmé ptseise

(Mariki 15:2-5; Luki 23:3-5, Yohani 18:33-38)

¹¹ Kapi uyóopi Pilati kémee ne Yeesu pitúhaane ní ha, uyóopi uyē uu u pise re: Póo Pisuiifi uyóopi? Yeesu uu rinóo u yósu re: Mmē kaa nní ma.

¹² Amá ke pēpee ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése ne Pisuiifi piwéése apí ne nsímé u rinkpárá, úu ríka pi pēse.

¹³ Kei ke Pilati uu pēe u pise re: Aa mmē kapi nní ne pó n kparai kómēi, née?

¹⁴ Uu kó lē n séélē úu ríka pēse. Ai pēe Pilati píri wai.

Pi túhaane al tone re piké Yeesu kpu

(Mariki 15:6-15; Luki 23:13-25; Yohani 18:39-19:16)

¹⁵ Mpá nkpó melóo anyá áye, Pilati yēē ukpaniikó uyē ke risoiwuí ari ní la uké lese akpanii kémee lésele.

¹⁶ Utisi unyine kapi ntpá yei n nyu ye pēe anyá kumtújé kpe-i akpanii kémee wele. Pi ye u sée re Yeesu Parapasi.

¹⁷ Pilati uu pēe písoi pēe n cápínelē pise re: Yeesu Parapasi ne Yeesu kapi n sélei re Kirisi kecōpe, úye kaní la ké akpanii kémee lese?

¹⁸ U pēe nyule ηmaa rísone re nfaṛole nnya kapi Yeesu uanipe-i wa.

¹⁹ Pilati un kei lē ketúhaane ke-i we, liké ne rinsáse, uunasi uu písoi tumpō re piké u maa re: Usoi nkó úu ncaai ríka wa. A unsímé kémee apónipe mahā. Ne kesine nké uyē nnya keláré kópe kenyine kémee íwe lile hái.

²⁰ Pēpee ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése ne Pisuiifi piwéése pin likumtújé kpe-i písoi pitáalankee masí re piké Pilati símisi re uké Parapasi akpanii kémee lese uu Yeesu pó kopu.

²¹ Uyóopi uu pipise pi kpá re: Píketé kecōpe, úye kaní la ké lese? Api u pēe re Parapasi lo.

²² Ké íye Yeesu kapi n sélei re Kirisi pó wa? Api pinnéi u pēse re: A kunapéékóo kecáá u karií!

²³ Kei kuu kó pipise pi rikpá re: Ncaai ní-ye kuu mpíi wa? Api pēe sicááila nákfíse ηmaa re: A kunapéékóo kecáá u karií!

²⁴ Ke Pilati uu n yé te ntpá un ne n símisi, ái nkpáni líka yoriyene, iwóo in meníne meyá cālē, uu míni kpísi uu písoi nnéi inipe-i anípe nale uu re: Ái née ncéee he re piké usoi nkó yeé úu ncaai ríka n wa kpu. Nónnékó ye mmē!

²⁵ Písoi pēe n cápínelē nnéi api u pēse re: Eee! Tó ne sirówá také unkpó ncóni n te!

²⁶ Kei ke Pilati uu pēe akpanii kémee Parapasi pi lese, uu týtēse api Yeesu iséi súútee, uu pi u pa re piké ha kunapéékóo kecáá karií.

Pisóoca ye Yeesu kecáá nyáneí

(Mariki 15:16-20; Yohani 19:2-3)

²⁷ Uyóopi písóoca api Yeesu kpísi apí ne kei kapi ye n túhaane lompo, písóoca nnéi api kei u kálaapo.

²⁸ Api ílú u mahani api kukpélenku wéé u tani.

²⁹ Api pēe sínípeleépi rikóη parii api u kipise, api kó kenaapi kunípe luke-luke-mē u múise. Api pēe ukeyu-i wúla api sēnnýi api re: Tó pó yáasi, Pisuiifi uyóopi!

³⁰ Api pēe meta u n tükente. Api ye kó kenaapi kē kpísi apí ne ríyu kecáá u pepu.

³¹ Kapi nnyei u m masí, api kukpélenku u mahani api uílú pitane u pēse apí ne kunapéékóo kecáá pikarii u tómpo.

Pi Yeesu kunapéékóo kecáá karií

(Mariki 15:21-32; Luki 23:26-43; Yohani 19:17-27)

³² Kapi kuyu-i n léeri pin ne Yeesu pikarii tósu, apí ne Sirēeni ketē utisi unyine sáne. Pi ye u sée re Símao. Api rínanje ne Yeesu kunapéékóo u cōnse.

³³ Api péé ha ne keló kenyine tulu. Pi ye kei sée re Kólikota. Liasei re: Kúyu Κοηοο keló.

³⁴ Api píta ne pite tule-tule pinyine cōhōne api u pa re uké n ntí. Uu lélé uu yúlu re úu nírunē.

³⁵ Api u kpísi apí ha kunapéékóo kecáá karií, api panjai apí ne pimēcōpecíre uílú hōnente. [...]

³⁶ Api pēe kei n tú pin u mé.

³⁷ Api kekpénkpélepi kenyine kecáá wólú lē nnya kapi u ní kpu api kunapéékóo-i uriyu kecáá karií. Pi wó re: Nkó yeé Yeesu, Pisuiifi uyóopi.

³⁸ Api pɛɛ kɔ limemáá písoi kpááree pité pinyine kesé karii, uɔ ukulukɛ-lukɛ-mɛ uɔ ukumii-mɛ api nɛ u kɔ.

³⁹ Picéetɔŋɛ api u lámaankɛɛ api ríyú m pɔuli.

⁴⁰ Api yɛ u maa rɛ: Pɔɔ yɛ Uléécáa keyɔ n forii aa siyáa sitaani nɛ pimómɛ kɛ pɛsɛ, pɔn mesei Uléécáa Kɛpipi, a nkpréni rípɔyú lɔ aa kunapérékɔs kɛcáá súiri!

⁴¹ Pɛpɛɛ yɛ Uléécáa inyóonse n wa piwéése nɛ isé picélaa nɛ Pisuiŋi piwéése pɔɔ kɔ limecɔ kɛcáá u nyánei api yɛ nɛ maa rɛ:

⁴² U picɔ yoriyentele amá úu pɛɛ fe uké uricuruu yoriye! Nénte Isirayeli Uyɔɔpi lo! Uké kɔ kunapérékɔs kɛcáá súime také pɛɛ nɛ kɛfa u tenɛ.

⁴³ Uléécáa kuú nɛ ritá uu yɛ nɛ maa rɛ: Nɛ Uléécáa Kɛpipi lɛ. Lɛ nnya, in tɛ Uléécáa yɛ ukɛcáá kpálɛ, uké nkpréni u yoriye také yé nké!

⁴⁴ Háí aí nɛ písoi kpááree pɛ keté kapi kesé n karii péne api kɔ lɛ u lámisi.

Yeesu nkɔ

(Mariki 15:33-41; Luki 23:44-49; Yohani 19:28-30)

⁴⁵ Itunɛ kɛcírɛ kumúnɛ háí nɛ ketúnɛ metaani kumúnɛ kɛ kuŋmaha aku keté nnéi kɛcáá cɔ.

⁴⁶ Kai ketúnɛ metaani kumúnɛ ní tu, Yeesu uu kɛcááila píima kɛnyine súúni rɛ Elii, Elii lama sapatani? Leleɛ rɛ: Unéléécáa, Unéléécáa, yo nnya kaa né ŋmeriye?

⁴⁷ Písoi pɛɛ kei n cápinelɛ kɛcɔpɛ, pinyine api lɛ kom api rɛ: Elii kuu nní sélei.

⁴⁸ Mɛsɛ nɛ mɛsɛ, pikɛcɔpɛ unyine uu wuru uu ha sinéɛ kpísi uu píta nyepɛ-nyepɛ pinyine fe uu nɛ kenaapi kɛnyine kɛcáá tuhu uu u pa rɛ uké n ntí.

⁴⁹ Picɔ api pɛɛ rɛ: Ani riyá také yé tɛ Elii yé kam uu u yoriye néɛ.

⁵⁰ Yeesu uu meyá pipupeí kpá uu pɛɛ kpi.

⁵¹ Likumúnɛ kpe-i kɛ kusánjáá kapi nɛ Uléécáa keyɔ kémɛ n kénelɛ aku riceérine meté háí kɛcáá nɛ metene-pɔ. Keté ake yéŋesi, aparecaŋaa aa foresi,

⁵² akpíí meyá aa wúkulente, Uléécáa písoi kulúí pɛɛ n kpí api yisikɛɛ.

⁵³ Api akpíí kémɛ léenti. Kɛ Yeesu uu ní ka uu nkɔ kémɛ yisi, api Uléécáa kuyu lomɔ, písoi meyá api pi yenu.

⁵⁴ Kɛ Rom usósɔa kpéɛ nɛ písósɔa picɔ pɛɛ kei ní we pin kesé Yeesu mé api n yé lɛ kɛ keté ake n yéŋesi nɛ lico lico lɛɛ n wapísi, iwame ii meyíkíyiki ŋmaa pi loni api rɛ: Usoi nkó yɛ pɛɛ mesei Uléécáa Kɛpipi lɛ.

⁵⁵ Pinósi yɛ pɛɛ kulúí wele, pin ketaa-pɔ nyenu pin nyánei. Pimeyá pɛɛ háí Kalilee-pɔ u ritikime pin u léni.

⁵⁶ Pikɛcɔpɛ pinyine pɛɛ nní Makitala kuyu ukó Maari nɛ Yakupu nɛ Yosefi uni Maari nɛ Sepetee pinjámáne uni.

Yeesu mekulaa

(Mariki 15:42-47; Luki 23:50-56; Yohani 19:38-42)

⁵⁷ Kai nnyós n wa, utisi mámá uyɛ kapi yɛ n sée rɛ Yosefi un Arimatee kuyu ukó, uu hapɔ. Uyɛ nɛ kɔ pɛɛ Yeesu upiretiki lɛ.

⁵⁸ Uu Pilati kémɛɛ sí utí ha u pise rɛ uké Yeesu u pa. Kei kɛ Pilati uu ŋmurei uu ncéɛ hɛ rɛ piké ha Yeesu u pa.

⁵⁹ Yosefi uu Yeesu kpísi uu kesánjáapi tomé kɛcirɛ-i wai

⁶⁰ uu ha nɛ nhóre fale kuu kuparepoo-i n wa kémɛɛ u finse, uu pɛɛ mɛpare píima menyine pímiise uu rinónɔ fi, uu pɛɛ yá uu tómpɔ.

⁶¹ Likumúnɛ kpe-i, Makitala kuyu ukó Maari nɛ Maari uɔ uyɛ pɔɔn kei rikpíí keyúrí títí.

Tikpít piméré

⁶² Kɛ keyáa kɛɛ yɛ nɛ kɛwéntɛyaa n tise ake n tu, pɛpɛɛ yɛ Uléécáa inyóonse n wa piwéése nɛ Pifarisi api yisi api Pilati keyɔ sí,

⁶³ api u maa rɛ: Urósáa, tɔ léise rɛ kɛ unóome nkó uu pɛɛ nfáa m má, u pɛɛ maa rɛ u yé unkɔ memáa keyáa táánú tunɛ yisi.

⁶⁴ Lɛ nnya, a ncéɛ hɛ rɛ písoi piké ha siyáa sitaani urikpíí rísonɛ m mé, upipiretiki ápi kape nɛ u n yáai piké lese, piké pɛɛ nɛ písoi n kiraase rɛ: u nkɔ kémɛɛ yisile nnya. Lin lɛ n wa, nnóome mmɛ né pɛɛ caai ai nfoi feriyɛ.

⁶⁵ Pilati uu pi pɛsɛ rɛ: Piméré yɛ mpí! Ani nɛ pi ha piké ha rikpíí m mé yare kani ní la.

⁶⁶ Kei kapi yisi ápi ha músu, api yénu lɛ kapi yé pimérékei pɛ n wa. Api mɛpare mɛɛ rinónɔ n filɛ rísonɛ karii api pɛɛ piméré tónsente rɛ piké m mé.

28

Yeesu yɛ nkɔ kémɛɛ yisi

(Mariki 16:1-10; Luki 24:1-12; Yohani 20:1-10)

¹ Keyáa kee ne kewénteyaa rintiki ketúnjé, Maari Makitala ukó ne Maari uco api yisi re piké ha rikpí rilóólú.

² Kei nní, ketê ake yéjesi, Upíima uleecaatumé unyine uu keyómecaa-pó stíiri uu meparé mee rikpí rinonoo n filé píimiise uu rikécáá tone.

³ U pee télule yare kekónetêhe, uilú in wariye pói-pói.

⁴ Liiwame píima inyine ii piméré tini, api péé n terii nfáa ní ne pári yare pi kpule.

⁵ Uléecaatumé uyé uu pee pinósi pē maa re: Iwame íi kape nó n we. Ne yé te Yeesu uyé kapi kunapéékóo kecáa n karií kani wéési.

⁶ Uu nté we. U nkpo kémeé yisile yare kuu ní ma. Ani kam ani kei kapi pee u n finse yé,

⁷ ani mekeé sí aní ha upipiretiki símisi re u nkpo kémeé yisile. U yé Kalilee-pó pi m mé. Kei kani yé ha u yé. Mmē kam m má ké nó n símisi ye mmē.

⁸ Api pee rikpí kekúrí yisi, iwame ne mpóonare píima nn pi we api ha mekeé nsímé mmē upipiretiki símisi.

⁹ Liké ne rinsáse, Yeesu uú ne pinósi pē sáne uu pi maa re: Ne nó yáasi. Api ukekúrí hapo, api wúla api uana tini api ne ríyu u waise.

¹⁰ Yeesu uu pee pi maa re. Iwame íi kape nó n we. Ani ha pinémárecó maa re piké Kalilee ha. Kei kapi yé ha né yé.

Piméré ye lē kapi n yé símisi

¹¹ Kumúnjé kpe-i ke pinósi pē api ncée ní we pin tósu, rikpí piméré pinyine api yisi api kuyu pele, api ha pepere ye Uléecaa inyónse n wa piwéése lē nnéí lee n wa keenkee.

¹² Pē ne piwéése api tone api kómeline, api siwóó píima sinyine piméré pē he

¹³ api kó pi tálaankeé re piké maa re: Tó kesine lópilélé, upipiretiki api weri api u yáái api ne tómpo.

¹⁴ Piwéése pē api kó pi kpá re: Uyóopi píima un lē n kō, tó u símisi uu kóm áni yé ncóh ríka yé.

¹⁵ Piméré pē api mesei siwóó sē yósu api lē kapi pi n céesi wai. Lē nnya ke nsímé mmē ní we ne neni-me nn ne Pisuífi kémeé kónulē.

Yeesu ye umecire upipiretiki nyise

(Mariki 16:14-18; Luki 24:36-49; Yohani 20:19-23; UPM 1:6-8)

¹⁶ Yeesu pipiretiki kefi ne use api yisi api Kalilee-pó riyópe te-i ke Yeesu uú pee ní maa re piké ha sí.

¹⁷ Kapi u n yé, api u yáái api ukeyu-i wúla. Amá picó pin ne we pin céreise.

¹⁸ Yeesu uú ne pi kó uu pi maa re: Uléecaa ye keyómecaa-pó ne ketê nté nípa yo kecáá rínanje né hélé.

¹⁹ Lē nnya, ani isoipuri nnéí kémeé ha, ani tíyese písoi piké kenépire ritiki. Ani Sáa Uléecaa ne Kepipi ne Nfáasone rinyiri ne míni pi wole.

²⁰ Aní kó pi céési re piké isé iyé nnéí kam nó n karií ritiki. Ani n nyu re siyáa nnéí kam nókenékúrí we ketê keké ha ne tene.

Nsímé Kεcirε ritelé ke Mariki uu n wói

Leleε ritelé nti kέmee ri we

Pisoi meyā ye mūsu re Mariki yee ritelé nti wói. U ko pεe Pωli ne Piyee ukeicō le (UPM 12:25). Pε kuu rísone písai uú ne Nsímé mmú wólu. Tō ko yē te u Yeesu ró nyísele yare Uléécaα Kεpipi (1:1). Méwole keto-pō, Rōm usóca wéése pō háa re "Usoi nkó ye mesei Uléécaα Kεpipi le" (15:39). Ai re ríyu kuú la uké yé nnya kuu píri pikei pē wapisi, amá u kale uké keisi uké ko unfaa kpísi uké he uké pisoi ayu lo (10:45). Lē nnya ke Mariki uu Yeesu isoi ne unse tó nyíse yare unkpō isoolú. Uayu metεηni, kai n kpísi Kalilee ketē hái ne Yutee-pō ye nyíselē te Yerusalem-pō kuú ha n kpine kaí ne u sí.

Ifaací iyē mekériine ye mmé:

1. Yohani Úniwole ye Yeesu nsímé riyóó uu ko míni u wole (1:1-11).
2. Kunírila ye kucesi kóima-i Yeesu peikeε (1:12-13).
3. Yeesu ye sinyárú ne símisi un ko Kalilee-pō mewaisaηa wapisi (1:14-8:26).
4. Yeesu ye unkpō ne umeyise nsímé símisi, un ko upipiretiki símisi lē kuu íwe n lenε. Uu ko pi maa re piricuruu piké pinfaa kpísi piké Yeesu mecō he (8:27-10:52).
5. Yeesu ye Yerusalem kuyu-i lompo Pisuífi piwéése api pitele u wai (11-13).
6. Yeesu ye íwe meyá lele. Pisuifi piwéése ye u tinle re piké u kpu. Pi kunapéékóó kecáα u kariile api ko nhóre nnyine kέmee u wai (14-15). Yeesu uu nkpō kέmee yísi uu umεcirε upipiretiki nyíse (16).

Yohani Uniwole ye Uléécaα Nsímé yóólē

(Matiyee 3:1-12; Luki 3:1-18; Yohani 1:19-28)

¹ Ntε kai wólaalē lē ke Yeesu Kirisi, Uléécaα Kεpipi Nsímé Kεcirε nn n kóri.

² Lí antepu Esayi ritelé-i wólaalē te:

Né unétume kepókpéé waise uké ncée pō nyóonse.

³ Usoi rinóo ye ri teε kucesi kóima-i n yóólē te:

Ani Upíima ncee nyóonse, ani usiceepi tēiise.

⁴ Lē kai wa Yohani uu kucesi kóima-i pisoi míni wole, un pi símisi re: Ani mefine conse, ani tíyese ké míni nó wole, Uléécaα uu nóanékope nó sárei.

⁵ Yutee ketē pikó nnéi ne Yerusalem pikó nnéi api ukeméε n sónaapo pin piakópe yámmenε, Yohani uu Yuriteε nkoi kέmee míni pi wole.

⁶ Kuyoooyo nkpíi ketukanka ke Yohani uú pεe tanaalē un kekónεpampi kehale-i tēlē. Apááni ne meté kuú pεe le

⁷ un yóólē te: Uyee né memáá n sónti ye rínaηe né fele. Inésoi íi tu re ké ripe ké ukunéeri nηme fénnε.

⁸ Míni ke née ne nó wole, amá Nfáasone ke uyē uu yé ne nó wole.

Yohani ye Yeesu míni wole

(Matiyee 3:13-17; Luki 3:21-22)

⁹ Yeesu uu pεe Kalilee kuyu kunyine kapi ye n sée re Nasareti leeri, Yohani uu Yuriteε nkoi kέmee míni u wole.

¹⁰ Ke Yeesu uu mese ne mese míni-i n léeme, uu keyóme yenu ken wúkulelē, Nfáasone nn ukecáα súiri yare tilóólá.

¹¹ Uu rinóo keyómεcaα-pō komti re: Póo Kεnépipi lala kεcirε. Ne pō wéele.

Setani ye Yeesu peikeε

¹² Mese ne mese Nfáasone nú ne kucesi kóima-pō Yeesu sí.

¹³ Uu kei n we hái ne siyáa afεena. Kei ke Setani uu u peikeε. Icareεεε kepáápáá kuu ye n we, piléεcaatumε pin ukecáα páilē.

Yeesu ye pikpíntomécópii pína sée

(Matiyee 4:18-22; Luki 5:1-11)

¹⁴ Kapi Yohani kukpaniilee n tā memáá, Yeesu uu Kalilee sí uu Uléécaα Nsímé Kεcirε n yóólē ¹⁵ un símisi re itunε ye tule, Uléécaα iyáopi ye nyahaimεle, ani mefine conse ani Nsímé Kεcirε ηηmurei.

¹⁶ Ke Yeesu uu Kalilee kupiye mecáα n tíkile, uu Simáo ne uuwā Antiree yenu pin anyerj fómi pin ne ikpíntomé cópii. Pi pεe pikpíntomécópii le.

¹⁷ Yeesu uu pεe pi maa re: Ani né ritiki, né tíyese ani pisei pεe yé né rintiki wéési.

- ¹⁸ Api mese ne mese pianyeri sá api u tiki.
¹⁹ Ke Yeesu uu nsé ní nǎjlé, uu ha Sepetee sipipi Yakupu ne uuwá Yohani yenu pin pianyeri nyónse.
²⁰ Yeesu uu mese ne mese pi séi, api piusaa Sepetee ne pikeikó kúninǎi-tíye api u tiki.

Untrihélaa unyine nsmé
(Luki 4:31-37)

- ²¹ Yeesu ne upipiretiki api Kaperinawum sí. Yeesu uu mese ne mese kewénteyaa ketúné Pisuifi kuyomeyáhaalee loni uu písoi picélaa kápáa.
²² Pírí ke umecélaa ame keyáa ké písoi pē nnéi pēe kutu u n cólé we, likumúné re umecélaa ne isé picélaa macélaa áme sá. Amá uyé ne pēe písoi céésile ne n-yóopinaje.
²³ Kumúné kpe-i, usoi unyine ke aníri aa m pakesi uu Pisuifi kuyomeyáhaalee-i lompó, uu pupéi re:
²⁴ N-ye kaá ne ró wéési, Nasareti ukó Yeesu? Pó kale re póké ró náa? Ne pó nyule re Uléécaa ye pó wéele uu iyaa yekei.
²⁵ Yeesu uu kuníri kpē semni uu rinóo ku he re: A kei riséé, aa usoi uye-i lelu.
²⁶ Kuníri kpē aku usoi uyé lémesi aku ukemeé lelu kun pupukee.
²⁷ Ai pinnéi nnóo yipu apí m píseine re: Yoo nní? Icélaa fale inyine ye nyi ne innanje! Mpa aníri kuu rinóo he, áa ye ti rilóo.
²⁸ Mese ne mese Yeesu nsimé nn Kalilee ketē nnéi kóónú.

Yeesu ye pitóikó kulúí paise
(Matiyee 8:14-17; Luki 4:38-41)

- ²⁹ Api Pisuifi kuyomeyáhaalee-i léeri apí ne Simóo ne Antiree keyó n tósu, Yakupu ne Yohani pin tikilé.
³⁰ Api Simóo ulóhóni leepó un finu ne kupinjetoi. Ke Yeesu uu n tuipó, api unósi uyé nsimé u wai.
³¹ Yeesu uu nyósópó, uu ukunipe tini uu u yukuse. Kupinjetoi aku mese ne mese tene, uu yisi uu pikecáa paí.
³² Metunelolé-maá, písoi apí ne pitóikó ncǎpuri ne pinírihélaa Yeesu leepó.
³³ Kuyú pikó nnéi apí kéyo ké tipoo yipu.
³⁴ Yeesu uu písoi meyā itói ncǎpuri pǎisente, uu kó aníri meyā lakase. Uu tíyese aníri aké rinóo male, ke aricuruu aa u nyu nnya.

Yeesu ye Kalilee kuyu kóónulé

- ³⁵ Kai n weesi, Yeesu uu ne kesine tóroo kéyo lelu. Uu iyaa sí uu ha kei umecire keyóme n yáási.
³⁶ Simóo ne upicó api pēe piwélaa u loni.
³⁷ Kapi u n yé api u maa re: Písoi nnéi pēe pó wéési.
³⁸ Amá Yeesu uu pi maa re: Tóké keló féé ha, ayu acó-i, li pise re ké kó kei Nléécaasimé símisi, likumúné re lelee ne né ka.
³⁹ Lē kai wa Yeesu uu Kalilee ketē nnéi kóónú un Pisuifi ayomeyáhaalee-i Nléécaasimé símisi un aníri lakase.

Yeesu ye uyó unyine paise
(Matiyee 8:1-4; Luki 5:12-16)

- ⁴⁰ Uyó unyine uu Yeesu leepó uu ukeyu-i wúla uu ne u téni re: Pón n la, pó né wole am funi.
⁴¹ Uicó ii Yeesu íwe wai hái, Yeesu uu pēe kunípe saapó uu u ca, uu lē mamáá u maa re: Ne la re a péi.
⁴² Mese ne mese, utisi uyé keyó ake tene uu funi.
⁴³ Yeesu uu lē mamáá u cési uu u lakase
⁴⁴ un u kúrúruselē te: A nǎsone kutu rico, kape wa unyine uké mewai mē kó. Amá a ha uyee ye Uléécaa inyónse n wa mepóciye nyise uké yé lē kaa ní we. Lē mamáá, aa inyónse ke Moisi isé ii m pise wai póké ne mpa úye nyise re pó péi.
⁴⁵ Amá utisi uyé uu sí uu lē nnéi kai n wa mpa yei kéénkee. Lē nnya, Yeesu uu ye fe uké umecire riwú-i pinyiise rikpá, amá iyaa kuu le, kei ke úka uu ní we. Písoi pin mpa méye léenti pin ukemeé sónaapó.

2

Yeesu ye kékankáláká kenyine paise
(Matiyee 9:1-8; Luki 5:17-26)

- ¹ Kai siyáa rinkóónú, Yeesu uu Kaperinawum-i pēeri. Písoi api kóm te kéyo-i kutú we.

² Api cápinεpɔ mántí, kénacɔpe áke nkpáni ripoo ricuruu-i we. Yeesu un Nsímé Kεcire pi céési.

³ Pinyine apí ne kékankáláká u weri ke pisei pina api n topori.

⁴ Amá api pɔone piké Yeesu ke nyíse, ke pisei api kulúí ní tósí nnya. Api kulee kpe-i ke Yeesu uu ní we píriye, api kupólε kpε kumúnjé ke Yeesu uu n nyenu kékankáláká kε cepisepɔ ne kerisánjáápɔré.

⁵ Ke Yeesu uu pinfatene n yé, uu kékankáláká maa re: Kenépipi, ne apókópe pɔ sárei.

⁶ Isé picélaa pinyine pεe kei n tú api pisifa-i túhaane re:

⁷ Yo nnya ηmaa ke usoi nkó uu nní lε símisi? Uléécaa kuu lámisi. Wóo yé mpíi fe uké akópe sárei, Uléécaa memáá?

⁸ Yeesu uu pinfasimé cεrupɔ uu pi maa re: Yo nnya kani nfasimé mmú mpuri má?

⁹ Kε kékankáláká m maa re: Ne apókópe pɔ sárei yee pólú nεe ké ke ní maa re: A yisi aa ripósánjáápɔré pílesi, aa sónε yee yé m pólú?

¹⁰ Ne la ké nɔ céreise re Usoi Kepipi ye keté kecáá nnaηe mále keké ne pisei akópe pi sárei.

¹¹ Uu pεe kékankáláká rinóo pimáa kpá re: Néε pɔ ma, a yisi aa ripósánjáápɔré pílesi áá kulu.

¹² Utisi uyε uu mpá uye inipee-i yisi uu mese ne mese urisánjáápɔré sákáa uú kulu. Ai pisei maamáci wai api Uléécaa ríyu waise pin mákkeε re: Ari píkaí mewai mmé mecɔ yenaalé.

Yeesu ye Lefi séε re uké u ritiki

(Matiyee 9:9-13; Luki 5:27-32)

¹³ Ke Yeesu uu Kalilee kupiye ritime-mε m pele, pisei kulúí api ukeméε n sónaapɔ un pi céési.

¹⁴ Kuu n tósu, uu Alifee ηmánε Lefi yenu un lampoo keyóó-i tú. Yeesu uu u maa re: A né ritiki. Lefi uu yisi uu u tiki.

¹⁵ Ke Yeesu uu Lefi keyó-i iluke n le, u ne pilampooyóó meyā ne pikópekóó ne upipiretiki pεe kesé li. Pisei meyā pεe ye u n tikilε.

¹⁶ Ke isé picélaa pεe Pifarisi kulamaasinelee-i ní we api Yeesu n yé un ne pisei pε mpuri iluke le, api upipiretiki maa re: Yo nnya ke Yeesu ne pilampooyóó ne pikópekóó api kesé le?

¹⁷ Yeesu uu pinsímé kóm uu rinóo pi yósu re: Ai pisei pεe isare n láárú nnya ke upoise uú we, amá pitóikó nnya kuú we. Ai pisei pεe aseí n tikilε piséi kam ka, amá pikópekóó nnya kam ka.

Yeesu ye anóopahaa nstmé wai

(Matiyee 9:14-17; Luki 5:33-39)

¹⁸ Keyáa kenyine ke Yohani Uniwole pipiretiki ne Pifarisi api anóo pahaalé, pisei api pεé ha Yeesu pise re: Yo nnya ke Yohani Uniwole pipiretiki ne Pifarisi api ye anóo paasi, pɔ pikó ápi ye pεe a paasi?

¹⁹ Yeesu uu rinóo pi yósu re: Nɔ músu re usoi yé pisónne anyá n wai upisane api pεe anóo m pahaaléε? Aaí, mmε rín we. Kumúnjé kpε nnéi ke unósikó uu anyá n wai, ápi anóo paasine.

²⁰ Amá keyáa ye weme kapi yé unósikó pikecɔpe ní lese. Keyáa kε ken n tu, pi yé anóo paasi.

²¹ Úka úu ye kusánjáa fale kepampi ne kusánjáa kpure tápisi. Li ye kukpure inηe tútúnle ai kupólε pérése.

²² Úka úu ye kɔ píta pelé kukónenuj kpure-i súú, lin lε n wa, píta pε ne ye anúr tikpáfúsele, ai wai píta ne lianúr ye méwoo wa. Amá kunúr fale-i kapi ye píta pelé súú.

Yeesu ye kewénteyaa ute

(Matiyee 12:1-8; Luki 6:1-5)

²³ Kewénteyaa ketúnjé kenyine ke Yeesu ne upipiretiki api imúí inyine kecare-i sónε. Upipiretiki api pεe ricéetime mepipi n kpéeni pin ne tósu.

²⁴ Pifarisi api pεe Yeesu maa re: A ripáí mme-i ke pipópiretiki api ní we. Yo nnya ke pipópiretiki api lε ke irósé ii kewénteyaa ketúnjé n yúlu wai?

²⁵ Yeesu uu rinóo pi yósu re: Ani lε ke Tafti uu n wa keyáa kε ke nkú nn u ne upikó m pekési píkaí kéenleε?

²⁶ U Uléécaa keyó lonle, uu akpónó kapi Uléécaa n yekei takai. Apiyataa yee ye kumúnjé kpe-i Uléécaa usina. Irósé kémeε, pεpεe ye Uléécaa inyónse n wa ηmane pεe ncée má re piké akpónó nyé takai. Mpá ne lε, Tafti ne upikó ye a takaille.

²⁷ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Ai kewénteyaa nnya kapi usoi wa, amá usoi nsónε nnya kapi kewénteyaa wa.

²⁸ Lé nnya ke né Usoi Kepipi am kewénteyaa ute.

3

*Utisi uyee kunipe kope m ma
(Matiyee 12:9-14; Luki 6:6-11)*

¹ Lē memáá, Yeesu uu kuyómeyáhaalee-i peeri. Utisi unyine ye pee kei wele un kunipe kope má.

² Pepee keyáa kē kei ní we, api kutu n colē te Yeesu yé kewénteyaa ketúnjé utisi uyē poisēe? Likumúnjé re kewáána kapi ye n wéési piké ne Yeesu n tī.

³ Yeesu uu unípekópekós uyē maa re: A yisi, a nyere nípa úye uké pó yé.

⁴ Yeesu uu pee pepee nní n nyáni pise re: Iye kai irósé kémeē pise? Li pise re toké lisone wa kewénteyaa née líkópe kai pise re toké wa má? Li pise re toké usoi nfaa ló née li pise re toké u kpu? Amá api ηmurei piké Yeesu rinóo yósi.

⁵ Yeesu uu pinnéi nyáni, piico ii kuwósi u wai hái. Uripoo ari caai, atu kapi m má nnya. Yeesu uu lē memáá u utisi uyē maa re: A kupónipe né ritunáme. Kuu yé kunipe rintunápo, kunipe aku pélu.

⁶ Pifarisi api kuyómeyáhaalee-i léeri, pi ne pepee Erooti kemúnjé ní tikilē api mese ne mese cápine piké yé te iye kapi yé wa piké ne Yeesu kpu.

Pisoi kultí ye Yeesu-i sónaapo

⁷ Lē memáá, Yeesu uu kei pi yá, u ne upipiretiki api Kalilee kupiye ritime sí. Kalilee pikó meýá pee pee u tikilē.

⁸ Yutee ne Yerusalem ne Itumee ne Yuritee metéj ne Tiiri ne Sitoo sitē pikó meýá pee pee ko ukemeē sónaapo. Uliwawai kapi n kó yeē ne pi sónaapo.

⁹ Yeesu uu pee upipiretiki maa re piké kúninai kunyine u nyóonse, pisoi api kape u nyikii nnya.

¹⁰ Ai líka, kuu pisoi m poisente meýá nnya ke pitóikó tóroo api yóonepo, nípa úye un náási uké u rica.

¹¹ Mpa kumúnjé kúye-i ke aníri aa u yē, a ye u riwulale, an pupukēe re: Pó Uléécaā Kepipi le.

¹² Yeesu uu rinóo a he ne rínanje re: Ani kape tíyese unyine uké céri re née úye.

*Yeesu ye pitume kefi ne pité wée
(Matiyee 10:1-4; Luki 6:12-16)*

¹³ Yeesu uu lē memáá riyópe taá uu pisoi pē kuu ní la séi api u tiki.

¹⁴ Uu pisoi kefi ne pité wée. U pi wéele re u ne pē piké n we uké ye kó pi tū piké ne Nléécaasimé rikóónú.

¹⁵ Uu ko rínanje pi he piké ye ne aníri lakase.

¹⁶ Pisoi kefi ne pité pē kuu n lése pee Simoo ke Yeesu uu rinyíri n he re Piyee,

¹⁷ ne Sepetee sipipi Yakupu ne uuwá Yohani ke Yeesu uu rinyíri n he re Pōwanerekesē. Tinyíri tē aseí re ikónē pisenkeē.

¹⁸ Ne Antiree ne Filipu ne Patelemii ne Matiyee ne Tomaa, ne Alifee kepipi Yakupu, ne Tatee ne Simoo yeē pee ukuyu pimúlé kecáá n tōpu,

¹⁹ ne Yutasi Isikariyóoti yeē Yeesu n tī uu piláaro anipe-i wai.

Yeesu pikó ye piwélau u ha

²⁰ Lē memáá, Yeesu uu kényo-i peeri. Pisoi api kó pikálaa u kpá, u ne upipiretiki api pee kényu yē piké iluke li.

²¹ Ke Yeesu pikó api lē n kó, api piwélau u sí piké ne u kui pin músu re li yé u m pansale.

*Yeesu ye pepee ukecáá nkópe n símisi rinóo pese
(Matiyee 12:22-32; Luki 11:14-23; 12:10)*

²² Uléécaā isé picélaa pee Yerusalem n léeri apí m máikēe re Pelisepule kuu héesi. Api kó re aníri uyópi nnanje kuu ye ne aníri lakase.

²³ Yeesu uu pee pi séi uu kenyárú pi maa re: Iye ke Setani uu ye Setani lakase má?

²⁴ Kuyópiyu kuse pisoi pin n tōpu, kuyópiyu kpee kpine.

²⁵ Lē cire kényo kese pisoi pin n tōpu, kényo kēe kpine.

²⁶ In léē ní, Setani un ne uricuruu n tōpu, pihóonene pin ukuyópiyu-i n we, unnanje rín nōjne. Amá méwoo knn waine.

²⁷ Uye un n la uké unáje-naje keyo-i ló uké ulikó yósi, u ye unáje-naje uyē íjme paasile. Umepahaa má kuu yé fe uu lelee ukeýo-i ní we nnéi yósu.

²⁸ Asei kam nó símisi, akópe nnéi ne alé ye kusárei wele.

²⁹ Amá úye un Nfáasone n lámaankee, akópe nyē áa kusárei we, atenciré ye nye. Mesére kaa yé u m póriilē.

³⁰ Kapi Yeesu ní maa re u aníri héesile nnya kuu mmú pi rihaa.

Yeesu uni ne upiwā
(*Matiyee 12:46-50; Luki 8:19-21*)

- ³¹ Yeesu uni ne upiwā api pée hapō, api ketahai nyere, api usoi tumpō re piké u séeme.
³² Aí ne sá písoi kulúí pin Yeesu kálaalē. Api pēe u maa re: A nyere nké, upóni ne pipówá ye pō wéési.
³³ Yeesu uu rinóo pi yósu re: Wóo unéni? Píye pēe pinéwá?
³⁴ Uu pēe lē memáá písoi pēe nní u n kálaalē wérii uu re: Unéni ne pinéwá ye mpí.
³⁵ Uye un Uléécaa mela n wai, uye unéwá nēe unéyéi nēe unéni.

4

Ulukaa kenyárū
(*Matiyee 13:1-9; Luki 8:4-8*)

- ¹ Ke Yeesu uu icélaa Kalilee kupiye ritime-i n kpálē, písoi kulúí api u kálisi ai tósu uu mese ha kúninói kecáá tone. Míni kecáá ke kúninói kpē aku tósilē, písoi pin meritime nyenu.
² Sinyárū kuú ne icélaa meyā pi céesi. Uu icélaa iyē kémee pi maa re:
³ Aní kutu rico aní kóm! Utisi unyine ye ilukepuri pifóme leeme.
⁴ Kuu n fóm, ilukepuri icó ii ricéetime-i lólu, sinúipi asi i le.
⁵ Icó ii kepare kecáá kei ke ntaai rín m piye lólu. Ke ketē áke n címú nnya, ipuri iyē ii mese ne mese lelu.
⁶ Ntunje nn tapu. Ke iníjí fi m papisi nnya, melei ame kóosi.
⁷ Icó ii sinípeleépi kepáápáá lóipo. Sinípeleépi sē asi melei hila, áme pēe apipi toresi.
⁸ Amá ipuri icó ii ketē sone ne sá, ii lelu ii papisi ii kō apipi toresi, iwéhe icó afetaani, icó kuwóo ne kefi, icó píle.
⁹ Yeesu uu pi maa re: Uye un ukóme uké kō.

Yo nnya ke Yeesu ui ne sinyárū céesi?
(*Matiyee 13:10-17; Luki 8:9-10*)

- ¹⁰ Ke Yeesu uu lē memáá iyaa n léepō, pēpēe ne u n kólē ne upipiretiki kefi ne pité api u pise re uké sinyárū sē aseí pi símisi.
¹¹ Yeesu uu rinóo pi pēse re: Nó ne Uléécaa iyōopi nsímé mee m pékaalē picére masile, amá picō ye nípá yo kómēile yare sinyárū.
¹² Pi ye n wiilenle, amá ápi kō pēe nyáni. Pi ye kutu n cōlenle, amá ápi kō pēe kómēi. Lelee re ápi ye ηmurei piké piísoi conse, Uléécaa uké piakópe pi sárei.

Yeesu ye ulukaa kenyárū aseí lese uu símisi
(*Matiyee 13:18-23; Luki 8:11-15*)

- ¹³ Yeesu uu pēe pi maa re: Aní kenyárū kē kōo? Nōnsá ke n kō, iye kani yé pēé ne sitórōo nsí nnéí kō má?
¹⁴ Kei ke Yeesu uu pēe kenyárū kē aseí pi lese re: Li nkpáni yare nléécaasimé ke utisi uyē uu fóm.
¹⁵ Písoi picō isoi ye ricéetime tē mēcō wele. Pin nléécaasimé n kō, Setani uu mese ne mese nléécaasimé kapi pikemee n fō kpóupō.
¹⁶ Keparetē kee we yare pēpēe nléécaasimé n kō api mese ne mese piakij kémee n yósu ne mpōonare.
¹⁷ Amá ápi ye tíyese nké pikemee iníjí wa. Nn ye pikemee nánjai. Ncōj rí-ye nēe íwe iye in n ka nléécaasimé nnya, nfatene nn ne pi kpi mese ne mese.
¹⁸ Písoi picō ye we yare ketē kee sinípeleépi m má. Pi ye nléécaasimé kónle,
¹⁹ amá ketē kecáá likó nfasimé ne lílala lee ró n kírassente ne memá ai nléécaasimé hila, rín ye pēe kerómee líka yoriye.
²⁰ Písoi picō pin we yare ketē sone. Pi ye nléécaasimé kónle api n yósu nn pikemee pelu nn linyine yoriye. Nléécaasimé nn picō kémee nkáripí wai, nn picō kémee ne kumúnjé wai, nn picō kémee meýá wai.

Kéfíraa kenyárū
(*Luki 8:16-18*)

- ²¹ Yeesu uu lē memáá pi pise re: Unyine ye kéfíraa riséle uu kucári ke kipi nēe uu ukefine metene ke pésu má? Nénte kelō caca kapi ye ke ritási ake pēe nípá úye n kpáailē?
²² Lē nnéí lee pēe m pékaalē ai kúyene wai, lē ke nípá úye uu pēe kúyene rí we ai metéí kémee léeri.
²³ Uye un ukóme uké kō.

²⁴ Yeesu uu pimáa pi kpá re: Ani nómenécíre tí ne lē nnéí kani n kómēi. Kulú kpē kani ye ne mí musí ke Uléécaá uú ne nó músunē. Ticuruu u yé kusá nó rikpá.

²⁵ Likumúnjē re uyēe m má kapi ye pípa rikpá amá úye unsá m má, nípá nkáripí ní-ye kuu má, pi n yósunē.

Ilukepuri ye ne iricuruu n le kenyárú

²⁶ Yeesu uu pimáa kpá re: Uléécaá iyóopi ye kó we yare usoi unyine yeē ilukepuri ukecare-i n fō.

²⁷ Lē memáá, nípá un kesine néē ketúnjē n lóni néē un n nyáni, ilukepuri ye lelule in pelu úu nyu lelēe i m peise.

²⁸ Ketē ticuruu keē iluke peise. Kuhére kpee ye mefó pi, lē memáá ripipi ari tóresi, ari metóroo pelu.

²⁹ Tin m pi, usoi uu ritéhe múlú. Kúkpaa kpee lē tu.

Mpuri yuke-yuke nnyine kenyárú

(Matiyee 13:31-32, 34; Luki 13:18-19)

³⁰ Yo kari yé kó ne Uléécaá iyóopi múnejisene? Kenyárú kéye kari yé ne linsímé wa má?

³¹ Uléécaá iyóopi ye we yare mpuri yuke-yuke nnyine. Kelukaa-i, mme mee ye ketē nnéí kecáá ipuri kecōpe nsírísá.

³² Amá melukaa-máá, n ye lele nn papisi nn wai kuléé kpee kecare-i acō mpiye n fe. Nkuléé yeē ilése kecire wale, sinúipi asi ikécáá ayámé wapisi.

³³ Sinyárú nsí sicō ke Yeesu uu ye ne nípá úye céési. Pēpēe kutu u n cólē mekome kuu ye ripáí uú ne céési.

³⁴ Uu ye píkaí símisi kúu kenyárú n wa, amá lin u ne upipiretiki nmanē rin-yá, nípá yo aseí kuu ye pi lese.

Yeesu ye meyo piima mnyine riséése

(Matiyee 8:23-27; Luki 8:22-25)

³⁵ Keyáa kē cire nnyós, Yeesu uu upipiretiki maa re: Tóké míni kuwélé kucō-mē ha.

³⁶ Api risoiwuú yá, upipiretiki api kúninói kpe-i kuú pēe n tú ne n téjilē. Aninói acō an kó pikeyúri we.

³⁷ Kei ke meyo piima mnyine amē pipépe kori ániwalé aa kúninói-i n lééripō míni amē pēe ku n yipu.

³⁸ Kumúnjē kpe-i, Yeesu un kúninói kémeē kepire-pō we, un lóni, tíyu tin tíyulaa kecáá lálalē. Upipiretiki api pēe u yónje api u maa re: Sáa, pō séélenle tóké kpíi?

³⁹ Yeesu uu yáka-yaka uu kuyō cési uu míni maa re: Séé, a níjesi. Kuyō aku kéu ai níjesi.

⁴⁰ Yeesu uu lē memáá upipiretiki píse re: Yo nnya ke iwame ii nó wa? Nōn ne nfatene máa?

⁴¹ Amá ai iwame piima pi wai apí m máikēene re: Usoi úye kecire ye nkó kaí ne kuyō ne míni ripéne lin u pakarelē?

5

Yeesu ye untrihélaa poise

(Matiyee 8:28-34; Luki 8:26-39)

¹ Lē memáá, api Kalilee kupiye téjē api Kerasaa ketē lóni.

² Ke Yeesu uu kúninói-i rincúlame, uú ne usoi unyine yeē akpíi-mē n léeri sáne. Kunírílā kunyine kpee ye utisi uyē m pēkesi.

³ Akpíi-i kuu ye n sói. Usoi uyē úu kupahaa we. Mpá akpanii, ápi ye fe piké u paasi.

⁴ Mēpēhē kulúí kapi ye uana ne nweni hōpi api uanipe ne akpanii paasi, amá u ye ipehe iyē nnéí túúnle. Uka nnanje rin pēe tulaañ nké ne utisi uyē tí.

⁵ Ketúnjē ne kesine kuu ye akpíi-i ne akúú kecáá n kōonii un pupukee, un umécire itóí wai ne apare.

⁶ Uu Yeesu ketaa-pō yēnu uu pēe wurupō uú ha ukeyu-i wúla

⁷ uu pupēi re: Uléécaá yeē nípá yo kecáá n tú Kepipi Yeesu, tó ne mpó ne ní-ye? Ne ne pó ténile, ne Uléécaá rinyiri, kape íwe né wa.

⁸ Yeesu ye kunírílā kpē tinós he re kuké utisi uyē kémeē le. Lē nnya kaku lē máikēe.

⁹ Yeesu uu kó ku píse re: Iye kapi ye pó sée? Aku rinós u yósu re: Pi ye né sée re kulúí, likumúnjē re tó kulúí wele.

¹⁰ Akú ne Yeesu tēni re úu kape a lakase aké kuyu ketō rilós.

¹¹ Kúfōnlee piima kunyine ye pēe kei rikúuécaa-i túkurile.

¹² Aníri aa pēé ne Yeesu tēni re: A ncée ró he tóké áfōn nnyé lō.

¹³ Yeesu uu ncée he. Aníri aa utisi uye-i léeri aa áfōn lóni. Kúfōnlee kpee tu yare áfōn ákotokú até (2.000). Áfōn nyé nnéí aa wuru aá ne rikúú cépi aá ha ne mínimaa-i kpúupu.

¹⁴ PISOI PEE PEE a n sÉni api wuru apí ha ne nsímé kuyu ne siyupi kóónú. PISOI API SÍ PIKÉ lÉlÉ n wa yÉ.

¹⁵ API YEESU-I SÍ API UTISI UYEE PEE ANÍRI KULÚI n hÉesi yENU un tÚ ne UKeyu cÁká-cÁká un kO lapaalÉ nSÓne, ai iwame pi wai.

¹⁶ PÉ nnÉi inípee-i kai lÉ n wapisi api lÉ ke anÍri aÁ ne utisi uye-i ní le keenkee ne lÉ kai áfOj n wa.

¹⁷ API PEE YEESU SUULUSE RE UKÉ PIKETENI-I LE.

¹⁸ KE YEESU UU KÚninÓi-I n loni, utisi uyÉ uu u suuluse RE u yÉ u ritiki.

¹⁹ YEESU ÚU nCÉE u hE, amÁ u rinÓO u hE RE: A kui aa pipÓkO lEepO. AA lÉ KE UPÍima uu Íwe pÓ n tÉ uu pÓ wai pi keenkee.

²⁰ UTISI UU mEsei pele uÚ ha ne nsímé mmÉ kóónú kuwÉlÉ kpe-mÉ kapi ye n sÉe RE Ayu KEfi ketÉ. PÉ nnÉi PEE ye n kÓ, nnÓO kai ye pi yi.

Yeesu ye Yairusi ukpére yukuse uu kO unÓsi unyine pÓise

(Matíyee 9:18-26; Luki 8:40-56)

²¹ LÉ memÁÁ, YEESU UU ne kÚninÓi mÍni ritime ríCÓ tÉj. PISOI KULÚI API KÓ KEI lÉ u n kÁlaalÉ.

²² KEI KE PISUIFI kuyomeyÁhaalee uwÉÉse unyine kapi ye n sÉe RE Yairusi uu YEESU YÉ uu uana metene wula.

²³ ÚU ne YEESU meYánsei tÉni, uu RE: KenÉkpérepI ye kekpO tule, a kam, aa anÍpe kekecÁÁ lÁa líkÉ KE yoriye áke kape kpu.

²⁴ YEESU UU ne nsÉ u pÉne. PISOI KULÚI PIN u nyíkii pin ne u tikilÉ.

²⁵ KUMÚnjÉ kpe-i, unÓsi unyine ke ménye ame n foho hÁi injmé KEfi ne itÉ-me u kei we.

²⁶ PíPÓise meYÁ kuu rika ai u pelu, usiwÓO nnÉi asi kO itÓi iye-i tene, ÚU kO PEE PEÍ. AmÁ itÓi in nákiísalÉ.

²⁷ Kuu nnÍ YEESU nsímÉ n kÓmaalÉ, uu PEE RIWÚÍ tE-i lompO uu kepire-mÉ YEESU ilÚ ca.

²⁸ LIKUMÚnjÉ RE u ukefa-i písimÉ masÍ RE: MpÁ YEESU ilÚ nmanE kam fe anÍ ca, né PEÍ.

²⁹ Kuu lÉ tírca, ménye mee PEE n foho ame mese ne mese nyere, uu pÉlu.

³⁰ YEESU UU céruPO RE unnahe ye pikei yisile. UU RIWÚÍ tÉ keCÓpe panse uu pise RE: WÓO inÉlÚ tica?

³¹ UPipiretiki API rinÓO u yÓsu RE: PÓ nyánile RE pISOI ye pÓ nyíkiilÉ, aa kO PEÉ m písei RE wÓO pÓ ricaa?

³² YEESU UU uilúkÉ PAÍ UKÉ UYEE u riríca yÉ.

³³ UNÓSI UYÉ UU Pitérii kÁpÁÁ ne iwame mepehé. U lÉlÉ n wa nyule. UU lÉ nnya YEESU ana metene wula uu aseI nnÉi u símisi.

³⁴ AmÁ YEESU PÓO u maa RE: UNÉkpére, mpÓfatene ye pÓ yÓriyele. A n nme ne nkíninje ipÓtÓi ikÉ tene.

³⁵ UU kahane nkPáni nsímÉ n tene ke pISOI PEE PISUIFI kuyomeyÁhaalee uwÉÉse uyÉ keyO-i n léeri apÍ maa RE: KePÓwÁ ye nkPO masile. Yo nnya kaa nkPáni UCélaa méwoo cÓnjÉ?

³⁶ AmÁ YEESU ÚU nkPáni pianÓO nyÉ kutu ríCÓ, uu kuyÓmeyÁhaalee uwÉÉse maa RE: KePÓwuu áke kape tO, mpÓkÓ yEE RE a ne kefa tene.

³⁷ LÉ memÁÁ, ÚU Úka nCÉE hE RE UKÉ u sarÚ, insÁ PiyEE ne Yakupu ne Yakupu uwÁ Yohani.

³⁸ KAPI kuyÓmeyÁhaalee uwÉÉse uyÉ keyO n tuíPO, iwÓO ke YEESU UU kÓ. PISOI ye PEE ikPÓtu wÓriile pin pupukEE.

³⁹ UU lompO uu pi maa RE: Yo nnya kani iwÓO líkirelÉ nOn kO tÉni? KekpérepI kÉ áke kpu amÁ ke lonile.

⁴⁰ API PEE YEESU n sÉnnyi. YEESU UU PEE lÉ memÁÁ pi leseri. U ne kEWÁ kÉ usaa ne keuni ne upipiretiki pitaani pÉ kuÚ PEE n tÉsi API KEI ke kEWÁ kÉ akÉ ní we lompO.

⁴¹ UU kEWÁ kunipe tini uu ke maa RE: Talita kum, li aseI RE kekpérepI, a yisi, nÉe rinÓO pÓ hE.

⁴² KekpérepI áke mese ne mese yisi áke nsÉ kÁpÁÁ. AnjmÉ KEfi ne atÉ kake ye m má. KAPI mEWai mÉ lÉ n yÉ, ai nÍpÁ Úye nnÓO yipu.

⁴³ YEESU UU lÉ memÁÁ pi kúrúrise RE apÍ kape tíyese unyine UKÉ céri. UU kO pimÁa pi kPÁ RE pIKÉ kekpérepI kÉ iluke hE.

6

Nasareti pikó api Yeesu ne kefa tene

(Matíyee 13:53-58; Luki 4:16-30)

¹ KE YEESU UU kelÓ ke-i n yisi uu kuyu kpe-i kuu iwÁ n li kémeE sí, upipiretiki API u tiki.

² KE kEWÉnteyaa ketúnjÉ áke n tu, uu Pisuifi kuyomeyÁhaalee-i lompO uu pISOI n céési. NsímÉ nn nnÓO pISOI píima pÉ nnÉi PEE kutu u n cÓlÉ yipu. ApÍ m píseine RE: Yei ke nnÍ ye nnÉi ai mpíí u léenti má? MewÉesesÓhO méye mpuri kai nkÓ nnÍ hE má? Iye kuÚ ne mewaisanA mmÉ mpuri wapisi má?

³ In ne Maari kepipi uséré? Nénite upiwā pēe Yakupu ne Yosee ne Yuuti ne Simō? Ai upiyei pēe nni keršōpe wee? Nni nnéi ai pi tapisi ápi ne Yeosu kefa tene.

⁴ Yeosu uu pēe rináō pi pēse re: Antepu kuyu cire-i kapi ye u lómiiise. Umpuri pikó ne upiyókó pēe ápi ye u waise.

⁵ Yeosu úu lē memáá fe uké mēwaisaŋa piwai rikpá, insá pitóikó pinyine kecáá kuu anípe rinláa uu pi pōise.

⁶ Ai Yeosu píri wai kápi ne kefa u n tene.

*Yeesu ye pitume kefi ne pité túmei
(Matiyee 10:5-15; Luki 9:1-6)*

Lē memáá, Yeosu uu ayu aco nyee ne kei n kólē kēmeē sī uu apisoí nléecaasimé céési.

⁷ Uu pēe upipiretiki kefi ne pité séi uu pi tum pité pité, uu rñanŋe pi he re piké aníri n lakase.

⁸ Uu rináō pi he re: Aní kape kunaapi memáá líka rimúlú yare iluke néē kulóó néē kewóó re ncée kani ne sí.

⁹ Amá uu re: Aní anéeri metane mese mese tánti, amá áni kape sitúkanka sité sité tánti.

¹⁰ Uu pímaá pi kpá re: Nōn kéyo kéye-i n topile, ani kei n tú hái ne kumúnŋe kpe-i kani kuyu kpē n yisine.

¹¹ Pisoí pin yei kusáne piyóó nó n yē néē kutu kápi nó ricó, nōn n tósu, ani nōanēna nkoŋo péi. Liké pi nyíse re pi Uléecaá nsimé pipakare yē.

¹² Pipiretiki pē ápi ncée póló api pisoí nléecaasimé n símisi pin tee re piké pimēfine conse.

¹³ Aníri meyā kapi lákase, api pitóikó meyā kecáá mékpō kōni itóí ii tenente.

*Yohani Uniwole nkpo
(Matiyee 14:1-12; Luki 9:7-9)*

¹⁴ Lē kai wa Yeosu rinyiri ari mǎpá yei kónú, uyópi Erooti uú ne Yeosu nné kóm. Pisoí api pēé n simaankēe re: Yohani Uniwole ye pikpōkpō kēmeē yisile, lē nnya kuu nni rñanŋe má un mēwaisaŋa wapii.

¹⁵ Picó pin máikee re Elii lo. Picó pó te mekeē antepuye kecōpe use unyine lo.

¹⁶ Amá ke Erooti uu lē n kō, uu re: Yohani uyē tiyu kam n tūyese api tólu yee yisi.

¹⁷ Likumúnŋe re Erooti ricuruu yee rináō he api Yohani paasi api kukpaniilee-i sápo. Ai líka nnya ke Erooti uu lē wa. Erooti ye pēe uumaa Filipu unási Erootiyati yōsile.

¹⁸ Kai lē n wa, Yohani uu pēe u maa re áí ne risá re uké uumaa unási yosi.

¹⁹ Erootiyati uu lē nnya Yohani ukefa-i wai uu ncée wéési uké ne u kpu. Amá úu fe.

²⁰ Ke Erooti uú pēe Yohani m pakarelē un kō nyu re u aseí tikilenle, uisoí in kō kecire we nnya, Erooti úu ye pēe Yohani kecáá kō, un unsimé kutu n colē n ye u ricōŋle, mǎpá ne lē u kō pēe mpikome lale.

²¹ Amá keyáa sōne ake Erootiyati leeri. Ke Erooti uu ukemareyaa anyá n wai, uu lē nnya sóni uu ukuyu pinanŋe-nanŋe ne písóca piwéese ne Kalilee keté pisoí kecire sélei.

²² Kei ke Erootiyati ukpére u kenýankale-i lompo uu yésu ai Erooti ne upisanē nnéi larisi. Uyópi Erooti uu ukpére uyē maa re: A lelee ripóó pó rí we né we, ké pó li he.

²³ Ai wai uu ha ne wéeri re: Pon yo né n we, né pó li he, mǎpá in kenéyōpitē kuwélé, né pó he.

²⁴ Ke ukpére uyē uu kekále-i n léepō, uú ha úní pise re: Yō kam yé pise? Uyē uu u pēse re: A Yohani Uniwole riyu pise.

²⁵ Uu mekekeke uyópi-mē pele uu u maa re: Ne la re a nfáani Yohani Uniwole riyu kecáripí-i né ritási.

²⁶ Uyópi ripóó ari caai, amá uawéeri ne písáne isei nnya, áí kíyule we.

²⁷ Uu mese ne mese uuméré use yukuse re uké ne Yohani riyu u kam. Uméré uú ha uriyu tólu kukpaniilee-i.

²⁸ Uu riyu képelente kecáá tósi uú ha ukpére uyē ti múise, ukpére póó úní ri pa.

²⁹ Ke Yohani pipiretiki api lē n kō, apí weri api u kpísi apí ha kulesi.

*Yeesu ye pisoí ákotokú anupū (5.000) kpínii
(Matiyee 14:13-21; Luki 9:10-17; Yohani 6:1-14)*

³⁰ Yeosu pitume api Yeosu keyúrí cápine, api lē ne lē kapi n wapii ne lē kapi pisoí n céesi u keenke.

³¹ Pisoí pēe Yeosu-i n sónaapō ne pepēe ukemēe n léeri ye kulúí tōsile. U ne upipiretiki ápi ye pēe nkpani kéyu yē piké iluke lí. Lē nnya ke Yeosu uu pipiretiki maa re: Toké iyaa le, kei ke pisoí ápi rí we aní ha nkáripí wénte.

³² Api kúninoi loni piké kei ke úka úu rí we ha.

³³ Pisoí meyā api pimētōŋé yénu api kō pi ceru. Ayu nyee ne pi n kólē nnéi pisoí api ntóó wai api kei kapi n sí pi fōsu.

³⁴ Ke Yeosu uu kúninoi-i n léeme, uu pisoí kulúí yenu ai fwe u wai re pi pēe we yare isee yee íi usé m má nnya. Uu mese picélaa pi loni ai nánai háí.

35 Ke itunje ii n tene, upipiretiki apí ne u ko api uu maa re: Líka áí keló nké-i we. Lē memáá, itunje ye ko tenele.

36 A pi maa re piké ha siyupi ne ayu nyee ne ró n kólé kēmee liluke-luke lééri.

37 Yeesu uu rinóo pi yósu re: Aní nórínécúruu liluke-luke pi he. Api u pise re: Tó nkpení sínle toké nwóóweni mepipi píle píle meté ne akpónó lo ari pi pa piké lí nēe?

38 Yeesu uu pi pise re: Akpónó alé kani má? Ani ha ripaí. Api píseine api limemáá Yeesu rinóo yósu re: Akpónó anupū ne ikpíntomé ité.

39 Uu pee rinóo pi he re piké meyiúí péni kecáá awuí awuí pi tonse

40 api anáí anáí túnti, acó písoi píle píle, acó kuwóó kuwóó.

41 Uu akpónó anupū ne ikpíntomé ité iyē kpísi, uu keyóme werí, uu iluke iyē kecáá Uléécaa pōone. Uu lē memáá akpónó kpókōrine uu upipiretiki pa re piké písoi hōone. Uu ko ikpíntomé ité iyē pinnéí hōone.

42 Api pinnéí le api lepu.

43 Upipiretiki api akpónó ne ikpíntomé kerí cápínente ai anére kefi ne até yipu.

44 Pepee iluke iyē n lí kēmee pitisi ye lele ákotokú anupū (5.000).

*Yeesu ye míni kecáá sōne
(Matiyee 14:22-33; Yohani 6:15-21)*

45 Yeesu uu lē memáá mese ne mese upipiretiki rinóo he re piké kúninói ló piké ha rikóitime ríco-pó u m mé, Petisayita kuyu kuwéé-mē, uyē uké pee kumúnjé kpé-i písoi n kúúnse.

46 Kuu písoi rin-yá, uu riyópe taá uké keyóme yáási.

47 Kai nnyóó rí wa, kúninói kun mínimaa kecōpe we. Yeesu pōon umecire keté mmé we.

48 Uu yénu re kúninói pitíktí ye íwe pi wailé, likumúnjé re mē kapi n sí ke kuyó píima kunyine aku pépuri. Tiweeki kumúnjé, uu pikuwéélé-mē n sōnepo míni kecáá, un la uké pi rifaau.

49 Kapi u n yé un míni kecáá sōne, api músu re kēpirii-pirii kenyine ye ke, api pipupukee loni.

50 Pinnéí pee meykíyiki u yē ai pi tútúúse. Yeesu uu pee rinóo pi maa re: Iwame íi kape nó wa, né ŋmaa lo.

51 Uu limemáá kúninói-i pi leepo, kuyó aku kéu. Ai píri pi wai háí

52 likumúnjé re piakij ntake nnya, ápi pee akpónó mewaisanja mé kó.

*Yeesu ye Kenesareti keté kēmee pitóikó poise
(Matiyee 14:34-36)*

53 Metéŋ-maá api Kenesareti keté tulu, api rikóitime pikuninói karií.

54 Kapi kúninói-i n léeme, písoi api mese ne mese Yeesu ceru.

55 Api keté ké nnéí kóónú, apí ye pin n kó te u yei we, api kei nnéí ne asánááporé kēmee pitóikó u n sōnaapo.

56 Pi ye kényáala-i pitóikó nánaisela siyupi ne ayu ne awosoo nye-i kuu n sōne apí ne u n téní re uké tíyese pitóikó piké mpa uketukanka nnóo rica. U ye pē nnéí pee u rínca pōisentele.

7

*Pifarisi ne pikpure inyekii kecáá nstmé
(Matiyee 15:1-9)*

1 *Pifarisi ne *isé picélaa pinyine pee *Yerusalem n léeri api Yeesu kewúípi wai.

2 Api upipiretiki pinyine yenu pin iluke le ne anípe kperinkpekóó, ápi pianipe nale yare kai piinyekii kēmee m píse.

3 Ke Pifarisi ne *Pisuifi pico nnéí api meyansei pikpure inyekii m múlílē nnya, pinsá rísone n nale, ápi ye lí.

4 Pin ko kuyáa n leeme, pi ye piinyekii menale mé nalele api kelene le. Pi ne pimēkpurewai meya yare nní piheehere ne sicáripí ne apóri piheere múllenle.

5 Pifarisi ne isé picélaa api pee u pise re: Yo nnya ke pipópiretiki ápi pirókpure inyekii tikilē pin ne anípe kperinkpekóó iluke le?

6 Yeesu uu rinóo pí pese re: Asei ke *antepe *Esayi uu mekee-me nónnésímé yémme. Nō kecáá kecáá mewai pikó le yare ke Esayi uu n wói re Uléécaa ye maa re: Nnóo-i ŋmane ke písoi mpí api ríyu né waiselē, amá ápi pee písifa-i ne né kólé.

7 Piyyáhaa ye likpárakóó le.

Pi rinyale pin sisoipipi inyekii kpísi pin céesi yare inéko ye nyí.

8 Uléécaa isé kani kepíre rito ani sisoipipi inyekii m múlílē.

9 Uú nōj te: Aní rinmóópú ani Uléécaa isé kepíre tō aní ne nōinényékii picélaa kényu mahani.

10 Ticuruu *Moisi ye mekee-me maa re: A upósáa ne upóni ríyu waise. Uu ko re úye un usáa nēe úní anóo n wa, lí píse re piké liute kpu.

11 Amá nǎ ne ye re: Usoi un usáa néé úni m maa re: Lē kuú peé rí la uké ne u lé Uléécaa hele,
 12 áni ye liute riyá uké linyine lico piwai usáa néé úni rikpá.
 13 Méwee mā yee tíyesele ani Uléécaa Nsímé cókoi ne nónínnyékii isé kani n yekeilē. Mewai
 mē meco kani n wapisi ye ko piyele.

*Lélee ye usoi mékperinkpe n waise
 (Matiyee 15:10-20)*

14 Yeesu uu limamá písoi picápine kpá uu re: Ani nónnéni kutu né rico ani kóm.
 15 Litahaikó líka ái we lee yé lin usoi kémee n ló, ai Uléécaa inipee-i mékperinkpe u waise,
 amá lélee usoi kémee n léenti lee ye Uléécaa inipee-i mékperinkpe u waise. [
 16 Uye un ukóme uké kó.]
 17 Ke Yeesu uu písoi pē kecōpe n yisi, u ne upiretiki api kényo loni api kenyárū kē aseí u pise.
 18 Uu rináo pi pese re: Nǎ ticuruu áni ko mesohó máa? Lē nnya, áni nyu re lé nnéí lee usoi
 kémee n léeripo ái yé fe liké Uléécaa inipee-i mékperinkpe u waise?
 19 Likumúnjé re ái urikin kémee kai léeripo, amá kuloi-i le, uu ko peé cukú. Yeesu memaa
 mee nyíselē te iluke nnéí ye kuluke wele.
 20 Uu pimáa pi kpá re lelee usoi kémee n léenti lee ye mékperinkpe u waise.
 21 Liriyíki re usoi kefa-i ke simúnjé kópe nfasimé ne iwásá ne piyaa ne písoikó
 22 ne uco unási néé uco ula kuwáncō piwai ne memá nnáápi ne rikpákárá ne piyaaluke ne
 nturi ne inípee caa-caa ne picó alē ne rikókari ne píyuwélaa ai léenti.
 23 Nní nnéí, usoi kefa-i ke nní nnéí ai léenti, lélee ye ko mékperinkpe u waise.

*Kanaa kuyu unási unyine nfatene
 (Matiyee 15:21-28)*

24 Ke Yeesu uu kei n yisi, uu Tiiri kuyu kuwélé-mē sl. Uu kényo kenyine-i tone. Uu la unyine
 uké u yē. Amá nǎpá ne lē, úu fe uké umecire pesí.
 25 Unási unyine kewá kee kuníri n héesi uu kóm pin Yeesu nsímé wai. Uu peé ha Yeesu
 keyu-i wúla.
 26 Unási uyee usáne le, úu *Usuifi. Sirii keteni-i kapi u mari. U Fenisii ukó le. Uú ne Yeesu
 téni re uké uukpére kuníri lakase.
 27 Yeesu uu pee u maa re: Ai nyaní te piké siwá iluke kpási piké sipōpipi risá.
 28 Unási uu rináo u pese re: Mesei ye me Sáa, amá siwá sin piluke m masí, sipōpipi yee lē ke
 siwá asi keteni-i m póroise híneile asi le.
 29 Yeesu uu pee u maa re: Tipónóo ntú nnya, a n nme, kuníri ye upókpére kémee léepole.
 30 Kuu kényo n kúí, uu kewá léepō ken ne keripōo finu, kuníri kun tómpō.

Yeesu ye utusuí yee úu rísone n stmisi paise

31 Yeesu uu limamá Tiiri keté yisi uu Sitoo kuyu cōpu, uu kuwélé kpē kapi ye n sée re Ayu
 Kefi keté-mē walá uu Kalilee kupiye-mē pele.
 32 Api peé ne utusuí yee úu nsímé n fe rísone Yeesu weri. Apí ne u téni re uké anípe ukecáá
 rilaa.
 33 Yeesu uu ne iyaa u lelu, uu ne písoi ketaa wai uu usinipepi atu-i u tampō uu rilémpi kecáá
 meta u terj.
 34 Uu lē memáa nfáa tóóri uu re: Efaata, liasei re: A tápile.
 35 Mese ne mese uatu aa tápile, tilémpi ari fénne, uu nsímé loni rísone.
 36 Yeesu uu lē memáa rináo pi he re ápi kape tíyese unyine uké kó. Amá nǎpá Yeesu memale
 méye ke pē api nsímé piyóó nmósópulé.
 37 Pírí píima kai meyánsei pi wa apí m máíkee re: Lē nnéí kuu n wa, asaa lo, nǎpá pitusuí, u
 ye pi komeisēle, uu pē alempi nyee m pahaalē simaase.

8

*Yeesu ye písoi ákotokú ana (4.000) kpínii
 (Matiyee 15:32-39)*

1 Písoi kulúí api ko kumúnjé kpe-i picápine kpá rísone ápi ko líka má piké li. Yeesu uu
 upipiretiki séi uu pi maa re:
 2 Písoi mpí icō ye íwe né wele. Siyáa sitaani ye nsí kapi né tíkilē ápi ko líka má piké li.
 3 Pimeyá ye ketaa leerile. Lē nnya, nen nkpéni ne nkú mmú pi m maa re piké kúí, pi yé ha
 nsé pōone.
 4 Kei ke upipiretiki api rináo u yási re: Yei kari yé písoi píima mpí nnéí iluke yē keló kóima
 nké-i?
 5 Yeesu uu pi pise re: Akpónó alé kani má? Api rináo yósu re: Aseei.

⁶ Uu limemáá písoi pē tinóo hē rē piké keteni-i tone, uu akpónó aseei nyē yósu, uu akēcáá Uléécaá pōnēse uu pēe a kpókōrine uu upipiretiki a pa piké hōónēnte, api písoi a hōōne.

⁷ Pi kō pēe ikpíntomé inyine mále. Yeesu uu kō iyē kecáá Uléécaá pōnēse uu rē piké kō iyē hōōne.

⁸ Api le api lepu, api iluke pōone-pōone kóóí anéré aseei.

⁹ Písoi pēe tu yarē ákotokú ana (4.000). Kapi ní masí, Yeesu uu pēe rē piké kúí.

¹⁰ U nē upipiretiki api mēse nē mēse kúninói loni api Talimanuta ketē sí.

*Pífarisi ye Yeesu pise rē uké mēwaisaja wa
(Matiyee 16:1-4)*

¹¹ Pífarisi api Yeesu leepo api nē íkēñene u kápáá api pēe ripine u wai rē uké nyíse rē Uléécaá kēmee ke unnaje nn léeri.

¹² Yeesu uu meyá nfáa tóóri, uu ukefa-i maa rē yo nnya ke nfáani písoi mpí api mēwaisaja piyénē la? Asei kam nó símisi, nfáani písoi mpí api mēwaisaja mēka yenune.

¹³ Uu lē memáá kei pi yá uu kúninói loni uu rikóitime ricó sí.

*Pífarisi nē Erooti nkpónótó pite
(Matiyee 16:5-12)*

¹⁴ Upipiretiki ye pēe akpónó kecáá paleile. Kuse ñmane kapi múlílē kúninói-i.

¹⁵ Yeesu uu rinóo pi hē rē: Ani nómēncíre tí n̄sone nē Pífarisi nē Erooti nkpónótó pite.

¹⁶ Pipiretiki ye pimēcōpēcīre símisi rē ápi akpónó má.

¹⁷ Kē Yeesu uu lē n cēri, uu pi pise rē: Yo nnya kani máikēe rē áni akpónó má? Ai kahane nó rikpáii nēe áni kahane n cēri? Nónātu ye takasile?

¹⁸ Nō ín̄pēe mále, áni kō pēe nyáni, nō atu mále áni kō pēe kómēi. Ani léisee?

¹⁹ Kumúnjé kpe-i kam akpónó n kpókōrine am písoi ákotokú anupū (5.000) hōōne, anéré alé kani iluke tōrōo yípú aní nē tómpo? Api u maa rē anéré kefi nē atē.

²⁰ Yeesu uu kō pi pise rē: Kam akpónó aseei písoi ákotokú ana (4.000) n kpókōrine ní, anéré alé kani iluke tōrōo yi? Api rē: Aseei.

²¹ Uu pēe pi maa rē: Ai kahane nó n hemnee?

Yeesu ye Petisayita-pō unyíye pōise

²² Kē Yeesu nē upipiretiki api Petisayita n tu, písoi apí nē unyíye unyíne u leepo apí nē u tēni rē uké u rica.

²³ Yeesu uu unyíye kunípe tini uu u tōroi uú nē kuyu iluké sí uu pēe meta ín̄pēe-i u wai, uu anípe ukecáá láa uu u pise rē: Pō linyine nyánii?

²⁴ Unyíye uú weríí uu rē: Nē písoi nyánile, amá pi pēé wele yarē aléé, pin sōne.

²⁵ Yeesu uu uinípee píca kpá, ke unyíye uu n nyáni tiki-tiki, uu pélu uu m̄pá yo n nyáni cáí-cái.

²⁶ Yeesu uu pēe u maa rē uké kúí, amá úu kape kuyu ló.

*Piyēe ye yámne rē Yeesu ke Uléécaá uu wēe
(Matiyee 16:13-20; Luki 9:18-21)*

²⁷ Yeesu nē upipiretiki api Sesaree Filipu siyupi kēmee sí. Uu ncēe kēmee pi pise rē: Písoi ye máikēe rē nēe úye?

²⁸ Pi máikēe rē pōo Yohani yee míni písoi ní wolē, picō rē pōo Elii, picō rē pō antepuye kecōpe unyíne le.

²⁹ Yeesu uu pi pise rē: Nó ní? Nō mpíí máikēe rē nēe wóo? Piyēe uu rinóo u yósu rē p̄́ ke Uléécaá uu mēkēe-me wēe.

³⁰ Yeesu uu pi nyi rē ápi kape linka úka símisi.

*Yeesu ye unkpō nē umeyise nstmé riyóó
(Matiyee 16:21-28; Luki 9:22-27)*

³¹ Uu mēncire picélaa pi koru rē li pise rē Usoi Kēpipi kekē meyansei íwe li. Pisuifi piwéése nē pepēe ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése nē isé picélaa piké ke ñmeriyē. Li kō pise rē piké ke kpu ake kō keyáa táánū tunjé yisi.

³² U símisile n̄sone kpáii. Kei ke Piyēe uu iyaa u sée uu rē áí lē kuu yé pēe wa.

³³ Yeesu uú ñmēlú uu upipiretiki paí uú nē Piyēe cési rē: Setani, a nē ketaa né wa, likumúnjé rē sipómúnjé ási Uléécaá síkó, amá sisoipipi síkó ye sí.

³⁴ Yeesu uu pēe lē memáá písoi nē upipiretiki séi uu pi maa rē: Uaye un n la uké né ritiki, uké umēcīre pípaí riyá, uu ukunapéékáó ya * uu pēe nē tiki.

³⁵ Ai líka nnya, úye un n la uké unfaa lō, u n fóm̄nile, amá úye un unfaa n fóm̄ nē nē Nsímé Kēcīre nnya, liute yēe yé unfaa lō.

* 8:34 Mat. 10:38

³⁶ Usoi kulaa ye kúye in te u ketē nté memá nnéi yé uu pɛɛ kpi.

³⁷ Linyine ye we ke usoi uu yé n héfle uké ne unfaa n loo?

³⁸ Uye un neni inései ne nnésímé isei n wa, piwásánkaí ne pikópɛkɔ́ mpi keɔpe, Usoi Kepipi yé kɔ uisei wa, ken piyei m pɛɛri ne keusaa meyoopi ne pilécaatumɛ.

9

¹ Uu pimáa pi kpá re: Asei kam nó símisi, piyine ye nté wɛle pɛɛ yé Uléécaá iyoo pi n yé in ne innanɛ weme api kelene kpíni.

Yeesu ipijɛ ye conse

(Matiyee 17:1-13; Luki 9:28-36)

² Siyáa sɩkpuulú memáa, Yeesu uu Piyɛɛ ne Yakupu ne Yohani kpísi apí ne riyópe cáca rinyine taá apí ha kei pimɛcɩre n we. Uipijɛ ii conse piinipɛɛ-i.

³ Uilú íi n tɛlu, ii wáaraa pói-pói, ntómé mmē rín nɔ́ má ketē nké ne kenkinii.

⁴ Kei ke Elii ne Moisi apí pɛɛ rikpáfúme, pi ne Yeesu pin yósi.

⁵ Piyɛɛ uu pɛɛ Yeesu maa re: Sáa, li nyamle re toké pɛɛ nté n we. Tɔ la re toké sicánjipi sitaani karií, pó keɛɛ, Moisi keɛɛ, Elii keɛɛ.

⁶ Piyɛɛ úu nkpáni nyu mmē kuu yé pɛɛ m malɛ, likumúnɛ re iwame ye u ne Yeesu pipiretiki tɔrɔɔ wale háí.

⁷ Kuhope kunyine akú weri aku pi hila. Tinóo rinyine ari kuhope kpe-i léeri re: Nkó yeɛ Kenépipi lala, ani kutu ke ríca.

⁸ Mese ne mese apí piilúké nnéi páii, amá apí úka yé, Yeesu yeɛ pikekúrí ní we memáa.

⁹ Kapi riyópe n cépilɛ, Yeesu uu rinóo pi he re apí kape tiyese unyine uké lɛ kapi n yé kó háí ne keyáa kɛ ke Usoi Kepipi ake yé pikpɔkɔ́-i n yísi.

¹⁰ Apí nsímé mmē nyi, amá apí pimɛcɩre m píseine re yoo pikpɔkɔ́ kémeɛ meyise?

¹¹ Lɛ memáa, upipiretiki apí u píse re: Yo nnya ke isé picélaa apí máikɛ re Elii yeɛ pɛɛrine liké kelene keté ketɔ tu?

¹² Uu pi pɛɛ re: Mesei ye me re Elii ye pɛɛrine kelene uké rípa yo nyóonse. Yo nnya kai mpíi wólaalɛ te Usoi Kepipi ye íwe lenɛ meyá apí keipuri yulu?

¹³ Amá ne la kɛ nó símisi re Elii ye pípeeme masile písoi apí ne u wai lɛ kapi ní la yare kai ukecáa n wólaamɛlɛ.

Yeesu ye kewá kɛ ke kuníri aku m pɛkesi pɔise

(Matiyee 17:14-21; Luki 9:37-43a)

¹⁴ Kapi pipiretiki tɔrɔɔ n nyahaipɔ, apí písoi kulúu yenu pin kewúpi pi wailɛ, isé picélaa pin ne pi keɛɛɛ.

¹⁵ Ke písoi apí mese ne mese Yeesu n yé, ai pi kaikai, apí pɛɛ n wúrunkeɛɛpɔ piké u yáási.

¹⁶ Yeesu uu upipiretiki píse re: Yoo mpíi nó ne pɛ keɛɛɛɛɛ?

¹⁷ Utisi unyine uu pɛɛ riwúfí te-i rinóo yóori re: Sáa, kepóméɛ karí ne kenépipi ka. Kuníri kpeɛ ke n ló ye nsímé ke pɔoneselenɛ.

¹⁸ Mpá yei kai ke yísi, ku ye keté ke tale ake atalaláa léeri, ken aní takai, ipijɛ ii nánú. Amí ne pipíretiki téní re piké kuníri kpɛ lakase, amá apí fe.

¹⁹ Yeesu uu rinóo pi yósu re: Nó nfatenciré pikó mpuri mmú, itunɛ ilɛ kam nókénémɛɛ pitónɛ kpáne? Itunɛ ilɛ kam yé lɛ ne nó n kahari? Ani ne kewá né kam.

²⁰ Apí ne ke u hapɔ. Ke kewá ake Yeesu n yé, kuníri aku kei nní ke lémesi, ake keteni-i lolú aké m pímiise ken atalaláa léeri.

²¹ Yeesu uu keusaa píse re: Piyei-me kai ye nní ke wa? Uu rinóo yósu re: Háí uiwá-me le.

²² Mɛpɛhɛ kulúu ke kuníri kpɛ aku ye nna ne míni-i ke risápo keké ne n kpu nnya. Amá in te pó fe aa linyine wai, a kam aa rɔ come. A irówe ripái.

²³ Yeesu uu rinóo u pɛɛ re: In te pó fe néɛ? Uye un ne ukefa Uléécaá n tɛne, úu líka pɔonɛne.

²⁴ Mese ne mese, kewá kɛ usaa u pupɛi re: Né ne kefa tenele! Amá a kam a né come, nnéfatenɛ rín piye.

²⁵ Ke Yeesu uu risoiwúfí n yé tin u kálaari, uu kuníri semni re: Pó kuníri kpɛ, pó ye atusuí usoi n waise aa nsímé u pɔonɛɛɛ, a kewá ke-i le, kape píkaí kekemɛɛ pɛɛpɔ, néɛ rinóo pó he.

²⁶ Akú lelu kun pupukɛɛ, kun kɔ kewá naneiselɛ. Kewá aké n we yare ke kpule, písoi meyá apí waise re ke kpule.

²⁷ Amá Yeesu uu kekunipe múlú uu ke yukuse, ake yisi ake nyere.

²⁸ Ke Yeesu uu lɛ memáa kɛyo n ló, upipiretiki apí pimpehencirɛ u píse re: Yo nnya kári fe toké kuníri nkú lákase?

²⁹ Uu pi maa re: Keyóme mɛcɩre ke usoi uu yé yáási uú ne kuníri nkú mpuri lakase.

Yeesu ye unkpò ne umeyise nstmé kpálè
(*Matiyee 17:22-23; Luki 9:43b-45*)

³⁰ Api kei yisi api Kalilee ketè téré. Yeesu úu pèé la piké kei kuu ní we ceri.

³¹ Likumúnjé re u ye pèe upipiretiki céésile uu ye pi maa re: Pi Usoi Kepipi tinine api pisei anipe-i ke wai piké ke kpu. Kemekpò-maá, ke yé keyáa táanū tunjé nkpò kémeé yisi.

³² Amá Yeesu pipiretiki ápi meyu mē kō. Iwamē li ko ñmurei piké pise.

Wóo pipiretiki kecòpe uwéése?
(*Matiyee 18:1-5; Luki 9:46-48*)

³³ Api Kaperinawum tulu. Kapi kényo n tu, Yeesu uu pi pise re: Yoo pèe ncée kémeé nó kénjense?

³⁴ Amá api séé keu. Ai líka nnya, pi pèe ncée kémeé kénjense re úye ye pikecòpe uwéése?

³⁵ Yeesu uu pèé tone, uu upipiretiki kefi ne pité séi uu pi maa re: Úye un n la uké ufoí, li pise re uké nónnénéí utòrò uu nónnénéí ukeikó.

³⁶ Uu kewá kényine kpisi uu pikecòpe nyereese, uu ke kpisi uu pékéri uu pèe pi maa re:

³⁷ Úye un siwá nsí kecòpe kénye kusáne n yósi né nnya, tinécúruu kuu kusáne yósi, úye un kó kusáne né n yósi, áí rinécúruu kuú yósi, amá uyee né n tumme kuú yósi.

Uye un kerócaa n kpálè, uyé úu uróláaro
(*Luki 9:49-50*)

³⁸ Yohani uu u maa re: Saa, tó unyine yenle un aníri lakase ne ripónyíri nnañe úu ko pèe ró tikilè. Kúu ró n tikilè nnya, arí ne u yulu.

³⁹ Amá Yeesu uu rinóo yósu re: Aní kape ne u yé, likumúnjé re úka úu we ye ye rinényíri ne mewaisaŋa n wa uu kei nní cire nnékòpe símisi.

⁴⁰ Úye un kerópire n we uyé úu uróláaro.

⁴¹ Kani né Kirisi pikó nnya, úye un kó rinényíri nnya míni nírè-nírè nó n he, aseí kam nó símisi, liute úu uihéé paane.

Akòpe pikaase kecáa nstmé
(*Matiyee 18:6-9; Luki 17:1-2*)

⁴² Amá úye un siwá see ne nní kefa né n tene kényine akòpe n waise, li kutòsi we piké rináipare mule-mule ññme wa api ripóo u lesi api mínimaa-i u sápo.

⁴³ In te kupónipe kpee akòpe pò waise, a ku riké. Li kutòsi we a nfáa yé ne kunípe kerí ne kaa yé anípe keté m má aá ne nna kpòciré kelò loni, kei ke nna ñn ye kó n kpu.

⁴⁴ [Kei ke apapi nyee ye ipiñe n li áa ye n kpí, kei ke nna ñn ye kó n kpu.]

⁴⁵ In te kupóna kpee akòpe pò waise, a ku riké, li kutòsi we a kúna kuse m má aá ne nfáa yenu ne kaa yé ána keté m má apí ne nna kpòciré kelò kémeé pò sápo, kei ke nna ñn ye pikai n kpu.

⁴⁶ [Kei ke apapi nyee ye ipiñe n li áa ye n kpí, kei ke nna ñn ye kó n kpu.]

⁴⁷ In te mepónipe mee akòpe pò waise, a me lese aa ketaa-pò fómmi. Li kutòsi we paké Uléécaa iyóopi kémeé ló ne menípee mese ne kaa yé inípee ité m má api pèe nna kpòciré kelò kémeé pò sápo, kei ke nna ñn ye pikai n kpu.

⁴⁸ Kei ke apapi nyee ye ipiñe n li áa ye n kpí, kei ke nna ñn ye kó n kpu.

⁴⁹ Likumúnjé re: Pisei nnéí kecáa kapi nna kòonune yare kapi ye nní iluke kecáa nnyási n fuléi.

⁵⁰ Nnyási ye linyine kecire le, amá mmelò men n kpu, yo kapi ye ne n larukuse? Aní nnyási meco n láarú, nkínñe nké kó nókenécòpe n we.

10

Utisi ne unósi pitunne kecáa icélaa
(*Matiyee 19:1-12; Luki 16:18*)

¹ Yeesu uu ncée pàlo uu Yutee ketè loni uu kó Yuritee rikoitime ricó kuwélé-mē sí. Pisei kulúí api kó pikáala u kpá uu kó pē picélaa loni yare kuu ye n céesi.

² Pifarisi pinyine apí ne u kó piké ne ripine u n wa nnya, api u pise re in te ncée ye we re utisi uké uunósi ye.

³ Uu rinóo pi pese re: Iye ke Moisi uu nó pise re aní wa?

⁴ Api rinóo yósu re: Moisi ye utisi ncée hele re u yé fe uu pitunne ritelé unósi wòlu uu pèe u yulu.

⁵ Yeesu uu pèe pi maa re: Nóanékín ntake nnya ke Moisi uu isé nnyí nó wóí.

⁶ Amá nípá yo mewai kekoraane, Uléécaa ye utisi ne unósi wale.

⁷ Lè nnya ke utisi uu usáa ne úni yisine uu unósi kpísi api péne,

⁸ u ne uyé apí pansé ipiñe ise. Kai nní lè n wa, ápi nkpéni pité, amá piipiñe ye ise le.

⁹ Lè nnya usoi úu kape lè ke Uléécaa uu rimpéne kóólene.

¹⁰ Kapi kényo ní ha, Yeesu pipiretiki api kó nsímé mmé kecáa pipise u kpá.

¹¹ Uu pɛɛ pi maa re: Uye un uunɔsi n yɛ un ufɛɛ n kpɛsi, u nɛ unɔsi foɪ pɔnnɛɛ, iwásánkaɪ kuu lɛ wa.

¹² Unɔsi un uula n yɛ un ufɛɛ n sɔs, iwásánkaɪ kuu lɛ wa.

*Yeesu ye siwá tináɔ sɔne ritikise
(Matiyee 19:13-15; Luki 18:15-17)*

¹³ Pisoɪ apɪ nɛ Yeesu siwá lɛɛpɔ re uké si rica. Amá upipiretiki apɪ nɛ pi cési.

¹⁴ Kɛ Yeesu uu lɛ n yɛ, áɪ nɛ u risá, uu pi maa re: Anɪ riyá siwá síkɛ kɛnɛmɛɛ kam, áni kape si tápisi, likumúɲɛ re mpɪ pɛɛ simɛɔa rɪ we pɛɛ yɛ Uléécɛaa iyɔɔpi kɛmɛɛ lɔ.

¹⁵ Asei kam nɔ símisi, úye uná Uléécɛaa iyɔɔpi n ɲmurei yare kɛ kewá ake ye n ɲmurei, úu uiyɔɔpi kɛmɛɛ lonine.

¹⁶ Úu pɛɛ lɛ memáá si sakaa uu anɪpe si laa uu nɛ rináɔ sɔne si tikise.

*Uɲmáne mamá unyine kecáá nstmé
(Matiyee 19:16-30; Luki 18:18-30)*

¹⁷ Kɛ Yeesu uu ncée m pɔlɔlɛ, utisi unyine uu u tulu nɛ ntóɔ, uu ha ukeyu-i wúla uu pɛɛ u pise re: Sáa sɔne, iye kam wainɛ ké nɛ nfáa teneciré yɛ?

¹⁸ Yeesu uu u maa re: Yo nnya kaa né sée re Usɔne? Uka úu usɔne, insá Uléécɛaa mɛcirɛ.

¹⁹ Mpá liké iye wa, pɔ Uléécɛaa isé nyule re: Kape usoi kpu, kape iwásá wa, kape yáai, kape nnáɔmɛ itansei nyere, kape unyine ncaai rɪka wa, a upósaá nɛ upóni riyu waise.

²⁰ Uu rináɔ u yósu re: Sáa, háɪ inéwá-mɛ kam lɛ múlɛ.

²¹ Yeesu uu u nyániɛ nɛ rɪla, uu pɛɛ u maa re: Likeɪ lise lɛɛ pɔ párilɛ, a n ɲmɛ a lɛ nnéi kaa m má yáa, aa siwóɔ sɛ píwɛkɔs hósne, pɔ pɛɛ memá yɛ keyómɛɛɛaa-pɔ. Pɔn lɛ piwai m masɪ, aa pɛɛ weri aa né tíki.

²² Kɛ utisi uyɛ uu anáɔ nyɛ n kɔ, kɛ ukunipe aku nnɪ nɪ mulú nnya, ukeyu ake cɔhɔne uu nɛ mpɔɔcaai tɔmpɔ.

²³ Yeesu uu upipiretiki pɛɛ u n kálaalɛ nyániɛ, uu pi maa re: Uléécɛaa iyɔɔpi kɛmɛɛ pilone ye nɛ pimámá páápú kpa!

²⁴ Anáɔ nnyɛ aa Yeesu pipiretiki píri wai. Amá Yeesu uu pimáa pi kpá re: Sinépipi, a tíye Uléécɛaa iyɔɔpi kɛmɛɛ pilone ye pɔlú kpa!

²⁵ Kuyooyoo kun n la kuké kɛhɪmpɪ kupolɛ-i lomɔ, li yɛ kutási m purú nɛ kɛ umámá uu yɛ rɪ la uké Uléécɛaa iyɔɔpi kɛmɛɛ n lomɔ.

²⁶ Ai kɔ meyansei píri Yeesu pipiretiki kpá, apɪ pɛɛ m píseine re: In lɛɛ ni, wóo ye pɛɛ píyulale yɛ?

²⁷ Yeesu uu pi nyániɛ uu re: Usoi kɛmɛɛ, lɛ áɪ kuwai we, amá áɪ Uléécɛaa kɛmɛɛ. Likumúɲɛ re nɪpá yo ye kuwai wele Uléécɛaa kɛmɛɛ.

²⁸ Piyɛ uu pɛɛ u maa re: A rɪpáɪ kari lirókó nnéi n tíye tɔn pɔ tikilɛ.

²⁹ Yeesu uu rináɔ yósu re: Asei kam nɔ símisi, úka úu we ye yɛ né nɛ Nsimé kɛcirɛ nnya, kéyo nɛ pimáa nɛ piwá, nɛ piyɛi nɛ píni nɛ písáa nɛ siwá nɛ sicare n tíye

³⁰ Úu yɛ pɛɛ neni mɛwee mmé-i síyo nɛ pimáa nɛ piwá nɛ piyɛi nɛ píni nɛ siwá nɛ sicare mɛpehé píle n yɛ. Úu yɛ kɔ Yeesu pitiki iwe paa. U yɛ kɔ anɲmɛ nyɛɛ n wémɛ kɛmɛɛ nfáa teneciré yɛ.

³¹ Pifoɪ meyá yɛ pitórɔɔ panse, pitórɔɔ meyá apɪ pifoɪ.

*Yeesu ye metáánú nkpɔ nɛ umeyise nstmé simisi
(Matiyee 20:17-19; Luki 18:31-34)*

³² Ncée kɛmɛɛ kapɪ pɛɛ we pin Yerusalem-mɛ sí. Yeesu un pikɛkpeɛ sɔne, upipiretiki pin kewuu píralɛ, iwame in pɛpɛɛ pi n tíkilɛ we. Yeesu uu kɔ upipiretiki kefi nɛ pitɛ kpɛsi uu lɛlɛɛ u n lɛɛrine pi símisi

³³ uu re: Nɔ nyáni, Yerusalem kari nnɪ símpɔ piké ha kei Usoi Kepipi tí piké pɛpɛɛ ye Uléécɛaa inyáɔnsɛ n wa piwéese nɛ isé picélaa anɪpe-i wa, pɛ piké nɛ u túhaane apɪ yekeɪ re piké u kpu. Pi yɛ pɛpɛɛ apɪ Uléécɛaa m pakareɛ anɪpe-i u wa.

³⁴ Pi yɛ méwoo u nyániɛ apɪ ukecáá meta tuke, apɪ iséi u fopii apɪ pɛɛ u kopu. Amá siyáa sitaani memáá, u yɛ nkpɔ kɛmɛɛ yisi.

*Lɛ kɛ Yakupu nɛ Yohani apɪ Yeesu m pise
(Matiyee 20:20-28)*

³⁵ Sepetee sipipi keté, Yakupu nɛ Yohani apɪ nɛ Yeesu kɔ apɪ u maa re: Sáa, tɔ la re a lɛ kari pɔ n welune rɔ wa.

³⁶ Úu pi maa re: Yo kani mpɪla la re ké nɔ wa?

³⁷ Apɪ u maa re: Pɔn piyɛi ipóyɔɔpi kɛmɛɛ n tone, tɔ la re a tíyese use uké kupólukɛ-lukɛ-mɛ n tú, uɔo kupómii-mɛ.

³⁸ Yeesu uu pi maa re: Ani nyu lē kani nní n welu. Nó fe ani ntóósi keporipi kam n nírunne níruu? Néé nó fe ani íwe takai yarē kam i n takaine?

³⁹ Api rinóó yósu re: Tó li fe. Yeesu uu rinóó pi pēse re: Mesei ye me re nó ntóósi keporipi kam n nírunne n ntí, te íwe kam n takaine kani takaine.

⁴⁰ Amá in kunélukē-lukē néé kunémí-mē metone nkó mmú ái néé yé tíyese líké ne lē. Pē nnya ke sitóne sē asi n nyóonselē kuu si pane.

⁴¹ Ke Yeesu pipiretiki kefi tōrōo api lē n kō, piarōo áa ne Yakupu ne Yohani caai.

⁴² Yeesu uu pē pi séi uu pi maa re: Nō nyule re pē kapi n kpíilē te ayu piwéése ye pinnanje ne a wéékuselenle, písoi kecire pin pinnanje a nyíselē.

⁴³ Amá ái li mecō kai nó kémeē we. Uaye un n la uké nókenécōpe uwéése, uké pansē nónunékeikó.

⁴⁴ Úye un kō nókenécōpe ikpéē n la, uké nónnénéí ulasi.

⁴⁵ Limēcō ke Usoi Kēpípi áke ka re pikē ke keisi, amá ke kale re kekē picō keisi, áke kō kenfaa ne riwómē hééle meyá meké ne píyulale ní yé nnya.

Yeesu ye unyíye kapi ye n sée re Patimee paise

(Matiyee 20:29-34; Luki 18:35-43)

⁴⁶ Api Yeriko tuipo. Kumúnjē kpe-i ke Yeesu ne upipiretiki ne risoiwuú api kuyu ní lelu, unyíye unyine yee n wélel kapi ye n sée re Patimee, Timee unmánē un ticéetime tú.

⁴⁷ Uu kóm te Nasareti ukó Yeesu yee tósu, uu sicááila kápáa re: Tafiti kēpípi, Yeesu, a inéwe ripaí!

⁴⁸ Meyá ame ne u cési re uké riséé, amá uu meyá cásē re: Tafiti kēpípi, a inéwe ripaí!

⁴⁹ Yeesu uu nyere uu re: Ani u séeme. Api unyíye séipō, pin u máíkēe re: A n kahari, a yisi, u pō séile.

⁵⁰ Unyíye uu uketukanka sá uu wákasi uu Yeesu-mē sí,

⁵¹ Yeesu uu u pise re: Yo kaá la ké pō wa? Unyíye uu re: Unésáa, ne la re inénípeē iké ye yē.

⁵² Yeesu uu u maa re: A n nme, mpófatenē ye pō yóriye. Mese ne mese inípeē ii wúkule uu Yeesu tiki.

11

Yeesu ye Yerusalem kuyu loni

(Matiyee 21:1-11; Luki 19:28-40; Yohani 12:12-19)

¹ Kumúnjē kpe-i kapi Yerusalem n nyahaipō pin Petifasee ne Petanii ayu keyúrí we, aléé nyē kapi ye n sée re Olifíyee rikúú kuwélé-mē, Yeesu uu upipiretiki pitē tum

² un pi tee re: Ani kuyu kpeē nní nókenéyú ní wepō kémeē ha. Nōn píyēi n tuipō, nó keminaapipi kenyine leepō ken toraalē. Usoi úka úu ke tonelē. Ani ke fénne aní ne né ke weri.

³ Uye un nó m maa re: Yo nnya kani lē wai? Ani rinóó u yósu re: Upíima yee ke la. U yé mese ne mese nó riyá aní ne nté ke weri.

⁴ Api sí api keminaapipi leepō ncée-i ken ketahai toraalē tinōnōo rinyine keyúrí, api ke toriye.

⁵ Pēpē kei ní we pinyine api pi maa re: Yo kani kei wai? Yo nnya kani keminaapipi kē toriye?

⁶ Api rinóó yósu yarē ke Yeesu uú pē ní ma. Api pi tíyē api tósu.

⁷ Api ne keminaapipi kē Yeesu sí api kekecáa piilū laaí, Yeesu uu ke tone.

⁸ Písoi meyā api piilū tájente ncée kecáa, picō api apéi kapi sicare-i n kpási tájente.

⁹ Písoi pē Yeesu keyu n sónē ne pēpē ukepire n tikiilē pin pupukēe re:

Osanna! Ani Uléécaá uyēe n sánti ne Upíima rinyiri ritaáse.

¹⁰ Uléécaá uké rinóó sōne uyēe n sánti uké urósáa Tafiti mecō

iyóopi ní tone ritikise, Osanna! Ani unyiri keyómēcaá-pō ritaáse.

¹¹ Yeesu uu Yerusalem kuyu tulu, uu Uléécaá keyō sí. Ke itunje ii n tene nnya, uu nípá yo pinyánei másu, u ne upipiretiki kefi ne pitē api Petanii tómpō.

Yeesu ye kúfikiyee anō wa

(Matiyee 21:18-19)

¹² Kai n weesi, Yeesu ne upipiretiki api Petanii kuyu n leeri nkú nn Yeesu wai.

¹³ Uu ketaa-pō kúfikiyee yenu ne mepéi. Uu re u yé ha apipi wéési. Amá kuu n tuipō, mepéi nmanē kuu leepō, likumúnjē re itunje iye-i ke aléé nyē aa ye m pi íi kahane n tu.

¹⁴ Yeesu uu pē ku maa re: Uka úu kape pikai ripópipi piluke rikpá. Upipiretiki api anō nyē kom.

Yeesu ye Uléécaá keyo-i pikpéense lakase

(Matiyee 21:12-17; Luki 19:45-48; Yohani 2:13-22)

¹⁵ Api lē memáá Yerusalem tulu, Yeesu uu Uléécaá keyō loni. Uu pēpē Uléécaá keyō-i n yálisi ne pēpēe n léeri pilákase kápáa, uu pēpēe siwóó n cōhōne ataapili ne pilóóláyáí situmpi láuli.

¹⁶ Uu tíyese unyine uké ne ilú inyine Uléécaá keyo-mē titiki.

17 Uu pi céési re: Li walaalé te: Pi yé kenéyo sée re sité nnéi písoi keyomeyáhaayo. Amá nǎ né ke ripǎlǎsɛle piyaaluke kuhore.

18 Pɛpɛɛ yɛ Uléécɛaa inyóonse n wa piwééɛɛ nɛ isé picélaa api uanɔ nyé kom, api ncéɛ wééɛi piké nɛ u kpu. Amá pin u wuru re uicélaa yɛ pɛɛ písoi nnéi píri wa nnya.

19 Kai nnyóó n wa, Yeesu nɛ upipiretiki api kuyu lelu.

*Yeesu nɛ kufikiyee kóima
(Matiyee 21:20-22)*

20 Kai n weesi pin tósu, Yeesu pipiretiki api kufikiyee kpɛ yɛnu kaku n kóosi nɛ iníjǎ-pɔ.

21 Piyɛɛ uu lelɛɛ n wa léise, uu Yeesu maa re: Sáa, a ripáí, kuléé kaa anóó n wa yɛ kóosile.

22 Yeesu uu upipiretiki rinóó yósu re: Ani nɛ Uléécɛaa kɛfa tɛnɛ.

23 Asei kam nǎ sǎmisi: Uye un tikútú ntí m maa re: A kei yisi a ha mínimaa-i ripǎlǎ, unsá ukefa-i n tíru, amá un n waise re lɛ kuu nní m ma yɛ wainɛ, li yé mesei wa.

24 Lɛ nnya kam nǎ tee re: Ani yɛ waise re nǎ lɛ nnéi kani keyómeyáhaa-i n welu piyéne masile, Uléécɛaa yé kǎ nǎ li yɛneise.

25 Nǎn kǎ piyéi n nyenu nǎn keyóme n yáási, nǎn nɛ unyine nnyine m má, ani u sárei, Nǎunésáa yɛɛ keyómɛcaa-pǎ ní we uké kǎ nɛ nǎrinécúruu akópe nǎ n sárei nnya.

26 [Amá nǎnsá yɛ akópe n sárei, Nǎunésáa yɛɛ keyómɛcaa-pǎ ní we úu kǎ nǎrinécúruu akópe nǎ sáreine.]

*Yei ke Yeesu nnaɛ nn léeri?
(Matiyee 21:23-27; Luki 20:1-8)*

27 Api kǎ Yerusalem pihápe kpá, kumúnjé kpɛ-i ke Yeesu uu Uléécɛaa keyǎ-i n kǎonni, pɛpɛɛ yɛ Uléécɛaa inyóonse n wa piwééɛɛ nɛ isé picélaa nɛ Pisuií piwééɛɛ api u lɛɛpɔ.

28 Api u maa re: Nnaɛ ní-ye káa nɛ nní wai? Uye yɛɛ rínaɛ pǎ he pǎké nɛ nní n wai?

29 Yeesu uu rinóó pi yósu re: Ké nse nǎ pise. Nǎn tinóó né m pese, né pɛɛ nǎ sǎmisi rínaɛ mmɛ kam nɛ lɛ n wai.

30 Uléécɛaa néɛ písoi pɛɛ Yohani tumme re uké písoi míni wole? Ani rinóó né pese.

31 Api pɛɛ pimɛɔpɛcǎre n kɛɛnɛ re: Tǎn m maa re: Uléécɛaa, u yé maa re: Kai pɛɛ íye wa káni nɛ Yohani nsímé ñmurei?

32 Tǎn m maa re: Písoi, áí yé wa. Pi pɛɛ kuyu pikó wurule, likumúnjé re pinnéi yɛ pɛɛ Yohani kpíilenle yarɛ antepu kecire.

33 Api Yeesu rinóó yósu re: Ari nyu, Yeesu pǎo pi maa re: Né ám kǎ nǎ sǎmisine rínaɛ mmɛ kam nɛ lɛ n wai.

12

*Pikeikó pɛɛ rikpákára m má kenyárú
(Matiyee 21:33-46; Luki 20:9-19)*

1 Yeesu uu pɛɛ lɛ memáá sinyárú pi loni, uu re: Utisi unyine yɛɛ we, uu aléé nyé kapi yɛ n sée re fiinyi kecare tamesi. Uu mmɛle wai uu nɛ ke kónú. Uu kǎ kecare ke-i kuhóre túni uu kétacerii mǎm kei kapi yé píta n cérii. Uu kǎ limemáá rikúsi cáca rinyine mǎm uu pɛɛ pikeikó wééɛi re piké kecare kɛ kecáa u m pállɛ uké ncéɛ ha uké kam.

2 Kai aléépipi nyé kutútú n tu, uu ulási unyine upikeikó pɛ kɛmɛɛ tumpǎ re piké aléépipi anyine u yóme.

3 Api u tini api káii, api menípe ñmane u lakase.

4 Uu kǎ ulási uca pikemɛɛ tumpǎ, api uyé tíyu kecáa káii api u lámisi.

5 Uu utumɛ táánú tum, api uyé kopu. Uu lɛ memáá pitumɛ meyá túmeipǎ, api picǎ kaiinkeɛ api kǎ picǎ kóni.

6 Ucarete uyé unmánɛ lala mɛcǎre káí pɛɛ u pǎone. Uu pɛɛ metǎrǎo uyé tumpǎ un tee re: Pi yé unéñmánɛ wuri.

7 Amá pikeikó pɛɛ api símaane re: Nkó yɛɛ masí usáa ikulanlú nnéi te. Ani kam tǎké u kpu ari pɛɛ uikulanlú iyé n te.

8 Kuu n tuiǎo api u tini, api kópu api kecare ilúké u sá.

9 Iye ke ucarete uu wainɛ? U werine uké pikeikó pɛ kǎ uu aléé nyé picǎ pa.

10 Ani Uléécɛaa Nsímé ritelé kɛmɛɛ kéénlɛ te:

Tiparɛ ke pimóme api n fóm tee panse ticǎre-cǎre tee kenui-í ní wee?

11 Upiima yɛɛ lɛ wa. Mewaisaɲa kuu ró n yéneise yɛ mɛ.

12 Pisuií piwééɛɛ api céru re pɛ ke Yeesu kenyárú aké nɛ máne. Api pɛɛ lɛ kapi yé nɛ u n tí wééɛi, amá risoiwuú ari iwame pi wai. Api u tíye api tósu.

*Lampoo kapi yɛ Rǎm uyǎopi píima n héele
(Matiyee 22:15-22; Luki 20:20-26)*

13 Api Yeesu kémee Pifarisi pinyine ne pepere Erooti kepire ní we tumpo re piké ripine u wa apí ne uanòlempi círe u tini.

14 Apí weri apí Yeesu pise re: Sáa, to yē te pò aseí ute áa kò úka kewuu túúni. Likumúnjé re áí písoi mēwee kaá ne músu pan ne símisi. Pò ye kò Uléécáa ncee písoi céesile ne aseí. Ncée ye we re toké ye Sesaa lampoo héélee? Li pise re toké ye hééle néé ári kape ye hééle?

15 Yeesu yee pikécáá kecáá mewai n nyu uu rinóo pí yósu re: Yo nnya kani ripine né wai? Ani ne mewóopipi menyine né kam ké me yē.

16 Apí ne menyine u hapo. Yeesu uu pee pi pise re: Uye riyu ne úye rinyiri yee kewóó nké kecáá we? Api rinóo yósu re Sesaa lo.

17 Uu pee pi maa re: Ani Sesaa likó Sesaa pa, ani Uléécáa likó Uléécáa pa. Urinoo meyoó ame meyaá nnóo pi yipu.

*Pisatusee ne nkpo kémee meyiſe nstmé
(Matiyee 22:23-33; Luki 20:27-40)*

18 Pisatusee pee n tee re pikpokpo ápi ye nkpo-i yisi, api Yeesu kémee sí api u pise re:

19 Sáa, lē ke Moisi uu isé ní wóí ye nní: Uye umaa un n kpu uu unósi tíye úu ne kewá, uuwá yee yé unósi uyé kukúmannósi kpísi uu umáa mpuri wai.

20 Pimáreco piseei pinyine pee peé we. Ufoí uu unósi kpísi uu kpi úu ne kewá.

21 Ulírú uu ukúmannósi kpísi, uu kpi úu ne kewá. Lē meco kai kò utáánú titiki.

22 Pikeſeei ké, úka úu kewá ne u mari. Pē memáá unósi uyé pò kò kpi.

23 Pikpokpo keyiſeyaa ketúnjé, pikecōpe úye yee yé unósi n te, likumúnjé re pikēſeei kapi kunósi u kpíkesi.

24 Yeesu uu pi maa re: Lē nnya kani nómenécíre kíraasente: Ani Nléécaasimé aseí kómei, áni kò Uléécáa nnaſe nyu.

25 Mēseisei ké ke písoi apí pikpokpo kémee n yisine, pitisi apí pinósi kpíkesine, pinósi pó apí kò pila sónkeene, amá pimefine yé n we yare pilécaatume keyómecaa-po.

26 Yo nnya kani tee re pikpokpo ápi yé yisi? Ani kelō ke-i kai Moisi ritelé-i n wólaalē te Uléécáa ye kuhíhíi kpee ní tore kémee we un ne Moisi símisi keenlēe? Li kei wólaalē te, Uléécáa ye Moisi maa re: Néé Apiraham Uleecaa ne Isaaki Uleecaa ne Yakupu Uleecaa.

27 Uléécáa úu pikpokpo Uleecaa, amá u pinyánnyá Uleecaa le. Nónnépúnne ye piyēle.

*Isé iye Uléécáa isé kecōpe icō n fe
(Matiyee 22:34-40; Luki 10:25-28)*

28 Uléécáa isé ucélaa inyine yee pee Pisatusee ne Yeesu ikenjene n kō, uu yénu re Yeesu ye rinóo pí yóſile ríſone, uú ne u kò, uu u pise re: Isé nnéi kémee iye yee imáa?

29 Yeesu uu rinóo yósu re: Isé maa ye nnyí: Isirayeli, a kutu rico, Upíima, Uróléécáa, Upíima ye ucíreníſe le.

30 A Upíima, Upóléécáa n la ne kepófa nnéi, ne ipósoi nnéi ne kepómúnjé nnéi ne mpónaſe nnéi kò.

31 Ilírú ye nnyí: A upóco n la yare kaa ripócúruu ní la meco. Isé íka íi we yee nnyí n fe.

32 Isé ucélaa uyé uu u maa re: Li nyamle, sáa. Asei ye nye kaá maa re Uléécáa ye ucíreníſe le úu kò uco má.

33 Mpá úye uké u n la ne kefa nnéi, ne mesohó nnéi ne rínaſe nnéi kò. Mpá úye uké kò uuco n la yare kuu uricuruu ní la. Lē ne isee kapi ye ne Uléécáa n nyóonse apí tóroise múkú-múkú ne inyóonse icō nnéi tóſile.

34 Ke Yeesu uu n yé te mesohó kuú ne rinóo yósi, uu u maa re: Pò mepócíre ríſone cápínele. Aa ne Uléécáa kuyóopiyu ketaa we. Úka úu pee íkari piwai rikpá uké nnyine u pise.

*Uyē ke Uléécáa uu n wēe ne Tafiti kecáá nstmé
(Matiyee 22:41-46; Luki 20:41-44)*

35 Yeesu ye Uléécáa keyo-i céesile uu pi pise re: Iye ke isé picélaa apí yé fe apí maa re uyé ke Uléécáa uu n wēe ye Tafiti kepipi le.

36 Nfáasone ye Tafiti ricuruu maase re:

Upíima ye Unépiima maa re:

A kunéluke-luke-mē kényukóſtone-i tone,

háí ne kumúnjé kpe-i kam yé pipóláaro kepónyále-i n cō.

37 Tafiti ricuruu yee u sée re "Upíima". Iye kuu yé peé ne Tafiti kepipi?

*Yeſu ye re písoi piké pimēcīre ne isé picélaa tí
(Matiyee 23:1-36; Luki 20:45-47)*

Písoi kulúti ye pee kutu u colenle lin pi láarú.

38 Uicélaa kémee kuu pi símisi re: Ani ne isé picélaa ne nómenécíre tí. Piké ne atúkanka caa-caa n kōonii ne písoi piké pi n yáhaanke ayáa kémee yee ripóo pi we.

³⁹ Ayómeyáhaalee sitone foi ne keluke kémee sitone foi yee pilikáipi-káipi.

⁴⁰ Pi ye lē ke pikúmannosi api m má nnéi yóoile api ye pē keyóme yáasi mecáa yare pi pisoisone le. Uléecaa yé ne pi túhaane uu iwe pi wai ái kumúnjé má.

*Ukúmannosi ihee
(Luki 21:1-4)*

⁴¹ Yeesu uu lē memáá Uléecaa keyo-i, kei kapi ye ihee n sariipo keyúri tone. Uu lē ke pisoipi siwóó n sariipo m paile. Pimámá meyā api meyá hekesi.

⁴² Ukúmannosi unyine pōo kō weri uu sitanká sité sápo.

⁴³ Yeesu uu pē upipiretiki séi uu pi maa re: Asei kam nó símisi, ukúmannosi wekōó nkó ye hēle ai nípá úye tōsu.

⁴⁴ Likumúnjé re mpí nnéi, lē kápi ne líka n wai kapi hē, amá uyē pō, ulikó kecire, lē kuu m má nnéi uké ne iluke n lo kuu hē.

13

*Yeesu re Uléecaa keyo yé fori
(Matiyee 24:1-2; Luki 21:5-6)*

¹ Ke Yeesu uu Uléecaa keyo-i n léeri, upiretiki use uu u maa re: Sáa, a ripái, keyó kecire ne apare sone-sone, née yo?

² Yeesu uu rinóo u yósu re: Pō keyó píima nké nyánii? Li sánti líké wa ripare rika ári yé ríco kecáa n tōsilē. Linnéi mmú ye sántile líké fori téké-téké.

*Lelee n nyise re ketē ye ketene tu
(Matiyee 24:3-14; Luki 21:7-19)*

³ Uu Olifiyee rikúú kecáa tone Uléecaa keyo keyu-mē. Piyee ne Yakupu ne Yohani ne Antiree mecire ne uyē pin we, api u pise re:

⁴ A ró símisi kumúnjé kpe-i kē lē ai ní werine. Yo yee ró nyisene re lē nnéi yé tene?

⁵ Yeesu uu pē pi maa re: Ani nómenécire tí risonē, áni kape tíye unyine uké kuyúí nó tá.

⁶ PISOI MEYÁ YÉ SÓNAAME USE USE NE RINÉNYÍRI, NÍPÁ ÚYE UU YE MAÁ RE NÉ KE ULÉECÁA UU WÉE. Lē kémee kapi yé pisoipi kulúí kuyúí tá.

⁷ Nān píyēi n kō te atōpi ye nnyáa ne ketāa-pō weme, áni kape nfasimé tōne, likumúnjé re lelee sánti. Amá kēto áke kahane n tu.

⁸ Nsoipuri nnyine yé yisi nn nsoipuri ncō ne tōpu, keyóópitē áke keyóópitē kecō ne tōpu, ketē yéé silō silō yenesi, nkú yé kō wa. Limpole yé n we yare ke memárenlō ame ye unósi pikéhē n kóraane.

⁹ Ani nómenécire tí. Pi yé ne sitúhaane nó ha, api ne sipópi nó káii ayómeyáhaalee-i. Pi yé né nnya kuyu piwéese kémee ne pitúhaane kémee nó sōne. Nó kō pikeyu-i inétansei li.

¹⁰ Li pise re piké Nsimé Kecire isoipuri nnéi riyóó kelene.

¹¹ Pin nó n tí api ne ketúhaane nó sí, áni kape píri tōne kelene ne mmē kani yé m maa, amá ani mme mee kumúnjé kpe-i nó n ka maa, likumúnjé re ái nó símisi, amá Nfáasone ye mu.

¹² Usoi yé umáa nēe uwá tí uu tíyese api u kopu. Pisáa yé kō limeco pisipipi wa. Siwá yé pisáa ne píni kecáa nyere asi tíyese api pi kóni.

¹³ Tinényiri nnya, nípá úye ye nōinépuri yulune, amá úye un tinkáhá-káhá hái ne kēto-pō, Uléecaa yé u yoriye.

*Iwe píima mekame
(Matiyee 24:15-28; Luki 21:20-24)*

¹⁴ Kumúnjé kunyine yé kam ani ncaai píima mee ye n cōkoi yenu, kei kái ne n sá re nké n we. Uye un nsímé mmē n kēē, uké musí uké liasei kō. Lin lē n wa, pēpēe Yutee ketē kémee ní we piké wuri api ayópe taá.

¹⁵ Uye un keyó ípiraa kecáa n we, úu kape keyo-i ricepime re uké linyine kpísi.

¹⁶ Uye un kō kecare-i n we, úu kape kepire pele re uké ha uketukanka kpísi.

¹⁷ Iwe ke pífani ne pimáreni api ha siyáa se-i topori.

¹⁸ Ani keyóme yáasi, áni kape nnyie kumúnjé ka.

¹⁹ Likumúnjé re siyáa see iwe píima síkō le. Ke Uléecaa uu ne ketē n wa, ápi iwe iyē icō yenaalē, iico tí kō píkaí léeri.

²⁰ Uléecaa unsá pēe siyáa sē n hasi, úka úu yé pēe nfáa yē. Pē kuu n tési uu n te nnya kuu sí hasi.

²¹ Uye un pēe nó m maa re: Ukirisi ke Uléecaa uu n wée ye nté nēe nté-pō wele, áni kape waise.

²² Likumúnjé re pikirisi nōome ne antepuye nōome ye leerine. Pi yéé mewaisaŋa ne mewai píima wapisi piké ne nípá pē ke Uléecaa uu n te poise.

²³ Ani kape lopile, nípá yo kam nní mencire nó símisi.

Usoi Kepipi mekame
(*Matiyee 24:29-31; Luki 21:25-28*)

²⁴ Amá siyáa sē kēmeē, íwe píima iyē memáá ke itunje íí sōmaane, iwáre ii metéí paa.

²⁵ Awárepi aa keyómecaa-pō poroiri, lináñe-nañe lee keyómecaa-pō ní we ai meýá yehesi.

²⁶ Pi yé pee Usoi Kepipi yē ken ahope kecáa weme ne kennañe ne kemeyōopi.

²⁷ U yé pee upitume pee ketē ne keyóme-pō ní we awélé nnéi túmei api pē kuu n wéekēe ketē nké ne keketo-pō cápine.

Kúfikiyee kecáa icélaa
(*Matiyee 24:32-35; Luki 21:29-33*)

²⁸ Ani kúfikiyee kenyárú icélaa kutu ricō. Ku ye kun ilése ηmú n wairi, mepéi men n leeri, nō ye mese ne mese ceri re kupii ye nyahaimēle.

²⁹ Limēca kaí we, nōn píyei likei nní mewai n yē, ani ceri re Usoi Kepipi ye nyahaimēle un tinōnō ne kōlē.

³⁰ Asei kam nō símisi: PISOI kunai nkú áku tósune kelene nní nnéi líké ne ní kam.

³¹ Ketē ne keyóme yé tosí, amá anénōó áa metóñé má.

Uléecaa mecire yee ketē ketene itunje nyu
(*Matiyee 24:36-44*)

³² Amá in ketē metene nkō, úka úu likeyaa kē néē liitunje iyē nyu, nípa piléecaaatume pee keyómecaa-pō ní we néē Uléecaa Kepipi ricuruu. Amá Usáa mecire yee nyu.

³³ Ani nómēncíre tí, ani kape ripōó fóm, (ani ye keyóme yáási), likumúnjé re ani nyu píyei ke liitunje ii yé kam.

³⁴ Li yé n we yarē usoi yee necēe ní ha uu ukeyō tíye, uu upikeikō ríñañe he, uu nípa úye pikei u múise, uu rinōnō uméré rinōó he re uu kape ripōó fóm.

³⁵ Lē nnya, ani kape ripōó fóm, likumúnjé re ani nyu píyei ke úyōsaa uu pēeri, nnyóó néē kesine pele néē mecánkooi néē mmare.

³⁶ Ai kape wa re u mekáikái ka uu nō leeri nnō kēmeē.

³⁷ Lē kam nní nō n símisi, nípa úye kamí ne máne, ani kape ripōó fóm.

14

Pisuífi píwéése ye kómēine re piké Yeesu tí
(*Matiyee 26:1-5; Luki 22:1-2; Yohani 11:45-53*)

¹ Li riyále siyáa sité Isirayēli pikō piké ne nkpō melōó ne akpónō nyee áa pite m má anyá li. Pēpēe ye Uléecaa inyōnse n wa píwéése ne isé picélaa api necēe n wéési kapi yé ne Yeesu n tí ne mesōhō piké u kpu.

² Api símaane re: Ai kape anyá kumúnjé-i re pISOI yé yisi api pitele wai nnya.

Unósi unyine ye Yeesu riyu kecáa tulaali kōonu
(*Matiyee 26:6-13; Yohani 12:1-8*)

³ Ke Yeesu uu Petanii kuyu-i uyó Símoō keyō kēmeē ní we un iluke le, unósi unyine uu lompo. Unósi uyē un kenúntpi sōne kee tulaali pape-pape yee nnéi píima m má múllē. Uu kenúntpi kē foru uu tulaali Yeesu riyu kecáa kōoni.

⁴ Mewai mē áme ne picō risá, api pēe pimēcōpēcire m máikēe re: Linsōne ye ní-ye kuu nní tulaali nkō n caai?

⁵ Tō pēe fe ari u yái ne nnéi píima ari siwóó sē píwekōó he. Apí ne unósi uyē wóósi.

⁶ Amá Yeesu uu pi maa re: Ani u riyá. Yo nnya kani u cōñlē? Mewai sōne kuu né wa.

⁷ Likumúnjé re nípa píyei ke nō ne píwekōó aní we, nō fe ani lisōne pi wai pēé uye-i kani ní la, amá né, áí nípa píyei kam yé ne nō n we.

⁸ Lē ke unósi nkō uu n fene kuu wa. Inépiñe kuu mencire tulaali fō piké kelene nhóre i tā.

⁹ Asei kecáa, kē nō símisi re nípa yei kapi ketē nnéi kecáa Nsímé Kecire yóólē, pi yéé unósi nkō mewai mmé símisi apí ne u n léiselē.

Yutasi ye wéésile piké Yeesu tí
(*Matiyee 26:14-16; Luki 22:3-6*)

¹⁰ Yeesu pipirētiki kefi ne pité kecōpe use kapi ye n sée re Yutasi Isikariyōoti uú ha pēpēe ye Uléecaa inyōnse n wa píwéése leepō re uké Yeesu tí uké pi rimúise.

¹¹ Nkíññe kápí ne kutu u ricō api rinōó yekei re pi yé siwóó u he. Yutasi uu icée sōne wéési uké ne Yeesu pianipe-i n wa.

*Yeesu ne upipiretiki ye nkpo melós anyá iluke le
(Matiyee 26:17-25; Luki 22:7-14; 21-33; Yohani 13:21-30)*

12 Kenyááa foi kē kapi ye akpónó nyee áa pite m má n li, keyáa kē kapi ye kō nkpo melós anyá isan n kō, Yeesu pipiretiki api u pise re: Yei kaá la táké ha anyá iluke pō wa?

13 Uu upipiretiki pité tum uu pi maa re: Ani kuyu-i ha, utisi unyine yee kecórípi ne míni n topori yé ne nō rísáne, ani u ritiki.

14 Un yei n lō ani úyote maa re: Urósáa ye pise re yei ye kulee kpe-i ke u ne upipiretiki api nkpo melós anyá iluke n lene?

15 U yé kényo kecáá kulee maa kunyine kapi rísone n nyónsone nō nyíse. Ilū kapi ye ne anyá n li nnéi ye kukemeé welé. Kei kani yé anyá iluke wa.

16 Yeesu pipiretiki api tōsu api kuyu tulu, api mǎpá yo leepo yare ke Yeesu utú pɛɛ pi mǎ ma, api nkpo melós anyá iluke wai.

17 Kai nnyós n wa, Yeesu ne upipiretiki kefi ne pité apí weri.

18 Kumúnjé kpe-i kapi iluke n le, Yeesu utú maa re: Asei kam nō símisi, nókɛnécɔpɛ unyine yee ne iluke né n le yé né yáá.

19 Píapɔo aa caai api pɛɛ use use u m písei re: Yare né nɛé?

20 Uu rinós pi yósu re: Nó kefi ne pité pɛ use lo, tó ne uyé tɔo ricáripí rise-i n le.

21 Usoi Kepipi ye tósule yare lē kai kekecáá n wólaamélé. Amá usoi nkó yee yé Usoi Kepipi n yáá, íwe ke liute uu topori. Li kutási we ápi kape pɛɛ liute m mari.

*Yeesu nkpo ne umeyise piléise inyekii
(Matiyee 26:26-30; Luki 22:14-20; Kɔrenti Foi, 11:23-25)*

22 Kapi n le, Yeesu uu kukpónó kpisi, uu kukecáá Uléécaá pɔonese uu limamáá ku kpákóri uu pi ku pa uu re: Ani yósi, inépinje ye nnyí.

23 Uu lē memáá kepóripí kpisi uu kekecáá Uléécaá pɔonese. Uu pi ke pa api pinnéi níru.

24 Uu pi maa re: Menénye ye mmé, ménye memɛɛ písoi meýā nnya kɔonu, Uléécaá uú ne pi séi re u ne pɛ piké kómáine.

25 Asei kam nō símisi, ám píkaí aléépípi pita mpí piníré kpáne hái ne keyáa kē kam yé pífále rí ntí Uléécaá iyɔɔpi kémɛɛ.

26 Kuu lē písímé pi mǎ masí, api pɛɛ ipakare siyome n yom pin pakarente api wai api Olifiyee riktúú sí.

*Yeesu ye símisi re Piyee yé kési re uu u nyu
(Matiyee 26:31-35; Luki 22:31-34; Yohani 13:36-38)*

27 Yeesu uu pi maa re: Nó nónnnénéi kepire né ritó, likumúnjé re li Nléécaasimé ritelé-i wólaalé te:

Né useesé kpu,
isánj pōo kpíi.

28 Amá nen píyee nkpo kémɛɛ piyise m masí, né ha Kalilee keté-pō nō m mé.

29 Piyee uu u maa re: Mpá pinnéi pin kepire pō rintó, ái ne né.

30 Yeesu uu u maa re: Asei kam pō símisi, neni kesine nké cire icá iké kelene meté n kooi, pō kési nnós metaani re áa né nyu.

31 Amá Piyee uú n kenjaalé te: Mpá lin nkpo ye mu, tó ne mpó táké kesé kpu, ám kunjmeriyee pō we. Pinnéi api kō nse mmé m máikɛɛ.

*Yeesu ye Ketisemanee-pō keyóme yáási
(Matiyee 26:36-46; Luki 22:39-46)*

32 Yeesu ne upipiretiki api lē memáá keló kenyine kapi ye n sée re Ketisemanee sí. Uu upipiretiki maa re: Ani nté n tú, néeké ha keyóme n yáhaapa.

33 Uú ne Piyee ne Yakupu ne Yohani péne. Kei ke iwame ne mpóocaaí yíkíyíkí nn u tí.

34 Uu pi maa re: Tinépóo ye caailenle hái lin ne nkpo menyíne we. Ani nté tone áni kape lɔpile.

35 Uu lē memáá keyu-mē nyósópō nkáripí, uu wúla uu Uléécaá yáási re lin íye n we, a tíyese mǎpale itunje iyé íi kape ka.

36 Uu keyóme yáási re: Unésáa, pō fe aa mǎpá yo wai, a ne ntóosi keporipi nké ketaa né wa. Mpá ne lē, kape menépóla wa, amá a mepókó wa.

37 Uu lē memáá upipiretiki-mē pele, uu pi leepo pin lóni. Uu Piyee maa re: Simóo, pō lonileé? Áa nkpaní fe póké n nyáni kenampi kesee?

38 Ani n tú non nyáni non keyóme yáási, áni kape ne pipeikɛɛ kémɛɛ rí loó nnya. Li kesoi pipi ripóo we re keké ye lisone wa, amá ke pɛɛ rinárei mále.

39 Uú ne ketaa píwai pi kpá, uú ha keyóme yáási, uu umewelé fói mē mecó welu.

40 Uu pɛeri uu kɔ pi lɛeri pin lɔni, likumúnjɛ rɛ piinipɛɛ yɛ mulɛsilɛ. Api ceri mmɛ kapi yɛ rinɔɔ u n yɔsi.

41 Uu metáánú pɛeri uu pi maa rɛ: Nɛntɛ nɔ nkpɛni lɔnilɛ nɔn wɛntɛlɛ? Li lɛ tɛlɛ, itunjɛ yɛ tɛlɛ, lɛɛ nní, pi Usoi Kɛpipi pikópekoó anipɛ-i walɛ.

42 Ani yisi tɔkɛ tɔsi, uyɛɛ né n yáine yɛ nyahaimɛlɛ.

Yeesu metine

(Matiyee 26:47-56; Luki 22:47-53; Yohani 18:3-12)

43 Yeesu úu kahane nsimé n tɛnɛ kɛ upipiretiki kefi nɛ pitɛ pɛ use kapi yɛ n sɛɛ rɛ Yutasi nɛ risoiwuí api mesɛ nɛ mesɛ rikpáfume, pin atɛhɛ nɛ apúnípi muleilɛ. Pɛpɛɛ yɛ Uléécɛa inyóonse n wa piwéɛsɛ nɛ isé picélaa nɛ Pisuiifi piwéɛsɛ yɛɛ pi tumpɔ.

44 Yutasi yɛɛ pɛɛ pianipɛ-i Yeesu n wainɛ, yɛ pɛɛ risoiwuí mesɔhɔ mɛ kuú nɛ u rí tinine céésilɛ. U pɛɛ pi céesi rɛ: Nɛn ha úyɛ rimpira am u yáasi, uyɛɛ lo, ani u tɛ, ani u múltú risonɛ aní nɛ tɔsu.

45 Kuu n tuiɔɔ úú nɛ mesɛ nɛ mesɛ Yeesu kɔ, uu rɛ: Sáa! Uu pɛɛ u pira uu u yáasi.

46 Pisoí pɛ api Yeesu kecáá kunipɛ wai api u tini.

47 Kei kɛ Yeesu upiretiki use uu risaapɔ uu uritɛhɛ kpeú, uu Uléécɛa usina ukeikó kutu sení.

48 Yeesu uu rinɔɔ yósu uu pi maa rɛ: Yo nnya kani pitíne né ka nɛ atɛhɛ nɛ apúnípi yarɛ usoi kpááree?

49 Mpá keyáa kéyɛ kam yɛ nókɛnécɔpɛ n we, nɛn Uléécɛa keyɔ-i céési, áni né tɛ. Amá lɛ kai Nléécɛasimé ritɛlɛ-i n wólaamɛlɛ likɛ nɛ n wa nnya kai lɛ wai.

50 Yeesu pipiretiki nnéí api u ηmeriyɛ api wuru.

51 Uηmánɛ unyine yɛɛ pɛɛ Yeesu n tikilenɛ un kusánáá ηmanɛ yariilɛ. Api rɛ pikɛ u tɛ,

52 uu kusánáá tapiri uu meηmanɛ wuru.

Pi nɛ Yeesu ketúhaanɛ píima-i ha

(Matiyee 26:57-68; Luki 22:54-55, 63-71; Yohani 18:13-14, 19-24)

53 Apí nɛ Yeesu Uléécɛa usina kɛmɛɛ sl. Kei kɛ pɛpɛɛ yɛ Uléécɛa inyóonse n wa piwéɛsɛ nɛ Pisuiifi piwéɛsɛ nɛ isé picélaa api pinnéí cápínɛlɛ.

54 Piyɛɛ uu ketaa-pɔ Yeesu n tikilɛ hái nɛ Uléécɛa usina keyɔɔpɛ-pɔ. U nɛ piméré api kei kesé n tú un nna wéni.

55 Pɛpɛɛ yɛ Uléécɛa inyóonse n wa piwéɛsɛ nɛ pitúhaanɛ píima nnéí api pisoí wéési pɛɛ yɛ Yeesu nɛ nsimé rinkpára. Pitúhaanɛ pɛɛ apí nkópe ríka yɛ kapi yɛ nɛ u n kpu.

56 Likumúnjɛ rɛ meýá mɛɛ nɛ nsimé u kparai, amá mmɛ kapi n símisi rín ncée nɛ ritiki.

57 Pico api yɛ yisi apí nɛ u wáaná rɛ:

58 Tɔ kɔ un tee rɛ: Né nɛ Uléécɛa keyɔ nkɛ kɛ usoi kunipɛ aku n wa fori, am siyáa sitaani keɔpɛ keféé mɔm kɛ usoi kunipɛ áku yɛ n wa.

59 Mpá nɛ kei ricurru, pinsimé rín ncée nɛ ritiki.

60 Uléécɛa usina uu icápinɛ iyɛ keɔpɛ yisi uu Yeesu piɛ rɛ: Aa rinɔɔ ríka yósunɛ? Mpókópe rí-yɛ ke pisoí mpí api nní símisi?

61 Yeesu uu sɛé, úu rinɔɔ ríka yósi. Uléécɛa usina uu pipisɛ u kpá rɛ: Póɔ uyɛ kɛ Uléécɛa uu n wéɛ? Uléécɛa yɛɛ ipakare n tɛ Kɛpipii?

62 Yeesu uu rinɔɔ yósu rɛ: Néɛ lo. Nɔ Usoi Kɛpipi yɛ ken Uléécɛa, rínanjɛ nnéí utɛ kuluke-lukɛ-mɛ kéyukóstone-i tú. Nɔ kɔ keyómɛca-pɔ ahopɛ kɛmɛɛ u yɛ un nɛ wemɛ.

63 Kei kɛ Uléécɛa usina uu pɛɛ uricuruu ilú kuu n tanaalɛ céérii ai nyíɛ rɛ li u tóósilɛ hái uu rɛ: Piseérakó piyɛ picɔ kari nkpɛni wéési?

64 Nɔ konlɛ kuu Uléécɛa kecáá anɔ kópe n símisi. Iyɛ kani músu? Pinnéí apí maa rɛ li nɛ sá rɛ pikɛ u kpu.

65 Pico api ukecáá mɛta pitúkɛntɛ loni, api ukeyu paasi api akpini pinéi u kápáa pin u tee rɛ: A uyɛɛ lɛ pɔ n wai ηmoinu! Piméré api u tini apí nɛ sipɛɛ u tɛpɛi.

Piyɛɛ yɛ kesí rɛ uu Yeesu nyu

(Matiyee 26:69-75; Luki 22:56-62; Yohani 18:15-18, 25-27)

66 Kumúnjɛ kpe-i kɛ Piyɛɛ uu metenɛ ripoo-i n we, unósi unyine yɛɛ Uléécɛa usina n keisi uu wɛri.

67 Uu Piyɛɛ yɛnu un nna wéni, uu ukeyu-i nyánei uu u maa rɛ: Pó nɛ kɔ pɛɛ Nasarɛti ukó Yeesu uyɛ tikilenɛ.

68 Uu késu rɛ: Am nyu, ám mmɛ kaa rí la pókɛ símisi kómei. Uu pɛɛ kei yisi uu kupookpanjá-i sl.

69 Unósi uyɛ uu piyéne u kpá uu pɛpɛɛ kei rí we maa rɛ: U pisoí pɛ use lɛ.

70 Piyɛɛ uu kɔ pikéne kpá. Kai nkáripí rinkpáɛ, pɛpɛɛ kei rí we api pimáa u kpá rɛ: Mesei yɛ mɛ, pɔ pisoí pɛ use lɛ. Likumúnjɛ rɛ pɔ Kalilɛ ukó lɛ.

- 71 Uu késu ηmaa utí ne keté kpeeni uu wéeri re: Ne Uléécaa, ám usoi nkó nyu.
- 72 Icó ii mese ne mese melírú kooi, Piyee uu léise re Yeesu ye u maa re: Icó iké kelene meté n kooi, pó kési metaani re áa né nyu. Kei kuu pee mese ne mese itu ripe.

15

*Pi ne Yeesu Pilati kέmee ha
(Matiyee 27:1-2, 11-14; Luki 23:1-5; Yohani 18:28-38)*

1 Piwéése nnéi api mmae mare cápine: pepee ye Uléécaa inyóonse n wa piwéése ne Pisuifi piwéése ne isé picélaa ne pitúhaane píuma nnéi. Kei kapi pee Yeesu paasi apí ne u tósu api Pilati anipe-i u wai.

- 2 Pilati uu u pise re: Póo Pisuifi uyóapii? Yeesu uu rinóo u yósu re: Mmē kaa nní ma.
- 3 Pepee ye Uléécaa inyóonse n wa piwéése apí ne nsímé meyā u kparai.
- 4 Pilati uu kó pipise u kpá re: Aa rinóo yósunee? A ripáí mmē ne mmē kapi kepócaá n símisi.
- 5 Yeesu úu rinóo ríka piyóó rikpá. Ai Pilati píri wai.

*Pi túhaane al tone re piké Yeesu kpu
(Matiyee 27:1-2, 11-14; Luki 23:1-5; Yohani 18:28-38)*

6 Mpá nkpo melóó anyá áye, Pilati yee pee ukpaniikó uyé ke písoi api n wée akpanii tóle.

7 Utisi unyine kapi ye n sée re Parapasi ye kukpaniilee-i wele ne pinyine pee ápi pee uyóapi kecáá n kpálé. Pitele pinyine-i kapi pee usoi kpu.

- 8 Tisoiwuí ari Pilati-mē tómpo, api lē kuu ye mpá anyá áye pi n wa pise.
- 9 Pilati uu pi pise re: Nó la kέ Pisuifi uyóapi akpanii nó tóó?
- 10 Likumúnjé re Pilati ye ceri re nfapole nnya ke pepee ye Uléécaa inyóonse n wa piwéése api uanipe-i Yeesu wa.
- 11 Amá pepee ye Uléécaa inyóonse n wa piwéése api písoi Pilati-i teriipo piké u ricónj uké ne Parapasi akpanii tó.
- 12 Pilati uu pipise pi kpá re: Iye kani mpíí la ηmaa kέ uyé kani nní n sélei re Pisuifi uyóapi wa?
- 13 Api pipupeí kpá re: A kunapéékóó kecáá u karií.
- 14 Pilati uu pi maa re: Ncaai ít-ye kuu mpíí wa? Api meyá pipupeí kpá re: A kunapéékóó kecáá u karií.
- 15 Pilati uu risoiwuí mepóala tiki uu Parapasi akpanii tólu. Kapi Yeesu ne iséí pikáii ní masi, api písoi anipe-i u wai re piké ha kunapéékóó kecáá u karií.

*Pisóoca ye Yeesu kecáá nyáneí
(Matiyee 27:27-31; Yohani 19:2-3)*

- 16 Pisóoca apí ne kέyóape, kei kapi ye n túhaane u sí api pisóoca tóróo nnéi séi.
- 17 Api kuyóapikpelenku weé u tani api sinípeleépi ne riyóapikónj parii api u kipise.
- 18 Api pee lē memáá u yáhaankee re: Tó pó yáasi, Pisuifi uyóapi.
- 19 Api ríyu kecáá ne kenaapi u pepu api meta ukεcáá tuke, api ukeyu-i rísone wula api u yáasi.
- 20 Kapi kecáá pinyáneí u ní masi, api kuyóapikpelenku weé kpé u lapile api uilú pitane u pese apí ne kunapéékóó kecáá pikarii u tómpo.

*Pi Yeesu kunapéékóó kecáá karií
(Matiyee 27:32-44; Luki 23:26-43; Yohani 19:17-27)*

- 21 Api ucéetónjé unyine yee sicare-mē n lééri nnañe Yeesu kunapéékóó cǎnse. Pi ye utisi uyé sée re Simóo, Sireeni kuyu ukó lo. Uyee Aleksantiri ne Rufuusi usaa.
- 22 Api ne keló kέ kapi ye n sée re Kalikota Yeesu sí. Kalikota aseí re Kúyu Κοηοο keló.
- 23 Api píta kápí ne pite kapi ye n sée re miiri n cǎhǎne u pa re uké n ntí, amá úu n ntí.
- 24 Api kunapéékóó kecáá u karií api uilú hǎne. Pi panáile mpá úye uú ne uikpíkékpiké céru.
- 25 Itunje in mese áme we kefi kumúnjé pepu kapi u karií kunapéékóó kecáá.
- 26 Api lē nnya kapi Yeesu ní kpu wolu re: Pisuifi uyóapi.
- 27 U ne písoi kpááree pité pinyine kapi kesé karií, uco ukuluke-luke-mē, uco ukumii-mē.
- 28 [Lē kai Nléécaasimé kέmee rintíki ye lē: Piwaikópεkóó kunai-i kapi u wa.]
- 29 Picéetónjé api u lámaankee pin tíyu pouli pin máikεε re: Yéee! Póo ye Uléécaa keyó n fori aa siyáa sitaani ne pimóme ke pese,
- 30 a ripóócúruu yoriye aa kunapéékóó kecáá síiri.
- 31 Pepee ye Uléécaa inyóonse n wa piwéése ricuruu ne isé picélaa api kecáá u nyáneí pin pimεapεcire tee re: U pico yóriyentele amá úu pee fe uké uricuruu yoriye.
- 32 Ukirisi, Isirayeli uyóapi uké nkpeíni kunapéékóó kecáá síime tóké yé arí ne kefa tene. U ne pē kapi kesé n karií póo kó u lámaankee.

Yeesu nkpɔ

(Matiyee 27:45-56; Luki 23:44-49; Yohani 19:28-30)

- ³³ Itunje kecirɛ kumúnjé, kunmaha aku ketɛ nné cɔni hái ne itunje metaani kumúnjé-pɔ.
- ³⁴ Ketúnjé metaani kumúnjé kpe-i, Yeesu uu kecááila píima kenyine sútuni re: Eloi, Eloi, lama sapatani? Lelee re Uléécɔa, Uléécɔa, yo nnya kaa né ηmeriyɛ?
- ³⁵ Písɔi pɛe kei n cápinelɛ kecɔpe pinyine api lɛ kom api re: Ani ripái, Elii kuu nní sélei.
- ³⁶ Kei ke pikɛɔpe unyine uu wuri uú ha píta nyɛpe-nyɛpe pinyine-i sínélɛ ɛɛ uu kenaapi tuhu uu u pa re uké n ntí un tee re: Tɔké yé nké, in te Elii yé kam uu u súiseri.
- ³⁷ Amá Yeesu uu meýá kepupeila sem uu pɛe kpi.
- ³⁸ Kusánjáá kapi ne Uléécɔa keýó kémee n kénéle akú cɛérine meté, kecáá ne metene-pɔ.
- ³⁹ Ke Rɔm usóɔca kpéɛ yee pɛe Yeesu keyu-i n nyenu uu unkpɔ mmɛ n yé uu re: Usoi nkó ye pɛe mesei Uléécɔa Kepipi le.
- ⁴⁰ Pinósi pinyine ye kɔ pɛe wele pin ketaa nyáni. Pinósi pɛe kecɔpe ke Makitala kuyu ukó Maari ne Maari Yakupu Sínsá ne Yosee uni ne Salomee apí pɛe we.
- ⁴¹ Ke Yeesu uú pɛe Kalilee-pɔ ní we, pinósi pɛe pɛe ye pɛe u n tikilɛ pin u keisi. Pinósi picɔ ye kɔ pɛe u tikilenle api ne Yerusalem sl.

Yeesu mekulaa

(Matiyee 27:57-61; Luki 23:50-56; Yohani 19:38-42)

- ⁴²⁻⁴³ Nnyóó nn pitule masí ke Yosefi, Arimatee kuyu ukó uú ka. Yosefi ye pɛe pitúhaane pɛe kémee usoi kecire le. Uyɛ ticuruu ye kɔ pɛe Uléécɔa iyóopi mekame ménle. Keyáa ké áí ne sá anyá isóólú keyaa ye ke, líké ne kóso weesi kewénteyaa. Lɛ nnya ke Yosefi uu ikari wa uu Pilati kémee sí uú ha u pise re uké Yeesu u pa.
- ⁴⁴ Ai Pilati píri wai kuú ne n kɔ te Yeesu ye nkpɔ masí. Uu Rɔm usóɔca kpéɛ séi uu u pise re in te li nánjai ke Yeesu uú ne n kpu.
- ⁴⁵ Ke Rɔm usóɔca kpéɛ uu písímaa u ní masí lɛ kai ní we, Pilati uu ncée he re piké Yeesu kpísi piké Yosefi pa.
- ⁴⁶ Uyɛ uu kusánjáa lɔlu uu kunapékáós kecáá Yeesu stúiseri uu kusánjáa u pílesi uú ha rikpíi kapi kuparecaŋaa-i n wa kémee u yekei, uu pɛe lɛ memáá mepare píima menyine pímiise uu rinɔnɔɔ fi.
- ⁴⁷ Makitala kuyu ukó Maari ne Maari Yosee uni api kei kapi u n waipɔ n nyáni.

16

Yeesu ye nkpɔ kémee yisi

(Matiyee 28:1-8; Luki 24:1-12; Yohani 20:1-10)

- ¹ Ke kewénteyaa ketúnjé ake ní tɔsí, Makitala kuyu ukó Maari ne Maari Yakupu uni ne Salomee api tulaali lɔlu piké ha Yeesu yakasi.
- ² Kewénteyaa ukóso, api mekéekɛe metunjeleeme rikpíi sí.
- ³ Api pimɛɔpɛcire píseine re: Wóó yé ha ripare tee rikpíi rinɔnɔɔ n filɛ tó pímiise?
- ⁴ Kapi yé inípeɛ rinsíka, api yénu re li meparecaŋaa mɛ pímiisele.
- ⁵ Api rikpíi-i lompo api kejmánɛpi kenyine yenu ken kuluke-luke-mɛ tū ken ketúkanka tomé tanaalɛ, iwame ii pí wai.
- ⁶ Ake pi maa re: Iwame fi kape nó wa, nté Yeesu Nasareti kuyu ukó uyɛ kapi kunapékáós kecáá n karií kani wéési? U nkpɔ kémee yisile, úu nté we. Ani nyánii, keló nké-i kapi u finse.
- ⁷ Amá ani ha Piyee ne upipiretiki tɔɔɔ maa re u yé ha Kalilee-pɔ pí m mé, kei kapi yé ha u yé yare kuu pí n símaalɛ.
- ⁸ Api rikpíi-i léeri api ntóó sé pin terii ne iwame, amá ápi úka ríka ma ne iwame mepéhɛ.

Yeesu ye umɛcire Makitala kuyu ukó Maari nyise

(Matiyee 28:9-10; Yohani 20:11-18)

- ⁹ [Ke Yeesu uu kewénteyaa ukóso mmare nkpɔ kémee n yisi, u tíyesele Maari Makitala uu mefoi u yenu. Maari Makitala uyɛ kémee kuú pɛe aníri aseɛi lakase.
- ¹⁰ Maari Makitala uú ha nsímé mmɛ pepɛɛ pɛe Yeesu rintíki símisi. Pɛ pin kumúnjé kpe-i nkpɔ tū pin kɔ ténesi.
- ¹¹ Kapi n kɔ te Yeesu ye nfáa mále, te Maari Makitala ye u yé, ápi ne kefa tene.

Yeesu ye umɛcire upipiretiki pité nyise

(Luki 24:13-35)

- ¹² Lɛ memáá, Yeesu uu méwee féé meɔ kpísi uu tíyese upipiretiki pité pinyine pɛe kecare-mɛ n sí api u yenu.
- ¹³ Pɛ ticuruu apí weri api picɔ nsímé mmɛ símisi, picɔ pɛe api kɔ ne kefa tene.

Yeesu ye umecire upipiretiki kefi ne use nyise

(Matiyee 28:16-20; Luki 24:36-49; Yohani 20:19-23; UPM 1:6-8)

¹⁴ Yeesu uu metórɔɔ umecire upipiretiki kefi ne use nyise kumúnjé kpe-i kapi iluke n le. Uú ne pinfatene kuciré ne pinkinjtake pi cési, kápi pepɛɛ pɛɛ nkpɔ kémɛɛ meyise-maá u n yé ne kefa u tene nnya.

¹⁵ Uu pɛɛ lē memáá pi maa re: Ani ketē nnéi rikóónú ani písoi nnéi Nsímé Kɛcire símisi.

¹⁶ Uléécáa yé nkó yɛɛ ne kefa u n tene uu kɔ míni wole yoriye. Amá u yé ne nkó yɛɛ úu ne kefa u n tene túhaane aí ne u kpi.

¹⁷ Mɛwaisaŋa ke pepɛɛ ne kefa Uléécáa n tene api yé ní wapisi ye mmé: Pi yé rinényiri ne aníri lakase, api meyu féé símisi.

¹⁸ Pin iwáa n cópii, íi yé líka pi wa. Mpá pin kɔ linírɛ-nírɛ lee yé n kpu n ntí, aí yé nkpáni líka pi wai. Pi yé pitóikó kɛcáá anípe rilaa, pitóikó pɛ́ api pélu.

¹⁹ Kɛ Upiima uu pisimé pi ní masi, aí keyómɛcaa-mē u kplípɔ uu ha Uléécáa kuluke-luke-mē kényukóstone-i tone.

²⁰ Upipiretiki api sí api ha mpá yei Nléécaasimé símisi. Upiima uu pikɛi pi n léni, uu t́ye mɛwaisaŋa kapi n wapisi amɛ pinsímé aseí n nyíse.]

Nsímé Kεcirε ritelé κε Luki uu n wói

Lεεε ritelé ntí kέmee ní we

Nsímé Kεcirε ritelé ne Uléεcaa Pitume Mewai ritelé κε Luki uu wói. Pē inipee-i κε Yeesu uu umewai n wapisi κε Luki uu písei n̄sone uu kelene ritelé ntí uusane Teofili wolu re uké Yeesu icélaa aseí kó n̄sone (Luki 1:1-4). Luki ye pεε Ukírekí le. U kó pεε upoise píima unyine le yeε pεε Póli n sárikeε. Luki ye Yeesu nyísele yare Usoi Kεpípi. Yeesu ye pansεle kεsoipipi uú ne sisoipipi íwe téní. U pεε písoi ípiηε ne píamírí p̄sentele. Týu 24 kέmee κε isímé t̄w̄o yeε n̄ mulú ii wólalē, iyē κε pepeε Yeesu m̄wai n yē api Luki rintérjse. Iyεε nní Yeesu m̄yise nk̄p̄o kέmee ne umekpáfume upírētiki ne pinósi ne pípīrētiki pic̄o pεε pεε unkp̄o n téní keyu-i. Úu lē ne lē κε átélε aa ukεcáá n̄ símisi pí p̄érεε uu pεε pí tum te piké ha n̄p̄á úye símisi re uyεε Uyulale.

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Luki ye símisile lē κε Yeesu uu sisoipipi kέmee n lom̄p̄o (1:1-4:13). Umεmare ne ukeleeme nk̄o mee kei we.
2. Upíma ye ketē kecáá unfaa nnéí kέmee sisoipipi wéésile. Luki ye símisile lē kuú ne pinárei ne píwεk̄oó ne pitóik̄o kutu rīnc̄o (4:14-19:27). Sinyárū kulúí kuu kp̄osi uú ne sisoipipi lí céési: Uηmáne yeε m p̄o kenyárū (15), Samarii ketē usoi unyine yeε kusoi n nyu kecáá nsímé (10:25-37).
3. Unkp̄o kunap̄éék̄oó kecáá ne umeyise nk̄p̄o kέmee κε Upíma utú ne sisoipipi yoriye (19:28-24).

Luki ye Teofili ritelé wói

- 1 Umáreco Teofili, písoi meyā ye m̄wai mee kerócape n wapisi nk̄o píwólε peenle.
- 2 Pi m̄wai mē nsímé tó ritósele yare lē κε pepeε kékoraane-me n yē pin neni ne Uléεcaa nsímé kósnúlē api ró n n kéenkeε.
- 3 Lē nnya κε rinécúruu am n̄sone písei kέ lē nnéí leε kékoraane-me n wa ceri, ai né s̄nesi re kέ link̄o p̄o umáreco Teofili wói kélé-kélé.
- 4 Ne wólule n̄ké ne n céri re icélaa kaa n k̄o ye nsímései le.

Uléεcaatume ye símisi re pi yé Yohani Uniwole mari

- 5 Kumúnjé kpe-i κε Erooti uú pεε Yutee ketē uyoōpi κε Uléεcaa unyó̄nse unyine kapi ye n sée re Sakarii uú pεé we. U pεε Apiya píléék̄oó kunai uk̄o use le. Uunosi ye pεε pepeε ye Uléεcaa inyó̄nse n wa uwéese Ar̄o kεpire uk̄o le. Pi ye u sée re Elisapeti.
- 6 Píketé ye pεε Uléεcaa inipee-i kεcirε só̄nele pin kó Upíma isé ne uicélaa nnéí múlilē n̄sone.
- 7 Amá api pεε kεwá má, Elisapeti ye pεε unyapi le. Lē memáá, u ne ula keté ye pεε kpurunule.
- 8 Keyáa kenyine kai Sakarii kunai menyó̄nse tu, uu pεε keyáa kē Uléεcaa keyu-i upinyó̄nsekei n wai.
- 9 Lē kai pepeε ye Uléεcaa inyó̄nse n wa inyekii-i m píse kapi ritiki apí ne Sakarii wée re uké Uléεcaa kunyó̄nselee ló uké tulaali ηmaasi.
- 10 Kumúnjé kpe-i kapi tulaali n ηmaalē, písoi riwúf ye pεε cáp̄inlenle pin ketahai mmé keyó̄me yáási.
- 11 Upíma uleεcaatume unyine uu mese ne mese Sakarii keyu-i kpáfume, uu kehúú ke-i kapi tulaali n ηmaalē kuwélε luke-luke-mē nyere.
- 12 Ke Sakarii uu u n yé, uú túf-túf, iwame ii u tini.
- 13 Amá Upíma uléεcaatume uu u maa re: Sakarii, iwame íi kape p̄o wa. Uléεcaa ye ipówele konle. Upón̄si Elisapeti yé kεwántisi p̄o mári aa rinyíri κε hε re Yohani.
- 14 Meyíkiyiki kake rip̄ōo larukusene. Písoi meyā ap̄o yé kó larisi ne kepimare.
- 15 Likumúnjé re u yé kam uu Upíma inipee-i wai usoi píma unyine. Féé ne píta pome-pome píka ápi unnoo-i lonine. Nfáasone yé meyá u n yipaalenle kumúnjé kpe-i kapi u n cuunsene.
- 16 U yé Isirayeli pik̄o meyā pi-Uleεcaa, Upíma-mē peεeme.
- 17 U yé masí Uléεcaa keyu-i n só̄nele ne m̄wéésesoh̄o ne r̄naηε κε Elii uú pεε m má, uu písáa ne písíwā nfasimé péne, uu t̄yεse pepeε aseí pite m̄wéésesoh̄o n háikuse api pepeε me n t̄ikilē kemúnjé ηmurei. U lē nnéí waine uké ne nsoipuri mee Upíma mekame m mé n yé nnya.
- 18 Amá Sakarii uu uléεcaatume maa re: Iye kam yé ne ceri re aseí ye nye? Likumúnjé re ne kpurunule, unén̄si ricuruu ye kó kpurunule.
- 19 Uléεcaatume uu rinóo u pεε re: Nēε Kapiriyēli, Uléεcaa keyu-i kam̄ we nen upikei wai. U né tummele re kέ ifaaci kεcirε nnyí p̄o símisi.

²⁰ Amá áa ne nsímé kapi n yekei re nké kumúnjé kunyine-i wa ne kefa tene. Lē nnya kai yé ripólémpi paasi áa yé fe póké rinóo male hái ne kē ke mewai mē nnéi ame n waine.

²¹ Kumúnjé kpé nnéi kémee, písoi pée n cápinelē pin ketahai Sakarii mé ye pée píri túnle re pi kunyónselee-i meyá nánai nnya.

²² Amá kuu n léeme, úu fe uké rinóo pi male. Písoi api céru re Uléécaa ye linyine u yeneisele kunyónselee-i. Anípe kuú ne pi símisi, tilémpi tin pahaalē.

²³ Ke Sakarii uu kumúnjé kpé kai m píse re uké Uléécaa pikéi wa keto n tu, uu ukeyo pefe.

²⁴ Kai rinkpáse, uunósi Elisapeti uu fapisi, uu umécire kégó-i pésu hái ne iwáre inupú kumúnjé, un tee re:

²⁵ Lē ke Upiíma uu né n wa ye nní: Li nkpéni ripóo u wa re uké lelee pée písoi kecápe inései n tese né lese.

Uléécaatumé ye símisi re pi yé Yeesu mari

²⁶ Iwáre kpúúlú kémee, Uléécaa uu uléécaatumé Kapiriyeli Kalilee ketē kuyu kunyine kapi ye n sée re Nasareti kémee tum.

²⁷ Ukpére unyine yee úu utisi n nyu kápí pée Yosefi yeilelē. Pi ye u sée re Maari. Uke méé ke Uléécaa uu u tú. Yosefi ye pée uyóopi Tafiú kepire ukó le.

²⁸ Uléécaatumé uyé uu Maari keyo-i lompo, uu u maa re: Ne pó yáasi, Uléécaa ye ípeeléé pó nyísele un kepópire we.

²⁹ Anóo nyé aa Maari túí-túíse, un umécire písei re: Iyáhaa íye mpuri ye nnyi?

³⁰ Uléécaatumé uu pée u maa re: Maari, iwame íi kape pó wa, Uléécaa ye uipeelééé pó nyísele.

³¹ Pó kóméi, pó fapísine aa kewántisi maru, aa ke séi re Yeesu.

³² Ke yé isoi wa api ye ke séi re Uléécaa yee mpa yo kecáá ní tú Kepipi. Upiíma Uléécaa ye tíyese ake usáayaha Tafiú iyóopi tone.

³³ Ke yé Yakupu kepire pikó kémee iyóopi teneciré li. Keiyóopi íi kété máne.

³⁴ Maari uu uléécaatumé maa re: Iye kai yé lē wa, ám utisi nyu?

³⁵ Uléécaatumé uu rinóo u pese re: Uléécaa Nfaasone ye kepóscáá súirine, Uléécaa yee mpa yo kecáá ní tú uu unnyéréé pó yárii. Lē nnya kewá kē ne Uléécaa kekó le. Pi yé ke sée re Uléécaa Kepipi.

³⁶ Úpómáreco Elisapeti kápí pée n sélei re unyapi ricuruu ye ne riwéése kewántisi kefa mále. Uiware kpúúlú kémee kuu nní we.

³⁷ Likumúnjé re Uléécaa úu líka kupóone we.

³⁸ Kei ke Maari uu pée u pese re: Ne Upiíma ukeikó le. Liké wa yare kaa nní ní ma. Uléécaatumé uu pée u yá uu tómpo.

Maari ye Elisapeti pilóólú ha

³⁹ Lisiyaa se-i, Maari uu mekekeke Yuta ketē kee akúú ní má kuyu kunyine ncee polo.

⁴⁰ Uu Sakarii keyo-i lompo uu Elisapeti yáasi.

⁴¹ Kumúnjé kpe-i ke Elisapeti uu Maari iyáhaa n kó, kewá ake ukefa-i lémesi, Nfaasone nn Elisapeti yipu

⁴² uu pupéi re: Uléécaa ye lisone pó wale ai tósu pinósi taroo nnéi. Uléécaa rinoo sone ye kewá kē kaa m mārune kecáá wele.

⁴³ Néé úye Unépiíma uni uké ne pilóólú né ní kam?

⁴⁴ Kumúnjé kpe-i kam ipóyáhaa n kó, kewá ye kenéfa-i lémesile ne mpóonare.

⁴⁵ Pó únarekome le, kaá ne kefa n tene re Upiíma ye lē kuu ní ma api pó símisi waine nnya.

Maari keyome

⁴⁶ Maari uu pée re:

Ne la ké Upiíma rinyiri ritaáse,

⁴⁷ tinépoó arí ne Uléécaa, Unéyulale larisi.

⁴⁸ Likumúnjé re u né uukeikó nee ám líka n tulaalē íwe téhle.

Kaí ne neni rimpá, nsoipuri nnéi yé né maa re únarekome.

⁴⁹ Uléécaa rínanje nnéi ute ye likei sone kecire né wale.

Urinyiri nsone ye ne mmpéhé le.

⁵⁰ Uyee ye hái kaí ne n wéme pepée u n wuru anai íwe té.

⁵¹ Uu mewai nanje-nanje wapisi ne unnanje, uu unnanje nyíse pepée akókari m má api kpí.

⁵² Uu piyóopi iyóopi-i lese, uu pepée ápi líka n tulaalē taáse.

⁵³ Uu pepée nkú n tú ne lisone lepeise, uu pimámá lákase menípe íhmane.

⁵⁴ Uu upikeikó Isirayeli pikó picome weri.

55 Uu palei re uké Apiraham ne ukepire pikó íwe té hái ne m'pá píyei-pó yare kuú pée pirókpure ní ma.

56 Maari ne Elisapeti apí tone hái ne íware itaani kumúnyé, uu lé memáá ukeyó pele.

Yohani Uniwole kemare nsímé

57 Ke Elisapeti kemare ake n tu, uu kewántisi maru.

58 Elisapeti pipereco ne upimareco apí kóm te Upíima ye íwe u té, ai Elisapeti meco pi larisi.

59 Keyáa páha-paha tuné, apí ne kewá weri piké ke riké, apí músu re piké usáa rinyiri ke he re Sakarii.

60 Amá úni uu re: Aai, pi ye ke sée re Yohani.

61 Apí u maá re: Iye lé má, úka úu kepóyo-i rinyiri té ticó má.

62 Apí péé ne anípe usáa píse re íye kuú la piké ye kewá ké sée.

63 Sakarii uu píse re piké kukpáncúkú u pa. Kapi ku u ní pa, uu kukecáá wálu re: Kerinyiri tee Yohani. Ai pinnéi nnóo yipu.

64 Mese ne mese, Sakarii rilempi ari fénne, uu simisi uu Uléécaá rinyiri taáse lin cálé.

65 Ai pée upipereco nnéi iwame wai. Yutee keté kee akúú m má nnéi kémeé, písoi apí mewai mē nsímé ne n túntilé.

66 Pé nnéi pée ifaací iyé n kó apí ikecáá m músu pin pimerepore píseine re: Iye ke kewá ké aké masí ne tenene? Asei kecáá, Upíima ye pée kekepire wele.

Sakarii ye Uléécaá pakaré

67 Nfáasone nn kewá usaa Sakarii yipu, uu Uléécaá rinyiri ne písímé loni re:

68 Upíima, Isirayeli pikó Uleecaa rinyiri tiké n taále kuú ne upikó kutu ríncó uu piriyyu lólu.

69 U uyóriye yee nfanare m má ró hele uukeikó Tafiti keyó kémeé.

70 U pée hái mekeé-me nsímé mmē antepuye kuu n wée símaasele.

71 U rinóo yekei re u yé piróláaro

ne pepere írópuri n yúlu anipe-i ró nméherese.

72 Uléécaá ye nfanare pirósáayaha nyísele, úu uricuruu rinóo kuu

u ne pē kecōpe n yekei palei.

73 Likumúnjé re Uléécaá ye urósáayaha Apiraham wéeri re

74 u yé piróláaro anipe-i ró lese, uu tíyese ári yé ne iwame u n yáási.

75 Ai tíyese ári n kpáállé ton kecire sóne uinipee-i hái ne ntófáa siyaa ketó-pó.

76 Pó kenéwá, pi yé pó sée re Uléécaá yee m'pá yo kecáá ní tú antepu.

Likumúnjé re póo yé Upíima kekpeé wa aa nceé u nyóonse,

77 aa upikó céreise re u yé piriyyu lo uu piakópe pi sári.

78 Uléécaá nfanare toi-toi nnya,

u ne umetéi sóntile ame ró kpáii yare ntunje

79 uké pepere kunmaha-i ne pepere nkpo kuhore-i ní we rikpáiiise, uu aróna nkíninije ncee tikise.

80 Kewá ken papisi, kemeseho men kó papisi. Uu acesi kóima-i n finu hái ne keyáa ké kuu upikei Isirayeli pikó kecōpe n kóraane.

2

Lé kapi Yeesu Kirisi m mári

(Matíyee 1:18-25)

1 Keté nnéi uyóopi Okusiti uu kumúnjé kpe-i rinóo he re piké keté nnéi písoi kéé.

2 Pikéé pepere pifoi. Pi wale kumúnjé kpe-i ke Kiriniisi uu pée Sirii keté kecáá iyóopi n le.

3 M'pá úye uu ukuyu pikéé sí.

4 Yosefi uu Kalílee keté kémeé Nasareti kuyu-i yisi uu Yutee keteni-i Tafiti kuyu kapi ye n sée re Petelehem sí. Kuyu kpe-i kapi uyóopi Tafiti mari. Yosefi ricuruu ye Tafiti keyó ne ukepire ukó le.

5 Uu kei pikéé sí, u ne uunosi felei-felei Maari yee kefa m má.

6 Pin Petelehem-i we, ukemareyaa ake tulu

7 uu ukewá fói máru ketisi, uu asánáá ke yarii uu kuhopi kecáá ke finse, kapi picéetōnjé kulee-i ketóne m paa nnya.

Uléécaatumé unyine ye Petelehem-pò rikpáfúme

⁸ Keló keṣe ke-i ke piṣeṣé pinyine apí pɛe kesine we pin sicare-i piisee kecáá pailé.

⁹ Upiima uleecaatumé uu pikeyu-i kpáfúme, Upiima meyoopi amé n tɛlu men kekále pi wailé. Iwame ii pi wai meyansei.

¹⁰ Uléécaatumé uu pɛe pi maa re: Iwame ii kape nó wa. Nsimé sone mee yé Isirayeli pikó nnéi ripó meyá n nɛɛkuse kamí ne nó ka.

¹¹ Neni keyaa nké kapi Tafiti kuyu-i Nónúyulale mari, uyé ke Uléécaa uu n wée, Upiima.

¹² Lɛ kani yé ne u n céri ye nní: Nó kewá fenféi lɛɛpɔ kapi kusánjáá ní pílesi api kuhopi kecáá finse.

¹³ Mese ne mese, piléécaatumé picɔ api ufoi nkó kecáá kpáɔo api kulúí wai, api pɛe Uléécaa meyoopi n yom te

¹⁴ Uléécaa yee keyómecaa-pò ipakare te. Nkíɛɛɛ nké pɛ kuu keté kecáá ní la kecɔpe n we.

Piseṣé ye Petelehem sí

¹⁵ Ke piléécaatumé api pi rin-yá api keyómecaa-mɛ pele, piṣeṣé api pɛe símaane re: Toké Petelehem ha. Li piṣe re toké lɛlɛe n wa ke Upiima uu ró n cɛreise yé.

¹⁶ Api kei mekekeke sí apí ha Maari ne Yosefi lɛɛpɔ, kewá ken kuhopi kémeɛ finu.

¹⁷ Kapi ke n yé, api lɛ ke uléécaatumé uu kewá kɛ nsímé n símisi keɛnkeɛ.

¹⁸ Lɛ ke piṣeṣé api n símisi ai pɛ nnéi pɛe kutu pi n cólɛ píri wai.

¹⁹ Maari uu mmɛ nnéi ukefa-i múlú un nkecáá músu rísone.

²⁰ Piseṣé api lɛ memáá nkúlecee pɔlɔ. Api Uléécaa rinyiri taáse api umeyoopi n yom te u tɛyse api kóm api kɔ yenu nnya. Linnéi ye wa yare lɛ ke uléécaatumé uu pi n símisi.

Pi Yeesu rinyiri he

²¹ Siyáa síseɛi memáá, kewá kekéyaa ake tulu, api rinyiri ke he re Yeesu. Tinyiri tɛ ke uléécaatumé uu pi céesi Maari uu kelene fapisi.

Pi Yeesu Uléécaa keyo-i nyíse

²² Lɛ memáá, itunje ii tulu re piké inyékii wa piké ne pimɛcɛre heere yare kai Moisi isé kémeɛ m piṣe, Maari ne Yosefi api pɛé ne kewá Yerusalem kuyu sí te piké Upiima ke nyíse.

²³ Likumúnjé re li Upiima isé kémeɛ wólaalɛ te: Upiima yee kewántisi foí te.

²⁴ Api kɔ inyónsɛ ke isé ise iyé ii m piṣe wai: Sikpéékpeepi sité néɛ alólá sínsá até kapi yé ne wa.

²⁵ Utisi unyine kapi ye n sée re Simeyoo ye pɛe Yerusalem-i wele. Utisi uyé ye pɛe usoi sone le un Uléécaa riwure má un uyé kaí pɛe m piṣe re uké Isirayeli yoriye mé. Nfáasone ye pɛe ukeméé wele.

²⁶ Uléécaa uu ne Nfáasone tiki uu ne u símisi re u yé uyé ke Upiima uu n wée uu tumti ne unipɛe yé uu kelene kpi.

²⁷ Nfáasone nn tɛyse Simeyoo uu Uléécaa keyo sí. Ke Yeesu pikó apí ne u n hápɔ piké inyékii iyé ke isé ii m piṣe wa,

²⁸ Simeyoo uu u kpísi, uu Uléécaa pakare uu re:

²⁹ Upiima, tipónóo kaa n yekei ye nkpéni lile.

Pó fe aa nkpéni né upókéikó tɛye am nkíɛɛɛ-i kpi.

³⁰ Likumúnjé re ne ne inénipɛe pipóyulale yenle.

³¹ Pɔ Uyóriye kpíimele aa isoipuri nnéi keyu-i wai.

³² Uyee metéi mee yé n tɛyese keté nnéi ayu aa pó céru.

Uyee yé tɛyese mpópuri Isirayeli rinyiri arí taá.

Lɛ ke Simeyoo uu Yeesu kecáá n símisi

³³ Yeesu usaa ne uuni api píri wai ne lɛ ke Simeyoo uu Yeesu kecáá n símisi.

³⁴ Simeyoo uu anó sone pi tikise, uu Yeesu uní Maari maa re: Uléécaa ye kewá nké wée re keké tɛyese písoi meyá piké loó, piméyá piké kɔ Isirayeli-i yisi. Kekeɛ Uléécaa linyíse-nyíse lɛe yé písoi ne Uléécaa kecɔpe m pásaisene.

³⁵ U yé lɛ ke písoi meyá api riséé ne pisifa-i m músu yámne. Amá ṕ keuni, ṕ ntóosi kɔ yare ketéhe kapi pɔ tuhu.

Antepu Aani kecáá nkó

³⁶ Unósi unyine kapi ye n sée re Aani ye kɔ pɛé wele. U antepu le. Fanuwɛli ukpére lo Aseɛ kumare-i. U pɛe kpurunule rísone. Anjmɛ aseɛi ke u ne uula pɛe n sóonne unnarje kémeɛ api wa.

³⁷ Lɛ memáá, uu ikúmannási tone uu ha ne anjmɛ kuwóó ne afɛetaani ne ana tulu. Uu ye píkaí Uléécaa keyo riyá, amá ketúnjé ne kesine kuu ye Uléécaa pikéi n wai un anó paasi un welu.

³⁸ Uu kumúnjé kpe-i Uléécaa keyo-i hapo uu Uléécaa pipakare loni. Uu pɛ nnéi pɛe pɛe m mé te Uléécaa uké Yerusalem riyu lo kewá kɛ nsímé símisi.

Nasareti kémee mapeeme

³⁹ Ke Yeesu pikó api lē ke Upíima isé ii m pise re piké wa piwai ní masí, apí ne Kalilee u pele, pikuyu Nasareti kémee.

⁴⁰ Kewá aké m papisi ken kó rínanje kpálē. Mewéesesohó píima kuú pee má, Uléécaá ipéelée in kó ukécáá we.

Yeesu ye aḡmē kefi ne até má uul ne Uléécaá keyo kémee lompo

⁴¹ Mpá kunjē kúye-i, Yeesu usaa ne uuni yèè pee nkpó melóó anyá hale Yerusalem-po.

⁴² Kumúnjé kpe-i, Yeesu ye pee aḡmē kefi ne até mále. Usáa ne úni apí ne u péne apí anyá sí yare kapi ye ní ha.

⁴³ Ke anyá aa n tene, usáa ne úni api pele, amá Yeesu uu Yerusalem-i mészuni, upikó ápi kó nkpáni céri.

⁴⁴ Api músu re Yeesu yé pipisencó pinyine rintikile, api sóne yare keyáa kese kumúnjé, api pee lē memáá pipimareca ne pipisane kémee piwéláa u sí.

⁴⁵ Amá ápi u yē, api Yerusalem-mē pele pin piwéláa u nḡrlē.

⁴⁶ Api keyáa táánú tunjé Uléécaá keyo-i u yenu un isé picélaa kecapre tú un kutu pi cōlē un kó nsímé pi písei.

⁴⁷ Pírí ke Yeesu mesohó ne uanḡ meyoóí ai pē nnéí pee kutu u n cōlē wa.

⁴⁸ Ke usáa ne úni api u n yé, ai píri pi wai, úni uu u maa re: Kenéwá, yo nnya kaa lē wa? Tó ne upósáa ye pee pó wéésile kerówuú ken túúni.

⁴⁹ Uu rinóó pi yósu re: Yo nnya kani né wéési? Ani nyu re li pise re ke unésáa pikei waa?

⁵⁰ Amá ápi lē kuu pi ní ma aseí kó.

⁵¹ Yeesu uu pi tiki api Nasareti pele. U pee usáa ne úni pakarelenle. Úni uu kó mewai mē nnéí ukefa-i n wailē.

⁵² Yeesu uú m pelu, umesohó men kpálē un kó isoi sone le, Uléécaá ne sisoipipi inipee-i, Uléécaá ipéelée in kó ukécáá we.

3

Yohani Uniwole ye Uléécaá Nsimé yóólē

(Matiyee 3:1-12; Mariki 1:1-8; Yohani 1:19-28)

¹⁻² Kumúnjé kunyine-i, Uléécaá uu Sakarii uḡmánē Yohani kucesi kóima-i rinóó maa. Róm uyóopi píima kapi ye n sée re Tipee ye pee likumúnjé kpe-i iyóópi kémee aḡmē kefi ne anupú piwai masile. Pónsi Pilati yee pee Yutee keté kecáá pallē, Erooti pónn Kalilee kecáá kecáá pallē. Uumaa Filipu yee pee Itume ne Tarakoni sité kecáá pallē, Lisaniya un Apiteeni keté kecáá pallē. Likumúnjé kpe-i ke Aani ne Kayifu apí pee pepere ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése.

³ Yohani uu Yuritee ayu pikóónú loni un yóólē te: Ani mēfine conse, ani tíyese piké míni nó wole Uléécaá uké nḡanékópe nó sárei.

⁴ Ai wai yare lē ke antepu Esayi uú pee uritelé kémee n wói re:

Usoi rinḡo ye ri tee kucesi kóima-i n yóólē te:

Ani Upíima ncee nyóonse,
ani uicee téiise iké kecire wa.

⁵ Ahóre-hore nnéí ye sírune,
akúú ne sikútúpi nnéí asi foru,

icée sikóónú nnéí asi téii,
icée ahore-hore nnéí aa síru.

⁶ Mpá úye uu pee yenu re Uléécaá ye usoi riyu lōle.

⁷ Asoiwúú aa Yohani kémee n sónaapo uké míni pi wole. Uu pi maa re: Nó akpurii nnyé! Wóo nó céesi re nó fe ani Uléécaá ketahai kee n tu kaase má?

⁸ Ani ye mewai mēe n nyiselē te nḡ mēfine conse wa. Ani kape nómenécire m máikēe re: Apiraham yee urósáayaha. Uléécaá yé fe uu waise apare nnyé nní aa panse Apiraham sipirē.

⁹ Iso isáolu ye pile iké aléé sémní hái inínj-pó. Pi kuléé nkú kpee áku apipi sone m márei kéne api nna-i sápo.

¹⁰ Asoiwúú aa pee u pise re: In lee ní, íye kai nkpéni pise re toké wa?

¹¹ Uu rinóó pi yósu re: Úye un sitúkanka sité m má, li pise re uké uyeé úu m má kese he, úye un kó iluke m má, li pise re uké uucó yee úu m má he.

¹² Pilampooyóó ricuruu api símpo piké míni pi wole, api Yohani pise re: Urócélaa, íye kai pise re tóké wa?

¹³ Uu rinóó pi yósu re: Ani kape ye lē ke isé ii rinké re písoi piké ye hééle kecáá rilaase.

¹⁴ Pisóóca pó ticuruu api u pise re: Tó ní, íye kai pise re toké wa? Uu pi maa re: Ani kape ye úka siwóó yási ne rínanje néé aní ne nsímé liute wááná, amá ani ne nḡinéhéé ripá.

¹⁵ Kuyu nnéi yee pɛɛ tálé tɛ lipiima linyine yɛ waine. Mpá úyɛ uu pɛɛ m músu rɛ néɛ Yohani yɛɛ uyɛ kɛ Uléécɛaa uu n wée.

¹⁶ Yohani uu pɛɛ pi maa re: Míni kɛ néɛ nɛ nó wóle, amá unyine yɛɛ nínanɛ né n fe yɛ sónti. Inésoi lí tɛ rɛ kɛ uanééri nɛmɛ fénnɛ. Nfáasɔnɛ nɛ nna kuu yé nɛ nó wóle.

¹⁷ U ukunipɛ-i kuhóolo kapi yɛ nɛ n cácai múflenle uké nɛ mɛpípi nɛ acólé kóólɛnɛ. U mɛpípi risímɛ-i súúnine uu ayúí pɔ́ nna mɛɛ nín yɛ píkaí n kpu kɛmɛɛ toroise.

¹⁸ Yohani yɛ pɛɛ písoi itisi kpáriisele un nɛ Nsímé Kɛcírɛ pi símisi.

¹⁹ Erooti yɛ pɛɛ umárecɔ círɛ unási Erootiyati kpísile uu kɔ mɛwai kópe mɛcɔ meyá wapisi. Lɛ nnéi nnya kɛ Yohani uú pɛɛ nɛ u cési.

²⁰ Erooti uu kɔ mɛwai kópe mɛcɔ kpá uu Yohani kukpaniileɛ wai.

Yohani yɛ Yeesu míni wole

(Matiyee 3:13-17; Mariki 1:9-11)

²¹ Kapi písoi nnéi míni piwóle mɛ masí, api kɔ Yeesu ricurruu wole. Kumúɛ kɛɛ-i kuu keyóme n yáási, ai keyóme hánne.

²² Nfáasɔnɛ nn ukɛcáa súiri yarɛ rilóolá, pin ti nyáni nɛ inípeɛ. Tinóo ari keyómɛcɛaa-pɔ maari re: Póo Kenépipi lala kɛcírɛ. Am yɛ kɛpócáa kó.

Yeesu Kirisi pikpure anyiri

(Matiyee 1:1-17)

²³ Anmɛ afɛetaani kumúɛ kɛ Yeesu uu má uú nɛ upikei kɔru. Yarɛ kapi pɛɛ m músu, u pɛɛ Yosefi kɛpípi lɛ. Yosefi un Elii kɛpípi,

²⁴ Elii un Matati kɛpípi, Matati un Lefi kɛpípi, Lefi un Melisi kɛpípi, Melisi un Yanayi kɛpípi, Yanayi un Yosefi kɛpípi,

²⁵ Yosefi un Matatiyasi kɛpípi, Matatiyasi un Amosi kɛpípi, Amosi un Nahum kɛpípi, Nahum un Esili kɛpípi, Esili un Nakai kɛpípi,

²⁶ Nakai un Maati kɛpípi, Maati un Matatiyasi kɛpípi, Matatiyasi un Simeyi kɛpípi, Simeyi un Yosee kɛpípi, Yosee un Yota kɛpípi,

²⁷ Yota un Yowanaa kɛpípi, Yowanaa un Resa kɛpípi, Resa un Soroparɛeli kɛpípi, Soroparɛeli un Salatiyɛeli kɛpípi, Salatiyɛeli un Neri kɛpípi,

²⁸ Neri un Melisi kɛpípi, Melisi un Ati kɛpípi, Ati un Kosam kɛpípi, Kosam un Elimatam kɛpípi, Elimatam un Eri kɛpípi,

²⁹ Eri un Yosuwee kɛpípi, Yosuwee un Eliyeseɛ kɛpípi, Eliyeseɛ un Sorim kɛpípi, Sorim un Matata kɛpípi, Matata un Lefi kɛpípi,

³⁰ Lefi un Simeyóo kɛpípi, Simeyóo un Yuta kɛpípi, Yuta un Yosefi kɛpípi Yosefi un Yonam kɛpípi, Yonam un Eliyakim kɛpípi,

³¹ Eliyakim un Meleya kɛpípi, Meleya un Mena kɛpípi, Mena un Matata kɛpípi, Matata un Nataa kɛpípi, Nataa un Tafiti kɛpípi,

³² Tafiti un Sese kɛpípi, Sese un Opeti kɛpípi, Opeti un Poosi kɛpípi, Poosi un Sala kɛpípi, Sala un Nasoo kɛpípi,

³³ Nasoo un Aminatapi kɛpípi, Aminatapi un Atimɛɛ kɛpípi, Atimɛɛ un Esiróm kɛpípi, Esiróm un Faresi kɛpípi, Faresi un Yuta kɛpípi

³⁴ Yuta un Yakupu kɛpípi, Yakupu un Isaaki kɛpípi, Isaaki un Apiraham kɛpípi, Apiraham un Tera kɛpípi, Tera un Nahoo kɛpípi

³⁵ Nahoo un Seruki kɛpípi, Seruki un Rakau kɛpípi, Rakau un Falɛki kɛpípi, Falɛki un Epeɛ kɛpípi, Epeɛ un Sala kɛpípi,

³⁶ Sala un Kenam kɛpípi, Kenam un Aripakisaati kɛpípi, Aripakisaati un Sem kɛpípi, Sem un Nowee kɛpípi, Nowee un Lemeki kɛpípi,

³⁷ Lemeki un Matusalem kɛpípi, Matusalem un Enoki kɛpípi, Enoki un Yereti kɛpípi, Yereti un Malaleyɛeli kɛpípi, Malaleyɛeli un Kena kɛpípi,

³⁸ Kena un Enási kɛpípi, Enási un Sɛeti kɛpípi, Sɛeti un Atam kɛpípi, Atam un Uléécɛaa kɛpípi.

4

Setani yɛ Yeesu peikɛɛ

(Matiyee 4:1-11; Mariki 1:12-13)

¹ Yeesu uu Yuriteɛ nkoi-mɛ n leeri Nfáasɔnɛ nn u yipaalɛ. Nfáasɔnɛ nn u kpísi nrí nɛ kucesi kóima-mɛ sí.

² Setani uú ha kei u peikɛɛ siyáa afeena. Uu siyáa sɛ kɛmɛɛ líka lí. Lɛ memáá nkú nn u wai.

³ Setani uu pɛɛ u maa re: Pɔn Uléécɛaa Kɛpípi, a rinóo riparɛ ntí he riké ripóló kukpónó.

⁴ Yeesu uu rinóo ku yósu re: Lí ritélɛ-i wólaalɛ tɛ: Ai iluke nmanɛ yɛɛ yɛ usoi nfáa he.

⁵ Setani uú nɛ keló cáca u sí, uu meyéne mɛsɛ ketɛ nnéi ayóopiyu u nyísɛntɛ

⁶ uu u maa re: Né ayóoyiyu nnyé nnaŋe ne ammule pó he. Anénípe-i kapi lē nnéí wa, né fe aní uyē kam rí la he.

⁷ Pōn né rinwula aa né yáási, lē nnéí yé lipókó wa.

⁸ Yeesu uu rinóó ku yósu re: Li rítelé-i wólaalē te: Upiima mecire kóló kaí ne sá re usoi uké riwula uké yáási.

⁹ Kuníri aku lē mamáa u kpáú ne Yerusalem-pó, akú ha Uléécaa keyo kecáa u tosi, aku u maa re: Pōn Uléécaa Kepipi, a kecáa nké-i mepócíre risápó.

¹⁰ Likumúnjé re li rítelé-i wólaalē te:

Uléécaa yé upitume rinóó he

¹¹ Api pó yéu

kupóna áku kape ne ripare rinyine rinkpóu nnya.

¹² Yeesu uu rinóó u yósu re: Li rítelé-i wólaalē te:

Kape Upiima Upóléécaa peikee póké uketo yē.

¹³ Ké Setani uu méwee mpehē mpehē ne Yeesu m peikee, uu lē memáa ne ketaa u wai un ne kepole keco mé.

*Yeesu ye upikei Kalilee keteni-i kóraane
(Matiyee 4:12-17; Mariki 1:14-15)*

¹⁴ Yeesu uu Kalilee ketē pele. Nfáasone nnaŋe nn ukécáa we. Urinyiri ari ketē kē nnéí kóónú.

¹⁵ Uu ayómeyáhaalee-i n céési, nípá úye un ríyu u waise.

*Nasareti pikó ye Yeesu ye
(Matiyee 13:53-68; Mariki 6:1-6)*

¹⁶ Yeesu uu Nasareti-i kapi pēe u rimmúlú utú ha ne papisi pele. Uu kewénteyaa tunjé kuyómeyáhaalee-i loni yarē kuu ye n ló mecó. Uu yisi re uké Nléécaasimé kēé.

¹⁷ Api antepu Esayi rítelé u múise. Uu ripínne uu yénu kei kai n wólaalē te:

¹⁸ Upiima Nfaasone ye kenémee wele.

U né wéle re [ké pepee ne

mpóocaaí n tú ncón pi lese] ké kó píwekóó Nsímé Kecire riyóó, ké pikpaniikó símisi re pi yé akpanii kémee pi lese, am kó pinyíye símisi re pi yé kam api ye yenu.

Am pē kapi íwe n wai nméhēeese

¹⁹ te ké kunjē kpē ke Upiima uu uipeelēe n nyisene nkó símisi.

²⁰ Yeesu uu lē memáa rítelé pílesi uu ukeikó ri múise uú tone. Písoi pē nnéí pēe kuyómeyáhaalee-i rí we api inípee u wii.

²¹ Uu pēe pi maa re: Nléécaasimé mmú kani nní n kó, neni ke rinóó tē ari li.

²² Anóó nyé ke Yeesu uu m máikēe aa nípá úye loni, ai píri pi wai kuú ne nsímé sone mmú n símisi, api ye pēe maa re: In ne Yosefi Kepipii?

²³ Yeesu uu pi maa re: Ne nyu re nó kenyárú kee n tee re “Upaise, a mepócíre poise” né male. Nó kó né maa re: Tó konle lē ne lē kaa Kaperinawum-pó n wapisi. A kó limécó kupóyu-i wapisi.

²⁴ Uu lē memáa kpá re: Asei kam nó símisine: Api ye antepu úka kusóne yosi ukuyu cire-i.

²⁵ Asei kam nó símisi, pikúmannosi ye pēe Elii kumúnjé piyele Isirayeli-i, ke nkpei nn n wa anjmē ataani ne kuwélé kumúnjé, nkú píima nn kuyu nnéí loni.

²⁶ Uléécaa úu pikúmannosi pē unyine kémee Elii tú, insá uye Sitóo ketē kémee Sarepita-pó rí we.

²⁷ Piyó ye kó pēe kulúí wele Isirayeli-i antepu Elisee kumúnjé, nípá ne lē, piuka úu wole uké fú, insá Sirii ukó Naama mecire.

²⁸ Ké pē nnéí pēe kuyómeyáhaalee-i rí we api lē n kó, kuwóí aku pi wai.

²⁹ Api yisi api u toróí api ne kuyu lelu, apí ne rikúú tē kecáa ke pikuyu aku m mómaalē taá re piké ha kei-pó u riláume.

³⁰ Amá uu nnánnári wai uu pikepáápáá tiki uu tómpó.

*Untrihélaa unyine nsimé
(Mariki 1:21-28)*

³¹ Yeesu uu pēe Kalilee ketē kémee Kaperinawum-pó sí. Uu kewénteyaa ketúnjé písoi Nléécaasimé céési.

³² Umeccélaa ye pēe píri pi wele, liriýíkí re u céésile ne ínnaŋe.

³³ Kuyómeyáhaalee kémee, untrihélaa unyine un we. Uu pipupukee kápáá.

³⁴ Ah! N-ye kaá ne ró wéési, Nasareti ukó Yeesu? Pó kale re póké ró náa? Ne pó nyule re Uléécaa ye pó wéle uu iyaa yekei.

³⁵ Yeesu uú ne ku cési uu ku maa re: A riséé aa usoi uyē kémeé lelu. Kuníri aku písoi kecōpe ketē u tapu aku pēe ukeméé lelu áku líka u wa.

³⁶ Ai pinnéi nnóo yipu api pimεcεpεcire m máikεεne re: kpí! Nsímé ní-ye mpuri ye mmú? Usoi nkó ye aníri rinóo hεle ne rínanje aá lelu.

³⁷ Api Yeesu rinyiri ne ketē kē nnéi kóónu.

Yeesu ye pitóikó kulúí paise
(Matiyee 8:14-17; Mariki 1:29-34)

³⁸ Yeesu uu Pisuífi kuyomeyáhaalee-i léeri uu Simóo keyo sí, Simóo ulóhóni ipinje in meyá toluú lín u pekési. Apí ne Yeesu téni re uké u paise.

³⁹ Uu ukεcáá pε, uu kupinjetoi rinóo hε ne kuwóí, kupinjetoi aku u kpáii, uu mese ne mese yisi uu pikεcáá paí.

⁴⁰ Itunje melólé-maá, pε nnéi pεε itóí ncεpuri pitoikó m má api ne Yeesu pi lεεpó. Uu nípá úye kecáá anípe laa uu pi péise.

⁴¹ Aníri aa kó písoi meyá kέmεé lelu an pupukεε re: Póo Uléécaa Kεpipi. Amá Yeesu uu né a cési uu nsímé ne a yulu, aníri ricuruu ye nyu re Yeesu ke Uléécaa uu wéε.

Yeesu ye Pisuífi ayomeyáhaalee-i Nléécaasimé yóólé
(Mariki 1:35-39)

⁴² Kai n weesi, Yeesu uu kuyu lelu uu kei ke úka úu ní we sí. Tisoiwuí ari piwélaa u loni. Kapi u n lεεpó, apí n la yare uké pikekúrí n we, úu kape pi riyá.

⁴³ Amá Yeesu uu pi maa re: Li pise re kέ Uléécaa iyóopi Nsímé Kεcire ayu acó símisi. Lē nnya ke Uléécaa uu né tumme.

⁴⁴ Uu Kalilee Pisuífi ayomeyáhaalee-i Nléécaasimé n símisi.

5

Yeesu ye pipiretiki fot séi
(Matiyee 4:18-22; Mariki 1:16-20)

¹ Kεyáa kenyine ke Yeesu uu Kenesareti kupiye ritime nyenu, písoi pin u kálaapo re piké Nléécaasimé kutu rico.

² Uu áninói até kuritime yenu, pikpíntomécópíi pin akεmεε léemε api pianyerj n hεεre.

³ Yeesu uu kúninói kuse-i loni af ne sá Simóo kukó. Uu u maa re uké ne nkáripí ritíme ketaa wa. Yeesu uu kúninói kέmεε tone uu risoiwuí icélaa koru.

⁴ Kuu nsímé m masí, uu Simóo maa re: A ne kúninói kεcímé-cimé-mē ha, nó ne pipóséncó ani pεε nóanényerj fóm ani ikpíntomé cópíi.

⁵ Simóo uu rinóo u yósu re: Sáa, kesine nké nnéi kari keisi ári kó pεε líka yē. Amá kai nní póo re kέ anyerj fó, né fó.

⁶ Api anyerj fóm api ikpíntomé paála íi kumúnjé má, anyerj ticuruu aá n céérii.

⁷ Api pipisencó pεε kúninói kucó-i ní we séiri re piké pi lé. Pē apí hapó api áninói keté ikpíntomé yipu, áninói ricuruu an la aké miríi.

⁸ Ke Simóo Piyεε uu lē n yé, uu Yeesu keyu-i wúla uu re: Upíima, a ne ketaa né wa, ne ukópekóó le!

⁹ Iwame ye Simóo ne pē ticuruu pεε ukekúrí ní we wale, ikpíntomé píima iyē kapi keyáa kε n cópíi nnya.

¹⁰ Lē cire kai kó Simóo pisencó Yakupu ne Yohani ne Sepetee sipipi wa. Amá Yeesu uu Simóo maa re: Iwame íi kape pó wa. Kaí ne neni rimpá, né tíyese aa písoi pεε yé né rintíki wéési.

¹¹ Api pεε pianinói ne ketē-mē sí, api nípá yo yá api Yeesu tiki.

Yeesu ye uyó unyine paise
(Matiyee 8:1-4; Mariki 1:40-45)

¹² Ke Yeesu uu kuyu kunyine-i ní we, utisi unyine yεε keyó m pólúu uú hapó. Kuu Yeesu n yé, uu keteni-i pa uu kέyu ketē tahu uú ne u téni re: Upíima, pón n la, pó né wole am funi.

¹³ Yeesu uu kunípe saapo uu u ca uu re: Ne lale, a peí! Keyó ake mese ne mese tene.

¹⁴ Yeesu uu rinóo u he re: Kape úka nsímé mmú símisi. Amá a ha mepócíre uyεε ye Uléécaa inyóonse n wa nyíse uké yé lē kaa ní we, aa limemáa ihεε hε aá ne mepócíre nyóonse yare kai Moisi isé kέmεε m pise, nípá úye uké yé te pō peí.

¹⁵ Yeesu rinyiri ari pεε kumúnjé kpe-i kuyu n kóónulé hái, asoiwuí aa ye u kálisi aké unsimé kutu rico uké kó ne aitói a paise.

¹⁶ Amá Yeesu uu ye kei ke písoi ápi ní we sí uú ha keyóme yáási.

Yeesu ye kékankáláká kenyine paise
(Matiyee 9:1-8; Mariki 2:1-12)

¹⁷ Keyáa kenyine ke Yeesu uu we un pisei céési. Pifarisi ne pepere isé n nyu pin ukekúri tã. Kalilee ne Yutee sité ayu-i ne Yerusalem kapi léenti. Upiima nnanje ye pee Yeesu kecáa wele, un ne pisei poisente.

¹⁸ Pisei pinyine api hapo pin kékankáláká risánjáapóré wailé. Api wéési lé kapi yé ne kéyo ke-i n lompo piké Yeesu keyu-i ke yekei.

¹⁹ Amá api ceri mē kapi yé ne ke n lompo, ke pisei api kultú n tasi nnya. Api ne itúhaa kecáa ke taá, api itúhaa pére, api ne risánjáapóré tē pisei pee n cápínelē kecōpe Yeesu keyu-i cépisepo.

²⁰ Ke Yeesu uu pinfatene n yé, uu utóikó maa re: Ne apókópe pó sárei.

²¹ Isé picélaa ne Pifarisi api kemúnjé loni, pin tee re: Usói úye kecire ye nkó un Uléécaa lámisi? Wóo yé fe uké akópe sárei? Uléécaa macire yee yé fe.

²² Yeesu uu pinfasimé cērupo uu pi maa re: Yo nnya kani nfasimé mmú mpuri má?

²³ Anóo nnyé ketē kecōpe, riye tee fákú ne ricó. Ke usói uu yé kékankáláká ní maa re: Ne apókópe pó sárei nēe kuu yé ke ní maa re: A yisi a sōne?

²⁴ Ne la paké céri re Usói Kepipi ye ketē kecáa nnanje mále keké ne pisei akópe pi sárei. Uu pee kékankáláká rinóo he re: A yisi a ripósánjáapóré pílesi aá kulu.

²⁵ Mese ne mese, usói uu nnpá úye keyu-i yisi uu risánjáapóré tē kémeē kapi pee u n finselē sakaa, uu nkúlecee póló un Uléécaa rinyiri taáselē.

²⁶ Ai nnpá úye nnóo yipu. Api Uléécaa rinyiri taáse, iwame ii pi sūtúni pin tee re: Tó neni mēwai kecire yē!

Yeesu ye Lefi sée re uké u ritiki

(Matíyee 9:9-13; Mariki 2:13-17)

²⁷ Lē memáá, Yeesu uu léeri, uu ulampooyóo unyine kapi ye n sée re Lefi yenu un lampoo keyóo-i tã. Yeesu uu u maa re: A né ritiki.

²⁸ Lefi uu yisi uu linnéi yá uu u tiki.

²⁹ Lefi uu limemáá iluke kecire ukeyo-i u wai. Pilampooyóo meyā ne pisei picó pin kesé keluke ke-i we.

³⁰ Ai ne Pifarisi ne isé picélaa risá, api Yeesu pipiretiki maa re: Yo nnya ke nó ne pilampooyóo ne pikópekáo ani kesé le?

³¹ Yeesu uu rinóo pi yósu re: Pisei pee isare n láárú ápi upoise pise, amá pitóikó pee upoise pise.

³² Am ka re ké pisei pee aseí n tíkílē sée, amá pikópekáo nnya kam ka re piké pimēfine conse.

Yeesu ye anóopahaa nstímé wai

(Matíyee 9:14-17; Mariki 2:18-22)

³³ Pisei pinyine api Yeesu maa re: Yo nnya ke Yohani pipiretiki ne Pifarisi api ye anóo paasi api ye kó keyóme yáasi nnpá píyei. Amá pó pipiretiki pin le pin kó níru?

³⁴ Yeesu uu rinóo pi yósu re: Nó músu re usói yé unósí kpísi un we, upisane api pee anóo paasii? Aai, mmē nín we.

³⁵ Li yé kam api kumúnjé kunyine-i unósikó uyē pikecōpe lese api ne tómpo. Péé uye-i kapi yé pee anóo paasi.

³⁶ Yeesu uu kenyárú pimáa pi kpá re: Uka úu ye kusánjáa fale kepampi ne kusánjáa kpure tápisi. Lin lé n wa, kusánjáa fale kuu lé ticeéri, kepámpi kē kuu n lése áke kó kukpure kémeē waine.

³⁷ Uka úu ye píta pelē kukónenuj kpure-i sūtú. Lin lé n wa, píta pē ne ye anúrj tikpáfúsele, ai wai píta ne lianúrj ye mēwoo wa.

³⁸ Amá anúrj fale-i kapi ye píta pelē sūtú.

³⁹ Uka úu ye kó píta fale káipi un pipelē pinírē m masí. Pi ye re pipelē pee pikecire.

6

Yeesu yee kewénteyaa ute

(Matíyee 12:1-8; Mariki 2:23-28)

¹ Kewénteyaa tunjé kenyine ke Yeesu uu kecare kémeē sōne un tósu. Upipiretiki api mēpipi n kpéeni pin pianipe-i tekeise pin takai.

² Pifarisi pinyine api pi maa re: Yo nnya kani lé ke isé ii ní maa re pisei ápi kape ye kewénteyaa ketúnjé wa wai?

³ Kei ke Yeesu uu pee pi pese re: Lē nnya áni lé ke Tafiti uu kumúnjé kpe-i ke nktú nn u ne upikó n wa keenlē, nēe yo?

⁴ U Uléécaa keyo-i lonle uu akpónó kapi Uléécaa n yekei kpísi uu le, uu kó upikó pa, lin kó ne irósé-i wólaalē te pepere ye Uléécaa inyóonse n wa piwéése nmane pee yé fe api a le.

⁵ Yeesu uu kó pimáa pi kpá re: Né, Usói Kepipi, nēe kewénteyaa ute.

*Utisi uyee kunipe kope m ma
(Matiyee 12:9-14; Mariki 3:1-6)*

⁶ Kewénteyaa ketúnjé keco keniyine, Yeesu uu kuyómeyáhaalee kuniyine-i loni un pisoí céési. Uu kei utisi uniyine leepo ne kunipe luke-luke kope.

⁷ Isé picélaa ne Pifarisi api Yeesu kutu n colē piké yé in te u yé kewénteyaa ketúnjé usoi paise, likumúnjé re pi pee kewáána wésile piké ne akópe u n lapaase.

⁸ Amá Yeesu ye pee pinfasimé cérile. Uu unípekópekoó ma re: A yisi a nyere mpá úye uké pó yé. Utisi uu yisi uu nyere.

⁹ Yeesu uu pee pi ma re: Ne nó pise re iye kai irósé kéme pise? Li pise re toké kewénteyaa ketúnjé lisone née likópe wa? Te toké usoi nfaa lo née toké u kpu?

¹⁰ Uu pinnéí nyáneí uu pee limemáá usoi uyē ma re: A kupónipe ritunáme. Uu kunipe tunápo, kunipe aku pélu.

¹¹ Amá ai mpí pó tóosi api pimécopécire n kenene pin lē kapi yé ne Yeesu n wa taikée.

*Yeesu ye pitume kefi ne pité wée
(Matiyee 10:1-4; Mariki 3:13-19)*

¹² Yeesu uu likumúnjé kpe-i kekúupi taá re uké keyóme yáási. Kesine nnéí kuu kei tone un Uléécaá yáási.

¹³ Kai n weesi, uu upipiretiki séi, uu pikécopé kefi ne pité wée uu pi séi re pitume.

¹⁴ Pēpee Simoó kuu rinyíri n he re Piyee ne uyē uwá Antiree ne Yakupu ne Yohani ne Filipu ne Patelemii

¹⁵ ne Matiyee ne Tomaa, ne Alifee kepipi Yakupu ne Simoó yee ukuyu ní la

¹⁶ ne Yakupu kepipi Yutasi Isikariyóoti yee ní ka uu kepire Yeesu yái.

*Yeesu ye céésile un ko itói paise
(Matiyee 4:23-25; 5:1-12)*

¹⁷ Yeesu ne upipiretiki api kekúupi cepime api kutē mmé weri, kei ke upipiretiki meya api ní we. Yutee ketē nnéí pisoí meya pin ko kei we, ne Yerusalem pikó ne Tiiri ne Sitóo menimaa ritime ayu pikó.

¹⁸ Pi cápínemele piké Yeesu icélaa kutu rico, api ko piitói pi paise. Pē ke aníri aa m pēkesi api pélu.

¹⁹ Mpá úye uu náási uké u rica, liryíki re u pee rínanje nnyine mále un ne pinnéí paiseente.

Nnare ne ptweluke

²⁰ Yeesu uu upipiretiki inípee wii uu re:

Nó mpí nóo nní íwe m má, nó pínarekome le.

Nóo Uléécaá iyóopi te.

²¹ Nó mpí nóo nní nkú n tū,

nó pínarekome le, nó keyáa lapune.

Nó mpí nóo nní n téní, nó keyáa sényine.

²² In te pisoí ye nóinépuri yulu,

api nó lákase, pin lámisi pin

ko nónnékópe símisi re nó Usói Kepipi ne kefa tene nnya,

nó pínarekome le.

²³ Tikpákará tē tico ke pipisaa apí pee antepuye wa. In te lelee nó leeme, nórinépóo riké n lááru, ani ne mpóonare co, nóinéhe ye keyómecaa-pó piyele ái kumúnjé má.

²⁴ Amá nó mpí nóo nní ní má, íwe kani topori,

nó nónnénae piluke masile.

²⁵ Nó mpí nóo neni nní n lepaalē, íwe kani topori,

nkú ye sóntile nké nó wa.

Nó mpí nóo neni nní n sényi, íwe kani topori,

nó mpócaai-i lonine ani ténisi.

²⁶ In te mpá úye ye nónnésone símisi, íwe kani topori, likumúnjé re lē ke pipisaa apí pee antepuye nōme wai.

*Ani nópinélaaro n la
(Matiyee 5:38-48; 7:12a)*

²⁷ Nóo nní kutu né n colē, ne nó símisile re ani nópinélaaro n la, ani pēpee nó n yúlu lisone n wai,

²⁸ ani pēpee awéeri nó n wai anóo sone ritikise, ani pēpee íwe nó n wai kecáá n welu.

²⁹ In te usoi ye kumóri kuse-i kepese pó to, a kutóroo u rituná, usoi un kupókpélenku pó n yosíé, a tíyese uké ko kepótúkanka tene kpísi.

³⁰ Mpá úye yee linyine pó we a li u he, úye un ko lipókó linyine pó n yosí, kape li u korí.

³¹ Lē kani ní la pico piké nó wa, ani ye limeco pi wa.

³² In te pɛpɛɛ nó n̄ la ŋmanɛ kaní la, ihéé ÿye icɔ kani pɛɛ mé. Pikópekɔs ricuruu ye pɛpɛɛ pi ní la lalɛ.

³³ In te pɛpɛɛ lisɔnɛ nó n̄ wai ŋmanɛ kani ye lisɔnɛ wa, ihéé ÿye icɔ kani pɛɛ mé? Pikópekɔs yèè kɔ lɛ walɛ.

³⁴ In te na tálɛ te pɛ kani n̄ lonse yé nó héele, ihéé ÿye icɔ kani pɛɛ mé? Pikópekɔs ricuruu yèè pikópekɔs lonsele pin tálɛ te pi yé lɛ kapi n̄ lonse ritísí linyine pi hééle.

³⁵ Amá nɔ́kɛ n̄pínéláarɔ n̄ la, ani lisɔnɛ pi n̄ wai. Ani kape ye n̄ tálɛ te pi yé nó hééle ani kelenɛ pi lonse. Nó ihéé kecire yé ani póló Uléécáa ye n̄pá yo kecáá n̄ tú sipipi, likumúnjé rɛ u pɛpɛɛ ápi rícere m̄ má nɛ p̄isoi kpákárá lalɛ.

³⁶ Ani ye n̄nɔ́mɛ́cɔpɛ́c̄ire ÿwe ténáanɛ yarɛ kɛ N̄únɛ́sáa uu ye ÿwe nó n̄ té mɛcɔ.

*Ai we rɛ tɔkɛ ye picɔ akópe m̄ palɛ
(Matíyee 7:1-5)*

³⁷ Ani kape ye picɔ akópe m̄ palɛ, Uléécáa uu kape kɔ nɛ nó akópe m̄ palɛ nnya. Ani kape ye picɔ nɛ túhaanɛ, Uléécáa uu kape nɛ nó n̄ túhaanɛ nnya. Ani ye picɔ akópe pi sárei, Uléécáa uu n̄nɔ́nɛ́kɔ nó sárei.

³⁸ Ani ye picɔ hɛ, Uléécáa uu nó hɛ. Pi nó músunɛ ai yipu aí wure api t̄ɲa-t̄ɲa api nó kópo. Kemúnjé kɛ kani ye nɛ picɔ m̄ musí kapi kɔ nɛ nó músunɛ. Ai líka nnya, Uléécáa ye músunɛ ai yipu uu t̄ɲa-t̄ɲa uu t̄r̄ii uu nó kópo. Kulú kpɛ kani ye nɛ picɔ m̄ musí kucɔ kɛ Uléécáa uu kɔ nɛ nó músunɛ.

³⁹ Yeesu uu kɔ kenýárú kpá rɛ: Unýíye úu yé fe uké unýíyɛcɔ t̄ar̄i. Lin lɛ n̄ wa, pinné ye ha kuhóre-i líp̄ɔnɛ.

⁴⁰ Uyɛɛ pikei m̄ peikeɛ úu ye uyɛɛ pi u m̄ peikeɛɛ n̄ fe. Amá uyɛɛ pi m̄ peikeɛ un̄ pikei n̄ ceri r̄sɔnɛ, u nɛ uyɛɛ pi u m̄ peikeɛɛ yé n̄ sá.

⁴¹ Yo nnya kaa keyúipi kɛ upómáreɔ menipɛɛ-i ní we nyáni áa pɛɛ kenawelɛpi kɛɛ mɛpókó-i ní we nyáni?

⁴² Iye kaa yé fe aa upómáreɔ maa rɛ: Unámáreɔ, a riyá kɛ keyúipi kɛɛ mɛpónipɛɛ-i ní we lese, p̄áa pɛɛ kenawelɛpi kɛɛ mɛpónipɛɛ-i ní we lese kelenɛ. A t̄íye p̄ɔ kecáá kecáá mewai má kpa! Kenawelɛpi kɛɛ mɛpónipɛɛ-i ní we kaa yé mefóí lese aa pɛɛ r̄sɔnɛ n̄ nyáni áa nɛ keyúipi kɛɛ ucɔ menipɛɛ-i ní we lese.

*Kuléé nɛ kuapipi kecáá icélaa
(Matíyee 7:16-20; 12:33-35)*

⁴³ Kuléé kpɛɛ isarɛ n̄ lóárú áku ye apipi kópe mari, kuléé toikó áku ye kɔ apipi sɔnɛ mari.

⁴⁴ Pi ye n̄pá kuléé kúye nɛ kuapipi cerilɛ. Ápi ye sinipeleépi kecáá aífiki tɔ, ápi ye kɔ ahífíhí kecáá arɛɛɛ tɔ.

⁴⁵ Lisɔnɛ kɛ usoi sɔnɛ uu ye ukɛfa-i léseme, usoi kópe p̄ɔ líkópe ukɛfa-i léseri, likumúnjé rɛ léle usoi kɛfa-i n̄ yipaaɛ kɛ nn̄ɔ nn̄ ye símisi.

*S̄tyɔ sité sinyine kecáá n̄smé
(Matíyee 7:24-27)*

⁴⁶ Yo nnya kani né sélei rɛ Up̄iima, Up̄iima áni pɛɛ lɛ kam nó n̄ céesi wai?

⁴⁷ Ani t̄íye kɛ nó nyíse lɛ kɛ uyɛɛ nn̄ésímé kutu n̄ cólɛ un̄ nɛ n̄ keisi úú nɛ menyíne ní we.

⁴⁸ Liute ye we yarɛ usoi yeɛ k̄yɔ m̄ móm uu túni ai cimisi uu kepare tulu, uu kekecáá rikúú t̄osi. Kɛ ikóí ii n̄ yi ii waa, míni amɛ kɛ fe, amá áme kɔ fe meké kɛ rit̄ɲa-t̄ɲa, likumúnjé rɛ kɛ m̄maalenlɛ r̄sɔnɛ.

⁴⁹ Amá uyɛɛ nn̄ésímé kutu n̄ cólɛ úu p̄é nɛ n̄ keisi ye we yarɛ usoi yeɛ k̄yɔ m̄ móm uu n̄taai pure-pure kecáá kɛ t̄osi, rikúú ári we. Kɛ ikóí meni amɛ kɛ r̄ir̄fe, mese nɛ mese kake t̄h̄ɔ ake foru t̄éké-t̄éké.

7

*Yeesu ye R̄om us̄ɔ́ca kpéè unyine ukeikó p̄oise
(Matíyee 8:5-13)*

¹ Kɛ Yeesu uu p̄isoi pɛɛ u n̄ kálaalɛ ifaaci piwai ní masí, uu yisi uu Kaperinawum t̄ɔmp̄ɔ.

² R̄om us̄ɔ́ca kpéè unyine ye pɛɛ ukeikó unyine mále, úu ye uukeikó uyè kecáá kɔ. Ukeikó uyè un̄ p̄óslú, ticuruu un̄ kekpo nyahai.

³ Kɛ us̄ɔ́ca kpéè uyè uu n̄ kó pin Yeesu n̄smé símisi, uu Pisufi piwéɛɛ tum te piké ha u séeme uké uukeikó p̄oise.

⁴ Api Yeesu kémɛɛ tuip̄ɔ apí nɛ meýá u t̄éni rɛ: Usoi uyɛɛ nɛ sá rɛ p̄aké u lé.

⁵ U nt̄ɔpuri lalɛ r̄sɔnɛ. Uyɛɛ kɔ kur̄ýóm̄eyáhaalee m̄ɔ.

⁶ Yeesu uu pɛɛ pi tikip̄ɔ. Kuu k̄yɔ n̄ nyahaip̄ɔ, us̄ɔ́ca kpéè uu upisane tump̄ɔ rɛ piké u maa rɛ: Up̄iima, kape mɛp̄óc̄irɛ r̄icón̄. Am̄ nɛ sá rɛ p̄aké kenéyɔ ló.

⁷ Ne rinécúruu yenle re ám tu re ké kepómee hapo. Amá a rinóo he unékeikós uké péi.

⁸ Né ticuruu ye piwéése mále nen pi pakarelé, nen kó pisóoca má pee né m pakarelé, nen piunyine m maá re uké méye ha, u ye hale. Nen kó ucó m maá re uké kam, u ye kale. Nen kó unékeikós m maá re uké linyine wa, u ye li wale.

⁹ Ke Yeesu uu anóo nyē n kó, usóoca kpéē uyē isoi ii u sonesi. Uu pansē uu písoi kulúti pee u n tikilē maá re: Ne nó maá re nípá Isirayeli kēmee, ám píkaí nfatene mmú ncó yenaalē.

¹⁰ Pē kuu n tú api kēyo-i pēpēo api ukéikós uyē leepo un isare láárú.

Yeesu ye ukúmannási unyine kewā nfaa peseme

¹¹ Kai kóso n weesi, Yeesu uu kuyu kunyine kapi ye n sée re Naini sí. Upiiretiki ne risoiwúf tin u tikilē.

¹² Kumúnjé kpe-i kuu kuyu kepo n nyahaiṗo, uu yénu pin ne kesoiópē pikúlaa tósu. Ukúmannási unyine kewā cirenínje kapi lē ne tósu. Kuyu pikó kulúti pin ne unósi uyē tú.

¹³ Ke Yeesu uu u n yē, íwe ii u wai uu u maá re: Kapē té!

¹⁴ Yeesu uu nyósópō uu asoiópēmule ca, pēpēe n topori api nyere, Yeesu uu re: Keṗmánepi, ne rinóo pó he, a yisi!

¹⁵ Kesoiópē ake cānáráá ake nsímé kápáá. Yeesu uu keuni ke pa.

¹⁶ Iwame ii pinnéí loni api Uléécaá rinyiri taáse pin tee re: Antepu píima ye kerócope rikpáfúmele. Uléécaá ye kale uké umpuri come!

¹⁷ Nsímé mmē nn Yutee keté nnéí ne kemeko sité kēmee kóónú re lē ke Yeesu uu wa.

Yohani Uniwole pitume

(Matyee 11:2-19)

¹⁸ Yohani pipiretiki api lē nnéí u símisi. Yohani uu pikecōpe pité séí,

¹⁹ uu Upíima kēmee pi tum te piké ha u pise re: Póo usoi uyē kapi mekee-me n tee re u sónti néē unyine ucó ye kepíre wemele?

²⁰ Kapi Yeesu kēmee n tuipō, api u maá re: Yohani Uniwole yee ró tumme re tóké pó pise re: Póo usoi uyē kapi mekee-me n tee re u sónti néē unyine ucó ye kepíre wemele?

²¹ Kumúnjé kpé kēmee, Yeesu un písoi meyā itói pōisente, un aníri pi pései un pinyíye meyā inípeē wúkulente.

²² Uu pee Yohani pitume maá re: Ani mpō ani ha lē kani n yē ani kó kom Yohani keenkee: Lelee re pinyíye ye nyánile, síkankáláká sin sónē, piyó pin wole pin funi, pitusuí pin kómēi, pikpōkpō pin yisikee, piwékoó pin kó Nsímé Keciṗe ke písoi api pi n yóólē kómēi.

²³ Uye unsá né nnya n loó, liute ye únarekome le.

²⁴ Ke Yohani pitume api pitóhē n masí, Yeesu uu Yohani nsímé písoi pee n cápínelē n símisi re: Yo kani kucesi kóima-i piyéne ha? Kekpápi ke kuyó aku n fikíisee, néē yo?

²⁵ Yare yo kani pee piyéne ha? Usoi yee melape keciṗe n lapaalē yee kei we, néē yo? Amá siyóopiyo-i ke pēpēe ilú néíkoó n tánti pin isoi le opí we.

²⁶ Yare yo keciṗe ṗmaá kani pee piyéne ha? Antepu unyine, néē yo? Amá aseí kecáá uyē kani nní n yē ne antepu fele.

²⁷ Likumúnjé re Yohani nsímé kai Nléécaasímé ritelé-i wólaalē te:

Unétume ye nkó kam n tumme

uké ne kekpeé pó wa

uké mpócéē nyóonse.

²⁸ Yeesu uu pímaá kpá re: Ne nó símisile re ápi unyine maraalē yee Yohani n fe, nípá ne lē, pēpēe Uléécaá iyóopi kēmee n we kecōpe uyeē n fíllē ye u fele.

²⁹ Kuyu nnéí ne pílampooyóó pee Yohani nsímé kutu riíco api tíyese uu míni pi wole. Pi cerile re Uléécaá yee aseí ute.

³⁰ Ke Pifarisi ne pēpēe Uléécaá isé n nyu api n yē re Yohani tú kapē míni pi wole, li nyísele re lē ke Uléécaá uu ne pi n la kapi kepíre rito.

³¹ Yeesu uu pímaá pi kpá re: Uye kam yé ne nfáani písoi múñeisene? Uye kapi ne menyíne we?

³² Pi nkpáni yare siwá see kēyaála-i n tú, sí ne sisico sin séleine asi ye re:

Tó asú símisile, ani yúlu áni yesi,

ari síkpoyome yom, áni té.

³³ Likumúnjé re Yohani Uniwole ye kale tú ye iluke li, uu ye kó píta n ntí, ani re u uníríhēlaa le.

³⁴ Usoi Kepipi póo weri ken le ken níru, ani kó re: Ani usoi nkó nyánii, píluke ne píta nkó ṗmane mee uyē we. Ticuruu u kó pílampooyóó ne píwaikópēkóó píco usane le.

³⁵ Amá pēpēe u n ṗmureí ye nyíselenle re Uléécaá mewéésešohó ye me.

Yeesu ye Ufarisi Símao keya-i we

³⁶ Ufarisi unyine uu Yeosu séi re piké kesé iluke li. Yeosu uu usoi uyē keyo sí uú tone uu le.
³⁷ Kuyu kpē unosi unyine yee mefine kópe m má un we. Kuu n kó te Yeosu ye Ufarisi uyē keyo-i we un iluke le, uú ne kenúntipi ne tulaali meyipē sí

³⁸ uu Yeosu kepire nyere, uana-mē. Uú n tēni uu Yeosu ana ménini folu, uu limemáa ne unnyúpi a tinnente, uu a pira uu tulaali akécáa kōoni.

³⁹ Ke Ufarisi uyee Yeosu kusáne n wai uu lē n yē, uu ukefa-i n tee re: Usoi nkó un pee mesei antepu, u yé pee unosi nkó yee nní u n cárii ceri re wó lo, u yé kó pee céri isoi iye mpuri kuu le. Unósi lo yee mefine kópe m má.

⁴⁰ Yeosu uu pee Ufarisi rinóo yósu re: Simáo, ne nnyine mále ké pó male. Simáo uu rinóo pese re: Saa, a male.

⁴¹ Yeosu uu re: PISOI PITÉ PEE NE UWÓLONSE RIWÓME MÁ. Use un ne riwóme u má nwóóweni siwóó píle píle menupú, uó póon ne riwóme u má nwóóweni mepipi kuwóó.

⁴² Piketé kē úka úu kó pee fene uké uriwome hééle. Uwóolonse uu piketé sárei. Piketé kē kecópe úye yee yé meýansei uwóolonse uyē n la?

⁴³ Simáo uu rinóo u yósu re: Ne músu re uyē tiwome tee m piye yee yé meýá u n la. Yeosu uu re: Pó alari mále.

⁴⁴ Uu lē memáa unósi uyē-mē pansepó, uu Simáo maa re: Pó unósi nkó yéé? Ne kepóyo-i lommele áa míni né he re ké anéna riké, amá uyē ne anéna umenini fóile uú ne unnyúpi a tinnente.

⁴⁵ Áa né ripira re kusáne kaa né yósu, amá kam ne n lomme kuu nní né yáhaanke uú ne anéna tini.

⁴⁶ Áa mékpó rinéyo kecáa kōonu *, amá uyē ne tulaali anéna kecáa kōonule.

⁴⁷ Lē nnya kam pó tee re: Nla píima kuu né ní nyíse ye nyísele re pi uakópe nnéi u sárei. Amá uyē kapi nkáripí n sáreile, nkáripí kuu ye unla nyíse.

⁴⁸ Yeosu uu pee unósi uyē maa re: Ne apókópe pó sárei.

⁴⁹ U ne pepere kesé n le api pisifa-i n símisi re: Usoi úye mpuri lo yee akópe n sárikee?

⁵⁰ Yeosu uu pee unósi uyē maa re: Mpófatenē ye pó yóriyele, a n nje ne nkínjine.

8

Pinósi pee pee Yeosu n tikilē

¹ Lē memáa ke Yeosu uu ayu maa ne ayu sínsá rikóónú un Uléécaa iyóopi Nsimé Kecire yóólē. Upiretiki kefi ne pité

² ne pinósi pē kuu aníri m pései ne pē kuu m poísente pin u tikilē. Maari kapi n sélei re Makitala ukó kapi aníri aseei m pese ne

³ Cusa yee Erooti keyo kecáa ní pallē unosi Yohana ne Susaani ne pinósi meýā pee pee pilikó ne Yeosu ne upipiretiki n lēni.

Ulukaa kenyárú

(Matiyee 13:1-9; Mariki 4:1-9)

⁴ Ayu kulú kímee ke pISOI API YE PEE LEÉPO API YEESU LEÉPO. Ke pISOI API N CÁPINE, UU KENYÁRÚ MAA RE:

⁵ Utisi unyine yee ilukepuri pifóme leepó, ico ii ricéetime lólu api ikécáa cōpisi sintúipi asi i le.

⁶ Ilukepuri ico ii kepare kecáa lólu. Kii n le, ii kóósi, ke rínjine rín ní we nnya.

⁷ Ico ii sínipeleépi kímee lóipo ii lelu, sínipeleépi asi mese ne mese i hila.

⁸ Amá ilukepuri ico ii ne ketē sone sá, ii lelu ii papisi ii máru rísone. Yeosu uu pimáa kpá re: Ani kutu rico rísone, úye un ukóme uu kóm.

Yo nnya ke Yeosu ul ne sinyárú céési?

(Matiyee 13:10-17; Mariki 4:10-12)

⁹ Yeosu pipiretiki API KENYÁRÚ KÉ ASEI U PISE.

¹⁰ Uu rinóo pi yósu re: Nó ke Uléécaa uu uiyóopi nsímé mee m pékaalē cereise, úu pē cereise. Amá picó ye nípa yo kómelle yarē sinyárú líké wa re pi rísone pallē amá ápi kó pee rísone nyáni, pin rísone kutu cōlé ápi kó pee rísone kómei.

Yeesu ye ulukaa kenyárú aseí lese uu símisi

(Matiyee 13:18-23; Mariki 4:13-20)

¹¹ Kenyárú kē aseí ye nnyé: Ilukepuri yee Nléécaasímé.

¹² PISOI PINYINE ISOI YE RICÉETIME TĒ MECO WELE. PI YE KONLE, AMÁ KUNÍRI AKÚ WERI AKU NSÍMÉ MMĒ PISIFA-I LESE ÁPI KAPE NE KEFA N TENE LÍKÉ PI N YÓRIYE NNYA.

* 7:46 Mékpó pikoonu ríyu kecáa: Kusáne piyós ye pi Pisuifi kímee. Tiyu piwaise ye pi.

¹³ Pico ye keparecaá kē meco wela: Pi ye Nlécaasimé kónle api n yósu ne mpónare, amá api ye n tíye nké pikemeé iníñj wa, ápi ye kefa tene liké nánai. Ncón nn n ka, api nfatene yálapa.

¹⁴ Ilukepuri iyee sínipeleépi-i n loó ye we yarē pepee ye n kó, amá api tíyese nfasimé ne memá ne keté kecáá lila ai n hila ápi ye pee rikáhákáhá ne kété-pa.

¹⁵ Ilukepuri iyee keté sone-i n loó ye we yarē pepee Nlécaasimé kutu rinco api pisifa-i n mülü, api n n tikilē ne kefa kese api nmasópú nn kulaa pi wai.

Kéfiráa kenyárū
(*Mariki 4:21-25*)

¹⁶ Yeesu uu re: Uka úu ye kéfiráa risé uu kucári ke kipi nēe uu kefine metene ke pésu. Amá keló cáca kapi ye ke ritəsi liké ne n wa re pē nnéi pee kéyo-i n lompo ye metéí yé.

¹⁷ Lē nnéi lee pee m pékaalē ai kúyene wai, lē ke nra úye úu pee kúyene ní we ai metéí kémeé léeri.

¹⁸ Ani nómenécire tí ne lē kani ye nsimé n kó. Likumúnjē re uyee m má kapi ye pípa rikpa, amá úye unsá m má, nkáripa mmē kuu m má kapi u yósune.

Yeesu uni ne upiwā
(*Matiyee 12:46-50; Mariki 3:31-35*)

¹⁹ Yeesu uni ne upiwā api weri api u leeri, amá api fe piké ukemeé tuipó, ke pisoi api kulúí n tási nnya.

²⁰ Api pimékame Yeesu símisi re: Upóni ne pipówá ye ketahai nyenu pin la piké pó yé.

²¹ Amá Yeesu uu pinnéi maa re: Unéni ne pinéwá pee nní pepee Ulécaá Nsimé kutu n cóle pin lē knn pi m piše tikilē.

Yeesu ye meyo píma menyine riséese
(*Matiyee 8:23-27; Mariki 4:35-41*)

²² Keyáa kenyine ke Yeesu ne upipiretiki api kúninai lo uu pi maa re: Tóké kupiye kuwélé kucó-mē ha. Api mē tēj.

²³ Kumúnjé kpe-i kapi n tējlē, Yeesu uu lopile. Kuyo píma kunyine aku pipépe kápáa. Míni ame kúninai yipu lin ne nkpo pi wéési.

²⁴ Pipiretiki api Yeesu leepo api u yónse api u maa re: Sáa, Sáa, tó kpínine! Yeesu uu yisi, uu kuyo ne ániwalé cési ne kuwói, ai nñesi, ai séé léké-léké.

²⁵ Yeesu uu upipiretiki maa re: Yei ye nónnéfatene? Amá iwame ii pi wai, aseke uu kó nnóo pi yipu api pimécapécire m máikeene re: Usoi úye mpuri ye nkó, aí ne kuyo ne míni péne lin u pakarelē un tinóo n he.

Yeesu ye untrihélaa poisé
(*Matiyee 8:28-34; Mariki 5:1-20*)

²⁶ Api Kerasaa pikó keté kee kupiye metér meco ní we ken Kalilee keté loróle loni.

²⁷ Ke Yeesu uu kúninai-i rincúlame, kuyu kpé utisi uniyene uu u tépei. Háí mekeé-me kúu ye ilá tá, aníri an u pekesi. Uu pee kéyo má, amá akpíi kémeé kuu pee sói.

²⁸ Kuu Yeesu n yé, uu pupei, uu uanui kecáá wúla uu meyá maa re: Tó ne mpó ne ní-ye, Ulécaá yee nra yo kecáá ní tú Kepipi Yeesu? Ne ne pó ténile re kape íwe né wa.

²⁹ Ai líka nnya kuu lē male, Yeesu ye rinóo he re aníri aké ukemeé le. Li ye lin ne u n yisi, pi ye ána ne anípe akpanii u paasile, amá uu a túúni, aníri aa kucési kóima-mē u kpáu.

³⁰ Yeesu uu u piše re: Iye kapi ye pó séé? Uu rinóo yósu re: Pi ye né sée re "kulúí", likumúnjē re aníri ye ukemeé kulúí wela.

³¹ Aníri nyē áa ne Yeesu tēni re úu kape nkpo kuhore-mē a riláupa.

³² Kúfōñlee píma kunyine kun tikúú kecáá we kun túkuri. Aníri áa ne Yeesu tēni re uké tíyese aké áfōñ nyē-i ló. Yeesu uu ncéé a he.

³³ Aníri aa pee usoi uye-i lelu aa áfōñ loni. Afōñ aa kekúúca-pó ntóo sé áa ha míni-i séé.

³⁴ Ke pisoi pee áfōñ n kpáulē api lē n yé, api wuru api ha ne nsimé mmē kuyu maa-i ne siyupi nnéi-i kónú.

³⁵ Pisoi api léeri piké lelee n wa yē. Api Yeesu kémeé tuipó api leepo utisi uyē un péi, un Yeesu ana keyúri tú un lapaalē, ne ukeyu cáká-cáká. Iwame ii pi wai.

³⁶ Pe nnéi inípee-i kai lē n wapisi api lē ke aníri áa ne utisi uye-i ní le keenkeé.

³⁷ Kerasaa keté pikó nnéi api Yeesu maa re uké pikuyu-i le, ke iwame ii pi n wa nnya. Yeesu uu kúninai yopoi uké tómpa.

³⁸ Utisi uyē ke aníri aa n tíye uú ne Yeesu tēni re uké ncéé u he uké u ritiki, amá Yeesu uu u lakase uu u maa re:

³⁹ A kupóyu pele aa lē ke Ulécaá uu pó ní wa keenkeé. Utisi uyē uu sí uú ha kuyu nnéi kémeé lē ke Yeesu uu u n wa símaankeé.

Yeesu ye Yairusi ukpére yukuse uu kɔ unósi unyine paise
(*Matiyee 9:18-26; Mariki 5:21-43*)

⁴⁰ Kumúnjé kpe-i ke Yeesu uu kupiye ritime ricɔ-mē n léeme un pɛeri, písoi pɛe pɛe n cápinelɛ api u tɛpei. Pi nnéi ye pɛe u ménle.

⁴¹ Utisi unyine kapi ye n sée re Yairusi uu pɛé weri. U pɛe ukuyu Pisuifi kuyomeyáhaalee uwéese le. Uu Yeesu ana metene wula uu ne u tɛni re uké ukeyo-i ha re

⁴² ukewá kpérepí cireníjɛ kee m má yarɛ aɲmɛ kefi ne até ye lalɛ keké kpu.

Kumúnjé kpe-i ke Yeesu uu kei n sí, písoi pin awélé nnéi u nyikii pin ne u tikilɛ.

⁴³ Kumúnjé kpe-i, unósi unyine ke ményɛ amɛ n léenti hái iɲmɛ kefi ne ité-mɛ un kei we. [Pipaise píima nnéi kuu rika uu umemá nnéi caai], amá úka uu fe uké u paise.

⁴⁴ Uu Yeesu kɛpire-mē nyɔsɔpɔ uu ukɛtukanka ritime ca. Kuu lɛ tíŋca, ményɛ mɛɛ n foho amɛ mɛsɛ ne mɛsɛ nyɛre.

⁴⁵ Yeesu uu pise re: Wóo né rica? Api pinnéi kɛɲesi re ápi u rica. Piyɛɛ uu re: Sáa, písoi ye pɔ kálaalenɛ awélé nnéi.

⁴⁶ Yeesu uu maa re: Usói ye né ricalɛ. Liriyíkí re ne ceri re rínanɛ nnyine ye kenémɛɛ lele.

⁴⁷ Unósi uu yénu re lí u yámmɛle. Uu Yeesu-i sí un tɛrii uu uana metene wula. Uu mɛpá úye keyu-i lɛ nnya kuu Yeesu ríŋca ne lɛ kuu mɛsɛ ne mɛsɛ mɛ pɛí símisi.

⁴⁸ Yeesu uu u maa re: Unákpére, mpófatenɛ mɛɛ pɔ yóriye. A n ɲɛm ne nkíɲɲɲɛ.

⁴⁹ Kumúnjé kpe-i ke Yeesu uu lɛ n símisi, utumɛ un Yairusi kɛyɔ leeri uu Yairusi maa re: Upókpére ye kpule, kape nkpáni urósáa pekɛsi.

⁵⁰ Yeesu uu kóm, uu kuyómɛyáhaalee uwéese Yairusi maa re: Kɛpɔwuu áke kape tɔ, mpókó yeɛ re a ne kɛfa tɛnɛ. Upókpére ye pélune.

⁵¹ Kapi kɛyɔ n tuiɔpɔ, úu úka ncéɛ hɛ re u ne uyɛ piké lompɔ, insá Piyɛɛ ne Yohani ne Yakupu ne kewá kɛ usaa ne keuni.

⁵² Mpá úye un tɛni kewá kɛ nnya. Yeesu uu pɛé maa re: Ani kape tɛ, áke kpu, ke lonile.

⁵³ Api u n sɛnnyi, likumúnjé re pi nyu re kekpérepí ye kpule.

⁵⁴ Yeesu uu kekunipe tini, uu meyá pupɛi re: Kewá, a yisi!

⁵⁵ Kewá nfaa nn pɛeri, áke mɛsɛ ne mɛsɛ yisi. Yeesu uu rinóo hɛ re piké iluke ke hɛ.

⁵⁶ Ai kewá pikó nnóo yipu, amá Yeesu uu rinóo pi hɛ re ápi kape leleɛ n wa úka símisi.

9

Yeesu ye pitumɛ kefi ne pité wée
(*Matiyee 10:5-15; Mariki 6:7-13*)

¹ Yeesu uu upitumɛ kefi ne pité cápine uu rínanɛ pi hɛ re piké aníri n fe api kɔ itói m pɔisɛntɛ.

² Uu pɛe pi tum tɛ piké ha Uléécáa iyɔɔpi nsímé símisi api pitóikɔ pɔisɛntɛ.

³ Uu pi maa re: Aní kape linyine rimúlú yarɛ kunaapi néɛ kulóo néɛ iluke néɛ kewóo nɔké ne ncéɛ ha. Ani kape sitúkanka sité sité rimúlú.

⁴ Nɔn kɛyɔ kɛye-i n topilɛ, ani kei n tú hái ne nókɛnétónjé tunjɛ.

⁵ Pin yei kusáne piyóo nó n ye, ani pikuyu le, ani nɔanɛna nkoɲo péi líkɛ nyíse re pi Uléécáa pipakare yele.

⁶ Upitumɛ api tósu, api ayu nnéi kɛmɛɛ sóne api Nsímé Kɛcire símisi pin mɛpá yei pitóikɔ pɔisɛntɛ.

Erooti ye píri tú

(*Matiyee 14:1-12; Mariki 6:14-29*)

⁷ Uyɔɔpi Erooti uu lɛ nnéi lɛ n wai nsímé kóm. Uu ceri lɛ kuu ye m musí, likumúnjé re pinyine ye pɛe tee re: Yohani Uniwile yeɛ pikpɔkpɔ-i yisi.

⁸ Píɔɔ pin tee re: Elii ye leemɛ. Píɔɔ pin kɔ tee re: Pɛɛ mekɛɛ antepu unyine yeɛ nkɔpɔ-i yisi.

⁹ Amá Erooti uu re: Ne tíyesele api Yohani ríyu tɔlu. Usói úye mpuri nsímé kam pɛe nní kómei má? Uú n wéɛsi uké Yeesu ye.

Yeesu ye písoi ákotokú anupú (5.000) kpínii

(*Matiyee 14:13-21; Mariki 6:30-44; Yohani 6:1-14*)

¹⁰ Pitumɛ api pɛeri api lɛ ne lɛ kapi n wapisi Yeesu kɛɛnkɛɛ. Uú ne pimɛcire iyaa lelu kuyu kpɛ kapi ye n sée re Petisayíta kekúrí.

¹¹ Amá písoi pɛɛ n cápinelɛ api kóm api u tiki. Yeesu uu Uléécáa iyɔɔpi nsímé pi símisi uu kɔ pepɛɛ m pólúú pɔisɛntɛ.

¹² Ke itunɲɛ ii n tɛnɛ, upitumɛ kefi ne pité apí ne u kɔ api u maa re: A písoi maa re piké ha ayu ne siyupi sɛɛ ne nní ró n kólɛ kɛmɛɛ iluke ne sifine wéɛsi, likumúnjé re kucesi kɛcɔpɛ kari nté we.

¹³ Amá Yeesu uu pi maa re: Ani nórínécúruu liluke-luke pi hɛ. Api rinóo yósu re: Akpónó anupú ne ikpíntomɛ ité ɲmanɛ kari nté má. Néɛ pɔ la re táké ha písoi mpí nnéi iluke lɔ?

¹⁴ Písoi ákotokú anupū (5.000) pɛɛ pɛɛ kei we. Yeessu uu upitumɛ maa re: Ani pi tonsente písói kuwóó kuwóó anai.

¹⁵ Pítumɛ api lɛ kuu pi n forii wai, api písói tonsente.

¹⁶ Yeessu uu akpónó anupū nɛ ikpíntomɛ ité kpísi, uu keyómɛ werí, uu iluke iyɛ kecáá Uléécáa pɔɔnɛsɛ. Uu kpókárinɛ uu upitumɛ pa re piké písói pɛɛ n cápinɛlɛ hɔɔnɛ.

¹⁷ Pinnéi api le api lɛpu. Upitumɛ api akéri nyɛɛ m pɔɔnɛ cápinɛ ai anéré kefi nɛ até yipu.

*Piyɛ yɛ yámɛ re Yeessu kɛ Uléécáa uu wéɛ
(Matiyee 16:13-19; Mariki 8:27-29)*

¹⁸ Keyáa kenýinɛ kɛ Yeessu uu umɛcirɛ keyómɛ yáási, upipiretiki api u lɛpɔ, uu pi pisɛ re: Písói yɛ máikɛɛ re nɛɛ úyɛ?

¹⁹ Api rinóó yósu re: Pinyinɛ yɛ tee re pɔ Yohani Uniwolɛ lɛ, picɔ re pɔ Elii lɛ, picɔ pin kɔ tee re pɔ pɛɛ mɛkɛɛ antepu unýinɛ lɛ yɛɛ nkpɔ kɛmɛɛ n yisi.

²⁰ Yeessu uu pi pisɛ re: Nó ní, nɔ mpíi re nɛɛ úyɛ? Piyɛ uu rinóó yósu re: Póó uyɛ kɛ Uléécáa uu n wéɛ.

*Yeessu yɛ unkpɔ nɛ umɛyisɛ nsmé riyóó
(Matiyee 16:20-28; Mariki 8:30-9:1)*

²¹ Yeessu uu pi nyi re ápi kapɛ úka nsmé mmɛ símisi.

²² Uu pimáa kpá re: Li pisɛ re né Usói Kepipi kɛ meýánsei íwɛ li. Pisuífi piwéésɛ nɛ pɛpɛɛ yɛ Uléécáa inyónsɛ n wa piwéésɛ nɛ isé picélaa yé kɛ kesi. Li kɔ pisɛ re piké kɛ kpu akɛ keyáa táánū tunjɛ yisi.

²³ Uu pɛɛ pinnéi maa re: Úyɛ un n la uké né ritiki, uké umɛcirɛ pípaí riyá uu nɔpá keyáa kɛyɛ ukunapɛékóó n yalɛ, uu pɛɛ né tíki.

²⁴ Ai líka nnya, úyɛ un n la uké unfaa lo, u n fómnilɛ. Amá úyɛ un né nnya unfaa n fóm, liute yɛɛ yé unfaa lo.

²⁵ Usói kulaa yɛ kúyɛ in tɛ u ketɛ nté líkó nnéi yé, uu pɛɛ kpi nɛɛ uu umɛcirɛ ásáláú tani.

²⁶ Úyɛ un nɛni inései nɛ nnésimɛ isei n wai, Usói Kepipi yé kɔ uisei wa ken píyɛi kemeyóopi nɛ keusaa nɛ piléécáatumɛ kɛ Uléécáa uu n wéɛ meýóopi-i m pɛɛri.

²⁷ Asei kam nó símisi, pinyinɛ yɛ nté welɛ pɛɛ yé Uléécáa meýóopi n yé api kelɛnɛ kpini.

*Yeessu ipihɛ yɛ conse
(Matiyee 17:1-8; Mariki 9:2-8)*

²⁸ Kɛ Yeessu uu lɛ písímé m masí, ai wai yare siyáa sipaha kumúnjɛ, uu Yohani nɛ Yakupu kpísi uu nɛ rikítú taá piké keyómɛ yáási.

²⁹ Kuu keyómɛ n yáási, ukeyu akɛ méwɛɛ conse, uilú ii wárara pói-pói.

³⁰⁻³¹ Mɛsɛ nɛ mɛsɛ, písói pitɛ pinyinɛ api Uléécáa meýóopi-i lééri, pi nɛ Yeessu pin yói. Pikei kai m pisɛ re uké wa nɛ unkpɔ Yerusalem-pɔ ifaacɛ kapi lɛ wai. Pɛpɛɛ Moisi nɛ Elii.

³² Piyɛɛ nɛ upicɔ pin nɛ nnó kɛtaa tu, amá api yáka-yaka api Yeessu meýóopi nɛ písói pitɛ pɛɛ ukékúrí ní nyɛnu yɛnu.

³³ Kɛ písói pɛ api Yeessu rin-yá, Piyɛɛ uu u maa re: Sáa, li nyamle re tóké nté n we. Tɔ la re tókɛ sicánjipi sitaani karií, pó kɛsɛ, Moisi kɛsɛ, Elii kɛsɛ. Uu nkpáni nyu mmɛ kuu n símisi.

³⁴ Kumúnjɛ kpɛ-i kuu lɛ n símisi, kuhopɛ kunýinɛ akú wɛri aku pi hila. Kɛ pipiretiki api ní yé kuhopɛ kun lɛ pi hilalɛ, iwamɛ ii pi loni.

³⁵ Tinóó rinyinɛ ari kuhopɛ kpɛ-i lééri re: Nkó yɛɛ Kenépipi kam n wéɛ, ani kutu kɛ ricó!

³⁶ Kapi rinóó tɛ lɛ n kómɛi Yeessu nmanɛ kapi pɛɛ nyáni. Pipiretiki api séé, ápi kumúnjɛ kpɛ-i úka lɛ kapi n yé símisi.

*Yeessu yɛ kɛwá kɛ kɛ kuntri aku m pɛkɛsi pɔisɛ
(Matiyee 17:14-18; Mariki 9:14-27)*

³⁷ Kai kóso n weesi, api rikítú cépimɛ, risoiwuí píima rinyinɛ ari Yeessu tɛpɛipɔ.

³⁸ Utisi unýinɛ uu riwúí tɛ kecɔpɛ sicááila kápáa re: Sáa, nɛ nɛ pó tɛni re a kenéwá kecáa ripaí, kenécírɛnɛjɛ yɛ kɛ.

³⁹ Kuníri kunýinɛ kpɛɛ yɛ kɛ yisi, akɛ mɛsɛ nɛ mɛsɛ pipupukɛɛ loni, aku kɛ kpapamnise meýá, aku atalalá kɛ wáise. Aku yɛ mɛsɛ nɛ mɛsɛ kɛ riyá, ku yɛ íwɛ kɛ walɛ kelɛnɛ.

⁴⁰ Amá nɛ pipópiretiki tɛni re piké kuníri kpɛ lakasɛ, amá ápi fe.

⁴¹ Yeessu uu pɛɛ re: Nó nfatɛncirɛ nɛ pikpááree mpuri mmú! Itunɛ ilɛ kam nókɛnɛmɛɛ pitónɛ kpánɛ? Itunɛ ilɛ kam yé lɛ nɛ nó n kahari? Ani nɛ kɛwá kɛ nté né kam.

⁴² Kɛ kɛwá akɛ n nyahaipɔ, kuníri aku kɛ pɛpirɛ aku kɛ lémesɛ meýá. Amá Yeessu uu nɛ kuníri cési hái, uu kɛwá pɔisɛ uu keusaa múfɛ.

⁴³ Uléécáa nnaɛɛ píima nn nɔpá úyɛ píri wai.

Yeesu ye unkpɔ nsimé kpálè
(*Matiyee 17:22-23; Mariki 9:30-32*)

Yeesu mɛwai mɛ men kɔ lɛ nɔ́pá úye píri we, uu upipiretiki maa re:

⁴⁴ Ani nkpéni aseí nyɛ kam ní la ké nɔ́ símisi rimúlú n̄sɔne. Pi yé Usoi Kepipi písoi anipe-i wa piké ke kpu.

⁴⁵ Amá ápi n̄simé mmɛ kɔ. Pi pi m pesile re ápi kape n kɔ, iwame lí kɔ ñmurei piké ne Yeesu m pise.

Wóo pipiretiki keɔpe uwéese?
(*Matiyee 18:1-5; Mariki 9:33-37*)

⁴⁶ Pipiretiki ápi pimɛɔpɛcɛre keyáa kenyinge n keɔene piké céri re úye yee pikɛɔpe uwéese.

⁴⁷ Yeesu uu pinfasimé céru. Uu pɛe kewá kenyinge kpísi uu ukekúri nyeresɛ.

⁴⁸ Uu pi maa re: Úye un n̄é nnya kewá nké kusáne n yɔsí, tinécúruu kuu kusáne yɔsí. Úye un kɔ kusáne n̄é n yɔsí, uyee n̄é n tumme kuu kɔ kusáne yɔsí. Likumúnjé re úye un nókɛnécɔpe usínsá, uyee uwéese.

Úye un keróɔcáa n kpálè, uyé útu uróláarɔ
(*Mariki 9:38-40*)

⁴⁹ Yohani uu rinóo yósu re: Sáa, tɔ unyinge yenle yee aníri n lákase ne ripónyíri nnaɔe arí n la toké ne u yé, kúu keróɔcɔpe ní we tan ne pɔ́ t̄kilil̄ nnya.

⁵⁰ Amá Yeesu uu rinóo u pɛse re: Aní kape ne u yé, liriýíkí re úye un nókɛnécáa n kpálè, uyé útu n̄unéláarɔ.

Samarii kuyu kunyinge ye Yeesu piyóó yè

⁵¹ Ke kumúnjé kpɛ́ ke Yeesu uu keyómɛ-m̄é ní taáne aku n tu, Yeesu uu hó re uké Yerusalem ha.

⁵² Uu písoi pinyine kekpéé t̄ɔɔse, ápi Samarii kuyu kunyinge sí te piké l̄e ne l̄e kai u m pise u wéési uké kelene tuiɔo.

⁵³ Amá kuyu kpɛ́ pikó ápi ñmurei piké kusáne u yɔsí, kuu Yerusalem-m̄é n símpɔ nnya.

⁵⁴ Ke upipiretiki Yakupu ne Yohani ápi l̄e n yé ápi u maa re: Upiima, pɔ́ lalɛ re toké nna rinóo he nké pikɛcáa cuunu nké pi torɛɛ?

⁵⁵ Yeesu uu pikuwélé-m̄é pansɛpɔ uú ne pi cési [uu pɛe pi maa re: Aní nyu kemúnjé kekeɛ nókɛnɛmɛ ní we. Usoi Kepipi áke ka re keké písoi fóm, amá ke kale re keké piayu lɔ].

⁵⁶ Ápi pɛe yiisi ápi kuyu féé-m̄é sí.

Yeesu pitiki kecáa icélaa
(*Matiyee 8:19-22*)

⁵⁷ Pin ncée-i we ke utisi unyinge uu Yeesu maa re: Ne pɔ́ t̄ikine kei kaa n símpɔne nnéi.

⁵⁸ Yeesu uu u maa re: Sisáná ye sialéeri mále, sinúipi sin siayámé má, amá n̄é, Usoi Kepipi ám t̄ika má kam yé ríyu n tampɔ ké wénte.

⁵⁹ Uu usoi ucɔ maa re: A né ritiki. Amá usoi uu re: Sáa, a ncée né he ké ha unésáa kulesi ké pɛe kelene pɔ́ ritiki.

⁶⁰ Yeesu uu rinóo u pɛse re: A t̄íye pikpɔkpɔ piké pikpɔkpɔ kulesi, pɔ́oké ha Uléécáa iyɔɔpi n̄simé símisi.

⁶¹ Usoi ucɔ uu u maa re: Ne pɔ́ t̄ikine Upiima, amá a ncée né he ké ha menét̄ɔɔhé pinékó símisi.

⁶² Yeesu uu pɛe u pɛse re: Úyee ne ináa n kólɔi un pɛe kepire ñm̄éni útu ne sá re uké Uléécáa iyɔɔpi kémeɛ ukeikó.

10

Yeesu ye pipiretiki kuwóo ne afɛeré ne pité tum

¹ L̄é memáa, Upiima uu písoi kuwóo ne afɛeré wéɛ uu pité pité pi tum ayu ne silɔ nnéi kémeɛ kai m pise re uricuruu uké kɔ sɔne.

² Uu pi maa re: Iluke kapi ní kpasine ye piyɛle, amá pikéikó pɛe yé i n kpasí ápi piye. Ani ne ucarete t̄é uké pɛpɛe yé i n kpasí rikpá.

³ Ani ncée kpísi! Ne nɔ́ tumle re aní isán̄ ye ákpe keɔpe ní we mɛcɔ n sɔne.

⁴ Ani kape siwóo néɛ kulóo néɛ anéeri rimúlú, áni kape ncée-i nyere re nóké unyinge yáási.

⁵ Nóké kelene k̄éyo kenyinge-i n lompɔ, aní ye maa re: Nk̄iɔɔniɔe nké k̄éyo nké-i n we.

⁶ In te nk̄iɔɔniɔe ukó unyinge ye k̄éyo ke-i we, n̄onnék̄iɔɔniɔe yé u ritiki. Insá l̄é, nókɛnɛmɛ ke n̄onnék̄iɔɔniɔe nn pelene.

⁷ Ani k̄éyo ke-i tone, aní l̄é kapi kei nɔ́ n he le aní níru, likumúnjé re ukeikó ye uihéé mále. Ani kape síyɔ n t̄arii.

⁸ N̄on kuyu kúye-i n lompɔ pin kusáne nɔ́ n yósu, pin yo nɔ́ m pa, aní lí.

⁹ Aní pitóikó m pɔisente, aní kuyu pikó maa re: Uléécáa iyɔɔpi ye nɔ́ nyahaimɛle.

¹⁰ Amá nɔn kuyu kúye-i n lompo pin piyóó nɔ n yé, ani icéé-i léepo aní maa re:

¹¹ Tɔ nókunéyu nkoŋo mee aróna rimímælú nókeneccáá ripéi. Mpá ne lé, ani ceri re Uléécaá iyɔɔpi ye ne nɔ rikole.

¹² Asei kam nní nɔ símisi re keyáa kɛ ke Uléécaá uu n sónti uké ne pisoí n túhaane, Sotɔm pikó ke Uléécaá uu nna n ηmaasi iwé yé ne kuyu kpɛ ikó kutəsi wa.

*Ayu nyee áa ye Yeesu nstmé n ηmurei
(Matiyee 11:20-24)*

¹³ Nɔ Korasin pikó, iwé kani topori. Nɔ Petisayita pikó, iwé kani topori! Likumúŋé re mewaisaŋa kapi nókeneéme n wapisi men pee Tiiri ne Sitɔo kéme n wa, ai nní n wé pin piakópe kepíre rita api áforɔnti tani api pimécire nfúrɔ káikee liké nyíse re pi conse.

¹⁴ Lɛ nnya ke Tiiri ne Sitɔo pikó iwé ii yé ha ketúhaane kémeé ne nɔínékó kutəsi wa.

¹⁵ Ntɛ nɔ Kaperinawum pikó, nɔ músu re kelécaá-mɛ kani taálé? Ai nkpáni lé. Amá kukúláyu-i ke Uléécaá uu ketɛ-mɛ nɔ láupole.

¹⁶ Uu upipiretiki pimáa kpá re: Uye un kutu nɔ n cɔlé, né kuu kutu cɔlé, úye un nɔ n yulu né kuu yúlu. Uye un kɔ né n yulu, uyee né n tumme kuu yúlu.

Pisoí kuwóó ne afereé ne pité mepeme

¹⁷ Pisoí kuwóó ne afereé pɛ kapi n tú api pɛeri ne mpɔnare, api re: Sáa, aníri ricuruu yee rɔ pakarele, tɔn tinɔo a n he ne ripónyiri.

¹⁸ Yeesu uu rinɔo pi yósu re: Ne pee Setani yenle un keyómecaa-po lóiri yare kekóneseipi.

¹⁹ Ani kutu ríco! Néé nnaŋe nɔ he re nɔké iwáa ne iná kecáá sóne ani uláarɔ nnaŋe nnéi tékéé líka ái yé kɔ nɔ wa.

²⁰ Amá ái kape nɔ n láarú re aníri ye nɔ wuru nnya. Lelée yé nɔ n láarú lee re Uléécaá ye nɔanényiri uritelé kéme wói.

*Yeesu ripɔo ye larisi
(Matiyee 11:25-27; 13:16-17)*

²¹ Kumúŋé kpe-i, Nfáasɔne nn Yeesu rikij ninjukuse uú maa re: Sáa, ketɛ ne keyóme Upiima, ne pɔ pakare re pɔ tyyese siwá sírísápi asi nstmé mmɛ kaa pisohɔo ne pinyuwe ní pesí aseí kom. Pɔo mpɔfanare kéme la re liké lé wa nnya kai kɔ mesei lé wa, Sáa.

²² Unésáa ye nmpá yo nnéi né pale. Uka uco úu né nyu Unésáa memáá. Uka uco úu kɔ Unésáa nyu insá né Ukepípi ne pɛ kam n tyyese api u ceru.

²³ Yeesu uu lé memáá upipiretiki-mɛ pansepɔ uu pi maa re: Pɛpee lé kani nní n nyáni n nyáni ye pínarekome le.

²⁴ Asei kecáá, antepuyee ne piyóɔpi meya ye káipile piké lé kani n yé yé, amá ápi li yé, api káipi re piké lé kani nní n kó kó, amá ápi li kó.

Samarii keté usoi unyine yee kusoi n nyu kecáá nstmé

²⁵ Isé ucélaa unyine uu rinɔo maa un la uké Yeesu ripine wa, uu u pise re: Sáa, iye kai pise re ké wa ké ne nfáa teneciré n yé?

²⁶ Yeesu uu rinɔo u yósu re: Iye kai irósé kéme wólaalé? Kaa ye isé ritelé n kéé, iye kaa ye mpíi kɔ.

²⁷ Usoi uyé uu rinɔo yósu re: A Upiima Upólécaá n la ne kepófa nnéi, ne ipósoi nnéi, ne mpɔnare nnéi ne kepómúŋé nnéi, aa kɔ upóco n la yare kaa ripócturuu n la.

²⁸ Yeesu uu pee u maa re: Pɔ nɔsɔne rinɔo né pesele. A lé titíki, pɔ nfáa yé.

²⁹ Amá isé ucélaa uu alari n wéési uu lé nnya Yeesu pise re: Wóo unesoico?

³⁰ Yeesu uu rinɔo u pese re: Utisi unyine yee keyáa Yerusalem leeri un Yeriko-mɛ cepilé, piyaa api u tini api uilú yósu api u kpfui api itóí u wai, api keteni-i u laléi heíheí api tɔmpo.

³¹ Ái ne sá uyee ye Uléécaá inyóɔnse n wa unyine un ncée mmɛ tikilé. Kuu utisi uyé n yé, uu kénjé uu fáau.

³² Lefi ukó unyine uu kɔ limécɔ kelɔ ke-i tuiɔo, uu utisi uyé yenu, uyé uu kɔ kénjé uu fáau.

³³ Amá Samarii ukó unyine yee ncée mmɛ n tíkímelé uu utóikó uyé kelɔ tuiɔo. Kuu u n yé, ai meykíyiki iwé u wai.

³⁴ Uú nyóɔpɔ uu mékpɔ ne féé uitoi kecáá káikee, uu i pahaankee. Uu lé memáá ukeminaa kecáá u tonse uú ne picéetɔŋé keyo kenyine-i u sí uú ha kei ukecáá pái.

³⁵ Kai n weesi, un mewóɔpípi meté lese uu uyee picéetɔŋé keyo kecáá ní paílé pa uu u maa re: A usoi nkó kecáá ripáí, nen ha piyei nté m peme, né riwóme tee n tise pɔ hééle.

³⁶ Yeesu uu pimáa kpá re: Pisoí pitaani mpí kecɔpe úye yee uyé ke piyaa api nní itóí n wa usoi-co?

³⁷ Isé ucélaa uu rinɔo yósu re: Uyee kusoi u n wa yee usoi-co. Yeesu uu pee u maa re: A n ηme, aa ye limécɔ wai.

Yeesu ye Marita ne Maari keyo ha

³⁸⁻³⁹ Ke Yeesu ne upipiretiki api pinsē ní nǎjǎ, api kuyu kunyine tulu, unósi unyine kapi ye n sée re Marita un kei we, uu ukeyo-i kusáne pi yósu. Marita ye p̄ee uwá unyine mále api ye u séi re Maari. U p̄ee kei wele. Uu Upiima ana metene tone un uicélaa kutu cǎlě.

⁴⁰ Marita p̄oon ne pisóó kéyu mahani. Uu yisi uu re: Upiima, ái p̄ó cǎnjǎ ke unéwá uu ne menécire pihúúkei n nyáneii? A u maa re uké né lě.

⁴¹ Upiima uu u maa re: Marita, Marita, p̄o mepócire n̄pá yo kémeē picǎnj tǎsile ne pinákaankeē.

⁴² Amá likei lise kai usoi pise. Likei kecire ke Maari uu wée, úka úu yé fe uké li u yósi.

11

Yeesu ye piyómeyáhaa upipiretiki céési

(Matiyee 6:9-13; 7:7-11)

¹ Keyáa kenyine ke Yeesu uu kelǎ kenyine keyóme yáási. Kuu mí masí, uupiretiki unyine uu u pise re: Upiima, a piyómeyáhaa ró céési yare ke Yohani uu upipiretiki n céesi mecǎ.

² Yeesu uu pi maa re: Nǎn ye keyóme n yáásine, ani ye maa re:

Sáa, tipónyiri tiké n kóolelě.

Ipóyóopi iké lomme.

³ A n̄pá keyáa kéye iluke ró he.

⁴ A arókópe ró sárei,

Yare ke tǎo ye kǎ picǎ n sárei pin akópe ró n wa mecǎ.

Kape t̄yese tǎké pipeikeē kémeē loó.

⁵ Yeesu uu kǎ pimáa pi kpá re: Nǎ unyine un nkpéni usáne m má uu kesine u leepo uu u maa re: Unésáne, a akpónǎ ataani né lonse.

⁶ Unésáne unyine yeē ncée leeri uu kenéyo-i weri, ám kǎ p̄ee líka má ké u pa.

⁷ In n la uusane uyé yé hái kéyo kémeē-p̄o rinǎo u yóome re: Kape né ricǎnj! Ne rinǎonǎo hánésile am ká, tó ne sinéwá ye lonle, ám fene ké yisi ké akpónǎ p̄ó pa.

⁸ Asei kam nǎ simisine re in n la úu yé yisi uké a u pa re u uusane nnya, amá u yé yisi uu lě nnéi kai u m pise u pa re uusane ye picǎnj u nǎjǎ nnya.

⁹ Né ne nǎ tee re: Ani ye we, pi yé nǎ he, ani ye wéési, nǎ yé, ani ye rikómkóm, pi yé rinǎonǎo nǎ hánne.

¹⁰ Likumúnjé re usoi uyee n we kapi ye he, uyee n wéési yeē ye yé, uyee rinkómkóm kapi ye hánne.

¹¹ Néē usáa úye kewá keē yé nkpintomé u we, uu p̄ee iwáa ke pa?

¹² Néē úye yeē yé ukéwá iná he, ken tipele u n we?

¹³ Mpá nǎ pikpáaree mpí, nǎ ye fene ani nǎsinépipi lisone he. Nǎ p̄ee re urósáa yeē keyóme caa-p̄o ní we yeē yé p̄ee men̄nje pep̄ee Nfáasone u m pise pih̄ee riyáá?

Yeesu ye pep̄ee ukecáa nkópe n simisi rinǎo p̄ese

(Matiyee 12:22-30; Mariki 3:22-27)

¹⁴ Keyáa kenyine ke Yeesu uu we un kuniri kunyine kp̄ee utisi unyine nsímé mí p̄ooneselě lakase. Kaku ní le, utisi uyé uu nsímé loni ai p̄isoi p̄ee n cǎpinelě meyíktyiki nnǎo yipu.

¹⁵ Amá pik̄ecǎpe pinyine apí maa re: Aníri uyǎopi Pelisepule nnañe kuu ye ne aníri lakase!

¹⁶ Amá picǎ p̄oon la piké ripine u wa, api p̄ee u pise re uké mewaisaña menyine wa uké ne nyíse re Uléécáa kémeē kuu léeri.

¹⁷ Amá Yeesu p̄ó ne p̄ee pik̄emúnjé nyule. Uu p̄ee pi maa re: Kuyǎopiyu kunyine p̄isoi pin pim̄ec̄ap̄ecire n tǎpu, ku ye kpule, kusiyó asi kes̄e kes̄e lólese.

¹⁸ Lě nnya in te Setani ye ne umecire tǎpu, iye ke ukuyǎopiyu aku yé p̄ee fe akú ne n we? Nǎ maa re Pelisepule nnañe kam̄ ne aníri lakase nnya kam lě ma.

¹⁹ In te Pelisepule yeē nnañe né he kam̄ ne aníri lakasente, wóo p̄ee nǎpinékó p̄ó nnañe he kapí ne a lakasente? Ani n nyu re nǎpinékó cire p̄ee nǎ nyísen̄e re aní alari má.

²⁰ Asei kecáa, Uléécáa nnañe kam̄ ne aníri lakasente. Leleē nyíselě te Uléécáa iyǎopi ye nǎkenémeē pituime masile.

²¹ Usoi nañe-nañe un itǎpilǎ m má un ne ukeyo m mé, úka úu yé fe uké ulikó linyine yáási.

²² Amá unyine un nnañe u n feriye, liute yeē uitǎpilǎ iyé kuú peé ne n tálě yasile uu umemá mē kp̄isi uu hǎonente.

²³ Nkó yeē úu kenécáa n kpálě ye iláaro né waille, nkó yeē úu picápine né n léni ye haresile.

Kuntri ye kurip̄aho kpure-i pele

(Matiyee 12:43-45)

²⁴ Kunírì kun usoi kέmεέ n le, kelò kóima kenýine-i kaku ye ha n keraai kun kewénte wéési. Kunsá kewénte n yé, ku ye kukefa-i maa re: Ne kenéyo kpure kam n týeme-i pelene.

²⁵ Kun m pεεpɔ, aku kéyo leεpɔ ken pééil ken ko nyónselé cáká-cáká.

²⁶ Kei kaku ye péé ha kuaco aseɛi nyee kuricuruu rikpákárá ní fe kpíipɔ áá ne kéyo ke-i tone. Lelee ye týese ke liute uyé mewee fale ame ye n caailé ame mekpure me-i kuú pεe ní we tósu.

Mpóonare kecire

²⁷ Ke Yeesu uu lé pisímé ní masí, unósi unyine uu riwúí kecɔpe maari re: Unósi uyé kefa-i kaa n tónε uu ko pó nyense ye únarekome le.

²⁸ Yeesu uu rinóo u yósu re: Pεpεe ye Nléécaasimé kutu rińcɔ api lé knn m pise tiki pεe meníŋe pínarekome.

Pi Yeesu pise re uké mewaisaŋa wa uu yúlu

(Matiyee 12:38-42)

²⁹ Kumúnjé kpe-i ke asoiwúí aa Yeesu n kálaalé, Yeesu uú maa re: Nfáani keté nké pisei ye caailenle hái. Pi mewaisaŋa kórule. Mewaisaŋa mē ke antepu Yonaasi uu n yé menyinecɔ kapi yé ko yé.

³⁰ Yare ke Yonaasi uu Niniifi pikó mewaisaŋa n nyíse, limecɔ ke Usoi Kepipi ake yé nfáani keté nké pisei me nyíse.

³¹ Keyáa ké ke Uléécaa uú ne pisei n túhaanene, unósiyɔɔpi yee Saapa keté kecáa n tú yé ha yisi, uu nfáani keté nké pisei akópe pa. Li we re uyee pεe hái keté keto-pɔ leemele uú weri re uké Salomɔo mewéesesɔhɔ kɔ. Uyee ko nté nní ní we ye ko pεe Salomɔo fele!

³² Niniifi pikó yé ha keyáa ké yisi, api nfáani keté nké pisei akópe pa. Li we re kumúnjé kpe-i ke Yonaasi uú pεe Nléécaasimé rin-yóo api kóm, pi pεe mafine consele. Uyee nté nní ní we ye ko pεe Yonaasi fele.

Metéi kenyárú

(Matiyee 5:15; 6:22-23)

³³ Yeesu uu ko re: Uka úu ye kéfiráa risé uu ke pésu néε uu kucári ke kipi, amá kelò cáká kuu ye ke ritasi re pεpεe n lompo piké metéi yé nnya.

³⁴ Ipónípeε ye ipópiŋe kefiráa le. Ipónípeε in n nyáni n̄sone, ipópiŋe nnéi kai ye n kpáiiilé, amá ipónípeε insá n̄sone n nyáni, kuŋmaha-i ke ipópiŋe ii yé n we.

³⁵ Lé nnya a mewóciŋe tí, metéi mee kepómee ní we áme kape ne rinmaha rimpóló nnya.

³⁶ Ipópiŋe nnéi in metéi m má ke ikelò kéka áke kuŋmaha-i we, innéi yé metéi-i m pɔlolenle yare lé ke kéfiráa ake ye ne kemetéi nnéi pɔ n kpáiiilé.

Yeesu ye ne Pifarisi ne isé picélaa cési

(Matiyee 23:1-36; Mariki 12:38-40)

³⁷ Ke Yeesu uu ní we un símisi, Ufarisi unyine uu ukeyɔ-i u séi re piké kesé iluke li. Yeesu uu lompo uu piluke kápáa.

³⁸ Ai Ufarisi uyé píri wai ke Yeesu uú ne n le tú ko pεe anípe nale kelene yare ke piinyekii ii m pise.

³⁹ Upíima uu pεe u maa re: Lé ke n̄ Pifarisi ani ní we ye lé. Kepóripi ne ricáripi kepire kani ye heεre, amá n̄sinéfa kémeε, piyaa ne mewai kópe nfasimé mee yipaalé.

⁴⁰ Nɔ piníri le. In ne Uléécaa yee kepire n wa cire yee ko kemée waa?

⁴¹ Lé nnya, ani lelee n̄sinéporípi ne n̄anécáripi-i ní we píwekɔs hekesi, li yé pεe n̄pá yo n̄ sɔnukε.

⁴² N̄ Pifarisi, íwe kani topori! Nɔ ye iyéhe yare manti ne ruu ne ayéhepei ncɔpuri ripénele ani h̄óne awélé kefi, ani kuwélé kuse Uléécaa pa. Amá ani pεe Uléécaa aseɛi ne unla waiselé. Lé kai ko pεe m pise re ani n wai n̄n ko péé ne litóɔo kecáa léiselé.

⁴³ N̄ Pifarisi, íwe kani topori. Síyukóɔtone kani ye ayómeyáhaalee-i n la. Nɔ ko la piké ye kéyaála-i n̄ n yáhaankeε.

⁴⁴ Íwe kani topori! Nɔ we yare ihóre iyé kecáa kapi n s̄one ápi ko pεe ikecáa nyu.

⁴⁵ Isé ucélaa use uu u maa re: Sáa, pɔn lé n símisi, t̄ó kaa ko lé lámisi.

⁴⁶ Yeesu uu rinóo yósu re: N̄ isé picélaa, íwe ke n̄ó ko topori! Ncɔni mule-mule kani ye pico conse, ani ye ko pεe n̄pá fíi ne n̄kenénipepi rica.

⁴⁷ Íwe kani topori! Akpíi s̄one kani ye antepuyε ke n̄opinésáayaha api n k̄ó móm̄ti.

⁴⁸ N̄menéwai mee nyíselenle re lé ke n̄opinésáayaha api n wa ye ne n̄ó risalé, likumúnjé re pi antepuyε kónle, n̄ó piakpíi móm̄ti.

⁴⁹ Lé nnya ke Uléécaa uú péé ne umewéesesɔhɔ maa re: Né Uléécaa, né antepuyε ne pitume pi pa, api pikεcɔpe pico kóni api pico íwe wai.

⁵⁰ Kai nní lé, nfáani keté nké pisei pεe yé antepuyε pεe hái keté kekoraane-me n kpí nkpo nnya akpanii yé.

⁵¹ Kai n kpiime Apeeli nkpɔ-me hái ne Sakarii kapi kenyònseshúupi ne Uléécaá keyɔ ke páápáá ní kpu nkpɔ-pɔ. Asei kam nó símisi, nfáani ketè nké písoi mpí kapi antepuye pè nkpɔ riwome kórune.

⁵² Iwe kani topori, nó isé picélaa! Nɔ rinənɔ tē kapi ye ne rintiki apí ne Uléécaá céru kehánne lesele, nó áni kɔ pɛe fene nɔké lompɔ, ani kɔ pɛe pɛpɛe pilompɔ ní la ncée tápisi.

⁵³ Ke Yeosu uu kelɔ ke-i n yisi, isé picélaa ne Pifarisi apí ne u wòosi, api isímé mpehè mpehè kecáá u m píseise.

⁵⁴ Api apine u n wapisi re uké nkópe nnyine male.

12

Yeesu ye kecáá kecáá mewai kesi

(Matiyee 10:26-27)

¹ Kumúnjé kpe-i, písoi api cápine kulúí, ai tulu ricuruu pin ána cɔpaaɛ. Yeosu uu pɛe mefoí upipiretiki maa re: Ani nómenécire tí ne Pifarisi nkɔnɔ́tɔ pite. Lelɛ re pi kecáá kecáá mewai ye me.

² Lē nnéí lɛɛ m pékaalē ne lē nnéí ke úka úu n nyu yé kam ai metéí kémɛɛ léeri, nípá úye uu li yenu uu kɔ li ceru.

³ Lē nnya, lē kani yé meyaá ní male, metéí-i kapi yé li kɔ. Lē nnéí kani yé aleɛ kémɛɛ picɔ atu-i rinwéíwéí, aleɛ ne itúhaa kecáá kapi yé keyáa li riyóó.

Uyē kai m píse re usoi uké n wuru

(Matiyee 10:28-31)

⁴ Ne nó pinésáne símisi re: Ani kape pɛpɛe ye usoi ní kpu, amá api ye pɛe fe piké linyine lico wa n wuru.

⁵ Ké nó céési uyē kai m píse re nɔké n wuru. Uléécaá yee ye n fe uu usoi kopu, uu limemáá nna teneciré kémɛɛ u sápo kai píse re nɔké n wuru. Eɛɛ, ne nó maa re uyē kai píse re nɔké n wuru.

⁶ In ne sítanká sité kapi ye ne sinúipi yuke-yuke sinupú lɔɔ? Mpá ne lē, Uléécaá úu ye kéka kecáá palei.

⁷ Pí nɔ́nnényúpi nnéí ricuruu keɛnle. Iwame íi kape ye nó wa. Nɔ Uléécaá inipeɛ-i riyu mále lin sinúipi yuke-yuke kulúí fe.

Yeesu meyoó ne umeyule kecáá nsímé

(Matiyee 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ Ne nó maa re: Uye un písoi keɔpɛ n nɔmurei re u unékó le, né Usói Kepipi ricuruu yé Uléécaá pileecaatume-i nɔmurei re née u te.

⁹ Amá úye un písoi keyu-i n kesi re úu né nyu, né Usói Kepipi ricuruu yé Uléécaá pileecaatume-i kési re ám liute nyu.

¹⁰ Uye un Usói Kepipi ricuruu kecáá nkópe n símisi, pi yé akópe nyē liute sárei, amá úye un Nfáasɔne n lámisi, liute akópe áa kusárei we.

¹¹ Pin píyeyé nó n tɔrɔi re pi ne ayómeyáhaalee-i néé piyóopi-i néé kuyu piwéése-i pítúhaane nó sí, áni kape píri tónɛ ne mmē kani yé ha ní male nɔké ne ketahai ní le.

¹² Nfáasɔne mee yé kumúnjé kpe-i mmē kai m píse re nɔké male nó céési.

Umámá niri kenyárú

¹³ Unyine uu riwúú keɔpɛ Yeosu maari re: Sáa, a unémáreɔ maa re tó ne uyē táké ikúlanlú ke urósáa uú ne rɔ n tíye hɔɔne.

¹⁴ Yeosu uu rinɔɔ u yósu re: Unésáne, wóo né tí te ké nɔ́nnésímé n túhaane néé ké ye ikúlanlú nó hóóne?

¹⁵ Uu pɛe lē memáá pinnéí maa re: Ani nómenécire tí ne memá nnáápi. Mpá usoi un iye nsá m má, áí umemá mee unfaa tese.

¹⁶ Uu pɛe kenyárú pi wai re: Umámá unyine yee pɛe sitē má sin iluke u wai.

¹⁷ Uu mūsu uu nfasimé wai re: Iye kam waine? Kewai áke ne né we kei kam yé inéluke nnéí n sútúkeɛ.

¹⁸ Uu lē memáá umecire maa re: Ne anésime foresine am amáa mómti, am kei menélukepipi ne linékó tɔrɔɔ nnéí sútúkeɛ.

¹⁹ Am pɛe limemáá menécire maa re: Ne meyíkíyiki nkpéni iluke yee yé aɔmē kulúí né n wa mále. Lē nnya né n wéntelē nen le nen níru nen mpóɔnare-i we.

²⁰ Amá Uléécaá uu u maa re: Pó uníri nkó! Kesine nké cire ke mpófáa nn kétó waine. Lin lē n wa, wóo yé pɛe lē kaa nní mepóciɛ n yikikeɛ n te?

²¹ Yeosu uu kpá re: Limɛɔ kai we ne uyee nní memá umecire n cápine, amá úu pɛe Uléécaá kémɛɛ líka má.

Ani ne Uléecaa n tálē
(*Matiyee 6:24-34*)

²² Yeesu uu pɛe upipiretiki maa re: Lē nnya kam nō maa re áni kape ye lē kani yé n li nōké ne nfáa m má ne ilū kani yé nōinépiŋe kecáá ní yárii nfasimé wa.

²³ Likumúnjé re nfáa ye iluke fele, ipiŋe in ilū fe.

²⁴ Ani ákpaáj-kpaáj tipái, áa ye lukeŋi áa ye kō kpasi, áa kelukeyekei má áa kō risime má, amá Uléecaa ye a kpinille. Nō ne meýánsei sinúipi riyu mále.

²⁵ Nō úye ye yé fe uu nfasimé wai uú ha ne unfaa aŋmē nṗá nkáripí kpáse?

²⁶ In te áni líka kuwai we likei sírsá lē kēmeɛ, yo nnya kani pɛe litórōo nní kēmeɛ nfasimé wai?

²⁷ Ani sicare seɛ ye n felesi ripái nké. Mefele mē áme ye pikei pika wa áme ye kō líka yóó, amá kē nō símisi re nṗá ne lē, uyóopi Salomōo ricuruu ne umemá nnéi úu pɛe ilū inyine má yeɛ ní nyamí ai mefele menyine tulu.

²⁸ Nō písoi mpí nfatene rín piye. In te Uléecaa ye meýúí mee neni kecare-i ní we pin kō kóso nna me njmaasine lē sanukuse, nō kecáá kúu yé meníŋe ripáiŋ?

²⁹ Ani kape nōmenécíre nfasimé tá te yo kani yé li nēe yo kani yé n ntí. Lē ái kape nfasimé nō n we.

³⁰ Pɛpɛe ápi Uléecaa m pakarelē pɛe lē likó mesére wéési. Amá Nónésáa yeɛ keyómecaa-pō ní we ye nyule lelee nō m párlilē.

³¹ Uléecaa iyóopi kani yé meníŋe wéési, uu pɛe litórōo nní nnéi mpuri nō he.

Keyómecaa memá
(*Matiyee 6:19-21*)

³² Yeesu uu kō upipiretiki pimáa kpá re: Ani kulúí we, amá iwame íi kape nō wa. Li we re Nónésáa ye la re ani uiyóopi kēmeɛ lompo.

³³ Ani nōlinékó yálini ani lisiwóó pṗwekóó hósontɛ. Ani awóólōo kpōciré mulei, ani nōmenécíre memá cápine keyómecaa-pō, kei káme píkaí m polune. Piyaa ápi píkaí me cane, apapi áa kō me caaine.

³⁴ Likumúnjé re kei ke nōmenémá ame ní we, kei ke nōnnéfasimé nn ye n we.

Pikeikó pɛe ápi ye n ləpɪlɛ

³⁵ Ani nōmenécíre n cápinelē nōn ne we, ani nōanétampála sihale n télē, ani nōsinéfiráa n sélē.

³⁶ Ani pikeikó pɛe piuyóosa m mé meɛo n we. Pinósikpiké anyá kuu léérine uké rinōnōo rikómúkómí nōké mese ne mese u hánne uké lompo.

³⁷ Pínarekome ye pi, pikeikó pē ke ukeisaa uu yé n leeme pin ne nyáni. Asei kam nō símisi, u umécíre nyóonsene uu pi tonse, uu iluke pi wai re piké lí.

³⁸ Un kesineɛo ne liképire n ka uu pi leeri pin nyáni, pínarekome ye pi.

³⁹ Ani n̄sone ceri re in te k̄yoo usaa ye pɛe nyu itunje iye-i ke uyaa uu n sónti, u yé pɛé n nyánile úu yé tíye uyaa uké kulee fori uké lompo.

⁴⁰ Nōóké nōmenécíre mesére n cápinelē nōn ne mé. Kumúnjé kpe-i káni ne m músu ke Usoi Kepipí ake pɛeri.

Ukeikó sone ne ukeikó kópe
(*Matiyee 24:45-51*)

⁴¹ Piyee uu pɛe u maa re: Upíima, yare t̄o njmane nnya kaa kenyárū nké wa nēe ne písoi tōrōo nnéi?

⁴² Upíima uu rinóo yósu re: Wóo we yare ukeikó yeɛ aseí n t̄ikilē un kō me wéésesehō má? Uyee ukeikó uyē ke úyóosa uu yé ne k̄yoo rin-yá re uké ke m pállē, uu ye upikeico iluke pa kumúnjé kpe-i kai m píse.

⁴³ In te úyóosa ye ukeikó uyē leeme un mesei upikei kecáá we, u únarekome le.

⁴⁴ Asei kam nō símisi: Úyóosa ye ulikó nnéi u múisene re uké likecáá m pállē.

⁴⁵ Amá ukeikó uyē un umécíre m maa re: Unéyóosa mekame ye nánai. Un upikeico pikpáfii rinkápáa, un le un pom,

⁴⁶ Keyáa kē ne itunje iyē kúu ne m músu kēmeɛ ke úyóosa uú ha sónti. Kei kuu yé pɛe ukeikó uyē lakase uu íwe u wai yare kapi ye pɛpɛe ápi aseí n t̄ikilē n wa meɛo.

⁴⁷ Ukeikó nkó yeɛ uuyóosa mepōla n nyu, amá úu kō pɛe píkaí umécíre cápínene uké ne n we, úu kō pɛe uuyóosa mela waine, pi yé liute meýá fapii.

⁴⁸ Ukeikó nkó yeɛ úu úyóosa lílala n nyu uu pɛe ncaai mee ne ipépi n sá wai, pi yé liute fí fapii. Pin úye meýá m pa, meýá kapi liute pisene, pin úye meýá tímúúise, meýá kapi liute kórune.

Yeesu nnya písoi ye kériine
(*Matiyee 10:34-36*)

⁴⁹ Yeesu uu pimáa kpá re: Ne kale ké ketê kecáa nna risé. Li nkpáni yare nké pee pisé máálé.

⁵⁰ Li ká píse re ké míni wole. Lelee íwe iyē kam n lené. Meyíkiyiki kam la re liitunje iyē iké pee pitule m máálé.

⁵¹ Nò músu re nkíninje kam ne keteni-i kaa? Ne nó maa re “aáí”, amá pikériine kam ne nó ka.

⁵² Káí ne neni rimpá, kéyo kee písoi pinupú m má yé rikéne, kuwélé kuse pitaani, kuwélé kucá pité, pin ne tópu.

⁵³ Usáa yé ne uképipi tó, képipi póo ká ne usáa tópu, úni uu ne uukpére tópu, ukpére póo ne úni tópu, unyáani uu ne ufósi tópu, ufósi póo ne unyáani tópu.

Ani ye meconsente aseí kó
(*Matiyee 16:2-3*)

⁵⁴ Yeesu uu ká písoi pee n cápinelé pimáa kpá re: Kani ye ahope n yé an ketunjolé-mē leeri, nò ye mese ne mese maa re: “Ikóné ye cuunine”. Lē kai ye ká mesei wa.

⁵⁵ Nón kó n yé te kuyo ye itunje kumii-mē pepuri, nò ye maa re: “Kutói ye waine”. Lē kai ye ká mesei wa.

⁵⁶ Nó kecáa kecáa mewai pikó mpí! Nò ye fele ani ketê ne keyóme meconsente ceru. Yo nnya káni pee kumúnjé nkú-i kari nní n we aseí kóméi má?

Usoi ne uucéca pikóméine
(*Matiyee 5:25-26*)

⁵⁷ Yo nnya káni ye pee nórínécúruu lelee aseí m má céri.

⁵⁸ Usoi un tiyópipoo pó n sée, nòn nsé timpéne re ketúhaane kani sí, li píse re poké riñmáópú ani kóméine ncéé kecápe, upócéca úu kape ne utúhaane-i pó n ha, utúhaane uké písóca pó rinmúse, písóca póké kukpaniilee-i pó rinsápo nnya.

⁵⁹ Asei kam pó símisi, pón kukpaniilee n ló, áa leerine káa riwóme nnéi n héele hái ne kétanká tóro-pó.

13

Li píse re nóké mēfine conse

¹ Písoi pinyine api kumúnjé kpe-i Yeesu leepó, api u símisi lē ke uyópi Pilati uu rinóo n he re piké Kalilee pikó pee n we pin Uléécaá inyóonse wai kó.

² Yeesu uu pi maa re: Nò músu re ke písoi pē api pikópekáó píima api Kalilee pikó tóroo tósu nnya kapi lē pi kóo?

³ Ne nó maa re “aáí”, amá nònsá mēfine n conse, nò nónnénéi kpínine pímecca.

⁴ Písoi pité ápi we afээрé pē kecáa ke Silowee kulee cáca aku n loó aku kóni ní? Nò músu re piakópe nyee Jerusalem kuyu pikó tóroo akó tásii?

⁵ Ne nó maa re “aáí”, amá nònsá mēfine n conse, nò nónnénéi kpínine pímecca.

Kúfikiyee kpee áku ye apipi m mári nstmé

⁶ Yeesu uu lē memáa kenyárú nké pi maa re: Utisi unyine yee pee kúfikiyee kunyine tamaalé uafikiyee kecaré kémeé. Uu keyáa sí uké kukecáa apipi tútunu, amá uu líka yé.

⁷ Uu pee uléétamaa maa re: A ripái, aymē ataani ye nnyé kam sónaari re ké ye kúfikiyee nkú kecáa apipi tútunu am ye ká líka yé. A ku riké. Yo nnya kaku yé méwoo keté né n caai?

⁸ Uléétamaa uu u maa re: Sáa, a nòhóni kunmē nkú pikanne ku rikpá, né tū am ku kóónúse, am pee ntaai mee mēfíne m má súúni.

⁹ Lin lē n wa, in n la ku yé kelaane mari, insá lē n wa, aa ku ké.

Yeesu ye kewénteyaa unósi toikó unyine poise

¹⁰ Kewénteyaa ketúnjé kenyine ke Yeesu uu Pisuífi kuyomeyáhaalee kunyine-i céési.

¹¹ Unósi toikó unyine un kei we. Li wale aymē até áa we afээрé ke kuníri kunyine akú ne u n ló kun u kparáselē un kecíre pinyere pòonelē.

¹² Ke Yeesu uu unósi uyē n yé, uu u séi uu u maa re: Uléécaá ye pó poisele.

¹³ Uu anípe ukécáa láa, unósi uu mese ne mese kecíre nyere uu Uléécaá pítaáse kápáa.

¹⁴ Amá ái ne kuyómeyáhaalee uwéése risá, kai n wa re Yeesu ye kewénteyaa ketúnjé usoi poise nnya. Uu pee rinóo yósu, uu risoiwuí maa re: Siyáa síkpuulú kari má, se-i kai píse re toké keisi. Lē nnya, ani ye siyáa se-i kam piké nó poise, ái kape pee kewénteyaa ketúnjé.

¹⁵ Upíima uu pee rinóo u yósu re: Nò kecáa kecáa mewai pikó le. Mpá nó úye yéè kewénteyaa ketúnjé kuselee-i uinaa néé ukeminaa toriyele uu ne kéniniré sí, néé ái lē?

¹⁶ Unósi nkó yee nní Apiraham képire ukó ke Setani uu n tóraalé hái aymē até áa we afээрé-me, ái píse re piké kewénteyaa ketúnjé u toriyee?

¹⁷ Yeesu rinoo meyoó mē ame upilaarō isei wai hái, amá risoiwuí nnéí ripoo arí ne umewai piima kuu n wapisi nnéí larisi.

Mpuri yuke-yuke nnyine kenyárú
(Matiyee 13:31-32; Mariki 4:31-32)

¹⁸ Yeesu uu maa re: Yo ke Uléécaa iyooopi ii ne mēnyine we? Yo kam yé fe ké ne i múnjeisene?

¹⁹ I we yare mpuri yuke-yuke nnyine ke usoi uu ukecare-i n lukesi nn lelu, nn kuléé wai, sinúpi asi kuilese kecáá ayámé wapisi.

Nkpónótó pite kenyárú
(Matiyee 13:33)

²⁰ Yeesu uu pimáa kpá re: Yo kam yé fe ké ne Uléécaa iyooopi múnjeisene?

²¹ Uléécaa iyooopi ye kō we yare nkpónótó pite ke unósi uu ntō piima * kémeē n cōhōnepō uu pulu pikpée api yisi.

Tinonoo tee m mókú-mókulē
(Matiyee 7:13-14; 21-23)

²² Yeesu uu ayu maa ne asínásá n tēhni un céési un ne Yerusalem-mē sí.

²³ Unyine uu u pise re: Sáa, mesei ye me re pisei nkáripí ke Uléécaa uu yé yóriye? Yeesu uu rinoo pí yósu re:

²⁴ Ani rinmóspú aní ne rinonoo tee m mókú-mókulē loni, aseí kam nó símisi. Meyá yé náási re meké lompō, amá áme kō fene.

²⁵ Uyote un píyei n yisi uu rinonoo ká, nó ketahai nyere, ani rinonoo n komnente non máíkee re: Sáa, a ró hánné! Uu rinoo nó yósu re: Am nyu re nō yei pikó le.

²⁶ Ani pēe u maa re: Kesé kari li ari níru, aróyu icee kémeē kaa tóói pōn céési.

²⁷ Uu pimáa nó kpá re: Am nyu re nō yei pikó le. Ani ne ketaa né wa, nó pē nnéí nōo nní líkōpe n wai.

²⁸ Kei kani yé ténesi, ani aní takai kumúnjé kpe-i kani yé Apiraham ne Isaaki ne Yakupu ne antepuye nnéí n yé Uléécaa iyooopi-i, ai pēe n we re ketahai kapi nó fómponē.

²⁹ Pisei yé ketunjeleeme-mē ne ketunjelolé-mē ne itunje kumii-mē ne itunje kuluke-luke-mē leeme api weri api Uléécaa iyooopi kémeē tone api iluke le.

³⁰ Ai pēe wai re pēpēe neni nní pitóroo pinyine yé ha pifói, pēpēe neni nní pifói api ha pitóroo.

Yeesu ripoo ye caai Yerusalem nnya
(Matiyee 23:37-39)

³¹ Kumúnjé kpe-i, Pifarisi pinyine api ne Yeesu kō api u maa re: A nté yisi aa kelō féé sí. Erooti ye lalé uké týese piké pō kpu.

³² Yeesu uu rinoo pí yósu re: Ani n nje ani ha kesáná mpuri mmē maa re ne neni ne kóso aníri lakasentele nen pisei pōisente ké pēe keyáa táánú tunjé piké mpí tenese.

³³ Li pise re ké neni keyaa ne kóso ne likeweeki nnécée rinój, líkumúnjé re ái ne sá re antepu uké kelō féé kpu kái Yerusalem-i.

³⁴ Nō Yerusalem pikó, nō antepuye kónle ani kō pē ke Uléécaa uu nōkenémeē n tumme apare tapisi ani kóni. Melé kesé kam pēé la ké nó cápine ké rimúlú líka ái kape nó wa, nōké n we yare ke kucáyaha aku ye kuamérj metene kusipipi n tā líka ái yé si wa meco, ani yúlu.

³⁵ Lē nnya kai yé nōkenéyo riyá keké mehmane n nyenu. Ani kō te áni neni piyéne né kpáne líké ha ne tu kumúnjé kpe-i kani yé ha ní maa re: Uléécaa uké uyee Upiima rinyiri ne n weme rikpá!

14

Yeesu ye utóikó unyine paise

¹ Kewénteyaa ketúnjé kenyine, Yeesu uu Pifarisi uwéese unyine keyó sí te uké iluke li. Pēpēe keyáa ké kei ní we api nōone u m pállē.

² Utisi unyine yee mepílē itoi m pólú un ukeyu-i nyenu.

³ Yeesu uu nsímé kpísi uu isé pinyuwe ne Pifarisi pise re: Irósé ye ncée he née ii he re piké usoi kewénteyaa ketúnjé paise?

⁴ Amá api nmuerei piké rinoo yosí. Yeesu uu pēe utóikó kpísi uu u paise uu u yápo.

⁵ Uu pēe pi maa re: In te nōkenécōpe unyine kewā née uinaa yee kelúkanka-i lóipō, liute úu yé mese ne mese ke pōone me nípá lin kewénteyaa ketúnjé?

⁶ Api rinoo piyóó u pōone.

Kusáne piséi ne usáne ketone piwée

* 13:21 Ntō piima: Sikiloo afeeré ne sinupú kumúnjé ntō ye mu.

⁷ Yeesu uu yénu lē ke pisáne kapi n sée api sitóne n wéekεε. Uu pεε pinnéi kenýárú nké maa re:

⁸ Usoi un pisóonne piluke pó n sée, kape ha ketóne kecire kémεε tóne. In n la, pi yé úyukóó unyine yeε pó n fe n sée.

⁹ Ai wai re uyεε nní nókenété n sée uú weri uu re: A ketóne kē ne uyē tiyá. Isei kaa yé ha pεé ne ketóne taró-i tone.

¹⁰ Amá li nyamle re usoi un kusáne pó n sée, a ha ketóne taró-i tone, liké wa re kumúnjé kpe-i ke uyεε nní pó n sée uu ní ka, uké pó maa re: Unésáne, a kényu-mē kam ketóne kecire kémεε. Lin lē n wa, pó pεε pipósánεcō keyu-i ríyú yē.

¹¹ Lē nnya úye un umεcire rintaáse, li ye u ricepisele. Uye un umεcire rincepise, li ye u ritaásele.

¹² Yeesu uu pεε uyεε kusáne u n sée maa re: Pōn písoi piluke n séine, kape ye pipósáne ne kupómáre pikó ne pipópérecō pεε m má sée. Pē né fe api kō pó kusáne séi. Lin lē n wa, pi lē kaa pi ní pa pó pesele.

¹³ Amá pōn anyá iluke n wai, a ye píwεkóó ne pinárei ne síkankáláká ne pinyíye sélei.

¹⁴ Pó pεε mpósonare yē, likumúnjé re pē ápi fene piké pó li pεse. Uléécāa yeε yé pó li pεse kumúnjé kpe-i ke pē nnéi pεε umela n wapisi api nkpo kémεε n yisine.

*Pinósikpiké anyá iluke kenýárú
(Matíyee 22:1-10)*

¹⁵ Anó nyē mekomε-maá, pē ne pē pεε pεε kesé iluke n le use uu Yeesu maa re: Uyεε yé ha Uléécāa iyóopi-i iluke n li ye únarekomε le.

¹⁶ Yeesu uu pεε kenýárú nké u wai re: Utisi unyine yeε keyáa iluke kecire sóonkeε uu písoi kulúí séi.

¹⁷ Kai piluke kumúnjé n tu, uu uukeikó tum te uké ha pē kuu n sélei maa re: Ani kam, mǐpá yo ye nképni pipele masile.

¹⁸ Amá pinnéi mmē, mǐpá úye uu uncōh pinyíse koru. Ufoi uu ukeikó maa re: Ne kecare lōle, li kō pεε píse re ké ha ke yē. Lē nnya, a u maa re úu kape wóosi.

¹⁹ Úcō uu u maa re: Ne ináa lame-lame kefi lōle, ne la ké ne pikei i peenu. Lē nnya, a u maa re úu kape wóosi.

²⁰ Úcō uu kō u maa re: Nfáani kam unósi kpisi, lē nnya kám fene ké ha.

²¹ Ukeikó uu uuyósaá kémεε pele uú ha anó nyē u símisi. Ai úyósaá kuwóí wai uu uukeikó maa re: A mekeε ayáa-i ne icéε kémεε ha, aa píwεkóó ne pinárei ne pinyíye ne síkankáláká séleiri.

²² Kai rinkpáse, ukeikó uu pεeri uu úyósaá maa re: Ne lē kaa m píse piwai masile, amá sitóne ye kō pōonele.

²³ Úyósaá uu pεε ukeikó maa re: A sicareyupi siceepi ritiki aa pē kaa ncéε-i n yéntine ne kényu mahani piké kam, kenéyo kéké ne n yi nnya.

²⁴ Ne nó símisile re pē nnéi kaní pεε nní n sélei, úka úu inéluke lenε.

*Lē kai m píse re usoi uké n wa uké ne Yeesu upiretiki
(Matíyee 10:37-38)*

²⁵ Asoiwú píima an Yeesu tikilē pin nsé pénelē, Yeesu uu pansεpō uu pi maa re:

²⁶ Uye un kenémεε n ka, li píse re uké né n la ai tósu uusaa ne uuni ne uunosi ne usiwā ne upiwā ne upimaa ne upiyei ne uricuruu isoi. Insá lē úu fene uké unépiretiki.

²⁷ Nkó yeε uu n ηmurei uké menéco ukunapéékóó cō uké ne né ritiki, úu ne sá re uké unépiretiki.

²⁸ In te nókenécōpe unyine ye la uké kuleε caca mó, liute yēε tonεle uu músu, uu yénu re alé ke pikei pē api wa, ai tíyεse uu céru, in te usiwóó ye piyε un yé fe uu pikei pē keto tulu.

²⁹ Insá lē, un tikúú n yekei kúu pεε kuleε caca pimómε tenese, pē nnéi pεε yé lē n yé ye u sényi.

³⁰ Pi yé maa re: Usoi nkó ye pimómε koraane amá úu fe uké tenese.

³¹ Lē cire ye ní, uyóopi úye un n la uké ha ne ucō to, u ye tonεle uu músu kelene, in te u yé ne upisoi ákotokú kefi (10.000) fe uú ha ne uulaarō yeε písoi ákotokú afεeré (20.000) m má tōpu.

³² Unsá n fene, u ye uuyópicō-i pitume tunle úu kahane u n nyahaimε, uu u píse re piké kómεine piké atōpi riyá.

³³ Yeesu uu pimáa kpá re: Kai nní lē, nó úka úu fene uké unépiretiki, liute unsá lē kuu m má nnéi n ηmeriyε.

*Nnyási mmē melō mεε n kpu
(Matíyee 5:13; Mariki 9:50)*

³⁴ Nnyási ye likéi kecire le. Amá mmelō mēn n kpu, yo kapi ye ne n larukuse?

³⁵ Nn pɛɛ ketɛ nɛɛ mɛfɛnɛ kɛmɛɛ linyine yoriyɛnɛ. Pi yɛ ketahai n fɔmpɔlɛ. Uyɛ un ukɔmɛ, uu kɔm.

15

Isáj iyee m pɔ api i heei kenyárú
(Matiyee 18:12-14)

¹ Pilampooyɔɔ nnɛí nɛ pikópɛkɔɔ api nɛ Yeesu kɔ rɛ piké kutu u rico.
² Ai Pifarisi nɛ isé picélaa cɔŋ pin máikɛɛ rɛ: Usoi nkó yɛ kusáne pikópɛkɔɔ séɛɛ pin kesé le!

³ Yeesu uu pɛɛ kenyárú nké pi maa rɛ:
⁴ In tɛ nókɛnɛcɔpɛ unyine yɛ isáj píle má, isɛ ii pɛé nɛ u pɔlu, liute úu yɛ isɛ ii wɛ píle nnyí tíyɛ úú ha isɛ nnyí yɛɛ nní m pɔ piwélaa sí hái úú ha nɛ i yenuu?

⁵ Un kɔ i n yɛ, li yɛ u larisile uu i kpísi utú ya
⁶ utú nɛ kulu, uu pɛɛ upisane nɛ upipɛrɛcɔ sélei uu pi maa rɛ: Ani anyá né lé, nɛ inésáj iyee pɛɛ m pɔ heeile.

⁷ Lɛ cire yɛ ni, nɛ nó maa rɛ ukópɛkɔɔ usɛ mɛfine mɛconse yɛ anyá píima lɛ keyómɛcaɔ-pɔ ai tósu pisone usɛ úu wɛ píle kái m píse rɛ piké mɛfine conse.

Kewóɔ kɛɛ m pɔ api kɛ heei kenyárú

⁸ Nɛɛ in tɛ unósi unyine yɛ nwóóweni mɛpipi kɛfi má, mɛsɛ amɛ pɛé nɛ u pɔlu, unósi uyɛ úu yɛ kɛfiráa risé uu kɛyɔ pééi, uu rísone kɛ pɛrɛi utú ha nɛ mɛpipi mɛsɛ mɛ yenuu?

⁹ Un píyɛi mɛ n yɛ, u yɛ upisane nɛ upipɛrɛcɔ séleile uu pi maa rɛ: Ani anyá né lé. Nɛ kewóɔ kɛɛ nɛ né m pɔ heeile.

¹⁰ Lɛ cire yɛ ni, nɛ nó maa rɛ ukópɛkɔɔ usɛ mɛfine mɛconse yɛ anyá píima lɛ pilécaatumɛ kɛmɛɛ.

Kewá kɛɛ m pɔ api kɛ heei kenyárú

¹¹ Yeesu uu pimáa kpá rɛ: Utisi unyine yɛɛ pɛɛ piŋmáne pité má.
¹² Usírísá uu u maa rɛ: Unésáa, a lɛ kam masí mɛpókɔpɔ-maa mɛpómá kɛmɛɛ n yénune né pa. Usáa uu pɛɛ umemá piketɛ hóóne.

¹³ Kai siyáa rinkóónú, uŋmáne sífúsá uu ulikó nnéi cápɛnɛntɛ utú nɛ kuyu taa-taa kunyine sí, utú ha kei mɛfine kópɛ-i loni ai wai rɛ u umemá caainkɛɛ.

¹⁴ Kuu usiwóó nnéi pilukɛ ní masí, nkú píima nnyine nn kuyu kpɛ loni, nípá yo aí pipárí u kuru.

¹⁵ Uu pɛé ha kuyu kpɛ utisi unyine kɛmɛɛ pikei loni. Uyɛ uu usicare-mɛ u yekei rɛ uké uafɔŋ kecáa m pállɛ.

¹⁶ Li yɛ pɛɛ ripɔɔ u wa rɛ nípá áfɔŋpomé kuu yɛ uké li, amá úka úu yɛ kɔ a u pa.

¹⁷ Uu pɛɛ nfasimé loni, uu umɛcɛrɛ maa rɛ: Unésáa pikɛikó nnéi yɛé lile apí pɔɔnɛntɛ, néɛn nɛ nté nkú kpɛnɛ.

¹⁸ Nɛ unésáa-i pelɛnɛ, amí ha u maa rɛ: Unésáa, nɛ nɛ Uléécaɔ púnnele am kɔ nɛ pó púnne.

¹⁹ Am tu rɛ pɔkɛ né kpísi yarɛ kepópipi. A né rimúlú yarɛ upókɛikó.

²⁰ Uu yisi uké usáa-i pelɛ.

Uu kahane nkpáni kɛyɔ nɛ rinko, usáa uu ketaa-pɔ u yɛnu, ai íwɛ u wai, uu wurupɔ utú ha u pira.

²¹ Kewá akɛ pɛɛ u maa rɛ: Unésáa, nɛ nɛ Uléécaɔ púnnele am kɔ nɛ pó púnne. Am tu rɛ pɔkɛ né kpísi yarɛ kepópipi.

²² Amá usáa uu upikɛikó maa rɛ: Ani mɛkɛkɛɛ nɛ kukpɛlɛnku kecɛrɛ kam ani ku u tani, ani ukɛnɛpɛpi kɛpalɛ tani, ani anéírɛ u tani.

²³ Ani nɛ rináala kpɔkɔɔ kam, ani ri kopu tɔkɛ nɛ ilukɛ kecɛrɛ wa tɔkɛ li nɛ mpóɔnare.

²⁴ Ai líka nnya, unéŋmáne nkó yɛ pɛɛ kpulɛ, uu nɛni nfáa yɛnu, u pɛɛ pɔlɛ, am nkpɛni u heei. Api anyá kóru nɛ mpóɔnare.

²⁵ Kumúŋɛ kɛɛ-i, utisi uyɛ uŋmáne fói un sicarɛ-mɛ wɛpɔ. Kuu kɛyɔ n nyahaipɔ, uu inyánlú nɛ nnyáa nnéi kóm

²⁶ uu ukeikó usɛ séi uu u píse rɛ yo nnya kai lé wai.

²⁷ Ukeikó uu rinóɔ u yósu rɛ: Upówá yɛɛ pɛɛmɛ. Kɛ upósáa uu ukɛpipi n yɛ nɛ nsarɛnare nnya, uu pɛɛ rináala kpɔkɔɔ kopu.

²⁸ Uŋmáne fói uu pɛɛ wóósi uu kɛyɔ pilone yulu. Usáa uu lééɔpɔ uké kɛyɔ u tampɔ.

²⁹ Amá uŋmáne uu usáa rinóɔ yósu rɛ: A kutu rico, aŋmɛ yɛ kulúí wale kam pó n keisi, ám kɔ píkaí pó háikuse. Mpá nɛ lé, áa píkaí nípá ripoila né he rɛ tó nɛ pinésáne tɔkɛ nɛ anyá li.

³⁰ Amá kɛ upóŋmáne nkó uu m pɛɛmɛ, upóŋmáne yɛɛ mɛpómá nnéi ní caai nɛ piwásánkaí pitóoi, uyɛ kaa rináala kpɔkɔɔ kpu.

³¹ Usáa uu u maa re: Kenéwá, tó ne mpó tóo mpa píyeyi we, pso lē kam m má nnéi te.

³² Amá li pise re tóké anyá kecire wa ne mpónare re upówá nkó ye pee kpule, uu nkpéni nfáa yenu, u pee pole, am nkpéni u heei.

16

Ukeikó kópe yee ukeisaa memá kecáa ní pallē

¹ Yeosu uu kó upipiretiki maa re: Umámá unyine yee pee ukeikó má, uu uanipe-i umemá wai. Pisoí api u símisi re ukeikó uyee umemá caainkele.

² Ukeisaa uu u séi uu u maa re: N-ye kam nní kómei pin kepócaa símisi? A né símisi lē kaa pipókei n keisi. Aa nkpéni linéko kecáa pípaí kpáne.

³ Ukeikó uu ukefa-i kópu re: Unékeisaa ye pinékei-i né lesene. Iye kam waine? Am tikohó má re né fe am lum. Isci yé kó né n we re kó wélei.

⁴ Too, né céri lē kam yé ní wa, mpa nensá keyáa n keisi, pisoí piké ne pisiyo-i kenécaa m pallē.

⁵ Uu pé ne pé pee ukeisaa ne riwóme m má sélei use use. Uu ufoí maa re: Alé kaá ne unéyosaa riwóme má?

⁶ Uyē uu u pese re: Mékpó sone apóri píle. Ukeikó uyē uu u maa re: Tipówómetelé ye ntí, a mekekece tone aa wólu re kuwóó ye ku.

⁷ Uu lē memáa uco pise re: Pó ní, alé ke ripówóme arí le? Uyē uu rinóo yósu re: Melukepipi áforanti píle. Ukeikó uu u maa re: Tipówómetelé ye ntí, a wai re áforanti kuwóó ne afetaani.

⁸ Ukeikó kópe uyē uyosaa uu u pakare umesohó píima mē nnya. Likumúnjé re keté nté pisoí ye pipóowélaa ncee kémece mesohó ne pipico sonele ai tósu pepece metéí kémece ní we.

⁹ Yeosu uu kpá re: Né ne nó maa re: Ani kewóó kópe kpísi aní ne pisáne wéési. Ken n ka ken ne nó n nméhece, Uléecaa uké síyo see ási píkaí n fortune kémece nó yosí.

¹⁰ Uyee likei sínsá kémece aseí m má ye kó limáa kémece a mále uyeé úu likei sínsá kémece aseí m má úu kó limáa kémece a má.

¹¹ Nonsá memá kópe pimúlé kémece aseí m má, wóo yé pee meyíkiyiki nó rimúíse?

¹² Ponsá kó uco líkó pimúlé kémece aseí m má, wóo yé pee pó líkó pó rimúíse?

¹³ Ukeikó úu fene uké pikéisaa pité m má. U unyine yuluné uu uco n la. U yé unyine n tikilē ne kefa kese un uco ipuri yulu. Ani yé fe noké Uléecaa ne siwóó n tikilē kumúnjé kuse.

Istmé ico ke Yeosu uu Pifarisi n símaankece

(Matiyee 11:12-13)

¹⁴ Pifarisi api ístmé iyē nnéi kóm. Kapi siwóó ní la nnya, api Yeosu sényyi.

¹⁵ Yeosu uu pí maa re: Nó pisoí le pee ye sisoipipi inipe-i n wai yare pisoí sone, amá Uléecaa ye násínéfa nyule. Lē ke sisoipipi asi ye n waise yare limáa-maa ye Uléecaa inipe-i líkópe le.

¹⁶ Moisi isé ne antepuye atelé kapí pee n céesi ye kété wale Yohani Uniwole kumúnjé-i. Háí kumúnjé kpe-i-me ke Uléecaa iyóopi Nsímé Kecire nn pikóónú kóri, mpa úye un náasi uké Uléecaa iyóopi-i ló.

¹⁷ Keté ne keyóme metene yé welesi ai tósu ke Uléecaa isé kewóipi ake yé n tósi.

¹⁸ Uye un uunón n lakase uu uféé kpísi, liute ye iwásá wale, uyece kó unónsi ke ula uu n lákase n kpísi ye kó iwásá wale.

Umámá ne Lasaa nsímé

¹⁹ Lē memáa, Yeosu uu kenyárú nké pí wai re: Utisi mámá unyine yee péé we. Ilú kecire yee nnéi m má kuu ye tá. Nnare kémece kuú pee félé un kó iluke sone le.

²⁰ Utisi wekóó unyine kapí ye n sée re Lasaa ke sitóipi asi ípinje nnéi ní mómaalē un umámá keyó rinónoo keyúrí finu.

²¹ Ai ye ripóó u wai re uké umámá iluke poroi-poroi hí uké li. Lē memáa, sipopi sin sónaapo sin uitoi lání.

²² Uwekóó uu keyáa kpi, piléecaatumé api u sakaa apí ne keló sone ké kémece ke Apiraham uu ní we sí. Umámá ricuruuu uu kó keyáa kpi, api u kulesi.

²³ Umámá uu meýá íwe n le pikúlá kuyu-i, uu inípee síka uu ketaa-po Apiraham yenupo, Lasaa un ukekúrí we.

²⁴ Uu pee pupéi re: Saa Apiraham, a íwe né té aa Lasaa tumti re uké ne ukenipepi míni rita uké rinélempi níjukuse. Ne meýánsei íwe lele nna mmú kémece.

²⁵ Amá Apiraham uu maa re: Kenéwá, a léise re po pee meýánsei rínare kómeile péé uye-i kaá pee keteni-i ní we. Kumúnjé kpe-i ke Lasaa pso pee íwe píima takai. Nkpéni kai urikij níjukuse, pón íwe takai.

²⁶ Lē memáa, kuhóre-hore píima ye tó ne nnó kénelenle. Kai nní lē, pepece ní lane re piké tó mmé yisi piké nó-mē ha api fene. Uka úu kó fene uké kei kaa nní ní we yisime uké tó mmé kam.

²⁷ Umámá uu maa re: In lē, ne ne pó ténile re a Lasaa unésáa keyo-i tumpo.

²⁸ Ne kei piwá pinupū mále. Uké ha n̄sone pi símisi ái kape wa re p̄e ticuruu ye íwe kelō nké-i ka.

²⁹ Apiraham uu rinóó yósu re: Pipówá ye Moisi ne antepuyé atelé mále. Piké a keē piké kō.

³⁰ Umámá uu re: Lē n̄mane ái tu, Sáa Apiraham. Amá in te unyine ye pikúlā kuyu-i yisi úú ha pi leepo, pi yé p̄e m̄efine conse.

³¹ Pinsá n la piké Moisi ne antepuyé atelé kēē piké kō, n̄pá ukpōkpō unyine uké pikpōkpō kémee yisi, ápi pakarene.

17

Akópe piwai ne pisárei

(Matiyee 18:6-7, 21-22; Mariki 9:42)

¹ Yeesu uu upipiretiki maa re: M̄ewai m̄ee yé n t̄yese p̄isoi piké ne akópe n wa yé mesére n wele. Amá úye un n t̄yese unyine uu ne akópe kémee loni, íwe kuu topori.

² Li kutosi we piké rináipare mule-mule n̄n̄me wa api ripóo u lesi api mínimaa-i u sápo ne kuu yé siwá sē kenyine akópe n waise.

³ Ani n̄sone nómenécire t̄l!

Upómáreco un ne p̄o m p̄únne, a n̄sone ne u símisi. Un n ceri re u caaile, a uakópe u sárei.

⁴ Mpá un ne p̄o m p̄únne mepehē meseei keyáa kese kémee, uu ye n̄pá mepúnne méye ne p̄o tēni re u caaile, a uakópe u sárei.

Nfatene

⁵ Pitume api Upiima maa re: A n̄fatene tó rikpáse.

⁶ Upiima uu rinóó yósu re: N̄on p̄e n̄fatene m má nké m piye yare riléepipi sínsápi rinyine, nó p̄e fe ani kuléé nkú maa re: “A wehe aá ha mínimaa-i nyere” aku n̄orinénóo tiki.

Lē kai m pise re ukeikó uké wa

⁷ Toké waise re nó unyine ye ukeikó má un u cákaripo née un uise sémpo. Un piyei u n yemme un kecare n leeri, liute yé ukeikó uyē maa re a mekekeke kam a iluke lii?

⁸ Aaí, ái yé lē wa. Amá u men̄n̄e u maane re: A iluke né wa aa ilū conse aa né i yekei ké li, p̄o p̄e lē memáá fe aa ipókó le.

⁹ U yé fe uu uukeikó yáasi re ne upikei kuú ne pikei p̄e kaí p̄e m pise re uké wa n waa?

¹⁰ Lē cire ye ni ne nó ticuruu. N̄on piyei lē kai m pise re n̄aké wa n wa, ani ye maa re: T̄ó ne pikeikó le, ái pise re piké ró p̄onese. Lē kai m pise re toké wa kari wa.

Yeesu ye piyó kefi p̄aise

¹¹ Ke Yeesu uu Yerusalem-mē n sí, uu Samarii ne Kalilee ayu kepáapáa n tikilē.

¹² Uu kuyu kunyine-i lompo, piyó kefi pinyine api u t̄ep̄ip̄o api ketaa-p̄o nyere

¹³ apí m pupukee re: Yeesu, Sáa, a íwe ró t̄é!

¹⁴ Yeesu uu pi yenu uu re: Ani ha nómenécire p̄ep̄e ye Uléécaa inyóonse n wa nyíse. Kapi kei-p̄o n sí, api pelu.

¹⁵ Ke piuse uu n c̄eri re u peile, uu uana kepire p̄ele un Uléécaa meyoopi yom lin cále.

¹⁶ Uu Yeesu ana metene wulap̄o uu k̄yuu ket̄e kam, uu u yáasi re ne upikei. Utisi uyee p̄e Samarii ukó le.

¹⁷ Yeesu uu pi maa re: N̄ente pikefi kam p̄aise? Yei ye p̄e use úu we kefi t̄or̄o mpí?

¹⁸ Piuka úu n̄fasimé wa re uké p̄eeme uké Uléécaa r̄iyu waise re ne upikei, insá usáne nkó mec̄ire.

¹⁹ Yeesu uu lē memáá u maa re a yisi, a n n̄me, mp̄ofatene ye p̄o ȳoriyele.

Uléécaa iyóopi mekame n̄stmé

(Matiyee 24:23-28, 37-41)

²⁰ Pifarisi api Yeesu pise re: Piyei ke Uléécaa iyóopi ii sónti? Uu rinóo pi yósu re: Uléécaa iyóopi ii we re nó fe ani imekame yenu.

²¹ Ái re pi yé nó maa re: Ani ripáí, nté kii we née nté-p̄o le. Ani ceri re Uléécaa iyóopi ye nókenécop̄e wele.

²² Uu p̄e pipiretiki maa re: Keyáa ye sóntile kani yé ní la re n̄aké n̄pá keyáa kese Usoi Kepipi yē, amá áni yé k̄o ke yē.

²³ Pi yé nó maa re: Nt̄e nn̄i kuú we née nté-p̄o kuú we, amá áni kape kei ha, áni kape k̄o mē wurup̄o.

²⁴ Yare ke kekóneseipi ake ye nn̄i meyéne mese rin̄-yeeri keyóme keto ne k̄eto, ai kp̄áii meco ke Usoi Kepipi ake sónti.

²⁵ Amá li pise re keké meyá íwe li, n̄fáani p̄isoi mpí piké ke n̄meriye.

²⁶ L̄el̄ee p̄e Nowee kumún̄é n wa lic̄o l̄ee Usoi Kepipi kumún̄é wain̄e.

²⁷ PISOI YE PEE LELE PIN NÍRU PIN SÓNNE PIN PILA NE PINÓSI PASIINE HÁI NE KEYÁA KĒ KE NOWEE UU KUTÁKAI KÉMEE N LOMPŌ, IKÓNE MAA ÍI NE WERI, MÍNI AME PISOI KPÍSI.

²⁸ LI YÉ HA N WE YARE LŌTI KUMÚNĒ: PISOI YE PEE LELE PIN NÍRU, PIN LÉERI PIN KŌ YÁLISI, PIN ALÉÉ TÁMAANKĒE PIN KŌ MÁMTI.

²⁹ AMÁ KEYÁA KĒ KE LŌTI UU SŌTŌM-I NÍ LE KE NNA NE LINYINE YARE NFŪRŌ TOI AI KEYŌMECAA-PŌ LEEME AI PISOI KŌNI.

³⁰ MESE MĒ KÁI HA KEYÁA KĒ KE USOI KEPÍPI AKÉ HA N LÉERINE PIKÉ KE YĒ WAINE.

³¹ UYE UN KEYÁA KĒ UKULEE IPÍRAA KECÁA N WE, ÚU KAPE RE UKÉ METENE RICEPI UKÉ UILŪ IYEE KEI NÍ WE KPÍSI NĒE, ÚYE UN SICARE-MĒ N WE, ÚU KAPE RE UKÉ KÉYŌ PELE.

³² ANI LŌTI UNŌSI NKŌ KECÁA LÉISE.

³³ UYE UN N LA UKÉ NFÁA MESÉRE M MÁ, U YÉ N FŌM. AMÁ ÚYE UN UNFAA N FŌM, U YÉ N YĒ.

³⁴ NE NŌ SÍMISI RE KESINE KĒ, PISOI PITĒ YĒ KUHÁ KUSE KECÁA N FINU, AI USE KPÍPŌ AI UCŌ YÁ.

³⁵ PINÓSI PITĒ YĒ N WE PIN NAM AI USE KPÍPŌ AI UCŌ YÁ.

³⁶ [PITISI PITĒ YĒ LIKUMÚNĒ KPE-I KECARE-I N WE, AI USE KPÍPŌ AI UCŌ YÁ.]

³⁷ PIPIRETIKI API U PISE RE: UPÍIMA, YEI KÁI HA LĒ WAINE MÁ? UU RINŌ YŌSU RE: KEI KE ISARE KŌPE II NÍ WE KE ÁYEMEOKŪ AA YE CÁPINE.

18

Ukúmannási ne utúhaane kenyárú

¹ YEESU UU LĒ MEMÁÁ KENYÁRŪ NKĒ PI WAI UKÉ NE PI CÉESI RE PIKÉ YE NÍPÁ PÍYEI ULÉÉCAA YÁASI, AI KAPE YE PÍKAI SÍKÁ PI WA.

² UU RE: KUYU KUNYINE-I KE UTÚHAANE UNYINE ÚTĒ PĒE WE. UU ULÉÉCAA WURU ÚU KŌ ÚKA PAKARELĒ.

³ UKÚMANNÁSI UNYINE UN KŌ KUYU KPE-I WE. UU MESÉRE U N LĒKEEPŌ RE UKÉ U NE UUCÉCŌ KETAHAI RIKÉNE. MPÁ PÍYEI KUU YE U LĒPŌ UU U MAA RE: A TŌ NE UNÉCÉCŌ KETAHAI RIKÉNE.

⁴ AI NÁŃAI HÁI, AMÁ UTÚHAANE ÚU NE KUTU U COLĒ, UU PĒE KEYÁA UMĒCIRE MAA RE MĒSEI YE ME RE ÁM ULÉÉCAA WURU ÁM KŌ ÚKA PAKARELĒ.

⁵ AMÁ KE UKÚMANNÁSI UU NNÍ PICŌNĒ NĒ N TŌNĒ NNYA, LI PISE RE KÉ LĒ ALARI U PA, INSÁ LĒ, U YĒ PISŌNAAME N NŌNĒNĒ UÚ HA NE KUNŌNKŪ NĒ FINSE.

⁶ UPÍIMA UU LĒ MEMÁÁ KPÁ RE: ANI LĒ KE UTÚHAANE KŌPE UYĒ UU NÍ MA KUTU RICO!

⁷ ULÉÉCAA YĒE ÚU YĒ PĒE UPÍKŌ ALARI PA PIN NE U N TĒNI KĒTŪNĒ NE KESINE? U YĒ NÁŃAISE UKÉ NE PI N LĒE?

⁸ NE NŌ MAA RE U YĒ MEKEKEKE ALARI PI PA. AMÁ USOI KEPÍPI KEN PÍYEI M PĒEME, KE YĒ PĒE KĒTĒ KECÁA PISOI LEEME PĒE NFATENE M MÁA?

Ufarisi ne ulampooyŏ kenyárú

⁹ YEESU UU KENYÁRŪ PĒPEE NNÍ PIMĒCIRE N WAISELĒ YARE PISOI SŌNE PIN PICŌ KŌSELĒ MAA RE:

¹⁰ PISOI PITĒ PINYINE PĒE ULÉÉCAA KEYŌ-I LOMPŌ RE PIKÉ KEYŌME YÁASI, USE YE U FARISI LE, UCŌ ULAMPOOYŌ.

¹¹ U FARISI UU NYERE UU UKĒFA-I RE: ULÉÉCAA, NE PŌ YÁASI KÁM NE PISOI TŌRŌ MENYÍNE NÍ WE NNYA, PĒE PÍYAA NE PIWÁIKŌPEKŌSŌ NE PIWÁSÁNKALĒ LE. NE PŌ YÁASI KÁM NE NÍ WE YARE ULAMPOOYŌ NKŌ.

¹² SIYÁA SISEEI KÉMEE, SITĒ KAM YE ANŌ PAASI, LĒ NNĒI KAM YE N YĒ KAM YE HŌNE AWĒLĒ KEFI AM KUSE PŌ PA.

¹³ ULAMPOOYŌ UYĒ PŌO KĒTAA-PŌ NYERE, ÚU NKŌPÁNI KEYŌME-MĒ INÍPEE PISÍKA PEENU, AMÁ KEWUU KUU RIPIRA UU RE: A NĒ UKŌPEKŌSŌ ÍWE TĒ.

¹⁴ YEESU UU KPÁ RE: NE NŌ MAA RE USOI NKŌ UKÉ KELENE N KÚI, ULÉÉCAA YE UAKŌPE U SÁREILE, AMÁ ÁI LĒ U FARISI WA. LIKUMÚNĒ RE ÚYE UN UMĒCIRE RINTÁÁSE, LI YE U RICEPISĒLE, ÚYE UN UMĒCIRE RINCEPISĒ, LI YE U RITÁÁSELE.

Yeesu ye siwá sŭnsápi rinŏ sŏne ritikise (Matŭyee 19:13-15; Mariki 10:13-16)

¹⁵ PISOI APÍ NE SIWÁ FĒNFĒI RICURUU YEESU HAPŌ RE UKÉ SI RICA. PIPIRETIKI API PI YENU, APÍ NE PI CÉSI.

¹⁶ AMÁ YEESU UU TŪYESE APÍ NE SIWÁ U HAPŌ, UU RE: ANI RIYÁ SIWÁ SÍKĒ KĒNĒMEE KAM, ANI KAPE SI TÁPISI. LIKUMÚNĒ RE MPÍ PĒE SIMĒCŌ NÍ WE PĒE YĒ ULÉÉCAA IYŌAPI KĒMEE LŌ.

¹⁷ ASEI KAM NŌ SÍMISI, ÚYE UNSÁ ULÉÉCAA IYŌAPI N NĒMUREI YARE KE KEWÁ AKE YE N NĒMUREI, ÚU IKĒMEE IONINE.

Uŭmáne mámá unyine kecáá nslmé (Matŭyee 19:16-30; Mariki 10:17-31)

¹⁸ PISUFI UWĒÉSE UNYINE UU YEESU PISE RE: SÁA SŌNE, ÍYE KAM WAINE KÉ NE NFÁA TENĒCIRĒ YĒ?

¹⁹ YEESU UU U MAA RE: YŌ NNYA KAA NĒ SĒE RE USŌNE? ÚKA ÚU USŌNE INSÁ ULÉÉCAA MEĒCIRE.

²⁰ Mpá liké iye wa, pò Uléécaá isé nyule re: Kape iwásá wa, kape usoi kpu, kape yáai, kape nnóme itansei nyere, a upósáa ne upóni ríyu wáise?

²¹ Utisi uu rinó yósu re: Háí inéwá-me kam lè múílè.

²² Ké Yeesu uu lè pikóme ní masí, uu u maa re: Likei lise lee pó párlì. A lè nnéí kaa m má yáa, aa siwóó sè píwekóó hóone, pó pee keyómecaa-pò memá yé. Pón lè piwai m masí, aa péé weri aa né tiki.

²³ Amá ke utisi uu anóo nyè n kó, uripóo ari meyanseí caai, áí líka nnya, u pee umámá píima le.

²⁴ Ké Yeesu uu n yé te uripóo ye caai, uu re: A tíye Uléécaá iyóopi kémee pilone ye ne pimámá páápú kpa!

²⁵ Kuyoooyo kun n la kuké kehímpi kupole-i lompo, li yé kutási m purú ne ke umámá uu yé ní la uké Uléécaá iyóopi kémee n lompo.

²⁶ Peeper pee kutu u n cólè api re: In lee ni, wóo ye pee píyulale yé?

²⁷ Yeesu uu rinó pi yósu re: Lelee áí sisoipipi kémee kuwai n we ye Uléécaá kémee kuwai wele.

²⁸ Piyee uu pee re: Lee nní, lè karí pee m má kari tíye ari pó tiki.

²⁹ Yeesu uu pi maa re: Asei kam nó símisi. Uye un Uléécaá iyóopi nnya ukeyo, née uunósi ne upiwá ne upímaa ne upimaréca, ne usiwá tin-yá,

³⁰ liute yé neni mewee mmé-i lè mepehè kulúí yé uu kó aḡmè nyee n weme kémee nfáa tenciré yénu.

*Yeesu ye metáánú unkpò ne umeyise nsímé símisi
(Matiyee 20:17-19; Mariki 10:32-34)*

³¹ Yeesu uu upipiretiki kefi ne pité séí uu pi maa re: Tò Yerusalem sinle. Kei ke lè nnéí ke antepuye api Usói Képipi kecáá ní wóí áí ha waine.

³² Pi yé pepee ápi Uléécaá n wuru anipe-i ke wa api kecáá ke nyáneí, api ke lámisi, api kekecáá meta tuke

³³ api nséí ke fapií api pee ke kopu, amá keyáa táánú tuné ake nkpò kémee yisi.

³⁴ Amá Yeesu pipiretiki ápi nsímé mmé aseí kó. Li anóo nyé aseí pi pesile ápi nkpáni céri lè nsímé ke Yeesu uu n símisi.

*Yeesu ye unyíye unyine paise
(Matiyee 20:29-34; Mariki 10:46-52)*

³⁵ Ké Yeesu uu Yeriko n nyahaipo, unyíye unyine un ticéetime tú un wélei.

³⁶ Uu kóm tisoiwuí tin sónepò, uu pise re yoo ní?

³⁷ Api u símisi re Nasareti ukó Yeesu yee kei tósu.

³⁸ Uu pee pupéi re: Tafiti Képipi Yeesu, a inéwe ripaí!

³⁹ Peeper pee kekpeé n sóne apí ne u cési re uké riséé, amá uu meyá cáse re: Tafiti Képipi, a inéwe ripaí!

⁴⁰ Yeesu uu nyere, uu rinóo he re piké ne u u kam. Ke unyíye uu ukekúrí ní hápò, Yeesu uu u pise re:

⁴¹ Yo kaá la ké pó wa? Uu rinóo yósu re: Sáa, ne la re inénípee iké ye yé.

⁴² Yeesu uu u maa re: Ipónípee iké wúkule! Mpófatené ye pó yóriyele.

⁴³ Mese ne mese, inípee ii wúkule, uu Yeesu tiki un Uléécaá meyoopi yom. Tisoiwuí nnéí ari lè yenu, pè ticuruu api kó Uléécaá meyoopi piyóme kápáá.

19

Yeesu ne Sasee kecáá nkó

¹ Yeesu uu Yeriko-i lompo uu uncee n tósu.

² Utisi unyine kapi ye n sée re Sasee un kuyu kpe-i we. U pee pilampooyoó uwéése le un kó umámá.

³ Uu náási uké uyè kapi ye n sée re Yeesu yé, amá úu fe. PISOI ye pee riwúí cápinelenle, uyè úu kó pee mecáa we.

⁴ Uu pee kéyu-mè wuru uú ha kuléé kunyine kapi ye n sée re Sikomoo yopoi uké Yeesu yee kei n tikiñe yé.

⁵ Ké Yeesu uu kelò ke-i n tu, uu uinípee síka uu Sasee maa re: A mekekee súime Sasee, li pise re ké neni kepóyo-i tone.

⁶ Sasee uu mekekee súiri uú ha kusáne u yósu ne mpónare.

⁷ Ai pè nnéí pee lè n yé píri wai, api péé n tee re: Ukópekóó keyo ke usoi nkó uu nní ló.

⁸ Sasee un Upíima keyúrí nyenu uu re: A kutu ríco, Sáa né menámá rikéne am kuwélé píwekóó pa. Nen kó úye menípee n li am usiwóó yósu, né liute si hééle mepehè mena.

⁹ Yeesu uu u maa re: Píyulale ye neni keyaa nké kényo nké-i lommele, áí líka nnya, Sasee ricuruu ye kó Apiraham kepíre ukó le.

¹⁰ Likumúnjé re Usoi Kepípi ye kale keké pεπεε m pɔlaalé tiyu lɔ.

*Wura mεwóópipi kenyárú
(Matíyee 25:14-30)*

¹¹ Písói pεε Yeesu kutu rírícɔ ye péé musí re kuu nní ne Yerusalem tíríkɔ nnya, Uléécaá ye lɛ tímɛle uké iyóópi n le pin u nyáni. Lɛ nnya kuu kenyárú pi maa re:

¹² Kényo kekíre usoi unyine yee kuyu taa-taa kunyine-i ha re piké iyóópi u tí uké pεε limemáá pεεmε.

¹³ Uké kelene ní tásí, uu upikeikó kefi pinyine séi uu nṛpá úye wura kewóó múise uu pi maa re: Ani siwóó nsí ne kpéense háí ne menépeεmε.

¹⁴ Amá ukuyu písói apí uipuri yulu, apí pitumε yukuse piké ukepire ritikipɔ piké re: Ari la re usoi nkó uké urýyóópi.

¹⁵ Apí iyóópi u tíni uu ukuyu pele. Uu pεε pikeikó pṛe kuú pεε siwóó m muleise séi re uké yṛé kuláa kpṛé kapi n yṛé.

¹⁶ Ufoí uú hapɔ uú maa re: Sáa, wura kewóó kaa né rimmúise kulaa ye wale wura siwóó kefi.

¹⁷ Uyóópi uu u maa re: Li nyamle, ukeikó sone. Kaa nní likei sírsáa pimúlé ní céri rísone nnya, né ayu kefi pṛe pa aa akεcáá m pailṛé.

¹⁸ Ukeikó lírú uú hapɔ uu re: Sáa, wura kewóó kaa né rimmúise kulaa ye wale wura siwóó sinupú.

¹⁹ Uyóópi uú uyṛé maa re: Né pṛé ayu anupú pa aa akεcáá m pailṛé.

²⁰ Ukeikó ucɔ uú hapɔ uu re: Sáa, upówura kewóó ye nké. Kenírípi-i kam ke paasi am pésu.

²¹ Ipówame ye né wale, kam mεpókɔ n nyu re áa ye nká usoi wa nnya. Lɛ káa n yekei kaa ye kpísí, lɛ káa n lukesi kaa ye kpasi.

²² Uyóópi uu u maa re: Pó ukeikó kópe nkó, apónóɔ cire kaní ne ketahai pṛe pepirene. Pṛe nyu re ám ye usoi nká wa, te ne ye lɛ kám n yekei kpísile, am lɛ kám n lukesi kpasi.

²³ Yo nnya káa pεε siwóó keyekei-i yekei? Né pεε fe am menépeεmε mmé-i si yósu ne kuláa.

²⁴ Uu pεε pεpeε kei ní we maa re: Ani wura kewóó kṛe yásí ani uyεε mεwóópipi kefi m má múise.

²⁵ Apí u maa re: Uyṛé ne mεwóópipi kefi mále.

²⁶ Asei kam nó símisi, uyεε m má kapi ye pípa rikpá, amá úye unsá m má, nkáripí kuu m má kapi u yósune.

²⁷ Amá pinélaara pεε apí ne iyóópi né n la pṛé nkó ye mmú: Ani ne nté pi kam ani kenéyu-i pi kóni.

Yeesu ye Yerusalem kuyu loni

(Matíyee 21:1-11; Maríki 11:1-11; Yohani 12:12-19)

²⁸ Ke Yeesu uu lɛ písímé ní masí, uu risoiwuí kekpeṛé wai un Yerusalem simpɔ.

²⁹ Kumúnjé kpe-i kuu Petifasee ne Petanií ayu kuwélé-mṛe tikúú tṛe kapi ye n sée re Olifiyee rikúú keyúrí ní we, uu upíreṛetiki pitṛé tum

³⁰ un pí tee re: Ani kuyupi kpeε nní kerýyu ní wepɔ kémεε ha. Nɔn kei n tuiɔ, nó keminaapipi kenyine lεpɔ ken toraalṛé. Usoi úka úu ke tonelṛé. Ani ke fénnε aní ne né ke weri.

³¹ Uye un nó m písε re yo nnya kani ke fénnε, ani liute maa re Upíima yεε ke la.

³² Pitumε apí sí apí ha lεpɔ yarε lṛe ke Yeesu uu pi n símisi.

³³ Kumúnjé kpe-i kapi keminaapipi n fénnε, kepíte apí pi maa re: Yo nnya kani keminaapipi kṛe toriyε?

³⁴ Apí rinóɔ yósu re: Upíima yεε ke la.

³⁵ Apí keminaapipi kṛe ne sí, apí kekεcáá piilú laai apí Yeesu kekεcáá tónse.

³⁶ Kapi kényu-mṛe n sí, písói apí piilú ncée kekáa n tánεnte.

³⁷ Kapi Yerusalem n nyahaipɔ pin ncée mmeε Olifiyee rikúú ní cépilṛé tikilṛé pipireṛetiki kulúú pεε u n tikilṛé, apí Uléécaá mεyóópi n yom lin cáṛé, mεwaisanja mṛe nné kapi n yénti nnya.

³⁸ Pi pεε máikeε re:

Uléécaá uké Uyóópi uyεε ne Upíima rinyiri n sónti rikpá.

Nkíninije nké keyómεcaá-pṛe n we,

Uléécaá rinyiri tiké kei-pṛe n taálṛé.

³⁹ Pifarísí pinyine pεε risoiwuí tε-i ní we apí Yeesu maa re: A pipíreṛetiki rinóɔ he re piké riséé.

⁴⁰ Yeesu uu rinóɔ pi yósu re nṛpá pin tinséé, aparε yṛé ricáái.

Yeesu ye Yerusalem nnya tēni

⁴¹ Kε Yeesu uu Yerusalem kuyu n nyahaipɔ, uu ku yenu, uu kpε nnya tɛni
⁴² un tee rε: Yerusalem, pɔn pε neni keyaa nkε n ceri lelee yε ne nkɔɔnɔnɔ pɔ n kam! Amá li nkɔpɛni pɛkaalenle, áa yε fε pɔkɛ li yε.
⁴³ Sɔyáa se-i ke pipóláarɔ api itɔpílú kecirε ne kekáipi pɔ n waine ye sɔntile, api awélé nnéi pɔ n cɔɔɔlɛ.
⁴⁴ Pi yε nó ne pipókó nnéi ná kpátá-kpátá, ápi ripɔpare rika pɔ yáne tikε ricɔ kekáa n tɔsilɛ. Káa kumúnjε kpe-i ke Uléécaá uu picomε pɔ rí ka n ceri nnya kai lɛ pɔ waine.

*Yeesu ye Uléécaá keyɔ-i pikpéense lakase
 (Matiyee 21:12-17; Mariki 11:15-19; Yohani 2:13-22)*

⁴⁵ Yeesu uu Uléécaá keyɔ loni uu pikpéense pilákase kápáá
⁴⁶ un pi tee rε:

Li wɔlaalɛ te: Pi yε kenéyɔ sée rε keyómeyáhaayɔ.

Amá nó ne ke ripólósɛle piyaaluke kuhore!

⁴⁷ Mpá keyáa kéye ke Yeesu uu ye Uléécaá keyɔ-i n céési. Pεpεe ye Uléécaá inyɔɔnse n wa piwéése ne isé picélaa ne kuyu pisoɔi kecirε apí n wéési piké Yeesu kpu.

⁴⁸ Amá ápi ceri lɛ kapi yε n wa liké ne lɛ, likumúnjε rε kuyu nnéi yε pεε kutu u cɔlenle rísonε.

20

Yei ke Yeesu nnaɔe nn léeri?

(Matiyee 21:23-27; Mariki 11:27-33)

¹ Kε Yeesu uu keyáa kenyiɔne Uléécaá keyɔ-i n céési un Nsímé Kεcirε símisi, pεpεe ye Uléécaá inyɔɔnse n wa piwéése ne isé picélaa ne kuyu piwéése api kpáfúpɔ

² apɔ u pise rε: A ró símisi, rɔnɔɔe rí-ye kaá ne nní wai? Wóo ncée pɔ he rε a lɛ wa?

³ Yeesu uu pεε pi pese rε: Nε la kε nse nó pise. Aní né símisi:

⁴ Nε la kε nó pise rε Uléécaá néε pisoɔi pεε Yohani tumme rε uké pisoɔi míni wole?

⁵ Apɔ pimεcɔpεcirε n keɔɔne rε: Tɔn nkɔpɛni m maa rε Uléécaá yεε u tumme, u yε ró pise rε: Kai pεε iye wa kári ne Yohani nsímé ɔmurei?

⁶ Amá tɔn kɔ m maa rε: Pisoɔi pεε u tumme, kuyu nnéi pikó yε apare ró tóókεne api ró kóni, likumúnjε rε pi ne kefa tenεle rε Yohani ye antepu le.

⁷ Apɔ pεε rinɔɔ u yósu rε: Ari nyu uyεε píniwole u n tumme.

⁸ Yeesu uu rinɔɔ pi pese rε: Né ám nó símisine rɔnɔɔe mmɛ kam ne lɛ n wai.

Pikeikó pεε rikpákárá m má kenýárú

(Matiyee 21:33-46; Mariki 12:1-12)

⁹ Yeesu uu lɛ memáá kenýárú nké pisoɔi maa rε: Utisi unyiɔne yeε we, uu aléé nyɛ kapi ye n sée rε fiinyi kecare tamesi uu pikeikó wéési rε piké kekecáá m paílɛ, uu pεε ncée taa-taa sí uké ha náɔaɔpɔ.

¹⁰ Kai aléépipi nyɛ kutúú n tu, uu ukeikó unyiɔne pεpεe aléé nyɛ kecare kecáá m paílɛ kémeε tum te uké ha aléépipi anyiɔne u yóme. Amá apɔ u kaii apɔ menipe ɔmane u lakase.

¹¹ Ucarete uu kɔ ukeikó féé tumpɔ, amá pεpεe aléé nyɛ kecáá m paílɛ apɔ kɔ uyɛ ticuruu kaii apɔ u lámisi apɔ menipe ɔmane u lakase.

¹² Uu kɔ ukeikó táánú pitume kpá, apɔ uyɛ pɔ itói wai apɔ lákase.

¹³ Ucarete uu pεε rε: Iye kam nkɔpɛni waine? Né unéɔmáne lala tú. In n la, pi yε u wuri.

¹⁴ Amá ke pεpεe aléé nyɛ kecáá m paílɛ apɔ u n yé, apɔ símaane rε: Nkó yeε yé masí usáa ikulanlú nnéi n te. Aní kam tóké u kpu ari pεε ikulanlú iyε n té.

¹⁵ Apɔ kecare kε ilúké u leseɔ, apɔ u kpu.

Iye ke ucarete uu waine?

¹⁶ U sɔntile uké pi kó, uu pisoɔi féé kecare múise. Ke pisoɔi apɔ anɔɔ nyɛ n kó, apɔ rε: Asei kecáá, ái lɛ waine.

¹⁷ Amá Yeesu uu pi nyáni uu rε: In lee ni, lɛ kapi nní Nléécaasimé ritelɛ kémeε n wói aseɔ rε iye? Ái pi wai rε:

Tipare ke pimómε apɔ n fóm

tee pansε ricíre-círe

tee kenui-i ní wee?

¹⁸ Lin úye n fóm un tipare tε tinkpɔu, u yε selesi. Lin úye n fóm tin ukecáá n loó, ti yε u ná.

Lampoo kapi ye Rɔm uyɔɔpi ptima n héεle

(Matiyee 22:15-22; Mariki 12:13-17)

¹⁹ Pεpεe ye Uléécaá inyɔɔnse n wa piwéése ne isé picélaa apɔ kumúnjε kpe-i n wéési piké Yeesu tɛ, amá pin pεε kuyu pikó wuru. Pi ceri rε pε ke Yeesu kenýárú aké ne máne.

20 Api pɛɛ Yeesu pimúnɔaa loni. Api lɛ nnya pisoɪ pinyinɛ ukemɛɛ tumpɔ, apɪ n wai yarɛ pisoɪ pɛɛ asɛɪ n wɛ́ɛsi. Li pɛɛ lɛ wailɛ pikɛ nɛ n fɛ pikɛ u n tɪ pikɛ uyɔɔpi yɛɛ rɪnarɛ m má ukɛ nɛ u n túhaanɛ anipɛ-i u n wa nnya.

21 Api pɛɛ u pisɛ rɛ: Sáa, tɔ yɛ tɛ lɛ kaa n símisi pɔn cɛesi yɛ asɛɪ lɛ, áa nkpáni usoi úka kewuu tútúni. Pɔ yɛ Uléécáa nceɛ pisoɪ cɛésilɛ nɛ asɛɪ.

22 Lɛ nnya, a ró símisi in tɛ írɔsé yɛ nceɛ hɛ rɛ pikɛ Sesaa lampoo héɛle néɛ apɪ kapɛ héɛle?

23 Amá Yeesu uu pimɛsɔhɔ ceru, uu pi maa rɛ:

24 Ani kɛwóó kɛnyinɛ né nyíse nkɛ́. Uye ríyuu nɛ úyɛ rinyiri tɛɛ kɛkɛcáá wɛ? Api rinɔ́ yósu rɛ Sesaa lo.

25 Yeesu uu pɛɛ pi maa rɛ: In lɛ, ani Sesaa likɔ́ Sesaa pa, ani Uléécáa likɔ́ Uléécáa pa.

26 Api fɛ pikɛ u tɪ, mmɛ́ kuu nní kuyuu pikɔ́ keyu-i n símisi nnya. Amá umeyɔ́s mɛ́ amɛ nnɔ́ pɪ yipu apɪ sɛ́ɛ.

*Pisatusee nɛ nkpɔ́ kɛmɛɛ mɛyisɛ nstmɛ́
(Matiyɛɛ 22:23-33; Mariki 12:18-27)*

27 Pisatusee pinyinɛ apɪ Yeesu kɛmɛɛ hapɔ. Pɛpɛɛ múlɛ tɛ pikpɔkpɔ́ apɪ nkpɔ́-i yisinɛ.

28 Api nní Yeesu pisɛ rɛ: Sáa, lɛ kɛ Moisi uu isé rí wói yɛ nní: Uye umaa un n kpu uu unɔ́si tíyɛ úu nɛ kɛwá, uuwá yɛɛ yé unɔ́si uyɛ kúkúmannasi kpísi uu umaa mpuri wai.

29 Amá pimáreɔ́ pisɛɛɪ pinyinɛ pɛɛ pɛɛ́ wɛ. Ufoɪ uu unɔ́si kpísi, uu kpi úu nɛ kɛwá.

30 Ulírú uu ukúmannasi kpísi,

31 utáánú pɔ́ɔ kɔ́ pikpíkɛ́ u kpá, uyɛ uu kɔ́ kpi. Píkɛsɛɪ kɛ́ apɪ lɛ kúkúmannasi u kpíkɛsi apɪ kpíni úka úu kɔ́ pɛɛ́ nɛ kɛwá u mari.

32 Unɔ́si pɔ́ɔ kɔ́ metóɔ́ɔ kpi.

33 Keyáa kɛ́ kɛ pikpɔkpɔ́ apɪ nkpɔ́ kɛmɛɛ n yisinɛ, pitisi pɛ́ kɛsɛɪ kɛɔɔpɛ úyɛ yɛɛ yé ha uula? Liriyíkɪ rɛ pinnɛ́ pɛɛ kúnɔ́si u kpíkɛsi!

34 Yeesu uu rinɔ́ pɪ yósu rɛ: Ketɛ́ ntɛ́ pitisi yɛ pinɔ́si kpíkɛsile, pinɔ́si pɔ́ɔn kɔ́ pila sɔ́nkeɛ.

35 Amá pitisi nɛ pinɔ́si pɛɛ nɛ n sá rɛ pikɛ́ pikpɔkpɔ́ kɛmɛɛ yisi pikɛ́ ha ketɛ́ fale-i n wɛ apɪ pinɔ́si kpíkɛsine, apɪ kɔ́ pila sɔ́nkeɛnɛ.

36 Api píkaɪ kpine, píléécáatume kápɪ nɛ menyínɛ wɛ. Pi Uléécáa sipipi lɛ, liriyíkɪ rɛ pi kpule apɪ kɔ́ nkpɔ́ kɛmɛɛ yisi.

37 Moisi yɛ pɛɛ pikpɔkpɔ́ mɛyisɛ nkpɔ́ kɛmɛɛ nkɔ́ písimɛ́ masile uritelɛ́ tɛ-i kuu kuhíhí kɛɛ n torɛ nsímɛ́ n símisi. U pɛɛ́ maa rɛ: Upíima yɛ Apiraham Uleecaa nɛ Isaaki Uleecaa nɛ Yakupu Uleecaa lɛ.

38 Yeesu uu kpá rɛ: Uléécáa úu pikpɔkpɔ́ Uleecaa, amá u pinyánnyá Uleecaa lɛ. Liriyíkɪ rɛ uyɛ́ nnya kɛ pinnɛ́ apɪ nyáni.

39 Isé picélaa pinyinɛ apɪ rinɔ́ yósu apɪ maa rɛ: Sáa, pɔ́ símisile lin nyarɪ.

40 Lɛ memáá, apɪ ríka ncɔ́ pipisɛ u peenu.

*Uyɛ́ kɛ Uléécáa uu n wɛɛ nɛ Tafiti kɛcáá nstmɛ́
(Matiyɛɛ 22:41-46; Mariki 12:35-37)*

41 Yeesu uu pi maa rɛ íyɛ kɛ usoi uu yé fɛ uú maa rɛ uyɛ́ kɛ Uléécáa uu n wɛɛ yɛ Tafiti kɛpipi lɛ.

42 Likumúnɛ́ rɛ Tafiti yɛ siyóme ritelɛ́-i rihaa rɛ:

Upíima yɛ Unépiima maa rɛ:
A kúnɛ́lɛkɛ-lukɛ-mɛ́ kɛyukó́ɔtone-i tone

43 háɪ nɛ kumúnɛ́ kɛɛ-i kam yé pipóláarɔ́ kɛpónyále-i n cɔ́.

44 Tafiti yèè u sée rɛ Upíima. Iyɛ kɛ uyɛ́ cire uu yé kɔ́ pɛɛ Tafiti Kɛpipi?

*Yeesu yɛ rɛ pisoɪ pikɛ́ pimɛcɪrɛ nɛ isé picélaa tɪ
(Matiyɛɛ 23:1-36; Mariki 12:38-40)*

45 Kɛ risoiwuú nnɛ́ ari kutu n cólɛ, Yeesu uu upipiretiki maa rɛ:

46 Ani isé picélaa nɛ nómenécɪrɛ tɪ. Pikɛ́ nɛ atúkanka caa-caa n kɔ́nnii nɛ pisoɪ pikɛ́ ayáa kɛmɛɛ pi n yáhaankɛɛ yɛɛ rípɔ́ pi wɛ. Ayómeyáhaale sitone fɔ́ɪ nɛ kelukɛ kɛmɛɛ sitone fɔ́ɪ kápɪ la.

47 Pi yɛ lɛ kɛ pikúmannasi apɪ m má nnɛ́ yóɔile apɪ yɛ pɛɛ keyóme yáási macáa yarɛ pi pisoɪ sone lɛ. Uléécáa yé nɛ pi túhaanɛ uu íwɛ pi wai áɪ kumúnɛ́ má.

21

*Ukúmannasi ihɛɛ
(Mariki 12:41-44)*

1 Yeesu uu inípɛɛ sika, uú yénu pin keɪ kapi yɛ ihɛɛ Uléécáa keyɔ́-i n wa piihɛɛ sariipo.

2 Uu kɔ́ ukúmannasi wɛkɔ́ɔ unyine yɛnu un sítanká sitɛ́ sápolɛ́.

³ Uu peé maa re: Asei kam nó símisi, unósí nkó ye hele ai písoi picó mpí tósu.

⁴ Likumúnjé re lē kápi ne líka n wai ke mpí nnéi api kei risápó, amá ulikó kecíre, lē kuu m má nnéi uké ne iluke n ló ke uyē uu waipo.

Yeesu re Uléécaá keyó yé fori
(Matiyee 24:1-2; Mariki 13:1-2)

⁵ Písoi pinyine api Uléécaá keyó nsímé n símisi pin tee re ke nyamle hái, ne keapare kecíre ne ilú kapi Uléécaá n hekesi. Amá Yeesu uu maa re:

⁶ Siyáa ye sóntile ke apare nyee nni ní tósiinelē tika ári m mésunine. Lē kani nni n nyáni ye sóntile liké fori téké-téké.

Lelee n nyise re ketē ye ketene tu
(Matiyee 24:3-14; Mariki 13:3-13)

⁷ Api pee n pise re: Sáa, píyei ke lē nnéi aí ha sónti? Yo yee yé kumúnjé kpe-i ke lē nnéi aí ha n sónti ró nyise?

⁸ Yeesu uu rinóo yósu re: Ani nómenécíre tí rísone, áni kape tíye unyine uké kuyúí nó tá. Likumúnjé re písoi meyá yé sónaame ne rinényiri pin tee re: “Néé uyē ke Uléécaá uu n wéé”. Likumúnjé ye kó nyahaimela, amá áni kape pi ritiki.

⁹ Non píyei atópi ne pitele nné n kó, nósinéwuu ási kape to. Li pise re lē nnéi liké kam kelene, amá ketē ketó áke kahane n tu.

¹⁰ Uu pee lē memáá kpá re: Nsoipuri nnyine yé yisi nn nsoipuri ncó ne tópu, keyóópité ake keyóópité kecó ne tópu.

¹¹ Ketē yé yéjési aí nyarí, itói yee n tejni ne nkú nn siló siló leeri, mewai mewai mee iwame ní we yé kó wápi, ne linyise-nyise lee keyómecaa-pó n léeri yé kó wápi.

¹² Amá liké kelene lē n wa, pi yé nó cópii api íwe nó wai piyómeyáhaa nnya, api ayómeyáhaalee-i ne piyóopi ne kuyu piwéése kémeé ne nó túhaane api né nnya kukpaniilee nó wai.

¹³ Lelee yé kepole nó he noké ne anéseéra n lese.

¹⁴ Lē nnya, ani m múllé rísone. Ani kape mmē kani yé ní male noké ne nsímé kémeé ní le kecáá m músu.

¹⁵ Né rinécúruu anóo nyé kai m pise re noké male ne mewéesesəhó nó he, ai tíyese nóunélaaro úka úu yé fe uké nónnékó rikóse.

¹⁶ Nópinésáa ne nópinéni ne nópinéwá ne nópinémáa ne nópinémáreco ne nópinésáne ye nópinélaaro anipe-i nó wa api nómenéyá kóni.

¹⁷ Tinényiri nnya, níprá úye ye nínépuri yulune.

¹⁸ Amá níprá nónnényúpi nse rín polune.

¹⁹ Ani n njmóópúlē, lelee yé tíyese aní ne nónnéfáa lolu.

Iwe píma mekame
(Matiyee 24:15-21; Mariki 13:14-19)

²⁰ Non ha píyei n yé atópílee an Yerusalem kekáipi wailē, ani ceri re umefore ye nnyáa wale.

²¹ Pée uye-i, pepee Yutee-i ní we yé ha wúrumpó, api akútú-mē táá, pepee Yerusalem kuyu kecópe ní we, api ketaa sí, pepee sicare-mē ní we ápi fene piké kuyu-mē kuime.

²² Likumúnjé re siyáa sē kémeé ke Uléécaá uu sisoiipi mewai kópe si ceéine. Sikemeé ke lē nnéi lee átelé-i n wólaalē ai waine.

²³ Iwe ke pífani ne pímaréni api ha siyáa se-i topori. Mpóocai píima ye ha kuyu kpe-i wene, Uléécaá yé kuyu kpē pikó ukuwóí nyise.

²⁴ Pi yé ne atéhe caacaa pi kó, api sitē nnéi kémeé ilási pi cópii, piyómeyáhaaciré api Yerusalem cópisi hái ne siyáa sē ketó-pó.

Usoi Kepipi mekame
(Matiyee 24:29-31; Mariki 13:24-27)

²⁵ Li yé ituje ne iwáre ne awárepi-i linyine nyise. Mpóocai yé ketē kecáá písoi nnéi ló, mínimaa iwóo píima ii nfasimé pi tani.

²⁶ Písoi yé ne iwame kpí pin lelee ketē kecáá n sónti nfasimé wai, likumúnjé re li yé keyómecaa-pó linaŋe-naŋe lémesi.

²⁷ Pi yé pee Usoi Kepipi yé ken kuhope kecáá weme ne kennaŋe ne kemeyóopi.

²⁸ Mewai mē men ha píwai n koraanene, ani kecíre nyere ani áyu síka, likumúnjé re nókenéŋméheree ye lē tule.

Kúfikiyee kecáá icélaa
(Matiyee 24:32-35; Mariki 13:28-31)

²⁹ Yeesu uu lē memáá kenyárú nké pi wai re: Ani kúfikiyee nkú ne alééco nnéi ripái.

³⁰ Non píyei n yé apéi fale an n toraalē, nó ye nórinécúruu cerile re kupii ye nyahaille.

³¹ Lē cire ye ni, nōn ha pīyei n ye mēwai mē mēn n wapisī, ani ceri re Uléécāa iyōopi ye nyahailē.

³² Asei kam sīmisi: Pīsoi kunai nkú áku tósune kelenē nní nnéi liké ne ní kam.

³³ Ketē ne keyóme yé tōsī, amá anénōo áa metóhē má.

Li pise re mǎpá úye uké n nyáni

³⁴ Ani nóménécire tí, áni kape tíyese nónnéfasimé nké meyánsei anyá ne pítaniré-mē pele. Ani kape kō meyánsei ketē kecáá likó nfasimé n wai. Insá lē, ketúhaaneyāa yé nō rikaikai

³⁵ yare ripine. Likumúnjé re ketē nté pīsoi nnéi ke keyáa kē áke leérine.

³⁶ Ani kape lōpile, ani ye mǎpá pīyei Uléécāa we nōké ne rñanje n yé, aní ne lē nnéi lee n wapisine kēmeē n̄mēherēē ani kō ha ne Usoi Kēpipi keyu-i nyere.

³⁷ Ketúnjé ke Yeosu uu ye pēe Uléécāa keyo-i céesi, amá lin kesine n wa, utú ha kekútupi kapi ye n sée re Olifiyee rikúú kecáá n we.

³⁸ Kuyu pikó nnéi api ye mēmare mare Uléécāa keyo-i weri piké kutu u ricō.

22

Pisuiŋi piwéése ye kómēine re piké Yeosu tí

(Matíyee 26:1-5; Mariki 14:1-2; Yohani 11:45-53)

¹ Ke anyá nyē-i kapi ye akpónó nyee áa pite m má n li aa n nyahaimē,

² pēpēe ye Uléécāa inyōonse n wa piwéése ne isé picélaa api ncée n wéési kapi yé ne Yeosu ní kpu, amá pin pēe kuyu pikó wuru.

Yutasi ye wéésile piké Yeosu tí

(Matíyee 26:14-16; Mariki 14:10-11)

³ Setani uu Yutasi kapi ye n sée re Isikariyōoti loni. U pēe pipiretiki kefi ne pité pē use le.

⁴ Yutasi ne pēpēe ye Uléécāa inyōonse n wa piwéése ne kuyómeyáhaalee piméré piwéése api lē kuu yé Yeosu n tí uké pianipe-i n wa kecáá kómēine.

⁵ Ai pi larisi n̄sōne api rinóo yekei re pi yé siwóó n héléle.

⁶ Yutasi uu n̄murēi uu icée sōne n wéési uké ne Yeosu pi rimúise risoiwuí ári kape n nyu.

Yeesu ye tíyese api nkpō melóo anyá iluke wai

(Matíyee 26:17-25; Mariki 14:12-21; Yohani 13:21-30)

⁷ Keyáa kē kapi ye akpónó nyee áa pite m má n li, keyáa kē kapi ye kō nkpō melóo anyá isan n kō áke tulu.

⁸ Yeosu uu pēe Piyee ne Yohani tum uu re: Ani ha nkpō melóo anyá iluke ró wa toké li.

⁹ Api u pise re: Yei kaá la toké ha liiluke wa?

¹⁰ Uu rinóo pi yósu re: Ani kutu ricō: Nōn ha pīyei kuyu n lom̄pōne, utisi unyine yee kecórīpi ne míni n topori yé ne nō risáne. Ani u ritiki hái ne kēyo ke-i kuú ha n lonine.

¹¹ Ani úyote maa re: Urósáa ye pō pise re yei ye kulee kpe-i ke u ne upipiretiki api nkpō melóo anyá iluke n lene?

¹² U yé kēyo kecáá kulee maa kunyine kapi n nyōonse nō nyise. Kei kani yé anyá iluke wa.

¹³ Api símpō api mǎpá yo leepō yare ke Yeosu uu pēe pi ní ma, api nkpō melóo anyá iluke wai.

Yeesu nkpō ne umeyise piléise inyekii

(Matíyee 26:26-30; Mariki 14:22-26; Kōrenti Foi 11:23-25)

¹⁴ Ke itunje ii n tu, Yeosu ne upitume api tone re piké li.

¹⁵ Uu pi maa re: Li pēe meyánsei ripóo né wa re toké kesē nkpō melóo anyá iluke nnyí li kē kelenē íwe li!

¹⁶ Asei kam nō sīmisi re ám piluke i kpáne hái ne kumúnjé kpe-i ke Uléécāa uu yé uiyōopi kēmeē ró i n wa ari pēe iasei nnéi kóm.

¹⁷ Uu pēe kepórīpi ne píta kpisi uu Uléécāa pōnēse uu re ani yosí ani hōone.

¹⁸ Asei kam nō sīmisi re ám píkai aléepipi pita m̄pi piniré kpáne hái ne keyáa kē kam yé Uléécāa iyōopi kēmeē pi ní ntí.

¹⁹ Uu kukpónó kpisi, kuu Uléécāa m pōnēse memáá, uu ku kpakóri uu pi ku pa uu re: Inépiñe ye nnyí kam nō nnya m pālē. Ani ye lē wa aní ne kenécáá léise.

²⁰ Iluke meluke-maá, uu kō kétaporipi pi pa uu re: Menénye ye mmé, ménye mēe nō nnya n kōnu Uléécāa utú ne nō séi re nō ne uyé aní kómēine.

²¹ Amá ani ripáí, uyee né n yáine ye nté wele, tó ne uyé tōn kesé le.

²² Mesei ye mē re Usoi Kēpipi ye tósule yare kai kekecáá n wólaamelē. Amá usoi nkó yee yé Usoi Kēpipi n yáá, íwe ke liute uu topori.

²³ Api pēe pimecōpēre pipiseine koru re pikecōpe úye yee yé mēwai mē wa.

Wóo Uléécāa iyōopi kēmeē uwéése?

²⁴ Pipiretiki api ikeñene kápáá re piké yé te pikecɔpe úye yee yé uwéése.

²⁵ Yeesu uu pi maa re: Sitê piyɔɔpi ye sikécáá túnlɛ, pɛpɛe sikécáá iyɔɔpi n le yèè tíyɛle api pi n séleɪ re “lisonɛ piwai.”

²⁶ Amá áɪ kape lɛ nókenéméé n we. Nókenécɔpe úyukɔɔ kai pise re uké usírísá. Li pise re úyukɔɔ uké n we yare ukeikɔ.

²⁷ Ukeikɔ yee iluke n wai ne uyé kuu iluke n wai kecɔpe úye yee úyukɔɔ? Ai uyé kuu i n waii? Too, né ne nókenécɔpe we yare ukeikɔ uyee iluke n wai.

²⁸ Nɔ né ritikile ne aseɪ, nɔn kahari tó ne nnó tɔn ne itunɛ iye-i kai né m̄ peikee kámee we.

²⁹ Lɛ nnya kam Uléécáa iyɔɔpi nɔ pane yare ke Unésáa uu né i m̄ pa meccɔ.

³⁰ Tó ne nnó yé inéyɔɔpi-i kesé tone ari le ari kɔ níru, ani sinéyɔɔpitone-i tone ani Isirayeli amare kefi ne até nyé túhaane.

Yeesu ye simisi re Piyee yé Kési re úu u nyu

(Matiyee 26:31-35; Mariki 14:27-31; Yohani 13:36-38)

³¹ Simɔɔ, Simɔɔ, a kutu ricɔ, Setani ye ncée we re uké pó páñai yare kapi ye asírɛ m̄ páñai api acólé lése.

³² Amá ne ne Uléécáa pó tɛ tɛ áɪ kape wa re mpófatenɛ ye ne pó kpu. Amá pɔn píyɛi kenémee m̄ pɛeme, a pipómáreccɔ itisi rikpáse.

³³ Piyee uu u maa re: Upíima, ne ñmurei re m̄pá in kukpaniilee ye ku ké pó ritiki, née m̄pá nkɔɔ ye mu toké kesé kpu.

³⁴ Yeesu uu re: Piyee, ne pó maa re icá iké kelenɛ n kooi, pó mepehɛ metaani kesi re áa né nyu.

Siwóó ne kulóo ne ritɔpitɛhe pimúlɛ nsmé

³⁵ Yeesu uu pɛe pi maa re: Kam nɔ n tú, áni kewóó ne kulóo ne anéeri rimmúlú, linyine ye nó ripárilɛ? Api re: Líka áɪ tó ripárilɛ.

³⁶ Úu pɛe pi maa re: Amá úye un nkɔpéni kewóó m̄ má, li pise re uké ke rimúlú, úye un kɔ kulóo m̄ má, li pise re uké ku kpísi. Uye unsá kɔ titɔpitɛhe m̄ má, li pise re uké uilú yáá uu ne rise lolu.

³⁷ Likumúnɛ re rinóo tɛ kai kenécáá rítelɛ-i n wólaalɛ tɛ: Pi piwaikópɛkɔɔ kecɔpe u yekei ye wale. Lɛlɛ kenécáá n wólaamalɛ ye tule.

³⁸ Pipiretiki api u maa re: Upíima, atɔpitɛhe até ye nnyé. Uu rinóo pi yósu re: Li wale.

Yeesu ye Olifiyee rikúú kecáá keyóme yáási

(Matiyee 26:36-46; Mariki 14:32-42)

³⁹ Yeesu uu yisi uu Olifiyee rikúú kecáá s̄ɪ yare kuu ye pɛe kei n sónɛ meccɔ. Upipiretiki api u tiki.

⁴⁰ Kapi keló kɛ n tuipɔ, uu pi maa re: Ani ye keyóme yáási áni kape ne pipeikee kámee ní loó nnya.

⁴¹ Úu lɛ memáá ne ketaa pi wai, tiná tɛe pikecɔpe ní we ye tu yare kunípe ripare mɛfome kumúnɛ, uu ha wula uu keyóme yáási re:

⁴² Sáa, in tɛ pɔ ñmurei, a tíyese ntóosi keporipi nké keké ne ketaa né wa. M̄pá ne lɛ, áɪ kape menéla mɛe yé wa, amá líké mɛpókó.

⁴³ Uléécaatume uu pɛe keyómecáa-pɔ kpáfume re uké itisi u he.

⁴⁴ Mpócaai píima nn̄ Yeesu tini, uu ne piyómeyáhaa kényu m̄ mahanlɛ, urikaha ari pólo yare ménɛ, tin̄ cɔloɪ.

⁴⁵ Kuu piyómeyáhaa m̄ masi, uu upipiretiki-m̄ pele uu pi lɛpɔ pin̄ lɔni ne mpócaai.

⁴⁶ Úu pi maa re: Yo nnya kani lóni? Ani yisi ani keyóme yáási áɪ kape wa re nɔ pipeikee-i loípɔ.

Yeesu metinɛ

(Matiyee 26:47-56; Mariki 14:43-50; Yohani 18:3-11)

⁴⁷ Un kei lɛ simisi risoiwuɪ ari tuipɔ, upipiretiki kefi ne pité pɛ use kapi ye n sée re Yutasi un pikeyu we. Úú ne Yeesu kɔ uu u pira.

⁴⁸ Amá Yeesu uu u maa re: Pó Usoi Kepipi ripira áa ne piláaro anipe-i ke wai, née yo?

⁴⁹ Ke Yeesu pisencɔ api n yé lelee n waine, api u pise re: Upíima, toké atéhe kpísi?

⁵⁰ Píuse uu Uléécáa usina ukeikɔ kutu luke-luke sem̄.

⁵¹ Amá Yeesu uu re: Ani kape lɛ tikpá, li wale. Uu usoi uyé kutu ca uu u paise.

⁵² Yeesu uu lɛ memáá pɛpɛe ye Uléécáa inyónsɛ n wa piwéése ne pimééré uwéése ne kuyu piwéése pɛe pitine u n hápɔ maa re: Li pise re nóké pitine né kam nɔn atéhe ne apúnipi muleilɛ yare usoi kpáaree?

⁵³ Siyáa nnéi ke tó ne nnó ari ye kesé Uléécáa keyo-i n we, áni kei ncée wéesi nóké ne né tí. Amá itunɛ nnyí ye nó ne kurɱmaha uyɔɔpi ikó le.

Piyee ye kesi re uu Yeesu nyu

(Matyee 26:57-58, 69-75; Mariki 14:53-54, 66-72; Yohani 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Api Yeesu tini api ne Uléecaa usina keyo sí, Piyee un ketaa-po pi tikilē.

⁵⁵ Api keyocope nna wénesi api tone, Piyee uu peree nna n wéni kecope tone.

⁵⁶ Unósi keikó unyine uu u yenu un nna kekúrí tǔ, uu u nyáneí tǔmǔ uu re: Usoi nkó ricuruu ye pee Yeesu tikilenle.

⁵⁷ Piyee uu késu, uu unósi uyē maa re: Am u nyu, unósi.

⁵⁸ Kai rinkpáse, unyine ucó uu u yenu uu re: Pó písoi pē use le! Amá Piyee uu rinóo yósu re: Am pikécopē we.

⁵⁹ Liké ne mese pipépe rinkpá, unyine ucó uu kó ní-yupape ne pimáa kpá re: Asei kecáá, usoi nkó ye pee u tikilenle, likumúnjé re u Kalilee ukó le.

⁶⁰ Amá Piyee uu rinóo yósu re: Am nyu lē kaa ní la póké male. Kumúnjé kpe-i kuu nní n símisi, icáa ii kooi.

⁶¹ Upíima uu péé ημεελύ uu Piyee werfí. Piyee uu léise re Upíima ye u maa re: Ica iké kelene n kooi, pó kesi metaani re áa né nyu.

⁶² Kei ke Piyee uu léepo uú ne mpóocaaí téní.

Pi Yeesu lámisi api u kaii

(Matyee 26:67-68; Mariki 14:65)

⁶³ Písoi pee pee Yeesu m mé api kecáá u nyáneí api u kaii.

⁶⁴ Api kényu u pi, api u maa re: Wóo pó káii, a ηmóinu.

⁶⁵ Api kó alé u kpá meyá.

Pi ne Yeesu ketúhaane píima-i ha

(Matyee 26:59-66; Mariki 14:55-64; Yohani 18:19-24)

⁶⁶ Kai n weesi, Písuifi piwéése ne peree ye Uléecaa inyóonse n wa piwéése ne isé picélaa api cápíne. Api ne Yeesu piketúhaane píima-i sí.

⁶⁷ Api u píse re: Póo uyē ke Uléecaa uu n wéé? A ró símisi. Uu rinóo yósu re: Nen nó m maa re lee ní, áni ηmureíne.

⁶⁸ Nen kó nnyine nó m píse, áni rinóo né yósuné.

⁶⁹ Amá kaí ne nkpéni rimpá, nǔ Usoi Kepipi yē ken Uléecaa, rínanje nnéí ute kuluke-luke-mē kényukóstone-i tǔ.

⁷⁰ Pinnéí api pee re: Lē nnya, pó Uléecaa Kepipi léé? Uu rinóo yósu re: Lē kani nní ma, ne Uléecaa Kepipi le.

⁷¹ Api pee re: Píseérakós píye picó kari nkpéni wéési? Tirócuruu ye uanóolempi konle!

23

Pi ne Yeesu Pilati kèmeε ha

(Matyee 27:1-2, 11-14; Mariki 15:1-5; Yohani 18:28-38)

¹ Písoi nnéí pee n cápínelē api yisi api ne Yeesu Pilati kèmeε sí.

² Api kei ne nsímé u wáána pin tee re: Tó usoi nkó leepole un kuróyu pikó tálisi re piké ncéé kópe ritiki. U pi símaankeε re ápi kape lampoo Róm uyóopi Sesaa héεle, un kó tee re uyē ke Uléecaa uu wéé, uyóopi.

³ Pilati uu u píse re: Póo Písuifi uyóopii? Yeesu uu rinóo u yósu re: Mmē kaa nní ma.

⁴ Pilati uu pee peree ye Uléecaa inyóonse n wa piwéése ne risoiwuí maa re: Am ncaai ríka nyáni mee yé usoi nkó akpanii n tá.

⁵ Amá api pimáikeε n kpálē ne rínanje re: Usoi nkó yee kuyu pikó piháikuse tálaankeε, Kalilee-po kuu kóri uu Yutee keté nnéí cǔpu uú ne nté tuii.

Pi ne Yeesu Erooti kèmeε ha

⁶ Ke Pilati uu anóo nyē n kó, uu píse re: Usoi nkó ye Kalilee ukó léé?

⁷ Kuu n céri re Erooti yeε Kalilee keté-po Yeesu uyóopi, uu Yeesu u pááipo, liriýíkí re Erooti ricuruu ye siyáa sē kumúnjé-i Yerusalem-i wele.

⁸ Ke Erooti uu Yeesu n yé, ai u larisi, liriýíkí re u pee mekeε-meε Yeesu nné kómeile lin tipóo u we re uké u yē. U pee tále te Yeesu yé uinípeε-i mewaisanja menyine wa.

⁹ Uu u píseise ai náhanj, amá Yeesu úu rinóo ríka u yósi.

¹⁰ Peree ye Uléecaa inyóonse n wa piwéése ne isé picélaa pin kei we pin ne Yeesu isímé piwaanai kényu mahani.

¹¹ Erooti ne upísóca api kecáá u nyáneí api u n sénnyí yare kesoi kparápi. Api ketúkanka kecire u tani api Pilati-mē u pesepo.

¹² Erooti ne Pilati ye pee pílaaro le, amá api keyáa kē kusáne tone.

Pi tulhaane al tone re piké Yeesu kpu

(Matiyee 27:15-26; Mariki 15:6-15; Yohani 18:39-19:16)

- ¹³ Pilati uu pepere ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése ne kuyu piyukós ne kuyu pikó cápine,
¹⁴ uu pi maa re: Nò ne usoi nkó né kale nòn tee re u písoi tálisi re piké ncée kópe ritiki. Too, nòkenéyu-i kam u písei ám kò ncaai kani re u wai ríka yé.
¹⁵ Erooti útu kò uncaai ríka yé, liriýíkí re u ró u pesemele. Kai nní lé, usoi nkó útu ncaai ríka má mee yé ní tíyese piké u ní kpu.
¹⁶ Lé nnya né tíyese api kuyíyaa u fapii am lé memáá u tíye.
¹⁷ [Li pee tllasi le re Pilati uké ukpaniikó use pi riyá mpá nkpo melós anyá áye.]
¹⁸ Api pinnéi pipupukee kpá re: A usoi nkó ró kpu aa Parapasi yá!
¹⁹ Piháikuse mewai menyine ke Parapasi pòó pee kuyu-i tamme uu kò usoi kopu. Lé nnya kapí pee uyé kukpaniilee tá.
²⁰ Ke Pilati uu nní ní la uké Yeesu ñméhéréese nnya, uu risoiwuí ne písimé kpá.
²¹ Amá api pupéi re: A kunapéékóó kecáá u karií, a kunapéékóó kecáá u karií.
²² Pilati uu metáánú pimáa pi kpá re: Ncaai ní-ye kuu mpíí wa? Am ncaai ríka ukecáá yé mee yé ní tíyese piké ne u ní kpu. Lé nnya né tíyese piké ne kuyíyaa u kaii am pee u yápo.
²³ Amá api pipupukee nòf te piké Yeesu kunapéékóó kecáá karií. Ai Pilati feriyé.
²⁴ Pilati uu hó re uké lé kapí u m píse pi wa.
²⁵ Uu usoi uyé kapí n tee re uké riyá yá, uu Yeesu pi múise re piké ne u li lé kapí ní la. Uyé kuu nní rin-yá ye pee piháikuse mewai menyine kuyu-i tammele uu kò usoi kopu. Lé nnya kapí pee uyé kukpaniilee tá.

Pi Yeesu kunapéékóó kecáá karií

(Matiyee 27:32-44; Mariki 15:21-32; Yohani 19:17-27)

- ²⁶ Kapí ne Yeesu n tósu, apí ne Sireeni kuyu ukó unyine kapí ye n sée re Simóó sáne un sicare-mé leeri. Api u tini api Yeesu kunapéékóó u cónse re uké ne u n tikilé.
²⁷ Písoi kulúí ne pinósi pin u tikilé. Pinósi pin siwuu piralé pin ne ukecáá téni pin kò ne u tikilé.
²⁸ Yeesu uu pinósi kuwélé-mé panserpo uu re: Yerusalem pinósi, áni kape né nnya n ténisi. Amá ani nórínécúruu ne nòsinéwá nnya ténisi.
²⁹ Likumúnjé re siyáa ye sóntile, se-i kapí yé m maa re: Pinósi nyapi pee ápi pikai m máraalé ápi kò pikai n nyenselé ye pínarekome le.
³⁰ Písoi yé pee akútú pimáikee ló te: Ani kerócaá loó, api sikútúpi máikée re: Ani tó yárii.
³¹ Likumúnjé re pin néé ní we yare kuna ñmú nní n wa, íye kapí yé pee nòó nní ní we yare kuna kóima pò wa?
³² Api kò ne piwaikópekos pité pinyine n tósu piké ha pi ne Yeesu kesé kpu.
³³ Kapí keló ké kapí ye n sée re Kíyuu Kònoo n tu, api kei Yeesu kunapéékóó kecáá karií, api kò piwaikópekos pité pé karikee anapéékóó kecáá, use ukuluke-luke, uco ukumii-mé.
³⁴ Yeesu uu pee re: Sáa, a piakópe pi sárei, likumúnjé re ápi nyu lé kapí n wai. Api panjai apí ne pimécepecire ulú haonente.
³⁵ Piyukó pin kei nyenu pin nyáni. Pisuifi piwéése api kecáá u nyáni pin tee re: U pico yoriyentele, uké uricuruu yoriye, in te u Kírisi le, uyé ke Uléécaá uu n wée.
³⁶ Pisóóca ricuruu api kecáá u nyáni apí ne u kò api píta nyepe-nyepe pinyine u tunjá
³⁷ apí re: Pòn Pisuifi uyóopi, a ripóóóruu yoriye.
³⁸ Api pee uriyu kecáá wólu re: Nkó yee Pisuifi uyóopi.
³⁹ Uwaikópekos use kapí kunapéékóó kecáá ní kariilé uu u lámisi uu tee re: Nénte pòó uyé ke Uléécaá uu n wée? A ripóóóruu yoriye aa kò tó yoriye!
⁴⁰ Amá uco nkó uu né u cési re: Pòn ne Uléécaá wuruu? Pòó nní uakpanii aco kémeé ní we.
⁴¹ Tó akpanii piwai ye ne risále, likumúnjé re merówai kópe kulaa kari nní le, amá uyé útu ncaai ríka wa.
⁴² Uu limemáá kpá re: Yeesu a kenécáá léise pòn píyei ipóyóopi piluke n weme.
⁴³ Yeesu uu rinó u yósu re: Asei kam pò símisi, neni keyaa nké, tó ne mpó ne pi Uléécaá iyóopi kémeé.

Yeesu nkpo

(Matiyee 27:45-46; Mariki 15:33-41; Yohani 19:28-30)

- ⁴⁴⁻⁴⁵ Itunje kecíre kumúnjé, kunjmaha aku keté nnéi kecáá cani hái ne itunje metaani kumúnjé-po. Kusánjáa kapí ne Uléécaá keyó n kénélé aku kecópe ceérine.
⁴⁶ Yeesu uu meyá pupéi re: Sáa, ne nnéfáa apónípe-i wa. Kuu anóó nyé pimáa m masí, uu kpi.

⁴⁷ Ròm usóóca wéése uu lè nnéí lèe n wapisi yenu, uu Uléécaá ríyu waise uu re: Asei kecáá, usoi nkó ye pèe aseí ute le.

⁴⁸ Pè nnéí pèe pèe ní ka awúí awúí piké nyánei, api lèlèe n wa yenu, nípá úye uu pèe pèle un mpóócaai nē kewuu píralē.

⁴⁹ Yeesu pisane nnéí nē pinósi pèe pèe u n sárumme háí Kalilee-pó, api iyaa-pó nyere api lèlèe n wai n nyánei.

Yeesu mekulaa

(Matíyee 27:57-61; Mariki 15:42-47; Yohani 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Pisuií kuyu Arimatee kémee ke utisi unyine uu péé we. Pi ye u sée re Yosefi. U pèe ketúhaane píima uwéése use le, amá lè ke upiwééseco api rinhó api wai áí nē u risá. Utisi uyé nē pèe aseí ute le un kó Uléécaá iyóopi mekame mé.

⁵² Uu Pilati kémee sí uu ha u pise re uké Yeesu u pa.

⁵³ Uu limemáá kunapéékóó kecáá Yeesu súiseri, uu kusánáá u pílesi uu nhóre kapi kuparecañaa-i n wa kémee u finse. Api nhóre mme-i úka kulaalē.

⁵⁴ Keyáa kee nē risále kewénteyaa usé, kewénteyaa ken nē koraanene.

⁵⁵ Pinósi pèe pèe Yeesu n sárumme háí Kalilee-me nē Yosefi api rikpí-i símpó piké yé lè kapi Yeesu n finse.

⁵⁶ Api pèe kényo pèle apí ha mékpo nē tulaali ncópurí wai piké Yeesu níhesi. Amá api kewénteyaa ketúnjé wénte yare ke isé ii m pise api kelenē símpó.

24

Yeesu ye nkpo kémee yisi

(Matíyee 28:1-10; Mariki 16:1-8; Yohani 20:1-10)

¹ Kewénteyaa ukóso kemaresine, pinósi api mékpo nē tulaali kapi n wa múlú apí nē rikpí símpó.

² Api lèepó lin tipare tee pèe rikpí n filē pímiise ai iyaa yekei.

³ Api lompo amá apí Upíima Yeesu lèepó.

⁴ Api ceri íye kapi yé wa. Kumúnjé kpe-i ke písoi pité pinyine api rikpáfúme pin ilū yeē n tēlu tanaalē.

⁵ Ke iwame ii pi n wa api kpárai, písoi pē api pi maa re: Yo nnya kani pikpákpó kecópe uyee n nyáni wéési?

⁶ [Uu nté we, u nkpo kémee yisile un nfáa má]. Ani léise lè kuu nó m ma péé uye-i kutú pèe Kalilee-pó n we.

⁷ Lí pise re piké pikópekóó anipe-i Usói Kepipi wa, api kunapéékóó kecáá ke karií Uléécaá uké keyáa táánú tunjé nkpo kémee ke yukuse.

⁸ Api pèe Yeesu anóó léise.

⁹ Api rikpí-i yisi apí lè nnéí pipiretiki kefi nē use nē picó nnéí kéenkee.

¹⁰ Maari Makitala ukó nē Yohana nē Yakupu uni Maari ye pèe pí. Pi nē pinósi picó pèe pèe kesé n we apí nsímé pitume keeni.

¹¹ Amá pitume apí pinósi nsímé mmē yenu re nnírísímé ye mu, apí pèe pakare.

¹² Kumúnjé kpe-i, Píyee uu yisi uu rikpí-mē wurupo, utú kparápo uu asánáá nmanē yenu an cúlē. Uu pèe ukéyo pèle. Lè nnéí lèe nní n wapisi lin nnóo u yípaalē.

Lèlè Emayusi ncee kecáá n wa

(Mariki 16:12-13)

¹³ Keyáa kē cire, pipiretiki pité apí keyupi kenyine kapi ye n sée re Emayusi n símpó. Itunje nwoí mekóónú meté kapi ye kei nē Yerusalem sóne.

¹⁴ Lè nnéí lèe pèe n wapisi nsímé kapi pèe símisi.

¹⁵ Kumúnjé kpe-i kapi lè n símisi pin keñene, Yeesu ricuruu utú nē pi kó apí kesé n sóne,

¹⁶ pin u nyáni amá linyine lin pi hilalē apí pèe u ceri.

¹⁷ Yeesu uu pí pise re: Yo yeē nó kēñenese non nē sóne? Api nyere nē mpóócaai.

¹⁸ Pikecópe unyine kapi ye n sée re Keleopasi uu u maa re: Yare pó mecire yee Yerusalem kuyu-i we áa nyu lèlèe síyáa taróó nsí kémee kuyu kpe-i n waií?

¹⁹ Yeesu uu pí pise re: Yare mēwai méye mpuri ye mē? Api rinóo u yósu re: Lèlèe Nasareti ukó Yeesu n lèeme má. Antepu lo yeē nñanje m má. U Uléécaá nē písoi keyu-i unnanje nyíselē uliwaiwai nē uanóolempi kémee.

²⁰ Pèpèe ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése nē kuróyu piyukóó apí u tini apí nsímé u cōnse ai wai re piké u kpu. Api kunapéékóó kecáá u karií.

²¹ Tó pèe tálē te uyee yé Isirayeli riyu lo. Amá keyáa táánú ye nké ke mēwai mē amé nē n wapisi.

²² Asei kecáá, keróópe, pinósi pinyine ye tíyèle ai pírí ró wai. Kemaresine kapi rikpí-i ha.

²³ Amá ápi u λεερo. Api p̄eri api ró símisi re piléecaatum̄e pinyine ye pikeyu-i rikpáfúmel̄e api pi maa re u nyánile.

²⁴ Pirósenc̄o pinyine api rikpíi-simp̄o api λεερo yar̄e l̄e ke pinósi api ró ní k̄éē. Amá ápi p̄e uricuruu yē.

²⁵ Yeosu uu p̄e pi maa re: Nó piníri mpí, a tíye nó atu má áni la nok̄e mm̄ē ke antepuye api nó n símisi ne kefa ten̄e.

²⁶ Ai p̄e pise re uyē ke Uléecaa uu n w̄eē uk̄e l̄e íwe li u kelene umeyōopi-i lonii?

²⁷ Uu p̄e limemáa mm̄ē nn̄éi kai uriyu kecáa átél̄e-i n wólaal̄e pi kpáiīse, Moisi ritel̄é kuú ne kori uu ne antepuye akó ten̄ese.

²⁸ Kapi kuyu kpe-i kapi n simp̄o n nyahai, Yeosu uu wai yar̄e u lal̄e uk̄e ketaa-taa ha.

²⁹ Amá api u nyeres̄e pin tee re: A kerókúri tone, li nnyós̄o wale kesine ake nyahai. Uu k̄éyo pi tiki api ha kes̄é tone.

³⁰ Apí tone re pik̄e iluke li, u kukpónó kp̄isi uu Uléecaa p̄on̄ese uu p̄e ku kp̄ok̄orine uu pi ku pa.

³¹ Piinip̄e ii p̄e wúkule api u ceru, amá uu pikeyu ke-i mílu.

³² Api pim̄ec̄op̄ecire m máik̄ene re: P̄ó te piyo ke nsím̄é kuú p̄e nc̄ee-i n símisi ne Nléecaasim̄é aseí kuú p̄e ró ní símisi nn̄ to ló ηmaa.

³³ Api m̄ese ne m̄ese yisi api Yerusalem simp̄o. Api pipiretiki kefi ne use ne pipisenc̄o λεερo pin cáp̄inel̄e,

³⁴ pin tee re: M̄esei ye me, Upíima ye nk̄p̄o k̄ém̄e yisil̄e uu tíyese Sim̄o uu u yenu!

³⁵ P̄ē ticuruu api lel̄e nc̄ee-i n wa pi keenk̄ee ne l̄e kai n wa apí ne Yeosu ceru kumún̄é kpe-i kuú p̄e kukpónó riñkp̄ok̄orine.

Yeesu ye um̄ecire upipiretiki nyise

(Matiyee 28:16-20; Mariki 16:14-18; Yohani 20:19-23; UPM 1:6-8)

³⁶ Api kahane nk̄p̄áni nsím̄é n ten̄e, Yeosu ricuruu uu pik̄ec̄op̄e kp̄áfúme uu pi maa re: Nóan̄ék̄iñ ak̄é n niñú.

³⁷ Pikewuu ake t̄slu, iwame píima ii pi tini, likumún̄é re li pi wa yar̄e kuníri kunyine kapi nyáni.

³⁸ Amá Yeosu uu pi maa re: Yo nnya kai nó ricón̄? Yo nnya kani nósin̄éfa-i túru?

³⁹ Ani an̄énip̄e ne an̄éna ripaí. M̄esei n̄éē lo. Ani né rica ani ȳenu. Kuníri áku ip̄iñesare n̄éē ak̄ōh̄o má, yar̄e kani nn̄í l̄e nn̄éi ken̄écáa n nyáni.

⁴⁰ [Uu an̄ó nyē male uu uanip̄e ne uana pi nyise.]

⁴¹ Mp̄ónare ne píri píima yee pi ní we nnya, ápi nk̄p̄áni fe pik̄e nsím̄é mm̄ē pakare. Uu pi pise re: No nt̄é liluke-luke linyine málee?

⁴² Api nk̄p̄intom̄é ηmáa-ηmáa ker̄i u pa.

⁴³ Uu n kp̄isi uu takai piinip̄e-i.

⁴⁴ Uu p̄e pi maa re: Mm̄ē kar̄i p̄e nó ní símisi kumún̄é kpe-i kar̄i p̄e kes̄é ní we ye mmú. Li pise re l̄e nn̄éi kai ken̄écáa n wólaal̄e Moisi is̄é k̄ém̄e ne antepuye atel̄é k̄ém̄e ne siyóm̄e atel̄é k̄ém̄e lik̄é wa.

⁴⁵ Uu p̄e mes̄ōh̄o pi t̄ápile pik̄e ne Nléecaasim̄é aseí n k̄ó nnya.

⁴⁶ Uu pi maa re: L̄ē kai n wólaal̄e ye nn̄í: Li pise re uyē ke Uléecaa uu n w̄eē uk̄e íwe li, uu p̄e keyáa t̄áanū tun̄é pik̄p̄ok̄p̄o k̄ém̄e yisi.

⁴⁷ Li k̄o pise re pik̄e urinyiri ne sit̄ē nn̄éi k̄ém̄e p̄isoi riyóó re pik̄e m̄efine conse Uléecaa uk̄e piak̄op̄e pi s̄ar̄ei. Amá Yerusalem kuyu kapi ȳé ne koraāne.

⁴⁸ N̄ó l̄e piseérak̄oó.

⁴⁹ [Iyee nnyí], ih̄e iyē ke Un̄ésáa uu rin̄h̄o re u yé nó h̄e. Néē rin̄écúruu nó i pamene. Amá li pise re nok̄e kuyu-i n tū hái ne kumún̄é kpe-i ke keyóm̄ecaa nnañe nn̄ ȳé nóken̄écáa n súime.

Yeesu ye keyóm̄e taál̄e

(Mariki 16:19-20; UPM 1:9-11)

⁵⁰ Yeosu uu limemáa ne kuyu iyaa pi simp̄o, Petanii kekúri, uu anip̄e síka uu rin̄ó s̄one pi tikise.

⁵¹ Kumún̄é kpe-i kuu rin̄ó s̄one pi n tikisel̄e, uú ne pi t̄olu, ai keyóm̄e-m̄ē u sakaapo.

⁵² P̄ē api Uléecaa yáasi api p̄e Yerusalem pele ne mp̄ónare píima.

⁵³ Api ye p̄e mes̄ere Uléecaa keyo-i n cáp̄inel̄e pin Uléecaa pakarente.

Nsimé Kεcirε ritεlé ke Yohani uu n wói

Lelee ritεlé nti kέmee ní we Yohani yee Nsimé mmú wói. U Yeesu upiretikí ne uusanε le. Efeesi kuyu-pɔ, pεε mekee Asii keteni-i kuu Nsimé Kεcirε ritεlé nti wói.

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Yohani ye símisile uú ne nyíse re Yeesu Kirisi yee Uléécaa rinoo. Uléécaa rinoo tē arí weri arí kerócɔpe n we (1:1-18).
2. Yohani ye nyíse re Yeesu ye Uléécaa Kepipi le. Yeesu ye kɔ uicélaa kέmee nyíse re uyee iluke ye ye nfáa n he ne uscesé yee ye písoi ne Saa Uléécaa kέmee ní ha, ne metéi mee keté nnéi n kpáailē. Lē ke Yeesu uú ne nṙpá úye nyíse re uyee úye (1:19-12).
3. Yeesu ye umεcirε cápine uké kpu uu kɔ upipiretikí icélaa tɔɔɔ pa (13-21).

Tinóo tεε ye metéi ne nfáa n he

¹ Uléécaa uké kelene nṙpá yo n wa, Tinóo ye pεε wele. Tinóo ne Uléécaa pεε pεé we. Tinóo ye pεε Uléécaa le.

² Ti ne Uléécaa pεε pεé we Uléécaa uu kelene nṙpá yo wai.

³ Tē ke Uléécaa uú ne ritiki uú ne nṙpá yo wai. Líka ái we ke Uléécaa uu n wa kái pεε tē kuú ne ritiki.

⁴ Tetεε nfáa riyíkí mee písoi metéi n wai.

⁵ Metéi ame kunmaha-í léeri, amá kunmaha áku fe kuké me yarii.

⁶ Uléécaa uu keyáa utisi unyine tum. Pi ye u sée re Yohani.

⁷ U kale re uké metéi mē písoi nyíse, nṙpá úye uké ne kefa me tene.

⁸ Ai uricuruu ηmaa yee metéi, amá u kale re uké metéi mē nsímé písoi símisi.

⁹ Metéi mē mecirε ηmane mee metéi yíkíyiki. Me keté kecáa kale re meké písoi nnéi n kpáailē.

¹⁰ Tinóo ye keté kecáa kale. Tē ke Uléécaa uú ne ritiki uú ne ke wai, amá kari ní ka, keté pikó ápi ri ceri.

¹¹ Tinóo ye tipikó kέmee kale, amá tipikó ápi ri yási.

¹² Amá pē nnéi pεε ri ní yási ápi ne kefa ri tene kari nṙnaje he re piképanse Uléécaa sipipi.

¹³ Ai mesoimare kapi pi mari nnya, ái kɔ lē ke písoi ápi ní la piké ye pisiwá mari nnya kapi fe ápi lēpanse. Ápipanse Uléécaa sipipi yare ke sisoipipi asi ye m mári née yare ke sisoipipi asi ní la meco. Amá Uléécaa yee umela kέmee nfáa fale pi he.

¹⁴ Tinóo yepanse kesoiipi tin kerócɔpe tú. Ti ípeelé mále tin kɔ nsímései má nṙsone. Tɔ umeyɔɔpi yenle. Meyóɔpi ke Kepipi cireníne ake Saa Uléécaa kέmee n yé.

¹⁵ Yohani ye ukecáa aseéra lesele uu cáái re: Nkó nsímé kaní maa re: Uyee kenépire n weme ye né fele. Uyē ne pεé wele ápi kelene né maru.

¹⁶ U ípeeléé ró nyísele uu lē nnéi kuu m má ró he faalaa, líka ái tó ripári.

¹⁷ Asei kecáa, Moisi ke Uléécaa uú ne ritiki uú ne isé ró pa. Amá Yeesu Kirisi kuú ne ritiki uú ne ípeeléé ró nyíse uu kɔ nsímései ró símisi.

¹⁸ Uka úu Uléécaa yénaalē. Insá Ukepipi cireníne kee ukemeé ní we, ken kɔ Uléécaa, kee ró u nyíse.

Aseéra ke Yohani Uniwole uu Yeesu kecáa ní lése

(Matíyee 3:1-12; Mariki 1:1-8; Luki 3:1-8)

¹⁹ Yohani aseéra kuu n lése ye nnyé: Peé uye-i ke Pisufi piwéese pεε Yerusalem-i ní we ápi pεpε ye Uléécaa inyóonse n wa ne Lefi mpuri pikó n tú te piké ha u pise re uyee úye?

²⁰ Yohani úu kesi, u pinnéi keyu-i aseéra lesele re: Ai né Yohani ke Uléécaa uu wée.

²¹ Kei kapi kɔ pipise u rikpá re: Pɔ mpíi úye kecirε le? Pɔo Elii née? Uu re: Eehei. Ápi kɔ pipise u kpá re: Pɔo antepu uyē, née yo? Uu re: Eehei.

²² Ápi kɔ pipise u kpá re: Pɔo pεε nkpéni úye ηmaa? A ró símisi toké ha pεpε ró n tumme símisi. Pɔo ripócúruu ηmaa mpíi re pɔo úye kecirε?

²³ Kei ke Yohani uu pεε pi pεse re: Néε nní uyē nsímé ke antepu Esayi uú pεε n tee re: Unyine ye kucesi kóima-i yóólé te ani Upíima ncee ritíiise.

²⁴ Pē kapi pεε Yohani kέmee n tú ye pεε Pifarisi le.

²⁵ Pē ápi pεε u pise re: In te ái pɔ ke Uléécaa uu wée, ái kɔ pɔo Elii, áa kɔ antepu uyē, yo nnya kaa pεε písoi míni wole?

²⁶ Yohani uu pεε pi pεse re: Míni ke née písoi wole. Amá unyine ye nókenéɔpe nké-i wele káni n nyu.

²⁷ U kenépire wemele un né fe. Inésoi íi tu re ké ukunééri ηme fénnε.

²⁸ Petanii keyupi kee Yuritee metérj ketunjeleeme kuwée-mē ní we kēmee ke lē nnéi ai lē wai. Kei ke Yohani uu ye pee Yuritee nkoi kēmee pisoí míni wole.

Yeesu ye Uléecaa Risaŋpipi le

²⁹ Kai kóso n weesi, Yohani uu Yeesu yenu un ukekúrí wépo, uu re: Ani ripái, Uléecaa Risaŋpipi yee ye pisoí nnéi akópe n lése ye ntí.

³⁰ Uyē kam pee tee re: Unyine ye kenépire wemele un né fe. Uyē ne péé wele api kelenē né maru.

³¹ Ne pee lē símisile ám nyu úye kecire lo. Amá ne nkpéni kale nen Isirayēli pikó míni wole piké ne u n céri nnya.

³² Yohani uu kó kpá re: Ne Uléecaa Nfaasone yenle nn keyómecaa-pó súiri yare tilólā arí ne ukecáá tone.

³³ Am pee kahane n ceri re uyee úye kecire, amá Uléecaa yee né n tumme re ké pisoí míni wole ye né maa re: Pó Uléecaa Nfaasone yē nn súiri nn unyine kecáá tone. Uyee sónti uké Uléecaa Nfaasone pisoí he piké nkeméé m polólé.

³⁴ Yohani uu kó kpá re: Ne nkpéni li yenle. Lē nnya kam aseéra lese re uyee Uléecaa Kepipi.

Yeesu pipiretiki fol kecáá nsmé

³⁵ Kai kóso n weesi, Yohani ne upipiretiki pité pinyine api kelō ke-i n we.

³⁶ Yohani uu Yeesu yenu un tósu uu re: Ani ripái, Uléecaa Risaŋpipi ye ntí.

³⁷ Ke Yohani pipiretiki pité pē api lē n kó, api yisi api Yeesu tiki.

³⁸ Yeesu uú ŋmēlú uu yénu re pi u tikilenle, uu pi pise re: Yo kani wéési? Pē api kó uyē pise re: Yei kaá we, Raapi? Raapi aseí nyee Ucélaa.

³⁹ Uu pee pi maa re: Ani kam ani yē. Api yisi api u tiki apí ha yenu kei kuu n sói. Api keyáa kē ukekúrí kei tone. Inyóótunje kefi ne mekpuulú kumúnjé-i kai lē wai.

⁴⁰ Pipiretiki pité pee pee Yohani nsmé n kó api yisi api Yeesu tiki, use yee Simōo Piyee uwā Antiree.

⁴¹ Antiree uu mefoí umáa Simōo piwélaa sí kelenē. Uú ne u sáne uu u maa re: Tó Umēsii yenle. Mēsii aseí nyee uyē ke Uléecaa uu n wéé.

⁴² Uu pee umáa kpási uú ne Yeesu leepo, Yeesu uú ha u nyáneí tínmí uu re: Póo Yonaasi unjámne Simōo. Piké ye nkpéni pó sée re Sefaasi. Liasei re Ripare.

Yeesu ye Filipu ne Natanayēli sée

⁴³ Kai kóso n weesi, Yeesu uu hó re u yé Kalilee ketē-pó ha. Kuu n tósu, uú ne Filipu sáne uu u maa re: A yisi a né ritiki.

⁴⁴ Filipu ye Petisayita keyupi ukó le Antiree ne Piyee meco.

⁴⁵ Filipu póo kó ne Natanayēli sáne uu u maa re: Tó uyē nsmé mee Moisi isé ritelé-i n wólaalē, antepuye api kó n símisi yenle. Uyee Yosefi unjámne, Nasareti ukó Yeesu.

⁴⁶ Natanayēli uu u maa re: Lisone linyine yé fe ai Nasareti-pó leerii? Filipu uu u pese re: A kam a ne ipónípee yē.

⁴⁷ Yeesu uu Natanayēli yenu un ukekúrí sónepo uu re: Isirayēli ukó yikiyiki ŋmaa ye nkó. Uu piyaaluke má.

⁴⁸ Kei ke Natanayēli uu pee Yeesu pise re: Yei kaa né nyu? Yeesu uu u pese re: Háí kaá pee kúfikiyee riyikí ní tú, ne pee pó nyule Filipu uu kelenē pó séi.

⁴⁹ Natanayēli uu pee Yeesu maa re: Ucélaa, pó Uléecaa Kepipi le. Póo Isirayēli uyōopi!

⁵⁰ Yeesu uu u pese re: Nénte kam pó ní maa re háí kaá pee kúfikiyee riyikí ní tú kam pó yé nnya kaá ne kefa né tene? Pó kam aa lē litónjé-tónjé yénu.

⁵¹ Asei kecáá, ké nó símisi re nó kam ani keyómecaa yénu ken wúkulelē, piléecaatumē pin né Usoi Kepipi kecáá tóoi pin ne keyómecaa táai pin kó ne súlaari!

2

Pinósikpiké anyá nsmé Kanaa kuyu-pó

¹ Siyáa sitaani memáá, api pinósikpiké anyá Kalilee ketē-pó Kanaa kuyu-i n wai. Yeesu uni un anyá nyē-i we.

² Pi Yeesu ne upipiretiki pó kei kusáne séele.

³ Píta apí weri api kumúnjé kunyine-i tene. Uni uu pee u maa re: Píta ye ne pi tenēle.

⁴ Yeesu uu u pese re: Unósi! Ne nyule, áí póo yé né símisi lē kam yé ní wa. Inétunje íi kahane n tu.

⁵ Kei ke úni uu pee upikeikó pee kei ní we maa re: Ani lē nnéi kuu nó m pisene wa.

⁶ Mepéré apóri akpuulú anyine ye pee wele. Kei ke Pisuífi api ye míni wa apí ne pimēcīre nyóonse. Mpá kupóri kúye yé fe aku ánicari até néé ataani * yósu.

* 2:6 Kupóri kpē yé fe aku dliitiri píle néé píle ne kefi ne ataani yósu.

⁷ Yeesu uu upikeikó maa re: Ani míni lá, ani apóri nnyé yípá. Pē api mesei lúni ai a yípuni aí wufe.

⁸ Yeesu uu pēe pi maa re: Ani nkpeni kpehē aní ha uyee anyá iluke kecáá m paílē pa. Pē api kpehēni api ha u pa.

⁹ Kapi u ní pa, uu lélé míni men pansē píta. Uu nyu kei ke píta pē api n léeri. Amá pikeikó pēe n kpehē apí ne hapó pōn n nyu kei kapi n léeri. Kei ke uyee anyá iluke kecáá m paílē uu pēe unósikó uyē sée,

¹⁰ uu u maa re: Píta lari-lari ke písoi api ye ne piniré kóraane. Pin n le, api pēe pikópe leseri. Amá píta lari-lari ke pōo yekei aí ne nkpeni tulu!

¹¹ Lē ke Yeesu uu Kalilee keteni-i Kanaa-pō mewaisan̄a piwai kori. Lē kuú ne ummule nyíse upipiretiki api pēe ne kefa u tene.

¹² Lē memáá, Yeesu ne úni ne upimarecō ne upipiretiki api yisi api Kaperinawum tōmpō apí ha kei siyáa sinyine wai, apí n̄an̄ai.

*Yeesu ye Ulééca keyo-i pikpéense lakase
(Matyee 21:12-13; Mariki 11:15-17; Luki 19:45-46)*

¹³ Ke Pisuifi nkpō melós anyá aa nnyáá n wa, Yeesu uu pēe yisi uu Yerusalem tōmpō.

¹⁴ Uu kei Ulééca keyo kémee pikpéense leepō pin ináa ne isán̄ ne alólá yái, picō pōon túntilē pin ne siwóó foru.

¹⁵ Kei kuu íñme kpisi uu ne nséi wai uu ne pi ne piisan̄ ne piinaa Ulééca keyo kémee lákase apí lelu. Uu piwóófore ataapili láuli, siwóó asi yékáá.

¹⁶ Uu pēe pilóláyái pō maa re: Ké nté nō paa nfáani, áni kape Unésáa keyo kuyáa pansese.

¹⁷ Kei ke upipiretiki api pēe nsímé mmú mee Nléécaasimé ritelé kémee n wólaalé léise re: Hai Ulééca! Lē kam nní kepóyo ní la ye né torelē yare nna.

¹⁸ Kei ke Pisuifi piwéése api pēe u pise re: Mewaisan̄a méye kaa yé fe aa wai aá ne ró nyíse re pō ncéé mále póké lē wa?

¹⁹ Yeesu uu pi pēse re: Ani Ulééca keyo nké fori ké siyáa sitaani ne pimómee ke pēse.

²⁰ Apí u pise re: An̄mē afēena ne akpuulú kapí ne kényo nké mós. Kē ke pōo músu re pō fe aa siyáa sitaani ne mōmm?

²¹ Nérípákanē umecire kuú pēe ne lē máne kuú ne Ulééca keyo nkó símisi.

²² Ke Ulééca uu Yeesu nkpō kémee n yukuse, upipiretiki api pēe léise re u pēe anóo nyē male. Apí pēe Nléécaasimé ne anóo nyē ke uricuruu uu ní ma ne kefa tene.

Yeesu ye písoi kemúñé nyule

²³ Nkpō melós anyá kumúñé, Yeesu un Yerusalem-i we. Písoi api mewaisan̄a kuu n wapisi yénti apí pēe ne kefa u tene.

²⁴ Amá ke Yeesu pōo pikemúñé nnéi n nyu nnya, úu ne ripóo pi larisi.

²⁵ Ai we re piké písoi kecáá nsímé u símisi. Uricuruu ye lelee sisoipipi sifa-i ní we nyule.

3

Mmē ke Yeesu ne Nikotem api n símisi

¹ Utisi unyine yee pēe we, apí ye u séi re Nikotem. U pēe Pifarisi kunai kémee wele un kō Pisuifi uwéése use unyine.

² Uu kesine kenyine Yeesu-i sí uu ha u maa re: Ucélaa, tō nyule re Ulééca yee pō tumme re a ró céési. Ulééca unsá usoi kepire n we, uu yé fe uké mewaisan̄a mmé kaa nní n wai mecō n wai.

³ Yeesu uu u pēse re: Ké pō símisi aseí kecáá re pinsá úye pimáre rinkpá, uu Ulééca iyōopi yēnune.

⁴ Kei ke Nikotem uu pēe u pise re: Iye kapi yé kō fe apí usoi yee pikpurú ní masí pimáre kpá? Yare u yé fe uu kō úní kefa-i pēepō apí kō pimáre u kpá néé?

⁵ Yeesu uu u pēse re: Ké pō símisi aseí kecáá re pinsá míni ne Ulééca Nfaa kecáá rintiki piké ne usoi pimáre rikpá, uu Ulééca iyōopi yēnune.

⁶ Lē ke kesoipipi aké m mári ye lisoikó le. Lē ke Ulééca Nfaa nn nfáa n he ye Nfáasone likó le.

⁷ Ai kape pírí pō wa re ne maa re li pise re piké pimáre nō rikpá nnya.

⁸ Kuyo kun yei n la, kei kaku ye m pepu, aa kunnē n kómēi, amá aa pēe nyu méye kaku léeri, méye kaku sí. Limécō ke uyē ke Ulééca Nfaa nn nfáa n he pōo kō we.

⁹ Kei ke Nikotem uu kō pipise u rikpá re: Iye kai yé fe ai lē wai?

¹⁰ Yeesu uu u pēse re: Pō Isirayeli keté kémee ucélaa wéése le. Yo nnya káa pēe liasei kómēi?

¹¹ Kei ke Yeesu uu pēe u maa re: Ké pō símisi aseí kecáá re lē kari n nyu nkó kari símisi. Lē kari n yé kecáá kari aseéra lese. Amá nō áni la nóké aróseéra nyē ñmureí.

¹² Ne ye nen lelee ketē nté n wai nsímé nò n símisi, áni ye ñmurei. Iye kani yé pee fe ani ñmurei in te ne lelee keyómecaa-pò n wai nsímé nò símisi?

¹³ Uka úu píkai keyómecaa hápaalē, insá Usoi Kepipi kee keyómecaa-pò n léeri macire.

¹⁴ Moisi ye pee nweni ñmahò ne iwáa wale uu kucesi kóima-i kuna kecáá kólò. Limecò kapi sònti piké Usoi Kepipi kuna kecáá rikòlò.

¹⁵ Uye un pee ne kefa u n tene, liute uké ne nfáa teneciré n yé nnya.

¹⁶ Li we re Uléecaa ye písoi meyíkíyiki lalè hái úu ne Ukepipi Cireníñe pame re úye un ne kefa ke n tene, liute úu kape pò, amá uké nfáa teneciré yé.

¹⁷ Asei kecáá, Uléecaa úu Ukepipi ketē kecáá tumme re keké ne písoi túhaane liké ne pi kpu. Amá u ke tummele re keké piriyu lò.

¹⁸ Uye un ne kefa ke n tene, Uléecaa úu yé uyē ne túhaane liké ne u kpu, amá úye unsá ne kefa ke n tene, Uléecaa ye ne uyē pitúhaane masilè re úu Uléecaa Kepipi Cireníñe rinyiri ne kefa tene nnya.

¹⁹ Lelèe n tìyese ke Uléecaa úu ne písoi n túhaanene yee re metéi ye ketē kecáá léemele, ke písoi api mewai kópe n wai nnya, api metéi yúlu api pee kuñmaha meyá n la.

²⁰ Li we re nkó yee mewai kópe n wai ye metéi kóhale, úu ye ne me rikò, un wuru re ái kape umewai kópe yámne.

²¹ Amá nkó yee nsímései n tìkilē yèè metéi kémee léepòle liké nyíse re Uléecaa kémee ke umewai nnéi ame léeri.

Yeesu ne Yohani

²² Lē memáá, Yeesu uu yisi u ne upipiretiki api Yutee ketē-mē tómpò. U ne pē api kei siyáa sinyine wai un písoi míni wole.

²³ Yohani pò ne kò pee Enòò kuyu-i wele uu ye písoi míni wole. Ai kei ne Salim kuyu ketaa we. Míni ye pee kei meyá wele. Písoi pin pee meséere ukemee sónaapò un míni pi wole.

²⁴ Api pee kahane likumúnjé kpe-i u n tì piké kpanii.

²⁵ Yohani pipiretiki pinyine ne Usuifi unyine api pee keyáa inyékii kapi ye ne usoi n nyòñse kecáá insímé pásaine.

²⁶ Api ne Yohani leepò api u maa re: Ucelaa, pò nó ne utisi uyē nóò pee Yuritee nkoi metérj-mē ní we, aa ukecáá aseéra lese léisee? Uyee nní we un míni písoi wole, pinnéi pin ukemee sónaapò!

²⁷ Yohani uu pi pese re: Uléecaa un rínanje pò n he re a ne linyine wa macire kaa ye fe aa li wai.

²⁸ Nórínécúruu yé fe ani aseéra kenécáá lese re ne péé maa re: Ai néé Kirisi ke Uléecaa uu n wée. Amá Uléecaa ye nē tummele re ké ne uyē kuu n wée kekpeé waime.

²⁹ Nkó yee unòsi n kpisi yee unòsikó. Amá unòsikó uyē usane pò ne ye ukekúri n wele un unòsikó meté kómei lín u láarú. Limecò ñmaa kai nní meyíkíyiki né láarú, uyē ke Uléecaa uu n wée nnya.

³⁰ Li ne sá re uyē tinyiri tiké n taalē, tinékó tiké n cepilē.

Uyee keyómecaa-pò n léeri kecáá nkó

³¹ Nkó yee keyómecaa-pò n léeri ye nípá úye fele. Nkó yee ketē nté ní we ye ketē nté ukó le. Ketē nté líkó nsímé kuu ye n símisi. Nkó yee keyómecaa-pò n léeri ye nípá úye fele.

³² Lē kuu n yé uu kò kom aseéra kuu lése, amá úka úu kò pee lē kuu mí ma ñmurei.

³³ Uyee lē kuu mí ma n ñmurei ye male uu wéeri re Uléecaa ye aseí le.

³⁴ Li we re Uléecaa nsímé kuu mí ma ke uutume uu ye símisi. Lē nnya ke Uléecaa uu ye uyē kuu n tú Nfáasone he ái kumúnjé má.

³⁵ Sáa Uléecaa ye Ukepipi lalè uu nípá yo keanipe-i wai.

³⁶ Nkó yee Uléecaa Kepipi ne kefa n tene ye nfáa teneciré mále. Nkó yee kenkó n késu úu ye nfáa mmē yé. Amá Uléecaa ye ne u wólaalenle.

4

Yeesu ne Samarii kuyu unòsi unyine ye we pin símisi

¹ Pifarisi api kóm te Yeesu ye pipiretiki meyá yenle un kò písoi meyá míni wole ai tósu Yohani pikó.

² Asei kecáá, Yeesu ricuruu úu pee úka míni wole. Upipiretiki pee ye pee písoi wole.

³ Ke Yeesu uu n kó te lē ke písoi api símaankee, uu Yutee keteni-i yisi uu Kalilee ketē-mē pele.

⁴ Uncee ye pee kò Samarii ketē-mē còle nri ne kei lompò.

⁵ Uu pee Samarii keyupi kenyine kapi ye n sée re Sisaa tulu. Ai kei ne kecare kē ke Yakupu utí pee uuñmáne Yosefi n he ketaa we.

⁶ Kei ke Yakupu kelukanka aké pée we. Ketúnjé kefi ne meté kumúnjé ke Yeesu uu kei tuiþo, nsé nn u pemaalé, uu pée kelúkanka ké kekúrí tone.

⁷ Samarii keté unósi unyine uu pínílú hapo. Yeesu uu pée u maa re: A míni né he ké n ntí.

⁸ Upipiretiki pó ne pée likumúnjé kpe-i liluke-luke piwélaa hale kuyu-po.

⁹ Samarii keté unósi uyé uu pée Yeesu maa re: Iye ke pó Usuifi, aa yé fe aa né Samarii ukó maa re ké míni pó he þaké n ntí? Pisuifi ne Samarii pikó ápi ye pée rikane.

¹⁰ Yeesu uu u pese re: Þon pée lé ke Uléécaa uu ye n he n nyu, þon ko pée uyee nní pó m pise re a míni u he n nyu, pó ye pée u pise re uké míni pó he, uu pée míni mee ye nfáa n he pó he.

¹¹ Unósi uyé uu u maa re: Upíima, kelúkanka nké áke kusa címú, áa ko líka má þaké ne lú. Iye kaa yé pée fe áa ne míni mee ye nfáa n he yenu?

¹² Urósáayaha Yakupu yee kelúkanka nké ne ró tuye. U ne usipipi ne uaseelee yee pée míni mē n ntíle. Yare po músu re po Yakupu fele néé?

¹³ Yeesu uu u pese re: Nnírē yé usoi nkó yee míni mmé ní ntí piwai rikpá.

¹⁴ Amá nnírē rín pikái nkó ke néé míni n he uu me nru piwai kpáne. Míni mē kam u n hene ye ukemeē pansene rínihoi mee ye nfáa teneciré n he.

¹⁵ Kei ke unósi uyé uu pée u maa re: Upíima, a meþóni mē né he nníre rín kape ye ko piwai né rikpá. Pée uye-i, ái pée pise re ké ye ko nté pínílú peme.

¹⁶ Yeesu uu pée u maa re: A n nje a ha upóla séeme áa weri.

¹⁷ Unósi uyé uu u pese re: Am ula má. Yeesu uu pée u maa re: Þo alari mále þaké re áa ula má.

¹⁸ Píla pinupú kaa písó masí. Nó ne utisi uyee ko nkpeni ní we tú ko upóla. Þo aseí mále.

¹⁹ Unósi uu pée u pese re: Upíima, ne yé te po antepu le.

²⁰ Tiyópe ntí kecáá ke tó pisaayaha ápi pée Uléécaa yáasi. Amá nó Pisuifi ani re Yerusalem-i kai pise re piké ye Uléécaa yáasi.

²¹ Yeesu uu pée u maa re: A kó te nú unósi, li ituje inyine-i sóntile, ái pée pise re riyópe ntí-i néé Yerusalem-po kani yéé Sáa Uléécaa yáasi.

²² Nó Samarii pikó, áni Uléécaa uyé kani n yáasi nyu. Tó Pisuifi ye Uléécaa uyé kari n yáasi nyule. Tó Pisuifi kémeē ke píyulale api léeri.

²³ Amá li ituje inyine-i sóntile, ticuruu li pikáme masile. Pepee Sáa Uléécaa n yáasi yéé ne piisoi nnéi u yáasi ne aseí. Pepee lé u n yáasi kuu wéési.

²⁴ Uléécaa ye Nfáasonē le. Lé nnya, li pise re pepee u n yáasi piké ye ne piisoi nnéi ritiki ápi ne u yáasi ne aseí.

²⁵ Unósi uyé uu pée Yeesu maa re: Ne nyule re uyé ke Uléécaa uu n wée ye wemele. Uyé kapi ye sée re Kirisi. Un piyei n ka, u yé linnéi tó riyóó.

²⁶ Yeesu uu pée u maa re: Néé ne nní pó n símisi, néé liute uyé.

²⁷ Yeesu pipiretiki api likumúnjé kpe-i tuiþo, ai nnó pi yipu re pi u yé un ne unósi unyine símisi nnya. Amá piuka tú kaha uké u pise re: Yo kaa ukemeē wéési néé yo nnya kaá ne u símisi?

²⁸ Unósi uyé uu pée ukenintúhu kei yá uu kuyu pele úú ha písoi símisi re:

²⁹ Ani kam ani usoi unyine yé yee menéwai nnéi kam n wapisi né n kéénkee. In n la, ái nkpeni uyé ke Uléécaa uu wée?

³⁰ Api pée kuyu-i léenti api símpo ápi ha Yeesu leþo.

³¹ Upipiretiki api pée likumúnjé kpe-i u kpukeise re: Ucélaa, a kam a li.

³² Kei kuu pée pi pese re: Iluke inyine káni n nyu kam meluke má.

³³ Kei ke upipiretiki ápi pée pimēcapēcīre pipíseine ló te: Néé unyine ye ne iluke u kale uu le?

³⁴ Yeesu uu pée pi maa re: Inéluke yee re ké uyee né n tumme mela n waí, ké ko pikēi pē kuu né n forii n wai ne kēto-po.

³⁵ Nórínécúruu nó ye maa re: Li tise iwáre ina líké ne kúkpaa tu. Ké nó símisi re ani rísonē ripái ani yénu re iluke ye sicare-i pipele masile re piké i kpasi.

³⁶ Ticuruu ukpáa ye wele un uihéé yósu, un ko iluke kuu n kpási cápinente re iké nfáa teneciré yé. Kei ke ulukaa ne ukpáa apoo aa yé pée kesé n láárú.

³⁷ Lé kémeē, meyu mmé ye aseí le re: Uco yee ye lukesi, uco úú kpasi!

³⁸ Ne nó tunle re ani ha kecare ke-i káni pikei píka n wa kémeē kpasi. Picó pée kei keisi, nó nkpeni weri ani pipikei kulaa n le.

³⁹ Samarii pikó meýá ye ne Yeesu kefa tenele re unósi uyee maa re: Lé nnéi kam n wa kuu né símisi.

⁴⁰ Lé nnya kapi Yeesu-i hápo ápi u pise re uké pikékúrí ketónē rikpá. Uu njeurei uu pikékúrí tone siyáa sité.

⁴¹ Kei Yeesu uu uricuruu ne unnō nsímé pi n símisi nnya, písoi kulúí píima picó ápi ko ne kefa u tene.

42 Api ye pɛɛ unɔsi uyɛ maa rɛ: Ai nsímé mmɛ kaa ró n símisi ñmanɛ nnya karí nɛ kɛfa Yeosu tɛnɛ. Amá tɔ uricuruu konle un símisi, ari cɛru rɛ u mesei pisiu nnéi Uyulalɛ lɛ. Lɛ nnya karí nɛ kɛfa u tɛnɛ.

Yeesu ye uyɔɔpi usóɔca wéɛsɛ unyine unñmáne pɔisɛ

43 Kɛ Yeosu uu siyáa sité sɛ kei n tóne, uu yisi uu Kalilee ketɛ-mɛ tɔmpɔ.

44 Yeosu ricuruu ye pɛɛ maa rɛ: Api ye antepu úka uketɛ cire-i n waisɛlɛ.

45 Amá kuu Kalilee keteni-i n tuiɔpɔ, kei pikó ye kusáne u yɔsile ñsone, kɛ pɛ ñmaa apí pɛɛ Yerusalem-pɔ nkpɔ meló anyá ní ha apí lɛ nnéi kuu n wa yɛnu nnya.

46 Yeosu uu pɛɛ Kalilee ketɛ-pɔ Kanaa kuyu-i pɛlɛ. Kei kuú pɛɛ wa míni amɛ panse píta. Uyɔɔpi usóɔca wéɛsɛ unyine yeɛ pɛɛ Kaperinawum-pɔ we, uuñmáne un pólú.

47 Kuu n kó tɛ Yeosu ye Yutee ketɛ-pɔ yisi uu Kalilee keteni-i hapɔ, uu ukemɛɛ sɛl uú ha u wɛlu rɛ uké Kaperinawum hapɔ uké uuñmáne yeɛ nɛ nkpɔ n náási pɔisɛ.

48 Yeosu uu pɛɛ u pise rɛ: Nɔnsá mewaisanɔ nɛ mewai píima n yɛ, áni yɛ fe nɔké nɛ kɛfa né tɛnɛ, néɛ yo.

49 Uyɔɔpi usóɔca uyɛ uu Yeosu pɛsɛ rɛ: Uplíma, a kenéyɔ ha unéñmáne uké kelɛnɛ kpu.

50 Kei kɛ Yeosu uu pɛɛ u maa rɛ: A n ñmɛ a kuí, upóñmáne ye nfáa mále. Uu Yeosu nsímé mmɛ ñmurei, uu yisi uú kulu.

51 Kuu nkúleɛɛ n kpisi, upikeikó apí nɛ u sáne apí u maa rɛ: Upóñmáne ye nfáa mále.

52 Uu pi pise rɛ: Itunɛ ñye kumúnɛ kɛ uipinɛ ii kutasi piwai koraanɛ? Api rɛ: Sé ketúnɛ, mese kumúnɛ kɛ kupinɛtoi aku ukɛcáa lɛ.

53 Usáa uyɛ uu pɛɛ léise rɛ itunɛ iye-i ñmaa kɛ Yeosu uu sé u maa rɛ: Upóñmáne ye nfáa mále. Lɛ nnya kɛ u nɛ ukɛyɔ pikó nnéi apí Yeosu nɛ kɛfa tɛnɛ.

54 Kɛ Yeosu uu Yutee ketɛ-pɔ n léemɛ uu Kalilee keteni-i pɛɛri, mewaisanɔ lírú mɛcɔ kuu n wa ye mɛ.

5

Yeesu ye kékankáláká kenyine pɔisɛ

1 Lɛ memáa, Pisuifi anyá anyine ye pɛɛ kumúnɛ kɛɛ-i Yerusalem-i wɛlɛ. Yeosu uu yisi uu sɛl. 2 Kúnipɔrɛ kunyine ye kuyu kɛɛ-i Isáj Tinonɔɔ kékúrɛ wɛlɛ. Pi ye kupóre kɛɛ Epiree meyu kɛmɛɛ sɛɛ rɛ Petesita. Akúsi sipole sinupú kakú má.

3 Pitóikó kulúí, pinyíyɛ nɛ síkankáláká nɛ [pipáikóɔ ye pɛɛ imɛlɛ iyɛ metene fintilenlɛ pin mé tɛ míni mɛkɛ lémesi.

4 Uléɛcaatume unyine yeɛ pɛɛ keyáa keyáa súimele uu míni pɔkɔi. Utóikó úyɛ un mɛpókai-maá mefoi míni mɛ-i n lomɔpɔ, mɔpá itói iye kuu pólú, u ye peilɛ].

5 Utisi unyine ye pɛɛ kei wɛlɛ. Kuú nɛ m pólúme, li wale inɛm ité íi we afɛɛna.

6 Kɛ Yeosu uu u n yɛ un kei finu, uu kɔ kom tɛ kuú nɛ m pólúme ái kusa náñai, uu u pise rɛ: Pɔ la pókɛ peii?

7 Utóikó uyɛ uu u pɛsɛ rɛ: Uplíma, am úka má rɛ míni mɛn n lémesi uké mɛkɛmɛɛ né tampɔ. Nɛ ye náasile, kɛ n tuiɔpɔ, unyine un né fási.

8 Kei kɛ Yeosu uu pɛɛ u maa rɛ: A yisi a ripósánjááɔpɔré kpisi aa sóne.

9 Utisi uyɛ uu mese nɛ mese pélu, uu urisánjááɔpɔré kpisi uu nsé kápáa. Kewénteyaa tunɛ kaí pɛɛ lɛ wai.

10 Pisuifi piwéɛsɛ apí utisi uyɛɛ nní ní pɛí maa rɛ: Neni ye kewénteyaa lɛ. Lɛ nnya irósɛ kɛmɛɛ, ncɛɛ ñn wɛ rɛ pókɛ ripósánjááɔpɔré cɔ.

11 Uu pi pɛsɛ rɛ: Utisi uyɛɛ né m pɔisɛ ye né maa rɛ: A ripósánjááɔpɔré kpisi aa sóne.

12 Apí u pise rɛ: Wóo liute uyɛɛ pɔ m maa rɛ: A ripósánjááɔpɔré kpisi aa sóne?

13 Uu pi pɛsɛ rɛ úu nkpáni u nyu. Uu mesei fe uké u ceri. Yeosu ye pɛɛ pisiu riwúw tɛɛ kei ní wɛ kɛmɛɛ lomɔlɛ uú nɛ tɔmpɔ.

14 Lɛ memáa, Yeosu uu yisi uu Uléɛcaa keyɔ sɛl u nɛ utisi uyɛɛ ní pɛí apí ha sáne. Yeosu uu pɛɛ u maa rɛ: Kaa nní ní pɛí, kape kɔ akóɔpɛ piwai rikpásɛ, lɛ lifee-fee ái kape nɛ pɔ n wa nnya.

15 Utisi uyɛ uu pɛɛ sɛl uú ha Pisuifi piwéɛsɛ símisi rɛ Yeosu yeɛ u pɔisɛ.

16 Lɛ nnya kɛ Pisuifi piwéɛsɛ apí Yeosu pitele wa rɛ yo nnya kuu kewénteyaa tunɛ lɛ wa.

17 Kei kɛ Yeosu uu pi pɛsɛ rɛ: Unésáa Uléɛcaa ye nɛ pikei kɛcáa wɛlɛ néɛn kɔ pikei kɛcáa wɛ.

18 Anó nyɛ nnya, Pisuifi piwéɛsɛ apí pɛɛ meyá piwélaa nɛ ñmósúpú rɛ piké Yeosu kpu. Ái rɛ kuu kewénteyaa kɛcáa isé rinlós ñmanɛ nnya, amá kuu kɔ ní maa rɛ Uléɛcaa ye uusaa lɛ, lin pɛɛ nyíselɛ tɛ u nɛ uyɛ nɛ sále nnya.

Uléɛcaa Kɛpipi nnanɛ

19 Yeosu uu kɔ pimáa pi kpá rɛ: Asei kam nní nó símisi rɛ né Uléɛcaa Kɛpipi, am nnéñanɛ cire nɛ fɛnɛ kɛ linyine wa. Lɛ kɛ Unésáa Uléɛcaa uu ye n wa am yénu ñmanɛ kam ye fe am wai. Lɛ nnéi kɛ Unésáa uu n wai kɛ néɛ kɔ wai.

²⁰ Sáa Uléécaá ye Ukepipi lale, uu pee ð nnéi kuu ye n wa ke nyísente. U kò mewai mee mmé n fe pinyíse ke kpáne líké pee nnóó nó yi.

²¹ Yare ke Unésáa uu ye pikpòkpò n yukuse uu nfáa pi he meco ke Ukepipi ake ye ken piye n la, ake pè nfáa he.

²² Liméca, Sáa Uléécaá úu ye ne úka túhaane. Amá Ukepipi kuu rínanje he re keké ne písoi nnéi túhaane,

²³ písoi nnéi piké ne Uléécaá Kepipi ríyu n waise yare kapi Uléécaá ríyu n waise meco nnya. Nkò yeé úu Uléécaá Kepipi ríyu n waise, úu kò Uléécaá yeé ke n tumme ríyu waise.

²⁴ Asei kam nní nó símisi re nkò yeé ye nnésímé kutu rincó uú ne uyeé né n tumme kefa tene ye nfáa teneciré yénle. Api ne metúhaane u má. U nkpò kémeé piléle masile uu nfáa teneciré yénu.

²⁵ Asei kam nní nó símisi re kumúnjé kunyine ye sóntile, ticuruu ku pikáme masile. Peé uye-i ke pikpòkpò api yé Uléécaá Kepipi meté n kò. Pepee n kò api nfáa yenu.

²⁶ Uléécaá yeé nfáa te. Liméca kuu Ukepipi rínanje he re keké nfáa n te.

²⁷ Ne Usoi Kepipi le nnya kuu ncoé né he re ké ne sisoipipi túhaane.

²⁸ Ai kape nkpáni píri nó wa. Kumúnjé kunyine ye sóntile, pepee n kúlaankeelè piké menétè kò,

²⁹ api pee nkpò kémeé yisi. Pepee piisoi kémeé lisone n wa api nfáa teneciré yénu. Api pepee piisoi kémeé akópe n wa pò ne túhaane áf ne pi kpi.

³⁰ Am yé fe ké nnénanje cire ne linyine wa. Lè ke Uléécaá uu né ní símisi kam ye ne ripái amí ne túhaane. Menétúhaane ye asei mále re am wéési ké menéla wa nnya, amá uyeé né n tumme mekó kam wéési ké wa.

Yeesu piseérakóó

³¹ Yeesu uu kò pimáa pi kpá re: In te né ñmane née kenécáá aseéra lese, nnóome ye mu.

³² Amá ne úseérakóó mále yeé aseéra kenécáá n lése. Ne kò nyule re asei kuu símisi.

³³ Nò písoi Yohani kémeé tunle re piké kenécáá nkò kò, uu kò asei lese uu símisi.

³⁴ Né am písei re unyine uké kenécáá aseéra lese. Amá ne la re líké nórínéyu lò nnya kam Yohani aseéra kuu kenécáá n lése símisi.

³⁵ Yohani pò ne we yare kéfiráa kapi rinsé, kemetéí ame nó kpáii. Lè nnya kani kemetéí mē nnya itunje inyine-i mpóonare ye nkáripi.

³⁶ Amá aseéra ñmaa ye kenécáá wele, an Yohani akó kuu kenécáá n lése fe. Leleé nní pikei ke Unésáa uu né n forii nen wai. Píricuruu ñmaa pee aseéra kenécáá lese re Sáa Uléécaá yeé né tumme.

³⁷ Unésáa uyeé né n tumme ye uricuruu kenécáá aseéra lesele. Ani ketume umeté komaalè, ani kò ukeyu yenaalè.

³⁸ Ani kò unsímé rísoné múllè. Li we re áni né ke Sáa Uléécaá uu n tumme ne kefa tenelè.

³⁹ Nò ye Nléécaasímé kémeé pereile non músu re nó nkemeé nfáa teneciré yé. Ani kò te mmé cire mee kenécáá aseéra lese.

⁴⁰ Ani kò peé la noké kenémee kam noké nfáa mmé yé.

⁴¹ Ai písoi ipakare kam wéési.

⁴² Ne nó nyule. Ani nósínéfa-i Uléécaá la.

⁴³ Unésáa rinyiri kaní ne ka, amá ani piyóó né yúlu. Amá unyine un nté ne urinyiri n ka, nó uyeé yóó.

⁴⁴ Nò ye n lale noké nómenécópecire m pakarentene. Ani la Uléécaá ñmane uké nó m pakarente. Lè nnya kani yé fe noké ne kefa né tene.

⁴⁵ Ani kape m músu re née ha Unésáa Uléécaá kémeé tíyesene noké akópe yé. Amá Moisi uyeé kaní ne ripóó n láárú yeé ha tíyesene noké akópe yé.

⁴⁶ Kenécáá nsímé ke Moisi uu wói. Non pee meýíkíyiki Moisi nsímé n ñmurei, nó pee kò nnékó ñmurei.

⁴⁷ Amá in te áni mmé ke Moisi uu n wói ñmurei, íye kani yé pee nnékó ñmurei?

6

Yeesu ye písoi ákotokú anupú (5.000) kpínii

(Matíyee 14:13-21; Mariki 6:30-44; Luki 9:10-17)

¹ Lè meamá, Yeesu uu Kalilee kupiye kapi ye kò n sée re Tiperiyaati menimaa téj uu ritime ríco-mé sí.

² Písoi kulú píma pinyine ye pee u tikilenle, kapi n yé te u mewaisaŋa wapisi un pitóikó poisente nnya.

³ Kei ke Yeesu uu pee riyópe ritaá u ne upipiretiki apí ha tone.

⁴ Pisuifi nkpò melóó anyá ye peé uye-i nyahaiméle.

⁵ Yeesu uu werfi uu yenu re písoi kulúí píima ye ukeme e sónaapo, uu pee Filipu maa re: Yei kari yé iluke yee yé písoi mpí nnéi meluke n tu lo?

⁶ Sikóri kuu ne lé ma uké peé uké yé te iye ke Filipu uu yé u pese. Uricuruu ye pee nyule lé kuu n waine.

⁷ Filipu uu u pese re: Mpá toké nwoóweni mepipi píle píle meté ne iluke lo ái nkpáni nípá úye nkáripí nkáripí meluke tulune.

⁸ Uupiretiki uo, Simoo Piyee uwá kapi ye n sée re Antree póo pee u maa re:

⁹ Kewá nmanépi kenyine ye nké nté ken akpónó anupú ne ikpíntomé ité múlílé. Yare yo ke lé ai yé nkpáni písoi kulúí píima nkú wa?

¹⁰ Kei ke Yeesu uu pee re: Ani písoi pē maa re piké tone. Meyúí áme pee kusa keló ke-i piye. Api pee túnti, ái lelu písoi ákotokú anupú kumúnjé (5.000).

¹¹ Kei kuu akpónó kpísi uu akacáá Uléécaá pónese uu pee pepee kei ní we a hōone. Uu ko liméca ikpíntomé wai, ai pinnéi meluke tulu.

¹² Kapi pinnéi ní li api lepu, Yeesu uu pee upipiretiki maa re: Ani akéri tōrōo kóóí, líka ái kape po.

¹³ Api akpónó anupú nyé kapi n li atōrōo kóóí ai anéere kefi ne até yipu.

¹⁴ Ke písoi pē api mewaisanja ke Yeesu uu n wapisi n yé, api peé n símaankere re: Mesei, usoi nkó yee antepu kapi n tee re u keté kecáá sónti.

¹⁵ Yeesu póo céru re pi sóntile piké u tí piké nnanje iyóopi u tonse. Uu lé nnya riyópe pítaá pele uu ha umécire n tú.

Yeesu ye mtni kecáá sōne

(Matiyee 14:22-33; Mariki 6:45-52)

¹⁶ Kai nnyós n wa, Yeesu pipiretiki api cépi api ha kupiye ritime n we.

¹⁷ Api kúninói loni api kupiye n téjílé pin Kaperinawum kuwéé-mē sí. Kesine ye pee likumúnjé kpe-i piwai masile, Yeesu úu ko pee kahane pikekúrí n hapo.

¹⁸ Kei ke meyo píima menyine ame pipépe ló, míni ame peé n tōonkee.

¹⁹ Kapi kúninói rintíkí yare kilométiri pinupú kumúnjé, api Yeesu yenu un míni kecáá sōne un ne pikekúrí wépo, iwame ii pi wai.

²⁰ Kei ke Yeesu uu pee pi maa re: Néé lo, iwame íi kape nó wa!

²¹ Api peé n la piké kúninói kémee u kpísi. Amá kúninói aku kei nní mese ne mese kei kapi n sí tulu.

Tisoiwúí ye Yeesu wéési

²² Kai kóso n weesi, písoi riwúí tee kupiye ritime te-i m mēsú ari yenu re kúninói kuse kpee ye kei n we, Yeesu úu ko ku ló u ne upipiretiki piké ne kesé tómpo. Upipiretiki nmane pee pee tómpo.

²³ Amá áninói aco ye pee Tiperiyaati keté-mē leemele aa kei ke Upíima uu pee akpónó kecáá Uléécaá m pónese api pee a le tuipo.

²⁴ Ke písoi riwúí té ari n yé te Yeesu ne upipiretiki ápi kei we, api pee piricuruu áninói nyé loni api ne Kaperinawum-po Yeesu piwélaa sí.

Yeesu yee iluke yee ye nfáa n he

²⁵ Api kupiye ritime ríco-mempó Yeesu leepó api u pise re: Píyeyi kaa nté tuime, Ucélaa?

²⁶ Yeesu uu pi pese re: Asei kecáá, ké nó símisi re ái re kani mewaisanja kam n wapisi n yé nnya kani né wéési, amá kani akpónó ní li ani lepu nnya kani né wéési.

²⁷ Ani kape iluke yee ye n fóni nnya n náási, amá ani iluke yee íi ye píkaí n fóni ii ye ko pee nfáa teneciré he nnya n náási. Usói Kepipi kee yé iluke iyé nó he, li we re Saa Uléécaá ye unwai ukecáá wale.

²⁸ Api u pise re: Iye kari yé wa toké ne pikei pē ke Uléécaá uu ní la piwai n fe?

²⁹ Yeesu uu pi pese re: Uléécaá pikei kuu nó m pise ye mpí re ani ne uyé kuu n tumme kefa tene.

³⁰ Api u maa re: Mewaisanja méye kaa yé wa toké yé toké peé ne kefa pó tene? Mewai méye kaa waine?

³¹ Pirósáyaha ye iléecaaluke kucesi kóima-i lile yare kai Nléecaasimé kémee n wólaalé te: Iluke yee keyómecaa-po n léeri kuu pi he re piké li.

³² Yeesu uu pi pese re: Asei kecáá, ké nó símisi ani kóm te ái Moisi yee iléecaaluke nó he, amá Unésáa yee iluke yee meykíyiki keyómecaa-po n léeri nó he.

³³ Iluke ke Uléécaá uu ye n he yee nní uye keyómecaa-po n léeri uu ye písoi nfáa he.

³⁴ Api u maa re: Upíima, a mesére iluke iyé tó n he.

³⁵ Kei ke Yeesu uu pee pi símisi re: Néé nní lé iluke iyee ye nfáa n he. Nkú nín píkaí nkó yee kenéme ní ka waine. Nniré nín ko píkaí nkó yee ne kefa né n tene waine.

³⁶ Amá ne nó símisile: Nó né yénle, nípá ne lé, áni ne kefa tene.

³⁷ Pē nnéi ke Unésáa uu né m pa ye kenémee sóntile, ám pikecōpe úka mpuri méyula má.

³⁸ Li we re ám keyómecaa-pō súime re ké menéla wa, amá uyee né n tumme mela kam piwai ka.

³⁹ Uyee né n tumme mela ye kō pee mmé re ám kape pē kuu né m pa kecōpe úka fóm, amá u la re ké ha keyáa tōrōo ketúnjé nkpō kémee pi yukuse.

⁴⁰ Unésáa ye la re nkó yee Ukepipi n yé uu né kefa ke tene uké nfáa teneciré m má. Ne kō pee liute keyáa tōrōo ketúnjé nkpō kémee yukusene.

⁴¹ Pisuiifi api Yeesu ne n̄múlaanke re u maa re: Néee nní lē iluke iyee keyómecaa-pō n léeri nnya.

⁴² Api péé m píseine re: Ai Yosefi un̄máne Yeesuu? Tō usáa ne ún̄i nyule. Iye kuu yé péé maa re: Keyómecaa-pō kuu léeri?

⁴³ Kei ke Yeesu uu pee pi maa re: Ani lē nómenećōpecire pin̄múlaankee t̄t̄ye.

⁴⁴ Úka uu yé fe uké kenémee kam, insá Sáa yee né n tumme yee ne kenémee u ka. Né kō mpá úye yee kenémee ní ka keyáa tōrōo ketúnjé nkpō kémee yukuse.

⁴⁵ Li antepuye atelé-i wólaalē te:

Uléecaa yé pinnéi céési. Nkó yee Saa kutu riricō uu uicélaa kom, yee yé kenémee kam.

⁴⁶ Lē ái nyíse re unyine ye Saa yenaalē. Amá uyee Uléecaa kémee n léeri mecire yee u yenaalē.

⁴⁷ Asei kecáa, ké nō símisi ani kóm te nkó yee ne kefa né n tene ye nfáa teneciré mále.

⁴⁸ Néee iluke iyee ye nfáa n he.

⁴⁹ Nópinesáayaha ye pee kucesi kóima-i maani lile, mpá ne lē, api kō pee kp̄ini.

⁵⁰ Iluke iyee keyómecaa-pō n léeri ye nnyí nté. Nkó yee i n li uu píkaí kp̄ine.

⁵¹ Néee iluke iyee keyómecaa-pō n léeme ii ye p̄isoi nfáa he. Mpá úye yee iluke iyē li, nfáa teneciré kuu yé yé. Inépij̄e yee iluke iyē kam u n hene. Ne i hele re ketē nnéi p̄isoi piké nfáa yē nnya.

⁵² Kuu lē ní ma, Pisuiifi api picéñaanke loni pin pimecōpecire píseine re: Iye nnya ke nkó uu yé maa re u yé uipij̄e r̄ó he ari le?

⁵³ Kei ke Yeesu uu pee pi maa re: Asei kecáa, ké nō símisi ani kóm te n̄nsá Usoi Kepipi ipij̄e n li, n̄nsá kō kemenye n ntí, áni nfáa má.

⁵⁴ Usoi nkó yee inépij̄e n li uu kō menénye níru ye nfáa teneciré yénle. Ne ha keyáa tōrōo ketúnjé nkpō kémee u yukusene.

⁵⁵ Li we re inépij̄e ye iluke yíkíyiki le, menénye p̄oon kō linírē-niré yíkíyiki.

⁵⁶ Usoi nkó yee inépij̄e n li uu kō menénye níru ye kenémee wela néen kō ukeme we.

⁵⁷ Sáa yee né n tumme yee nfáa ute. Uyē nnya kam nfáa má. Limecō, úye un inépij̄e n li, u né nnya nfáa yenune.

⁵⁸ Iluke iyee keyómecaa-pō n léeri ye iyē. Ii iyē ke nópinesáayaha apí pee n li, mpá ne lē, api kō pee kp̄ini mecō we. Amá nkó yee nnyí n li ye mesére nfáa máne.

⁵⁹ Kumúnjé kpe-i ke Yeesu uu pee Kaperinawum-pō Pisuiifi kuyomeyáhaalee-i p̄isoi n céési kuu an̄ó nyē ma.

Tin̄ó tee ye usoi nfáa teneciré n yéneise

⁶⁰ Ke upipiretikí api an̄ó nyē n kō, pimeyā api re: Nsímé mmú ye mpape t̄sile. Wóo yé mmú kutu n cōlē?

⁶¹ Yeesu uu céru re upipiretikí ye nsímé mmē kecáa n̄múlaakele. Uu pee pi maa re: Li nō ricónj̄e meyá, néee yo?

⁶² In lē, n̄n píye Usoi Kepipi n yē ken kei kaké pee ní we p̄itáa m pele ní, iye kai yé pee nō wa?

⁶³ Uléecaa Nfaasone mee ye nfáa he. Kesoīpipi áke yé líka fe. Amá an̄ó nnyé kam nní nō ní ma ye Nfaasone akó le nyee ye nfáa n he.

⁶⁴ Amá pinyine apí n̄okenéćōpe ne kefa né tene. Ai líka nnya kuu lē male. U hái meke-me pepee apí n n̄mureine ne uyee n sónti uké p̄iláaro anipe-i u n wa nyule.

⁶⁵ Uu kō pimáa pi kp̄á re: Lē nnya kam nō maa re úka uu we yee yé n fe uu kenémee weri insá Unésáa yee ncéu n he.

⁶⁶ Káí ne kei n kp̄isi, upipiretikí meyā api kepire u tō apí ye pee pitiki u rikpá.

⁶⁷ Uu pee upipiretikí kefi ne pité pē píse re: Nō ní, nō áni la n̄ké t̄omp̄o?

⁶⁸ Sim̄oo Piyee uu u p̄ese re: Up̄iima, úye ucō kémee kari yé nkp̄áni ha? Kepóméé ke nsímé mee ye nfáa teneciré n he ní we.

⁶⁹ Tō ne kefa p̄ó tenele ari yénu re p̄ó ke Uléecaa uu wée uu tumti.

⁷⁰ Yeesu uu pee pi maa re: Ai néee nō kefi ne pité mpí wéee? Mpá ne lē, use ye n̄okenéćōpe kuníri le!

⁷¹ Sim̄oo Isikariyōti un̄máne Yutasi nsímé kuu lē símisi. U kefi ne pité pē use le. Mpá ne lē, uyee sónti uké p̄iláaro anipe-i u wa.

7

Yeesu pimarecɔ api ne kefa u tene

¹ Lē memáá, Yeesu uu Kalilee ketē kónnú. Uu peé ha uké Yutee kekó rikóónnú re Pisuifi piwéése ye wéési piké u kpu nnya.

² Pisuifi anyá nyē kémeé kapi ye sicáñípi kémeé n sói ye kɔ pɛɛ nyahaiméle.

³ Upimarecɔ api pɛɛ u maa re: A nté yisi aa Yutee keté-pɔ sí, pipópiretiki póké kɔ pikéi kaa n wai yé!

⁴ Uka úu ye umɛwai m pékesi un kɔ peé la kuyu kuké u ceri. Lē nnya, a tíye ketē nnéi písoi piké mɛpɔwai mmé yé.

⁵ Asei kecáá, upimarecɔ ricuruu páa pɛɛ kɔ ne kefa u tenelē.

⁶ Kei ke Yeesu uu pɛɛ pi maa re: Inétunje íi kahané n tu. Amá in nɔ́, nípá itunje íye ye ne nɔ́ sále.

⁷ Ketē nté písoi ápi nónínepuri yulu, amá pi né ipuri yulule re ne we nen pi símisi re pimewai áme nyaní nnya.

⁸ Nóké n ñme ani ha anyá li. Né ám kei simpɔ kelene. Inétunje íi kahané n tu.

⁹ Kuu lē písímé pi ní masí, uu Kalilee keteni-i mésuni.

Yeesu ye anyá kumúnjé Yerusalem-pɔ Uléécaa keyɔ-i céési

¹⁰ Ke Yeesu pimarecɔ api anyá nyē ní ha, uricuruu pɔ́ kɔ yisi uu sí, úu tíye piké u n nyáni, uu pɛɛ n we yaré u pékesile.

¹¹ Pisuifi piwéése ye pɛɛ anyá nyé-i u wélaankeele api ye pɛɛ re: Yei kuú we?

¹² Písoi pɛɛ n cápínelē ye pɛɛ unsímé ñmúlaankeenele. Pinyine api ye re: Usói sone lo. Pico api re: Eehei, písoi kuu kúraasente.

¹³ Amá úka úu pɛɛ unsímé símisi líké n calē. Pisuifi piwéése kápí pɛɛ lē wuru.

¹⁴ Anyá siyaa sin kecɔpe pitule masí ke Yeesu uu Uléécaa keyɔ ha uú ha n céési.

¹⁵ Ai Pisuifi píri wai api ye pɛɛ re: Usói nkó úu icélaa íka yásí, íye kai pɛɛ wa kuú ne nní rísone Nléécaasímé nyu?

¹⁶ Yeesu uu pí pɛɛ re: Icélaa nnyí kam nní písoi m pālē íi kenémeé léeri, amá Uléécaa yeé né n tumme kémeé kii léeri.

¹⁷ Uye un n la uké Uléécaa mela wa, u yé céri re Uléécaa kémeé ke icélaa nnyí íi léeri néé nnénósímé cire ye mu.

¹⁸ Nkó yeé unñósímé cire n símisi ye lalé piké ríyu u waise. Amá nkó yeé ní la piké uyeé u n tumme ríyu waise ye aseí mále. Nnóome ríka rín ukeméé we.

¹⁹ Nté Moisi ye isé nɔ́ pa má? Nɔ́ úka úu kɔ pɛɛ isé iyē tikiilē. Yo nnya kani peé la nóké né kpu?

²⁰ Písoi pɛɛ n cápínelē api u pɛɛ re: Pɔ́ kuníri héesile. Wóo la uké pɔ́ kpu?

²¹ Yeesu uu pí pɛɛ re: Mɛwai mɛse kam wa ai nónnéni píri wai.

²² Moisi yeé isé nɔ́ pa re ani ye siwántisi kérii, ái kɔ pɛɛ uyeé ne li kori, hái nópínékpure fof-me kai léeri. Ani kɔ ñmurel, hái ricuruu ani ye kewénteyaa tunjé usói ké.

²³ In te nɔ́ ye ñmurel ani kewénteyaa tunjé kewántisi ké, ái kɔ pɛɛ Moisi isé kani rilós, yo nnya kani peé ne né wólaalé te ne kesoi pipi ne keriyu kewénteyaa tunjé paise?

²⁴ Ani kape ye usói keyu ripái aní ne u túhaane, amá ani ye aseí kemúnjé ritiki aní ne túhaane.

Písoi ye pimécire písei re Yeesu ke Uléécaa uu wéé?

²⁵ Yerusalem pikó pinyine api re: Ai utisi nkó kapi wéési piké kpuu?

²⁶ Uyeé nkó un ne urípɔ́ símisi lin calē, úka úu kɔ ríka u ma! Yaré piróyɔ́pi ye cerile re mɛsei uyē ke Uléécaa uu n wéé néé?

²⁷ Tɔ́ nkó pɔ́ keleeme nyule. Amá uyē ke Uléécaa uu n wéé un píyei n ka, úka úu yé céri méye kuu léeri.

²⁸ Yeesu ye pɛɛ Uléécaa keyɔ-i wele un likumúnjé kpe-i céési. Uu pupei re: Mɛsei kani né nyu non kɔ kenéleeme nyu, néé yo? Mpá ne lē, ái menéla kecáá kam ne ka. Amá uyeé né n tumme ye aseí mále. Ani uyē nyu.

²⁹ Né ne u nyule. Ukeméé kam léeri. Uyeé né tumme.

³⁰ Ke Yeesu uu lē ní ma nnya, api peé n la piké u tí. Amá úka úu kaha uké u rica, ke uitunje íi pɛɛ kahané nní n tu nnya.

³¹ Písoi meyá api riwúí tē kecɔpe ne kefa u tene apí maa re: Uyē ke Uléécaa uu n wéé un píyei n ka, yaré u yé mewaisanja wapisi ai tósu lē ke utisi nkó uu nní n wapisií?

Pi Uléécaa keyɔ piméré pinyine tú te piké ha Yeesu tí

³² Pifarisi api lē ke písoi api riwúí kémeé Yeesu kecáá ní weiresentene kom. Pɛpɛɛ ye Uléécaa inyónse n wa piwéése ne Pifarisi api pɛɛ Uléécaa keyɔ piméré pinyine tum te piké ha Yeesu tí.

³³ Yeesu uu pɛɛ rɛ: Nkárìpì ke tó ne nnó ari ketónɛ kpáne am pɛɛ limemáá uyɛɛ né n tumme kémmɛ pele.

³⁴ Nó kam ani né wéési, amá áni yé pɛɛ né yé. Li we rɛ áni yé fe nóké kei kam yé ha rí we ha.

³⁵ Pisuífì apì pɛɛ pimecɔpɛcìrɛ m píseine rɛ: Yei kuu sí kári yé fe tóké u yé? Née Pisuífì pɛɛ Pikìrɛkì keté kecáá n yekaalé kémɛɛ kuu sí uké ha Pikìrɛkì n céési?

³⁶ Tɛ iye kuu nní maa rɛ: Nó kam ani né wéési, amá áni yé pɛɛ né yé. Li we rɛ áni yé fe nóké kei kam yé ha rí we hapɔ?

Mtini mɛɛ áme ye pikai n host

³⁷ Anyá keyaa tɔɔɔ kɛɛ sinnéi kɛcɔpɛ keyáa píima. Ké ke Yeesu uu pìsoi keyu-i nyere uu pupɛi rɛ: Nnírɛ nn úye n we, uké kenámɛɛ kam uké m̀ni n ntí.

³⁸ M̀ni mɛɛ ye nfáa n hɛ yé nkó yɛɛ ne kefa né n tenɛ kémɛɛ n leerile men wólú yare r̀nihoi, yare kai Nléécaasimé ritelé kémɛɛ n wólalé mecɔ.

³⁹ Ulééca Nfaasone ke pɛpɛɛ ne kefa u n tenɛ apì yé rí yosí nkó ke Yeesu uu lè símisi. Apì pɛɛ kahane likumúnjé kpe-i Nfaasone n yosí, ke Uléécaá úu pɛɛ kahane Yeesu ríyú n waise nnya.

Pisoi ye anó akó akó Yeesu kecáá simaankeɛ

⁴⁰ Ke pìsoi pɛɛ n cápìnelé kɛcɔpɛ pinyine apì anó nyɛ n kɔ, apì rɛ: Mesei usoi nkó yɛɛ antepu uyɛɛ pɛɛ n sónti.

⁴¹ Pìcɔ pɔɔ rɛ: Uyɛ ke Uléécaá uu wéɛ. Kei ke pìcɔ pɔɔ kɔ rɛ: Uyɛ ke Uléécaá uu n wéɛ yé fe uu pɛɛ Kalilee-pɔ leerii?

⁴² Ntɛ li Nléécaasimé ritelé kémɛɛ wólalé te:

Uyɛ ke Uléécaá uu n wéɛ ye Tafiti kepirɛ le? Petelehem kuyu-i ke Tafiti úú pɛɛ rí we kapì u marune.

⁴³ Lè nnya ke pìsoi apì Yeesu kecáá anó akó akó símaankeɛ.

⁴⁴ Pinyine ye pɛɛ pikɛcɔpɛ lalɛ piké u tì, amá úka úu pɛɛ kaha uké u rica.

Pisuífì piwéése ye Yeesu kesi

⁴⁵ Uléécaá keyo pímeré apì yisi apì pɛpɛɛ ye Uléécaá inyónse n wa piwéése ne Pifarisi kémɛɛ pele. Pɛpɛɛ ye Uléécaá inyónse n wa piwéése ne Pifarisi apì pí píse rɛ: Yo nnya káni u tì nóké ne kam?

⁴⁶ Apì pí pɛse rɛ: Ne keweesi, usoi úka úu símaalé yare usoi nkó mecɔ.

⁴⁷ Kei ke Pifarisi apì pɛɛ pí píse rɛ: Yare nó ne kɔ t́yɛle uu kɔ nó feriyɛɛ?

⁴⁸ Yare píróyópi ne t́ Pifarisi kɛcɔpɛ use unyine ye ne kefa u tenɛle née?

⁴⁹ Amá risoiwú ntí tɛɛ nní u n t́kìlɛ ári isé nyu. Uléécaá ye lè nnya anó ri wale.

⁵⁰ Pifarisi kɛcɔpɛ use kapì ye n sée rɛ Nikotɛm ye pɛɛ kei wele. U pinyine-i Yeesu kémɛɛ hápaalɛle. Uyɛɛ pí maa rɛ:

⁵¹ Irósé lí ncée hɛ rɛ piké usoi akópe pa ápi kahane unkó n kɔ, née ápi kahane n ceri lè kuu n wa.

⁵² Kei kapì pɛɛ u píse rɛ: Nénte pɔ ne kɔ nkpéni Kalilee ukó le, née yo. A r̀sone Nléécaasimé ritelé kée aa kóm te antepu úka úu pikai Kalilee-pɔ leemelé.

⁵³ [Lè memáá, ńpá úye uu yisi úú kulu.

8

Lè ke Yeesu uu unósi unyine yɛɛ iwásá n wa m̀ ma

¹ Ke pìsoi apì n kúú, Yeesu pɔɔ yisi uu Olífíyee rikúú taá.

² Uu kemaresine yisi uu Uléécaá keyo-i pele, pìsoi apì u kálaapɔ. Uu pɛé tone uu pí n céési.

³ Kei ke isé picélaa ne Pifarisi apì ne unósi unyine hapɔ rɛ pí u torile un iwásá wai. Apì riwúfì kɛcɔpɛ u nyerese,

⁴ apì Yeesu maa rɛ: Ucélaa, pí unósi nkó tórile un iwásá wai.

⁵ Moisi ye isé ró pa rɛ toké ye lipinasi pɛ́ apare tapisi tóké kpu. N-ye ke pɔɔ yé?

⁶ Tinó kapi lè wéési nnya kapi lè u píse piké ne nnyine n yé piké ne pitele u n wa nnya. Amá Yeesu úú pɛ, uu kenípepi ne ntaai kémɛɛ piwóle kápáá.

⁷ Kapi rí we pin pípíseise ne kéyu u mahani nnya, Yeesu uu yisi uu kɛcìrɛ nyere uu pí maa rɛ: Uyɛɛ úú nókɛnɛcɔpɛ nké-i akópe n wailé uké mefoi ripare u t́sori.

⁸ Uu kɔ pípe kpá uu ntaai kémɛɛ piwóle nɔj.

⁹ Kapi anó nyɛ n kɔ, piwéése apì pinnéi kpíi use use. Piwéése kaí ne kori aí ne siwá páálá, aí pɛɛ nkpéni unósi uyɛ́ mecìrɛ kɛcɔpɛ yá, u ne Yeesu pin we.

¹⁰ Yeesu uu pɛɛ yisi uu nyere uu u píse rɛ: Unósi, yei kapì we? Uka úu akópe pɔ paa?

¹¹ Uu u pɛse rɛ: Uka úu we, Upíima. Yeesu uu u maa rɛ: Né ám kɔ akópe pɔ pane. A n nɛme aa t́mpɔ. Amá kape kɔ akópe píwai rikpá.]

Yeesu yee písoi nnéi metéi

¹² Yeesu uu kɔ písoi pee n cápinelē pimáa kpá re: Né ne písoi nnéi metéi le. Nkó yee né n tikiilē úu píkaí kunmaha kèmeε sɔnene, amá metéi mee ye nfáa n he kuu yé m má.

¹³ Kei ke Pifarisi api pee u maa re: Póo ripóóuruu kepóóáá aseéra lese. In lē, ái nsímései kaa símisi.

¹⁴ Yeesu uu pi pese re: Mpá kam tinécúruu kenécáá nsímé n símisi, nsímései ye mu. Li we re ne nyule kei kam n léeri ne kei kam n sí. Amá nǎ́ áni nyu kei kam n léeri ne kei kam n sí.

¹⁵ Sisoipipi metúhaane meco ke nǎ́ túhaane. Né am úka ne túhaane.

¹⁶ Amá in te ne ne unyine túhaane, aseí kam tikiilē nen ne u túhaane. Li we re ái menécíre néε ne u túhaane, tó ne Unésáa yee né n tumme ye pi.

¹⁷ Li nǎ́nésé kèmeε wólaalē te písoi pitē pin linyine kecáá nse n símisi, nsímései ye mu.

¹⁸ Né ne rinécúruu kecáá aseéra lesele, Unésáa yee né n tumme un kɔ kenécáá aseéra lese.

¹⁹ Api pee u píse re: Yeí ke Upóóáa úu we? Yeesu uu pi pese re: Ani né nyu áni kɔ Unésáa nyu. Non pee né n nyu, nǎ́ kɔ pee Unésáa pǎ́ kɔ n nyu.

²⁰ Yeesu ye anǎ́ nnyé malē un Uléécaá keyó kèmeε awóótakai keyúrí we un Nléécaasimé céési. Ke uitunje íi pee kahane n tu nnya, úka úu u tí.

Ani yé fe nǎ́ké kei kam n símpɔ ha

²¹ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Ne tǎsule. Nǎ́ kam ani né wéési áni yé né yé, aní ne nǎ́anékové kpíni. Ani yé fe nǎ́ké kei kam n símpɔ ha.

²² Pisuífi api pee pimécíre m píseine re: Kuu nní m maa re ári yé fe tǎké kei kuu n símpɔ ha, yare u lalē uké umecíre kpu néε?

²³ Yeesu uu pi maa re: Nǎ́ ne metene nté pikó le, néen kecáá-pǎ́ ukó. Nǎ́ ne ketē nté pikó le, né am ketē nté ukó.

²⁴ Lē nnya kam nǎ́ maa re nǎ́nsá n ηmurei re néε nǎ́pá píyei uwee, nǎ́ ne nǎ́anékové kpíni.

²⁵ Kei kapi pee u píse re: Póo mpíí úye kecíre? Yeesu uu pi pese re: Te íye kam mpíí mekeε-me nǎ́ símaari?

²⁶ Ne nǎ́kenécáá nsímé malē meyá ké símisi ké kɔ ne nǎ́ túhaane. Amá mmē kam uyeε né n tumme kèmeε n kó ηmane kam písoi símisi. Asei ke uyē uu símisi.

²⁷ Amá api nkpáni céri re Usáa nsímé kuu símisi.

²⁸ Yeesu uu pee pi maa re: Non píyei Usoi Kepipi rintaáse, nǎ́ pee céri re néε nǎ́pá píyei uwee. Nǎ́ kɔ ceri re am linékó cirē líka wai, amá lē ke Sáa uu nē n céesi kam símisi.

²⁹ Tǎ ne uyeε né n tumme tǎo kesé we. Lē kuu ní la ηmane kam ye wa. Lē nnya, úu né riyá ké menécíre n we.

³⁰ Ke Yeesu uu lē n símisi, písoi meyā apí ne kefa u tene.

Písoi pee pimécíre n te ne pílasí

³¹ Kei ke Yeesu uu pee Pisuífi pee ne kefa u n tene maa re: Non nnésímé n tikiilē, nǎ́ pinépiretiki yíkíyiki le.

³² Nǎ́ pee nsímései ceri, nsímései mmē nn tǎyese ani nǎ́menécíre n te.

³³ Api u pese re: Tǎ Apiraham siyase le, ári kɔ píkaí unyine ilasi tonelē. Yo nnya kaa pee re: Nǎ́ kam ani nǎ́menécíre n te?

³⁴ Yeesu uu pi pese re: Asei kecáá, ké nǎ́ símisi re usoi nkó yee akópe n wai ye akópe ulasi le.

³⁵ Ulási úu ye meséte kéyo ke-i kapi u m múflē n we. Úyɔpípi yee ye meséte kéyo-i n we.

³⁶ Lē nnya, Kepipi ken ilási kèmeε nǎ́ n lese, nǎ́ meyíkíyiki nǎ́menécíre tele.

³⁷ Ne nyule re nǎ́ Apiraham siyase le. Amá nǎ́ kɔ peé la nǎ́ké né kpu re áni nnésímé ηmurei nnya.

³⁸ Lē ke néε Unésáa kèmeε n yé nkó ke néε símisi. Lē ke nǎ́ kɔ nǎ́unésáa kèmeε n kó ke nǎ́ kɔ wa.

³⁹ Api u pese re: Apiraham ye urósáa le. Yeesu uu pi maa re: In te nǎ́ Apiraham sipípi le, aní Apiraham mewai n wai.

⁴⁰ Menéwai nnéi yee re ké nsímései kam Uléécaá kèmeε n kó nǎ́ ritérjse. Amá nǎ́pá ne lē, nǎ́ kɔ pee wéésile nǎ́ké né kpu. Apiraham úu pee lē wai!

⁴¹ Amá nǎ́unésáa sei mewai meco ké nǎ́ wai. Kei kapi pee Usoi pese re: Ari siwásánkaipípi. Usáa use kóló kari má. Uyeε nní Uléécaá.

⁴² Yeesu uu pi maa re: Uléécaá un pee mesei Nǎ́unésáa, nǎ́ yee pee né n la re ukemeε kam léeri nen kɔ uyē nnya nté we. Ái menéla kèmeε kamí ka. Uyeε né tumme.

⁴³ Yo nnya káni lē kam nǎ́ símisi aseí kóméi? Káni yé n fe nǎ́ké nnénǎ́osimé kutu rińco nnya ye ní.

⁴⁴ Kuníri kpee núnésáa. Núnésáa mela kani kò la nòké n wai. Háí mekee-me kuu usoiokò. Uu ye aseí ritiki. Li we re aseí áa ukemeé we. U ye un nnóome n wai kaí ne u sá. U unóome le. Uyeé kò nnóome nnéí riyíki.

⁴⁵ Kai nní lē ní we nnya káni ye nsímései ke néé n símisi ñmureí.

⁴⁶ Nò úye yee yé fe uu né nyíse re ne akópe wa? In te nsímései kam símisi, yo nnya káni péé ne kefa né tene?

⁴⁷ Usoi nkó yee Uléécaá ukò, yèè Uléécaá nsímé kutu ricòle. Ke nò áni nní upikò nnya káni Uléécaá Nsímé kutu còlè.

Yeesu ne Apiraham kecáá nsímé

⁴⁸ Pisuífi apí pée Yeesu pée re: Ai tò mesei alari mále toké maa re pò Samarii ukò le aa kò aníri héésii?

⁴⁹ Uu pi pée re: Am aníri héési, amá Unésáa kam tíyu waise, nón pée tinékò kópu!

⁵⁰ Am wéési ké rinécúruu ríyu waise. Unyine yee wéési uké ríyu né waise. Uyeé kò utúhaane.

⁵¹ Asei kecáá, ké nò símisi re nkó yee nnésímé rimmúlú úu píkaí kpine.

⁵² Kei ke Pisuífi apí pée u maa re: Tò nkpéni meyíkíyiki yénle re pò aníri héésile. Apiraham ye kpule, antepuye pò kò kpíni. Pò pée nkpéni re nkó yee mpósimé rintiki úu píkaí kpine!

⁵³ Yare pò ne urósáa Apiraham yee n kpu fele néé? Antepuye pò ne kò kpínle. Yare pò pée úye?

⁵⁴ Yeesu uu pi pée re: In te néé rinécúruu ríyu waise, ám yé ríyu yè. Amá Unésáa uyè kani m maa re uyeé Núnéléécaá yee ríyu né waise.

⁵⁵ Ani kò pée u nyu. Amá né ne u nyule. Nen m maa re ám u nyu, ne lè wale nómenéca unóome. Amá né ne u nyule nen kò unsímé tíkilè.

⁵⁶ Núnésáa Apiraham ye péé ne mpónare cuunkeele re u yé kam uu kenékámeyaa yenu. Uu kò mesei ke yenu, urikiñ ari ññesi háí.

⁵⁷ Kei ke Pisuífi apí pée u pise re: Páa kahane nkpáni inñe kuwóó n tu, pòn pée tee re pò Apiraham yenaalè, néé yo?

⁵⁸ Yeesu uu pi maa re: Asei kecáá, ké nò símisi re Apiraham uké kelene ní we, né ne péé wele.

⁵⁹ Kei kapi pée apare kpísi re piké u tapisi. Amá utú ne pi pòlu uu Uléécaá keyo-i léepò uu tòmò.

9

Yeesu ye utisi unyine kapi m mári unyíye pòise

¹ Ke Yeesu uu ncée-i ní we un tósu, uu utisi unyine kapi m mári unyíye yenu.

² Upipiretiki apí u pise re: Ucélaa, wóo kecire yee akópe wa nnya kapi ne utisi nkó mári unyíye? Uricuruu akópe nnya néé pepée u m mári akópe nnya?

³ Yeesu uu pi pée re: Ai uakópe nnya, áí kò pepée u m mári akópe nnya. Lè kai yé n wa Uléécaá nnañe nké ne ukécáá ní we lin nyáni nnya kuu unyíye.

⁴ Ke itunje ii nní ní we, li pise re toké uyeé né n tumme pikeí wa. Kesine ye waine, úka úu yé pée fe uké keisi.

⁵ Kumúnje nkú-i kam nní ketè kecáá ní we, néé ketè kecáá metéí.

⁶ Kuu anò nyè pimáa m masí, uu keteni-i meta tuke úú ne sipérépi wai, uu unyíye uyè inípee pórii,

⁷ uu pée u maa re: A n ñme a ha Silowee kupòre-pò lihí. Silowee aseí re Utume. Uu mesei yisi uu sí uú ha líhu. Kuú ha m pèeme, uu péé n nyáni.

⁸ Upipereca ne pepée n nyu re u pée wéleile, apí péé m píseine re: Ai nkó yee pée tú un wéleii?

⁹ Picò apí ye re: Uyeé lo. Picò apí re aáí, menyíne kapi wene. Uricuruu uu pée re: Né ñmaa lo.

¹⁰ Apí pée u pise re: Iye kai wa ke ipónípee íí ne nkpéni nyáni?

¹¹ Uu pi pée re: Utisi uyè kapi ye n sée re Yeesu yee sipérépi wa, uu inípee né pórii uu pée né maa re: "A n ñme a ha Silowee kupòre-pò lihí." Am sí am ha líhu, am péé n nyáni.

¹² Apí u pise re: Yei ke utisi uyè úú we? Uu pi pée re: Am nyu.

Pifarisi ye unyíye yee m péí nsmé píseí

¹³ Apí pée utisi uyeé pée mekee n nyínlè ne Pifarisi kémeé sí.

¹⁴ Keyáa ké ke Yeesu uu sipérépi n wa uú ne inípee u wúkule ye pée kewénteyaa le.

¹⁵ Pifarisi pò kò pipísei u kpá re iye kai wa kuú ne nkpéni nyáni? Uu pi maa re: Sipérépi kuu inípee né pórii, am sí am ha líhu, am pée nkpéni n nyáni.

¹⁶ Lè nnya ke pikecape pinyine apí maa re: Utisi uyeé mewai mmé n wa úu yé fe uké Uléécaá i n leeri. Kúu nní kewénteyaa isé rintiki nnya. Picò apí re: Iye ke ukópékòó uu yé fe uu mewaisanya mmé meca wai? Kei kapi pée anò akò akò ne rikéne.

¹⁷ Pifarisi apí kò unyíye uyè pipíse kpá re: Iye ke pò utisi uyeé inípee pò m pòise kecáá músu? Uu re: Antepu lo.

¹⁸ Mpá ne lɛ, Pisuifi piwéése ápi pɛɛ la piké kɔ́ te u pɛɛ unyíyɛ lɛ kuu kɔ́ nkpéni nyáni. Ápi pɛɛ upikó sɛí

¹⁹ ápi pi pise re: Nónunámáne uyɛ kani n tee re nɔ́ u marile unyíyɛ yɛ masei nkóo? Iye kai wa kuu kɔ́ ne nkpéni nyáni?

²⁰ Upikó ápi pi pɛɛ re: Tɔ́ u nyule re u kerópipi. Tɔ́ kɔ́ u marile unyíyɛ.

²¹ Amá ári nyu lɛ kai n wa kuu ne nkpéni n nyáni, ári kɔ́ nyu wóo u pɔise. Ani u pise, úu kewá, u yé fe uu uriyu kecáá nkó símisi.

²² Pisuifi piwéése kapi wuru nnya kapi lɛ ma. Li we re Pisuifi piwéése yɛ pɛɛ kómeinele re úyɛ un m maa re Yeosu ke Uléécáa uu wéɛ, piké liute kuyómeyáhaalee-i lese.

²³ Lɛ nnya ke upikó ápi maa re: Uu kewá, ani uricuruu pise!

²⁴ Pifarisi ápi kɔ́ uyɛ kapi m mári unyíyɛ pipisei kpá ápi u maa re: A aseí símisi liké Uléécáa rinýiri ritaáse. In tɔ́, tɔ́ nyule nmaa re utisi uyɛ ukópɛkɔ́ lɛ.

²⁵ Uu pɛɛ pi pɛɛ re: Un ukópɛkɔ́, né ám nyu. Amá likei lise kam nyu re ne pɛɛ unyíyɛ lɛ nen kɔ́ pɛɛ nkpéni nyáni.

²⁶ Ápi pɛɛ u pise re: Yo kuu pɔ́ wa? Iye kuú ne iníyɛ pɔ́ wúkule?

²⁷ Uu pi pɛɛ re: Ne pisímé nɔ́ masile áni kutu né ricɔ́. Yo nnya kaní la ké kɔ́ pisímé rikpá noké kɔ́? Néɛ nɔ́ ne kɔ́ lalɛ noké panse upipiretiki?

²⁸ Kei kapi alé u rikápáa ápi re: Pɔ́o uyɛ upiretiki. Amá t́ ne Moisi pipiretiki lɛ.

²⁹ Tɔ́ nyule re Uléécáa yɛ ne Moisi símisile. Amá ári nyu ricuruu méyɛ ke nkó pɔ́o léeri.

³⁰ Unyíyɛ yɛɛ m péf uu pi maa re: Leleɛ píri né ní we yɛɛ re áni nyu méyɛ kuu léeri, uu kɔ́ pɛɛ tíyɛse inéníyɛ íi n nyáni.

³¹ Tɔ́ nyule re Uléécáa úu yɛ ukópɛkɔ́ ne kutu ricɔ́, amá nkó yɛɛ ríyɛ u n waiselɛ un umela wai kuu yɛ kutu ricɔ́.

³² Káí ne n weme, ári pí kai kómaalɛ te unyine yɛ tíyɛse usoi kapi m mári unyíyɛ uu yɛ kɔ́ yenu.

³³ Utisi nkó unsá pɛɛ Uléécáa kémeɛ n leeri, úu yé pɛɛ fe uké linyine wa.

³⁴ Ápi u pɛɛ re: Háí kápí ne pɔ́ m mári kaa akóyɛ kémeɛ pólólɛ. Pɔ́o yé pɛɛ nkpéni t́ céési, néɛ yo? Ápi pɛɛ kuyómeyáhaalee-i u lese.

Pifarisi rinýiyɛ

³⁵ Yeosu uu kóm te pi utisi uyɛ lese. Úú ne utisi uyɛ sáne uu u pise re: Pɔ́ Usói Kepipi ne kefa tenelɛɛ?

³⁶ Uu Yeosu pɛɛ re: Uyɛ úyɛ, Upíima? A né símisi ké ne kefa u tenɛ.

³⁷ Yeosu uu u pɛɛ re: Uyɛ kaa nní nyáni, uyɛ nní ne pɔ́ símisi.

³⁸ Kei kuu pɛɛ re: Ne ne kefa pɔ́ tenelɛ, Upíima. Uu pɛɛ Yeosu kenyale-i wúla uu ríyɛ u waise.

³⁹ Yeosu uu pɛɛ re: Ne keté kecáá kale ké ne písoi túhaane, pɛpɛɛ n nyínlɛ piké n nyáni, pɛpɛɛ n nyáni pɔ́oké nyíinu.

⁴⁰ Pifarisi pinyine yɛ pɛɛ ukékúrí wele. Kapi anɔ́ nyɛ n kɔ́, ápi u pise re: Yare t́ ne kɔ́ pinyíyɛ lɛ, néɛ íyɛ?

⁴¹ Yeosu uu pi pɛɛ re: Nɔ́n pɛɛ pinyíyɛ, áni yé pɛɛ akóyɛ m má. Amá nɔ́ yɛ maa re nɔ́ nyánile nnya ke nɔ́anékóyɛ aa nɔ́kenécáa we.

10

Useesé ne isáɲ kenyárú

¹ Yeosu uu re: Asei kecáá, ké nɔ́ símisi re usoi nkó yɛɛ úu rinɔ́nɔ́-mɛ ne kusáɲlee-i n lompo, amá uu pɛɛ kuwélé féé ne lompo yɛ yaa ne usoi kpááree lɛ.

² Amá nkó yɛɛ ne rinɔ́nɔ́ n lompo yɛɛ useesé.

³ Tinɔ́nɔ́ uméré yèè useesé tinɔ́nɔ́ hánnele, isáɲ ii umeté kom, uyɛ uu pɛɛ nípá uisáɲ íyɛ rinýiri séi uu ne i leepo.

⁴ Un uikó nnéí pilésepɔ́ m masí, uu pɛɛ ikekpeé wai. Kii nní umeté n nyu nnya, ii pɛɛ u n tilikɛ.

⁵ Ii yɛ pí kai usoi nkó kii n nyu ritiki. Amá ketaa-pɔ́ kii yɛ u kaase, kii nní písáne meté n nyu nnya.

⁶ Yeosu uu kenyárú nké písoi pɛɛ kutu u n cólɛ wai, amá ápi ceri lɛ kuu ní la uké male.

Yeosu yɛɛ useesé sɔ́ne

⁷ Yeosu uu kɔ́ pí máa pi kpá re: Asei kecáá, ké nɔ́ símisi re néɛ kusáɲlee rinɔ́nɔ́.

⁸ Pɛ́ nnéí pɛɛ ní ka apí ne né tise yɛ píyaa ne písoi kpááree lɛ, amá isáɲ íi ne kutu pi ricɔ́.

⁹ Néɛ rinɔ́nɔ́. Uyɛ né mmé rintíki úú ne lompo ríyɛ kai yé lɔ́. U yéè lompolɛ uu lééri uu kɔ́ liluke-luke m má.

¹⁰ Piyaa ne pikópe ne picaaínkee ñmane nnya ke uyaa uu ye ka. Amá né ne kale re isán iké nfáa yé nké ne i m pom.

¹¹ Néee useesé sone. Useesé sone yèè fele uu uisee nkpó yósu uu kpi.

¹² Usáne kapi n kpisi un keisi úu useesé yikíyiki, ái kó uyee useete. U ye kúkpé yenle kun weme, uu isán yá uu wuru. Kúkpé pòo pee isán lakasente aku yékááse.

¹³ Kai nní siwóó ñmane nnya kuu keisi, úu isán kecáá nfasimé ríka wai.

¹⁴ Néee useesé sone. Ne inésán nyule, iyē in kó né nyu

¹⁵ yare ke Unésáa uu né n nyu néen kó Unésáa uyē nyu meco. Né fe am inésán nkpó yósu am kpi.

¹⁶ Ne kó isán icó mále yee fi kusánlee nkú-i ní we. Li pise re ké kó iyē wélaame. I yé menété kó, ai wai kusánlee kuse ne useesé use.

¹⁷ Saa ye né lala re ne ñmurei re ké kpu ké pee kó nfáa piyéne rikpá nnya.

¹⁸ Uka úu nfáa né yósu. Néee rinécúruu ñmurei re ké kpu. Ne rínanje mále nen ye kpu am kó limemáa nfáa yenu. Lē ke Unésáa uu né n forii re ké wa ye lē.

¹⁹ Nsímé mmē nnya, Pisuiifi api kó Yeesu kecáá anóo akó akó n símaankee.

²⁰ Pimeyā api re: U aníri héesile, u isahó torile. Yo nnya kani kutu u colē?

²¹ Pico api re: Un pee aníri n héesi, úu yé pee nní n símisi. Kuníri yé fe aku unyíye inipee wúkulee?

Pisuiifi ye Yeesu kesi

²² Nnyíye kumúnjé-i kapi keyáa kenýine Yerusalem-i Uléécáa keyó inyóonse anyá wai.

²³ Yeesu un we un Uléécáa keyó-i Salomóo imele apole metene nyéeri.

²⁴ Pisuiifi api pee kekále u wai api u pise re: Ne keyo-pó kaa yé lē tó n séélé ton táikée? In te pòo uyē ke Uléécáa uu n wée, a ró símisi kekéripi cáká-cáká.

²⁵ Yeesu uu pi pese re: Ne lē písímé nó masile ani yúlu. Mewai kam ne Unésáa nnanje n wapisi ye nyísele re aseí kam símisi.

²⁶ Amá ke nǒ áni nní inésán nnya, áni ñmurei.

²⁷ Inésán yèè menété konle. Né ne kó i nyule, ii ye kó né tíki.

²⁸ Nfáa teneciré kam i he, ii píkaí kpine, úka úu yé kó fe uké anénípe-i i yósi.

²⁹ Unésáa yee né i mí pa ye nípá úye fele. Uka úu yé fe uké Unésáa anípe-i i yósi.

³⁰ Tó ne Saa tó ye usoi use le.

³¹ Kei ke Pisuiifi api kó apare pikpíké rikpá re piké u tapisi.

³² Yeesu uu pee pi maa re: Ne mewai sone meyā mee Saa kémee n léeri nó nyísele. Mēkecōpe méye nnya kaní la noké apare né tapisi?

³³ Api u pese re: Ai mewai sone méka nnya karí la tóké apare pò tapisi tóké kpu, amá kaa Uléécáa n lámaankee nnya ye ni. Pó kesoipipi, aa mepóciré n nyáni re pò Uléécáa le.

³⁴ Yeesu uu pi pese re: Ai nǒnésé kémee wólaalé te Uléécáa ye maa re:

Nó keyómecaa sipipi lee?

³⁵ Tó nyule re ápi yé fe piké lē ke Nléécáasimé ritelé ari ní ma tinne. Isé ritelé ye pē ke Uléécáa uú peé ne n símisi sée re keyómecaa sipipi.

³⁶ Saa yee né wée uu keté kecáá né tumti. Yo nnya kam yé maa re ne Uléécáa Kepipi le ani pee re Uléécáa kam lámaankee?

³⁷ In te ái Unésáa mewai kam wai, áni kape ne kefa né tene.

³⁸ Amá in te mē kam wai, nípá nǒnsá n la noké ne kefa né tene, ani kó mē kerí ne kefa tene, ani pee kekéripi ceru re Unésáa ye kenémee wele, néen kó Unésáa kémee we.

³⁹ Api kó n náási piké u tí, amá uú ne pi ñmēherēe.

⁴⁰ Kei ke Yeesu uu kó yisi uu Yuritee nkoí pitérj pele, uú ha kei ke Yohani uú pee mekee písoi míni n wóle tone.

⁴¹ Písoi kulúí pin kei ukemee sónaapó api ye re: Yohani úu mewaisanja méka wa. Amá mmē nnéí kuu utisi nkó kecáá m ma ye aseí ritikile.

⁴² Kei ke písoi meyā api peé ne Yeesu kefa tene.

11

Lasaa nkpó kecáá nstmé

¹ Utisi unyine yee peé we un póólú, api ye u séi re Lasaa. Maari ne umáa Marita kuyu Petanii-pó kúú peé we.

² Maari uyee Upíima ana tulaali kōonu uú ne unnyúpi tinne. Uuyei Lasaa yee pee póólú.

³ Lasaa piyei pē keté api Yeesu kémee tum apí ha u maa re: Upíima, usoi uyē kaa nní ní la ye póólúle.

⁴ Ke Yeesu uu nsímé mmē n kó, uu re: Ai nkpó itoi kuu póólú, amá Uléécáa uké ne ríyú n yé nnya kuu póólú. Kei kai yé kó ne Uléécáa Kepipi ríyú waise.

- ⁵ Yeesu ye pɛɛ Marita ne uwá Maari ne Lasaa lale.
⁶ Kuu pikóme mí masí re Lasaa ye pólú memáá, uu kei kuu pɛɛ ní we siyáa sité ketóne kpá.
⁷ Uu pɛɛ upipiretiki maa re: Toké Yutee ketè-mè pele.
⁸ Upipiretiki apí u pɛɛ re: Ucélaa, áí kahane n nájai ke Pisuífi apí pɛɛ kei-pò la piké apare pò tapisi piké kpu. Kei kaa kò la poké pele néɛ?
⁹ Yeesu uu pí pɛɛ re: Kai ye nní n weesi, itunɛ yeɛ leemele néɛ fi ye leeme? Uye un ne metunɛtɛi n sòne, úu ye rikpɔu. Li we re u ye ketè nké kecáá metéi n nyánile.
¹⁰ Amá úye un kesine n sòne, u ye rikpɔule re metéi áme ukemeé we nnya.
¹¹ Ke Yeesu uu lé pimáa mí masí, uu kò kpá re: Urósáne Lasaa ye lónile. Ne sinle ké ha u yónɛ.
¹² Upipiretiki apí u maa re: Upíima, in te u lónile, u yé peí.
¹³ Lasaa nkpò nsímé ke Yeesu uu lé tee. Upipiretiki pòon músu re nnɔni yíkíyiki nsímé kuu símisi.
¹⁴ Yeesu uu pɛɛ pi luru re: Lasaa ye kpule.
¹⁵ Nó nnya kai né láarú re ám pɛɛ likumúnjé kpe-i kei we. Li lé wale re naké ne kefa né n tene nnya. Toké nkpéni ukemeé tómpɔ.
¹⁶ Kei ke Tomaa kapi rinyíri n he re Usika uu pɛɛ pipiretiki tərɔɔ maa re: Ani mpò tóoké kò ha, tó ne uyé toké ha kesé kpu.

Yeesu yeɛ ye nkpɔ-i yukuse, uyeɛ kò nfáa

- ¹⁷ Ke Yeesu uu n tuipɔ, uu kóm te Lasaa ye nhóre kémee siyáa sina piwai masile.
¹⁸ Petanii ye ne Yerusalem kolenle yare kilometiri pitaani kumúnjé.
¹⁹ Pisuífi meýá ye pɛɛ Marita ne Maari piyáhaa kale piké piuye nkpɔ pi riyákase.
²⁰ Ke Marita uu n kò te Yeesu ye nnyáá waime, uu yisi uu u tépei, Maari pòó kényo-i tone.
²¹ Marita uu Yeesu maa re: Upíima, pòn pɛɛ nté n we, unéyíi úu yé pɛɛ kpu.
²² Amá ne nyule re nípa nkpéni, Uléécaá yé lé nnéi kaa u m pisene pò pa.
²³ Yeesu uu u maa re: Upóyíi ye nkpɔ kémee yisine.
²⁴ Marita uu re: Ne nyule re u yé kam uu keyáa tərɔɔ ketúnjé ke pikpɔkpɔ apí n yisine yisi.
²⁵ Yeesu uu u maa re: Néɛ ye pikpɔkpɔ yukuse, néɛ kò nfáa. Usói nkó yeɛ ne kefa né n tene ye nfáa waime, nípa un píyei n kpu.
²⁶ Nkó yeɛ nfáa m má u pɛé ne kefa né tene lé úu píkaí kpine. Pò lé ìmureii?
²⁷ Marita uu u pɛɛ re: Eɛɛ Upíima, ne ne kefa tene re pò ke Uléécaá uu wéɛ. Pòó Uléécaá Kepipi keɛ ketè kecáá mékame m má.

Yeesu ye té

- ²⁸ Ke Marita uu lé pimáa mí masí, uu yisi uu tómpɔ, uu ha uwá Maari séi uu u wéi-wéi re: Ucélaa ye kale, u pò séile.
²⁹ Ke Maari uu lé n kó, uu mese ne mese yisi uu Yeesu tépei.
³⁰ Yeesu uu pɛɛ kahane kuyu kpe-i n lomɔ. Kei ke Marita uu pɛé ne u rinsáne cire kuu pɛé kò ne lé we.
³¹ Pisuífi pɛɛ pɛɛ Maari keyo-i ní we pin nkpɔ u yáási, apí yénu re u riwakasile uu léepɔ. Apí yisi apí u tiki. Pi pɛɛ lé músule re rikpí-i kuu sí uké ha té.
³² Ke Maari uu kei ke Yeesu uu ní we n tuipɔ, uu uana metene lolu uu u maa re: Upíima, pòn pɛɛ nté n we, unéyíi úu yé pɛɛ kpu.
³³ Ke Yeesu uu n yé te Maari ye ténile, Pisuífi pɛɛ u rintíkipo pòon kò téní, ai u lémesi uripɔɔ ari caai háí,
³⁴ uu pɛɛ pi píse re: Yei kani u wa? Apí u pɛɛ re: A kam a yé, Upíima.
³⁵ Yeesu uu téní.
³⁶ Pisuífi apí pɛɛ re: A tíye u pɛɛ u la kpa!
³⁷ Pikecɔpe pinyine pò re: Uyeɛ unyíye inipɛɛ n wúkule úu yé pɛɛ fe uu wai usói nkó úu ye kpuu?

Yeesu ye Lasaa nfáa pɛɛɛme

- ³⁸ Ai Yeesu pilémaa kpá, uripɔɔ ari caai háí uu yisi uu rikpí-i tómpɔ. Kuparepoo kunyine ye ku kapi nnɔɔ-i meparɛ rinfi.
³⁹ Yeesu uu pí maa re: Ani kepare lese. Ukpɔkpɔ uyei, Marita uu Yeesu maa re: U nkpéni pikpáhai masí, Upíima. Kuú ne n kpu, li siyáa sina piwai masile.
⁴⁰ Yeesu uu u pɛɛ re: Am pò maa re pòn ne kefa n tene, pò yé te Uléécaá ye ríyu málee?
⁴¹ Kei kapi pɛɛ kepare wúkule, Yeesu uu keléécaá werfi uu re: Sáa, ne pò pɔnɛɛ re pò ne kutu né rico nnya.
⁴² Né ne nyule re mesére kaá ne kutu né còlè. Amá písoi riwúfi píima ntí tee nní né n kálaalè nnya kam lé ma re piké fe piké ne kefa tene re pòó né tumme nnya.
⁴³ Kuu lé pimáa mí masí, uu cáái ai cá re: Lasaa, a leeme!

44 Usoi uu kei nní yisi uu léeri, uana ne uanipe ane sisánáápampi pílaankeelē, ukēyu ken kusánáá yárilē. Yeesu uu pēe pi maa re: Ani u fénne nte ani u yá uké tómpo.

Pisuifi piwéése ye rinóo rise wa piké Yeesu tí

45 Pisuifi meyā pēe Maari keyo-i n hápō api lē ke Yeesu uu n wa yenu, apí ne kefa u tene.

46 Amá picō pōó sí, apí ha lē ke Yeesu uu n wa Pifarisi keenkeē.

47 Kei ke pēpēe ye Uléécāa inyóonse n wa piwéése ne Pifarisi api pitúhaane píima cápine api re: Iye kari waine? Usoi nkó ye mēwaisana wapisile hái!

48 Tōn n tíye un lē n wai, písoi nnéi yé ne kefa u tene, Rōm pikó api pēé weri api Uléécāa keyo foru apí ne kuróyu péne.

49 Pisuifi piwéése pē use kapi ye sée re Kayifu. Uyēe pēe kuñmē kpē Uléécāa isina tú. Uyē uu pēe pi maa re: Ani nka kómēi!

50 Ani yē te lí ne kutósi nō we re usoi use uké nōnnnéi nkpō kpu, kuyu nnéi áku kape ne méwoo rinséé nnyaa?

51 Ai re ukemúnjē cire kuú ne lē ma. Kai nní uyēe pēe likumúnjē kpē-i Uléécāa usina nnya kuú ne Uléécāa rinyiri símisi re Yeesu ye Pisuifi kecáá kpine.

52 Ai kō Pisuifi kecáá nmanē nnya kuu kpine, amá lí pise re uké kpu uké ne Uléécāa sipipi sēe ketē nnéi kecáá n yekaalē cápine síkē panse písoi pise.

53 Káí ne keyáa kē n kpísi, Pisuifi piwéése api rinóo rise wai re piké Yeesu kpu.

54 Lē nnya, Yeesu úu ye pēe Pisuifi kecōpe pinyérei rikpá piké u n nyáni. Uu pēe yisi uu ketē kenyine kee ne kucesi kóima n kólē-mē térj, u ne upipiretikí apí ha kei-pō n we. Pí ye kei sée re Efirayim.

55 Isirayeli pikó nkpō melóó anyá ye pēe nyahaimēle. Lē nnya ke kei pikó meyā api yisi api Yerusalem sí te piké ha inyóonse inyekií wa anyá aké kelene tu.

56 Api Yeesu wélaankeē, api pēe Uléécāa keyo-i n we pin pēe pimēcōpecire píseine re: N-ye kani músu? Yare u yé kam nēe úu yé kam?

57 Pēpēe ye Uléécāa inyóonse n wa piwéése ne Pifarisi ye pēe rinóo piheē masile re: Uye un ukeló n nyu, uké símisi piké fe piké u tí.

12

Maari ye Yeesu ana kecáá tulaali kōonu (Matíyee 26:6-13; Mariki 14:3-9)

1 Lín tiselē siyáa síkpuulú piké kelene nkpō melóó anyá lí, Yeesu uu yisi uu Petanii tómpo. Kei ke Lasaa kuú pēe pikpōkpō kēmēe n yukuse uú we.

2 Api kusáne u wai, Marita un iluke hōonente, Lasaa pōon pēpēe iluke keluke-i Yeesu kekúrí ní tú kecōpe we.

3 Maari uu pēe tulaali pape-pape ye nnéi píima m má kenúmpí kpísi, uu Yeesu ana kecáá kōoni uu pēe unnyúpi ne Yeesu ana tinne. Tulaali kukpáhá aku kēyo yipu.

4 Yeesu pipiretikí kecōpe use kapi ye n sée re Yutasi Isikariyóoti ye ní ka uu Yeesu pílaaro anipe-i wai, uu pēe re:

5 Yo nnya kápi tulaali pape-pape nkó yáa ne nnéi píima piké siwóó píwekóó he?

6 Ai re píwekóó nfasimé kuu wai nnya kuu lē ma. U pēe uyaa le. Kuu nní kuwóólóó m múflē nnya, u ye pēe lē kapi kēmēe n wai-pō yáaile.

7 Yeesu uu u maa re: A unósi nkó riyá sééé! U lē wale un ne keyáa kē kapi nhóre-i né n tanine músu.

8 Mesére ke píwekóó api yé nōkenékúrí n we, amá né ám mesére nōkenékúrí wene.

Pí rinóo rise wa re piké Lasaa kpu

9 Pisuifi kulúí ye pēe kō te Yeesu ye Petanii-i we. Api sí kulúí, ái uyē nmanē nnya, amá piké kō ne Lasaa kuu pikpōkpō kēmēe n yukuse n yé nnya.

10 Pēpēe ye Uléécāa inyóonse n wa piwéése api símisi áí tone re piké kō Lasaa pō kō kpu

11 re Pisuifi meyā ye pēe pi yálenle pin uyē nnya Yeesu ne kefa tene.

Yeesu ye Yerusalem kuyu loni

(Matíyee 21:1-11; Mariki 11:1-11; Luki 19:28-40)

12 Kai kóso n weesi, písoi kulúí píima pēe nkpō melóó anyá pinyánei n hápō, api kóm te Yeesu ye Yerusalem-i sōnepō.

13 Api pinnéi atenepai kpasi api síka apí ne u tépei, pin cáái re:

Osanna! Ani uyēe n sōnti ne Upíima rinyiri ritaáse. Uyēe Isirayeli pikó uyōopi.

14 Yeesu uu keminaqipi kenyine yenu, uu kekecáá tone yare kai n wólaalē te:

15 Nó Siyōo kuyu pikó, iwame íi kape nō wa.

Ani rifaí, nóunéyóopi yee nní keminaayaha kepipi kecáá tú un ne weme.

¹⁶ Upiiretikí ápi pee lelee n wai asei kō kelene. Amá ke Uléécaá uu Yeosu ríyu n waise kapi pee léise re lē ke písoi api nní u n wa kái pee mekee-me ukécáá wólaalē.

¹⁷ Pē nnéí pee pee Yeosu kekúrí ní we kumúnjé kpe-i kuú pee Lasaa nhóre-i n sée uu léseri uu kō pikpōkpo kémee u yukuse, ápi lē kapi n yé písoi keenkēe.

¹⁸ Lē nnya ke písoi riwúú ari pitépei u ha. Písoi ye pee kónle re u mewaisaŋa mē wale.

¹⁹ Pifarisi api pee símaane re: Nō nyáni re méwoo kani wai. Písoi nnéí pee nní u tikilē.

Pikíreki pinyine ye la piké Yeosu yē

²⁰ Pikíreki pinyine pō ne kō pee anyá kumúnjé kpe-i pepee Yerusalem ní ha piké ha Uléécaá yáasi kecōpe wele.

²¹ Api Kalilee ketē-pō Petisayita ukó Filipu kekúrí nyósópō api u maa re: Urósáa, tō peé la re tókē Yeosu yē.

²² Filipu uu sī uú ha lē Antiree símisi, piketé api ha ne Yeosu símisi.

²³ Yeosu uu pi pese re: Li nkpéni itunje tule re Usói Kepipi keké ríyu yē.

²⁴ Asei kecáá, kē nō símisi re tilukepipi tinsá n loó tiké kpu, timécire kari ye n we. Amá tin n kpu, ti ye apipi kulú marile.

²⁵ Nkó yee unfaa ní la yé kam uu n fómni. Amá nkó yee úu ketē nté unfaa n kpísi uké waise linyine, úu n fómnine, amá nfáa teneciré kuu yénune.

²⁶ Uye un n la uké pikei né wa, uké né n tikilē. Kei kam ní we ke unékéikó pō kō sónti uké n we. Uye un pikei né n wai, Sáa yé ríyu u waise.

Yeesu ye unkpō nsímé símisi

²⁷ Lē memáá, Yeosu uu pee re: Tinépō ye nkpéni caailenle. Né nkpéni re iye? Te Sáa, kape tíye kē ntóosi itunje nnyí kémee lompō néé? Lē nnya kam kō peé ka.

²⁸ Sáa, a ripónyíri ritaáse! Kei ke meté menyine ame keyómecaa-pō leeme ame re: Ne pítaáse ri masile, né kō pítaáse rikpáne.

²⁹ Písoi pee kei n cápinelē api lē kom api re: Ikóné yee ŋmurei. Picō api re: Uléécaatume unyine yee ne u símisi!

³⁰ Kei ke Yeosu uu pee pi maa re: Ai né nnya ke meté mmé ame léeme, amá nō nnya ye ní.

³¹ Nkpéni ke itunje ii tu re piké ne ketē nké písoi túhaane. Nkpéni ke itunje ii tu re piké ketē uyóopi lakase.

³² Amá kumúnjé kpe-i kapi keléécaá né n síkane, né né tíyese písoi nnéí api kenémeé weri.

³³ Nkpō mmē kuu n sónti uké ní kpu nsímé kuu lē pi símisi.

³⁴ Písoi pee n cápinelē api u pese re: Tō irósé ritelé-i kéenle re mesére ke uyé ke Uléécaá uu n wée uu yé nfáa m má. Yo nnya ke pōo pee re: Li pise re piké Usói Kepipi keléécaá risíka? Wóo pee nkpéni Usói Kepipi kē?

³⁵ Yeosu uu pi pese re: Metéí ye kō ne nōkenécōpe wele. Amá áme pee nánjaine. Ani nkpéni ke metéí ame nní ní we n sōne, kuŋmaha áku kape ne nō rinkáikai nnya. Nkó yee kuŋmaha-i n sōne úu nyu méye kuu sī.

³⁶ Lē nnya, kani nkpéni nní metéí m má, ani ne kefa me tene nōké ne m panse metéí sipipi nnya.

Ke Yeosu uu lē pimáa ní masí, uu tómpō uú ne ketaa pi wai uú ha pésu.

Pisuifi ápi Yeosu ne kefa tene

³⁷ Mpá kuu mewaisaŋa kulú pikeyu-i n wapisi, ápi ŋmurei piké ne kefa u tene.

³⁸ Lē ke antepu Esayi uú pee mekee ní ma kái lē wa re:

Upiima, wóo ntósimé kari n símisi ŋmurei?

Uye ke Upiima uu unnaŋe kuú ne n keisi nyíse?

³⁹ Lēlē n tíyese kápi yé ne n fe piké ne kefa n tene yee lē ke Esayi uu kō ní maa re:

⁴⁰ Uléécaá ye pi nyiinselē re ápi kape ne n nyáni nnya.

U pimesohō yariile re ápi kape ne líka asei n kō nnya.

Insá lē, pi yé ukéméé ha uu pi poise.

⁴¹ Ke Esayi uu Upiima meyoopi n yé nnya kuu fe uu lē male.

⁴² Mpá ne lē, Pisuifi piwéése kecōpe, meyá ye peé ne kefa Yeosu tenele. Amá Pifarisi nnya, ápi ye pee písoi kecōpe lē ma re pi yé kuyómeyáhaalee-i pi lakase nnya.

⁴³ Pi peé lalē písoi piké ye ríyu pi waise ai tósu ke Uléécaá uu yé ríyu pi n waise.

Yeesu ye unsímé ne ketahai rikéne

⁴⁴ Lē memáá, Yeosu uu pee cáái re: Nkó yee ne kefa né n tene úu ne né ŋmane kefa tene. Asei kecáá, uye né n tumme kuu kō ne kefa tene.

⁴⁵ Nkó yee né n nyáni ye uyeé né n tumme nyánile.

⁴⁶ Nê ne metéi le. Ne ketê kecáá kale re uyee ne kefa né n tene úu kape kuŋmaha-i n we.

⁴⁷ Uye un nnésímé n kô unsá n tintiki, ái nêe ne u túhaane. Am ketê kecáá ka re ké ne písoi túhaane, amá ne ka re ké piriyu la.

⁴⁸ Nkó yee né ní ye, úu kô nnésímé pakarelê ye utúhaane mále. Nsimé mmê kam nní n símisi mee ha ne keyáa taroo ketúhê u túhaane.

⁴⁹ Ai kenémúhê cire kam ne símisi. Amá, Saa yee né n tumme yee uricuruu lê kam yé n símisi ne lê kecáá kam yé n céési né forii.

⁵⁰ Ne kô nyu re lê kuu n forii yêê nfáa teneciré hele. Lê nnya, ne ye lê kam n símisi símisile yare ke Unésáa uu né ní forii.

13

Yeesu ye upipiretiki ana heere

¹ Lin ne weesine piké ne nkpo melóó anyá li, Yeesu un nyu re uituŋe ye tule re uké ketê nké kecáá yisi uké Usáa-i pele, uu pée upísoi pée ketê kecáá ní we un pi la, meyánsei píla kpá ne kété-po.

² Kai nnyóó n wa, u ne upipiretiki pin tú pin iluke le. Kuníri póon Simáo Isikariyóoti uŋmáne Yutasi kefa-i piwai masí re uké u tí uké upílaaró pa.

³ Yeesu ricuruu ye pée nyule re Saa Uléécaá kémee kuu léeri, ukeméé kuu kô pele, un kô nyu re Saa Uléécaá ye mpá yo uanipe-i wale.

⁴ Uu pée keluke-i yisi uu ukutukanka cícaá mahani uu kúpópóú kpísi uu kehalê-i té

⁵ uu pée limemáá kucári maa kunyine-i míni súúni, uu upipiretiki ana piheere loni, uu kô ne kúpópóú kuu kehalê-i rinté pitínnente loni.

⁶ Uu Simáo Piyee tulu, uyê uu u maa re: Pó Upíima, ái póo yé pée meníŋe né ána heere!

⁷ Yeesu uu pée u pese re: Aa lê kam nní n wai aseí kómei kelene. Amá pó kam aa kepire kom.

⁸ Piyee uu u maa re: Ai we kparáa re póké né ána heere. Yeesu uu u pese re: Nensá kô pó n heere, tó ne mpó ári yé fe toké linyine ripéne.

⁹ Kei ke Simáo Piyee uu pée u maa re: In lee ni, ái ána ŋmane kaa yé né heere, Upíima, ne anípe ne ríyu kaa yé ne ripéne!

¹⁰ Usoi nkó yee piwóle m masí úu ye kô n wéési uké piwóle rikpá. [Insa ána kuu yé heere.] U uipirŋe nnéi wólele uu funi. Nô ne piwóle masile ani funi, amá ái pée nónnénéi.

¹¹ Yeesu ye pée uyee pílaaró anipe-i u n waine pinyuwe máálenle. Lê nnya kuú maa re: Amá ái pée nónnénéi kani wóle ani funi.

¹² Kuu upipiretiki ana piheere m masí uu kô ukutukanka cícaá pitane pese, uu keluke-i ketóne pele, uu pi pise re: Nô lê kam nní nó n wai aseí konle nní?

¹³ Nô né sélei re Ucélaa ne Upíima. Nô alari mále. Ne mesei lê le.

¹⁴ Nêe nní Nounépíima ne Nounééclaa. Néen ána nó n heere, li pise re nóóké ye kô nómenéococire ána heerentene.

¹⁵ Ne lê nó nyísele nóóké ye kô ne n wapaane yare kam nó n wa mecó nnya.

¹⁶ Asei kecáá, ké nó símisi re ukeikó úu ye ukeisaa n fe. Utume úka úu ye uyee u n tú n fe.

¹⁷ Nô nkpení lê nnéi nyule. Nô kpere likecáá sóne, nó nkŋŋiŋe ye.

¹⁸ Ai nónnénéi kam ne máne. Ne pē kam n wēe nyule. Amá li pise re lelee Nléécaasimé ritelê-i n wólaalê liké wa. Lelée re:

Tó ne uyê tóo ricáripí rise-i iluke n le ye ne né panse.

¹⁹ Ne nkpení nsimé mmú nó símisile nké kelene kam. Nn píyei n ka, ani pée ŋmurei re nêe mpá píyei uwee.

²⁰ Asei kecáá, ké nó símisi re uyee unétume ní yosí ye né yosile. Uyee kô né ní yosí ye uyee né n tumme yosile.

Yeesu ye símisi re Yutasi yé pílaaró anipe-i u wa

(Matíyee 26:20-25; Maríki 14:17-21; Lukí 22:21-23)

²¹ Ke Yeesu uu anóo nyé pímaá m masí, urípóo ari caai uu re: Asei kecáá, ké nó símisi re nókenéocore unyine yé pinélaaró anipe-i né wa.

²² Kei ke upipiretiki api pée síyu-i pinyáneine ló pin píseine re úye kuú ne máne?

²³ Likumúhê kpe-i, Yeesu pipiretiki kecópe use kuú pée meyá ní la un ukécáá finu.

²⁴ Simáo Piyee uu ukuwéé-mê paípo uu u pise re úye kuú ne máne.

²⁵ Kei ke uyê uu pée Yeesu kecáá finapo uu u pise re: Upíima, úye kaá ne máne?

²⁶ Yeesu uu u pese re: Né kekpónópi iyéhe rita. Uyê kam ke m pane, uyee lo. Uu pée kekpónópi iyéhe ta uu Simáo Isikariyóoti uŋmáne Yutasi ke pa.

²⁷ Ke Yutasi uu kekpónópi kē lē ní yosí, Setani uu u loni. Yeesu uu pée u maa re: A ha mēkēē lē kaa mēwai m má wa.

²⁸ Pē nnéi pēē keluke ke-i ní we kecópe úka úu kó yo nnya kuu lē u ma.

²⁹ Yutasi yee pee pikuwóólóó múílē. Lē nnya ke pimeyā api musí re Yeeseu ye u pisele re uké ha lē kai anyá kēmeē pi m pise lo. Picó póo músu re née u u maa re uké linyine kpisi uké píwekóó pa.

³⁰ Yutasi uu kekpónópi kpisi uu mese ne mese leepó. Likumúnjé kpe-i, lin kesine wa.

Isé fale kecáá nstímé

³¹ Ke Yutasi uu piléepó ní masí, Yeeseu uu re: Li nkpéni Usoi Kepipi ríyu waise, ai kó kē nnya Uléécaá pó kó ríyu waise.

³² Lin uyē nnya Uléécaá ríyu n waise, Uléécaá ricuruu yé kó uyē ríyu waise. Ai kó nánaine uké ne lē n wa.

³³ Sinépipi, nkáripí kam kó nókenémee pitóne kpáne. Nó kam ani né wéési. Yare kam Pisuiifi pimáa ní masí re: Ani yé fe nóké kei kam n sí ha, límeco kam kó nkpéni nō maane.

³⁴ Isé fale kam nó pālē te: Ani n lakaane. Nóké kó n lakaane yare ke née nó ní la meco.

³⁵ Nón n lakaane ke mpá úye uu yé yé te nō pinépiretikí li.

Yeeseu ye símisi re Piyee yé u kési re útu u nyu

³⁶ Simóo Piyee uu pee u pise re: Yei kaa sí, Upíima? Yeeseu uu u pese re: Aa yé nkpáni fe póké kei kam n sí ha, amá pó kam aa kepire né tíkipó.

³⁷ Kei ke Piyee uu kó u pise re: Yo nnya kám yé fe kē nkpéni pó ritiki, Upíima? Te in nkpó ye mu, né mpókpo kpu!

³⁸ Yeeseu uu u pese re: In te nkpó ye mu, pó nnékpó kpu, née yo? Asei kecáá, kē pó símisi re icá iké kelene n kooi, pó kési metaani re áa né nyu.

14

Yeeseu yee ncee kapi ye ne Saa Uléécaá-i ní ha

¹ Yeeseu uu kó upípiretikí pimáa kpá re: Nórínépóo ári kape n caailē. Ani Uléécaá ne kefa tene ani kó né ne kefa tene.

² Sitóne ye Unésáa keyó-i kulúí wele. Ne sinle kē ha ketóne nó nyóonse. Insá pee lē, ám yé pee nó símisi re ne sinle kē ha ketóne nó nyóonse.

³ Nen n ha ketóne pinyóonse nó m masí, ne peerile kē nó kpisi kē ne ripéne, nóké kó ne kei kam ní we n we nnya.

⁴ Nó kó kei kam n sí ncee nyule.

⁵ Tomaa uu pee u maa re: Upíima, ári nyu kei kaa n sí, iye kari yé wa tóké ne lincee n nyu?

⁶ Yeeseu uu u pese re: Née ncee, née nsímései, née nfáa. Uka útu we yee yé Saa Uléécaá-i ní ha kái né kuú ne ritiki.

⁷ Nón pee né n nyu, nó pee kó Unésáa n nyu. Kái ne neni n kpisi, nō u nyule ani kó u yenu.

⁸ Filipu póo pee re: Upíima, pó kpére Saa ró nyíse, lee ne ró piye.

⁹ Yeeseu uu u maa re: Filipu, háí ái neni-me ke tó ne nnó arí we, áa kó pee né nyuu? Nkó yee né yé ye Unésáa yenle. Iye kai wa kaa péé ne maa re kē Saa nó nyíse?

¹⁰ Aa ne kefa tene re tó ne Unésáa ye pénelenle, nen ukeme we uyē un kó kenémee we née yo? Nsímé mmú kam nní kó n símisi rín kenémee léeri. Amá Saa yee kenémee ní we yee umewai wai.

¹¹ Ani ne kefa tene re ne Unésáa kēmeē wele, Unésáa póon kó kenémee we. Mpá nonsá ne lē kefa n tenene, ani ne lē kam n wai nnya kefa né tene.

¹² Asei kecáá, kē nó símisi re nkó yee ne kefa né n tene pó né kó menéwai meco wa. Ticuruu u yé menékó metóhé-tóhé wa re Unésáa kēmeē kam tósu nnya.

¹³ Lē nnéi kani yé ne rinényíri m pise, ne li waine Saa uké ne Kepipi nnya ríyu yē.

¹⁴ Nón ye yo mpuri ne rinényíri m pise, né nó li pa.

Tinóo meyekei re Uléécaá yé Nfaasone pame

¹⁵ Yeeseu uu kó pimáa pi kpá re: Nón né n la, nó ye inésé ritiki.

¹⁶ Né né pee Saa we re uké Ucome nó pa uké mesére nókenémee n we.

¹⁷ Uyee nní nsímései Nfaasone. Keté nké písoi ápi yé fe piké n yósi. Api n nyáni, ápi kó n nyu. Amá nó ne n nyule re n nókenékúrí we. Nó ne mmē né ripéne ní ne nókenémee n we nnya.

¹⁸ Am nómenécíre yáne yare sikúmampipi. Ne nókenémee peerile.

¹⁹ Li tise nkáripí, keté nké písoi ápi yé pee piyéne né rikpá. Amá nó né né yé te ne nfáa mále nnya. Nó ne kó sóntile nóké nfáa m má nnya.

²⁰ Likeyaa kē kani yé céri re tó ne Unésáa ye pénelenle, nen ukemeē we, nōon kenémee we, néen kó nókenémee we.

²¹ Nkó yee inésé m múílē un i tikilē yee né la. Unésáa yé kó uyee né n la n la. Né né kó u n la am kó menécíre u nyíse.

²² Yuuti, ái Yutasi Isikariyṓoti, uu u maa re: Upiima, iye kaa yé mepóciŕe ró nyíse áa yé pee ketē nké písoi mepóciŕe nyíse?

²³ Yeesu uu u pese re: Uye un né n la, u yé nnésímé rimúlú. Unésáa yé u n la. Tó ne Unésáa ari ukekúrí sí, ari ha ukeméé n we.

²⁴ Nkó yee úu né ní la úu ye nnésímé rimúlú. Nsímé mmú kam nní nó n símisi rín kó pee kenémeé léeri, amá Sáa yee né n tumme kémeé le.

²⁵ Kumúŕjé nkú-i ke tó ne nnó ari nképni nní ní we kémeé kam lē nó símisi.

²⁶ Nónunécome yee nní Nfáasone ke Sáa Uléécaá uú ne rinényiri m pámene. Mme mee rípa yo nó céésine nn kó lē nnéí kam nó n símisi nó léise.

²⁷ Ne nképni nkíŕniŕe ne nó riyá. Nnékíŕniŕe kam nó n he. Ai sisoipipi meheé meco kam nó he. Nórínépó ári kape caal, iwame íi kape kó nó n we.

²⁸ Yare kam nó ní maa re: Né nó riyá ań ha kó nókenémeé peeri. Non né n la, kam nní Unésáa kémeé n sí, li yé pee nó n láarúle re ne ukeméé sí nnya. Unésáa ye né fele.

²⁹ Ne nsímé mmú nnéí nó símisile nké kelené kam te nn píyei n ka, nóké ne kefa n tene nnya.

³⁰ Am nképni ne meýá písimé nó kpáne. Ketē nké uyṓpi ye wemele. Uu rinaŕe ríka kenécáá má.

³¹ Amá ketē nké písoi piké ne n céri re ne Sáa lala nnya kam ye lē kuu ye né ní ma wa. Ani nté yisi tóké ncéé kpísi.

15

Yeesu yee fiinyi kuléé

¹ Yeesu uu pímaá pi kpá re: Né ne fiinyi kuléé riyíki le, Unésáa yee kuute.

² U ye rípa nlése ní-ye mee kenécáá n tóraalē rín ye pee mári rikéle uu kó iyee m máru héru, ii pee meýá pímaŕe kpá.

³ Icélaa nnyí kam nní nó ní pa ye pihéré nó masile ani pee nképni cáká-cáká.

⁴ Tóké m pénelē non kenémeé we yare ke néé nókenémeé ní we meco. Nlése nnsá ne kuléé n toraalē, rín ye fe nké mmecire n we ní ne apipi maru. Limeco ke nó áni yé fe nóké linyine yoriye nansá ne né m pénelē.

⁵ Néé kuléé riyíki, nó ilése. Nkó yee ne né m pénelē un ne we yare ke néé ukeméé ní we meco yee ye linyine yoriye. Insá né, áni yé fe nóké apipi toresi.

⁶ Uye unsá ne né m pénelē uké ne n we, pi ye ketahai-mempṓ u fómpole yare nlése, uu kóosi api pee ilése kóima iyē cápine api nna sé íi torē.

⁷ Non ne né m pénelē non ne kenémeé n we, nnésímé nn kó nókenémeé n we, ani ye lē kani ní la piŕe, pi yé nó lí pa.

⁸ Non apipi meýá n toresi, nó lē nyíŕe re nó pinépiŕetiki le. Unésáa uu pee ríyu yenu.

⁹ Ne nó lala yare ke Sáa uu né ní la meco. Ani ríla mmē kémeé n we.

¹⁰ Non inésé m múlī, nnéla kémeé kani lē we yare kam Unésáa isé rimmúlú am pee unla kémeé n we meco.

¹¹ Ne lē nó símisile nóké ne menéco mpṓonare m má, nónnépṓonare nké kó n we ne nketo-po nnya.

¹² Isé iyē kam nó ní pálē yee re: Ani n lakaane yare kam nó ní la meco.

¹³ Lélee n fe ke usoi uu ye ne n nyíŕe re u ríla píma mále yee re: Usoi uké unfaa círe kpísi uké upisane ríyu kecáá he.

¹⁴ Non ye lē kam nó m piŕe n wa, nó pinésáne le.

¹⁵ Am nképni píseí nó kpáne re pikeikó. Ukeikó úu ye n nyu lē ke ukeisaa uu n wai. Lē nnéí ke Unésáa uu né n nyíŕe kam nó céesi. Lē nnya kam nó sée re pinésáne.

¹⁶ Ai nó né wéé, néé nó wéé am nó tum te ani n ŕme ani ha pikei wa líké yóriye rípa píyei-po. Lē kémeé, Unésáa yé pee lē nnéí kani yé ne rinényiri u m piŕe nó pa.

¹⁷ Lē nnya, lē kam nó m piŕe yee re ani n lakaane.

Ketē nké pikó ye Yeesu ne upiŕetiki ipuri yulu

¹⁸ Yeesu uu kó pímaá pi kpá re: Ketē nké pikó pin nóinépuri n yulu, ani ceri re inépurí kapi mefoí yé kelené.

¹⁹ Non pee ketē nké pikó, pi yé pee nóinépuri n la re nó pipikó nnya. Amá káni nní ketē nké pikó, am kó nó wéé, nó ne pē áni pee líka pénelē nnya, ápi pee nóinépuri la.

²⁰ Ani rinóo tē kam nó ní ma léise re: “Ukeikó úu ye ukeisaa n fe. Pin né n wéékuselē, ani n nyu re pi kó nó wéékusene, pin ye nnésímé rimmúlú, pi yé kó nó nkó rimúlú.”

²¹ Amá né nnya kapi lē nnéí nó waine, kápi nní uyee né n tumme n nyu nnya.

²² Nensá péé n ka, nensá pee kó pi n símisi, ápi yé pee akópe m má. Api nképni ríka má piké ne piakópe yarii.

²³ Nkó yee inépurí n yúlu ye kó Unésáa ipurí yululé.

²⁴ Nensá pée pikéɔpɛ mɛwai n wapisí ke úka mpurí úu n wailē, ápi yé pée akópe m má. Amá pi nkpréni mɛ yɛnle ápi kó pée tó ne Unésáa ipurí yulu.

²⁵ Lelɛɛ piísé kɛmɛɛ n wólaalē líké ne n wa nnya kai lē wai. Lelɛɛ re:

Méwoo kapi inépurí yulu.

²⁶ Ucome yee n sɔnti yee nní nsímései Nfaasone kamí ne Sáa rinyiri nókenémɛɛ n tumtine. Sáa kɛmɛɛ kuu léeri uké kenécáá aseéra lese.

²⁷ Nó né kenécáá aseéra lese re tó ne nnó tóo hái kékoraane-mɛ we nnya.

16

¹ Ne lē nó símisile re áni kape ne Uléécaá ncee kɛmɛɛ ní loó nnya.

² Pi yé kam ápi ayómeyáhaalee kɛmɛɛ nó lákase. Ticuruu li kumúnjɛ kunyine-i sɔnti ke usoi uu yé un nó n kpu, uu m músu re Uléécaá kuu lē inyóɔnse wai.

³ Kápi píkaí Unésáa néɛ né n nyu nnya kapi lē waine.

⁴ Ne lē nó símisile re lin n ka lin lē n wai, nóké ne n léise re ne nó símisi nnya. Tó ne nnó tóo péɛ we nnya kám hái kékoraane-mɛ nó símisi.

Nfaasone pikéi

⁵ Yeesu uu kó pimáa pi kpá re: Uyee né n tumme kɛmɛɛ kam nkpréni nní tósu, nó úka úu kó né pisene re: Méye kaa sí?

⁶ Kam lē nó n símisi nnya ke nóanéɔpó aa lē meýá caai.

⁷ Mpá ne lē, né nsímései nó símisi: Nen n tómpɔ, li yé nó rilaa ai tósu. Li we re nensá n tómpɔ, ucome úu pée nókenémɛɛ sɔnti. Amá nen n tómpɔ, né nó u tumme.

⁸ Un píyɛi n ka, u yé ketē nké písoi akópe pi nyíse. U yé kó lē kapi ye n sée re aseí ne lē ke Uléécaá uu yé ne usoi n túhaane pi símisi.

⁹ Piakópe ye nnyé re ápi ne kefa né tenelē.

¹⁰ Asei nyee re Unésáa-i kam sí, áni kó piyéne né kpáne.

¹¹ U yé lē ke Uléécaá uu ye ne usoi n túhaane pi símisi. Lelɛɛ re u ne ketē nké uyóopi pitúhaane masile.

¹² Ne nsímé meýá mále ké nó símisi. Amá nkemɛɛ pikome yé nkpréni ne nó pɔlesi.

¹³ Nsímései Nfaasone mmē nn píyɛi n ka, n yé tɔyese ani nsímései nnéí kóm. Ai nnaɔje cire knn ne símisine, amá lē nnéí knn n kó knn nó símisine, nn kó lelee masí kepire n waine nó símisi.

¹⁴ N sɔntile nké ríyú né waise. Li we re mmē kam n símisi knn sɔnti nké nó ritérjse.

¹⁵ Lē nnéí ke Unésáa uu m má ye liné kó le. Lē nnya kamí maa re mmē kam n símisi ke nsímései Nfaasone mmē nn sɔnti nké nó ritérjse.

Mpóɔcaai yé kam nn pansɛ mpóɔnare

¹⁶ Yeesu uu kó pimáa pi kpá re: Li tise nkáripí, áni yé kó piyéne né rikpá, ai kó nkáripí kpáse, ani kó piyéne né kpá.

¹⁷ Kei ke upipiretikí keɔpɛ pinyine ápi pée pipiseine ló te: Nsímé mmú kuu nní ní símisi aseí re íye? U re: Li tise nkáripí, áni yé kó piyéne né rikpá, ai kó nkáripí kpáse, ani kó pée piyéne né kpá. Li we re Unésáa-i kam sí.

¹⁸ Lē kuu nní ní maa re “li tise nkáripí” aseí re íye? Ari nyu lē kuu n símisi.

¹⁹ Yeesu un nyu re pi lalɛ piké nsímé u pise, uu pée pi maa re: Nó nómenéɔpɛcire píseine re ne maa re “li tise nkáripí, áni yé kó piyéne né rikpá, ai kó nkáripí kpáse, ani kó pée piyéne né kpá, néɛ yo?”

²⁰ Asei kecáá, ké nó símisi re nó kam ani ye tɛni nóanéɔpó aa kó caai, amá ketē nké pikó pin nkáɔɔnɔje kɛmɛɛ we. Nó kam ani mpóɔcaai kɛmɛɛ n we, amá nónnéɔpócaai yé kam nn pansɛ mpóɔnare.

²¹ Unósi yèè un kɛmare-i n we, uripɔo yèè n caailenle re ituɔje ye tu re uké íwe píima li nnya. Amá un pimáre m masí, uu uíwe palei. Li ye u n láárúle re u kewá mari nnya.

²² Limɛɔ ke nó apɔo aa kó nkpréni caailē. Amá ne sɔnti ké kó piyéne nó rikpá, nóanéɔɔnɔ aké pée nínesi, úka úu yé kó fe uké mpóɔnare mmē nó lese.

²³ Ani likeyaa ke níka pipise kó né kpáne. Asei kecáá, ké nó símisi re Sáa yé lē nnéí kani yé rinényiri ne u n we nó pa.

²⁴ Háí ne neni-mɛ áni kahane rinényiri ne linyine n we. Lē nnya, ani ye we uké nó he nónnéɔpócaai nké n we ne nketo-pɔ.

Yeesu ye ketē kecáá rɔnaɔje nnéí feriyɛ

²⁵ Yeesu uu kó upipiretikí pimáa kpá re: Sinyárú kamí ne nsímé nnéí nó símisi. Kumúnjɛ kunyine yé kam ám ye pée lē nó n símisi, amá am ye pée Sáa kecáá nsímé nó símisi kpáái.

²⁶ Nó ha likeyaa kē tinényiri ne linyine Sáa we. Am maa re né nó nnya u risuúluse.

²⁷ Kani né ní la nnya, Sáa ricuruu ye kó nó lalé, ani kó ne kefa tene re Uléécaa kémee kam léeri nnya.

²⁸ Sáa kémee kam léeri kam ne ketē kecáa ka. Ne nkpeni lē ketē nté yisile ké Sáa kémee pele.

²⁹ Kei ke upipiretiki api pee u maa re: Pó nkpeni ró símisile lin kpáilē, áa nkpeni ne sinyárú tó símisi.

³⁰ Tó nkpeni cérile re pó mpá yo nyule, ái nkpani we piké nnyine pó pise. Lē nnya karí ne kefa tene re Uléécaa kémee kaa léeri.

³¹ Yeesu uu pi pese re: Nó nkpeni ne kefa tenele, née yo?

³² Kumúnjé kunyine yé kam, ticuruu ku pikáme masile, kani yé mekó mekó rinkpii ani menécire yá. Amá am menécire we, Sáa ye kenékúri wele.

³³ Ne lē nnéi nó símisile re ani ne tó ne nnó kupéneco kémee nkínjine-i n we nnya. Nó sóntile noké ketē nké kecáa íwe píima ne m pansente, amá ani n kahari, ne ketē kecáa rínanje nnéi piferiye masile.

17

Yeesu ye upipiretiki kecáa keyóme yáasi

¹ Ke Yeesu uu lē písímé mí masí, uu pee keléécaa-mē werí uu re: Itunje ye tule, Sáa. A Kepópipi ríyu waise, kē keké kó pó tíyu waise.

² Pó sisoipipi nnéi kecáa rínanje ke hele re keké pē nnéi kaa keanipe-i n wa nfáa teneciré he.

³ Nfáa teneciré mee piké pó céri re mepócíre pó Uléécaa sei, piké kó Yeesu Kirisi kaa n tumme ceri.

⁴ Ne ketē kecáa ríyu pó waisele am kó pikei kaa né ní forii wai.

⁵ Lē nnya Sáa, a nkpeni kepóyu-i ríyu tē kam pee kepómee m má aa kelene ketē nké wai né waise.

⁶ Ne tíyesele písoi pē kaa ketē kecáa n lése aa anénipe-i wai api pó céru. Póo pee pi te, aa pi kpísi aa anénipe-i wai pin mpósímé múlē.

⁷ Pi nkpeni cérile re kepómee ke lē nnéi kaa né ní pa ai léeri.

⁸ Nsímé mmē kaa né ní pa kam pi símisi api njmurei api kó meyíkíyiki céru re kepómee kam léeri, api kó ne kefa tene re póo né tumme.

⁹ Pē kecáa kam pó yáasi. Ai ketē nké pikó kecáa kam yáasi, amá pē kaa anénipe-i n wa kecáa kam pó yáasi re póo pē te nnya.

¹⁰ Póo lē nnéi kam m má te. Née kó lē nnéi ke póo m má te. Lelee kó nyíselē te pó pikemee ríyu né waisele.

¹¹ Am kó nkpeni ketē kecáa we, amá pē ne kó ne kekecáa wele. Kepómee ke née tósu. Sáa Uléécaa, Uléécaa yee úu akópe m má, a pi rimúlú piké rinóo rise m má yare ke tó ne mpó ari m má meco.

¹² Ke tó ne pē arí pee ní we, tipónyiri kamí pee ne pē kaa né rimmuíse kecáa paílē. Ne pee pikécáa ripaile nísone, piuka úu pó, insá uyē kai n waime re uké pó yare kai Nléécaasimé ritelé kémee n wólaalē meciré.

¹³ Ncée-i kam nní lē we nen kepómee tósu. Kumúnjé nkú-i kam nní ketē kecáa ní we kelene nnya kam lē pi símisi re mpónare kam m má nké pi wa ne nketo-pó.

¹⁴ Né ne mpósímé pi céesile ketē nté pikó api piipuri yulu re ápi ketē nté pikó, yare ke né am kó ketē nté ukó nnya.

¹⁵ Am pó welu re a ketē nké kecáa pi yukuse, amá ne pó welu re a pikecáa ripaí ukpááree Setani úu kape pi rica.

¹⁶ Api ketē nté pikó, yare ke né am kó ketē nté ukó meco.

¹⁷ A nsímesei kpísi áa ne pi pansese pipókó ne kété-pó. Mpósímé mee aseí.

¹⁸ Yare kaa ketē nté písoi kémee né n tú meco ke née kó ketē nté písoi kémee pi tú.

¹⁹ Ne pē nnya menécire kpísile am pó pa re nsímesei nké tíyese pē póóké kó pimécire kpísi piké pansese pipókó.

²⁰ Ái kó pē njmane nnya kam pó welu, amá pē kapi n sónti piké nsímé rin-yóo piké ne kefa né tene nnya kam pó welu.

²¹ Ne pó welu re a tíyese piké rinóo rise wa. Yare ke pó Sáa, aa kenémee ní we néen kó kepómee we, pē piké kó m pénelē pin ne kerómee we ketē nté pikó piké ne n céri re póo né tumme nnya.

²² Meyóopi mē kaa né ní he kam pi he piké ne rinóo rise m má yare ke tó ne mpó ari m má meco.

²³ Ne ne pi pénelenle nen ne pikemee we, pón kó ne né pénelē pón ne kenémee we. Lē kémee kapi yé fe api rinóo rise m má ne kété-pó, ketē nté písoi api kó ne ceru re póo né tumme, pón kó pi la yare kaa né ní la meco.

24 Sáa, ne la re pē kaa né rimmúise piké ha kei kam ní wene n we, piké ne meýóopi mē kaa né n he n yé nnya. Póo né me he re pō né lala aa kelené ketē wai nnya.

25 Sáa aseí ute, ketē nké pikó ápi pō nyu. Amá né ne pō nyule, mpí pō kō ceru re pōo né tumme.

26 Ne tíyesele api ripónyiri ceru, nen kō we nen wai re piké picére ti rikpá, ríla mmē kaa né rí la nké ne pikeméé n we ké kō ne pi m pénélē nen ne pikeméé we nnya.

18

Yeesu metine

(Matiyee 26:47-56; Mariki 14:43-50; Luki 22:47-53)

1 Ke Yeesu uu lē písímé m masí, u ne upipiretiki api yisi api Seturōo kefanāa metérj-mē sí api ha keléecare kenyine kee kei ní we kémee lompō.

2 Yutasi yee Yeesu n yáa ye kei nyule. Yeesu ne upipiretiki yèè pee kei meséere cápínele.

3 Kei ke Yutasi uu yisi uu písóca kpási uu kō Uléécaá keyo piméré ke pepe ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése ne Pifarisi api n tumpō ne péne, pin iyúipuke ne sífiráa ne itópilu mulilé.

4 Yeesu ye pee lelee u n waine pinyuwe máálenle, uu péé ne nyósópō uu pi pise re: Uye kani wéési?

5 Api u pese re: Nasareti ukó Yeesu. Uu pee pi pese re: Néé lo! Yutasi yee u n yáa ye pee kei wele lin ne lē wai.

6 Kumúnjé kpe-i ke Yeesu uu pee pi m maa re: Néé lo, pi ipiré píré ne sónele api ha ne lólu.

7 Yeesu uu kō pipise pi kpá re: Uye kani wéési? Api re: Nasareti ukó Yeesu.

8 Yeesu uu pee pi pese re: Nté ne nó maa re néé lo. In te né kani mesei wéési, ani picō riyá piké tómpō.

9 Lē kuú pee mekee ní ma liké ne n wa nnya kuu lē ma. U péé maa re: Pē kaa né rimmúise, úka úu ne né pō.

10 Simōo Piyee ye pee ritéhe caacaa múlénle. Uu ri mahani uu Uléécaá usina ukeikó use kutu luke-luke semí. Pi ye ukeikó uyé sée re Malikuusi.

11 Kei ke Yeesu uu pee Piyee maa re: A ripótéhe kukai kémee pesepō. Iwe iyé ke Unésáa uu wa re ké li. Am kape pee i li, néé íye?

Pi Yeesu ne Ana kémee ha

12 Písóca pē ne piukpeenwai ne Pisuífi piméré api pee Yeesu tini api paasi

13 api ne Ana keyo u sí kelene. Ana ye pee Kayifu yee kumúnjé kpe-i isína n tú ulóhó le.

14 Kayifu yee pee Pisuífi piwéése mesohō rikpá re: Li kutosi we re usoi use uké kuyu nnéi nkpō kpu.

Piyee ye kesi re uu Yeesu upiretiki

(Matiyee 26:69-70; Mariki 14:66-68; Luki 22:55-57)

15 Pi pee lē ne Yeesu tósule, Simōo Piyee ne uupiretikicō unyine pin Yeesu tikilé. Usína ye pee upiretiki ucō uyé nyule. Lē nnya kuu fe u ne Yeesu api kuco usína keyo-i lompō.

16 Amá ketahai ke Piyee pōo nyere uu ne ripoo kō. Kei ke uupiretikicō uyé ke usína uu nní ní nyu uu pee léeme uu ne unósikeikó uyee ripoo-i m mé símisi uu pee Piyee tampō.

17 Unósi uyé uu pee Piyee pise re: Nté pō ne kō utisi uyé upiretiki le? Piyee uu re: Aá, ám utisi uyé upiretiki.

18 Nnyiyé ye pee likumúnjé kpe-i wele. Pikeikó ne piméré api pee nkalena wai api kekále wai pin pee wéni. Piyee pōo kō pikeméé hapō uu n tú un nna wéni.

Usína ye Yeesu nsimé ptseise

(Matiyee 26:59-66; Mariki 14:55-64; Luki 22:66-71)

19 Usína uu Yeesu upipiretiki ne uicélaa kecáa ptseise.

20 Yeesu uu u pese re: Mpá úye keyo-i kam símisi am kō meséere Pisuífi ayomeyáhaalee-i ne Uléécaá keyo-i ke Pisuífi nnéí api ye n cápíne céesi. Am ketume ríka meýaa ma.

21 Yo nnya kaa pee né ptseise? Pepee n kō nen símisi kaa yé pise re yo kecáa kam pi símisi. Pē ne nyule rísone lē ke néé ní ma.

22 Ke piméré pē use uu lē n kō, uu Yeesu kepepe tōlu uu u pise re: Lē kaa yé pee usína rinóo pesee?

23 Yeesu uu pee u maa re: In te ám rísone símisi, a né símisi kei kam m púnne. Amá in te ne rísone símisi, yo nnya kaa pee né pi?

24 Ana uu pee u kpási un lē pahaalē uu ne usína Kayifu u papō.

Piyee ye kō pikéne rikpá re uu Yeesu nyu

(Matiyee 26:71-75; Mariki 14:69-71; Luki 22:58-62)

²⁵ Simoo Piyee ye pee likumunjé kpe-i wele un nna wéni. Api u pise re: Nté p3 ne ko utisi uyé upiretiki le? Uu késu uu re: Aaí, ám utisi uyé upiretiki.

²⁶ Usína ukeikó use ye pee utisi uyé ke Piyee uu kutu rinsemá umareco le. Uu pee Piyee pise re: Ai nó ne uyé kam aléé kecare-pa yéé?

²⁷ Piyee uu ko Yeesu pikéne kpá. Mese ne mese, icá ii kooi.

*Pi Pilati kémeé ne Yeesu túhaane
(Matiyee 27:1-2, 11-14; Mariki 15:1-5; Luki 23:1-5)*

²⁸ Api mmare mare Kayifu keyo-i Yeesu kpisi apí ne riyóópipoo sí. Amá Pisuifi piwéése api pee lompo re áí kape mékperinkpe pi waise, ápi yé pee fe piké nkpo meló anyá li nnya.

²⁹ Lē nnya ke Pilati uu léepo uu pi léepo, uu pi pise re: N-ye kani ne usoi nkó túhaane?

³⁰ Api u pese re: Usoi nkó unsá pee mewai kópe n wai, ári yé pee apónipe-i u wa.

³¹ Kei ke Pilati uu pee pi maa re: In lē, ani u kpisi aní ne nórínécúruu u túhaane yare kai nónínésé kémeé m pise. Pisuifi api u pese re: Ari ncée má toké unyine kpu.

³² Tinó tē ke Yeesu uú pee ní ma uú ne nkpo mmē kuu n kpine kecáá símisi kai lē titiki.

³³ Pilati uu riyóópipoo-i lompo uu Yeesu pise re: P3o Pisuifi Uyóopii?

³⁴ Yeesu uu re: P3o ripóóruu lē pise néé unyine ye nnésímé p3o símisi?

³⁵ Pilati uu re: P3o nyu re né ne Usuifi léé? Mpópuri pikó ne pepe ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése pee anénipe-i p3o wa. Yo kaa mpíí wa?

³⁶ Yeesu uu re: Kenéyóópité áke ketē nté kekó. Nen pee ketē nté iyóopi n le, pinékeikó yé pee kenécáá atopi wa re ápi kape Pisuifi anipe-i né wa nnya. Amá inéyóopi ní nkpani ketē nté ikó.

³⁷ Kei ke Pilati uu pee u pise re: Lē nnya, p3o uyóopi léé? Yeesu uu re: Lē kaa nní ma. Ne uyóopi le. Pi né márile am ketē kecáá weri re ké nsímései kecáá símisi. Nkó ye nsímései m má yéé kutu né ricole.

³⁸ Pilati uu u pise re: Yo kapi ye sée re nsímései?

Ke Pilati uu lē Yeesu pipise ní masí, uu yisi uu piléepo kpá uu Pisuifi léepo, uu pi maa re: Né ám yé yo kuu caai nnya kapi yé ne u ní kpu.

³⁹ Amá li nákenémee inyékii le re ké ye nípa nkpo meló anyá áye kémeé ukpaniikó use unyine akpanii t3. N3o la re ké Pisuifi Uyóopi akpanii nó t3o?

⁴⁰ Api pee picáái kpá re: Aaí, áí uyé, a Parapasi akpanii ró t3. Parapasi ye pee ko usoi kpááree le.

19

¹ Kei ke Pilati uu pee ncée he re piké Yeesu tí piké iséí u súúkee.

² Písóca api inípe ne riyóópik3n yóóni api u kipise, api ko kukpélenku weé nyaii kpisi api u tani.

³ Api pee ukekúrí nyásóp3o api ye pee re: T3o p3o yáasi, Pisuifi uyóopi! Apí ne sipese u t3lu.

⁴ Pilati uu ko piléepo kpá, uu písoi pee n cápinelē maa re: Uyee nkó kamí ne ketahai nó léeme noké céri re ám yé yo kuu caai nnya kapi yé ne u ní kpu.

⁵ Yeesu uu pee léepo un tiyóópik3n kapi ne inípe n yóó kipilē un ko kukpélenku weé nyaii tanaalē. Pilati uu pee pi maa re: Usói uyeé nkó!

⁶ Ke pepe ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése ne piméré api u n yé api cáái re: A kunapéékoó kecáá u kariii! A kunapéékoó kecáá u kariii! Kei ke Pilati uu pee pi maa re: Ani nórínécúruu u kpisi aní ha kariii. Né ám yé yo kuu caai nnya kapi yé ne u ní kpu.

⁷ Pisuifi api u pese re: T3o isé inyine mále yeé m pise re uké kpu re u umecire waise Uléécaá Kepipi nnya.

⁸ Ke Pilati uu an3o nyē n k3, iwame ii meyá pilone u kpá.

⁹ Uu riyóópipoo-i lompo uu Yeesu pise re: P3o yei ukó le? Amá Yeesu úu rin3o u y3sí.

¹⁰ Pilati uu pee u maa re: Aa la oké rin3o né y3sí, néé yo? Aa nyu re né fe am tíyese api p3o yá néé am tíyese api kunapéékoó kecáá p3o kariii?

¹¹ Yeesu uu pee u pese re: Aa rínanje níka kenécáá má, insá mmē ke Uléécaá uu p3o ní pa re a kenécáá m má. Lē nnya ke uyeé apónipe-i né ní wa akópe aa apók3 fe.

¹² Kaí ne kumunjé kpe-i n kpisi, Pilati uu péé n wéési uké Yeesu riyápo. Amá Pisuifi api sicáála loni re: P3n u rin-yápo, áa pee R3m uyóopi usane! Usói nkó yeé umecire n nyáni re uyóopi ye R3m uyóopi ulaaro le.

¹³ Ke Pilati uu an3o nyē n k3, uú ne Yeesu ketahai leepo, uu péé ha kei kapi ye n sée re aséhéwéépi keló riyóopitú kecáá tone. Pi ye keló kē Mé-epiree kémeé sée re Kapata.

¹⁴ Liké ne n weesi piké nkpo meló anyá n li, itunje kecíre kumunjé kaí pee lē we. Pilati uu Pisuifi maa re: N3unéyóopi ye nkó!

¹⁵ Amá api pɛɛ sicááila loni rɛ: A kpu! A kpu! A kunapéékóó kɛcáá u kari! Pilati uu pi pise rɛ: Ké nʒúnéyóopi kunapéékóó kɛcáá kari? Pɛpɛ yɛ Uléécaá inyóonse n wa piwééɛe api u pɛɛ rɛ: Róm uyóopi memáá, ári uyóopi tíka ucó má.

¹⁶ Uu pɛɛ Yeesu kpísi uu pianipe-i wai rɛ piké ha u kari.

Pi Yeesu kunapéékóó kɛcáá kari

(Matiyee 27:32-44; Mariki 15:21-32; Luki 23:26-43)

Api pɛɛ Yeesu kpísi api nɛ tɔmpo.

¹⁷ Yeesu uu uricuruu kunapéékóó kpɛ kɛcáá kapi u n kariine cɔni uu nɛ kuyu-i léepo, uu nɛ keló kɛ kapi yɛ n sée rɛ Kýyu Kɔɔo sí. Pi yɛ kei nɛ Mé-epiree sée rɛ Kólikota.

¹⁸ Kei kapi u nɛ písoi pité pinyine anapéékóó kɛcáá kari, ucó uilúkɛ ise, ucó icó, Yeesu kunapéékóó aku pɛɛ kɛcɔpɛ n we.

¹⁹ Pilati uu kɔ tɔyɛɛ api kekpenkpélépi kɛcáá wólu api kunapéékóó kɛcáá kari. Pi kekecáá wói rɛ: Nasareti ukó Yeesu, Pisuiifi uyóopi.

²⁰ Pisuiifi meya ápi iwói iyé keeni, kaí nɛ kei kuyu n kólɛ nnya. Mé-epiree nɛ Mélateɛ nɛ Mékireki kapi nɛ wói.

²¹ Pisuiifi pɛpɛɛ yɛ Uléécaá inyóonse n wa piwééɛe api Pilati maa rɛ: Pi wói rɛ Pisuiifi Uyóopi, amá a wói rɛ u maa rɛ: Nɛ Pisuiifi Uyóopi lɛ.

²² Pilati uu pi pɛɛ rɛ: Lɛ kam n wói kam wói.

²³ Kɛ písóca api Yeesu kunapéékóó kɛcáá pikarií m masí, api uilú kpísi api hóne api afiri ana wai, mpa usóca tɔye uu rifiri rise kpísi. Api kɔ ukukpelenku weé nyaii kpɛɛ áku nnyelaa m má kpísi. Mesame kapi ku yóó kɛcáá nɛ metene-pɔ.

²⁴ Api pɛɛ pimɛcɔpɛcɔrɛ n tee rɛ: Ari kape ku ricéeri. Amá toké panjai arí nɛ yenu uyɛɛ yé ku n kpísi. Li lɛ wale liké nɛ lɛlɛ Nléécaasimé ritelé kémeɛ n wólaalɛ kɛcáá rintíki nnya. Li wólaalɛ tɛ:

Pi inélú hóne api panjai apí nɛ uyɛɛ yé kunékpelenku weé nyaii n kpísi yenu. Lɛ kɛ písóca api n wa yɛ lɛ.

²⁵ Kunapéékóó kpɛ kɛcáá kɛ Yeesu uu pɛɛ n kariilɛ kekúrí kɛ úni nɛ úni uwá nɛ Kulopaasi unósi Maari nɛ Makítala kuyu ukó Maari apí pɛɛ nyenu.

²⁶ Yeesu uu úni yenu, uupiretiki uyé kuu pɛɛ n la póon úni kekúrí nyenu. Yeesu uu úni maa rɛ: Unósi, upóɔmáne yɛ neni nkó.

²⁷ Uu kɔ uupiretiki uyé maa rɛ: Upóni yɛ neni nkó. Kaí nɛ kei n kpísi, uyé uu pɛɛ Yeesu uni kpísi uu ukeyo-i yekei.

Yeesu nkɔ

(Matiyee 27:45-56; Mariki 15:33-41; Luki 23:44-49)

²⁸ Kɛ Yeesu uu n yé tɛ u lɛ nnéi kuu piwai n ka piwai masile, uu rɛ: Nniré yɛ né wele. Liké nɛ lɛlɛ Nléécaasimé ritelé kémeɛ n wólaalɛ kɛcáá rintíki nnya kuu lɛ ma.

²⁹ Kulú kunyine yɛ pɛɛ kei kekúrí nɛ píta nyɛpɛ-nyɛpɛ meyipɛ yisunule. Písóca api kuyiti kpɛ kapi yɛ n sée rɛ isóopi kekpara kpísi, api sinéé sinyine píta nyɛpɛ-nyɛpɛ pɛ fe api kekecáá tuhu apí nɛ Yeesu nnóo kuwéé-mé sí.

³⁰ Yeesu uu píta nyɛpɛ-nyɛpɛ pɛ sɔomú uu pɛɛ rɛ: Mpa yo yɛ piwai masile. Kuu lɛ m ma, uu pɛɛ kpará, nfáa nn tene.

Usóca use yɛ Yeesu ilúkɛ nɛ kupáj luri

³¹ Likeweesi kɛɛ kɛwéntɛyaa ketúnjé. Kɛwéntɛyaa kɛ nɛ kɔ pɛɛ keyáa píima lɛ. Sisoikópe ási kape nɛ kɛwéntɛyaa kɛ ketúnjé kunapéékóó kɛcáá n kólailɛ nnya, api Pilati pise rɛ uké tɔyɛɛe piké apái si selesi apí pɛɛ si súisente.

³² Písóca api pɛɛ hapo api písoi pité pɛ nɛ Yeesu kapi kesé u karií ufoi apái selu, api kɔ ulírú akó selu.

³³ Api Yeesu-i tuipɔ. Kapi n yé tɛ u pikpɔ masile nnya, ápi pɛɛ apái u sei.

³⁴ Amá písóca pɛ use uu ilúkɛ-i kupáj u tuhu uu luru, mese nɛ mese, ményɛ nɛ míni ame léeri.

³⁵ Uyɛɛ mɛwai mɛ n yé yɛ maa rɛ aseí yɛ nyɛ. Lɛ kuu m ma yɛ kɔ aseí lɛ. Uyɛɛ nyule rɛ aseí kuu símisi. U símisilɛ rɛ nóókɛ kɔ nɛ kefa tene.

³⁶ Li lɛ wale liké nɛ lɛlɛ Nléécaasimé ritelé kémeɛ n wólaalɛ tintíki nnya. Lɛlɛ rɛ:

Api ukukáho kúka selune.

³⁷ Li kɔ rikeló kɛcɔ-i wólaalɛ tɛ:

Pi yé kam apí yɛ uyé kapi ilúkɛ n luri kuwéé-mɛ n nyáni.

Yeesu mɛkulaa

(Matiyee 27:57-61; Mariki 15:42-47; Luki 23:50-56)

³⁸ Lē memáá, Arimatee kuyu ukó kapi ye n sée re Yosefi uu Pilati ncée welu re uké Yeesu kpísi uké ha kulesi. Pilati uu ŋmurei. Pisui fi iwame ye pēe Yosefi uyē wele, úu pēe lē nnya nyíselē te u Yeesu upiretiki le. Uyēe ha uu Yeesu kpísi uu nē tómpo.

³⁹ Nikotem yēe kesine kenyine Yeesu kémee ní ha, pōo kō tulaaliye pē kapi ye n sée re miiri ne aloweesi macóhōne sikiloo afēetaani kumúnjé ne haro.

⁴⁰ Píketé api Yeesu kpísi api sisánjámpampi pílesi, api tulaaliye pē u fom yare kapi ye pēe Pisui fi inyekiú kémee usoi n kúlesi meco.

⁴¹ Kei kapi Yeesu kunapéékóó kecáá n karií kekúrí ke keléecare kenyine aké péé we. Nhóre fale nnyine kémee kápi úka n wailé ye pēe keléecare ke-i wele.

⁴² Likeweesi kee Pisui fi kewénteyaa. Nhóre nn kō ne kei kólē. Api lē nnya kei Yeesu waipa.

20

Nhóre ye meŋmane we

(Matíyee 28:1-8; Mariki 16:1-8; Luki 24:1-12)

¹ Kewénteyaa ukóso, Makitala kuyu ukó Maari uu kemaresine yisi, lin hiihiilē uu nhóre-i sí, uu yenu re pi ripare kapi nhóre rirífi lesele.

² Uu itóó wai uu nē Simoo Piyee ne uupiretikico uyē ke Yeesu uu pēe meýá ní la leepo, uu pi maa re: Pi Upíima nhóre kémee lesele, ári nyu yei kapi u wa.

³ Kei ke Piyee ne uupiretikico uyē api yisi api nhóre-i sí.

⁴ Api píketé itóó wai, amá uco uyē uu Piyee faau uu ha nhóre-i mefoi tulu.

⁵ Úú fo uu lóólúpo, uu sisánjámpampi yenu sin keteni-i laanu, amá úu pēe lompo.

⁶ Simoo Piyee yee u n tíkilē pōo kō tuipo. Uyē uu nhóre-i lompo uu sisánjámpampi sē keteni-i yénu.

⁷ Uu kō kusánjáá kpē kapi pēe Yeesu ríyu m paasi yenu kun pílaalē kun kumecire keló iyaa yisunu, sisánjámpampi ási kei we.

⁸ Kei ke uupiretiki uco uyee pēe mefoi nhóre-i n tuipo pōo kō lompo, uu yénu uu péé ne kefa tene.

⁹ Asei kecáá, hái ne kumúnjé kpe-i, ápi pēe kahane lelele Nléécaasimé ritelē kémee n wólaalē aseí n kō te lí píse re Yeesu uké pikpōkpo kémee yisi.

¹⁰ Lē memáá, pipiretiki pē keté api yisi apí kulu.

Yeesu ye umecire Makitala kuyu ukó Maari nyíse

(Matíyee 28:9-10; Mariki 16:9-11)

¹¹ Maari pōo pēe ketahai-pō nhóre kekúrí tone uu n tēni. Kuu lē ní we un tēni, uu fo uu nhóre kémee lóólúpo.

¹² Uu piléécaatumē pité pinyine yenu pin ilú tomé tanaalē pin ne kei kapi pēe Yeesu n finse tú, uco ríyu-mē, uco ána-mē.

¹³ Api u píse re: Yo nnya kaa tēni, unósi? Uu pi pese re: Pi Unépiíma kpísile apí ne tómpo, ám pēe nyu yei kapi u wa.

¹⁴ Kuu lē ní ma, uu pēe kepíre-mē weríí uu Yeesu yenu un nyenu, úu kō ceri re uyee lo.

¹⁵ Kei ke Yeesu uu pēe u píse re: Yo nnya kaa tēni, unósi? Uye kaa wéési? Uu pēe músu re uyee keléecare kecáá ní paílē lo. Lē nnya kuu u pese re: Urósáa, in te pōo u kpísi áa ne tómpo, a né símisi kei kaa u n wa ké ha u kpísi.

¹⁶ Kei ke Yeesu uu pēe u sée re: Maari! Uu pēe ukuwéé-mē pansēpō uu nē Mé-epiree u pese re: Rapuni. Liasei re Ucélaa.

¹⁷ Yeesu uu u maa re: Kapé né rica, ám kahane Unésáa kémee rintaá. Amá a ha pinémáreco símisi re Unésáa yee kō nní Nónunésáa ne Unéléécaá un kō Nónunéléécaá kémee kamí taalē.

¹⁸ Kei ke Makitala kuyu ukó Maari uu péé ha pipiretiki símisi re u Upíima yenle. Uu pēe lē ke Upíima uu u n símisi pi símisi.

Yeesu ye umecire upipiretiki nyíse

(Matíyee 28:16-20; Mariki 16:14-18; Luki 24:36-49)

¹⁹ Kewénteyaa ké ukóso, Yeesu pipiretiki pin nnyóó mmé kényo kenyine-i cápínelē. Pisui fi iwame ye pēe pi wele. Api lē nnya hánaankee api pēe kémee n we. Kei ke Yeesu uu pēe pikēcōpe leeme uu pi maa re: Nónánkín aké n niñú!

²⁰ Kuu lē pi ní ma, uu pēe uanipe ne uilúké pi nyíse. Upipiretiki rikín ari níñesi re pi Upíima yē nnya.

²¹ Kei ke Yeesu uu kō pimáa pi rikpá re: Nónánkín aké n niñú! Yare ke Unésáa uu né n tumme meco ke nēe kō nótum.

²² Kuu lē pimáa ní masí, uu pikēcáá fúupō uu re: Ani Nfáasone yosí.

²³ Nōn ye píye akópe n sárei, Uléécaá yé kō piakópe pi sárei. Nōn ye re áni pinyine akópe sáreine, Uléécaá páa kō piakópe pi sáreine.

Yeesu ne Tomaa kecáá nkó

²⁴ Tomaa kapi ye n sée re Usika ye Yeesu pipiretiki kefi ne pité pē kecōpe use le. Uyē útu pēe kumúnjé kpe-i ke Yeesu uu pikemée n hápō we.

²⁵ Upipiretikicō api pēe u maa re: Tō Upiima yanle. Uu pi pese re: Nensá ihíme apole uanipe-i n yē ke kenípepi tahampō, ké kō kunénipe ne uilúké rica, ám yé ηmurei.

²⁶ Siyáa sípaha memáá, pipiretiki pē api kō kéyo-i n cápínelē kesē ne Tomaa. Pin kō ne hánaankēe, Yeesu uu kō pikēcōpe piléeme kpá uu nyere, uu pi maa re: Nónanéklín aké n niñú!

²⁷ Uu pēe Tomaa maa re: A kepónípepi nté tahampō aa anénipe paí, aa kō kupónipe ne inélúkē ca. A lē pitírē tíye aá ne nkpéni kefa tene.

²⁸ Kei ke Tomaa uu pēe u pese re: Unépiima ne Unéléécaá!

²⁹ Yeesu uu u maa re: Kaa né í yé nnya kaá ne kefa né tene. Pēpeé ápi né í yé, pin kō pēé ne kefa né tenelē pēe pínarekome.

Lē nnya kapi rítelē ntí n wói

³⁰ Yeesu ye kō upipiretiki inipee-i mewaisaŋa meyā ncōpuri wapisile mee áme rítelē ntí-i n wólaalē.

³¹ Pi lēlē nní rikemee í we wóile re nóké ne n ηmurei re Yeesu ke Uléécaá uu n wée nnya. Uyēe kō Uléécaá Kepipi. Nōn ne kefa u n tene, nó urinyiri nnya nfáa yē.

21

Yeesu ye umecire upipiretiki piseei nyise

¹ Lē memáá, Yeesu uu pēe ketume Tiperiyaati kupiye ritime umecire upipiretiki nyise. Lē kuu umecire pi n nyise ye nní:

² Simōo Piyee ne Tomaa kapi ye n sée re Usika ne Natanayeli yeē Kalilee keteni-i Kanaa-pō í we ne Sepetee piñmáne ne upipiretiki pité pica ye pēe cápínelenle.

³ Simōo Piyee uu pi maa re: Ikpíntomé kam picópii tósu. Api u pese re: Tó né kō pō ritiki ari kesé sí. Kei kapi yísi apí ha kúninói loni api tómpō. Amá apí kesine ké líka tí.

⁴ Kai piweesi n kóraane, Yeesu uu kei kupiye ritime wa, ápi umecire upipiretiki ápi pēe céri re Yeesu lo.

⁵ Kei kuu pēe pi pise re: Nō ikpíntomé yé ani cópii, sinéwá? Api re: Eehei!

⁶ Uu pi maa re: Ani kúninói kuluke-luke-mempō kunyerí fō, nó linyine tí. Api mesei kunyerí fom api ikpíntomé tini ai ku yipu pént, ápi fe ricuruu piké míni-i ku pōne ke ikpíntomé íi kulúí n we nnya.

⁷ Kei ke upiretiki uyē ke Yeesu uu pēe n la uu pēe Piyee maa re: Asé Upiima lo! Ke Simōo Piyee uu lē n kō te Upiima lo, uu uilú kuu pēe m mahā un pēe meñmane ikpíntomé cópii pitane pese uú ne míni-i kpúpu.

⁸ Pi pēe ketē kóima ne ketaa wele yare apáha píle kumúnjé. Upipiretikicō api léeri, api pēe kunyerí ne ikpíntomé meyiye pasai api lésepo.

⁹ Kapi kúninói kémeé n súi, api kupiye ritime nkalena leepō, ikpíntomé ne akpónó an nkecáá láalē.

¹⁰ Yeesu uu pi maa re: Ani ikpíntomé iyē kani n cópii kémeé ne inyine kam.

¹¹ Simōo Piyee uu kúninói kémeé lompo uú ha kunyerí ne ikpíntomé maamaa meyiye súiseri, íi lelu píle ne kuwóó ne itaani. Amá mípá ne ímesá mē, kunyerí áku riceéri.

¹² Yeesu uu pēe pi séi uu re: Ani kam ani lí. Uupiretiki úka úu kō pēe kaha uké u pise re: Pōo wóo? Pi pēe nyule re Upiima lo.

¹³ Yeesu uu ne pi kō, uu kukpónó kpísi uu pi hōone, uu kō ikpíntomé pi hōone.

¹⁴ Ke Yeesu uu ne pikpōkpō kémeé n yisi, metáánú ye mē kuu lē umecire upipiretiki nyise.

Yeesu ne Piyee kecáá nkó

¹⁵ Kapi piluke ní masí, Yeesu uu pēe Simōo Piyee pise re: Yonaasi uñmáne Simōo, pō né la ai tósu lē ke picō mpí api né ní laa? Uu re: Eee, Upiima, tipócuruu ye nyule re ne pō lalē. Yeesu uu pēe u maa re: In lē, a sinésánpi kecáá nšone m pallē.

¹⁶ Uu kō melírú pipise u kpá re: Yonaasi uñmáne Simōo, pō né laa? Piyee uu u pese re: Eee, Upiima, tipócuruu ye nyule re ne pō lalē. Yeesu uu u maa re: In lē, a inésán nšone n séni.

¹⁷ Uu kō metáánú pipise u kpá re: Yonaasi uñmáne Simōo, pō né laa? Simōo Piyee ripōo ari caai re metáánú ye mmé kuu lē u pise re “pō né laa” nnya. Uu pēe u pese re: Pō mípá yo nyule, Upiima, pō kō nyule re ne pō lalē. Yeesu uu pēe u maa re: In lē, a inésán kecáá nšone m pallē.

¹⁸ Asei kecáá, ké pō símisi re kaá pēe inmáne n we, pōo ye pēe ripócuruu kupótampála rité aa kei kaa n la sí. Amá pōn n kpuruu, pō pēe anípe risíka, ucō uu pō ku paasi uú ne kei káa n lane pō sí.

¹⁹ U lē male uké ne nyise lē ke Piyee uu n kpine líké ne Uléécaá ríyu n waise. Kuu lē pisímé u ní masí, uu pēe u maa re: A né ritiki.

Yeesu ne uupiretiki uyē kuú pēē rí la

²⁰ Piyēē uu kēpirē ημεελύ uu upiretiki uyē ke Yeesu uú pēē rí la yenu un pi tikipalē. Uyēē pēē iluke keluke-i Yeesu kecáá n finēpō uu u pise re: Upiima, wōo piláarō anipe kēmeē pó wainē?

²¹ Ke Piyēē uu lē u n yē, uu Yeesu pise re: Nkó ní, Upiima, yo ke uyē uú ne kētō kopunē?

²² Yeesu uu u pēse re: Nen n la re uké n we ké ha ne pēeme, ai yei ne pó yēnu? Póoké nē ritiki.

²³ Lē nnya, nsímé nn piyómeyáhaa kēmeē kóónú re upiretiki uyē úu kpine. Ai kō re Yeesu ye u maa re úu kpine, amá u pēē re: Nen n la re uké n we ké ha ne pēeme, ai yei ne pó yenu?

²⁴ Upiretiki uyē ticurruu yēē aseéra lese uu nsímé mmē wolu. Tō kō nyule re lē kuu n yē uú male ye nsímései le.

Tinō torō

²⁵ Yeesu ye kō mēwai mēyā mēcō wapisile. Pin pēē mennéí n wōlunē mēse mēse, ám musí re átelé nyē nnéí kapi yé n wói yé ketē nké nnéí kecáá kēwai yē.

Ulélécaa Pitumε Mewai

Lelee ritelé nti kέmee ní we

Luki yee Ulélécaa Pitumε Mewai ritelé wói. Nsimé Kεcire ritelé ke Luki uu n wói menaí ye me. Lē ke Yeesu uu rinóo pitumε n he re piké ne Nsimé Kεcire rikóónú, Ulélécaa icápine iké ne rimpéré kuu ritiki uú ne Ulélécaa Pitumε Mewai ritelé wólu.

Yerusalem kuyu-i ke Nfáasone nn Pantekooti anyá ketúnjé Ulélécaa icápine pikó kecáá súime. Kε ke Ulélécaa icápine ii kóri.

Kaí ne ríyu 13 kέmee n kpísi, Luki ye nyísele lē ke Póoli uu pepεe ápi Ulélécaa m pakarelé ayu kέmee nsimé kεcire ne ní ha. Póoli ye pεe mekeε Kirisi pikó wéékuselele. Yeesu Kirisi yee Póoli sée re uké panse uupirétki (9). Ulélécaa icápine yee Sirii keté kecáá Antiyóosi kuyu-i ní we yee u wée re u ne upisencó pinyine piké ha ketaa-pó Yeesu nsimé kεcire riyóó.

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Nfáasone mekame ne Ulélécaa icápine foí mekaríi Yerusalem kέmee (1:1-8:3).
2. Nsimé Kεcire meyoó kuyu nnéi kέmee ne Yutee ne Samarii-pó (8:4-12:15).
3. Nléécaasimé piyóó nsé ke Ulélécaa utumε Póoli uu n sόne hái ne keté ketá-pó (13:1-28:31).

Nfáasone ke Yeesu uú ne upitumε m mé

¹ Unésáne Teofíli, ne ritelé foí kέmee pó símisile lē nnéi ke Yeesu uu piwai ne picélaa n kóraane

² hái ne keyáa kē kai keyómecaa-mē u n kpíipó. Uké kelene rírtaá, u upitumε kuu n wée uicélaa pale ne Nfáasone nnañe.

³ U umεkpó-máa méwee mpehē mpehē kέmee umεcire pi nyísele piké céri re u nfáa mále. Siyáa afeena kuu pi rikpáfume uu Ulélécaa iyóopi nsimé pi símisi.

⁴ Keyáa kenyine kapi kesé we ne Yeesu, uu pεe isé nnyí pi pa re: Ani kape yisi noké Yerusalem ne ketaa wa, amá ani lisone lē kani n kó nen símisi re Saa Ulélécaa ye ne nó mé kutu ricó.

⁵ Míni ηmane ke Yohani uu nó wóle. Amá li tise nkáripí, Ulélécaa uké ne Nfáasone nó wole.

Yeesu ye keyómecaa ritaá

⁶ Pepεe pεe Yeesu keyúrí n cápínelē ápi pεe u pise re: Kumúnjé kpe-i kaa Isirayeli keyóopité peserineε, Upiima?

⁷ Uu pi pese re: Ai nónnékó ríka re noké mewai mee n sónti kumúnjé ne meitunje n nyu. Saa Ulélécaa yee lē ne uricuruu nnañe yekei.

⁸ Amá Nfáasone nn nókenécáá n súime, nó rínañe nnyine yē, ani pεe panse pinétansei Yerusalem kuyu-i ne Yutee keté kecáá nnéi ne Samarii keté kecáá, hái ne keté nnéi ketá-pó.

⁹ Ke Yeesu uu rinóo tē pímaá mí masí, ai keyómecaa-mē u kpíipó, níprá úye un u nyáñeipo ahope anyine áa weri áa ne u yarii ápi pεe u paapó.

¹⁰ Pin kei nní lē we pin keléecaa inípeε wiilē un tósu ke pitisi pité pinyine pεe ilú tomé n tanaalē ápi pikayúrí rikpáfume.

¹¹ Pitisi pē ápi pi maa re: Yo nnya ke nó Kalilee pikó mpí ani nní nyenu non keléecaa-mē nyáni. Lē kai nní nókenécópe nké-i Yeesu uyē keléecaa-mē n kpíipó non nyáni meco kuú ha pεeri.

Matiyasi ye Yutasi ripóho tone

¹² Pitumε ápi pεe keló kē kapi ye n sée re Olifiyee rikúú yisi ápi Yerusalem pele. Tikúú tee ne Yerusalem kelenle. Lirinā ne sá yare kilométiri use.

¹³ Kapi n tuipó, ápi kuleε kunyine-i taá keyó kenyine kecáá-pó. Kei kapi ye cápine. Pepεe kei n cápínelē pεe Piyee ne Yohani ne Yakupu ne Antiree ne Filipu ne Tomaε ne Patelemii ne Matiyee ne Alifeε uñmáne Yakupu ne Simóo yee ukuyu ní la ne Yakupu uñmáne Yuuti

¹⁴ ne Yeesu uni Maari ne pinósi picó pinyine ne Yeesu piwá. Pinnéi mmē pεe rinóo rise wa ápi ye cápine ápi ne piyómeyáhaa n ηmóópúlē.

¹⁵ Likumúnjé kpe-i, Piyee uu keyáa kenyine yisi, piyómeyáhaa píle ne afeeré pinyine pin cápínelē, uu pikεcōpe maa re:

¹⁶ Pimáreco, li pise re lē ke Nfáasone nn Nléécaasimé ritelé kέmee n símisi líké wa. Nfáasone ye Yutasi kecáá Tafiti rinóo rinyine maasele. Yutasi uyee panse pepεe Yeesu n tí ukpeenwai.

¹⁷ U pεe uróco use le, tñ kesé pikéi pise mpí wai.

¹⁸ Siwóó sē kuu usoi ní kpu ápi u hééle kuú ne kecare lo, uu pεe kei lóiri uu ríyu mefoí keté fapi, uu kecōpe kpáfú, anyóho nnéi aa cūme.

¹⁹ Yerusalem pikó nnéi pεe mewai mē kó, hái ápi ne kecare kē sée re Hakelitama, lelee re uynine menyε ye kei kóonu.

²⁰ Ticuruu li Ipakarē Siyome kέmεε wólaalē te:

Ukeyo kέkέ mεnmane tone!

Uka útu kape kέkεmεε tóne! Li kó wólaalē te:

Usoi féé uké upikei yási uú nǎj!

²¹ Kumúnjé kpé nnéi ke Upiima Yeesu uú pεε kerómεε ní we, písoi pinyine ye pεε mpá yei ró tikilenle.

²² Háí ke Yohani uú ne míni u n wóle ne pεé uyei-mε kai kerócɔpe nké-i u n kpiípo aí ne keyómεεcaá sí, písoi pinyine ye pεε ró tikilenle. Lē nnya, li pise re písoi pē kecɔpe use uké kerómεε n we uké merócɔ itansei li re Yeesu ye nkpo kέmεε yisi.

²³ Kei kapi pεε písoi pité sée api nyereεε. Pεpεε Yosefi Parisapasi kapi ye kó n sée re Yusituusi. Ulírú yεε Matiyasi.

²⁴ Api pεε keyómεε yáasi re: Upiima, pǎo písoi nnéi sifa kέmεε nyu. A písoi pité mpí kecɔpe uyé kaa n wéε ró nyise

²⁵ uké pansε utumε uu Yutasi pikei yósu uú nǎj. Yutasi ye uketone riyále uu sí kei kaí ne u rinsá re uké tone.

²⁶ Kei kapi pεε pañai ai Matiyasi tini, uu pεε Yeesu pitumε kefi ne use pē kecáá kpápo.

2

Nfaasone mekame

¹ Kai Pantekooti keyaa ní tu, piyómeyáhaa nnéi api keló kεεε cápine.

² Mεεε ne mεεε, nné nnyine nn keyómεεcaá-pǎo leeri yare kuyó pape-pape kunyine kpεε pepu. Aku kέyo ke-i kapi n tú nnéi yipu.

³ Api linyine yenu yare inalempi, ai pi kpáfúmε, ai yékáá, ai mpá úye kecáá tone.

⁴ Nfaasone nn pεε pinnéi yipu nn pikemεε ní we. Kei kapi pεε meyu mpehē mpehē ke Nfaasone nn pi n he písímé ló.

⁵ Pisui fi pεε Uléécaa líkó ní la ye pεε Yerusalem-i wele. Isoipuri nnyí nnéi yεε keté kecáá ní we ayu kέmεε kapi léeme apí weri.

⁶ Ke nné nn lē ní le, písoi api cápine riwúf. Piyómeyáhaa api pεε meyu mpehē mpehē n símisi. Pεpεε n cápinelē pin pεε pimεyu kέmεε kómεi, ai nnǎo pi yipu háí.

⁷ Ai pεε méwoo pi wai, ai kó meyíkíyiki nnǎo pi yipu api pεε re: Nénte písoi mpí nnéi pεε nní n símisi ye Kalilee pikó le?

⁸ Kai pεε íye wa ke ntónéi mmú, mpá úye uu pεé ne umεyu kέmεε pi kómεi?

⁹ Kerócɔpe nké-i, pinyine ye Pariteši ne Metii ne Elam sité leerile. Pico ye Mesopotamii pikó le ne Yutee pikó ne Karatǎosi pikó ne Pǎnti pikó ne Asii keté pikó

¹⁰ ne Firisii ne Pamfilii ne Esipiti ne Lipii keté keε Sireeni mempo ní we pikó. Pico pǎon Rǎm kuyu-pǎo leeri,

¹¹ ne Kiréeti ne Arapii sité-pǎo. Pico ye Pisui fi yíkíyiki le, pico ye pansεle Pisui fi pin Moisi isé tikilē. Mpá ne lē, ntónéi mmú, mpá úye ye pεε umεyu kέmεε pi kómεile pin mεwai píima ke Uléécaa uu n wa símisi.

¹² Ai pi nnéi muuni tírím, api pεε méwoo ní we pin písεine re: Nsímé ní-ye kecire ye mmú?

¹³ Amá pico pǎo piyómeyáhaa pē sénnyi pin tee re: Pita lari ηmaa pεε nní pi pomaalē!

Piyεε nsímé

¹⁴ Piyεε uu pεε yisi u ne pitumε kefi ne use api nyere, uu rinǎo cáse uu písoi pεε n cápinelē maa re: Nǎ Pisui fi ne nǎo pitǎrǎo mpí nnéi nǎo nní Yerusalem kuyu-i ní we, ani nnésímé rǎsone kutu ricǎ ani kóm!

¹⁵ Písoi mpí ápi pomaalē yare kani nní n kpárálē. Li mmare tǎsile, mεεε ámε we kefi ηmane kaí pi yare kani nní n nyáni.

¹⁶ Lē ke antepu Yowεeli uú pεε mεkεε ní ma yεε neni nkpéni nní wai. Lelee re:

¹⁷ Uléécaa ye maa re Unfaasone yé siyáa tǎrǎo kέmεε

mpá úye kecáá súmε.

Nǎpinéηmánε ne nǎpinékpére apí ne Uléécaa rinyiri símisi.

Pináηe-narηe apí méwεe yénti,

piwéεεε apí láríkεε.

¹⁸ Meyíkíyiki kam tíyεsεne Nnéfáasone nké líkeyaa kē pinékeikó tisi

ne pinósi kecáá súmε,

apí pεε pansε antepuyε.

¹⁹ Né mεwaisarηa keyómεεcaá-pǎo wa,

am mεwai píima keté nté wapisi:

Ményε yé kǎikεε, nna nǎ tore,

ányo ηmǎho aa hila líkí-líkí.

20 Itunje ii panse riηmóhə, iwáre pód wónəə yare ménye,

Upiima keyaa ake kelene weri.

Keyáa piima ne kényukóə ye ke.

21 Uye un peé uye-i Upiima rinyiri n sée, uu u yoriye.

22 Ani mmú kutu ricə, Isirayeli pikó! Uléécaa ye Nasareti ukó Yeesu isoi pakarele. Uléécaa ye ne u ritikile uu ne nókeneéəpə mewaisanə ne mewai piima wapsi yare kani nní nórínécúruu n nyu.

23 Uyē kapi nónánipe-i wa yare ke Uléécaa uu mekeε-me umenyuwe kecáá n yekei, ani pepeε əpi Uléécaa n wuru u pa əpi kunapéékóə kecáá u karií aní ne u kopu.

24 Amá Uléécaa uu nkəə anipe-i u yósu uu nkəə kémeε u yukuse. Ncée rín we re nkəə nké u m múllē.

25 Tafiti ye Yeesu kecáá maa re:

Mesére kam kenəyu-i Upiima nyáni,

ám kape ne n térii nnya kuu kunéluke-luke-mē kényukóətone-i we.

26 Lē nnya ke rinépód ari láárú,

nen tinékíη kémeε yóm.

Mpá nen n kpu, ne ne pó tálenle.

27 Pó Upiima, áa yé pikəəkpə kémeε né riyá.

Áa yé ηmurei upókeikóə sone uké fóni.

28 Pó ifáacee né nyísele.

Mepówee kenékúri ye nkíηniηe né hele.

29 Pimáreco, ani ncée né he ké ukpure Tafiti nkó nó símisi ké rikpáiiise re u kpule əpi u kulesi, tən kə urikpíi nyu ne neni-me.

30 U peε antepu le un nyu re Uléécaa ye rinód yekeile un wéeri re ukepirē kenyine keε masí uiyəəpi tonene,

31 Kiriisi meyiε nkəə kémeε ke Tafiti uu lē yē. Linsímé kuú peε lē símisi kuú ne maa re: Uléécaa úu yé pikəəkpə kémeε u riyá, úu yé ηmurei uké fóni.

32 Tə ntónéi mmú yénle lē ke Uléécaa uu nkəə kémeε Yeesu uyē n lése.

33 Uléécaa ye ukuluke-luke-mē u ritaásele. Sáa Uléécaa uu kə Nfáasone kuú peε n yekeilē u pa. Mmē kuu nní keróóá súise me yare kani nní n nyáni non kə kómei.

34 Tafiti úu keyómecaa ritaá, amá uricuruu ye peé maa re:

Upiima Uléécaa ye Unépiima maa re:

A kunéluke-luke-mē kényukóətone-i tone

35 liké ha ne tu peé uye-i kam yé n tíyese aa pipóláarə teleise.

36 Isirayeli pikó nnéi piké kó rísone re Yeesu uyē kani kunapéékóə kecáá n karií ke Uléécaa uu pansese Upiima ne Ukirisi.

37 Kapi nsímé mmē n dō, nn pi loni suu ne akohə-pə əpi peε Piyee ne pitume picə maa re: Iye kari yé nkəpəni wa, pimáreco?

38 Uyē uu pi peε re: Ani mefine conse piké mpá nó úye míni wole ne Yeesu rinyiri, Uléécaa uké nónanékpəe nó sáre i uu kə Nfáasone nó he.

39 Li we re lisone lē ke Upiima Uléécaa uu m maa re u yé písoi wa kuú ne nó ne nósínéwá ne pítə-təa kulú i piima kpē nnéi kuu n séirine mé.

40 Piyee uu kə anód aco pi máikeε uu ne ase i pi komeise uu kə ne pi n ηmósópúselē. U ye pi maa re: Ani mewai kópe kunai pikó mpi kémeε nómenécíre lese.

41 Písoi meyá əpi Piyee nsimé mmē ηmurei əpi míni wole. Keyáa kē, písoi ákotokú ataani kumúnjé peε piyómeyáhaa pē kecáá rikpápə.

Lē ke piyómeyáhaa əpi n finu nstmé

42 Piyómeyáhaa ye peε pitume icélaa kémeε ηmósópúlenle, pin tinód rise má, pin kesē iluke le, pin kə keyóme yáási.

43 Pitume ye peε mewaisanə meyá ne mewai piima wapsile. Mpá úye un peε pakarente re Uléécaa yeε pikei wai!

44 Pē nnéi peε Yeesu ne kefa n tene ye peε keló kесе wele, əpi rinód rise wai əpi ye pilikó nnéi hósne.

45 Pi ye peε pisitē ne pilikó nnéi yálisile, əpi mpá úye ncóη pái əpi ne lisiwóó sē həonente.

46 Pi peε kómeyinele pin siyáa nnéi mesére Uléécaa keyə-i cəpínelē. Pi peε síyə sónaanele pin kesē le, pin kə Uléécaa iluke ne kefa kесе həone lin pi láárú.

47 Pi peε Uléécaa pakarelenle, mpá úye un ne kefa pi fénnelē, Upiima un peε mpá keyáa kéye písoi ayu lolu un pikécáá kpáriisepə.

3

Kékankáláká kenyine pipélé nstímé

¹ Kεtúnjé kenyine, lin metaani pipépe masí ke Piyee ne Yohani api yisi api Uléécaa keyo-i piyómeyáhaa sí.

² PISOI pinyine ye peé ne utisi unyine sónaapole, api ye Uléécaa keyo rinonoo-i u tonse un pee kei picéetónjé wélel. Pi ye rinonoo té sée re Rinonoo Sone. Pi utisi uyé marile kékankáláká.

³ Kuu Piyee ne Yohani n yé pin la piké keyo-i lompo, uu kunípe pi welé.

⁴ Piyee ne Yohani api u nyánei títím, Piyee uu pee u maa re: A tó riwerí!

⁵ Uu pi paí rísoné un ne mé te u yé pikemee linyine yósi.

⁶ Kei ke Piyee uu pee u maa re: Né ám siwóó má, ám kó wura má. Amá lé kam m má kam Nasareti ukó Yeesu Kírisi rinyiri ne pó pálé: A yisi aa sóne!

⁷ Piyee uu kunípe luke-luke u tini uu nyérese. Mese ne mese, ána ne anuí a papisi,

⁸ uu yóosi uu cuuni uu nsé kápáá, u ne pē apí ne Uléécaa keyo suupo, un sóne, un cuunkee un kó Uléécaa pakarente.

⁹ PISOI pee n cápinelé api u yenu un sóne un Uléécaa pakarente.

¹⁰ PISOI api céru re uyee ye pee Uléécaa keyo-i Rinonoo Sone-i n tú un wélel. Mewai mé ame pISOI nné nnóo yipu ai kó píri pi wai kaí ne lé u n wa nnya.

Piyee rinoo kuu Uléécaa keyo kémeé m ma

¹¹ Ke utisi uyé uu lé Piyee ne Yohani n lonaalé, pISOI nnéi apí pehé api pikuwéé-mé keló ké kapi ye n sée re Salomoo apookpaná-mé n sí, lin nnóo pi yipaalé.

¹² Ke Piyee uu lé n yé, uu pi pise re: Pimáreco Isirayeli pikó, yo nnya ke utisi nkó pipélé api nní nnóo nó yipaalé? Yo nnya kani ró nyánei yare tóo ntónanje cire ne u paise néé tóo Uléécaa kémeé aseí tikilé nnya ke usoi nkó uu yisi uu sóne.

¹³ Pírósáayaha Apíraham ne Isaaki ne Yakupu Uleecaa ye uukeikó Yeesu ríyu waise. Nórínécúruu nóo u tí ani n-yóopinaje pikó anipe-i u wai, uyóopi Pilati uu re uké u riyá ani yúlu.

¹⁴ Amá nóo pee usoi yee úu akópe m má ne aseí ute yulu ani pee meníne Pilati pise re piké usoi kó nó léseme.

¹⁵ Nóo tíyesele api uyee ye nfáa n he kopu, Uléécaa uu pikpókpo kémeé u yukuse irónípee ii u yenu.

¹⁶ Kefa karí ne Yeesu n tene nnya ke urinyiri ari usoi nkó kani nní n nyáni non kó nyu papukuse. Kefa karí ne u n tene yee tíyese ke usoi nkó uu péi cáká-cáká yare kani nní n nyáni.

¹⁷ Amá pimáreco, ne nyule rísoné re nó ne nópinéyóopi ani nyu kelene kaní ne lé Yeesu wa.

¹⁸ Nsímé mmé ke Uléécaa uu pee mekeé-me antepuye nnéi m máase mee nkpéni nní wai. Lelee re li pise re uyé ke Uléécaa uu wéé uké íwe li.

¹⁹ Lé nnya, ani mefine conse ani nómenécíre Uléécaa pa uké nóanékópe nó sári.

²⁰ Upíima yé pee tíyese ani kumúnjé kunyine-i hóo uu pee uyé kuu hái mekeé-me n wéé uu yekei nó páme. Uyee Kírisi Yeesu.

²¹ Uyee yé keyómecaa-po n we kelene, hái ne kumúnjé kpe-i ke Uléécaa uu mápá yo m peserine yare kai pee ní we yare kuú pee mekeé-me uantepuye kuu n wéé m máase.

²² Moisi ye peé maa re: Nónuléécaa Upíima yé antepuye unyine nó páme yare né, un nónnépuri ukó. Ani mmé nnéi kuu nó n símisine kutu ríco.

²³ Uye unsá kutu u rincó, piké Uléécaa pikó kecópe u lese api kópu.

²⁴ Antepuye nnéi pee hái antepu Samuyeli-i-me n símaari aí ne neni tulu ye siyáa nsí nsímé male.

²⁵ Nóo lé ke Uléécaa uu antepuye m máase re u ne nó mé te. Uléécaa ye ne nkóméine nópinésáa séele peé uye-i kuú pee Apíraham ní maa re: Pipópírē kaní ne tikine ké ne ketē nnéi nsoipuri rikpá. Nóo kó nkóméine mmé te.

²⁶ Nó nnya ke Uléécaa uu uukeikó wéé uu nókenémee u tumti kelene. U u tummele nó nnya re uké nó rikpá uu pee mápá nó úye uakópe-i u lese.

4

Pi Piyee ne Yohani ketúhaane píima-i sée

¹ Piyee ne Yohani pin kei lé pISOI símisi, mese ne mese, pēpee ye Uléécaa inyóonse n wa ne Uléécaa keyo uméré wéése ne Pisatusee pin tuipo.

² Li pee meyá pi póslúle re pitume pē keté ye we pin pISOI céési pin kó pi símisi re Yeesu ye pikpókpo kémeé yisi, lin pee nyíselé te pikpókpo yé fe api yisi.

³ Lé nnya kapi pitume pē keté tí api hánesi aí ne weesi re itunje ye pilólé masí nnya.

⁴ Amá nṛpá ne lē, pepee pitume pē icélaa n kō meyā ne peé ne kefa i tenele, api tulu yare pitisi ákotokú anupú kumúnjé.

⁵ Kai n weesi, Pisuiŋ piyukós ne pipiwéése ne isé picélaa apí ha Yerusalem-pō cápine.

⁶ Ulélécaa usina Ana ne ukuyo pikó nnéi ne Kayifu ne Yohani ne Alekisantiri pēe kō pēe kei we.

⁷ Api Piyēe ne Yohani leseri piké ne pi túhaane, api kecōpe pi nyereŋe api pi pise re: Nnanje ní-ye née úye kecire rinyiri kaní ne lē wa?

⁸ Nfáasone nn Piyēe yipu uu pēe pi maa re: Nó Isirayēeli kuyu piyōopi ne piwéése!

⁹ Mewai sōne kari utisi nkó wa nnya kapi neni keyaa nké ró písei re iye kai wa kuu ne peí?

¹⁰ Lē nnya, nónnénéi mmú ne Isirayēeli pikó picō nnéi ani kō te Nasareti ukó Yeesu Kírisi uyē kani kunapéékós kecáá ní kari, Ulélécaa uu pikpōkpo kémeē u yukuse rinyiri nnanje kari ne utisi nkó péise, kuu nní isare láárú un nókenéyu-i nyenu.

¹¹ Yeesu uyē kecáá kai wólaalē te:

Tipare tē ke nó pimómme ani n fómpo,

tee nkpéni panse tikecire tee kenui-i ní we.

¹² Uyē memáá, úyulale úka uco úu we. Ulélécaa úu rinyiri ríka ricō ketē nké kecáá pa kari yé n sée liké ne tiróyu n lo.

¹³ Piyēe ne Yohani ápi menyuwe píima méka má ápi kō piyukós píka. Amá piripōo kapi péé ne símisi ne itisi. Ke pitúhaane api lē n yé, ai pi muuni simm, api kō ceru re Piyēe ne Yohani ye péé ne Yeesu sōnele.

¹⁴ Kapi usoi yēe m peí n nyáni un pikékúrí nyenu nnya, pitúhaane pē ápi pēe nyu ní-ye kapi yé male.

¹⁵ Api pēe Piyēe ne Yohani ketúhaane ke-i lákase, api pēe kei n we pin pimēcōpēcire nsímé piŋirise.

¹⁶ Api pēe m píseine re: Iye kari písoi mpí waine? Yerusalem kuyu nnéi ye pikómme masi re pi mewaisaŋa píima wa. Ari yé fe toké kési.

¹⁷ Lē nnya, nsímé mmē rín kape ne pikóónú rinkpá, toké ne pi ye ari pi cési re ápi kape úka mpuri ne Yeesu uyē tinyiri ríka písimé rikpá.

¹⁸ Kei kapi pēe pi séepō api ne pi yulu re ápi kape Yeesu nnanje ne picélaa rikpá. Api kape ye ricuruu urinyiri sée.

¹⁹ Piyēe ne Yohani api pi pēse re: Nó ticuruu ani ripá nké te li ne Ulélécaa kémeē sá re usoi uké nó pakare née Ulélécaa kuu yé pakare?

²⁰ Nó yé nkpéni mmē ceri. Tó ári yé fe toké lē kari n yé ari kō kom písimé riyá.

²¹ Kei ke pitúhaane pē api kō picé pi rikpá api pi yá api tómpo. Api ríka yē kapi yé ne rinwáána piké ne kutu pi rimpása. Písoi meyā ye péé wele pin mewai mēe nní n wa nnya Ulélécaa pakarente.

²² Utisi uyē kapi nní ne Ulélécaa nnanje m poise aŋmē ye afēena rifaaule.

Kírisi pikó piyomeyáhaa

²³ Kapi Piyēe ne Yohani rin-yá, api yisi api pipísoi leepō api lē ke pepee ye Ulélécaa inyóonse n wa piwéése ne Isirayēeli piwéése api pi m ma pi keeni.

²⁴ Ke pipísoi pē api lē n kō, api rinóo rise wai api Ulélécaa yáási re: Upíima Uteneciré, pōo ketē ne keyóme ne mínimaa ne lē nnéi lee nṛpá yei ní we wa.

²⁵ Mpófáasone kaá ne ritiki áa ne urósáayaha Tafiti upókeikó maase re:

Yo nnya ke mpuri sane pikó api ketē kecáá pansente?

Yo kecire nnya ke sisoiŋipi asi simúnjé kōpe wai?

²⁶ Ketē kecáá piyōopi ye pimēcire cápine re piké atōpi leeme.

Piyōopi api rinóo rise wai re piké ne Upíima ne uyē kuu n wée tō.

²⁷ Meyikíyiki ke Erooti ne Pōnsi Pilati ne Isirayēeli pikó ne mpuri sane pikó api Yerusalem nté rinóo rise wa re piké ne upókeikó Yeesu kaa n wée tō.

²⁸ Lē kaa mekeē-me m musí, áa ne mpónaŋe yekei kapi nkpéni lē wa.

²⁹ Lē nnya, a nkpéni pipicé rísone kutu ricō, Upíima aa t́yese pipókeikó piké itisi ne mpósímé riyóo.

³⁰ A mpónaŋe nyíse pitóikó piké pélesi, aa mewaisaŋa ne mewai píima upókeikó Yeesu kaa n wée rinyiri ne wapisi.

³¹ Kapi lē piyómeyáhaa m masí, kelō ke-i kapi n cápinelē ake yéŋesi. Nfáasone nn pinnéi yipu api pēe itisi ne Ulélécaa nsímé n yóólē.

Kírisi pikó rinoo rise

³² Písoi kulúí kpē nnéi pēe ne Yeesu kefa n tene ye pēe kefa pénelenle pin kō kemúnjé kese má. Úka úu ye pēe maa re u linyine umecire te. Mpá yo kapi pēe pénelē pin te.

³³ Ulélécaa ye pee pitume nnanje hele pin ne nyíse re Upiima Yeesu ye nkpo kéme ye yisile, Ulélécaa un pee Kirisi pikó nnéi meýá kpálē.

³⁴ Lika ái pee piuka párlē. Pepee sicare néé síyo m má yèè pee si yáale apí ne lisiwóó cápinepo

³⁵ apí pitume pa. Pē pōó mpá úye ncóh paí apí ne si hōnente.

³⁶ Pi pee Lefi mpuri ukó unyine Siipuru ketē-po marile. Pi ye u sée re Yosefi. Pitume pōó rinyíri u he re Parinapasi. Liasei re uyee ye picó rinnehóópúse.

³⁷ Uyē uu kō ukecare yáí utú ne lisiwóó hapo uu pitume pa.

5

Ananiyasi ne Safira nstmé

¹ Utisi unyine ne uunosi pee peé we. Pi ye u sée re Ananiyasi, apí unósi pō té Safira. Utisi uyē uu ukecare yáí.

² U ne unósi apí kómeine apí siwóó hásu apí pésu, uu peé ne sitóroó sí utú ha pitume pa.

³ Piyee uu pee u pise re: Ananiyasi, íye kai wa ke Setani uu lē pō ló uu ha ne Nfaasone kiraase aa kecare siwóó hásu aa pésu?

⁴ Póké kelene kecare kē n yáá, áí pōó ke tee? Kemeyái-maá, áí pōó kesiwóó tee? Yo nnya kaa nkpani mewai kópe mmé ripóyu-i wa? A kō te áí sisoipipi kaa káraase, Ulélécaa lo kaa káraase.

⁵ Ke Ananiyasi uu lē n kō, uu lolu uu kpi. Iwame píima inyine ii pē nnéi pee lē n kō loni.

⁶ Pinmáne apí yisi apí kusánjáá u pilaa apí sákaa apí ne leepo apí ha kulesi.

⁷ Itunje mekóónú metaani memáá, unósi un tuipo úu nyu re linyine ye wa.

⁸ Piyee uu u maa re: A né símisi nké te nnéi mmú kani nōkenécare yáa, née yo? Uu re: Eee, mmee mu!

⁹ Piyee uu u maa re: Yo nnya kani kómeine aní ne Upiima Nfaasone peeni? Aa nyánii, pepee upóla n kulesi ana kam nní kóméi pin lonti. Pi kō lē ne pō tósule.

¹⁰ Kei nní, unósi uu Piyee ana nye-i lolu uu kpi. Pinmáne pē piké ne n lompo un pikpo masí, apí u kpísi apí ha ula kekúri kulesi.

¹¹ Iwame píima inyine ii Kirisi pikó nnéi ne pepee nsímé mmē n kō loni.

Mewaisanja ke Ulélécaa uu n wapisí nstmé

¹² Pitume ye pee mewaisanja ne mewai píima písoi inipee-i wapisile. Pepee Ulélécaa ne kefa n tene ye pee rinóó rise wale apí ye kei kapi ye n sée re Salomao apookpanjá-i n cápinelē.

¹³ Uka uco úu ye pee méwoó kaha uké pi leepo, mpá ne lē, písoi apí pee kō kusa pi waiselē.

¹⁴ Pítisi ne pinósi kulúí pee Upiima ne kefa n tene apí pee mesere pi n kpariisepo apí ne kulúí kpá.

¹⁵ Písoi apí ye peé ne pitóikó icée-i léepo apí pisifine ne asánjáápore kecáá pi finsente re Piyee un piyei kei n tósu, ukumíri kuké mpá use unyine yarii.

¹⁶ Písoi kulúí apí kō ayu nyee ne Yerusalem n kólē yisi apí ne pitóikó ne pinírihélaa wúrunkeepe, apí kō pinnéi pélesi.

Lē kapi pitume n wéékuse nstmé

¹⁷ Kai lē n wa, Ulélécaa usina ne Pisatusee pee ukekúri ní we apí kufatoi píima ne nyere re piké pitume cópii.

¹⁸ Apí mesei pi cópii apí kuyu kukpaniilee kéme pi hánese.

¹⁹ Amá kai kesine n wa, Upiima uleecaatumé unyine uu sí utú ha kukpaniilee hánne uu pi lesepo, uu pi maa re:

²⁰ Aní Ulélécaa keyo-i ha, aní ha nsímé mee ye nfáa n he ke Yeesu utú ne ní ka nnéi písoi símisi.

²¹ Pitume apí mesei njurei apí mmare mare yisi apí Ulélécaa keyo sí apí ha písoi picélaa kápáá. Ulélécaa usina ne pepee ukekúri ní we apí tuiri apí pitúhaane wéése ne Isirayeli piwéése nnéi icápine séi. Kei kapi písoi tū apí ha pitume pē kukpaniilee-i kpíípo.

²² Ke pē apí ní ha, ápi kukpaniilee-i pi yē. Apí pee peeri apí pi maa re:

²³ Tō kukpaniilee leepole kun nísone hánaalē, piméré pōon kō anóno-i tápaalē. Amá kari n hánne, ári úka kemé yē.

²⁴ Ke Ulélécaa keyo uméré wéése ne pepee ye Ulélécaa inyónse n wa piwéése apí lē n kō, ai méwoó pi wai, apí pee lē kai yé ne kété ní kpu kecáá m músu.

²⁵ Kei ke unyine utú ka uu pi maa re: Nō kóméii! Písoi pē kani kukpaniilee-i n wa pee nní Ulélécaa keyo-i nyenupo pin písoi céési.

²⁶ Uméré wéése ne piméré picó apí pee yisi, ápi rikóho mekó wa apí ha pi kpíípo apí ne hapo, pin wuru re pin pitume pē ne rikóho n wai, písoi yé apare pi tapísi apí pi kóni.

²⁷ Kapí ne pi n hápo, apí ketúhaane píima-i pi séi. Ulélécaa usina uu pee nsímé pipísei pi kápáá

²⁸ re: Karí ne nó ní yé arí ne keté kpeeni re áni kape usoi uyé tinyiri ne n céési, iye kani wa? Nò wele non Yerusalem kuyu nnéi icélaa iyé nájilè mpá úye uké kó, non kò la re nkpò iwé iké ne ró tene!

²⁹ Piyee ne pitume picò api pi pese re: Li ne sá re usoi uké Ulélécaa pakare ne kuu yé písoi m pakare.

³⁰ Yeesu uyé kani kuna kecáá n kari ke pirósáa Uleecaa uu nkpò kémeé yukuse.

³¹ Ulélécaa ye ukuluke-luke-mé kényukó tone-i u ritaásele uu u waise Uyóopi ne Uyułale. Uyé kuú la uké Isirayeli pikó nyise re piké ritiki apí ne piakópe kepire to uu pee pi sárei.

³² Tó nsímé mmé pitansei, Nfáasone ke Ulélécaa uu pepere u m pakarelé n he pś ne kò itansei lele.

³³ Ke pitúhaane api lé n kó, ai pi fukóme api re pi yé pitume pē kó.

³⁴ Amá Ufarisi unyine ye pee pitúhaane pē kecópe wele. Pi ye u sée re Kamaliyeli. Isé ucélaa unyine lo ke mpá úye uu n waiselé. Uyee pitúhaane píima pē kecópe yisi uu re piké pitume pē lesepo nkáripí kelene.

³⁵ Kapi pi n lésepo, uu pee pepere n cápinelé maa re: Nś Isirayeli pikó, ani nómenécíre tí ne mewai mé kani nní n la nóké písoi pē wa.

³⁶ Ai kahane nkpáni n nájai ke Teetasi uu léeme un póllólé te u úyukóó píima unyine le. Písoi píle píle mena kumúnjé pee u ritiki. Api u kopu. Pē nnéi pee peé unkó n tíkilé api kpíi, piuka úu neni tiselé.

³⁷ Uyé kepire, Kalilee ukó Yutasi pòo pikéé itunje kumúnjé léeri, uu písoi kulúí kpáú api u n tíkilé. Uyé uu kò kpi, pepere peé u n tíkilé pòo kò kpíi.

³⁸ Lé nnya, ne la ké nkpéni nś símisi re áni kape ne písoi mpí kutu n colé. Ani pi riyá piké tómpo. In te sisoipipi kémeé ke pisimúnjé ne piliwaiwai nní aí léeri, méwoo kai waine.

³⁹ Amá in te Ulélécaa-i kai léeri, rínanje ní-ye ke nòó má nóké ne linyine pi wa. Ani nómenécíre tí, ái kape ka líké wa re nò ne Ulélécaa tópu.

⁴⁰ Api mesei unkó kóm api u tíki. Api pee pitume pē séipò api rinóó he re piké sipópi pi yéiriine apí ne pi yulu re ápi kape Yeesu rinyiri ne písoi pisímé rikpá, api pee pi yá api tómpo.

⁴¹ Pitume api mpóonare ne pitúhaane pē kekúrí yisi, lin pi láárú re Ulélécaa yee yé te pē káí ne sá re piké Yeesu nnya íwe lí.

⁴² Mpá keweesi kéye ke pitume api pee Ulélécaa keyo-i ne síyo kémeé Nsímé Kecire picélaa ne mpiyóó ñmóópúlé.

6

Pi pitisi piseei lese re piké pitume n leni

¹ Yeesu pipiretiki api kumúnjé kpe-i kulúí wai rísoné. Upipiretiki pee Mékíreki n símisi api Pi-epíree ne n téní re pi mpá keyáa kéye iluke kapi ye n hóone kémeé pipikumannosi menípee le.

² Kei ke Yeesu pitume kefi ne pité pē api upipiretiki riwúí tē sée api cápine api pi maa re: Ai ne sá re tóóké Nléécaasímé piyóó ne síká wa tóké ha iluke pihóone ne kutu n colé.

³ Lé nnya pimáreco, ani nókenécópe pitisi piseei pē kaní ne isoi sone n nyu lese. Nfáasone nké kò pi n yipaalé, piké kò mewéesesóho m má, tóké pikei pē pianípe-i wa.

⁴ Tóóké peé uye-i ne piyómeyáhaa ne Nléécaasímé piyóó n ñmóópúlé.

⁵ Tinóó tē arí pinnéi larisi, api pikecòpe písoi piseei lese. Pepere Etiyeni yee Ulélécaa ne kefa meyá n tenelé, Nfáasone nn kò u yipaalé. Uyé ne Filipu ne Purokòo ne Nikanòo ne Timòo ne Parimenaasi ne Antiyóosi ukó kapi ye n sée re Nikolaa. U pee mekeé Pisuífi keyome yáásile uu kelene pansé Yeesu upíretiki.

⁶ Kapi pi n lése, api pi kpísi apí ne pitume leepò, pē api pikecáá keyóme yáási api kò anípe pikecáá láa.

⁷ Nléécaasímé nn mpá yei n kóónúlé, Yeesu pipiretiki pin meyá kulúí wai Yerusalem kuyu-i, aí ne pepere ye Ulélécaa inyóonse n wa meyá péne api Yeesu ne kefa tene.

Etiyeni metine

⁸ Ulélécaa ye pee Etiyeni meyá ípeelée nyísele uu kò rínanje u he un ne mewaisaṅa ne mewai píima písoi kecópe wapísi.

⁹ Pisuífi kuyómeyáhaale pikó pinyine kapi ye pee sée re: Pepere ilási kémeé ní le keyo. Alekisantirí ne Silisii ne Asii keté pikó ye pí. Pikecòpe, pitisi pinyine api nsímé nnyine kecáa ne Etiyeni íkeṅene wai.

¹⁰ Amá apí yé fe piké ne Etiyeni keṅene, mewéesesóho ke Nfáasone nn u n he nnya.

¹¹ Api pee písoi pinyine kulei re piké ukécáá nnóome wa re pi kó un Moisi ne Ulélécaa alá fáánií.

¹² Api kə kuyu pisei ne kuyu piwéése ne isé picélaa itái stúni api yisi api nyere, api sí api ha Etiyeeni tini api ne ketúhaane píima-i sí.

¹³ Api kə pinóome pinyine ne hapə re piké íseérakós li piké ne u rikpára re: Meséere ke utisi nkó uu Ulélécaa keyə ne isé alé fáanii.

¹⁴ Tə konle un símaanke re Nasareti ukó Yeesu uyē né Ulélécaa keyə fori uu kə inyékii ke Moisi uu ne ró n tye conse.

¹⁵ Pē nnéi pē ketúhaane píima ke-i ní we ye pē Etiyeeni kéyu-i nyáneile api yénu re ukeyu ye uléecaatume kékó mecə wele.

7

Etiyeeni rinəo kuu m ma

¹ Ulélécaa usina uu pē Etiyeeni pise re: Lēē ni mesēii?

² Etiyeeni uu re: Nó pinémáreco ne pinésáa, ani kutu ríco rísone ani kóm! Ulélécaa, meýəopi ute ye urósáa Apiraham tikpáfúmele péé uye-i kuú pē Mesopotamii-pə ní we, uu kelene Haraani-pə fine.

³ Uu pē u ma re: A kepótē ne kupómáre riyá aa ketē kē kam pó n nyísene kámeē sí.

⁴ Apiraham uu pē Kalíteē ketē yisi uu ha Haraani-pə fine. Usáa mekpə-maá, Ulélécaa uu kei u kpisi uu ne ketē nké-i kani neni nní ní we weri.

⁵ Ulélécaa uu kei ketē u he. Mpá kénacəpe ritísí, úu u he re uké kei ripéélú. Amá uu pē rinó yekei re u yé kennéi u ne masí upipiré pa apí n te. Uu kə pē kumúnjé kpe-i kewá má.

⁶ Lē ke Ulélécaa uu u m ma ye nni:

Kucəyu-pə ke pipópiré apí masí finene, api ilási pi tini, api íwe pi wai anmē píle píle mena.

⁷ Amá né ne mpuri mmeē ilási pi n tinine túhaane api pē limemáá léeri apí weri api nté kelə nké-i né yáasi.

⁸ Kei ke Ulélécaa uu pē u ne Apiraham kecəpe rinó yekei re uké riké. Lē nnya kapi Isaaki mari Apiraham uu pē keyáa páha-paha tunjé u ké. Isaaki póo kə uunmáne Yakupu ké. Yakupu póo kə limecə upinjámáne kefi ne pité pē kérii. Pēpē nní pirókpure kefi ne pité pē.

⁹ Píkpure pē api pikecəpe use kapi ye n sée re Yosefi ne kefa tóosi api u yái, uu ha Esipiti-pə ilási le. Amá Ulélécaa ye pē Yosefi kekúrí wele, uu ncón nnéi kámeē u lese

¹⁰ uu ne kefa u féenne uu mewééseshə u he. Esipiti uyəopi uu Esipiti ketē kecáa iyəopi u tonse uu kə ukeyə lík nnéi kpisi uu uanipe-i wai.

¹¹ Nkú nnyine nn Esipiti ketē nnéi ne Kanaa ketē loni. Pirósáyaha api íwe píima le, ápi ye yē piké li.

¹² Yakupu uu kóm te melukepípi ye Esipiti ketē-pə we, uu pirósáyaha tum mefóí.

¹³ Kapi melírú n hápə, Yosefi uu týese upimarecə api u ceru. Esipiti uyəopi póo kə Yosefi riyíki céru.

¹⁴ Yosefi uu pē tum api usáa Yakupu séipə ne ukumare nnéi pisei kuwóo ne afēeré ne pinupú.

¹⁵ Yakupu uu yisi u ne pirósáyaha picə apí ha Esipiti keteni-i fine apí ha ne kei kpíni.

¹⁶ Api pi cani apí ne Sikem kuyu sí apí ha kei rikpíí ke Apiraham uu Haməo pinjámáne-i ne usiwóo ní lo kámeē pi kulesi.

¹⁷ Ke rinó ke Ulélécaa uu pē Apiraham n yekei itunje ii n nyahairi, ntəpuri nn pē meýá kulúí n wai Esipiti ketē kecáa.

¹⁸ Uyəopi fale unyine yeē uu píikai Yosefi nkó ríka n kómaalé uu Esipiti keteni-i iyəopi tone.

¹⁹ Uyəopi uyē uu ntəpuri ne isəhəceē tóoi uu pirósáyaha íwe lukéise, hái un náási yare piké pisipipi riyá síké kpí.

²⁰ Likumúnjé kpe-i kapi Moisi mari un Ulélécaa inipee-i nyamí. Iwáre itaani kapi usáa keyə-i u kpíni.

²¹ Api limemáa u fómni, Esipiti uyəopi ukpére uu u kpisi uu nyólu yare uricuruu yeē u mari.

²² Esipiti pikó menyuwe nnéi kapi u céesi, unsímé ne umewai ame týese uu rínanje m má.

²³ Kuu inmē afēena n yé, uu re u yé ha upimarecə Isirayeli pikó rilóólú.

²⁴ Kuu n hápə, uu Esipiti ukó unyine leepə un Isirayeli ukó unyine kaii. Uu unárei kecáa kpá uu Esipiti ukó uyē kaii uyē uu ha ne kpi.

²⁵ Moisi ye pē músu re upimarecə Isirayeli pikó yé kó te uyē ke Ulélécaa uu la uké ne ritiki uké ne ilási kámeē pi lese. Némópakane upimarecə apí lē kó.

²⁶ Moisi uu kə keyáa lírú tunjé Isirayeli pikó pité leepə pin cénjesi, uu péé hapə re uké pi yoriye. Uu pi pise re: Nə pisei pise le, pinésáne! Yo nnya kani pē cénjesi?

²⁷ Uyē pē uco n íwe n wai uu pansepə uu Moisi láupə uu u pise re: Wóo iyəopi pó tonse re a irósímé n túhaane?

²⁸ Pə lalé poké né kpu yare kaa sé Esipiti ukó ní kpu, néé iye?

²⁹ Ke Moisi uu anóo nyē n kō, uu wuru utú ha Matiyaa ketē-pō tone. Kei kuu piñmáne pité mári.

³⁰ Iñmē afēena memáá, Moisi uu pēe keyáa kenyine kucesi kóima-i Sinayi riyōpe kekúri n we. Kei ke Ulélécaatume unyine uu kuhíhíi kunyine kecōpe inalempi kēmeē u rinkpáfúme.

³¹ Ke Moisi uu lē n yē, ai menyine u wai. Uu re uké rinyosōpō uké ha mewai mē nyānei. Uu Ulélécaa rinōo kom te:

³² Né pipósáayaha Uleecaa, ne Apiraham ne Isaaki ne Yakupu Uleecaa. Moisi uu pēe iwame ne n terii úu kaha uké riwerii.

³³ Úpíima uu u maa re: A apónéeri mahā, li we re kelō ke-i kaa nní n nyenu ye Ulélécaa ripōhō le.

³⁴ Ne Esipiti keteni-i nnépurí iwe yenle, am kō piñmōpi kom. Lē nnya kaní ka ké pi yoriye. Lē nnya, a nkpéni kam ké Esipiti ketē-pō pō tū.

³⁵ Moisi uyē ke Isirayeli pikó apí pēe n kési, apí u maa re: Wóo iyōopi ne itúhaane pō tónse? Uyē cire ke Ulélécaa uu tumme re uké piuyōopi, uké kō ilási kēmeē pi lese. Ulélécaatume uyē kuhíhíi kecōpe inalempi kēmeē u rinkpáfúme yēe u lénine.

³⁶ Moisi yēe Isirayeli pikó Esipiti keteni-i léseme. Iñmē afēena kēmeē kuú ne Esipiti keteni-i ne Míni-Wéé-Kukoi kēmeē ne kucesi kóima-i mewaisaŋa ne mewai piima mē wapisi.

³⁷ Uyē cire yēe pēe Isirayeli pikó símisi re: Ulélécaa yé antepu unyine nó páme yare né un nónnépurí ukó.

³⁸ Ke Isirayeli pikó apí pēe kucesi kóima-i n cápine, uyēe pēe pirósáayaha ne Ulélécaatume yēe Sinayi riyōpe kecáá-pō u n símaari kecōpe we. Ulélécaa nsímé mee ye nŋáa n he kuú pēe yōsu un tó pále.

³⁹ Amá pirósáayaha apí pēe la piké u pakare, apí uipuri yulu apí n káipi piké Esipiti pele.

⁴⁰ Apí pēe Arōo maa re: A piléecaa ró mō pēe yé kerōyu-i n sōne, li we re ári nyu lelee Moisi uyēe nní Esipiti ketē-pō ró n léseme n wa.

⁴¹ Apí keyáa kē tináapipi mōm, apí ri nyōonse, apí pianipe limōme-mōme lē anyá wai, piakij aa niñsi.

⁴² Amá Ulélécaa uu kepíre pi tō uu pi yá apí itunje ne iwáre ne awárepi n yáasi yare kai antepuye atelé-i n wólaalē. Li kei wólaalē te:

Nó Isirayeli pikó, né kani iñmē afēena kēmeē kucesi kóima-i isee ne nyōonsente ani kō lico lico hekesii?

⁴³ Amá piléé kapi ye n sée re Molaki kucánjii ne nōpinéléé Refaa riwarepi kaní pēe topori. Lē kaní serí nōn ne pi yáasi.

Lē nnya kam nó lésene ké ne Papilōni ketē kepíre-mempō n ha.

⁴⁴ Pirósáayaha ye pēe kucesi kóima-i kucánjii mále kpeē n nyíselē te Ulélécaa ye tó ne uyē kecōpe rinōo yekéile. Ku péé wele yare kpē ke Ulélécaa uu pēe Moisi n símisi re uké wa. U pēe Moisi maa re uké kpē kuú pēe n yé kucō wa.

⁴⁵ Pirósáayaha ye kucánjii kpē ne pipipirē tīyēle. Péé uye-i ke Yosuwee uu pēe pi n kpátulé kapi péé ne ku ripéne apí ne keté kee pikeyu-mempō ní we tēj. Ketē kē pikó ke Ulélécaa uu pēe lákase. Kucánjii kpē aku lē Kanaa-i n we aí ne Tafiti kumúnjē tulu.

⁴⁶ Ulélécaa ye péé ne Tafiti kefa fénnele. Tafiti uu pēe u pise re uké ncēe u he uké kēyo mō keké wa kei ke Yakupu Uleecaa uu ní we.

⁴⁷ Amá Salomōo yēe ka uu kēyo u mōm.

⁴⁸ Mpá ne lē, Ulélécaa yēe nŋpá yo kecáá ní tū, úu síyo ke písoi apí m mō kēmeē sói. Yare ke antepu Esayi uu ní maa re:

⁴⁹ Úpíima ye maa re
Keyómecaa ye rinéyōpitū le,
ketē pōo kenénacōpe

kéyo kéye ke nōo yé né mō?

Yei kam yé tone ké ne n wénte?

⁵⁰ Ái rinécúruu néē lē nnéi waa?

⁵¹ Etiyēni uu kō pimáa pi kpá re: Nō písoi mpí atii ye páápúle hái. Nō akín takále, nónáetu áa ye kō nsímé kō. Nōpinésáayaha meco kani nní we nōn Nfáasone rinōo kesu.

⁵² Antepu úye mpuri ke nōpinésáayaha apí wéékuselē? Pē nnéi pēe n símisi re Asei ute ye weme kapi kō. Asei ute uyē ke nōo kō nkpéni nní piláaro anipe-i wa ani u kopu.

⁵³ Ulélécaa ye ne pilécaatume ritikile uu ne uisē nó pa, amá áni i ritiki.

Etiyēni nkpo kecáá nstmé

⁵⁴ Ke pēpēe pēe ketúhaane-i ní we apí lē n kō, ai kuwósi pi fukōome apí pēe Etiyēni nsímé mmē ne aní n takai.

⁵⁵ Amá Etiyeeni pṓo pɛɛ keléécaa inípeɛ n tapaalɛ, Nfáasɔne nn u yipaaɛ un ne Uléécaa meyoopi ne Yeesu yeɛ Uléécaa kuluke-luke-mɛ káyukóɔtone-i n nyenu nyáni.

⁵⁶ Kei kuu pɛɛ re: Ne keyómecaa nyániɛ ken wúkuleɛ, Usoi Kepipi ken Uléécaa kuluke-luke-mɛ káyukóɔtone-i nyenu.

⁵⁷ Kuu lɛ ní ma, api kepupeila píima kenyine té api atu tápisi api pinnéi kesé pehépo api u filí,

⁵⁸ api u lakase apí ne kuyu iyaa leepo api apare u tapisi api kópu. Pɛpɛɛ kei ní we api pisitukanka cícaá máhani api uɲmáne unyine kapi ye n sée re Sɔoli pa uu si m mɛ́.

⁵⁹ Pi Etiyeeni apare tapisile un we un kɔ ne keyóme yáasi. Uu re: Upiíma Yeesu, a nnéfáa yosí,

⁶⁰ uu pɛɛ anui kecáá wúla uu mesóri pupai re: Upiíma, kape akópe nnyé piriyu kecáá wa. Kuu lɛ píimáa ní masí, uu pɛɛ kpi.

8

¹ Etiyeeni nkpo mmɛ ní ne Sɔoli sá.

Sɔoli ye Kirisi pikó wéékuseɛ

Likeyaa kɛ cire kapi Yerusalem kuyomeyáhaalee pikó piwéékuse koraane ai wónɔɔ. Pinnéi api Yutee sitɛ ne Samarii sitɛ kecáá yékáá, ai yá pitume nmanɛ.

² Písoi pɛɛ Uléécaa líkó ní la pɛɛ Etiyeeni kulesi api nkpo tone api ukecáá tɛni hái.

³ Sɔoli pṓon nṃósópulé te uké Uléécaa icápine kpu. Siyo kuú pɛɛ kónúnúɛ un Kirisi pikó cópii, pitisi ne pinósi, un kukpaniilee sútni.

Filipu ye Nsimé Kεcire Samarii keteni-iyóólɛ

⁴ Pɛpɛɛ rin-yékaa ye pɛɛ keté kónúnúɛ pin Nsimé Kεcire yóólɛ.

⁵ Filipu uu yisi uu há Samarii kuyu maa-i yóó re Yeesu yeɛ uyɛ ke Uléécaa uu n wée.

⁶ Písoi nnéi ye pɛɛ rinó rise wale pin Filipu kutu cɔɛ. Pi pɛɛ kómeile re u mewaisaɲa wapisí, api kɔ me yenu.

⁷ Aníri ye pɛɛ písoi meyá kémeɛ lele an pupukeɛ. Sikankáláká ne pipáíkó kultí ye pɛɛ pélesile.

⁸ Ai pɛɛ lɛ nnya písoi n láárú kuyu kpe-i.

⁹ Utisi unyine yeɛ hái mekeɛ-me kuyu kpe-i we, api ye u séi re Simɔɔ. U pɛɛ metarewai wapisile ai ye Samarii pikó nnóo yipu. U kɔ pɛɛ umecire kpíilenle re u úyukóo unyine le.

¹⁰ Písoi nnéi, kai n kpísi siwá ne piwéése ye pɛɛ u waiselenle hái. Api ye maa re: Uléécaa nnaɲe kapi ye n sée re nnaɲe maa mee usoi nkó kémeɛ we.

¹¹ Hái mekeɛ-me ke umetarewai ame nnóo pi yipaaɛ. Api pɛɛ lɛ nnya u n waiselɛ.

¹² Amá ke Filipu uu Uléécaa iyóopi ne Yeesu Kirisi kecáá Nsimé Kεcire pi n símisi api nṃurei, pi t́yesele api míni pi wole, kai n kpísi pitisi ne pinósi.

¹³ Simɔɔ uyɛ ticuruu pṓo kɔ ne Nsimé Kεcire mmɛ kefa tene api míni u wole. Uu pɛɛ Filipu n tikilɛ un mewaisaɲa ne mewai píima ke uyɛ uu n wapisí nyáni men nnóo u yipaaɛ.

¹⁴ Pitume pɛɛ Yerusalem-i ní we api kóm te Samarii keté pikó ye Nléécaasimé yosí. Api pɛɛ Piyee ne Yohani kei tumpo.

¹⁵ Píketé kɛ api yisi api sí apí há ne Uléécaa welu re uké Samarii pikó pɛ́ Nfáasɔne he.

¹⁶ Nfáasɔne rín pɛɛ kahane likumúnjɛ kpe-i úka kecáá n súime. Míni nmanɛ kapi pɛ́ ne Yeesu rinyiri pi wole.

¹⁷ Kei ke Piyee ne Yohani api pɛɛ anípe pikécáá rilaa, Nfáasɔne nn pɛɛ pi loni.

¹⁸ Ke Simɔɔ uu n yé te pitume ye písoi kecáá anípe rilaa Nfáasɔne nn pi loni, utí ne siwóó haro uu pitume pɛ́ maa re:

¹⁹ Ani kɔ né nnaɲe mmɛ he ké ye nen úye kecáá anípe rinlaa, uké Nfáasɔne yosí.

²⁰ Amá Piyee uu u pese re: Nó ne sipówóó sɛ ani ásáláú wa. Pó musí re pó fe aa Uléécaa lihɛheɛ ne siwóó loluu?

²¹ Lipókó líka aí nté we, áa kɔ líka kecáá nté nceɛ má. Li we re áa Uléécaa kémeɛ aseí má.

²² A kepómunjɛ kópe kepire rito aa Upiíma ne tɛni re lin kusárei n we, uké kemúnjɛ kɛ́ pṓ sári.

²³ Ne nyáni yare nfasimé kópe ne rikpákára kaa n fanaalɛ ye pṓ múllenle yare ulási.

²⁴ Kei ke Simɔɔ uu pɛɛ rinóo yosí re: Ani nórínécúruu ne Upiíma né tɛ, lɛ kani nní ní ma aí kape ne né n wa nnya.

²⁵ Ke Piyee ne Yohani api Samarii kuyu kpe-i Upiíma nsimé piyóó ne picélaa ní masí, api yisi api Yerusalem pɛɛ, pin nceɛ-i siyupi meyá kémeɛ Samarii keté kecáá Yeesu Nsimé kεcire yóólɛ.

Filipu ne Etiyopii ukawe ifaaci

²⁶ Upiíma uleecaatumɛ unyine uu Filipu maa re: A yisi aa itunɛ kumii-mɛ panse aa Yerusalem nceɛ mee Kasaa n cépilɛ kpísi. Api ye nceɛ mmɛ titiki.

²⁷ Filipu uu mese ne mese yisi uu tómpo, uu ne ncée Etiyopii ketē utisi unyine sáne. Ukaawe piima unyine lo *. Uyee Etiyopii unásiyōopi Kantaasi memá nnéi kecáá páilē. U Yerusalem-i kale re uké Ulélécaa yáási

²⁸ un pēe nkpéni kulu, un ukēsannōipi kecáá tū un antepu Esayi ritelē kééni.

²⁹ Nfáasone nn Filipu maa re: A kenōipi nké kekuríi hapo.

³⁰ Filipu uu ne itóo nyósōpo uu kóm Etiyopii ukó uyē un antepu Esayi ritelē kééni. Filipu uu u pise re: Pó lē kaa n kééni aseí kómēii?

³¹ Utisi uu re: Unyine unsá né n lē, íye kam yé ne kō? Uu pēe Filipu séi re uké hapo uké kesannōipi kémee ukekuríi tone.

³² Li Ulélécaa Nsímé kelō kē kuu n kééni kémee wólaalē te:

Pi ne u tósule yare kapi ye
kusányaha n tōroi pin ne pikópe sí,
un séélē yare risánpipi kapi nkpíi ní nyálu, úu rinóo wúkule.

³³ Apí ne u túhaane apí u cepise, úu pēe nkpáni líka tu.

Wóo yé pēe nkpáni upipirē tinoo maa?

Pi ketē kecáá unfaa lesele.

³⁴ Kuu lē pikéē m masí, uu pēe Filipu pise re: A risuúlu a né símisi nké te úye nsímé ke antepu nkó uu nní símisi. Uricuruu kuú ne máne néee unyine nsímé kuu símisi?

³⁵ Kei ke Filipu uu pēé ne antepu Esayi nsímé mmē riwááná uu ne Yeesu nsímé kecire u símisi.

³⁶ Apí nsé nōj apí ha ne míni kelō kenyine tulu. Ukaawe piima uyē uu pēe re: Míni ye mmē nní. Yo icó yee párilē ké ne míni ní wole?

³⁷ [Filipu uu u pēe re: In te pō ne kepófa nnéi nsímé mmú tene, pi yé fe apí míni pó wole. Utisi uu re: Ne ne kefa tene re Yeesu Kirisi ye Ulélécaa Kepipi le.]

³⁸ Uu kesannōipi nyere, u ne Filipu apí míni-i lompo, Filipu uu míni u wole.

³⁹ Kapi míni-i n léepo, Upiima Nfáasone nn Filipu kpíi, ukaawe uyē úu pēe piyéne u rikpá. Uyē uu kō mpónare ne uncee nōj.

⁴⁰ Filipu pōo ha Asooti ketē-pō leeri. Uu pēe kei ayu nnéi nyee ncée-i ní we kémee Nsímé Kecire n yóólē uu ha ne Sesaree ketē tulu.

9

Saali ye mefine conse

(UPM 22:6-16; 26:12-18)

¹ Saali uu pēe kusa kumújē kpe-i Upiima pipiretiki ne kefa pólúu un wéési uké pi kō. Uu yisi uu lē nnya Ulélécaa usina leepo,

² uu re uyē uké átelé u wa aké ncée u he uké ha Tamaasi-pō Pisuii ayomeyáhaalee rika. Un kei piye n leepo pēe Upiima ncee n tikiilē, pitisii, pinósii, uké fe uké pi cōpii uké pahaankee uké ne Yerusalem tómpo.

³ Kuu ncée n kpísi un ne Tamaasi nyahaipone ke metéi menyine ame meyéne mese keyómecaa-pō leeme ame tapu amé ne u kónú.

⁴ Uu keteni-i lolu, uu pēe rinóo rinyine kom tin tee re: Saali, Saali, yo kecire nnya kaa lē né wéekuselē?

⁵ Saali uu pēe pise re: Póo úye, Upiima? Upiima uu rinóo u yósu re: Néee Yeesu uyē kaa nní ní we pōn wéekuselē. [Aa ye nkpáni fe poké ne nkpō melō tōpiriinkee. Un terii lin nnóo u yipaalē, uu pēé maa re: Upiima, yo kaá la ké wa? Kei ke Upiima uu pēé maa re:]

⁶ A yisi aa kuyu-i lompo. Pōn n lompo, pi yé pēe pó símisi lē kaa yé ní wa.

⁷ Saali pisenčo apí nyere píri, rinóo ári we. Amá pi pēe rinóo kómēile apí pēe úka nyáni.

⁸ Saali uu yisi uu anípeee wii uu pēe líka nyáni. Apí pēe kunípe u múlú apí u tōroi apí ne Tamaasi sí.

⁹ Siyáa sitaani kuu wa úu ye líka yē, úu ye líka li úu ye kō líka n ntí.

¹⁰ Kirisi upiretiki unyine ye pēe Tamaasi-i wele, apí ye u séi re Ananiyasi. Upiima uu keyáa kenyine u kpáfúme uu u séi re: Ananiyasi! Ananiyasi! Uu re: Néee nkó, Upiima!

¹¹ Upiima uu u maa re: A yisi a ncée mmē kapi ye n sée re Kecire kpísi aá ha Yutasi keyō-i Tarisi ukó uyē kapi ye n sée re Saali kecáá pise. U wele un keyóme yáási.

¹² Ai u nyíse re utisi unyine kapi ye n sée re Ananiyasi ye lompo uu anípee ukecáá láa re uyē Saali inípeee iké ye kō yē.

¹³ Ananiyasi uu re: Upiima, ne konle písoi meyā pin símisi re utisi uyē úu kusa pipósoi pēe Yerusalem-pō ní we rikpákára wapísi.

* 8:27 Pi ye pēe kuyu kpē inyekií kémeee pikawe piima pē comesile apí kelene pikei pi pa uyóopi keyo-i.

14 Pɛpɛɛ yɛ Ulélécaa inyóɔnse n wa piwéése pɛɛ ncée u he re uké nté kam uké pɛ nnéi pɛɛ pɔ n yáási cópii.

15 Amá Upiima uu u pɛse re: A n nɛme. Ne usoi uyé wéele re uké pinékei wa. U yé tíyese mpuri sane pikó ne pipiyóopi ne pɛé ne Isirayeli pikó api rinényiri ceru.

16 Né rinécúruu u símisi re u yé kenécáá íwe ncáuri lí.

17 Kei ke Ananiyasi uu pɛɛ ncée kpísi uú ha Yutasi keyo lompo, uu Sooli kecáá anípe laa uu re: Unémáreco Sooli, kaá pɛɛ ncée n tíkimele pɔn nté wéme ke Upiima uu pɔ rikpáfúme. Uyee né tumme re ipónípeɛ iké yɛ ko nkpeni yé, Nfáasone nké ko pɔ ló.

18 Kei nní, linyine ai uinípeɛ kecáá lápile yare ikpíntomé awéé ai lolu, uu pɛɛ nkpeni n nyáni. Uu yisi api míni u wole

19 uu pɛɛ iluke le uu rínanɛ yenu.

Sooli yɛ Tamaasi-pɔ Nléécaasimé yóólé

Sooli uu Yeesu pipiretiki kémeɛ Tamaasi-i siyáa wai.

20 Uu pɛɛ kei nní yisi uu síyo se-i ke Pisuifi ayomeyáhaalee aa ní we ka uu yóó re Yeesu yee Ulélécaa Kepipi.

21 Ai pɛ nnéi pɛɛ u n kómɛi nnóo yipu api yɛ pɛɛ re: Ai nkó yee yɛ lé Yerusalem-pɔ pɛpɛɛ rinyiri ntá n sélei n wéekuseléɛ? Néntɛ u kɔ nté kale re uké lipite pɛ cópii uké ne pɛpɛɛ yɛ Ulélécaa inyóɔnse n wa piwéése leɛpɔ?

22 Pɛé ke Sooli uu rínanɛ piyéne rikpá uu yɛ ne Pisuifi pɛɛ Tamaasi-i ní we nsímé feriyɛ uu pi séése. U yɛ pi nyíse re Yeesu yee Uyulale ke Ulélécaa uu n wéé.

23 Kai nkáripí n nánjai, Pisuifi api símaane aí tone re piké Sooli kpu.

24 Ai Sooli kutu-i loni re pi u wéési. Ketúnɛ ne kesine kapi pɛɛ kuyu sipoo mé piké ne u ní kpu nnya.

25 Upipiretiki api pɛɛ kesine menére menyine-i u wai apí ne kuyu mmele kepire-mé u súisepɔ.

Sooli yɛ Yerusalem-i we

26 Ke Sooli uu Yerusalem n tuiɔ, uu Yeesu pipiretiki picɔ pitíki peeni, amá pinnéi pin pɛɛ u wuru. Api pakarelé te u mesei Yeesu upiretiki.

27 Kei ke Parinapasi uu mese u kpísi uú ne pitume leɛpɔ, uu lé ke Upiima uu umécire n lése uu Tamaasi ncee-i Sooli nyíse ne lé kuú ne u n símisi pi kéeni. Uu kɔ lé ke Sooli uu Tamaasi-pɔ ne ikari Nléécaasimé ne Yeesu rinyiri rin-yóó pi símisi.

28 Kaí ne kei n kpísi, Sooli ne pitume pɛ pɛɛ Yerusalem-i sónesi, un ne ikari Nléécaasimé ne Upiima rinyiri yóólé.

29 U ne Pisuifi pɛɛ Mékireki n símisi yèè pɛɛ ifaaci wale. Amá pɛ pin pɛɛ wéési piké u kpu.

30 Ke piyómeyáhaa picɔ api lé n céri, api u kpísi apí ne Sesaree-mé u sí api Tarisi-mé u tónseɔ.

31 Úka uu pɛɛ kumúnɛ kpe-i Yeesu pikó cóɲlé Yutee ne Kalilee ne Samarii keté nnéi kecáá. Pi pɛɛ ikari kpariisenele pin kɔ Upiima riwure mále. Nfáasone nn pi léni pin kultú kpalé.

Enee pipélé

32 Piyee yɛ pɛɛ mpá yei kuyu-i sónéle, uú ne keyáa kenyine Yeesu pikó pɛɛ Lita kuyu-i ní we kémeɛ tulu.

33 Uu kei utisi unyine kapi yɛ n sée re Enee leɛpɔ. U kékankáláká le. Li wa inɛm é ipaha kuú ne kéfine kecáá n finu uu yɛ fe uké sone.

34 Piyee uu u maa re: Yeesu Kirisi yɛ pɔ poisele, Enee. A yisi a ripócúruu kepófine riwépí. Enee uu kei nní mese ne mese yisi.

35 Lita pikó ne Saarɔo pikó nnéi api u yenu api pimécire Upiima pa apí ne Upiima kefa tene.

Pi Tòrikaasi yukuse nkpo kémeɛ

36 Yafa-pɔ ke unósi unyine uú pɛé we. Pi yɛ u sée re Tapita. Pi yɛ rinyiri té Mékireki kémeɛ tuisse re Tòrikaasi * Uyé nkó mee re uké mpá piyeyi lisone n wai uké ko písoi n hekési.

37 Uu likumúnɛ kpe-i káási uu kpi. Kapi piwóle u m masí, api keyo kecáá-pɔ kulee kunyine-i kelécaapɔ u finse.

38 Yeesu pipiretiki pɛɛ Yafa-pɔ ní we yɛ pɛɛ kónle re Piyee yɛ Lita-pɔ we. Lita yɛ kɔ ne Yafa kólenle. Api pɛɛ písoi pité lese api Piyee kémeɛ tum te piké u maa re uké mekeɛ pikemeɛ wurupɔ.

39 Piyee uu wákasi u ne pɛ apí tóoisene api tómpɔ. Kuu n tuiɔ, apí ne keyo kecáá kulee kpe-i u tóopɔ. Pikúmannasi nnéi apí nyóóɔpɔ apí itu ne u kálisi. Api sitúkanka ne akpélenku nyé ke Tòrikaasi uú pɛɛ nfáa m má un yóóni u nyísente.

40 Kei ke Piyee uu pɛɛ pinnéi léseɔ, uu wúla uu keyóme yáási. Uu pɛɛ ukpákpɔ-mé panséɔpɔ uu re: Tòrikaasi, a yisi. Tòrikaasi uu inípeɛ wúkule. Kuu Piyee n yé, uu yisi uú tone.

* 9:36 Tòrikaasi: Li aseí re ketáha

⁴¹ Piyee uu kunípe u tini uu u léni uu yisi. Uu pēe limemáá piyómeyáhaa ne pikúmannōsi pē séi uu Tōrikaasi ne unfaa pi nyíse.

⁴² Nsímē mmē nn Yafa kuyu nnéi kōónú, písoi meyā api Upiima ne kefa tene.

⁴³ Piyee uu Yafa-i ukónēfukei Simōo keyo-i tone ai siyáa wai n̄sone.

10

Piyee ye Kōrinee keyo ha

¹ Utisi unyine yee pēe Sesaree-pō we, api ye u séi re Kōrinee. U pēe Rōm usóóca kpéé unyine le. U pēe písoi píle kutōpilee uwéése le.

² U ne ukeyo nnéi ye pēe Ulélécaa líkó lalē. U ye pēe píwekōó ulikó meyá hekesile un kō mesére Ulélécaa yáási.

³ Keyáa kenyine kuu ketúnjēco metaani kumúnjē Uléécaatumē unyine méyene menyine-i yé cāká-cāká. Uléécaatumē uyē uu ukeyo-i lompo uu u séi re Kōrinee!

⁴ Kōrinee uu pēe iwame ne uléécaatumē uyē n nyáni uú ne u píse re: Ne meyo-me, Upiima? Uléécaatumē uu u pēse re: Ulélécaa ye ipówele konle uu kō lē kaa píwekōó n léni yenu. Uu yé pō palei.

⁵ A nkpéni písoi tū piké ha Yafa-pō utisi uyē kapi ye n sée re Simōo api kō rinyiri u he re Piyee séeme.

⁶ Ukónēfukei uyē kapi ye n sée re Simōo keyo-i kuú we mínimaa ritime-pō.

⁷ Ke uléécaatumē uyē uu lē n símisi uu tōmpo, Kōrinee uu upikeikó pitē pinyine séi. Ukutōpilee kémēe usóóca unyine ye pēe Ulélécaa líkó lalē n̄sone. Uu kō uyē séi.

⁸ Uu lelee n wa nnéi pi keeni uu pēe Yafa-pō pi tum.

⁹ Ai ncéé pi weesi pin Yafa lapō. Piyee uu itunje kecíre kumúnjē kényo caca ipiraa yopoi re uké keyóme yáási.

¹⁰ Nkú nn u wai uu re u yé iluke li. Kapi ní we pin iluke iyē wai, ai u wai yare kenípechee.

¹¹ Uu yénu keyóme ken wúkulelē, linyine lín cepimele aí ne keteni-i tuiiri yare kusánjáa maamaa kunyine kapi n tánje pin kuatime kena muleilē.

¹² Ana ana líkó nní ncōpuri ne lelee m múnui ncōpuri ne sinúipi ncōpuri ye pēe keméē we.

¹³ Ai rinōo u maari re: Piyee, a yisi, a kō aa le.

¹⁴ Piyee uu rinōo pēse re: Kása, ám píkai irósé kémēe icírí inyine lukaalē, Upiima!

¹⁵ Ai kō melírū pimáa u kpá re: Lē ke Ulélécaa uú ní maa re liluke-luke, páa kape li maa re icírí.

¹⁶ Mepēhē metaani kai lē wa, ai pēe limemáá kusánjáa kpē keyómecaa-mē kpípo.

¹⁷ Piyee uú n we un umecire písei re méyene mē aseí ye nkpéni áye. Likumúnjē kpe-i, písoi pē ke Kōrinee uu n tumpo pōon Simōo keyo wélaapo apí ne keripoo tuipe mese ne mese.

¹⁸ Api séi api píse re kei ke Simōo kapi rinyiri n he re Piyee uú wee?

¹⁹ Piyee un we un meyéne mē kecáá músu, Nfáasone nn u maa re: Pitisi pitaani pinyine ye mpí pin pō wéési.

²⁰ A yisi a ricepipo, nó ne pē ani mese ne mese tōmpo. Néé pi tumpo.

²¹ Kei ke Piyee uu pēe súipo uu pitisi pē maa re: Néé Piyee uyē kani n wéési. Néé usoi uyē kani n wéési. Ne meyo-me?

²² Api re: Rōm usóóca kpéé Kōrinee yee rō tumme. U usoi kecire le, un kō Ulélécaa pakarelē. Pisuifi nnéi ye ukecáa n̄sone símisile. Uléécaatumē unyine yee u símisi re uké pō sée áa ha ukeyo-i nfasimé kaa m máme u símisi.

²³ Piyee u kényo pi tani uu kulee pi he api fine. Kai kóso n weesi, uu yisi uu pi tiki api kesē tōmpo. Pimáreco pinyine pēe Yafa-i ní we pōo kō yisi api u saruni.

²⁴ Liukóso kapi Sesaree tu, Kōrinee un ukeyo-i upikó ne upisane cápínelē un ne pi mé.

²⁵ Ke Piyee uu n tuipe, Kōrinee uu u tēpi, uu wúla ne ketē-pō uú ne ipakare u yáási.

²⁶ Piyee uu u yukuse uu nyere se uu re: A yisi a nyere! Né ne kō kesoi pipi le.

²⁷ U ne Kōrinee pin lē ifaaci wai uú ha ne kényo lompo, uu leepo písoi pin cápínelē kultii

²⁸ uu pi maa re: N̄rinécúruu ye nyule re Usuifi úu ncéé má upiyomeyáhaa nnya, u ne mpuri sane ukó unyine piké n sōne, néé uké ye ukeyo rilóólú. Amá Ulélécaa ye né símisile re ái nyarí te ké m músu re unyine ye icírí néé úkperinkpekōó.

²⁹ Lelee tíyese, kani kenémēe n tumpo re piké né sée, ám nkpáni pipáká-páká peē. Ne la ké nkpéni nó píse re ní-ye kani ne né séi?

³⁰ Kōrinee uu pēe rinōo u yósu re: Siyáa sina ye nsí kam itunje nnyí icō-i, ketúnjēco metaani kumúnjē nkú-i kenényo-i we nen keyóme yáási. Mese ne mese, ám páf utisi unyine un ílú tanaalē in tēlu un ne kenékúri nyenu.

³¹ Uu né maa re: Ulélécaa ye ipówele yosile, Kōrinee. U lē kaa lipókó písoi n hekesi yenle.

³² Lē nnya, a písoi tū piké ha Yafa-pō Simōo kapi rinyiri n he re Piyee séeme. Ukónēfukei uyē kapi ye n sée re Simōo keyo-i kuú we mínimaa ritime-pō!

³³ Am pée mese ne mese pisei tumpo re piké pò séeme. Li né larisile hái re pò ka. Ntónéi mmú, Ulééca inipée-i kari nkpéni nní we, ton kutu colē táké kó te ní-ye ke Upiima uu pò máame re a ró símisi.

Anó ke Piyee uu Korínee keyo-i m ma

³⁴ Kei ke Piyee uu pée rinóo yósi uu re: Nkpéni kam meyíkíyiki kó te Ulééca uu pisei ne pico kóolene.

³⁵ Mpa mpuri ní-ye ukó ye kpére u pakarelē un asei tikilē, u ye liute n lalē.

³⁶ Yeesu Kirisi kuu tumme re uké Isirayēli pikó Nsimé Kécire símisi re u ne nkíninje pi ka. Yeesu Kirisi uyee pisei nnéi Upiima.

³⁷ Ke Yohani uu Nléécaasimé piyóó ne pisei piniwolé ní masi, nò yenle lēle Kalilee keteni-i n wa aí ha ne Yutee ketē nnéi yósu.

³⁸ Ulééca ye pée Nasaréti ukó Yeesu kepíre wele. U pée Nfáasone ukemee wale nn rínanje u he, un ne npá yei sónē un lisone wai, un pisei nnéi ke kuníri aku m múllē pōisente.

³⁹ Tóo lē nnéi kuu Pisui fi kuyu-i ne Yerusalem-i n wa piseérakóó. Pi kunapéékóó kecáá u kariile apí ne u kopu.

⁴⁰ Amá Ulééca uu keyáa táántú tunjé nkpó kémee u yukuse, uu fe uu umécire lese uu kerócōpe pinyine nyíse apí yénu re u nkpó kémee yisile.

⁴¹ Ai pée re pisei nnéi kuu umécire nyíse, amá tó ke Ulééca uu mekēe-me n lése re táké piseérakóó kuu umécire nyíse ari u yenu. Umeyise-maá, tó kesē tonelē ari le ari níru ne uyē.

⁴² Uu kó ró forii re tóké Nsimé Kécire Pisui fi símisi piké céri re uyē ke Ulééca uu lése re uké pinyánnyá ne pikpōkpō túhaane.

⁴³ Antepuyē nnéi ye unsimé símisile apí péhele re úye un ne kefa u n tene, uyē nnya, Ulééca ye liute akópe sári.

Nfáasone ye mpuri sane pikó kecáá súime

⁴⁴ Kumúnjé kpe-i ke Piyee uu lē n símisi, Nfáasone nn pē nnéi pée uanoo nyē kutu n colē kecáá súiri.

⁴⁵ Pisui fi pée Yeesu ne kefa n tene ye pée Piyee sarunle. Ai nnóo pi yipu re Ulééca ye kó mpuri sane pikó Nfáasone he.

⁴⁶ Mesei ke Pisui fi pē apí pée kómei mpuri sane pikó mpí pin meyu saha menyine símaankee pin kó siyóme ne Ulééca pakarente. Kei ke Piyee uu pée re:

⁴⁷ Merócō ke Ulééca uu pisei mpí Nfáasone he. Tó pée nkpéni fe arí ne pi yulu re apí kape míni wolé?

⁴⁸ Kei ke Piyee uu rinóo he re piké Yeesu Kirisi rinyiri ne míni pi wolé. Lē memáá, apí pée u pise re uké pikemee siyáa sinyine wa.

11

Piyee ye umewai Kirisi pikó pée Yerusalem-i ní we kenke

¹ Pitume né Kirisi pikó pée Yutee keteni-i ní we apí kóm te mpuri sane pikó pò ne kó Ulééca Nsimé yósi.

² Ke Piyee uu Yerusalem m pēpō, Pisui fi pée Yeesu ne kefa n tenelē apí kéyu u pa.

³ Pi u ma re: Pó pikéciré keyo lompō, nó ne pē ani keló kesē le!

⁴ Kei ke Piyee uu pée lēle n wa pi kenke ne kēto-pō, uu re:

⁵ Yafa-pō kam pēé kéyo kenyine-i we nen keyóme yáasi, ai né wai yare kenípehe, ai linyine né nyíse lin kenéme wéme. Likei lē wele yare kusánjáa maamaa kunyine kapi n tánje pin kuatime kena muleilē. Ai pée keyómēca n leeri lin cepimelē aí weri aí ne né kó.

⁶ Am kusánjáa kpē kémee nšone paí, am ána ana likó nní ncōpuri ne liyúikó ncōpuri ne lēle m múñui ncōpuri ne sinúipi ncōpuri yenu.

⁷ Kei kai rinóo né máame re: Piyee, a yisi, a kó aa le!

⁸ Amá am tinóo yósu re: Kása, am pí kai irósé kémee icírí inyine lukaalē, Upiima.

⁹ Ai kó melírú keyómēca-pō pimáa kpá re: Lē ke Ulééca uu ní ma re liluke-luke, páa kape lí ma re icírí.

¹⁰ Mēpēhé metaani kai lē wa, ai pée limemáá kusánjáa kpē keyómēca-mē kpíípo.

¹¹ Likumúnjé kpe-i, pisei pitaani pinyine apí kei nní weri apí kéyo ke-i kari ní we ripoo-i nyere. Sesaree-pō kapi lē pi tumti.

¹² Nfáasone nn né ma re ké yisi ké mese ne mese pi ritiki. Pimáreco pikpuulú mpí apí yisi apí né sáruni arí ha ne kesē Korínee keyo-i lompō.

¹³ Uyē uu ró kéénke lē kuu ulécaatume ukeyo-i n yé un u tee re uké pisei tú piké ha Yafa-pō Símao kapi rinyiri n he re Piyee sée.

¹⁴ U yé nsimé u símisi mee yé u ne ukeyo pikó nnéi n yóriye.

¹⁵ Kam nsimé n kpísi, Nfáasone nn pikécáá súiri yare knn lē kékoraane kerócáá n súime.

¹⁶ Kei kam pēe Upiima rināo ntí léise re: Míni nmanē ke Yohani uu nō wóle. Amá Nfáasone ke Ulélécaa uu nō wolene.

¹⁷ Kari Upiima Yeesu Kirisi ne kefa n tene, Ulélécaa uu Nfáasone rō he. Mmē kuu kō nkpéni pē he. Wóo pēe nkpéni né ké ne Ulélécaa n kēne?

¹⁸ Kapi anōo nyē n kō, api piakij ninjukuse api Ulélécaa riyu waise api re: In lē, mesei ye me re Ulélécaa ye n̄mureile re mpuri sanē pikō pōoké kō piakōpe kepire ritō piké nfáa yíkíyiki yé.

Kirisi pikō pēe Antiyōasi-i n̄ we

¹⁹ Kumúnjé kpe-i kapí pēe Etiyēni n̄ kpu, pi pēe pēpēe Kirisi ne kefa n tene wéekuselenle hái. Ai tīyēse picō api wúrunkēe api ne Fenisii ketē ne Siipuru ne Antiyōasi tulu, amá pin pēe Pisuiifi nmanē Nléécaasimé símisi.

²⁰ Mpá ne lē, Siipuru ne Sireeni pikō pinyine ye yisile api Antiyōasi sí api ha Upiima Yeesu Nsimé Kēcire Pikireki símisi.

²¹ Upiima nnahe nn pi lēni, písoi meyā apí ne kefa u tene api mefine conse.

²² Kirisi pikō pēe Yerusalem-i n̄ we api lē kom, api Parinapasi Antiyōasi-pō tum.

²³ Kuu n̄ tuiṗo, uu yēnu lē ke Ulélécaa uu pēpēe ne Kirisi kefa n tenelē tinkpá, ai u larisi uu pi n̄mōópuse re piké Upiima ne kefa kēse n̄ tikilē.

²⁴ Parinapasi ye pēe meyíkíyiki usoi sone le. Nfáasone nn u yipaalē un kō nfatene má. Lē n̄nya ke písoi meyā api n̄murei api Upiima ne kefa tene.

²⁵ Parinapasi uu limemáá yisi uu Tarisi-pō Sōli piwélaa sí.

²⁶ Kuu u n̄ yé, uu u kpisi uú ne Antiyōasi u sí. Api kei Ulélécaa icápine iye-i kuṃmē ne kuriyu wai pin Nléécaasimé písoi meyā céési. Antiyōasi uye-i kapi mefóí fói Yeesu Kirisi pipiretiki rinyíri he re Kirisi pikō.

²⁷ Kumúnjé kpe-i ke antepuye pinyine api Yerusalem yisi api Antiyōasi sí.

²⁸ Nfáasone nn piuse unyine kapi ye n̄ sée re Akapuusi céési uu yóo re nkū piima nnyine yé ketē nnéí kecáá wa. Nkū mmē n̄ri weri nn mesei Kulooti iyōopi kumúnjé-i wai.

²⁹ Kei ke Yeesu pipiretiki pēe Antiyōasi-i n̄ we api símaane aí tone re pikēcōpe, n̄pá úye uké lē kuu yé n̄ fe t̄hō piké ne pimárecō pēe Yutee-pō n̄ we lémpo.

³⁰ Api mesei lē wai, api Parinapasi ne Sōli tum api sí api ha it̄hō iyē ne pi lēni api pipiwéése pa.

12

Pi Yakupu kpu api Piyee pō kpanii

¹ Likumúnjé kpe-i ke uyōopi Erooti uu Kirisi pikō pinyine piwéekuse lō.

² Uu tīyēse api ritéhe ne Yohani umaa Yakupu kopu.

³ Kuu n̄ yé te lē n̄ma ke Pisuiifi apí pēe n̄ la kuu lē wa, uu kō tīyēse api anyá n̄ye-i kapi ye akpónó nyēe áa pite m̄ má n̄ li kēmeē Piyee pō tini.

⁴ Kapi lē u n̄ t̄i api kpanii, api písóca siwúipi sina wai, n̄pá kéye kēmeē písóca pina, pin ne u mé. Nkpō melós anyá memáá kapi lē ne músu re piké n̄pá úye in̄pēe-i u túhaane.

⁵ Ke Piyee uu lē kukpaniilee-i n̄ we pin u mé, Kirisi pikō pin ukecáá Ulélécaa welu mēwénte áme we.

Piyee melele akpanii kēmeē

⁶ Kesine kēe n̄ weesine Erooti uké ne Piyee n̄ túhaane kēmeē ke Piyee uu písóca pité kepáápáa we un loni. Anípe keté kapí pēe akpanii u wailē pin ne u pahaalē, piméré pōon kō kukpaniilee rinōnō-i nyenu pin mé.

⁷ Mese ne mese, Upiima uleecaatumē unyine uu lompo, metéí ame kukpaniilee yipu. Ulélécaatumē uyē uu Piyee ilúké pépé uu u yōnse, uu u maa re: A riwakaši! Akpanii kapí péé ne u m̄ pahaalē aa kei nn̄i uanipe-i léeri aa súrii.

⁸ Ulélécaatumē uu pēe u maa re: A kupótampála rité aa apónéeri tani. Piyee uu mesei lē wai. Ulélécaatumē uu kō re: A kupókpēlenku t̄a aa yisi aa né t̄iki.

⁹ Piyee uu u tiki api léépo, lin u we yare kelaré. Uu pēe músu re mesei ye me.

¹⁰ Api piméré fói fáau, api pilírú kpá api pēe nweni rinōnō kapi ye ne kuyu-mē n̄ léepo tulu, tē ari t̄imēcire hánnepo api léépo. Api ncée kpisi pin t̄asu. Kei nn̄i, uu Piyee in̄pēe-i p̄olu.

¹¹ Kai Piyee n̄ hemne kuu pēe yé te mēwai ye walē. Kei kuu pēe re: Nkpéni kam yé te mesei ye me. Ulélécaa ye ulélécaatumē tummele uu Erooti anipe-i né lese, uu kō mmē ke Pisuiifi apí péé ne né n̄ la kēmeē né lese.

¹² Ke Piyee uu n̄ yé mmē kēmeē kuu n̄ we, uu Yohani kapi rinyíri n̄ he re Mariki uni Maari kéyo sí. Písoi kulúí ye pēe kei cápínelenle pin kéyóme yáási.

¹³ Kuu n̄ hapo uu kéyo ripoo pepu, unósi keikó unyine kapi ye n̄ sée re Rooti uu sí uké ha yē te wóo lo?

¹⁴Uu Piyee metē ceru. U yé ripoo hánnēle née, uú nya uu mpóonare ne itóó ne kéyo-mē peepo, uú ha re Piyee ye ka un tipoo-pō we.

¹⁵Pepee kei n cápinelē api u maare u isohō torile. Amá uu kéyu mahani ηmaa re mesei ye me. Api re in lē, ukumíri ye ku.

¹⁶Piyee un lē we un tipoo pepu. Kapi n hánnē api u yenu, piipiηe ii nnyiye loni.

¹⁷Uu kunípe ne pi símisi re piké n séélē ápi kape rika ma. Uu kō pi símisi lē ke Upiíma uu kukpaniílee-i u n lése. Uu kō pimáa pi kpá re piké ha Yakupu ne pimáreco picō lē símisi. Kuu lē písimé pi m masí, uu yisi uu kelō féé tómpo.

¹⁸Kai n weesi, ai písóoca pē kecōpe nōkōre hái, api peé m píseine re méye ke Piyee uu lō?

¹⁹Erooti uu peē rinōo he re piké u wéési. Amá api u wéési ápi u yē. Kei kuu peē piméré pē sée uú ne pi túhaane uu re piké pi kō. Uu peē limamáá Yutee keteni-i yisi uú ha Sesaree keteni-i siyáa wai.

Erooti nkpo

²⁰Erooti ye peé ne Tiiri pikó ne Sitōo pikó wólaalenle. Pē api rinōo rise wai re piké ha u yē. Api lē nya uyóopi piméré uwéése Pilasituusi kópóó, api yéntine uú ne kekpeé pi wai piké ha ne u kpurei. Ái méwoo, uyóopi Erooti ketē kémee likó nfaa kapi má.

²¹Keyáa kē kapi yé rinsáne ake tulu. Erooti uú ha umeyóopilape tani uu uriyóopitū kecáa tone uu peé ne pisoí riwúú ne meyá n símisi.

²²Kei ke pisoí api ipakare riwōo re: Ulééca rinōo ye ntí, ái kesoi pipi rikó.

²³Kúu n céri re Ulééca ηmane yeē ipakare te nnya, Upiíma uleecaatume unyine uu kei nní u fapi uu lalei, apapi aa u takai uú ha ne kpi.

²⁴Nléécaasimé nn peē likumúnjé kpe-i kóónú api mpa yei n kom.

²⁵Ke Parinapasi ne Sōoli pōo lē nnya kapi Yerusalem-i pi n tumpo piwai m masí, api yisi api Yohani kapi rinyiri n he re Mariki ne péne apí ne Antiyóosi pele.

13

Parinapasi ne Sōoli ye Nstmē Kecire piyóó ha

¹Antepuye ne pisoí peē Nléécaasimé n céesi ye peē Antiyóosi-pō Ulééca icápine-i wele. Pepee Parinapasi ne Simeyōo kapi ye kō n sée re Uηmóhō ne Sireeni ukó Lusiyuusi ne Manayēeni ne Sōoli. Manayēeni ne Kalilee uyóopi Erooti peē kesē iwá li.

²Keyáa kenyine kapi anōo paasi pin Upiíma ne welu. Nfáasone nn pi maare: Ani Parinapasi ne Sōoli iyaa lese piké pikei pē kam pi m pa wa.

³Kapi pinóopahaa ne piwele m masí, api anípe pikecáa láa apí ne pi tum, api tómpo.

Parinapasi ne Sōoli ye Siipuru-pō we

⁴Nfáasone nn Parinapasi ne Sōoli tum, api Selesii-pō sí api kei kúninōi loni apí ne míni kepáápáá ketē kapi ye n sée re Siipuru sí.

⁵Kapi Salamini n tū api Pisuiifi ayomeyáhaalee-i Nléécaasimé piyóó kápáa. Yohani ye peē pikemé wele un pi líni.

⁶Api míni kepáápáá ketē kē kóónú api tene apí ha Pafóosi tulu. Kei kapi peé ne Usuiifi unyine kapi ye n sée re Paari-Yeesu risáne. Uyē ne metarewai ukó ne antepu nōome le.

⁷Siipuru ketē uyóopi Serikiyuusi Póolusi keyō-i kuú peé we. Uyē ne usohōo piíma le. Uu tíyese api Parinapasi ne Sōoli u séipō re li ripōo u wa re uké Nléécaasimé kō.

⁸Metarewai ukó uyē uu pi m púnseisente un náási re úyukóo uyē úu kape ne Yeeseu kefa tene. Pi ye Mékireki ne urinyiri tuisse re Elimaasi, lelee re metarewai ukó.

⁹Nfáasone ye peē Sōoli kapi ye kō n sée re Pōoli yipaalenle. Kei kuu peē Elimaasi uyē nšone riwii

¹⁰uu u maare: Pō unóome ne uyaaluke nkó. Kuníri kepipi nké, pōo mpa lisone líye n ηmélú. Pō ne wele pan Upiíma simúnjé cire-cire háresi, née yo?

¹¹A nképéni kutu ríca aa kóm. Upiíma yé pō pi aa nyiini aa kō ntunje metéí paa siyáa sinyine. Kei nní lē, kuηmaha aku Elimaasi hila, uu ye toóri toóri un unyine wéési yeē yé u n tóroi.

¹²Ke uyóopi uyē uu lē n yé, uú ne Upiíma kefa tene. Li we re Upiíma kecáa icélaa iyē ne u lonne nšone.

Pōoli ne Parinapasi ye Pisitii ketē-pō Antiyóosi kuyu ha

¹³Pōoli ne upisenco apí Pafóosi-i kúninōi loni apí ne Pamfilii ketē-pō Periki kuyu sí. Yohani uu kei pi yá uu Yerusalem pele.

¹⁴Pōoli ne Parinapasi pōo piketé kei yisi api sōne api Pisitii ketē-pō Antiyóosi kuyu sí. Api kewénteyaa tunjé Pisuiifi kuyomeyáhaalee-i lompo apí tone.

¹⁵Unyine uu isé atelé ne antepuye akó pisoí inípe-i kééni. Kuu pikéé m masí, kuyómeyáhaalee piwéése apí Pōoli ne Parinapasi kémee tum apí ha pi maare: Pimáreco, nōn nnyiine m má nōké ne pisoí ikari rikpáse, nó fe ani nképéni símisi.

¹⁶ Kei ke Pōali uu yisi uu kunīpe sika uu pīsoi séese uu re: Nō Isirayēli pikō ne nō pitōrōo mpī nō Ulélécaa n wuru, ani kutu rica ani kóm!

¹⁷ Isirayēli Uleecaa ye pēe pirōkpure wéele, uu tīyese api kulúti wai, pēé uye-i kapí pēe Esipiti keteni-i ilási n tí. Uu pēé ne unnaŋe kei pi yukuse.

¹⁸ Uu kucesi kóima-i pikecáa paí inḡmē afeŋa.

¹⁹ Uu limemáa mpuri nseēi Kanaa keteni-i kópu uu nsitē cápine uu upīsoi pa re piké n te.

²⁰ Ai lē n we aí ne tulu inḡmē pīle pīle mena ne inḡmē kuwóó kumúŋé.

Uu pēe limemáa pikpēenwai pi he, ai kpási aí ha ne antepu Samuyēli ituŋe tulu.

²¹ Lē memáa, api Ulélécaa piŋe re uké uyóopi pi tí. Kei kuu pēe Pēnyamee kumare ukó, Kiisi uŋmáne Sauuli iyóopi tonse inḡmē afeŋa.

²² Kuu Sauuli iyóopi n lapile, uu Yeseē uŋmáne Tafiti i pa uu re:

Ne nkpéni Yeseē uŋmane Tafiti yeē ne né rinsá yénle. U yeē yé menéla nnéi wa.

²³ Tafiti kepirē kese ke Ulélécaa uu Isirayēli pikō pa re keké pi yoriye yare kuú pēe ní maa re li yé wa. Kēkēe Yeesu.

²⁴ Yeesu uké kelene ní kam, Yohani ye pēe riyóóle uu Isirayēli pikō nnéi símisi re piké piakópe kepire rito piké míni wole.

²⁵ Yohani uké ne upikei ketō n tu, u maa re: Nō músu re néē wóo? Ai néē uyē kani m mé. Uyē ne kepire wemele. Né ám tu ricuruu re ké riŋe ké uanéeri keŋmepi fénnē.

²⁶ Pōali uu kō kpá re: Pimáreco, ntónéi ke Ulélécaa uu nsimé mmú palē uké ne ró yóriye, nō Apiraham sipirē ne nō pitōrōo mpī nō nní Ulélécaa n wuru.

²⁷ Mesei ke Yerusalem pikō ne pipiyóopi api Yeesu ye, ápi kō antepuye nsimé kapi nípa kēwénteyaa kéye n kééni riyíki kó. Amá kapi Yeesu ní kpu, lelee nsimé mmē kēmeē ní we kapi lē wa.

²⁸ Api kō ríka yē, mmē nnya kapi yé u ní kpu, amá pi pēe Pilati piŋe re uké u kpu.

²⁹ Lē kai Nléecaasimé kēmeē Yeesu kecáa n wólaalē kapi lē wa. Api pēe limemáa kunapéékóó kecáa u súise api u kpási api nhóre-i wai.

³⁰ Amá Ulélécaa uu pikpōkpō kēmeē u yukuse.

³¹ Pēpēe hái Kalilee-pō u n sárū api ne Yerusalem sí kuu siyáa kulúti umecire nyíse. Pēpēe kō neni nní upiseérakóó Isirayēli pikō inipee-i.

³² Nsímé Keciŋe mmú ke Ulélécaa uu pēe yekei re u yé pirōkpure pa. Mmē karí ne nō ka.

³³ Mmē kuu nní nkpéni tó pipipirē wa. Li we re u Yeesu nkpō kēmeē yukusele yare kai Ipakare Siyome ritelē lírū kēmeē n wólaalē te:

Póo Kenépipi,
néē neni pó mári.

³⁴ Ulélécaa ye pēe mekeē-me maa re u yé pikpōkpō kēmeē u yukuse úu kape ne píkaí n fóni nnya. Lē kuu Tafiti maa re: Né lisone keciŋe lee aí n fónune nō pa. Tinóo sone kam pēe Tafiti n yekei ye tē.

Lisone keciŋe lee aí ye píkaí n caai kam pēe Tafiti m pane kam nō pane.

³⁵ Lē nnya ke Tafiti uu kō kelō kecō maa re:

Aa yé ŋmurei upólala uké nhóre kēmeē fóni.

³⁶ Tafiti uyē ye pēe uisoi kēmeē Ulélécaa mela wale. Kuu n kpu, api upisaayaha kēmeē u kulesi uu fónu.

³⁷ Amá uyē ke Ulélécaa uu pikpōkpō kēmeē n yukuse úu fóni.

³⁸ Pimáreco, li tu re ani nsone kō te uyeē tīyese kapí ne neni akópe písárei nsimé nō símisi.

³⁹ Uyēe tīyese ke úye uu ye un ne kēfa u n tene, Ulélécaa uu liute akópe u sárei. Moisi isé tí fe iké usoi akópe sárei.

⁴⁰ Lē nnya, ani nóménécíre tí, áni kape tīye lē ke antepuye api piatelé-i n wói liké nō wa. Lelee re:

⁴¹ Nō kupakarecíre pikō mpí,
ani kutu rica ani kóm liké nō riyóo, ani itóó ne mílesi.

Nónnéfáa mmú kēmeē kamí la ké mewai menyine wa ke unyine uu yé un nō n símisi áni yé pakare.

⁴² Ke Pōali ne Parinapasi api kuyómeyáhaalee-i n léepo, api kō pi séi re piké kēwénteyaa kecō pēepō piké nsimé nse mmē písímé pi rikpá.

⁴³ Icapine memáa, Pisuiŋi yíkíyiki kulúti ne pitérj térj pēe Pisuiŋi keyome n yáási api yisi api Pōali ne Parinapasi tiki. Pēe api ikari pi he re ápi kape tīye unyine uké Ulélécaa kēfa kuú ne pi n fénnē nceē kēmeē pi fóm.

⁴⁴ Kai kēwénteyaa kecō kē n tu, li wa yare Antiyóosi kuyu pīsoi nnéi pēe cápine piké Nléecaasimé kó.

⁴⁵ Ke Pisuiŋi api riwúf tē n yé, pikēfa ake tóósi api pēe lē ke Pōali uu n símisi n kesu pin kō u lámisi.

⁴⁶ Pōoli ne Parinapasi api kényu kpáiiise api pi símisi re: Nó kai ne sá re Nléécaasimé nké mefoi tu kelene. Kani nní n n késu non kó nómenécíre ne nfáa teneciré lómiise nnya, tó mese ne mpuri sane pikó-mē m pele.

⁴⁷ Lē ke Upiima uu ró n forii re toké wa ye nni:

Ne pó léselē re a pansē metéi aa isoipuri nnéi n kpáiiilē, pinnéi piké píyulale yē.

⁴⁸ Ke mpuri sane pikó api anóo nyē n kó, ai pi larisi api Upiima nsímé pakare. Pē nnéi ke Ulééca uu ne nfáa teneciré n sée, api ne Yeosu kefa tene.

⁴⁹ Upiima nsímé ye pēe kumúnjé kpe-i keté kē nnéi kecáá kónúnlenē.

⁵⁰ Amá Pisuifi api pinósi yukóo pēe Ulééca n yáasi ne kuyu piwéése tálaankeē api yisi api Pōoli ne Parinapasi piwéékuse kápáá, api piketeni-i pi lakase.

⁵¹ Pōoli ne Parinapasi api yisi api ha kuyu ripoo-pō pinnataai péi-péi api pikuwéé-mē yaapo, ai wai re piakópe aké ne pi riséé. Pōoli ne Parinapasi api yá api Ikoniyoam kuyu-mē tómpo.

⁵² Nfáasone ne mpóonare póon pēe Yeosu pipiretiki pēe Antiyóosi-i ní we yipaalé nsone.

14

Pōoli ne Parinapasi ye Ikoniyoam-pō we

¹ Pōoli ne Parinapasi api kó Ikoniyoam-pō Pisuifi kuyomeyáhaalee loni, api kényu kpáiiise api símisi Pisuifi meyā ne Pikíreki meyā api ηmurei api Yeosu ne kefa tene.

² Amá Pisuifi picó pēe ápi n ηmurei piké ne kefa u tene api mpuri sane pikó tálaankeē re piké Pōoli ne Parinapasi kecáá simúnjé kópe wa.

³ Mpá ne lē, pē ne Ikoniyoam-i tónēle ai siyáa wai. Api itisi ne n símisi pin ne Upiima tálē. Upiima ye pēe rínanje pi hele pin ne mewaisanja ne mepiima wapisi, ai ye nyíse re mesei ke Upiima uu písoi ípéelēe nyíse.

⁴ Kuyu pikó api kei nní kéné meté. Picó re Pisuifi nkó mee wa, picó re pitumē nkó mee wa.

⁵ Pisuifi ne mpuri sane pikó ne kuyu piwéése api pimécire cápine piké Pōoli ne Parinapasi íwe wa piké apare pi tóóke piké pi kó.

⁶ Kai lē Pōoli ne Parinapasi kutu-i n lompó, api músu tímí, api wuru api ha Likayonii keté-pó Lisitiri ne Teripu ayu-i ne akekúri pékesi

⁷ api kei Nsímé Kecire n yóólē.

Pōoli ne Parinapasi ye Lisitiri-pō we

⁸ Lisitiri-pō ke utisi unyine uu pēe we. Háí kapí ne u m mári uu píkaí sónelē. U kékankáláká lē, uu ye pēé n tú.

⁹ Uu pēe Pōoli nsímé kutu n colē. Kei ke Pōoli uu u nyáni nsone uu yénu re nfatene ye u tulaalenē un yé fe uu pélu.

¹⁰ Pōoli uu rinóo cásē uu u maa re: A yisi aa apóna kecáá kecíre nyere. Utisi uu yisi uu cuuni uu nsé kápáá.

¹¹ Ke písoi api Pōoli mewai mē n yé, api kei pikó meyu, Mélikayoniyeē ne pupei re: Piléé ye mesoi sóneme api ne ró leeri.

¹² Api re Parinapasi ye Seusi. Kai nní Pōoli yeē pēe símisi nnya api re uyee Herimeesi.

¹³ Piléé pē kapi ye n sée re Seusi keyo ye pēe wele kuyu ritime-pō. Uléékoó yeē kei pi n nyónse uu anáala mefele toraankeē uu tórikeē uu ne kényo kē tinóno-i hapó, u ne písoi pēe n cápínelē api n náasi piké Parinapasi ne Pōoli nyónse.

¹⁴ Ke Parinapasi ne Pōoli api lē n kó, api pisitukanka céerii ai nyíse re áí ne pi risá, api pēe riwúí tē kecópe sáapo pin cési re:

¹⁵ Nó písoi mpí, yo kani lē wai? Tó ne kó nómenéca sisoipipi lē. Nsímé kecire karí ne nó ka tan nó tee re áni liséré-seré nní nkó riyá. Líwookó ye ni. Ani nómenécíre Ulééca yeē nfáa n te pa. Uyee keté ne keyóme ne mínimaa ne likemeē líkó wa.

¹⁶ U meke-me pirókpure kémee-pō písoi nnéi riyále re piké piméepóla n wai,

¹⁷ mípá ne lē, mesére kuu pēe mewai sone nó wai re ani ne kei u n nyáni. Uu ye keyómecaa-pō ikónē nó heri, liitunje in kó n tu, uu iluke nó he. Uu ye kó liluke-luke nó he uu kó tíyese ani mpóonare yenu.

¹⁸ Mpá ke Pōoli ne Parinapasi api lē m ma, li ne pi papisile api kelene fe api inyónse iyē yulu.

¹⁹ Pisuifi pinyine api Antiyóosi yeē Pisitii-pō ní we ne Ikoniyoam-i yisi api sí, pi ne písoi kulúí api ha kóméine. Api Pōoli apare tóóke re piké u kpu. Api pēe limemáá u pulu api ne kuyu ílúké léépo, pin músu re u kpule.

²⁰ Amá ke Yeosu pipiretiki api ukekúri ní cápínepo, uu yisi uu kuyu sí. Kai kóso n weesi, u ne Parinapasi api Teripu kuyu tómpo.

Pōoli ne Parinapasi ye Sirii keteni-i Antiyóosi kuyu pēle

²¹ Pɔɔli ne Parinapasi api Teripu kuyu-i Nsimé Kecire yóó, písoi meyā api Yeesu tiki. Api pɛɛ limemáa yisi api Lisitiri ne Ikoniyam ne Antiyóosi yɛ Pisitii-ɔɔ ní we pɛɛ.

²² Kapi kei n tuipo, api Yeesu pipiretiki pɛɛ kei n we ikari kpáse re piké n ηmósópulɛ. Api ye kɔ pi maa re pi yé íwe píima li piké kelene Ulélécaa iyóopi kémɛɛ lompo.

²³ Pɔɔli ne Parinapasi api mɔ́pá Ulélécaa icápine iye-i piwéése tonsente. Pi ne pɛ́ api anóɔ paasi api keyóme yáasi api pɛɛ limemáa pi kpísi api Upiima kapi ne kefa n tene anipe-i wai.

²⁴ Ke Pɔɔli ne Parinapasi api kei Pisitii keté ke-i n yisi, api Pamfilii kekó-mɛ loni.

²⁵ Api Periki-ɔɔ Nléécaasimé písoi símisi, api kei yisi api Atalii támɔ.

²⁶ Kei kapi pɛɛ kúninói ló api ne Sirii keté-ɔɔ Antiyóosi sí. Kei kapi pɛɛ Ulélécaa anipe-i pi wa api u welu re uké ípɛɛléɛ pi nyíse piké fe piké pipikɛi wa yare kapi nní n wa.

²⁷ Kapi Antiyóosi kei n tuipo, api Ulélécaa icápine pikó cápine, api lé nnéi ke Ulélécaa uú ne pɛ́ tintiki uu wai pi keeni, ne lé kuu n tíyese mpuri sane pikó ɔ́ɔ kɔ Yeesu ne kefa tene.

²⁸ Pɔɔli ne Parinapasi api Yeesu pipiretiki kémɛɛ tone siyáa kultíi.

15

Yerusalem icápine

¹ Kiri si pikó pinyine api keyáa kenyine Yutee keté-ɔɔ yisi api Antiyóosi sí, api ha Kiri si pikó picɔ maa re: Nansá n kérii yare ke Moisi isé ii m pise, áni yé píyulale yɛ.

² Pɔɔli ne Parinapasi api pi kesu, ikenene píima inyine ii likécáa pikɛɔpɛ leeri. Api símisi aí tone re Pɔɔli ne Parinapasi ne pinyine picɔ piké Yerusalem ha, pi ne pitume ne piwéése piké ha kesé nsímé mmɛ tipái.

³ Ulélécaa icápine pikó api pikécáa paí api ne ncée tiki. Api Fenisii ne Samarii sité-mɛ tiki, api lé ke mpuri sane pikó api Upiima rintiki písoi símisi. Nsimé mmɛ nn Kiri si pikó nnéi larisi hái.

⁴ Kapi Yerusalem n tuipo, Ulélécaa icápine pikó ne pipiwéése ne pitume pɛɛ pi yási. Api Yerusalem pikó pɛ́ símisi lé nnéi ke Ulélécaa uú ne pi rintiki uú ne wai.

⁵ Amá Pifarisi pinyine pɛɛ Yeesu ne kefa n tene api pɛɛ yisi api re: Li pise re mpuri sane pikó pɛɛ Yeesu ne kefa n tene piké kérii tlasí, piké kɔ Moisi isé ritiki.

⁶ Pitume ne piwéése api cápine re piké nsímé mmɛ tipái.

⁷ Kapi nsímé n pásaine ai náɔai memáa ke Piyɛɛ uu pɛɛ rinóɔ yási, uu re: Pimárecɔ, nórínécúruu ye yenle re ái neni-mɛ ke Ulélécaa uu nókenécɔpɛ nké-i né wée re kɛ mpuri sane pikó Nsimé Kecire riyóó piké nnénó-i n kó, piké kɔ ne kefa n tene.

⁸ Ulélécaa yɛɛ nyu léɛɛ písoi sifa-i ní we. Uyɛɛ kɔ pɛ́ Unfaasone he yare kuu tó n he mecɔ. U lé nyísele re pɛ́ ne kɔ panselɛ upisoi.

⁹ Uu tó ne pɛ́ kecɔpɛ kóólene. Lé nnya kuu pinfatene nnya piakij heere aa funi.

¹⁰ Yo nnya kani nkpéni Ulélécaa peikeɛ nóké yé, non ncóni ke úka uu hái pirósáa-i-mɛ ne tó-i n fe uké ní cɔ Yeesu pipiretiki nyikiselɛ?

¹¹ Amá Upiima Yeesu ípɛɛléɛ nnya karí ne kefa tene re tó ne kɔ pimécɔ píyulale yenle.

¹² Pɛɛɛɛ n cápinelɛ nnéi api séé keu, api pɛɛ Parinapasi ne Pɔɔli kutu n calɛ pin mewaisaɔa ne mewai píima ke Ulélécaa uú ne pi rintiki uu mpuri sane pikó kecɔpɛ wapisi keenkɛɛ.

¹³ Kapi písímé ní masí, Yakupu uu rinóɔ yósu uu re: Ani kutu né rico, pimárecɔ.

¹⁴ Símsá ye ró símisilɛ lé ke Ulélécaa ricuruu uu hái mekɛɛ-me mpuri sane pikó kecɔpɛ umpuri kuu n te n wée.

¹⁵ Antepuyɛ anóɔ kai lé titiki yare kai n wólaalɛ. Li wólaalɛ te:

¹⁶ Lé memáa, ne Tafiti keyɔ keɛ n fori yukusene, am ncaai nnéi nyóonse.

Né pimóme ke pɛse.

¹⁷ Kei ke písoi tɔɔɔ api yé pɛɛ né Upiima wéési. Léɛɛ isoipuri nnéi kam n sée re iké pansɛ iné kó. Né Upiima rinóɔ ye tɛ,

¹⁸ Néɛ tíyese ke písoi api hái mekɛɛ-me mewai mɛ ceri.

¹⁹ Lé nnya ke né Yakupu, am músu re ári ncée má tóké mpuri sane pikó pɛɛ pimécire Ulélécaa ní pa Pisuífi isé rinyikise.

²⁰ Amá tóké pi wáipɔ ari pi símisi re ápi kape ye inyóonsesare li. I tó kémɛɛ ikpérinkpɛkóó le. Piké pimécire tí, api ye sóonne yare ke isé ii m pise. Api kape ye isɛɛ kápi rimpá li, ápi kape ye kɔ ménye li.

²¹ Káí pɛɛ mekɛɛ ní we, písoi yɛɛ pɛɛ mɔ́pá kuyu kúye-i Moisi isé riyóóle, api ye kɔ mɔ́pá kewéntɛyaa kéye ketúnɛ kuyómeyáhaalee-i i keeni.

Títelɛ tɛ kapi Kiri si pikó pɛɛ ápi Pisuífi n wáipɔ

²² Pitume ne piwéése ne Uléléca icápine pikó nnéí api yénu re li nyam te piké pikεcαpe písoi lese piké Póoli ne Parinapasi ritikise piké ne Antiyoosi pi tú. Kei kapi pεe Yuuti kapi ye kα n sée re Parisapasi ne Silasi lese. Pipicα ye pεe pi waiselenle rísonε.

²³ Pianipe-i kapi rítelε tē wa. Pi rikεmee wói re:

Tó nópimáreco, pitume ne piwéése, to nó pimáreco, nó ye áni nní Pisuifi non Antiyoosi-pα ne Sirii ne Silisii keteni-i we yáasi rísonε.

²⁴ To kō te písoi pinyine ye kerόμεe nté yisipα api nó leεpα, api pinsímé kémeε nóanépó caaise api kα nósinéwuu taise. Ani kō te ái tō pi tumpα.

²⁵ Lε nnya kari kómεine re li nyam te toké písoi lese toké pirómáreco lala Parinapasi ne Póoli ritikise toké ne nókenεmee pi tumpα.

²⁶ Parinapasi ne Póoli ápi nkpα iwame wa Upiima Yeesu Kirisi pikei kapi n wai nnya.

²⁷ To Yuuti ne Silasi nókenεmee tumpα re piké ne pinnα nsímé mmē kari n wói nó símisi.

²⁸ Li we re to ne Nfáasone ye yē te ái nyam te toké ncōni féé nnyine méwoo nó rinyikise ái kα lé kai pise.

²⁹ Leleε ne n sá re toké nó pise ye nní: Ani kape ye inyónsesare néε ménye néε isare kápi rimpá piké ménye lese li. Ani kα nómenécire tí, ani ye sóonne yare ke isé ii m pise. To memáreco ne kefa keεe nó yáasi!

³⁰ Póoli ne Parinapasi ne Yuuti ne Silasi api yisi api Antiyoosi tómpα. Kapi n hápα, api kei piyómeyáhaa nnéí cápine api rítelε tē pi pa.

³¹ Kapi pinnéí keyu-i ri n kēē, ai mpá úye ikari waise ai kα piakih ninjukuse.

³² Yuuti ne Silasi ricuruu ye pεe antepuye le. Api nsímé nsímé Antiyoosi pikó símaankeε api ne ikari pi kpáse re piké ne nfatene n ηmóópúle.

³³ Api kei siyáa sinyine wai. Pimáreco api pεe limemáá pi yá api pεpεe pi n tumpα kémeε pεεε ne piripα.

³⁴ [Amá Silasi póo re u ye kei tone.]

³⁵ Póoli ne Parinapasi póo ha Antiyoosi-i tone, pi ne picα pinyine pin písoi céési pin kα Upiima nsímé kecirε yóólε.

Póoli ne Parinapasi pitumne

³⁶ Kapi Antiyoosi-i n tónε ai siyáa wai, Póoli uu Parinapasi maa re piké siló sē nnéí kapi Upiima nsímé ne rinkóónú pεεε piké ha yē te iye ke Yeesu pikó api kei we.

³⁷ Parinapasi uu n la uké ne Yohani kapi rinyiri n he re Mariki ripéne.

³⁸ Amá Póoli póo yúlu re ápi kape kα nképni pikpiké u rikpá uké pi ritiki, li we re u pεε mefoi hái Pamfilii-pα pi ηmeriyεle úu pi ritiki piké ha ne pipikei ketα tu.

³⁹ Ai wai re li Póoli ne Parinapasi símaase, hái ápi ne likecáá tútumne. Parinapasi uu Mariki kpisi api kúninói loni api Siipuru tómpα.

⁴⁰ Póoli póo Silasi kuséncα wée, Yeesu pikó ápi ne pi welu re Uléléca uké pi sarumpα. Api pεε ncée kpisi api tómpα.

⁴¹ Api Sirii ne Silisii sitē kuwéé-mē tiki, pin Uléléca icápine ηmóópúselε te iké Uléléca ncee kémeε papisi.

16

Timotee ye Póoli ne Silasi sarú

¹ Póoli uu yisi uu Teripu sí, uu kα Lisitiri tulu. Yeesu upiretiki unyine ye pεε kei wele api u séi re Timotee. Uni ye Usuifi le un kα Kirisi ne kefa tenelē. Amá usáa pō ne Ukireki le.

² Yeesu pikó pεε Lisitiri ne Ikoniyom-pα n we ye pinsímé kémeε u pakarentele hái.

³ Ai Póoli ripóo wai re uké kuséncα u wée. Uu u kpisi uu Pisuifi pεε kei-pα kapi n sí n we nnya u ké. Pinnéí ye pεε nyule re usáa ye Ukireki le.

⁴ Kapi n tásu, ayu kémeε kapi ritiki. Api ye lé ne lé ke pitume ne piwéése api Yerusalem-pα n símisi áf tone Kirisi pikó pεε kei n we téjse. Api kα pi maa re piké ye likecáá sóne.

⁵ Uléléca icápine pikó api pεε ne nfatene ne kéyu n sí pin kα mpá keweesi kéye kulú kpalé.

Póoli ye Turowaasi-pα méyene menyine ye

⁶ Nfáasone rín Póoli ne upicα ncée he re piké Asii sitē kecáá Nléécaasímé riyóó. Lε nnya kapi Firisii ne Kalasii sitē-mē titéj.

⁷ Kapi ne Miisii ketē tírkα, api Pitinii kekó-mē pihápe peeni. Amá Yeesu Nfáasone rín linceε pi he.

⁸ Api mese Miisii kei tikipα ápi ne Turowaasi sí. Kei ye áninói kenye re le.

⁹ Kei kai kesine Póoli méyene menyine nyise: Masetuwaani ukó unyine kuu yé un nyenu un u welu re uké risuúlu uké pikuyu-mē titikipα uké pi yoriye.

¹⁰ Póoli meyene mē memáá, ari pεé n la toké Masetuwaani ketē ha. Li we re to picére masile re Uléléca ye ró sée re toké ha Nsímé Kεcirε kei pikó símisi.

Liiti ye Filipu kuyu-i ne Uptima kefa tene

¹¹ Ari Turowaasi-i kúninai loni ari ne míni kepáapáá ketē kapi ye n sée re Samotirasi-mē n sairilē. Ai koso weesi, ari Neyapolisi-mē tómpo.

¹² Ari kei yisi ari Filipu tómpo. Masetuwaani ketē kuyu fói ye kpē kelō ke-i. Rōm pikō n-yaōpinaje ketē ye ke. Tō kei siyáa sinyine wale.

¹³ Ari kewéntyaa tunē kuyu iyaa leepō ari nkói-mē sī, kei kari m músu yare Pisui fi yee cápine api keyómē yáasi. Kari n hápō ari kei pinósi leepō pin cápinelē, ari tone ari Nléécaasimé pi símisi.

¹⁴ Pi ye pinósi pē use sée re Liiti. U pē Ulélécaa likō lalē. Tiyatiiri kuyu kuu léeri. Asánjáa wéé nyaii kecire kuu yáí. Kuu kutu ró n cālē, Upiima uu mesōho u he uké ne Pōoli nsímé kō.

¹⁵ Ari u ne ukeyō pikō nnéí míni wole. Uu pē kusáne ró séi uu ró maa re: Nōn mesei n yē te ne Upiima ne kefa tene, ani kenéyo lomme aní tone! Utú ne kéyu ró mahani, ari mese ηmurei.

Pi Filipu-pō Pōoli ne Silasi akpanii wa

¹⁶ Keyáa kenyine kari keyómeyáhaa-i sī ari ne ukpére keikō unyine sáne. U aníri héesile uu ye ne lelece kóso-pō n waine yenu. Lipikei pē pin upiyote siwóo wai rísone.

¹⁷ Kei kuu yisi uu tō ne Pōoli n tikilē un cáái re: Písoi mpí ye Ulélécaa yee nípá yo kecáá n tū pikeikō le. Ncée mee ye n yóriye kapi nní nō nyíse!

¹⁸ Uu lē n wai aí ne siyáa kónú. Ai Pōoli pelu uu ukpére uyē-mē panserō, uu kuníri kpee u n tikilē maa re: Ne Yeesu Kirisi rinyiri kémeē, ne rinóo pó he re a ukpére nkó kémeē le. Aku mese ne mese lelu.

¹⁹ Ke ukpére keikō uyē piyote api n yē te pikulaa ye lē tenele, api Pōoli ne Silasi kényáala-i tini apí ne kuyu piwéése leepō.

²⁰ Apí ne Rōm pikō pitúhaane-i pi tómpo apí ha re: Písuifi mpí pēe rícakoi ne kuróyu lomme.

²¹ Pi wela pin inyékii inyine ró céési. Ncée rín kō we re tō Rōm pikō táké i ηmurei néé táké i ritiki.

²² Tiwúí tē ari ne Pōoli ne Silasi wóosi rísone. Pitúhaane api rinóo he re pike Pōoli ne Silasi ilú mahā piké iséí pi sútúkee.

²³ Kapi lē pi n fápíi, api kukpaniilee pi tani api kuuméré rinóo he re uké pi m mé rísone.

²⁴ Kapi lē uyē ní ma, uyē uu kémeē-mempō keleepi kenyine-i pi wai uu piana ne anakule toraankeē.

²⁵ Kai kesinecō kumúnjē n tu, Pōoli ne Silasi api yisi api keyómē n yáasi pin yom pin Ulélécaa pakarente, pikpaniikō picō pin kutu pi cālē.

²⁶ Kei nní, ketē ake piyérna loni, ai kukpaniilee rikui tiŋa-tiŋa. Ai ihánaa nnéí mese ne mese hánnente ai pikpaniikō akpanii nnéí fénnente.

²⁷ Ke uméré utú ha n yisi uu yénu re kukpaniilee ihánaa nnéí ye hánnentelenle, uu ritéhe kpeúme uké umécire kpu, un músu re pikpaniikō ye ηméherelele api wúrunkēe.

²⁸ Pōoli uu pēe unnaŋe nnéí ne cáái re: Kape líka mepócire wa, tōo mpí nté ntónéí.

²⁹ Kei ke uméré uu pēe re pike nna u riteéle. Kapi u riritééle, utú ne keleepi kemēe-pō n tósu, utú ne iwame n terii utú ha ne Pōoli ne Silasi keyu-i wúla.

³⁰ Uu pi lesepō uu pi pise re: Yo kai pise re ké wa ké ne piyulale yē, pinésáa?

³¹ Apí u pēse re: A Upiima Yeesu ne kefa tene, pó piyulale yē, nō ne kepóyo pikō.

³² Api pēe u ne ukeyō pikō nnéí Upiima nsímé yóo.

³³ Uméré uyē uu kesine ké cire pi kpisi utú ha piitoi pi heere. Lē memáa, Pōoli ne Silasi api u ne ukeyō pikō nnéí míni wole.

³⁴ Utú ne Pōoli ne Silasi ukeyō sī utú ha kusáne pi wai. U ne ukeyō pikō nnéí akij aa níŋesi re pi ne Ulélécaa kefa tene nnya.

³⁵ Kai n weesi, Rōm pikō pitúhaane api pikawe tum te pike ha uméré maa re uké Pōoli ne Silasi riyápo.

³⁶ Uyē uu yisi utú ha Pōoli símisi re Rōm pikō pitúhaane ye maa re uké akpanii kémeē pi lese. Lē nnya, pike nképni léepō pike nkínŋine-i ní we.

³⁷ Kei ke Pōoli uu pikawe pē maa re: Kutúhaaneciré kapi riwúí kémeē ne iséí ró káii apí ha ró hánesi, tán kō ne pimécō Rōm pikō. Pi nképni lalē pike kō meyaa tō riyápo, néé iye? Aí yé lē wa! Pike piricuruu kam pike ró lésepō.

³⁸ Pikawe pē apí ne anōo nyē pele apí ha Rōm pikō pitúhaane símisi. Kapi n kō te Pōoli ne Silasi ye Rōm keté pikō le, iwame ii pi loni.

³⁹ Api pēe piricuruu sī, apí ha re pē kái ne kpu. Api kukpaniilee-i Pōoli ne Silasi lesepō api pi suúluse re pike kuyu-i le.

⁴⁰ Ke Pōoli ne Silasi api kukpaniilee kpe-i n léepō, Liiti keyō wáa ka kelene. Kapi kei Yeesu pikō n yé, api kō ikari pē kpáse api pēe yisi api ncée kpísi api tómpo.

17

Poali ne Silasi ye Tesaloniki-pa we

¹ Kapi Liiti keyo-i n yisi, api Amfipoliisi ne Apolonii cəpu api ne Tesaloniki tulu. Pisuiifi ye kuyoméyáhaalee mále.

² Pəoli uu kei hapə yarə kuu ye n wa, u ne pəpəe kei n we pin yó. Uu siwənteyaa sitaani nəɽsənə

³ uú ne Nléécaasimé kémeə pi céəsi uu kə pi nyíse re uyē ke Ulééca uu n wée ye íwe píima meluke mále, uké pəe kə pikpəkpə kémeə yisi. Uu kə kpá re: Yeosu kam nó n tee yeə nní Kirisi.

⁴ Pəpəe kutu u n cəlé kémeə, pinyine api ne nsímé mmē kefa tənə, api Pəoli ne Silasi tiki. Ai kə ne Pikireki meyə pəe Ulééca n yáási péne ne pəé ne pinósi yukəó kulú.

⁵ Kei ke Pisuiifi kefa aké tóosi api ha siwaiyule sinyine kósi api ne kuyu n lémaale. Api kə yisi api Yasə keyo-i Pəoli ne Silasi piwélaa sí, pin músu re pin pi n tí, piké ha ne riwú kímee pi túhaane.

⁶ Kapi pi m paa, api pəe Yasə ne Yeosu pikó picə cəpii api ne kuyu pitúhaane leəpə pin cáá re: Písoi mpí pəe ketē nnéi cəkai. Pi kə kerómee nté tuimele.

⁷ Yasə uu pi yósu pin ukeyo-i we! Api Rom uyəopi isé waiselē. Pi pólólē te unyine ucə ye we, api ye u séi re Yeosu. Te uyē uyəopi wéése.

⁸ Anó nyē aa riwú tí ne kuyu piwéése cəɽ meykíyiki.

⁹ Api Yasə ne upicə riwóme ké api hééle api kelenə pi yá.

Poali ne Silasi ye Peeree-i we

¹⁰ Kai kesine n wa, Yeosu pikó api Pəoli ne Silasi Peeree-mē təɽsə. Ke pē api Peeree-i n tuipə, api ne Pisuiifi kuyoméyáhaalee n sairilē.

¹¹ Pisuiifi pəe kei n we isoi ye nyamle ai tósu Tesaloniki pikó ikó. Api kefa kesə ne Nléécaasimé yósu, api ye mpá keyáa kéye Ulééca ritelé kééni piké yé te mmē kapi nní pi n símisi ye məsei lé.

¹² Pimeyə pəe Yeosu ne kefa tənə, aí ne Pikireki péne, pinósi yukəó ne pitisi kulú.

¹³ Amá ke Pisuiifi pəe Tesaloniki-pa n we api n kó te Pəoli ye kə Peeree-pə Nléécaasimé yóólē, api yisi api sí api ha písoi tálaankeə api Pəoli kápáa.

¹⁴ Kei ke Yeosu pikó api Pəoli mínimaa kuwéé-mē təɽsə, Silasi ne Timotee pəo kei tone.

¹⁵ Pəpəe Pəoli n sárū ye ne Ateeni u tule api kelenə pəese. Pəoli uu pi páá re piké ha Silasi ne Timotee símisi re piké mekeə u leəpə.

Poali ye Ateeni-i we

¹⁶ Ke Pəoli uu Ateeni-i n we un Silasi ne Timotee mé, uu yénu re piléé ncəpuri ye kuyu yipaaenle. Uripə ari meykíyiki caai.

¹⁷ Lé nnya, u ne Pisuiifi ne pəpəe Ulééca n wuru api ye pəe kuyoméyáhaalee-i n yó. Mpá keyáa kéye kuu ye un píye kéyáala-i n leəpə, u ne pē api líkecáa n yó.

¹⁸ Məfine simúné sinyine pikó kapi ye sée re Epikuriye ne Sitoyisiye. Pəoli ne simúné sē pikpəe yeə kə yóale. Api ye pəe re: Uwóócəni nkó ye mpí re íye neé? Pícə api re: Lí nkpáni yarə piléé sanə pinyine nsímé kuu símisi. Məsei, Yeosu Nsímé Kəcire ke Pəoli uú pəe yóólē un kə yóólē te pikpəkpə yé kam api yisi.

¹⁹ Kei kapi pəe u kpísi api ne kecəpina kē kapi ye n sée re Areyopaasi sí api re: A icélaa fale iyē kaá ne ní ka ró símisi təké kó nké!

²⁰ Mesére kaa nsímé ceréməpəne nnyine ró símisi. Tə neni lalə təké likemee ripéré təké nsonə ye.

²¹ Meykíyiki ke Ateeni pikó nnéi ne písəne pəe kuyu-i n we api ye mpá kəweesi kéye n tú pin nfəle meə ní ka símisi néə pin kutu n cəlé. Api lé məmáa líkeikéi líka líca má.

²² Pəoli uu yisi uu pikəyu-i nyere uu re: Ne ye tē nó Ateeni pikó, nə meykíyiki piléényóonse lalə hái.

²³ Ne nókunéyu-i nyéire am nósínényóonse yénti. Kei ricuruu kam ne kényóonse kényine-i ye lín wəlaalē te: Ulééca unyine kári n nyu. Ulééca uyē kani nní n yáási áni kə pəe u nyu kam la ké nó céreise.

²⁴ Ulééca uyē ketē ne keyómə ne kekemee líkə wa. Uyē Upiima ketē ne keyómecaa-pə. Uu awosoo ke písoi api n wa kémeə sói.

²⁵ Líka mpuri aí u párilē kesoiipi kəké ne u m pasii un le yarə linyine ye u cəɽlé. Uyē ye mpá úye nfáa ne mpá yo nnéi leé ketē kecáa n we he.

²⁶ Usoi use kuu məfoi wa, uú ne u tiki uú ne písoi nnéi wai re piké ketē nnéi kecáa fine. Uu itunə pi kériine uu kə ketē kapi yé n fine pi həne.

²⁷ U lé wale re písoi piké fe piké u wéəsi, mpá pin n cariinkeə, in n la pi yé ha ne u yē. Amá meykíyiki mmé, Ulééca úu tó úka ne ketaa we.

²⁸ Uyee ye nfáa ró he, uyee ko t́yese kari ńpá yo wai t́n ko we. Lē ke ńpinéyómeni pinyine apí maa re: T́ó ne ko Ulélécaa sipipi le.

²⁹ Kari nní usipipi nnya, ári yé fe toké musí re u we yarē wura née nwóóweni née riparē ke kesoipipi aké ne kemēsōhō ne kekemúnjé ní serí re liké n nyamí.

³⁰ Písoi ye pēe kunjmaha-i wele pin ne lē nnéi wai. Ulélécaa úu kunjmaha kumúnjé kpé kpísi uké ne linyine wa. Amá nkpéni kuu sisoipipi nnéi séi re sin ye-í wē, síkē mēfine conse.

³¹ Li we re u keyáa ké kuu písoi nnéi ne aseí n túhaane piyekēi masile, uu ko uyee itúhaane ní tonene piwée másu. Píkəpəko kémeē kuu liute yukuse úu ne ńpá úye nyíse re uyé kuu itúhaane tí.

³² Kapi n kó Pəoli un píkəpəko kémeē piyíse nsímé símisi, picə api u sénnyi, picə api re: Mecə mecə kari yé ha mpósímé mmē kutu ríco.

³³ Pəoli uu pēe pí yá uu t́mpə.

³⁴ Mpá ne lē, picə ye ne u konle api n̄murei apí ne kefa tene: Pēpēe nní Areyopaasi kecápine uwéése use kapi ye n sée re Teniisi ne unósi unyine kapi ye n sée re Tamariisi ne picə picə.

18

Pəoli ye Korenti-pə we

¹ Pəoli uu limemáa Ateeni-i yisi uu Korenti sí.

² Kei kuu Usuifi unyine kapi ye n sée re Akilasi ne risáne. Pənti keteni-i kapi u mari. Italií keté kuú pēe lē leeri ne uunəsi Pirisili re uyóopi wéése Kulooti ye rinóo he re Pisuifi nnéi piké Róm keteni-i le nnya. Pəoli uu yisi uu pí ləpə.

³ Pi pēe kesé pikónəfukei le. Kapi nní piké píse n wai nnya, uu pikeméé tone api pēe kesé n keisi.

⁴ Mpá kewénteyaa ketúnjé kéye ke Pəoli uu ye Pisuifi kuyomeyáhaalee-i ne Pisuifi ne Pikireki n tú, un náasi piké kó piké unkó n̄murei.

⁵ Ke Silasi ne Timotee api Masetuwaani keté-pə n yisime api Korenti-i Pəoli ləeri kuu pēe meyíkíyiki Nsímé Kecire piyóó ne kutu ríco, un Pisuifi nyíselé te Yeesu yeē usoi uyé ke Ulélécaa uu n wéé.

⁶ Ke Pisuifi apí ne u n kénene pin ko u lámisi nnya, uu uilú kuu n tanaalé nkonjo pikuwéé-mē péipə uu pi maa re ńó kaí ne tenene. Nən m pə, ńó ńmenécíre fóm, ái née linyine wa. Mpuri sané pikó-mē kam nkpéni nnéi lē t́su.

⁷ Kuu pikekúri kei n yisi, uu ne utisi unyine kapi ye n sée re Tituusi Yusituusi keyə n t́su. Tituusi ye Ulélécaa pakarelenle, ukeyə ken ko Pisuifi kuyomeyáhaalee kekúri we.

⁸ Kirisipuusi ye pēe kuyómeyáhaalee uwéése le. U ne ukeyə pikó nnéi api Upíima ne kefa tene. Korenti pikó meyá pēe Pəoli nsímé n kó ṕó ko Upíima ne kefa tene. Pəoli uu míni pí wole.

⁹ Pəoli uu kesine kenyine keláré-i yénu Upíima un ne u símisi re: Iwame íi kapē ṕó wa. A nsímé ne ríhádópú. Kapē riséé!

¹⁰ Ne kepákúri wele. Úka úu fené uké ṕó rícoj, li we re pinésoi ye kuyu kpe-i kulúí wele.

¹¹ Lē nnya ke Pəoli uu kei kunjmə kuse ne kuwélé tónē uu písoi Nléécaasímé céési.

¹² Kumúnjé kpe-i ke Róm ukó Kaliyóo uu pēe Akayii keteni-i iyóopi n tú ke Pisuifi api rinóo rise wa, apí yisi apí Pəoli kecáa nyere, apí u tíni apí ne pitúhaane sí.

¹³ Apí ha Kaliyóo maa re: Utisi nkó yeē náasi re písoi piké unkó kó piké ye meyáhaa féé menyine meē áme isé n t́kilé Ulélécaa yáasi.

¹⁴ Pəoli uu re uké rinóo yosi, ái ne sá Kaliyóo ricuruu uu pí pese re: Ńó Pisuifi, in pēe re piyaa née mewai kópe menyine kuu wa kaní ne né u ka, né pēe n̄njesi am kutu nó cə yarē kai m píse.

¹⁵ Amá in anólempi née anyíri née nórínécúruu isé kecáa íkējane, ńó yé mmē ceri ani wai. Am la ké lē ye mpuri itúhaane lí!

¹⁶ Kei kuu pēe ketúhaane ke-i pí lakase.

¹⁷ Pinnéi apí pēe kuyómeyáhaalee uwéése Sositēni tíni apí ketúhaane ke-i ipépi u loni. Mpá ne lē, ái nkpáni uyóopi Kaliyóo méka wa.

Pəoli mepēle Antiyóosi-pə

¹⁸ Pəoli uu ko Korenti-i Yeesu pikó kémeē ketónē kpá ai siyáa kóónú. Uu limemáa pí yá u ne Pirisili ne Akilasi apí kúninoi loni pin ne Sirii keté t́su. Piké kelene n t́mpə, Pəoli ye pēe Senikireesi-pə uriyu rikoósi, rinóo kuu Ulélécaa n yekei kecáa nnya.

¹⁹ Apí Efeesi t́upə, Pəoli uu kei upisenəo yá. Uu Pisuifi kuyomeyáhaalee loni u ne Pisuifi apí kei n yóí.

²⁰ Pē apí u píse re uké siyáa sinyine pikekúri tone.

²¹ Amá úu n̄murei, uu pēe pí pese re: [Li píse re ké ha anyá nnyé nyee nní ní weme Yerusalem-pə lí]. Ulélécaa un n la, né ńkenémēe pēeme. Uu pēe kúninoi Efeesi-i loni uu t́mpə.

²² Kuú ha Sesaree-pò ní suí, Yerusalem kuú ne risairi uu ha piyómeyáhaa yáási uu pɛɛ kelene Antiyoosi sí.

²³ Uu kei tone ai siyáa wai, uu pɛɛ Kalasii ne Firisii sitê-mê tiki un Yeesu pikó nnéí pɛɛ kei ní we ikari kpáselê te piké ne nfatene n ñmóópúlê.

Apoloosi pikei kuu Efɛɛsi ne Korɛnti-i n wa

²⁴ Usuiifi unyine yeɛ we api ye u séi re Apoloosi. Alekisantiri-pò kapi u mari. U nsímé nyule rísonɛ un kò Nléécaasimé atelɛ nyu áí nkáripí. Uu keyáa yisi uu Efɛɛsi sí.

²⁵ U Upiíma nsímé nyule rísonɛ, un Yeesu nkó céési un kò símisi téí-téí yare lɛ kai n wólaalɛ. Amá lɛ ke Yohani uu písoi míni n wóle ñmanɛ kecáá kuu nyu.

²⁶ Uu kuyómeyáhaalee-i lompò uu ne uripòò n símisi. Ke Pirisili ne Akilasi api lɛ n kò un símisi, api u séi apí ne pikeyo sí apí ha Ulélécaa ncee u kpáiiise téí-téí.

²⁷ Uu pɛɛ limemáá re u la uké Akayii ketê-mê ha. Piyómeyáhaa api u ñmóópúse, api kò kei-pò pikó rítelɛ wólu re un n hapò, piké memáreco rísonɛ u yosi. Kuu kei n tuipo, pɛ nnéí ke Ulélécaa uu ípɛelɛ n nyíse apí ne Yeesu kefa tene kuu yóriye áí kumúnjé má.

²⁸ U ye pɛɛ keyu rikpáiiise uu nípá úye keyu-i Pisuiifi nsímé késu, uu ne Nléécaasimé atelɛ tiki uu pi cereise re Yeesu ke Ulélécaa uu wée.

19

Pòoli ye Efɛɛsi-i we

¹ Kumúnjé kpe-i ke Apoloosi uu pɛɛ Korɛnti-i ní we, Pòoli ye pɛɛ yisile uu Asii ayope silò lóó uu Efɛɛsi sí, uu kei Yeesu pipiretikí pinyine yeɛnu.

² Uu pi pise re: Kani Yeesu ne kefa n tene, Ulélécaa ye Nfáasonɛ nó heɛ? Api u pese re: Ticuruu ári Nfáasonɛ nkó ríka komaalɛ.

³ Uu kò pipise pi kpá re: Míni méye mpuri kapi pɛɛ nó wóle? Api re Yohani meni kuu písoi n wóle kapi ró wóle.

⁴ Pòoli uu pɛɛ pi maa re: Pɛpɛɛ n ñmurei re pi yé mɛfine conse ke Yohani uu ye pɛɛ míni wole. Uu ye kò Isirayɛli pikó maa re piké Yeesu yeɛ masí ukepire n sónti ne kefa tene.

⁵ Ke pipiretikí pɛ api anò nyé n kò, api týese api Upiíma Yeesu rinyiri ne míni pi wole.

⁶ Pòoli uu anípe pikecáá láa, Nfáasonɛ nn pikecáá súiri. Api pɛɛ meyu mpehé mpehé písímé loni pin kò ne Ulélécaa rinyiri písoi símisi.

⁷ Pinnéí ye pɛɛ wale pitisi kefi ne pité.

⁸ Pòoli uu kuyómeyáhaalee-i lompò, uu keyu kpáiiise uu iware itaani ne Ulélécaa iyòopi kecáá pi símisi cáká-cáká re piké kò.

⁹ Amá pinyine pòon pɛɛ yúlu re ápi ne kefa tenene, pin kò Upiíma icélaa iyê tiwúú kémɛɛ sɛnnyi pin lámisi. Pòoli uu mese upipiretikí kpísi uu ne kei nyosó, uu ye pɛɛ nípá keyáa kéye utisi unyine kapi ye n sée re Tiranuusi ripoo-i isúkuli kémɛɛ pi n céési.

¹⁰ Ai wai ñmê ité ne iriyu. Lelɛ týese ke Pisuiifi ne Pikirekí nnéí pɛɛ Asii keteni-i ní we api Upiíma nsímé kò.

Sefa piñmánɛ kecáá nstímé

¹¹ Ulélécaa ye pɛɛ kumúnjé kpe-i Pòoli ne ritikile uu ne mɛwaisanɔa wapisi.

¹² Lɛ ai týese ricuruu písoi api ye ilú ne sinírípi sɛɛ Pòoli riíca kpísi apí ha pitóikó kecáá láa, api pélu, aníri aa kò lelu.

¹³ Kei ke Pisuiifi pinyine pɛɛ n kòonii pin písoi aníri pései pòò kò re pi yé Upiíma Yeesu rinyiri sée apí ne písoi aníri pései. Api ye pɛɛ a maa re: Ne Yeesu uyé nsímé ke Pòoli uu n yóólɛ tinyiri ne rínòó nó he re aní písoi mpí kani nní n cónjɛ kémɛɛ le.

¹⁴ Pisuiifi pɛpɛɛ ye Ulélécaa ñyóonɛ n wa uwéése use kapi ye n sée re Sefa piñmánɛ pisɛɛi pɛɛ mɛwai mɛ lɛ wai.

¹⁵ Amá kuníri aku keyáa kenynine pi pese re: Ne Yeesu nyule, nen kò Pòoli isoi nyu. Nó ní, nó pɛɛ mpí píye?

¹⁶ Kei ke unírhélaa uyé uu yisi uu pi kápáá, uu pinnéí rikòhò feriyɛ. Uu rikpákára ne íwe pi wai apí ha ne itói yóóí, ai tósu apí ne ukeyò-i mɛñmanɛ popirime apí itóó stúúni.

¹⁷ Pisuiifi ne Pikirekí pɛɛ Efɛɛsi-i ní we api kóm te lɛ kai wa. Iwame ii pi loni, písoi api pɛɛ Upiíma Yeesu rinyiri meýá n taáselɛ.

¹⁸ Pɛpɛɛ pikemɛɛ Kírisi ne kefa n tene meýá api ye pɛɛ sí apí ha písoi kecope lɛ kapi n wapisi yámmnte.

¹⁹ Pɛpɛɛ pɛɛ mɛñmaneiwai n wai meýá pòò kò ne piataretelɛ sónaapo api písoi kecope nna a ñmakaankeɛ. Pi asilalewod kénle ai lelu mɛwóópipi ákotokú kuuwóó (50.000).

²⁰ Lɛ ke Upiíma nnaɛ nn týese unsímé nú ne nípá yei kóónú rísonɛ.

Ncòkoi ye Efɛɛsi kuyu-i wa

²¹ Lē memáá, Pòoli uu pēe kemúnjé wai re uké Masetuwaani ne Akayii sitē-mē cō uké ne Yerusalem tu. Uu re un kei n tu, li kō pise re uké Rōm kuyu rilóólú.

²² Uu pēe písoi pēe pikei u n lēni kecōpe pitē yukuse uu Masetuwaani-pō tum. Pē kuu n tū pēe Timotee ne Erasiti. Uricuruu uu nkáripí Asii keteni-i ketónē kpá.

²³ Ncōkoi píima nnyine nn likumúnjé kpe-i Uplíma ncee pitiki kecáá nnya Efeesi kuyu-i léeri.

²⁴ Utisi unyine yee pēe kei n tu, api ye u séi re Temetiriisi. U pēe úyu le. Piléé pinyine kapi ye pēe kō kei n sée re Aritemiisi siwosoopi kuu ye péé ne yíraane uu sisiyuke-yuke ne nwóóweni yuhu yare situmpiwéú. Upikei pēe pēe u ne upinípekeikócō kuláa waille nsone.

²⁵ Uu keyáa kenyine upikeicō pē nnéi cápine uu pi maa re: Pinésáne, nórínécúruu ye nyule re pirókei mpí karí ne le.

²⁶ Nórínécúruu ye kō nyánile nōn kō kómei re ái nkpáni Efeesi nté nmane, amá Asii ketē nnéi kecáá ke Pòoli uyé uu písoi tálaankee api n̄murei re ápi yé piléé ke sisoipipi asi n̄ serí ne kutu n calē, te ái Ulélécaa.

²⁷ Tōnsá piwai n ceri, mēwai mē né pirókei riyu kpu, amē piróléeyaha píima Aritemiisi kapi Asii nnéi ne sitē siccō-pō n yáasi fíise, úka útu ye pēe pi n waiselē.

²⁸ Ke písoi pēe n cápínelē api anóó nyē n kó, ai kuwóí pi feriyē api cáái re: Lipíima lee Efeesi piléé Aritemiisi!

²⁹ Ncōkoi nn pēe kuyu nnéi yipu. Písoi api kómēine api ne kekpíntahai n sairilē, api Pòoli pisencō Masetuwaani pikó pitē tini api ne pēnepō. Pēpēe Kayusi ne Arisitariki.

³⁰ Pòoli uú n la uké písoi pēe n cápínelē keyu-i léépo, amá Yeesu pipiristikí api ne u yulu.

³¹ Áí ne upisane Asii pikawē píima pinyine péne api ukemēe písoi tumpō api ne u kesu re útu kape kekpíntahai ke-i lompo.

³² Písoi ye pēe wele pin kecápine ke-i méwoo cáái, úka útu ucō nkó kómei, lin pi túfresente. Pimeyá ápi kō nyu lelee kei pi n cápínesele.

³³ Kei ke Pisuifi pinyine api Alekisantiri kényu-mē titépō, písoi api péé m músu re uyee ne ríccōi mmē ka. Alekisantiri pōo pēe kunípe sika re u la uké uriyu heere.

³⁴ Ke písoi api n céri re Alekisantiri ye Usuifi le, api pēe rinóó rise wai api n cáái re: Efeesi piléé Aritemiisi pēe Lipíima! Api lē n cáái áí ne itunje mekóónú meté tulu.

³⁵ Kuyu utelwale uu fe uu písoi séése, uu pēe pise re: Nō Efeesi pikó, wóo ye útu ketē kecáá nyu re Efeesi kuyu pikó pēe piléeyaha píima Aritemiisi ne pikeyu kee keléécaa-pō n lóime kecáá paálē?

³⁶ Úka útu we yee yé nsímé mmē n kési. Lē nnya, ani nōanékin̄ ninjukuse, áni kape ní-yōne-yōne ne linyine wa.

³⁷ Písoi mpí kaní ne ní ka ápi kurýómeyáhaalee-i líka caai, ápi kō piróléé Aritemiisi lámaankee.

³⁸ In te úyu Temetiriisi ne upikeicō ye unyine ne nsímé má, sitúhaaneyaa ye wele, pitúhaane pin kō we. Pi yé fe api kei ketahai u séi api ne pi túhaane.

³⁹ Nōn kō pēe ní-ye ncō n má, tó ha riyóópipoo-i mmē símisi yare kai m pise.

⁴⁰ Insó lē, lelee neni keyaa nké nní n̄ wa yé tíyese arí n we yare pitencōkoi. Ari yé nka yē toké símisi líké ne n nyíse re tō alari mále toké nní n cápínelē.

⁴¹ Tinóó tē kuú ma uú ne písoi kpiise.

20

Pòoli ye Masetuwaani ne Kírēesi sitē ha

¹ Ke ríccōi nn Efeesi-i rínfa, Pòoli uu Yeesu pipiretiki cápine uu ikari pi kpáse, uu pēe yisi uu Masetuwaani ketē-mē tómpō.

² Kuu n tuipō, u ne kei pikó api yói uú ne ikari pi kpáse, uu kō Kírēesi ketē-mē tómpō.

³ Uu kei tone iwáre itaani. Kai n tu re uké kúninói ló uké Sirii ketē-mē ha kuu kó te Pisuifi ye kómēinele re piké u kpu. Uu re u yé mēse Masetuwaani-mē pēese.

⁴ Upisencō anyiri ye nnyé: Peeree kuyu ukó, Piruusi unmánē kapi ye n sée re Sopateeri ne Tesaloniki pikó mpí: Arisitariki ne Sekontusi ne Teripu ukó Kayusi ne Timotee ne Asii ketē pikó mpí: Tisiiki ne Torofim.

⁵ Pēpēe kekpéé ne ró wa api ha Turowaasi-pō ró m mē.

⁶ Anyá nye-i kapi ye akpónó nyee áa pite m má n li metene-máa ke tóo Filipu ha arí ha kei kúninói loni. Siyáa sinupū kari ncée wa arí ne Turowaasi-i pi leepō. Ari kei kesé tone siyáa sisei.

Pòoli ye Turowaasi metóóo rilóólú

⁷ Kewénteyaa ukóso kari cápínelē tōn akpónó hóone Pòoli uké ne liukóso kui. Lē nnya kuu yói kesine aké ha ne pelu.

⁸ Kéyo kecáá kulee kunyine-i karí pēe cápínelē, sífiráa kulúi sin seriilē.

⁹ Ke Pòoli uu lē piyóí ní nòrjlē, nnā píima nnyine nn uhmáne unyine kapi ye n sée re Itiikusi kpápí. Kulee kepole kekúrí kuú pēe tí. Ai u hii uú ha keléécaayo metósi táánū kulee kpe-i lóiri. Apí hapó api u yukuse un pikpó masí.

¹⁰ Pòoli uu cēpípó uú ha wula uu u sakaa uu múlú uu re: Nókenéwuu áke kape tó, u ne nfáa mále.

¹¹ Pòoli uu yisi uu pítaá pele, uú ha akpónó hósne uu le. Uu kò nsímé nòj áí ne kpáii, uu pēe yisi uu tómpo.

¹² Apí uhmáne uyē pó ne kulu ne unfaa. Mpá úye rikij ari lē nnya niñesi háí.

Pòoli ye Turowaasi-i yisi uu Mileti st

¹³ Ari ntónéí kúninói loni arí ha Asoosi-pò Pòoli méru. Uyē wée re u yé sóné uú ha pēe kei-pò kúninói loni.

¹⁴ Kuu Asoosi-i ró n lēepó, ari kei kesé kúninói loni arí ne Mitileeni sí.

¹⁵ Ari kei yisi ari liukóso mmare Ciyoo ketē ne kò. Ari liukóso Samoosi tulu. Ai weesi ari pēe Mileti tulu.

¹⁶ Pòoli ricuruu ye pēe re úu Efēesi-i nyereñe, áí kape ne Asii keteni-i méwoo u n nánaisé nnya. U pēe yóñele re un n fe, uké Pantekooti ketúnjé Yerusalem tu.

Anóo tóroo ke Pòoli uu Efēesi piwéése ní ma

¹⁷ Pòoli uu pēe Mileti-i písoi yukuse uu tum te piké ha Efēesi-pò Ulééca icápine piwéése u séeme.

¹⁸ Ke pē api ukékúrí ní ka, Pòoli uu pí maa re: Nórínécúruu ye nyule isoi iyē kam ne nó ní le háí keyáa fói kē-me kam Asii ketē kúna n cò.

¹⁹ Ne menécíre ricepisele nen ne Upiíma pikei wai, Pisuií pin wéési piké né kpu, api íwe né wai nen ménini ne ncóñ kémee we.

²⁰ Tiwúí kémee ne nósínéyo-i kam lēle yé nó n yóriye nó símisi, ám líka nó pesí.

²¹ Pisuií ne Pikireki kam sée am símisi re piké Ulééca inipee-i mefine conse api Urópíma Yeesu ne kēfa tene.

²² Ne nkpéni lē Nfáasone rinóo tikilenle nen ne Yerusalem tósu, ám kò nyu yo yee kei né mémpo.

²³ Amá Nfáasone ye nípa kuyu kúye-i né símisile nn kò né nyíse re akpanii ne íwe píima ye kei-pò né mé.

²⁴ Nnéfáa ricuruu nn né cónje. Ne kpére pinékei ne kété tu, am lē ke Upiíma Yeesu uu né m píse ne kēfa kesé wai, li ne né risá. Pikei pepēe nní re kē riyóó re Ulééca ipéelée kuu ró n nyíse ye Nsímé kecire le.

²⁵ Ne yē te metóroo kam nní nókenécōpe we. Nó ne picó pē nnéí kam Ulééca iyóopi nsímé rin-yóó áni neni píkaí piyéne né kpáne.

²⁶ Lē nnya kam la kē neni keyaa nké nó símisi nàké kō te: Nó úye un m pò, áí kenémee léeri.

²⁷ Li we re ne lē nnéí ke Ulééca uu n yekei re uké wa nó símisile ám líka nó pesí.

²⁸ Ani nóménécíre tí rísone, ani kò Ulééca pikó iméré ke Nfáasone nn nó ní tí te ani n séni kecáá m páilē. Ulééca yee uricuruu kepipi menye ne písoi pansese upikó. Ani rísone pí m múllē.

²⁹ Ne nyule re písoi kpáaree pinyine yare ákpe yé menétómpo-maá nó ripime, api nókenécōpe pinyine cōpii.

³⁰ Pinyine ricuruu yé nókenécōpe yisi, api nnóómesimé ne Yeesu pipiretiki pinyine feriyē api pincee pí tikise.

³¹ Lē nnya, áni kape palei re inmē itaani nnéí kam ye ketúnjé ne kesine pinyine-i ne ménini icélaa nó m pehelente.

³² Ne nkpéni Ulééca ne uipeelée nsímé anipe-i nó wa. Uyē rínanje má uké ne nfatene kémee nó n ñmóópúselē. Uyē yé kò lisone kuú ne upísoi nnéí m mé nó he.

³³ Am úka siwóó née úka uwura née úka melape káipi.

³⁴ Nórínécúruu ye nyule re anéñpe nnyé kam ne keisi tó ne pinéséncó arí ne ntóçñ nnéí wai.

³⁵ Ne lē nó nyísele re lē kai píse re usoi uké keisi uú ne píwekóó n léni. Ani kò Upiíma Yeesu rinóo ntí kecáá léise. Uyē ñmaa yee re: Uyē n he ye mpóonare mále ai tósu uyee ihēe n yósu.

³⁶ Ke Pòoli uu lē pímaá ní masí, u ne pē api wúla api keyóme yáási.

³⁷ Pinnéí api pēe limemáá ténisi apí ne Pòoli píra api metóroo u yáási re Ulééca uké u sarumpo.

³⁸ Ke Pòoli uú pēe ní maa re ápi neni píkaí piyéne u kpáne nnya ke piapóo aa lē sei meyá caailē. Api pēe yisi apí u saruni apí ne kúninói-i tulu.

¹ Ke tó ne pē ari kei lē icéē n hōonene, ari kúninōi loni arí ne mese ne mese Kōosi n sairilē. Ai weesi, ari Rootesi tómpo ari kei yisi ne Patara-pō.

² Ari kei kúninōi yenu kun Fenisii ketē-mē sl. Ari kpē loni arí ne tómpo.

³ Kari Siipuru ketē kee míni kepáápáá ní we n yémpo, ari ke yá ari kumú-i-mē tiki hái ne Sirii ketē-pō, arí ne Tiiri tulu. Kei ke kúninōi aku kuilū topilene.

⁴ Ari kei Yeesu pipiretiki leepo, ari pikekúri tone siyáa siseei. Nfáasone nn pi símisi api Pōoli maa re úu kape Yerusalem ha.

⁵ Amá ke siyáa sē asi n tómpo, ari yisi ari kō nsē nōŋ. Api pinnéi yisi ne pipināsi ne pisiwā api ró sáruni apí ne kuyu leepo. Ari kei mínimaa ritime wula ari keyóme yáasi.

⁶ Ari pēe limemáa yáhaane arí ne kpíi. Tóo kúninōi loni, pē api pisiyo kúúni.

⁷ Tiiri-i kari metóroo kúninōi lō arí ne Putolemaysi sl. Ari kei Yeesu pikó yáasi arí ne keyáa kee pikeméē tone.

⁸ Kai n weesi, ari yisi ari Sesaree tulu. Arí ha Filipu yee Nsímé Keciire ne n kóónulé keyo-i tone. U písoi píseei pē kápí pēe Yerusalem-pō n wée use le.

⁹ U pēe pikpéere pína mále pēe ápi utisi n nyu. Pi ye pēe Ulélécaa rinyiri ne símisile.

¹⁰ Tōn kei lē we lín siyáa kultú wai ke antepu uyē kapi ye n sée re Akapuusi uu Yutee ketē-pō leeme uu keróméē weri.

¹¹ Uu Pōoli kutampála kpísi uu ána ne anípe hōpu uu re: Nfáasone ye maa re nní meco ke Pisuifi apí ha Yerusalem-pō kutampála nkú ute inje hōpune, api pēe limemáa mpuri sane pikó anípe-i u wai.

¹² Kari anōo nyē n kō, tó ne Sesaree-pō Yeesu pikó ari Pōoli sútuluise re úu kape Yerusalem ha.

¹³ Pōoli uu pēe ró pēse re: Yo nnya kani téni nōn la nōké inépiŋe riyōose? Ai pihōpe ŋmane ke néē ne menécíre cápínelē nen mé. Lín kō n wa re ké Upíima Yeesu kecáá Yerusalem-pō kpu, ne we.

¹⁴ Kari umekó m pōone, ari sée ari pēe mese maa re Upíima mela meké wa.

¹⁵ Kari kelō ke-i siyáa sinyine n tōne, ari meróciire cápíne ari Yerusalem tómpo.

¹⁶ Yeesu pipiretiki pēe Sesaree-i ní we kecōpe pinyine api yisi api ró sáruni apí ne Siipuru ukó unyine keyo ró sl te piké kei ró yōsi. Pi ye u sée re Manasōo. Háí ái neni-me kuu Yeesu tikilē.

Pōoli ye Yakupu keyo ha

¹⁷ Kari Yerusalem n tui, Yeesu pikó apí ne mpōonare ró yōsu.

¹⁸ Kai kōso n weesi, Pōoli uu ró tiki ari Yakupu keyo sl. Piwéese picō nnéi pōo kō kei cápínepō.

¹⁹ Pōoli uu yisi uu pi yáasi uu pēe lē ne lē ke Ulélécaa uu ne upikei rintíki uu ne mpuri sane pikó kecōpe wai pi keenkee kelé-kelé.

²⁰ Kapi lē n kō, api Ulélécaa pakare, api pēe Pōoli maa re: Pō nyánii, umáreco! Pisuifi yare píle píle ákotokú kefi kumúnjé pēe nté Upíima ne kefa tene pin kō irósé tikilē nōone.

²¹ Pi kō pēe pi símisile re pō ye Pisuifi pēe mpuri sane pikó kecōpe ní we céésile re ápi kape ye Moisi isé waise, te lē nnya, ápi kape ye siwá tiké, ápi kape ye kō inyékkii wa.

²² Tóké nkpéni ní-ye kpísi? Mpá líké iye wa, pi yé kō te kō ka.

²³ Lē nnya, a mmē kari nní pō m maane ritiki. Pitisi pína pinyine ye nté kerócope wele pēe rinōo n yekei re pi yé pimécíre Ulélécaa pa.*

²⁴ Pirinōo tē itunje ye tómpole. A pi kpísi, nō ne pē ani kesé piyufune inyōonse wai, aa lē kápí ne n nyōonse ke kecáá hééle. Kei ke písoi api yé pēe yé te lē kapi kepócáá n símaanke ye nnōome le, api kō yenu re pō ticuruu ye Moisi isé tikilenle.

²⁵ Tō mpuri sane pikó pēe Kirisi pikó m pansé pō titelé piwóle masile ari pi símisi re tō símaanele áf tone re ápi kape ye inyōonsesare néē ménye li. Aapi kape ye kō isee kápí rimpá piké ménye lese isare li. Piké kō pimécíre tí, ápi kape iwásá n wai.

²⁶ Kai kōso n weesi, Pōoli uu pitisi pē kpísi apí ha kesé akópe piheere inyekii wai uu pēe Ulélécaa keyo loni uu kumúnjé kpe-i ke inyōonse tōroo siyaa así ha n tenene písoi símisi.

Pi Pōoli Ulélécaa keyo-i tí

²⁷ Siyáa siseei sē kapi ye ne áyu n fū sin ne ketóŋé tuine, Pisuifi pinyine pēe Asii ketē-pō n léeri api Ulélécaa keyo-i Pōoli yenu. Api písoi nnéi tálaanke api u tini.

²⁸ Apí n cáái re: Isirayeli pikó, ani kam ani ró lé! Usoi uyee mpá yei ne mpá úye Isirayeli pikó kecáá nsímé kópe n símisi un kō tee re úka úu kape ye Moisi isé ne Ulélécaa keyo nké waise ye nkó. U nkpéni ntōroo sei ne Pikireki kei lonle uu kō keló sone kē mékperinkpe waise.

²⁹ Pi pēe kuyu kémeē Pōoli ne Efesi ukó kapi ye n sée re Turófim yenle api pēe m músu re Pōoli ye ne Ulélécaa keyo u lompole.

* 21:23 Tinōo kapi n yekei aseí re háí ne kumúnjé kunyine-pō ápi yé píta n ntí ápi ye kō nnyúpi nyai.

³⁰ Ai kuyu nnéí nókore, písoi api awélé nnéí n léenti pin kálaapo. Písoi api Pòoli tini apí ne Uléecaa keyo iyaa leepo api mese ne mese ke hánesi.

³¹ Pin pee nkpéni náási piké u kpu. Nsímé nn Ròm písóoca uwéése kutu-i loni re Yerusalem kuyu nnéí ye nókore.

³² Uyē uu mese ne mese písóoca kpéé ne písóoca picō cápine utú ne riwúf-mē wurupō. Kapi usóoca wéése ne písóoca picō n yé, api pee Pòoli ipépi yá.

³³ Usóoca wéése uyē uu pee nyósōpo utú ne Pòoli kō, uu u tini uu rinōo he re piké akpanii até ne u paasi. Uu pee písoi pee n lémaalē pise re: Uye kecire lo? Yo kuu mpíí wa?

³⁴ Amá písoi api pee méwoo ne mecō n cáái, úka úu kō ucō nkó kómei. Usóoca wéése úu pee ríka kómei. Uu mese upisóoca rinōo he re piké Pòoli kpísi piké ne písóoca keyo ha.

³⁵ Ke Pòoli uu sitákui kapi ye ne kulee rirítaá n tu, písóoca api rikpákárá ke písoi apí ne u rí la nnya u sakaa.

³⁶ Písoi riwúf ye pee u tikilenle pin cáái re: Ani u kpu!

Pòoli ye písoi kecōpe rinōo yosí uké uriyu heere

³⁷ Kapi rí la piké Pòoli ne písóoca keyo lō, uu usóoca wéése pise re: Ne ncée má ké símisii? Usóoca wéése uu u pise re: Pó Mékirekí kómeilee?

³⁸ Lē nnya, áí pō Esípiti ukō uyee sé nní ríckōi ne rí ka uu písoi kō ákotokú ana kpísi utú ne kucesi kóima loni re piké atōpi u lēe?

³⁹ Pòoli uu u pese re: Né ne Usuifi le. Silisii ketē-pō, Tarisi kuyu-i kapi né mári. Mpá yei-pō kaku kō riyu má. Ne pó we re a ncée né he ké risoiwuí ntí rinōo maa.

⁴⁰ Usóoca wéése uu ncée u he re uké símisi. Pòoli uu sitákui kecáá nyere uu písoi pē kunípe sika re piké riséé. Api pinnéí séé keu. Pòoli uu pee pimeyu kapi ye n sée re Mé-epiree ne rinōo pi maa re:

22

¹ Pinésáa ne pinémáreco, ne la ké nkpéni rinéyu heere.

² Kapi n céri re pimeyu kapi ye n sée re Mé-epiree kuú ne pi símisi, api piséé nyóonse. Uu re:

³ Ne Usuifi le, Silisii ketē-pō, Tarisi kuyu-i kapi né mári. Amá Yerusalem nté kapi né rimúlú. Kamaliyeeli yee pee unécélaa. Uyee né céesi lē kam yé pirósáa isé rintíki kélé-kélé. Am ye pee Uléecaa líkō ne akpéri wa, yare káni ye nní ne akpéri li n wa mecō.

⁴ Ne ye pepe Yeesu n tíkile n wéékuselenle am ha ne pi kóni. Ne ye pee pitisi ne pinósi cópiile am pahaankee am kukpaniile wai.

⁵ Uléecaa usina ne kuyu piwéése yé fe apí ne nnénōo símisi re ám kiraase. Piricuruu ye átelé ne Tamaasi né tumaalenle re ké fe ké Yeesu pikó pee kei rí we cópii ké pahaankee ké ne Yerusalem ha ké ha íwe pi wa.

Pòoli ye umefine meconse nkó símisi

(UPM 9:1-19; 26:12-18)

⁶ Kam pee keyáa kenyine ncée kpísi, ké ne Tamaasi n nyahai-pō, itunje in la iké kecire tu. Kei ke metéí píima menyine ame keyómecaa-pō mese ne mese leeme ame tapu amé ne né kóónú.

⁷ Am keteni-i lolu, am kóm lin né tee re: Sòoli, Sòoli, yo kecire nnya kaa lē né wéékuselē?

⁸ Am pee pise re: Pōo úye, Upíima? Uu rinōo né yósu re: Née Nasareti ukó Yeesu kaa nní rí we pōn wéékuselē.

⁹ Pinéséncō api metéí mē yenu, amá api pee uyee ne né n símisi rinōo ríka kō. Kei kam pee re:

¹⁰ Ké íye wa, Upíima? Upíima uu né pese re: A yisi, a Tamaasi ha. Pi yé ha kei-pō pō símisi lē kaa yé n wa.

¹¹ Ke metéí píima mē ame né n nyiinsē nnya, pinéséncō api kunípe né múlú api tóroi apí ne Tamaasi sí.

¹² Utisi unyine ye pee kei wele api ye u séi re Ananiyasi. U pee Uléecaa isé tíkilenle rísone. Pisuifi nnéí pee Tamaasi-i rí we ye pee ukecáá anōo sōne símisile.

¹³ Uu kenékúri weri uu né maa re: Unémáreco Sòoli, ipónípee iké nkpéni wúkule. Kei nní ke inénípee ii wúkule am u yenu.

¹⁴ Úu kō kpá re: Pirósáa Uleecaa ye tíyesele re a umela ceri aa kō aseí ute ceru aa liute nkó kóm,

¹⁵ te li we re pōo yé masí písoi nnéí inípee-i uiseérakóó li aa lē kaa n yé ne kaa n kō pi símisi.

¹⁶ Uu pee né pise re: Yo nnya kaa nkpéni kō pee nánpaise? A yisi piké míni pō wolē aa Yeesu rinyiri séi uké apókōpe pō sárei.

Pòoli ye lēle n tíyese kuú ne mpuri sane pikó-i rí ha símisi

¹⁷ Pòoli uu kō kpá re: Kam Yerusalem m pele, ne Uléecaa keyo-i hale am keyóme yáási. Kam rí we nen keyóme yáási, am lolu yare kenípeehee kee né tí.

¹⁸ Upiima kam yé uu né maa re: A mekee Yerusalem kuyu-i le. Pisuiifi ápi yé mmē kaa kenécáá n símisi ne ηmurei.

¹⁹ Kei kam pēe u pēe re: Piricuruu ye nyule, Upiima re ne pēe Pisuiifi ayomeyáhaalee kalene nen pēpēe pō n tikilē cōpii nen kukpaniilee wai nen kō pi kaiinkee.

²⁰ Tinécúruu ye pēe wele kumúñē kpe-i kapí pēe úseérakós Etiyēeni menye n kōoni. Pimewai mēe pēé ne né risále am pēpēe nní u n kōpu ilū múlú.

²¹ Upiima uu pēe né maa re: A yisi, ketaa-pō kamí la ké pō tū, mpuri sane pikó kēmee.

Pōoli ye Rōm usóoca wéése símisi re uyē ne kō Rōm ukó le

²² Písoi riwúí tē ari Pōoli kutu n cōlē aí ne kumúñē kpe-i kuu anóo nyē ní ma tulu. Kei kapí sicááila lō te: Ani kpu. Ai ne sá re nkó uké nfáa m má!

²³ Ai kuwóí pi wai ápi pēe m pupukēe pin piilú máhani pin fōñee pin nkoño yukuse.

²⁴ Kei ke Rōm písóoca uwéése uu pēe rinóo he re piké Pōoli ne písóoca kekale-i lompo piké iséí u stúúke uké símisi úu la. Pēé uye-i, pi yé pēe céri lē nnya ke písoi api n cáái pin ne u tēni.

²⁵ Amá kapi u m paasi re piké u kaii, uu usóoca kpéé pise re: Nō ncée má re noké Rōm keté ukó ke nsímé rín kahane n kpu iséí sútúke?

²⁶ Kē usóoca kpéé uyē uu lē n kō, uu sí uu ha usóoca wéése símisi re: Usói uyēe Rōm ukó le, iye kaa nkpéni waine?

²⁷ Kei ke usóoca wéése uyē uu pēe Pōoli kekúrí hápo uu u pise re: A né símisi ké kō te pō Rōm ukó lēe. Pōoli uu re: Ee!

²⁸ Usóoca wéése uu kō kpá re: Siwóó píima ke née héele aní ne panse keyupipi. Pōoli uu re: Né ne hái kenémare-me keyupipi le.

²⁹ Pēpēe pēe ní la piké u n káií uké símisi api mese ne mese ukékúrí yisi. Iwame ii usóoca wéése ricuruu loni, kuu n yé te u tīyese ápi Pōoli paasi api káií u n kō ne Rōm ukó nnya.

Pi Pōoli ne ketúhaane píima ha

³⁰ Kai kóso n weesi, usóoca wéése uu n la uké yé lē ke Pōoli uu n wa ke Pisuiifi ápi ne pitele u n sélē. Uu akpanii kēmee u lese uu pēe rinóo he re pēpēe ye Ulélécaa inyóonse n wa piwéése ne pitúhaane píima nnéí piké cápine. Uu pēe tīyese ápi ne Pōoli hápo uu pikécope u nyerece.

23

¹ Pōoli uu pitúhaane píima pē inípee tapu uu pēe re: Pimáreco, ne inésoi kēmee Ulélécaa inípee-i n̄sone keisile hái ne neni-me. Kefa keke kamí ne u tikilē.

² Kei ke Ulélécaa usina Ananiyasi uu pēe pēpēe Pōoli kekúrí ní we rinóo he re piké nnóo kecáá u pi.

³ Pōoli uu pēe re: Pó ke Ulélécaa uu pépune, pō mmele tomé mmú. Pō kei tū te póké isé ritiki póké ne né túhaane, áí póké isé rikéñéé aa rinóo he re piké né káií!

⁴ Pēpēe ne u n kólē ápi re: Ulélécaa usina ye Ulélécaa pikéi n wai kaa nní lámaankee!

⁵ Pōoli uu re: Am nyu re Ulélécaa usina lo, pimáreco. Li Ulélécaa ritelé-i wólaalē te kape kupóyu uyukóó kecáá nkópe n símaankee.

⁶ Pōoli ye pēe picére máalenle re Pisatusee ne Pifarisi pēe ketúhaane ke-i kesé we. Lē nnya kuu ketúhaane ke-i ricáái re: Ne Ufarisi le, pimáreco! Unésáa pō kō Ufarisi. Kam n tálē te Ulélécaa ye nkpō kēmee pikpókpo yukusene nnya kapí ne nté né túhaane.

⁷ Uké ne lē pimáa m masí, Pifarisi ne Pisatusee pin nsímé pipásaine rikápáá, písoi api kéne, n̄pá piye ne pikunai.

⁸ Pisatusee ápi ye ηmurei re pikpókpo yèè nkpō kēmee yisi, ápi ye kō ηmurei re pilécaatume ne lifáakó lēe áí nní kúyene ní we ye we. Amá Pifarisi pō ne ye linnéí ηmureile.

⁹ Iwóo ii cōni, isé picélaa pinyine pēe Pifarisi kunai-mē ní we ápi yisi ápi kēsu ápi ne keté kpeeni ápi re: Ari usoi nkó nkópe n̄ka nyáni. In n la, lifáakó lēe áí kúyene ní we née ulécaatume unyine ye ne u símisi.

¹⁰ Iwóo íi taá, hái aí ne usóoca wéése iwame wai re ápi kape nté lē n wai ápi ne Pōoli céériine. Uu lē nnya písóoca rinóo he re piké riwúí-i lompo piké Pōoli lesepo piké ne písóoca kekale u ha.

¹¹ Kesine ake wai, Upiima uu Pōoli kekúrí nyósópo uu re: A ikari wa. Lē kaa nní Yerusalem nté inéseérakós n lí, lí we re póké límeeco Rōm-pō i lí.

Pisuiifi ye riñmulaane re piké Pōoli kpu

¹² Kai kóso n weesi, Pisuiifi pinyine ápi cápine ápi ηmulaane ápi Ulélécaa keyu-i wééri re pinsá Pōoli n kpu, ápi líka melélé má.

¹³ Pēpēe lē tiriñmulaane ye písoi afeena rifaaulē.

¹⁴ Ápi yisi ápi ha pēpēe ye Ulélécaa inyóonse n wa piwéése ne kuyu piwéése lēpo, ápi pi maa re: Tō merócfre kpisile ari he, ari Ulélécaa keyu-i wééri re tōnsá Pōoli n kpu, ári líka melélé má.

¹⁵ Lē nnya, nō ne pitúhaane tōwō, ani rísone kómene, ani kpárá aní ha usóóca wéése pise re uké ne Pōoli nō kam nōké nsímé mmē tipérése nōké yé nké. Tō ne meróóire picápine máálenle re tōké ncéé u riké tōké u kpu.

¹⁶ Kei ke Pōoli umerepi unyine uu nsímé mmē kō, uu yisi uu písóóca kekale sí, uu lompo uú ha Pōoli kutu-i wai.

¹⁷ Pōoli uu pēe usóóca kpéé use séi uu u maa re: A ujmáne nkó usóóca wéése kémeε sárumpō. U lale uké nnyine u símisi!

¹⁸ Usóóca kpéé uyē uú ne usóóca wéése kémeε Pōoli umerepi sí uú ha re: Ukpaniikó Pōoli yee né sée uu né maa re ké ujmáne nkó ne kepómee kam te u nnyine mále uké pó símisi.

¹⁹ Kei ke usóóca wéése uyē uu ujmáne uyē sée, uu kunípe u tini apí ne iyaa leepō. Uu pēe u pise re: N-ye kaá la paké né símisi?

²⁰ Ujmáne uyē uu re: Pisuifi pēe rinóo rise wa re piké rikpárá piké kóso pó pise re a Pōoli ne ketúhaane píima-i hapō keké unsímé mmē rísone ripérése piké yé nké.

²¹ Pin n ka, kape ne kutu pi rico. Li we re pikecōpe, písoi ye afeena rifaau pēe rí la piké Pōoli tí. Pi wéerile re pinsá u n kpu, ápi líka meluke néε menírē má. Pi pimécire picápine máálenle, tipónóo ηmane kapi nkpéni mé.

²² Usóóca wéése uu pēe ujmáne uyē maa re: Kape tíye unyine uké kō te pō mmú né símisi. Uu pēe re uké nkpéni n ηme uké tómpō.

Pi Pōoli ne uyóopi píima Felikisi leepō

²³ Usóóca wéése uu pēe limemáá písóóca kpéé pité séi uu pi maa re: Ani písóóca píle píle meté ne písantone kuwóó ne afeeré ne pipájkóó píle píle meté cápine piké n nyu re pi yé fe api kesine mese áme we kefi kumúnjé Sesaree tómpō.

²⁴ Ani kō isā nyóonse yee yé ne uyóopi píima Felikisi kémeε Pōoli n tu líka ái yé u n wa.

²⁵ Usóóca wéése uu kō rítelē wólu uu pi múise re piké ha Felikisi pa. Lē kuu n wóí ye nní.

²⁶ Ne pó yáasi, Upiima Felikisi. Néε Kulooti Lisiyaasi. Néε rítelē ntí pó wólu.

²⁷ Pisuifi ye usoi nkó kam nní pó m pápālē tinle re piké u kpu. Kei kam pēe kō te u Rōm keté ukó le, am péé ne pinésóóca hapō am u come.

²⁸ Am pēe re ké kō te rí-ye kecire ke Pisuifi apí ne u cési, am pēe u kpísi am ne piketúhaane píima sí.

²⁹ Kei kam pēe céri re píisē kecáá kapi nsímé pásaine. Am unkópe ríka yē kapi yé ne usoi rí kpu néε kapi yé ne akpanii u n wa.

³⁰ Am kō limemáá kóm te Pisuifi ye ηmúlaankeε re pi yé u kpu. Lē nnya kam mese ne mese pó u papālē, am kō upiteeco símisi re piké ha kepómee ketahai u sée.

³¹ Písóóca api usóóca wéése rinóo kuu n he tiki, api Pōoli kpísi api kesine ne Antipatiriisi u tómpō.

³² Kai kóso n weesi, písóóca pēe ána n sóne api pikekale-i pēese, písantone ηmane apí ne Pōoli tómpō.

³³ Kapi Sesaree n tuipō, písantone api rítelē uyóopi píima Felikisi pa, api kō Pōoli u nyíse.

³⁴ Ke uyóopi píima uu rítelē pikéé ní masí, uu Pōoli pise re u kuwélé kúye ukó le? Kuu n kō te Silisii ukó lo,

³⁵ uu u maa re: Pipóteeco pin n ka, né pēe pó píseise am kóm. Uu pēe rinóo he re piké Pōoli kpísi piké ha Erooti keyo-pō hánesi.

24

Pisuifi ye Felikisi keyu-i Pōoli ne nsímé rikpárá

¹ Ai wai siyáa sinupū, Uléléca usina Ananiyasi ne kuyu piwéése pinyine ne usíméyóó unyine kapi ye n sée re Terituluusi api Sesaree-i hapō. Api uyóopi píima Felikisi-i sí te piké ha Pōoli ketahai sée.

² Uyóopi uu Pōoli séipō, Terituluusi uu yisi uu picé u kápáá, uu uyóopi maa re: Urósáa, uyóopi píima! Pōó tíyese kari nkíηniηe-i we hái ái neni-me. Keté kaa rísone m múílē nnya ke nconse meyā nn kerótē nké kecáá wa re líkē né ke sonesi.

³ Tō pakare! Ne pipókei ne lē kaa meséere ne nípa yei ró n wai.

⁴ Am la ké kō picónj pó rikpá. Amá ne rikónj pó wúkule re a kō ne kefa ró fénnε, aa nkáripí kutu ró cō.

⁵ Tō yé te utisi nkó ye likpááree linyine le. Uyee Nasareti pikó mekóóle icápine uyukóó. Keté nnéi Pisuifi kecōpe kuu rícokei tanaalé.

⁶ Ticuruu u pēe náásile uké Uléléca keyo mékperinkpe waise, kari péé ne u tí. [Tō péé lale tōké ne u túhaane yare ke irósé ii m pise.

⁷ Amá usóóca wéése Lisiyaasi uú weri uú ne rínanje arónipe-i u yósu.

⁸ Uu pɛɛ Pɔɔli piteeco pɛ maa re piké ne nsímé pɔ léeme.] Pɔn tipóçúruu Pɔɔli m píseise, pɔ yé te mmē karí ne u n cési ye asei le.

⁹ Pisuifi tɔɔɔ api yisi api Terituluusi kecáá kpá api re mesei, lē kai li.

Pɔɔli ye Felikisi keyu-i uriyu heere

¹⁰ Kei ke uyóɔpi píima Felikisi uu pɛé ne kunípe Pɔɔli rinóɔ he re uké unkó símisi. Pɔɔli uu re: Urósáa uyóɔpi, ne nyule re hái ái neni-me kaa keróté nké kecáá itúhaane le. Lē nnya kamí ne kefa kese kepóyu-i rinéyu heere.

¹¹ Pó fe aa ripóçúruu pise aa kóm te kamí ne Yerusalem-i ní ka, siyáa kefi ne sité ye nsí. Ulélécaa kam piyáhaa ka.

¹² Úka úu keyáa kenyine né leɛpɔ, tó ne unyine tɔn Ulélécaa keyɔ-i néɛ kuyómeyáhaalee-i néɛ kuyu-i we tɔn yóí néɛ tɔn písoi kupakareciré tálaankeɛ.

¹³ Písoi mpí ápi yé níka yé piké re mmē kapi ne nkpéni nté né cési.

¹⁴ Amá né kepóyu-i asei símisi re ne ncéɛ fale mmē kapi nní n kpiilé te mekóole icápine ukó le. Amá pírsáa Uleecaa kam pɛɛ yáasi nen ko lē nnéi leɛ isé ne antepuye atelé kémeɛ n wólaalē ne kefa tenelē.

¹⁵ Lē kam n tálē ke pɛ ticuruu póɔ ko tálē te Ulélécaa ye písoi sone ne pikópe pɛɛ n kpi nkpɔ kémeɛ yukuse.

¹⁶ Lē nnya kam mesére ηmósúpúlē te ké Ulélécaa n tikilē ne kefa kese.

¹⁷ Kamí ne nté n yisi, li iηmē kulúí wale. Ne neni pɛeme re ké nnépuri pikó linyine he, ké ko nyóɔne ké ne Ulélécaa yáasi.

¹⁸ Lē kamí pɛé ne Ulélécaa keyɔ-i kparálē kapi ne né leɛpɔ, nen akópe piheere inyekií piwai máame. Tisoiwuí níka ári pɛɛ kenékúrí cápinelē. Am ko pɛɛ níkaí níka wai.

¹⁹ Pisuifi pinyine pɛɛ Asii keté-pɔ leeme api kei né leeri. In pɛpɛɛ pɛɛ nnyine má piké ne né cési, pɛ kai pɛé ne sá re piké kepóme kam.

²⁰ Néɛ pɛpɛɛ nté nní ní we piké símisi nké te kari ketúhaane píima-i pitúhaane ní ha, nkópe ní-ye kapi kenécáá yé?

²¹ Néɛ nnékópe kam neni n wa mɛɛ lē kam ketúhaane kecɔpe rin-yóó re: Kam n ηmurei re pikpɔkɔ yèɛ nkɔ kémeɛ yisile nnya kapi nkpéni ne nókényu-i né túhaane.

²² Felikisi ye pɛɛ Kirisi ncee kecáá nyule. Uu nsímé piké ne yá uu pitúhaane keyáa térése, uu pɛpɛɛ Pɔɔli ketahai n sée maa re: Usóɔca wéese Lisiyaasi un píyei n ka, né pɛɛ nónnésímé ripérese rísonɛ.

²³ Uu pɛɛ usóɔca kpéé tinóɔ he re uké Pɔɔli kukpaniilee-i wa uké ukecáá m paílē, amá uké ne kéyu u m purú, úu kape ye yé re upikó ápi kape u lē.

Pi ne Pɔɔli Felikisi ne uunási Turisii kémeɛ ha

²⁴ Pɔɔli uu kei lē n we áí ne siyáa sinyine kóónú. Uyóɔpi píima Felikisi ne unási Turisii ápi hapɔ. Unási uyɛɛ Usuifi le. Uyóɔpi Felikisi uu tum ápi Pɔɔlí u séipɔ, uu u pise re uké u símisi, yo kapi ye re usoi ye Kirisi Yeesu ne kefa tene?

²⁵ Kɛ Pɔɔli uu asei pitiki ne lē ke usoi uu yé umɛcire rimmúlú ne lē ke Ulélécaa uu písoi n túhaane ne nsímé ní ló, áí Felikisi cón. Kei kuu pɛɛ Pɔɔli maa re: Pó fe aa nkpéni lē tómpɔ. Nen píyei kéyu n yé, né ko pɔ sée.

²⁶ U pɛé lē tálē te Pɔɔli uké siwóó u he. Lē nnya kuu mesére u séleipɔ pin yóí.

²⁷ Áí lē n we iηmē ité íí ne tómpɔ. Pɔrisuusi Fesituusi uu Felikisi ripóɔo iyóɔpi tone. Felikisi uu Pisuifi mpɔɔnare n la, uu lē nnya Pɔɔli kukpaniilee-i n yálē.

25

Pɔɔli ye uyóɔpi píima Fesituusi kémeɛ pitúhaane ha

¹ Fesituusi uu Sesaree keteni-i hapɔ uu siyáa sitaani wai, uu pɛɛ limemáá yisi uu Yerusalem tómpɔ.

² Kei ke pɛpɛɛ ye Ulélécaa inyóɔnɛ n wa piwéese ne Pisuifi pɛɛ kuyu iwéese n tɔ́ ápi yisi ápi ukemé Pɔɔli ketahai séi.

³ Ápi ko u welu re uké ne pi kó uké ncéɛ pi he piké Pɔɔli ne Yerusalem pɛpɔ. Tipine kapi lē wa piké ne ncéɛ u ní kpu.

⁴ Fesituusi uu pi pɛse re Pɔɔli ye Sesaree-pɔ kpaniilenle. Uyé ticuruu yé ko nfáani kei pele.

⁵ Uu ko pi kpá re: Nópínéyukóó piké né ritiki. In te usoi nkó ye linyine caai, piké ha ketahai u sée.

⁶ Fesituusi uu Yerusalem-i tone siyáa sipaha néɛ kefi kumúnjé uu pɛɛ kɛlene Sesaree pele. Kai kóso n weesi, uu ketúhaane-i sí uú tone, uu tum ápi Pɔɔli kpiípo.

⁷ Kuu n hápɔ, Pisuifi pɛɛ Yerusalem n léépɔ ápi hapɔ, ápi u kálisi ápi nsímé píima nnyine ne ketahai u séi. Nn kusa kulúí we. Amá piuka úu fe uké nyíse re asei kapi símisi.

⁸ Pɔɔli póɔ késu uu re: Am ne Pisuifi isé néɛ Ulélécaa keyɔ néɛ Rom uyóɔpi Sesaa púnne.

⁹ Fesituusi uu Pisuifi mp̄oanare n la, uu lē nnya P̄oali pise re: P̄o ηmurei re piké ne Yerusalem p̄o ha piké ha kei-p̄o kenéméé né nsímé mmú p̄o túhaane?

¹⁰ P̄oali uu u pese re: Sesaa ripoo-i kam nní nyenu, kei kai ne sá re piké ne né túhaane. Tip̄ócturuu ye nyule r̄sone re am̄ Pisuifi líka caai.

¹¹ Nen ncaai nnyine n wa kapi ye ne usoi ní kpu, am̄ nkp̄o kesu. Amá in te pi ne né rikp̄arále, úka uu ncée má uké pianipe-i né ritép̄o. Ne pise re piké ne nnésímé Sesaa kéméé tu.

¹² Fesituusi ne pep̄ee mes̄ho u n kpariise api símaane, uu p̄ee P̄oali maa re: P̄o re mp̄ósímé nké Sesaa kéméé tu. Lē nnya, Sesaa kéméé kaa yé k̄o ha.

Fesituusi ye P̄oali nstmé uyōopi Akiripa st̄misi

¹³ Ai siyáa kulúí kónnú, uyōopi Akiripa ne uyéi Pereniisi api Sesaree-i Fesituusi piyáhaa sí.

¹⁴ Kapi siyáa kulúí n wa, Fesituusi uu P̄oali nsímé mm̄é kp̄ísi uu Akiripa st̄misi. Uu re: Felikisi yee p̄ee nté iyōopi n tóné uu ne né tise ye ukpaniik̄o unyine kulee wailenle ne neni-me.

¹⁵ Kam Yerusalem ní ha, pep̄ee ye Ulélécaa inyōonse n wa piwéése ne Pisuifi p̄ee kuyu iwéése n t̄i api kenéméé ketahai u séi api re k̄é wa unsímé nké kpu.

¹⁶ Kei kam p̄ee pi pese re: R̄om pik̄ó kéméé, usoi un linyine n caai, ncée r̄n we re piké u kpu, pinsá kahane u n túhaane. Li pise re u ne upiteeca piké tone kelene uké uriyu heere.

¹⁷ Lē nnya kapi nté né ritikime. Am̄ nkp̄áni n̄ajaise. Kai koso n weesi, am̄ ne mese ne mese ketúhaane n t̄osu am̄ ha tone, am̄ tum api utisi nk̄ó kp̄íri.

¹⁸ Ke upiteeca api ní ka, api fe piké nk̄ópe nnyine kam̄ p̄éé ne u m̄ músu nyise.

¹⁹ Amá piinyekii nsímé ne utisi unyine yee n kpu api ye u séi re Yeesu ke P̄oali p̄o n tee re u nfáa mále nk̄ó ηmane kecáa kapi k̄enene.

²⁰ Ai méwoo né wai, am̄ p̄ee céru íye kam yé ne li wa. Lē nnya kam te k̄é P̄oali pise re un n la, uké Yerusalem ha piké ha ne kei-p̄o u túhaane.

²¹ Amá P̄oali uu yúlu uu re u la re R̄om uyōopi Sesaa ricuruu uké nsímé kecáa ripái. Lē nnya kam te piké kukpaniilee-i u n yálé k̄é kam k̄é ne Sesaa u p̄apo.

²² Kei ke Akiripa uu p̄ee Fesituusi maa re: Ne p̄éé la k̄é rinécúruu utisi nk̄ó kutu rico. Fesituusi uu u pese re: Koso kaa yé kutu u rico.

²³ Kai koso n weesi, Akiripa ne Pereniisi api meyōopilape tani, pi ne pipipiretiki api ken̄oηla wai api ne kutúhaanelee lomp̄o, pís̄óca wéése ne kuyu piyuk̄ó pin tikilē. Fesituusi uu rin̄ó he api P̄oali kp̄ípo.

²⁴ Fesituusi uu p̄ee re: Uyōopi Akiripa ne nó pit̄or̄o mp̄i n̄ó nní ní ka, ani utisi nk̄ó ripái r̄sone. Pisuifi riwúí nnéí ye kale api Yerusalem-p̄o ne nté kenéméé ketahai u séi, pin cáái re ái ne sá re usoi nk̄ó uké k̄o nfáa rikp̄á.

²⁵ Ne nsímé mm̄é tip̄éréle am̄ yénu re úu ncaai r̄ka wa kapi ye ne usoi ní kpu. Amá ke uricuruu uu m̄ pise re piké ne unsímé R̄om uyōopi kéméé tu nnya kam ηmurei re piké ne kei u ha.

²⁶ Am̄ nyu íye kecire kam yé utisi nk̄ó kecáa w̄oi k̄é ne upiima símaapo. Lē nnya ricuruu kam̄ ne nókenéméé u ka. P̄s̄, uyōopi Akiripa kéméé kam̄ ne u ka re p̄on pipiseise u m̄ masí, né nnyine yē am̄ t̄itelé-i w̄olu.

²⁷ Ai ne sá re k̄é méwoo ukpaniik̄ó ne R̄om uyōopi-i ha, kám p̄ee lē nnya kapi pitele u n wai n w̄oi.

26

P̄oali ye Akiripa keyu-i uriyu heere

¹ Akiripa uu p̄ee P̄oali maa re: P̄o nkp̄éni ncée mále p̄oké rip̄oyu heere t̄oké k̄ó. P̄oali uu p̄ee kunipe síka, uu nsímé kp̄ísi uu re:

² Uyōopi Akiripa, li neni keyáa nké né láarú re ne ncée yē am̄ nsímé nnéí ke Pisuifi api ne né rinkp̄ará kep̄oyu-i símisi.

³ Li we re p̄o Pisuifi inyekii ne piisímé kecáa kapi n k̄en̄en̄ente meykíyiki r̄sone nyule. Lē nnya, ne rik̄ōp̄ w̄úkule re a niñesi aa kutu né c̄o.

⁴ Pisuifi nnéí ye nyule lē kam hái in̄én̄m̄ane-me nn̄epuri pik̄ó kec̄ope ne Yerusalem kéméé in̄ésoi n li.

⁵ Háí ái neni-me kapi né nyu. Pin n la, piricuruu yé ne pinn̄o símisi re ne p̄ee Pifarisi kéméé w̄ele. T̄o ye ári p̄ee pir̄óymeyáhaa isé ne akp̄éri wai.

⁶ Kam n tálē te Ulélécaa yé lē kuu pir̄ósáyaha ní ma wa nnya kapi ne nté nní né túhaane.

⁷ Isirayeli pik̄ó ipuri kefi ne ité iyē p̄ó ne k̄o mesére kesine ne ketúnjé Ulélécaa yáásile in ne tálē te i yé lē kuu meke-me pir̄ósáyaha ní ma yē. Kam lik̄ecáa n tálē nnya ke Pisuifi api pitele né wai, uyōopi Akiripa!

⁸ Yo nnya ke n̄ó Pisuifi áni p̄éé la n̄oké ηmurei re Ulélécaa yé fe uu meykíyiki pikp̄ok̄o yukuse?

⁹ Tinécúruu ηmaa ye peé musile re ké rínanje ne tápaankeε úka úu kapε Nasareti ukó Yeesu rinyiri ne kefa tene.

¹⁰ Lε kam Yerusalem-pó n wa ye lε. Ne rinécúruu ηmaa Ulélécaa pikó meya kukpaniilee tanle. Pepee ye Ulélécaa inyóonse n wa piwéεse pee ye ncée né he re ké lε wa. Pin kó n la piké pi kó, li ye peé ne né risále.

¹¹ Ne ye pee ayómeyáhaalee rikale amí ha kei íwe pi n wai, nen náási re piké pinfatene kesi. Kunéfatoi ye pee pikεcáá tósile, hái ricuruu am ye pi n wéékuselε ne acóyu-pó.

Póoli ye umefine meconse Akiripa símisi

¹² Limekó-i ke pepee ye Ulélécaa inyóonse n wa piwéεse api keyáa keniyine rítelε né rimúise api ncée né he am yisi am Tamaasi sí.

¹³ Itunje kecíre kumúnjé, nen ncée-i we, uyóopi Akiripa. Kei kam metéi menyine yé men keyómεcaa-pó leeri, men tapaalé, men itunje metéi fe amé ne tó ne pinésenca kóónu.

¹⁴ Ari ntónéi keteni-i lolu, am pee kóm, lin ne Me-epiree né tee re: Sóoli, Sóoli, yo nnya kaa né wéékuselε? Méwoo kaá ne né tópirinkee yarε kemínaa.

¹⁵ Kei kam pee pise re: Póó úye, Upiíma? Uu né pese re: Néε Yeesu kaa ní we pón wéékuselε.

¹⁶ A nképni yisi aa nyere. Lε nnya kam menécíre pó n nyise ye nní: Ne la re a panse unéikikó, aa ye kóónu aa lε kaa neni nní né n yé ne lε kam n sónti ke pó n nyise picó símisi.

¹⁷ Mpópuri pikó, Pisuífi kecópe kam pó lesene ké mpuri sane pikó kémεε pó tū.

¹⁸ Ne pó tum te a ha piinipeε wúkule aa kuñmaha-i pi lese aá ne metéi-i pi sí. A kó Setani anipe-i pi lese aá ne Ulélécaa kémεε pi sí. In te pi ne kefa né tenelε, Ulélécaa yé piakópe pi sárei uu kó lisóne kutú ne upikó m mé pi he.

Póoli ye uliwaiwai kecáá símisi

¹⁹ Lε kémεε, am pee lε kai keyómεcaa-pó né n nyiseme kesi, uyóopi Akiripa!

²⁰ Amá Tamaasi pikó ne Yerusalem pikó kam Nléécaasimé mefoi riyóó, am pee limemáá Yutee keté tóóó pikó nnéi ne sité sicó pikó yóó. Ne pi símisi re piké mefine conse piké Ulélécaa-mé pansepo api n wai liké n nyísélε te pi mefine consele.

²¹ Nsímé mmé nnya ke Pisuífi api Ulélécaa keyo-i né tí, pin wéési piké né kpu.

²² Amá hái ne neni-me, Ulélécaa ye né nen ne we nen uiseérakóε, nnpá úye, siwá ne piwéεse siyu-i. Am ye nféé nka ma, lε ke antepuye ne Moisi api mekeε-me n yé api símisi re li weme memáá.

²³ Ne ye maa re: Uyε ke Ulélécaa uu n wée yé kam uu íwe le, uu kpi uu ufoi pikpókpo kémεε yisi. Uyεε yé nsímé mεε metéi ní má Pisuífi ne mpuri sane pikó he.

Póoli ye Akiripa maa re uké Yeesu ne kefa tene

²⁴ Póoli un lε we un uriyu heere, Fesituusi uu cááipo re: Pó isóhó torile, Póoli! Mepónyuwe píima ye isóhó pó tóroisele.

²⁵ Kei ke Póoli uu pee rinóo u yosí re: Am isóhó tori, urósáa! Mmú kam nní n símisi ye meníne nsímé sone le nn kó aseí tikilé.

²⁶ Ne nyule re uyóopi Akiripa ye nní nnéi lεε nní ní wa pikómε máálenle. Lε nnya kam ne rinépo ukeyu-i símisi. Ai mepíílu menyine-i kai keló kuñmaha-i lε wa.

²⁷ Pó antepuye nsímé ne kefa tenelεε, uyóopi Akiripa? Ne nyule re pó ne kefa n tenelenle.

²⁸ Akiripa uu pee Póoli pese re: Pó lale póké né feriyε ké nté nní panse Kirisi ukó!

²⁹ Póoli uu re: Lin yé nfáani néε lin yé píyeyi-pó, li kpére lε wa! Ne Ulélécaa welu re ái kapε pó ηmane, amá liké nónnénéi mmú nóo neni nní kutu né n cólε, nóo yé menéco n we. Akpanii nnyé ηmane aké nó ripári.

³⁰ Kei ke uyóopi Akiripa ne uyóopi píima Fesituusi ne Pereniisi ne pē nnéi pee kei kesé ní we api pee yisi,

³¹ api iyaa leepó, api pee pimεcópεcire n tee re: Usoi nkó úu líka caai kapi yé ne usoi ní kpu néε kapi yé ne akpanii u n wa.

³² Kei ke Akiripa uu pee Fesituusi maa re: Usoi nkó unsá peé m pise re piké ne Róm uyóopi Sesaa kémεε u ha, pi yé pee fe api u yápo.

27

Pisóoca ye Póoli ne Róm kuyu ha

¹ Kai n símisi aí tone re kúninoi kari yé ló arí ne Italii sí, api Póoli ne pikpaniikó picó pinyine kpisi api usóca kpéε uniyine kapi ye n sée re Yuliisi anipe-i wai. U Róm kutópílee kpé kapi ye n sée re Róm uyóopi kutópílee kémεε úyukóó use le.

² Atiramíiti kuyu ke kúninoi kpé kari n ló aku lééri kun Asii sité aninoi sinyere kanei. Ari ku loni ari tómpo. Masetuwaani ukó uniyine yeε Tesaloniki-pó ní we api ye u séi re Arisitariki ye pee kerómeε wele.

³ Ari liukóso Sitáo kuyu tulu. Yuliisi ye pɛɛ Pɔáli rínare wailɛ. Uu ncéɛ u hɛ re uké upisane rilóólú, un ye yo n la, piké fe piké ye nɛ kutu u ríco.

⁴ Kari kei n yisi ton tósu, kuyó aku keróyu-mɛ m pepuri, ari pɛɛ Siipuru kuwéé kpɛ mɛ ke kuyó áku ní we tiki.

⁵ Ari pɛɛ Silisii nɛ Pamfilii menimaa tɛ́j arí nɛ Lisii keteni-i Miiri kuyu tulu.

⁶ Róm usóóca kpéé uyé uu kei kúninói kucó kunyine yenu kpɛɛ Alekisantiri n lééri kun Italii-mɛ sí. Uu kpe-i ró tani.

⁷ Siyáa kulúí kari nnánnári nɛ kúninói sónɛ. Iwe píima kari li ari kelenɛ Kiniiti tulu. Kuyó áku ñmurei tóké lɛ n tikilɛ tóké nɛ kéyu-mɛ ha. Ari pɛɛ mese Salimonee kuwéé-mɛ míni ke páápáá ketɛ kapi ye n sée rɛ Kírɛeti mɛcáa tiki.

⁸ Ari íwe píima le arí nɛ rikóitime kanei arí nɛ keló kenyine tulu. Pi ye kei sée rɛ Aninói-Kenyere-Sone. Lasee kuyu kaí nɛ kolé.

⁹ Ai kusa ró nánjaise. Anórahaa keyaa ye pɛɛ pitómpɔ masile. Kúninói pilone nɛ ncéɛ pinóɲf ye fe apí nɛ nkɔ weri.

¹⁰ Lɛ nnya ke Pɔáli uu kúninói pikeikó símisi rísone piké kó. U pi maa re: Pinésáne, nɛ yɛ te ntócéɛ mmú pitiki yé nɛ nkɔ ró kam. Kúninói nɛ ilú kaku n topori ye meyá caainkenɛ. Ai nkpáni ilú nɛ kúninói ñmane, amá nɛ tóɔpi.

¹¹ Amá Róm usóóca kpéé uyé uu kúninói utúkí nɛ kuute nkó nɛ kutu n colé ai tósu Pɔáli nkó kuu ní ma.

¹² Ai kó yá, áninói kenyere áke pɛé nyamí te piké kei nnyie píima kumúnjé-i siyáa wa. Kúninói pikó meyá apí pɛɛ lɛ nnya re pi yé kei yisi. Pi lɛ pɛɛ náásile rɛ lin tye n we, piké Kírɛeti aninói kenyere kɛ kapi ye n sée rɛ Fenikisi tu, áninói kenyere kee itunje kelólé awélé keté-mɛ kéyu palenlé. Kei kapi la piké nnyie píima kumúnjé-i siyáa wa.

Meyó maamaa menyine mee míni kecáa ní pépu

¹³ Ke kúninói aku lɛ n nyenu lin nánjai, keyopi kenyine áke itunje kumii-mɛ pepuri, apí músu re pi yé fe apí nkɔpéni lɛ kapi ní la wai. Apí pɛɛ kesáú kapi ye nɛ kúninói n nyeresɛ sakaa apí ncéɛ kpísi. Apí míni ke páápáá ketɛ kapi ye n sée rɛ Kírɛeti n kanei.

¹⁴ Mese nɛ mese, kuyó kunyine kapi ye n sée rɛ Erakílóo aku míni ke páápáá ketɛ-mempɔ pepuri nɛ rínaje.

¹⁵ Ai kúninói kpátú lin nɛ tósu, ái kunyeresɛ we. Ari mese yá aí nɛ ró n tósu.

¹⁶ Ari míni ke páápáá ketɛ sínsápi kenyine ke kúrú tómpɔ. Pi ye kɛ sée rɛ Kulotaa. Ari pɛɛ náási arí nɛ fe arí kenóipi kapi ye nɛ písoi n léise lese.

¹⁷ Kúninói pikeikó apí kúninói kémeɛ ke tampɔ. Apí pɛɛ limemáá inje pahaaankeɛ apí nɛ kúninói kónú. Iwame ii pi wai re ápi kape ha Lípii menimaa ritime rinyenetú tinyine rikam. Apí pɛɛ kusánjáá maamaa kpɛɛ kuyó n wai cepise. Apí nnánnári n sónɛ pin kuyó tikilɛ.

¹⁸ Kuyó aku lɛ tó m pepu kun ñpape kpálé aí nɛ ró weesi, apí pɛɛ mese ilú ke kúninói aku n topori n hasu pin míni-i sariipɔ.

¹⁹ Kai kó piweesi rinkpá, apí kúninói ikeílú inyine pifónje kápáá.

²⁰ Ai wai siyáa kulúí, itunje nɛ awárepi áa kúyene wa, meyo men lɛ nɛ rínaje pepu, ari pɛé m músu re ntókó ye tenele.

²¹ Ai nánjai, tó úka úu iluke li. Pɔáli uu pɛɛ yisi uu písoi kecɔpe nyere uu re: Pinésáne, non pɛɛ nnékó kutu ríco, tó ye pɛɛ Kírɛeti-pɔ tone ári ye ásáláú píima nnyé nɛ risáne tóké nɛ ilú fónje.

²² Lɛ nnya, kɛ nkɔpéni nó símisi ani rikínj tápisi rísone. Nó úka úu kpine. Kúninói ñmane kpɛɛ ásáláú waine.

²³ Ulééca uyɛɛ né n te nen kó u keisi Uleecaatumɛ ye kesine nké kenémɛɛ kale.

²⁴ Uu né maa re: Iwame íi kape pó wa, Pɔáli! Pɔ Sesaa kémeɛ pitúhaane sinle páí! Pó ke Ulééca uu n la nnya, u yé kó pipóséncó nnéí nfáa tíye.

²⁵ Lɛ nnya, ani ikari wa, pinésáne. Nɛ nɛ kefa tenelɛ te lɛ ke Ulééca uu ní ma kai lenɛ.

²⁶ Amá kuyó yé ró lese aku míni ke páápáá ketɛ kenyine ritime sá.

²⁷ Kari nɛ n weme, sisine kefi nɛ sína kari lɛ Metiteranee menimaa kémeɛ wa, meyo men tó kpálé. Ai kesinecó kumúnjé kúninói pikeikó wai yare tó nɛ keté kóima kenyine nnyáa wale.

²⁸ Apí méñme kapi ye nɛ míni mecimá ní musí kpísi apí fóm, apí yénu re simetiri afɛetaani nɛ siseei kame címú. Apí kéyu-mɛ nyósópɔ apí kó pimúnjé kpá, apí yénu simetiri sité ási we afɛetaani.

²⁹ Apí pɛé n wuru rɛ kúninói áku kape aparecaña anyine rikam. Apí pɛɛ lɛ nnya sisáú sina kapi ye nɛ kúninói n nyeresɛ kepire-mɛ cepisepɔ, apí pɛɛ m mé pin yóone rɛ liké weesi.

³⁰ Kúninói pikeikó ye pɛɛ lalɛ piké léepɔ piké wuri. Lɛ nnya kapi kenóipi kɛ kapi ye nɛ písoi n léise míni-i ricepise apí pɛɛ kpárá rɛ pi lalɛ piké ha nɛ kesáú kéyu-mɛ ku nyeresɛ.

³¹ Pɔáli uu Róm usóóca kpéé nɛ písóóca picɔ maa re: Písoi pɛ pinsá kúninói kémeɛ n tone, áni nkɔ-i mélele má.

³² Pisósōca api pēe mēn̄me mēe kenōipi kapi ye nē n léise m múlilē sem̄, api ke yá ake lólu.

³³ Liké kelene n weesi, Pōoli uu pinnéi maa re piké iluke li. Uu re: Siyáa kefi nē sina ye nsí kani nē mpōōcaai tū nōn mē áni kō líka li.

³⁴ Nē la ké nō símisi re ani iluke li. Li pise re nōké li nōké nē nfáa m má. Nō úka nnyúpi ricuruu rín ríyu kecáá wehene.

³⁵ Kuu lē ní ma, uu kukpónō kpísi, uu pinnéi inipēe-i Ulélécaa pakare uu pēe ku kpakóri uu piluke kápáa.

³⁶ Kei kapi pēe pinnéi ikari wa api iluke le.

³⁷ Ntónéi ye pēe kúninai kpe-i wale písoi píle píle meté nē kuwóó nē afēeré nē pikpuulú (276).

³⁸ Kē n̄pá úye uu piluke m̄ masí uu lēpu, api melukepipi mēe kúninai-i ní wē n hasu pin mínimaa-i sariipō re kúninai kuké nkáripi fakasi.

Kúninai mēfore

³⁹ Kai n weesi, kúninai pikéikó ápi ketē kē ceri, amá api ketaa-pō ketenpampi kenylene yenupō nē kekecáá kunylene laii ái nē sí. Api pēe re pin n fe, pi yē wa kúninai akú ha kei tasi.

⁴⁰ Lē nnya kapi sisáu fénne api mínimaa-i sariipō. Api kō án̄me kapi ye nē kúninai ketikífi m paasi fénne. Api kō lē memáá kúninai keyu-mē kusánáá tóresi api síka, kuyō aku pēe kúninai n télē lin nē kenylenepampi kē-mē sí.

⁴¹ Amá api sí api ha ín̄isá itē kepáápáá rinyenetú tinyine takári, kúninai riyu ari kei lompo ái tini sím̄, ái pēe kunyóko-nyóko we. Aniwalé nan̄e-nan̄e anyine pōo pēe kepire-mē ku n foresi.

⁴² Kai pisósōca iwame n wa re pikpaniikó yé wéeri api wúrunkēe nnya, api pēe n la piké pi kō.

⁴³ Kē Rōm usósōca kpéé uu ní la uké Pōoli riyu lō nnya, uu nē pi yulu re ápi kapē lē wa. Uu pēe rinósō hē re pēpēe piwéeri n nyu piké mēfoi rikpuu api nē rikóitime tēj.

⁴⁴ Amá pitórōo piké akpénkpélé nē kúninai siwélēpi kecáá túnti api nē pi tiki. Lē kari mesei ntónéi wa arí nē ketē kóima tulu ái úka ríka kpu.

28

Pōoli ye Maliti keteni-i we

¹ Kai nkpo-i rós n lése memáá kari pēe kō te pi ye míni kepáápáá ketē kē sée re Maliti.

² Kei pikó api kēfa fénne api n̄sane rós yósu. Ke ikónē ii picuú n kóri nnyiyē nn wai nnya, api nna píima nnyine wai api rós yósu, ari kekále wai arí nē n kóónú.

³ Pōoli uu pēe yisi úú ha sinaapi paólame re uké nna-i risápō, tikpurii rinyine tin sinaapi se-i we. Kē nna kutoi aku ri n lēpō, ari léeri ari Pōoli kunipe yéu.

⁴ Kē ketē kē pikó api n yē iwáa iyē in Pōoli kunipe san̄arilē, api pēe pimecōpēcīre n tee re: Mpá liké iye wa, usoi nkó ye usoi kō unyine le. Míni-i kuu nn̄i nkpo-i n̄mēherēeri. Amá Ulélécaa yeē aseí n tikilē úu n̄murei uké nfáa li.

⁵ Amá Pōoli pōo iwáa nna-i mēpēpō, ái kō nkpani mēka u wa.

⁶ Api pēe m mē yare piké u yē un píni un nē sí nēe u yé mese nē mese kei nn̄i loole uu kpi. Api mēresi ái n̄an̄ai, líka ái u wa. Api pēe mese kemún̄jē conse api re piléé pinyine ye pi.

⁷ Kei kekúri kē ketē kē uyukós fói keyō aké pēe we. Pi ye u sée re Pupiliyuusi. Uyē uu kei nfanare nē kusáne rós wai, ari kei fine siyáa sitaani.

⁸ Pupiliyuusi usaa ye pēe kumún̄jē kpe-i pólólúle un nē kupin̄etoi nē nlure yare ákpasché finu. Pōoli uu sí úú ha u lóólú, uu ukecáá keyóme yáasi uu an̄ipe ukecáá láa utú nē u pōise.

⁹ Lē memáá, ketē kē pitóikó picō api weri api Pōoli yenú, uu pi pōise.

¹⁰ Api n̄pá yo nē ríyu rós waise hái. Kari n tósu, api lē kai rós m pise toké nē ncēe rintíki nn̄éi rós pásii.

Pōoli metuipō Rōm kuyu-i

¹¹ Iwáre itaani kari kei wa. Ari pēe limemáá kúninai kunylene kpeē Alekisantiri n léeri loni arí nē tómpo. Nnyiyē kumún̄jē-i kakú pēe Maliti-i nyere. Pi kukēcáá písika ayu leselē.

¹² Kari Sirakuusi n tu, ari kei tone siyáa sitaani.

¹³ Ari kei yisi ari mínimaa mecáa kaneí arí nē Rekiyo tulu. Kuyō aku liukóso itun̄je kumii-mē pepuri, ari pēe siyáa sité n̄mane kpísi arí nē Pusoli tulu.

¹⁴ Ari kuyu kpe-i piróca Yeesu pikó yénu, api rós pise re toké kei siyáa sisēei pikemēé tone. Kei kari pēe yisi arí nē Rōm tulu.

¹⁵ Yeesu pikó pēe Rōm-i ní we ye pēe kerócaá nyule. Api hái Apiyusi kuyaa-i nē kei kapi ye n sée re Sisán̄eyō Sitaani-i rós tēpei. Kē Pōoli uu pi n yé, uu Ulélécaa pakare, ai kō ikari u kpáse.

¹⁶ Kari Rōm-i n tuipō, usósōca kpéé uu usósōca wéése anipe-i pikpaniikó wai api Pōoli ncēe hē re uké umecire kelō tone nē usósōca yeē yé u m mē.

Pōoli ye Rōm-i Nléécaasimé yóólē

¹⁷ Kapi Ròm-i n tuiṗo siyáa sitaani memáá, Pòoli uu Pisuifi piyukós pɛɛ kei ní we cápine. Kapi n cápineṗo, uu pi maa re: Pimáreco, ám akópe áka ntópurí mmú wa, ám kò pirósáa isé ika rilóó, níṗá ne lē, pi Yerusalem-ṗo né tínle api Ròm pikó anipe-i wai.

¹⁸ Ròm pikó apí ne né túhaane, ápi níka yē kapi yé ne né ní kpu. Api pɛɛ re piké né riyáṗo.

¹⁹ Amá Pisuifi api yúlu, am pòone am mese re Sesaa kam la uké ha ne né túhaane. Ai re nnépurí pikó kam la ké pitele wa.

²⁰ Lē nnya kam te ké nó yé ké kò rinóó nó maa nóké kó te lē ke Isirayeele pikó api n tálē nnya kam nté nní akpanii-i we.

²¹ Kei kapi pɛɛ u pɛɛ re: Api mpókó níka kecáá Yutee-ṗo rítelē ríka ró wóime, urómáreco úka úu kò kei-ṗo leeme uké kam uké keṗócáá nnyine ró kéé née uké mpókópe nnyine ró símisi.

²² Amá tó la re pó ḡmaa a nkṗéni mmē kaa m músu ró símisi. Tó kó te níṗá yei kapi mpóyómeyáhaacee mmē kaa nní ní tíkile yulu.

²³ Pi ne Pòoli api keyáa yekei. Kai likeyaa kē n tu, api sí kulúí api Pòoli leṗo kéyo ke-i kuu n sói. Uu mmarē hái ne kesineco-ṗo Ulééca iyóopi kecáá pi símisi, uu ye Moisi isé ne antepuye atelē ne tiki un ne pi náási re piké Yeesu ne kefa tene.

²⁴ Picó apí mmē kuu pi n símisi ḡmurei, picó api pikóme yulu.

²⁵ Kapi lē n tósu ápi kóméine, Pòoli uu pɛɛ kekéripi pi maa re: Asei ke Nfáasone ní ne antepu Esayi ritiki ní ne nópínésáa maa re:

²⁶ A mpurí mmú pikó-i ha, aa pi maa re:

Nó ye nísone kutu ríco

amá áni yéé aseí kó

nó ye nísone nyáni

amá áni yéé yē.

²⁷ Li we re mpurí mmú pikó akin ye takasile,

pi pimécire atu tápisile,

api iníṗee wúkési

re piatu áa kape ye kó,

piiníṗee íi kape ye kó yē.

Pimesohó áme kape ye kó líka ceri nnya.

Peé uye-i, ápi ye pɛɛ né Ulééca kémee kam ké pi pòise.

²⁸ Pòoli uu kò pimáa pi kṗá re piké kó te mpurí sane pikó pɛɛ ní-yulalesimé ke Ulééca uu m páme te. Pē né kutu n tico.

²⁹ [Kuu lē pimáa m masí, Pisuifi api necé kṗou apí n keḡeneṗo pin ne tósu.]

³⁰ Pòoli uu inḡmē itē kéyo ke-i kuu ní we un hééle kémee tone. Uu kei pɛɛ ukeméé n sónaṗo nní yóóí.

³¹ Ulééca iyóopi nsímé kuí pɛɛ yóólē un kò Uṗiima Yeesu Kirisi nkó písoi céési ne uripóo, líka áí kò u pekesí.

Títelé ke Pòoli uu Ròm pikó n wóì

Léle ritelé nti kémee ní we

Kumúnjé kpe-i ke Pòoli uu péee unsé táánú n tenese kuú péee Kirisi pikó péee Ròm keteni-i ní we ritelé nti wóì. U péé lalé uké uncee rinóŋ háì ne Ròm-pò kúu péee n hápaalé, uké kò péee Esipaanyi ha uké ha Nsímé Keciire riyóó. Títelé ke Pòoli uu Ròm pikó n wóì ye icélaa inyine le ke Pòoli uu ní pa ne iketò-pò. U i pale kekéripí re: "Sisoipipi sin Yeesu ne kefa n tene ke Uléécaá uu si nyu re si aseí tikilenle. Linfatene mmé ne kò tulaalenle" (1:17).

Ifaaci iyé mekériine ye mmé:

1. Pòoli ye nyísele re íye kai piyómeyáhaa isé pitiki ne lé kapi ye ne Yeesu Kirisi rintíki apí ne Uléécaá kefa tene kecápe we. Uléécaá icápine ye Ròm-i ní we kémee, Kirisi pikó péee ápi Pisuifi ye kulúí wele. Amá Pisuifi ye kò Ròm kémee kulúí wele, picò api panse Kirisi pikó, pin kò ne nóŋlè pin Pisuifi piyómeyáhaa isé tikilè. Yare li pise re mpuri sane pikó péee m panse Kirisi pikó pòóké kò isé iyé n tikilè néé? Pòoli ye maa re nfatene mee ye usoi riyu lo (1-8).
2. Isirayeli pikó péee mpuri ke Uléécaá uu n wéé. Pi ne Kirisi pikó metone nkó kuu nté wóì (9-11). Pisuifi meyá ye Nsímé Keciire kepire ritòle (9:30-10:20). Uléécaá ye kò ne wele un umpuri la. N ne ipuri icò yé keyáa Yeesu Kirisi kémee Uléécaá ipéelée ceri.
3. Yeesu Kirisi icápine kémee mafine nkó mee nté wólaalé. Pòoli ye kei símisile lé kapi ye Uléécaá n yáasi ne lé kapi ye ne picò nkíŋŋine kémee n tóne. U pepée nfatene kémee m pelaalé píseí re piké pepée ápi nkemee m pelaalé ne m purú. Uu kò ne pi téni re li pise re níla nké pikecáá n nyáni. Likumúnjé re Uléécaá yèè akópe kémee sisoipipi lesele, Nfáasone nn si léni, asi ye péee fe así m pénelé sin ne we, nn kò ne si léni, si ne Kirisi pin ne pénelé pin we (12-15).
4. Pòoli ye upimarecò péee Upíima pikei n wa iyáhaa kulúí pasípòle (16).

Iyáhaa

¹ Né Kirisi Yeesu ukeikó Pòoli, néé ritelé nti nó wólu. Uléécaá ye né sée re ké panse utume. U né wéele re ké Unsímé Keciire riyóó.

² Uléécaá ye péee háì mekee-me Uléécaá Nsímé atelé kémee antepuyee maase re u yé Nsímé Keciire mmé tó pa.

³ Ukepípi Urópiima kecáá nsímé ye mu. Pi u marile mesoi. U uyóŋpi Tafiti kepiré le.

⁴ Ke Uléécaá uu pikpòkò kémee u n yukuse nnya kuu u sée re Ukepípi, uu kò Unfaasone ne tiki uu ne linnanje u he.

⁵ Urópiima Yeesu Kirisi ke Uléécaá uu ne ritiki uu ne ípeelée né nyíse re ké panse utume, ké kò tíyese ipuri nnéí písoi piké Kirisi rinyiri nnya ne kefa tene, piké péee uyé Uléécaá m pakarelé.

⁶ Nò mpí ke Yeesu Kirisi uu nní n sée, nò ne kò lipite pé kémee wele.

⁷ Nò Ròm pikó mpí nnéí ke Uléécaá uu nní ní la u kò nó wéé re ani panse upikó kam títelé nti wólu. Urósáa Uléécaá ne Urópiima Yeesu Kirisi piké ípeelée nó nyíse api nkíŋŋine nó he!

Li Pòoli ripóó wa re uké ha Kirisi pikó péee Ròm-i ní we rilóólú

⁸ Pi keté nké nnéí nónnéfatene nsímé símisile nísone. Lé nnya kam la ké ne Yeesu Kirisi ritiki ké ne nó nnya Uléécaá pòonese kelene.

⁹ Uléécaá uyé kam n yáasi nen Ukepípi Nsímé Keciire yóólé yé itansei né li re mesére kam nónnésímé símisi

¹⁰ nen kò nípá piyei nókenécáá yáási. Ne ye pise re uké lé umela kémee ncée né he ké nókenéméé hapò.

¹¹ Lé nnya, li péee meykíyiki ripóó né we re ké piyéne nó hapò ké lé ke Nfáasone nn né n he nó ritéŋse nòké iníŋí wa.

¹² Ne la ké maa re ne nókenémee sònepòle re nfatene mmé ke tó ne nnó ari kesé m má nké tíyese toké ikari kparisene.

¹³ Pimáreco, ne la re ani kò te ne péee menécíre cápinele ké pilóólú nó hapò, amá háì ne nképéni-me ám kahane ncée n yé. Ne péé la re pinékei piké kò nó kémee kuláa wa yare kapi keté kecáá isoipuri icò kémee kuláa n wa meco.

¹⁴ Li né pise re ké nípá piye kémee ha, ayu ne sicare kémee písoi ne písòhò ne pepée ápi lika n nyu kémee kai pise re ké ha.

¹⁵ Lé nnya kai ripóó né we re ké kò nó mpí nóo nní Ròm kuyi-i ní we Nsímé Keciire riyóó.

Nsímé Keciire ye rínanje le mee Uléécaá kémee n léeri

¹⁶ Nsímé Kεcιrε mmέ rín isei né we. Nnanε nnyine ye mu ke Uléécαα uu ye ne pέ nnéi pεε ne kefa u n tenelέ ayu n la. Pisuiifi kuú ne koraane uu ne mpuri sane pikó kέmεε tulu.

¹⁷ Asei kecáá, kei kai ye ne nyise re Uléécαα yèè pisoι pansesele asei pite. Uyεε ne Uléécαα kefa n tenelέ mεcιrε kóló kuu ye nfatene mmέ ηmane nnya yέ te u asei ute le. Lέ kai nní Nléécαasímé ritelé-i wólalé te: Nkó yεε nfatene nnya m pansε asei ute yεε nfáα má.

Sisoipipi nnéi ye akópe wale

¹⁸ Uléécαα kuwóι ye keyómεcαα-po wemele. Pεpεε ápi u n waiselέ ápi kó umela tikilé pεε yé ne ku risáne. Pi nsímései nyule, amá pin pεε pimεwee kópe ne tápaalé te pisoι ápi kape asei ceri.

¹⁹ Pi lέ ke kesoi-pipi ake yé ní fe ake Uléécαα kecáá céru pinyuwe máalenle. Likumúnε re Uléécαα ricuruu ye li pi cereise.

²⁰ Asei kecáá, Uléécαα likó áι kúyene we, amá umεwai kέmεε kuu ye umecire lese uu nyise kesoi-pipi aké ne u yenu. Uyεε keté ne keyómε wa nnya, pi yé fe ápi kei ne yenu re u rínanε teneciré mále u kó Uléécαα. Sisoipipi ási yé ncée yé siké re ási likεcáá nyu.

²¹ Si Uléécαα nyule, amá ási ye pεε riyu u waise, ási ye kó u pōnεse yarε kasi yé pεε u m pōnεse re u Uléécαα nnya. Amá inírísímé ke pisoι ápi ne mésunu ápi ne pimεcιrε fómni, pikemúnε ake pεε kunrí kapi m má nnya kuηmaha-i lompα.

²² Pin pimεcιrε nyáni yarε pi mεwéεsεsho mále, némpákane pinrí ηmaa ye pi.

²³ Ápi yúlu re ápi yé ríwula piké Uléécαα kpciré pakare, ápi nya ápi conse ápi pεε kesoi-pipi keε ye n kpu ne sinúipi ne ána ana likó ne límunui-munui séru re píléé ápi ye wula ápi lέ pakare.

²⁴ Lέ nnya ke Uléécαα uu pi riyá re piké mékperinkpewai kapi pisifa-i m músu n wai piké ne piipine cιrε isei m pórii.

²⁵ Pi nnóme likó kpási ápi ne Uléécαα kecáá nsímései conse, ápi wúla ápi lέ ke Uléécαα uu n wa yáasi, ápi pεε Uléécαα yεε ntpá yo n wa piyáhaa yulu, in kó ne uricuruu kaí ne sá re piké yáasi háι ne ntpá píyεi-po. Amí.

²⁶ Lέ nnya ke Uléécαα uu piseicirékei pi tā, pinósi ápi pipila yá, pi ne pinósi cō ápi ha n sói, áι kó pεé ne sá re liké lέ.

²⁷ Pitisi pōo kó limεcō pipinósi yá, ápi ha ne nnáápt pipitisi cō n sói, lin pisoι isei we. Lέ nnya, pimεmare kópe mέ kulaa kapi lέ yé.

²⁸ Kápi nní n wéési piké Uléécαα céri nnya, Uléécαα ye pi riyále pikemúnε ake cókoi, ápi pεé n wapisi áι ne sá.

²⁹ Mεwai kópe ncōpuri ne rikpákárá ne nwóonaapí ne kufatoi kpeε pisifa-i we. Pikáipinkeε ne pisoikō ne pipásaine ne piyaaluke ne mémare kópe mεε pisifa-i cōpaalé. Pimεcōpεcιrε kapi wóhaane, pin áyu kónaane,

³⁰ pin kó Uléécαα iláarō wai. Ápi ye úka waise, pin áyu wéési, pin pimεcιrε nyise. Pi mεwai kópe piwai kέmεε pelaalenle, ápi ye písáa ne píni pakare.

³¹ Ái we re usoi uké ne pi ritá, ápi ríla má [ápi ye lika naresi] ápi ye íwe té.

³² Pi kó pεε isé ke Uléécαα uu n yekei nyule. I maa re pεpεε limεwai mē n wai ye ne sá re piké pi kó. Pi kó pεε li wailε. Lέ memáá, pi ye kó pεpεε lέ n wai kecáá rikpále.

2

Uléécαα ketahai kuul ne sisoipipi n túhaanene

¹ Mpá pōn usoi úye mpuri, pō nkó pōo nní ne picō n túhaane pōn akópe pi palé, áι we re piké íwe pō té. Pōo nní ne picō n túhaane pōn akópe pi palé, mepócíre kaa lέ akópe palé. Liriyíkí re pōo nní ne picō n túhaane, pō ne kó pimεcō wailε.

² Tō meyíkíyiki nyule re nsímései ke Uléécαα uu ye ne pεpεε lέ n wai túhaane.

³ Pō nkó pōo nní ne pεpεε lέ n wai n túhaane pōn kó pimεcō wai, pō músu re pō né Uléécαα ketahai kέmεé lee?

⁴ Néε Uléécαα mεwai sōne píima ne uisoi ninε-ninε ne unfanare kaa lómiise. Aa nyu re umεwai sōne píima mεε la re a mεfine conseε?

⁵ Amá ripókín ntake ne kaa n yúlu re áa yé mεfine conse nnya, mepócíre kaa lέ kuwóι píima cápíne keyáa kέ ke Uléécαα uu ne nsímései ukuwóι kέmεε pisoι n túhaanene.

⁶ Ketúhaane ke-i ke Uléécαα uu yé ntpá úye mεwai ihéú u pa.

⁷ Uu pεpεε lisōne piwai ne n ηmóópulé nfáa teneciré he. Pi lέ wailε re uké umεyōopi pi he uké kó riyu pi waise uké kó tíyεse piké pansε picaaciré.

⁸ Amá Uléécαα yé pεpεε ne u n kénεne ápi la piké nsímései kutu rico, pin pεε lelee áι ne n sá kutu cōlé kecáá ukuwóι píima súise.

⁹ Píweluke ne nwuutúu mεε mpí nnéi pεε mεwai kópe n wai likó. Pisuiifi kaí ne mεfoi máne, áι pεé ne mpuri sane pikó kpá.

¹⁰ Týu ne ipakare ne nkíninε mεε mpí nnéi pεε lisōne n wai likó. Pisuiifi kaí ne mεfoi máne, áι pεé ne mpuri sane pikó kpá.

11 Uléecaa tú písoi ne pico kóólene.
 12 Mpi nnéi pee ápi isé kecáá n nyu ápi ne akópe wai ye kpínine ápi ikecáá ne pi túhaanene. Amá pepee ikecáá ní nyu ápi ne akópe wai ye kpínine ápi ikecáá ne pi túhaane.
 13 Asei kecáá, ái mpi pee ye isé kutu nmane riitco pee Uléecaa inipee-i asei pite. Amá mpi pee isé n tikiilē kapi ye ha maa re asei pite.
 14 In te mpuri sane pikó pee ápi Uléecaa isé n nyu ye pee isé iyē tikiilē, li wa yare i pisifa kémeé wele pin ne i sóne, mpá kápi nní i n nyu.
 15 Pi lē nyísele re lelee isé iyē kémeé ní we ye pisifa kémeé wele. Pikemúnjé yèè pi nyísele ápi céru re pi ye pinyine-i akópe wale, ake ye kó pinyine-i alari pi pa.
 16 Lelee ha leerine keyáa kē ke Uléecaa uu Nsímé Keci re kam n yóólē ní páine uu ne písoi túhaane. Kirisi Yeesu kuú ne tikine uu ne lē nnéi ke písoi ápi n wai pin pékesi kecáá pi túhaane.

Pisuifi ne isé kecáá nstímé

17 Pó nkó póo nní mepóci re rinyiri n he re Usuifi, pón ne isé tále, pón Uléecaa nnya rikókori wai,
 18 pón umela nyu, pó kuu uisé kémeé n cési re a ye lelee lico ne kekpeé ní we ceri,
 19 póo nní mepóci re n nyáni re póo pinyiye tōrikee, pón kó pepee kunjmaha kémeé ní we metéi,
 20 ne piniri ne siwá ucélaa, re pó isé kémeé menyuwe ne nsímései yē nnya,
 21 pó nképni nní lē pico céesile, aa pee mepóci re picélaa pōone. Pó ye re ápi kape ye yáai, amá pōon pee yáai!
 22 Pó ye kó re ápi kape ye iwásá wa, amá pōon pee iwásá wai! Pó ye re pó piléé kóhale, pón kó pee pilikó yáainkēe!
 23 Póo nní isé nnya rikókori n wai, pó ye kó isé rilóole aá ne Uléecaa riyu kopu.
 24 Li Nléecaa simé kémeé wólaalē te:
 Nó nnya, Uléecaa rinyiri ye mpuri sane pikó kémeé caaile.
 25 Asei kecáá, in te nō isé tikiilē ke piké ápi yé kuláa nō wa. In te nō isé rilóo, nópínéké ye we yare kukéciré.
 26 In te ukéciré ye lē ke isé ii m pise kecáá sóne, áni yē te ukukéciré yé Uléecaa kémeé n we yare pi u rikélee?
 27 Mpuri kéciré ukó un isé n tikiilē, úu yé tíyese pó nkó póo nní isé n nyu áa ye pee i ritiki, pón kó kélé, aa yénu re pó akópe málee?
 28 Lē nnya, ái ipinje kecáá piké mpi pee ye nyíse re usoi ye Usuifi le. Ai kó ipinje kecáá piké mpi pee piké yikíyiki.
 29 Amá lē ke usoi uu kefa kémeé ní we lee ye nyíse re u Usuifi le. Lē kapi ye maa re usoi ye meyikíyiki kelenle. Uléecaa Nfaasone meké ye mē, ái isé mekó. Ai písoi kémeé ke Usuifi uyē mpuri ipakare ii ye leeme, amá Uléecaa kémeé le.

3

1 In lee ni, kuláa ye kúye re usoi uké Usuifi? Yo ke piké ápi ye yoriye?
 2 Kuláa ye linnéi kémeé wele áku kumúnjé má. Kufol yee re Pisuifi ke Uléecaa uu ne mefoi símisi uu Unsímé pianipe-i wai.
 3 Asei ye kó nye re pikecōpe pinyine ápi asei ritiki. Lē nnya, piasei kutikiciré yé tíyese Uléecaa póo kó asei pitiki yáa?
 4 Ai nkpáni lē. Ai céreise re mpá usoi úye ye unóome le, amá Uléecaa pó ne asei tikilenle. Li likecáá wólaalē te:
 Li pise re apónó aké n nyíselē te pó asei ute le.
 Nka nín wene kapi yé ne mepótúhaane kémeé pó n cési.
 5 Amá in te arósei kutikiciré yé tíyese ai nyíse re Uléecaa ye asei tikilenle, tó pee maa re iye? Te ke Uléecaa uu yé nní likecáá ukuwōi ró ní nyíse nnya, úu asei tikiilē? Lē ke sisoi pipi asi ye m pise meco kam nní pise.
 6 Ai nkpáni lē. In pee lē, iye ke Uléecaa uu yé ne písoi nnéi túhaane?
 7 In te nnénóome yé tíyese ai nyíse re Uléecaa ye asei tikilenle, ai kó riyu u waise, yo nnya ke Uléecaa uu yé pee kó ne ró túhaane re to pikópekóo le?
 8 Yo nnya kári yé fe toké maa re: Lē nnya, toké akópe wa lisone liké ne akemeé léeme? Písoi pinyine pee tiróyu n kópu ye re tōo ye lē ma. Uléecaa ye alari mále uké lē nnya lipite kutu ripasa.

Pisuifi ne isé pikópekóo le

9 Tó nképni maa re iye? Te tó, Pisuifi ye mpuri sane pikó fe, née iye? Ai nkpáni lē. To písímé masile re akópe ye rínanje mále an ne kesé Pisuifi ne mpuri sane pikó múlilē.
 10 Li Nléecaa simé ritelē kémeé wólaalē te:
 Usoi úka uu asei tikiilē.
 Mpá ucíreninje yikíyiki nkó nní uu we.

11 Uka mpuri úu mesòhò má.

Uka mpuri úu Uléécaá wéé si.

12 Pinnéí ye ncée kecire pitiki riyále.

Api kesé pinnéí isoi kpará n wai.

Uka mpuri úu lisone wai,

rípá ucíreníne yíkíyiki nkó nní úu we.

13 Pinnòosimé ye rikpíí le tee n háalé.

Pialempi kapí ne nnòome wapisi.

Melò ye pinnòo-i kúlaalenle yare iwáa yee n kóni.

14 Awéeri ne nsímé kópe yee pinnòo-i yipaalé.

15 Piana áa kusa ménye pikòikee kémeé wélú.

16 Mpá yei kapi lompo, picaaínkeé ne picò íwe piwai yee pilikó.

17 Api ncée mee ye ne nkínníne ní ka nyu.

18 Api piisoi kapí n le kémeé Uléécaá wuru.

19 Tò ko pee nkpéni nyule re li Uléécaá isé kémeé wólaalé te pepeé isé metíki m má nnya ke isé iyé ii wólaalé, nsímé nké ne mpá úye n lukaalé nnya. Sisoipipi nnéí ye Uléécaá inípee-i sikópekoó le.

20 Uka mpuri úu fe uké lé ke isé ii m pise wa. Lé nnya ke úka úu yé fe uké Uléécaá kémeé alari yé. Isé ye tíyesele usoi uu céru re u ukópekoó le.

Lé ke Uléécaá uu ye sisoipipi ayu n b

21 Lé ke isé ricuruu ne antepuye apí pee mekeé-me ní ma yee nkpéni nní wa. Uléécaá úu ne isé ritiki uké ne sisoipipi waise aseí pite.

22 Pè nnéí pee lé kuú ne Yeesu Kirisi rintíki uu wai ñmane kóló ne kefa n tene kuu ye sée re aseí pite. Likumúnjé re Uléécaá úu písoi ne picò kecàpe kóólene.

23 Sisoipipi nnéí ye akópe wale, asi Uléécaá meyoopi paa.

24 Amá Uléécaá ye uipeeléé kémeé pi pansesele aseí pite, faalaa ápi ko líka héele. Yeesu Kirisi yee umécire kpísi uu he nnya ke Uléécaá uu ne piayu la.

25 Uyé ke Uléécaá uu wée re uké umenye ne inyòonse wa iké pè nnéí pee umenye mē ne kefa n tene akópe sárei uké ne nyíse re u aseí ute le. Uu pee mekeé piakópe akpanii pi wa. U péé ne kényu pi purule.

26 Lé kuú ne nyíse re u aseí tikilenle, úu nkpáni conse. Uléécaá ye ko lalé uké nfaani keté nké kémeé nyíse re u ko ne urinòo kuu ní ma kecáá wele. Likumúnjé re pè nnéí pee Yeesu ne kefa n tenelè ñmane kuu ye yé te aseí pite.

27 Tó, Pisuífi ye pee nnyine má tóké ne picò rikókòri n waii? Aai, níka rín we! Isé pitiki nnya néé mewai sone nnya? Ai nkpáni lé. Likumúnjé re áí isé kai pise re usoi uké ritiki, amá nfatene kai pise re usoi uké m má.

28 Tò ko yé te áí ke kesoiipipi ake yé lé ke isé ii m pise n wa nnya kake yé Uléécaá keyu-i aseí m má, amá kaké ne kefa n tene nnya kake yé aseí m má.

29 Néé Uléécaá ye Pisuífi ñmane Uleecaa le? Yare úu mpuri sane pikó Uleecaa, néé iye? Eee, u ko mpuri sane pikó Uleecaa le, aseí kecáá.

30 Uléécaá use yee we yee nfatene nnya pikéké pansesene aseí pite. Limécò kuu pikéciré nfatene nnya pansesene aseí pite.

31 Yare tò nkpéni lé maa re nfatene nnya, isé nkó ye pee tenelé néé? Ai nkpáni lé! Tò meníne isé nnanje nnéí i palenle.

4

Tóké Apiraham nfatene ne m pallé

1 Tó nkpéni urósáayaha Apiraham pò nkó maa re iye? Yo kuu Uléécaá kémeé yé?

2 In pee Apiraham liwawai nnya ke Uléécaá uu u pansese aseí ute, Apiraham yé pee fe uu lirikókòri n wai. Amá áí nkpáni lé we Uléécaá kémeé.

3 Nléécaasimé ritelé ye maa re: Apiraham uu ne Uléécaá kefa tene, Uléécaá uu lé nnya u pansese aseí ute.

4 Api ye ko nkó yee pikei n wa uu liihéé yósu maa re faalaa kapi u he. Ulikó ye ni kapi u pa.

5 Amá nkó yee úu pikei píka n wa uké ne m panse aseí ute un péé ne uyee ye ukópekoó m pansese aseí ute kefa tenelé, liute yèé unfatene nnya pansese aseí ute.

6 Lé ke Tafiti uu tee re nkó yee úu pikei píka n wa, Uléécaá uu péé ne u pansese aseí ute ye únarekome le.

7 Pè nnéí ke Uléécaá uu akópe n sárei uu ko akecáá yárii ye pínarekome le.

8 Usói nkó akópe ke Upiima úu n kééni ye únarekome le!

⁹ Pikéké ñmanε kapi tee re pi pínarekome le née ne pikéciré pǎ kǎ? Tǎ pimáa masile re kefa ke Apiraham úú ne Uléécáa n tene nnya ke Uléécáa uu u pansese aseí ute.

¹⁰ Iye kuú péε we Uléécáa uu ne u kpísí re aseí ute? U péε kélē née úú kélē? Api péε kahane u rinké. Uu péε kélē.

¹¹ Kepire kapi u riké ai nyíse re Uléécáa ye unfatene nnya u pansesele aseí ute api kelene u ké. Apiraham ye lé nnya pansese pépéε Uléécáa ne kefa n tenelē usaa uu kǎ péε kélē. Yare ke Uléécáa uu Apiraham m pansese aseí ute úú kǎ péε kélē meco kuu kǎ pē pansese.

¹² Apiraham ye kǎ pikéké usaa le. Ai péε pikéké nnéí. Amá u pépéε nfatene m má yare kuú m má api kelene u ké usaa le.

Usói nfatene mee ye lé ke Uléécáa uu yekei re u yé wa u yeneise

¹³ Asei kecáá, ái isé ke Apiraham uu pitíki fe nnya ke Uléécáa uu yekei re u ne upipirē yé masí ketē nnéí n te. Amá kuu nfatene m má Uléécáa uu ne u pansese aseí ute nnya ye ní.

¹⁴ In te isé ke usói uu ye ritiki uu ne lé ke Uléécáa uu n yekei re u yé wa yenu, nfatene ñn péε lika yoriye, urinoo kuu n yekei ye péε méwoo wale.

¹⁵ Li we re isé ye Uléécáa kuwói yukusele. Isé insá n we, ápi ye maa re pi i rilóó.

¹⁶ Lé nnya, nfatene mee ye tíyese usói uu ne lé ke Uléécáa uu n yekei re u yé wa yenu. Ipεelée ihεe ye nyi. Lé nnya, rinoo yekei yekei tē pǎ ne kǎ Apiraham pipirē nnéí rikó le, ái pépéε isé n tǐkilé ñmanε, amá ne pépéε urósáa Apiraham meco nfatene m má ye pi. U ntónéí usaa le.

¹⁷ Li Nléécaasimé kémeε ukεcáá wáalaalé te: Ne pǎ kpísíle am waise isoipuri kulúí usaa. U ntónéí usaa le Uléécáa kuú ne kefa n tene keyu-i. Uléécáa uyεe ye pikpǎkpǎ nfáa n he, uu wai leleε ái péε ní we, aí weri.

¹⁸ U péε ne Uléécáa tálεnle un ne mé te Uléécáa yé u waise isoipuri kulúí usaa. Li we re Uléécáa ye péε u maa re: Pipǎpirē yé masí kulúí n we. Ai kǎ péε lé kutá we uké ne m mé.

¹⁹ Apiraham nfatene ye péε ne wεle nn páápú, amá un kǎ ne aηmē píle kumúnjé má. U kǎ péε nyule re u ne nkpǎ nnyáá piwai masile, úú yé nkpéni fe uké kewá yē. Unósi Sara páa kǎ nkpéni kuwánmare we.

²⁰ Amá mpá ne lé, úú Uléécáa rinoo kesi, amá u meníηe nfatene piíma ne Uléécáa ríyu waisele úú nkpáni ritiηa-tiηa.

²¹ U ne kefa tenelε re Uléécáa ye ñnanηe mále uké ne lé kuu n yekei re u yé wa wa.

²² Lé nnya ke Uléécáa pǎo kǎ u pansese aseí ute.

²³ Tinoo ntí kapi nní ní wói re: Uléécáa ye u pansese aseí ute, ái uyē ñmanε nnya kapi wói re Uléécáa ye u pansese aseí ute.

²⁴ Tǎ mpí kuu nní ní pansese aseí pite, tǎ nnya kapi kǎ lé wói re tǎ Uléécáa uyεe Urópiíma Yeesu pikpǎkpǎ kémeε n yukuse ne kefa tene nnya.

²⁵ Arókpε nnya kuu tíye api u kopu, Uléécáa uu u yukuse re uké ró pansese aseí pite.

5

Nkíηiηe mee tǎ ne Uléécáa kecǎpe ní we

¹ Ntǎfatene nnya ke Uléécáa uu ró pansese aseí pite. Nkíηiηe ye nkpéni tǎ ne uyē kecǎpe wεle. Urópiíma Yeesu Kirisi yεε tíyese kai lé wa.

² Uyεε tíyese ke Uléécáa uu nfatene nnya uipεelée ncee ró he ari fe ari ne péne ñsone. Li nkpéni tǎ láárúle re tǎ kam ari umeyooπi kémeε ketóne yenu.

³ Háí ne nkpéni ricuruu kari nní íwe n le, li ró láárúle ái kumúnjé má. Tǎ nyule re íwe kémeε ke usói uu ye piηmóópú peikeε,

⁴ uu piηmóópú kémeε Uléécáa pitíki ceru ne aseí, uu aseí pitiki kémeε fe uu ye Uléécáa ne n tálē un mé.

⁵ Uléécáa pitá ápi yé ró kíraase. Nfáasone mmē kuu ró n he kuú ne unla arókiη kémeε wa.

⁶ Kári péε ñnanηe m má tǎké ne akópe kémeε le ke Kirisi uu pikópekoó nkpǎ yósí uu kpi. Uléécáa yεε liitunε iyē yekei.

⁷ Li péε páápúle piké ne usói sone ricuruu nkpǎ ní yósí. In n la, unyine yé péε fe uu ikari wai uu usói sone unyine nkpǎ yósí uu kpi.

⁸ Amá lé kémeε ke Uléécáa uu ró n nyíse re u ró lalε ye nní: Karí péε arókpε kémeε ní we ke Kirisi uu ntókpǎ yósí uu kpi.

⁹ Ke Uléécáa uu nkpéni nní Kirisi inyóonse menye nnya ró m pansese aseí pite, ái céreise re Kirisi yé kǎ Uléécáa kuwói kémeε ró lese.

¹⁰ Péε uye-i kari péε Uléécáa pilaaró ke Uléécáa uu Ukepipi nkpǎ ne ilaaró iyē kpu. Kuu nkpéni nní ilaaró iyē pikópe ní masí, ái céreise re u yé kǎ Ukepipi nfáa ne tírsyu lo.

¹¹ Lé memáá, li kǎ nkpéni ró láárúle lin kǎ rikókori ró we re tǎ ne Uléécáa ye larukusene. Urópiíma Yeesu Kirisi yεε tíyese kai lé wa. Uyεε tíyese ke tǎ ne Uléécáa ari larukusene.

Atam ne Kirisi kecáá nkǎ

¹² Limɛcɔ kaí we. Usoi use, Atam nnya ke akópe aa ketê kecáá lomme áá ne nkɔ weri. Ke pisi nnéi api akópe n wa nnya, nkɔ nn pisi nnéi tɛrj.

¹³ Uléécáa uké kelene Moisi isé rí léseme, akópe ye pɛe ketê kecáá wele. Amá ke isé ii pɛe kahane n léeme nnya, Uléécáa úu pɛe akópe keeni.

¹⁴ Mpá ne lɛ, kai Atam kumújɛ-i n kpísi áí ne Moisi-i tuiiri, nkɔ ye pɛé wele nn pisi kóni, mpá pinsá Atam mɛcɔ rinó ke Uléécáa uu n he rinlós.

Atam ye pɛe usoi ucɔ uyɛɛ n weme kumíiri le.

¹⁵ Amá lɛ ke Uléécáa uu n he faalaa áí kusa piye. Usoi use kuú ne ritiki uu ne he. Uyɛe Yeesu Kirisi. Kei kuú ne ulisone pisi meýá ticú ne nfanare.

¹⁶ Uléécáa ihee faalaa mewai ye ne mempehê ne lɛ ke usoi use kóló akópe aa n wa. Akópe ase kóló ke usoi uu wa apí ne u túhaane áí ne u kpi. Amá lɛ ke Uléécáa uu usoi n he faalaa uakópe kului mewai-máa yeé tɛyese kuu panse aseí ute.

¹⁷ In te usoi use akópe nnya ke nkɔ nn pisi kecáá ketónɛ yɛ, pɛ ke Uléécáa uu ipɛelɛ n nyíse uu pi pansese aseí pite yé kó Yeesu Kirisi nmanɛ nnya nfáa yɛ, u ne pɛ api kesé iyóopi tone.

¹⁸ Yare ke usoi use akópe aa n tɛyese apí ne mpá úye túhaane áí ne u kpi mɛcɔ ke aseí mewai mɛse amɛ tɛyese ne Uléécáa uu ne pisi nnéi pansese aseí pite, api pɛe nfáa yenu.

¹⁹ Asei kecáá, usoi use kóló ye pipakare rí ye nnya ke pisi nnéi api pansɛ pikópɛkós. Limɛcɔ ke usoi use kóló ye Uléécáa m pakare nnya, pisi meýá api pansɛ aseí pite.

²⁰ Isé ye leemele ii tɛyese akópe aa kulúu wai. Amá kei ke akópe aa kulúu n wa, Uléécáa ye kó kei pisi ipɛelɛ nyísele áí ne kɛtɔ.

²¹ Yare ke nkɔ nn akópe nnya rínanɛ n yé nn pisi kecáá tone, limɛcɔ ke nfáa teneciré nrí ne Uléécáa ipɛelɛ kuu pisi n nyíse nnya rínanɛ yenune nké pisi kecáá tone. Urópíima Yeesu Kirisi aseí pitiki nnya kari nfáa teneciré yé.

6

Akópe áa kerócaa rínanɛ nka má

¹ Lɛ nnya, toké nkɛní rɛ iye? Te toké nkɛní akópe piwai ne kɛyu mahá uipeelɛ iké pɛe meýá wa néɛ?

² Ai nkɛní lɛ! Akópe áa kerócaa rínanɛ má. Iye ke tó yé kó pɛé ne akópe kɛmɛɛ n we?

³ Ani nyu rɛ tó nn ntónéi Kirisi Yeesu kupɛnɛcɔ kɛmɛɛ míni n wólɛ, tó kó míni piwolɛ pɛ kɛmɛɛ ne u ripénelɛ ari kesé kpíi?

⁴ Kapi míni ró rí wólɛ, tó ne uyɛ kapi lɛ tipéne api kúlesi. Kesé kari lɛ kpu. Yare kuu kó Saa Uléécáa nnanɛ nnya pikópɛ kɛmɛɛ n yisi, limɛcɔ ke tó yé kó nkɛní nfáa fale yɛ.

⁵ Asei kecáá, in te tó ripéne ari unkpɔ kɛmɛɛ kesé kpi, tó kó limɛcɔ pɛnɛne arí n we arí ne umeyise kɛmɛɛ kesé yisi.

⁶ Tó kó nyule rɛ isoi kpure iye-i kari pɛe rí we kapí ne ripéne api kunapéékós kecáá kari, ai wai rɛ akópe isoi iyé ii nkɛní kerócaa rínanɛ nka má, ári kó nkɛní akópe ilasi le.

⁷ Li we rɛ usoi nkó ye nkɔ rí masí ye akópe ilasi kɛmɛɛ lele.

⁸ Tɔn m maa rɛ tó ne Kirisi ye ripénelɛ ari kesé unkpɔ kɛmɛɛ kpi, tó kó ne kefa tenelenle rɛ tó ne uyɛ yé kesé nfáa m má.

⁹ Tó nyule rɛ Kirisi ye pikópɛ kɛmɛɛ n yisi úu kó pí kai kpine, nkɔ rín kó nkɛní ukɛcáá rínanɛ nka má.

¹⁰ Kuu n kpu nnya, akópe áa kó nkɛní ukɛcáá rínanɛ nka má. Nkpɔ cireníne kuu kpu. U nkɛní nfáa mále un ne Uléécáa mekó-i we.

¹¹ Lɛ nnya, nóké nómenécíre n nyáni rɛ akópe áa nókenécáá rínanɛ nka má. Ani kó nómenécíre n nyáni rɛ nó Kirisi Yeesu kupɛnɛcɔ kɛmɛɛ nfáa mále non ne Uléécáa mekó-i we.

¹² Lɛ nnya, akópe áa kape kó nkɛní nóinépiɛ ye keyáa n kpine kɛmɛɛ rínanɛ m má. Ani kape ilikáipi-káipi n tikilɛ.

¹³ Ani kape nóinépiɛ keló kenýine kpísi nóké akópe-i n wai. Amá ani nómenécíre kpísi ani Uléécáa anipe-i wai yare nó kpule ani yisi, ani nóinépiɛ siló kpísi ani Uléécáa he aní ne lisone n wai.

¹⁴ Akópe áa yé nókenécáá rínanɛ yɛ. Li we rɛ isé ii kó nkɛní nókenécáá rínanɛ nka má. Amá Uléécáa nfanare mɛe nókenécáá rínanɛ má.

Ari kó nkɛní akópe ilasi kɛmɛɛ we

¹⁵ Lɛ nnya, iye nkɛní? Te tó nkɛní akópe piwai ne kɛyu mahá te isé ii kerócaa rínanɛ má rɛ Uléécáa ipɛelɛ kɛmɛɛ kari we nnyaa? Ai nkɛní lɛ!

¹⁶ Ani nyu rɛ non nómenécíre n kpísi non usoi m pa rɛ nóké uilasi n le non u pakarelɛ, nó meýikiyiki uyé kani nní m pakarelɛ pilasi lɛɛ? Non nómenécíre n kpísi non akópe-i n tampɔ ani ailasi n le, nó lɛ nnya kpí. Non Uléécáa ilasi n le non u m pakarelɛ, nó pɛe lɛ nnya Uléécáa inipe-i pansɛ aseí pite.

17 Amá tɔ Uléécáa pakare: Nɔ pɛɛ akópe ilasi lele, nɔ nkɛpɛni kefa kɛse ne icélaa tikilenle yare kapi nɔ a n céesi.

18 Yeesu Kirisi ye akópe ilasi kɛmɛɛ nɔ lésele ani nkɛpɛni pansɛ nɔn aseɪ ilasi le.

19 Ne sisoipipi mɛcɔ sɪmɪsile re áni ye mɛkɛɛ nɪsmé kɔ nnya. Nɔ pɛɛ mɛkɛɛ nɔmɛnécire kpísile nɔn mékperinkpe ne mewai kópe ilasi kɛmɛɛ wailɛ. Li tíyesele ani pɛɛ isoi yɛɛ ii ne Uléécáa n sá n le. Limɛcɔ kani yé kɔ nɔmɛnécire kpísi ani leleɛ ní nyamí piwai ilasi n le, ai tíyese ani pɛɛ isoi yɛɛ ne Uléécáa n sá n le.

20 Kumúnjé kpe-i kaní pɛɛ akópe ilasi n le, lisɔne piwai ápi péɛ ne nɔ yé.

21 Mewai mɛ kaní pɛɛ n wapisi ye nkɛpɛni isei nɔ wɛle. Yo kai nɔ yóriyɛ? Nkpɔ-mɛ kamé ne nɔ sí.

22 Amá Uléécáa ye nkɛpɛni akópe kɛmɛɛ nɔ lésele uu nɔ pansɛse upilasi. Nókunéléaa kpeɛ kei re leleɛ ne Uléécáa ní sá kani nkɛpɛni wai nɔn ne kɛtɔ-pɔ nfáa teneciré mé.

23 Akópe kulaa kpeɛ nkpɔ, amá lɛ ke Uléécáa uu ye faalaa n he yɛɛ nfáa teneciré kari ye tɔ ne Urópiima Kirisi Yeesu kupɛnɛcɔ kɛmɛɛ n yé.

7

Isé ti usoi yɛɛ n kpu kecáá rɪnɔɲe rɪka má

1 Pinémáreco, nɔ pɪsoi le pɛɛ isé n nyu. Nɔ karmé ne sɪmɪsi. Nɔ palɛile re kumúnjé kpe-i ke usoi uu nfáa m má kɛmɛɛ ke isé ii ukɛcáá rɪnɔɲe máa?

2 Isé kɛmɛɛ, unósi nkɔ yɛɛ n sɔs úu ncéɛ má u ne ula piké túúnne ula uyé un ne nfáa má. Amá ula un n kpu, isé iyɛɛ pɛɛ u ne ula kɛcɔpe ní we íi pɛɛ kɔ unósi kecáá rɪnɔɲe máne.

3 Amá in te ula ye nfáa mále unósi uu ne utisi féé sɔóni, pí yé u sée re unósi wásánkaí. Amá ula un n kpu, isé yɛɛ u ne ula kɛcɔpe ní we íi pɛɛ ukɛcáá rɪnɔɲe rɪka máne, un péɛ uye-i utisi féé n sɔs, úu uwásánkaí.

4 Pinémáreco, limɛcɔ kai kɔ nɔ kɛmɛɛ we. Isé íi kɔ nkɛpɛni nókɛnécáá rɪnɔɲe rɪka má, nɔ pikpɔkɔ le. Nɔ ne Kirisi yɛɛ kerócáá ní kpu ye ripɛnele ani kesé kpi. Usoi féé yɛɛ nkɛpɛni nɔ te. Uyɛɛ kpu Uléécáa uu u yukuse, tɔké ne Uléécáa pikɛi n wai lin kuláa má nnya.

5 Asei kecáá, kumúnjé kpe-i karí pɛɛ kerómúnjé cire ne irásoi n le, isé ye pɛɛ tíyesele tɔn akópe káipinkeɛ, an irásoi kɛmɛɛ rɔ terii tɔn péɛ ne leleɛ ye ne nkɔ ní ka wai.

6 Tɔ nkɛpɛni isé nnaɲe kɛmɛɛ lele. Tɔ nkɛpɛni leleɛ pɛɛ ilási rɔ n tónselɛ anipe-i lele. Nfáasɔne nnaɲe kɛmɛɛ kari nkɛpɛni isoi fale le. Ai nkɛpɛni isé yɛɛ pɛɛ mɛkɛɛ kerócáá rɪnɔɲe m má anipe-i.

Isé yɛɛ lɛ kapi ye n sée re akópe rɔ nyise

7 Lɛ nnya, tɔké nkɛpɛni re íyɛ? Te isé ye akópe le néɛ? Ai nkɛpáni lɛ. Amá isé yɛɛ tíyese karmé ne akópe cɛri. Likumúnjé re isé insá péɛ m maa re: Kape ye ucɔ likɔ káipinkeɛ, ám yé pɛɛ cɛri yo kapi ye sée re ucɔ likɔ pikáipi.

8 Tinɔ te tíyesele akópe aa kenémɛɛ rɪnɔɲe yenu, nen pɛɛ nípa yo mpuri kɛmɛɛ pico likɔ káipinkeɛ. Isé insá n we, akópe ye kpuwaalenle.

9 Ne pɛɛ mɛkɛɛ wɛle ám isé nyu, nen nfáa má. Kam nkɛpɛni i n cɛri, iyé ii pɛɛ kenémɛɛ rɪnɔɲe yenu, néɛ pɛɛ kpi.

10 Ai pɛɛ nkɛpɛni wai re isé yɛɛ yé pɛɛ nfáa né n he ye ne nkɔ kɛmɛɛ né ha.

11 Isé yɛɛ tíyese ke akópe aa lɛ kii ní ma nnya rɪnɔɲe yɛ áa ne kuyúí né tani aa kɔ ne né kópu.

12 Isé ye Uléécáa likɔ le, lɛ kii ní ma ye kɔ Uléécáa kɛmɛɛ léerile, lin aseɪ tikilɛ lin kɔ nyamí.

13 Yare leleɛ ní nyamí ye nkɛpɛni pansɛle lin né kopu, néɛ íyɛ? Ai nkɛpáni lɛ! Akópe aké ne meyíkíyiki n nyise re a mesei akópe le, a isé yɛɛ ní nyamí kpísile aa pansɛse nkɔ, akópe aa pɛɛ lɛ ke isé ii ní ma nnya n we lin nyáni re akópe ye mesei likópe le.

Akópe nnaɲe

14 Asei kecáá, tɔ nyule re Nfáasɔne mɛɛ isé te. Amá inépiɲe mɛla ke néɛ tikilɛ. Ne we yare pi né kpísile ápi ne akópe yáí.

15 Likumúnjé re ám menéwai cire aseɪ kómei. Am ye fe ké ye lɛ kam ní la wa, amá lɛ kam n kóhɔ kam ye wa.

16 In te ám likópe kam n wai piwai la, ne ma am ɲmurei re isé ye nyamle.

17 Li pɛɛ nyisele re áí rinécúruu néɛ lɛ wai, amá akópe nyɛɛ kenémɛɛ ní we nyɛɛ lɛ wai.

18 Ne nyule ɲmaa re lisɔne áí kenémɛɛ we, ne la ké re menéwee kɛmɛɛ, lisɔne piwai yèè ripɔs né wale, amá ám ye pɛɛ lipiwai fe.

19 Am ye lisɔne kam piwai ní la wa, amá likópe kám piwai ní la kam ye wa.

20 In te lɛ kám ní la kam ye wa, li nyise re áí néɛ li wai, amá akópe nyɛɛ kenémɛɛ ní we ye nyɛɛ.

21 Ne yé te nní ke isé ii sɔne. I la iké lisɔne wa, amá likópe lin pɛɛ mesére kenyále-i we.

22 Li kenéfa kɛmɛɛ né láárúle re ké Uléécáa isé m múflɛ,

23 amá nen pɛɛ kɔ inépiɲe kɛmɛɛ isé féé icɔ nyáni. Isé iyé ne iyɛɛ ne kenémúnjé n sá tí kómeine. I akópe ilasi né simrile in tíyeseleɛ nen akópe nyɛɛ kenémɛɛ ní we isé tikilɛ.

²⁴ Linéco ye íwe wele! Wóo yé inépiñe yee ne nkɔɔ né n wéési kémeé né lese?

²⁵ Ne Urópima Yeesu Kirisi ne ritiki ań ne Uléécaá pɔnɔse!

Lɛ nnya, ne kenémúnjé kémeé Uléécaá isé ilasi tunle, amá nen pɛe inépiñe kémeé akópe ilasi le.

8

Lɛ ke usoi uu ye Uléécaá Nfaasone m má un ne we

¹ Lɛ nnya nkɔɔni, pɛpɛe ne Kirisi Yeesu m pénéł pin ne we ápi má re piké Uléécaá ketahai kuú ne piɔoi n túhaanene iwame n wai.

² Asei kecáá, isé yee ye Kirisi Yeesu kupéneco kémeé Nfaasone ne rintiki íi ne nfáa he ye isé yee ye akópe ne rintiki íi ne nkɔɔ weri kémeé né lésele.

³ Lɛ ke isé íi piwai m pɔone re merówee ye rinañe i paase nnya ke Uléécaá ricuruu uu wa. Uké ne akópe nyee piɔoi isoi kémeé ní we an pi nyikilɛ n feriyee nnya kuu Ukepiɔi tumme ne isoipñe yare pikópekɔɔ meco. Kenkɔɔ mee lɛ ke akópe mee lɛ ke rinañe m má cire ne a rinyiki.

⁴ Lɛ nnya kari yé nkɔɔni fe ari isoi n le yare ke isé íi m pise. Ari nkɔɔni merówee cire tikilɛ tɔn ne isoi le, amá tɔ nkɔɔni irósoi lele yare ke Nfaasone nn m pise.

⁵ Asei kecáá, mpí pɛe pimewee cire n tikilɛ pin ne isoi le ye lɛ kapi rí la kemúnjé waille, amá mpí pɛe piɔoi n le yare ke Nfaasone nn m pise ye Nfaasone kemúnjé waille.

⁶ Usoi mewee cire pitiki uké ne isoi n le yéè ne nkɔɔ kémeé u hale. Amá isoi piluke yare ke Nfaasone nn m pise yéè ne nfáa ne nkijñine kale.

⁷ Usoi mewee cire isoi piluke yéè tíyesele uu wai Uléécaá ulaarɔ. Méwee mɛ áme ye Uléécaá pakare, ticuruu áme yé fe meké lɛ wa.

⁸ Ái céreise re pɛpɛe pimewee cire ilasi n tú pin ne isoi le ápi yé fe piké lɛle ne Uléécaá n sá wa.

⁹ Amá nɔ́ áni kɔ nkɔɔni nómenéwee cire ilasi tú non ne isoi le, amá lɛle ne Nfaasone n sá kari tikilɛ, in te ase kecáá, Uléécaá Nfaasone ye nókenéméé wele. Unyine unsá Kirisi Nfaasone m má, ái Kirisi yee u te.

¹⁰ Kirisi un nókenéméé n we, ase kecáá, nóinépiñe ye kɔ ne akópe nnya nkɔɔ kémeé wele, amá ke Uléécaá uu nɔ́ m pansese ase pite nnya, Unfaasone ye nfáa nɔ́ hele.

¹¹ In te uyee pikɔɔkɔɔ kémeé Yeesu n yukuse Nfaasone ye nókenéméé we, uyee pikɔɔkɔɔ kémeé Kirisi Yeesu n yukuse yé kɔ tíyese nóinépiñe yee ne nkɔɔ n sá íi Unfaasone mee nókenéméé ní we nnya nfáa m má.

¹² Lɛ nnya pimáreco, tɔ nkɔɔni riwóme mále, amá ái pɛe merówee karí ne riwóme má kari yé ne irópiñe mela n wai.

¹³ Non nómenéla n tikilɛ non ne nóínésoi n le, nɔ́ kpínine. Amá in te nɔ́ Uléécaá Nfaasone tíye nn nókenéméé pikei wai nn nóinépiñe mewai kopu, nɔ́ nfáa wa.

¹⁴ Pɛ́ nnéi ke Uléécaá Nfaasone nn n séni ye Uléécaá sipipi le.

¹⁵ Ái nfáa mee nɔ́ m pansese pilási pɛe iwame ne n tú kaní yosí, amá Nfaasone mee nɔ́ n kpísi nn waise Uléécaá sipipi kaní yosí. Mme mee ye tíyese kari ye ricáái ari Uléécaá séi re “Ápa”, “Sáa”!

¹⁶ Uléécaá Nfaasone ricuruu ye tirócuruu símisile re tɔ Uléécaá sipipi le.

¹⁷ Tɔn Uléécaá sipipi, tɔ́ kɔ masí lɛ kuú ne ró m mé te. Tɔ́ ne Kirisi tɔ́ kesé Uléécaá likó te. Tɔn Kirisi íwe kesé n lí, tɔ́ ne Kirisi yé ha kesé umeyóopi kémeé n we.

Meyóopi mee kepiɔe n weme

¹⁸ Ne nyáni re íwe nnyi kémeé kari neni nní ní we ne masí kepiɔe meyoopi ke Uléécaá uu ní lesene uké ró nyíse áme ríka kémeé kumúnjéisene we.

¹⁹ Mpá yo ke Uléécaá uu n wa ye meyíkíyiki ménle, ne kefa kesé Uléécaá uké usipipi lese uké nyíse.

²⁰ Mpá yo ke Uléécaá uu n wa ye panséle líwookɔ́. Ái re liricuruu mela kémeé kaí ne lɛ wa, amá Uléécaá yee lɛ ne rinañe lí wai. U lɛ wale un ne tálɛ te:

²¹ Ulíkó kuu n wa yé kam ái rinañe mee lí n caai ái ilási kémeé lí n tonselɛ anipe-i lelu, ái pɛé ne liripɔ́ n we lín kɔ Uléécaá sipipi meyoopi kémeé we.

²² Tɔ́ kɔ pɛe nyule re mpá yo ke Uléécaá uu n wa ye hái ne neni-me ñmóópúlɛnle, lín íwe le yare ke memárenlɔ́ ame ye unósi n kéheni.

²³ Amá ái pɛe lɛ ñmane. Tɔ́ ne kɔ ñmóópúlɛnle tɔn ne meyíkíyiki mé te tɔ́ mpí ke Uléécaá uu nní Unfaa n laanse, uké mesei ró yosí yare usipipi uu kɔ rinañe mee meke-me ró n caai anipe-i ró lese.

²⁴ Amá tɔ́ tánle tɔn mé. Pitá pɛ kémeé ñmane ke Uléécaá uu tiróyu lɔ. Usoi un lɛ kuu n tálɛ un mé n nyáni, ápi ye pɛe re u ne tánle. Usoi yé fe uu lɛ kuu n nyáni ma re u kɔ tánle u méé?

²⁵ Amá in lɛ kári n nyáni kari tálɛ, tɔ́ ye lí m ménle ne ikari.

²⁶ Limεcɔ ke Nfáasone pɔɔ ye ko ró lē te ári páapú nnya. Asei kecáá, ári piyómeyáhaa kémee lē kari yéé n we nyu. Amá Nfáasone ricuruu yee kerócáá Uléecaa yáasile ní ne in̄mopi yee íi nnɔɔ ne kúmaa ní we kerócáá u téní.

²⁷ Kei ke Uléecaa yee mpá úye kefa n nyu uu ye ne lē ke Nfáasone nn ní la nké m pise ceri. Nfáasone yèè Uléecaa pikó kecáá yáasile aí ne umela sá.

²⁸ Tɔ ko nyule re n̄pá yo yèè pepee Uléecaa ní la ne lisone kale. Lipite pee nní pē kuu lē kuu piwai ní la nnya n sée.

²⁹ Uléecaa ye tíyesele re pē nní kuu mekee-me n céri uu ko mekee-me pi wée piké Ukepipi mecɔ n we, Ukepipi kē keké pee pimáreco kulú kémee kefoi kuu m mári.

³⁰ Pē nní ke Uléecaa uu mekee-me n yekei re piké lē n we, u ko lipite pē séele, pē kuu n sée, u ko pi pansesele aseí pite, pē kuu m pansese aseí pite, u ko ríyú pi wáisele.

Uléecaa nla ye piyēle

³¹ Tɔ nkpéni mmú kémee re iye? Uléecaa un kerócáá n kpálē, wóo yé pee ne ró kénene?

³² Ukepipi cire kúu kañne re áke kape íwe li, amá u ke kpísile uu ne ntónéi akópe nnya nyóonse, íye kai yé pee wa úu yé ne uipéleé kē nnya n̄pá yo ró ní pa?

³³ Wóo yé fe uu ne pē ke Uléecaa uu n wée túhaane? Liute úu we. Likumúnjé re Uléecaa yee ye usoi pansese aseí ute.

³⁴ Wóo yé fe uu akópe pi pa? Liute úu we. Likumúnjé re Kirisi Yeusu yee kpu, aí ko kei ne ripá, amá u nkpɔ kémee yisile, Uléecaa kuluke-luke-mē kuu kényukótonē-i t̄ú un kerócáá u welu!

³⁵ Yoo yé fe ai Kirisi yee ró ní la anipe-i ró lese? Iwe píima née mpɔɔcaai née piwéékuse née nkú née mpári née nkpɔ piloró née nkpɔ ricuruu ηmaa?

³⁶ Lē kai nní Nléecaasimé ritelē kémee wólaalē te:

Pɔ nnya kari mesére nkpɔ lorólē pin tó nyáni yare isánj kapi ne kesareyái-i pikópe n tósu.

³⁷ Amá tɔ lē nnéi kémee uyee nní ró ní la nnya feriyele aí ne kété.

³⁸ Ne meykíyiki nyule re líka aí yé fe líké ríla mmē kémee ró lese. Ai nkpɔ, aí ko nfáa, aí ko piléecaatumē, aí ko líféé linyine lee rínanje m má, aí ko nfáani líkó née masí kepíre líkó,

³⁹ aí ko kecáá líkó líka, aí ko lelee metene ní we. Líka mpuri aí we. Urópíima Kirisi Yeusu nnya ke Uléecaa uu ró nyíse re u ró lalē. Lē nnya, líka mpurí ke Uléecaa uu n wa, áli we lee yé ní fe ai Uléecaa nla kuu ró n nyíse kémee ró lese.

9

Isirayeli pikó ne Uléecaa rinɔɔ kuu n yekei nkó

¹ Lē kam nní ní maane ye nsméseí le. Ne Kirisi ukó le, ám kiraase. Uléecaa Nfaasone ye tíyesele am céru re aseí ye nyē.

² Asei ye nyē re tinépɔɔ ye meyánsei caailenle nen ko mesére kenéfa-i ne íwe pansente.

³ Né pee Uléecaa pise re uké anɔɔ né wa tɔ ne Kirisi tóké tútúnne líké pinémáreco, tɔ ne pē kapi mpurí nse-i m mári yoriyē.

⁴ Pi Isirayeli pikó le ke Uléecaa uu m pansese upikó, pin umeyɔɔpi kéméé we. Pē kuú ne nkóméine sée uu isé pi pa, uu ko pi céési lē kapi yé uinyóonse n wa, uu rinɔɔ pi yekei.

⁵ Uléecaa ye háí pee mekee-me pipikpure wéele. Kirisi ricuruu ye ukepire ukó le, tɔn kei kapi keté nké kecáá u m mári m paine. Kirisi uyee pee ko n̄pá yo fe. Uyee Uléecaa yee mpá píyēi ipakare n te. Amí!

⁶ Ai we re usoi uké musí re Uléecaa rinɔɔ ári nkpéni rínanje ríka má. Ai re Isirayeli pikó nnéí pee Isirayeli pikó yíkíyiki.

⁷ Limecɔ, aí re Apiraham kumare pikó nnéí pee Apiraham sipipi yíkíyiki. Uléecaa ye Apiraham maa re:

Isaaki kéméé kaa sipírē yenune api ye ripónyiri si séi.

⁸ Lē nnya, aí Apiraham sipipi nnéí see Uléecaa sipipi. Uléecaa ye maa re usipipi yíkíyiki see nní sē kapi Urinɔɔ kuu n yekei kecáá ní mári.

⁹ Asei kecáá, tinɔɔ tee n yisunu ye ntí:

Ké ne kelaane nní icɔ m peame, Sara un kewántisi má.

¹⁰ Ai ne kei ηmane ripá. Limecɔ kai ko Repeka piñmánē keté kéméé we. Urósáayaha Isaaki yee pee piketé usaa.

¹¹⁻¹³ Úu pee kahane pi m mari, ápi pee ko kahane lisone née líkópe n wa. Mpá ne lē, Uléecaa ye pee Repeka maa re: Uwéése yé panse uwá ulasi yare kai n wólaalē te: "Yakupu ipuri kamí la, am Esau ikó yúlu." Uléecaa kemúnjé keké ne n wa nnya kai lē wa. Ai kesoi pipi mēwai kuú pafíē un ne wéékee, amá uricuruu kemúnjé kéméé kai léeri kuu ye ne usoi wée.

¹⁴ Lē nnya, tɔ nkpéni maa re iye? Te Uléecaa úu aseí ute née? Ai nkpáni lē.

¹⁵ U pɛɛ Moisi maa rɛ: Nɛn úyɛ n la kɛ íwɛ tɛ́, nɛ yɛ liute íwɛ tɛ́nle, nɛn kɔ́ úyɛ n la kɛ́ nɛ kɛfa fɛ́nnɛ, nɛ yɛ liute nɛ kɛfa fɛ́nnɛlɛ.

¹⁶ Lɛ́ nnya, ái usoi mɛla kɛ́mɛɛ léeri, ái kɔ́ usoi nɛ́mósópú kɛ́mɛɛ léeri, amá Uléécáa yɛɛ yɛ usoi íwɛ n tɛ́ nɛmá kóló kɛ́mɛɛ kai léeri.

¹⁷ Lɛ́ kɛ Uléécáa uu Esipiti Uyɔɔpi maa rɛ: Nɛ pɔ́ lésɛmɛlɛ rɛ kɛ́ nɛ pɔ́ ritiki kɛ́ nɛ nnénanɛ nyíse rinényíri tiké nɛ keté́ nnéi rinkáónú nnya.

¹⁸ Lɛ́ nnya, Uléécáa un úyɛ n la uké íwɛ tɛ́, u yɛ liute íwɛ tɛ́nle, un kɔ́ úyɛ rikij n la uké tákáasɛ, u yɛ liute rikij takaasɛlɛ.

Uléécáa kuwoi nɛ upiwetu

¹⁹ In n la unyine yé fe uu né pise rɛ: In lɛɛ ni, yo nnya kɛ Uléécáa uu yɛ pɛé nɛ písoi cési? Wóo yé mpíi fe uké umɛla kesi?

²⁰ Pɔ́ kesoipipi, pɔ́ úyɛ pɔ́óké nɛ Uléécáa n kɛ́nɛnɛ? Ketúhu yé fe akɛ umómɛ pise rɛ yo nnya kaa nní né mósó?

²¹ Utúhumómɛ yɛ ncée mále uké nɛ lɛ́ kuu ní la mɛtipiperé wa. U yé fe uu mɛpéré mɛsɛ mɛ́ kpisi uu nɛ ketúhu móm, api yɛ nɛ líyukó kɛ wai, uu kɔ́ kɛcɔ́ móm, api yɛ kɛ́ nɛ likpárákó wai.

²² Uléécáa yɛ pɛɛ lalɛ uké ukuwoi nɛ unnaɛ pinyine kɛ́mɛɛ nyíse. Pɛpɛɛ sitúhu sɛ́ kapi yɛ nɛ likpárákó n wa. Amá nípá nɛ lɛ́, uu umɛcírɛ tɛ́ni uu pɛpɛɛ pɛé nɛ nkɔ́ n sá m múlɛ un tikij tápáalɛ.

²³ U kɔ́ pɛé lalɛ uké picɔ́ kɛ́mɛɛ nyíse rɛ umɛyɔɔpi ámɛ kumúnɛ́ má. Pɛ́ kuu íwɛ tɛ́. Pɛpɛɛ sitúhu sɛ́ kapi yɛ nɛ líyukó n wa. Pɛ́ kuu kɔ́ mɛkɛɛ-mɛ wéɛ rɛ piké umɛyɔɔpi kɛ́mɛɛ n wɛ.

²⁴ Leleɛ nní tó mpí kuu nní n sée. Ái kɔ́ Pisuifi nɛmá, amá nɛ mpuri sanɛ pikó kuu sée.

²⁵ Lɛ́ kɛ Uléécáa uu Osee ritelé kɛ́mɛɛ maa rɛ:

Mpuri mɛmɛ mɛɛ rín pɛɛ nné kɔ́ kam sónti kɛ́ sée rɛ nnépuri.

Mpuri mmɛ́ isoi kám yɛ pɛɛ ní la kam sónti kɛ́ sée rɛ nnépuri lala píima.

²⁶ Pɛ́ kam yɛ pɛɛ ní maa rɛ:

Ani piné kɔ́, kam sónti kɛ́ sée rɛ Uléécáa yɛɛ nfáa n tɛ sipipi.

²⁷ Antepu Esayi pɔ́ nɛ kɔ́ Isirayɛli pikó kɛcáá nsímé maa rɛ: Mpá Isirayɛli sipipi siké kam siké kulúú n wɛ yarɛ mínimaa ritimɛ nnyɛnɛ, písoi nkáripí nnyine nɛmá riyu kɛ Uléécáa uu lolunɛ.

²⁸ Upíima yɛ rinósó tɛ́ kuu n yekɛi wainɛ nɛ kɛ́tɔ́-pɔ́, keté́ kɛcáá ái nkɔ́páni sésɛnɛ.

²⁹ Lɛ́ kɛ Esayi uu mɛkɛɛ-mɛ woi rɛ:

Uléécáa, keté́ nɛ keyómɛ ute unsá pɛɛ ntópuri kɛ́mɛɛ pinyine n tíyɛ,

tó pɛɛ pansɛlɛ yarɛ Sotam pikó,

Komɔ́ori pikó kari yé pɛé nɛ menyine n wɛ.

Isirayɛli nɛ nɛfatɛnɛ nsímé

³⁰ Lɛ́ nnya, tó nkɔ́péni maa rɛ íyɛ? Tɛ́ mpuri sanɛ pikó pɛɛ ápi n wéési piké pansɛ asɛi pite yɛ kɛfa kápí nɛ u n tɛnɛ nnya pansɛ asɛi pite.

³¹ Isirayɛli pikó pɛɛ n nɛmósópúlɛ piké isé ritiki piké nɛ pansɛ asɛi pite pɔ́ pɛɛ mɛnínɛ́ lolú, ápi lɛ́ kápí pɛɛ ní la yé.

³² Iyɛ kai pɛɛ lɛ́ wa? Api wéési rɛ piké nɛ Uléécáa kɛfa tɛnɛ. Amá pi pɛé lalɛ piké piricuruu liwaiwai nnya pansɛ asɛi pite Uléécáa inípɛɛ-i. Kei kapi pɛé nɛ “riparɛ tɛɛ yɛ písoi n lóise rikpɔ́u.”

³³ Tiparɛ tɛ́ nsímé mɛɛ Nléécáasímé ritelé kɛ́mɛɛ wóláalɛ tɛ:

Nɔ́ yɛɛ, nɛ Siyɔ́ keté́-pɔ́ riparɛ yekɛilɛ

tɛɛ yɛ písoi rinkpóusɛ

nɛ kuparɛcaɛnɛa kɛpɛ yɛ písoi n lóise.

Amá nkó yɛɛ riparɛ tɛ́ nɛ kɛfa n tɛnɛ

úu isɛi mɛlukɛ má.

10

¹ Pimáɛcɔ́, kɛnɛ́fa nnéi mɛla nɛ lɛ́ kam Uléécáa n wɛlu yɛɛ rɛ uké nnépuri pikó riyu lɔ.

² Né fe am asɛi kɛcáá maa rɛ pi mɛyíkíyíkí Uléécáa píkɛi kɛ́mɛɛ nɛmósópúlɛnɛ. Amá menyuwɛ yɛ pɛɛ pi párlɛnɛ.

³ Api cɛri lɛ́ kɛ Uléécáa uu yɛ n tíyɛsɛ usoi uu nɛ pansɛ asɛi ute, api pɛɛ píicɛɛ círɛ n wéési piké nɛ pansɛ asɛi pite, api pɛɛ lɛ́ kɛ Uléécáa uu yɛ usoi m pansɛsɛ asɛi ute píitki yulu.

⁴ Kirisi yɛ isé rínanɛ paasɛlɛ rɛ Uléécáa uké pɛ́ nnéi pɛɛ nɛ kɛfa u n tɛnɛlɛ pansɛsɛ asɛi pite uinípɛɛ-i.

Nkɔ́ yɛɛ Upíima nɛ kɛfa n tɛnɛlɛ tíyɛ kɛ Uléécáa uu yɛ lɔ

⁵ Nsímé mmɛ́ kɛ Moisi uu lɛ́ kɛ usoi uu yɛ isé rintíki uu nɛ pansɛ asɛi ute kɛcáá ní wói yɛ mmú rɛ:

Usoi nkó yee isé kecáá n sône yé isé iyē nnya nfáa yē.

⁶ Amá lē ke Uléécaá uu yé usoi nfatene nnya m pansese aseí ute nkó ye mmú re: Kapē mepócíre m písei re wóo yé keyómecaa ritaá? Li nkpáni yare pō lē teele re wóo yé ha Kírísi súíseme.

⁷ Néē kapē kō mepócíre m písei re: Wóo yé nkpō kuhore kēmee súípo? Li nkpáni yare pō lē teele re wóo yé fe uu pikpōkpo kēmee Kírísi leserí.

⁸ Li mpíí Nléécaasímé kēmee wólaalē te íye? Li wólaalē te:

Kepómee ne mpónóo-i ne kepófa-i ke Nléécaasímé nrí we.

Nfatene nsímé mmē kari n yóólē ye mmē.

⁹ Pōn ne mpónóo písoi keyu-i n símisi re Yeesu yee Upíima, pōn kō kepófa-i ne kēfa n tenelē te Uléécaá ye pikpōkpo kēmee u yukuse, Uléécaá yé ripóyu lo.

¹⁰ Lē nnya, usoi un ukefa-i ne Uléécaá kēfa n tenelē kuu ye Uléécaá inipee-i panse aseí ute, un n ηmureí uu háa, Yeesu uu uriyu lolu.

¹¹ Uléécaá Nsímé ritelē ye maa re:

Nkó yee ne kēfa u n tenelē, úu ísei meluke má.

¹² Líka áí aseí kecáá Usuífi ne mpuri sanē ukó kecōpe kóólē. Upíima use ke pinnéí api má. Pē nnéí pee urinyiri n sélei kuu ye ulikó meyá he.

¹³ Li kō Nléécaasímé kēmee wólaalē te:

Upíima yēè nkó yee urinyiri n sélei riyu lalē.

¹⁴ Amá íye kapi yé urinyiri sée, pinsá ne kēfa u n tenelē? Íye kapi yé kō pee uyē kecáá nsímé kápi pikai n kómaalē ne kēfa tene? Íye kapi yé kō ukecáá nsímé kó, unyine unsá unsímé rin-yóó?

¹⁵ Íye ke písoi api yé nsímé riyóó, pinsá pinyine n tumme re piké riyóó? Lē kapi Nléécaasímé kēmee wólaalē te: A tíye pepēe nsímé n yóólē nsē ye pinyáneí nyarí kpa.

¹⁶ Amá pē kapi rin-yóó ápi pinnéí Nsímé Kecíre mmē ηmureí. Esayi ye uritelé-i wóí re: Upíima, wóo nkpáni mmē kari rin-yóó kutu ríco?

¹⁷ Lē nnya, nsímé ke usoi uu ye n kó mee ye tíyese úú ne kēfa tene. Nsímé ke usoi uu ye n kó mee nní Kírísi nsímé kapi n yóólē.

¹⁸ Ne píse re: Yare ápi pee nsímé mmē kó, néē íye? Pi n konle! Li Nléécaasímé kēmee wólaalē te:

Pimetē ye nípá yei tule.

Pirinóo ari písoi háí keté ketō-pō tulu.

¹⁹ Ne re kē kō píse re: Isirayēli pikó ápi mmē kó, néē íye? Moisi ye likecáá rinóo pese re: Uléécaá ye maa re:

Né tíyese nókénéfa aké ne mpuri nnyine pikó pee ápi kuséí rí we re nsoipuri tóosi. Né kō tíyese aní ne mpuri nnyine pikó pee ápi mesohó méka m má wóosi.

²⁰ Esayi ricuruu uu ikari wai uu yóó re: Uléécaá ye maa re:

Pepēe ápi pee né n wéési pee né yé, pepēe ápi líka né m písei kam menécíre nyíse.

²¹ Amá u Isirayēli pikó nkó maa re:

Keyáa ne keriyu kam sásikee re kē tó ne mpuri pakarecíre mee nnékó rí késu kecōpe nyóonse.

11

Uléécaá úu Isirayēli pikó fóm

¹ Lē kam píse re: Uléécaá ye umpuri fómle néē? Ai yé lē! Tinécúruu ye kō Isirayēli ukó le. Ne Apiraham kepírē le nen kō Penyamee mpuri ukó.

² Uléécaá úu umpuri kuu háí mekee-me n wéē fóm. Nō Uléécaá Nsímé ritelē kelō kē léise, néē yo? Kei ke antepu Elii úú ne Isirayēli pikó ne n wóosi úú ne Uléécaá téní.

³ U kei maa re: Upíima, ápi antepuye pee ne mpónóo n símisi kónle api sipónyónschutú foresi. Menécíre kóóló kai tíye, pin kō la piké né kpu.

⁴ Te íye ke Uléécaá uu rinóo u pese? U u pese re: Ne písoi ákotokú aseí menécíre yekeilenle pee ápi pikai Paali * anui n wúlalē.

⁵ Límece ke Uléécaá uu kō nfáani keté nké-i písoi nkáripí ne uipeeléé wéē un umecíre yekeilē.

⁶ Lē nnya, nfanare ke Uléécaá úú ne pí wéē, áí re pimewai sone nnya. Insá lē, Uléécaá ípeeléé íí yé pee ípeeléé yíkíyiki. [In kō re pimewai sone nnya, áí pee ípeeléé kuu pí nyíse. Mewai sone ihéé íí ípeeléé íheē kapi ye usoi n he.]

⁷ Lē nnya, íye nkpéni? Tō maa re Isirayēli pikó ápi lē kapi n wéési yē. Amá pē ke Uléécaá uu pikecōpe n wéē ηmane pee li yē ai pitóroo atu tápisi.

⁸ Li Nléécaasímé kēmee wólaalē te:

* 11:4 Paali ye pee piléé píima pinyine le.

Ulélécaa ye pimesəho rikipile, uu piinipee yarii ápi ye pee yé,
uu ko piatu tápisi ápi ye pee kó háí ne neni-me.

⁹ Tafiti p̄ ne ko ma re:

Pianyá iluke iké pi panse ripine ne kei kai yé pi n tí
liké kelólé-mē ne pi ha
piké pee pimewaí kulaa yē.

¹⁰ Piinipee iké nyíinu ápi kape ye yē.

A tíyese piké mesére ritírí n kpúnúlé.

¹¹ Ne pise re: Lē nnya, Isirayeli pikó ye loole áí nkpáni pikai kuyise wee? Ai nkpáni lē! Amá pikelólé ye tíyesele Ulélécaa uu mpuri sane pikó riyu lolu re pikefa keké tóosi nnya.

¹² Pikelólé ye tíyesele ketē nnéí ake Ulélécaa likó yénu, pikupakareciré aku tíyese mpuri sane pikó api Ulélécaa likó yénu. Lē nnya, Isirayeli pikó nnéí pin nkpéni Yeesu Kírisi rintiki, Ulélécaa likó yé pee kumúnjé m máa?

Mpuri sane pikó riyu melale nsímé

¹³ Nó mpuri sane pikó kam nkpéni ne máne. Néé Kírisi utume yee mpuri sane pikó kecəpe n keisi. Kai nní lē, li né láárúle re pikei pee anénípe-i we nen pi wai.

¹⁴ In n la, li yé tíyese am nnépurí pikó kufatói yukuse áí ne pikecəpe pinyine ayu lolu.

¹⁵ Ulélécaa ye Isirayeli pikó ilúké ritéle uu pee u ne isoipuri tərəə pikó kecəpe nsímé nyóənsə. Un nkpéni ko piketone-i pi m pesəpə, íye kai yé péé n we? Li yé nkpáni yare ke usoi uu ye n kpu uu pəeri!

¹⁶ Pin iluke n wa api ifói wée api Ulélécaa he, li nyísele re Ulélécaa yee itərəə nnéí te. Pin kuléé kunyine iníní n kpísi pin Ulélécaa n he, li nyíse re Ulélécaa yee ku te ne kuilese-pə.

¹⁷ Pisuiifi ye wele yare Olifiyee kuléé kapi n támisi, Ulélécaa uu kuilese inyine kérii uu iripəho kpekpee méwoo n le ilese meelú. Pó nkó, pə nní mpuri sane ukó, pə wele yare Olifiyee kuléé kpee méwoo n le ilese. Pi pó kpisile api mémeeelú pə meelúse, pən nkpéni kuléé kapi n támisi iníní meni níru.

¹⁸ Lē nnya, kape ilése iyē kapi n kérii n nyáni re íi kepəyu-i líka tu. Pən mepócíre n taáselē, a n nyu re áí pə nníní topori, amá nníní mee p̄ topori.

¹⁹ Pó ma re: Pi ilése iyē kériile piké ne iripəho né rimeelúse nnya.

²⁰ Asei ŋmaa ye nyē! Pi i kériile re íi nfatene má nnya, amá mpófatenə nnya ke pə we. Kape mepócíre n taáselē, amá iwame iké p̄ n we.

²¹ Pisuiifi pee Olifiyee kuléé kapi n támisi ilese, m̄pá ne lē Ulélécaa úu pi kanje. Pə nní nlése kapi rintimeelú, kape n nyu re p̄ kuu yé kanje.

²² Lē nnya, a Ulélécaa nfanare ripaí aa un-yupape paí. U ne pepere kepíre u rirító kéyu páápúle, uu kutu pi pasa uu p̄ rnarə wai. Lē nnya, li pise re pəké unnare ncee n tikilē. Insá lē, u yé ko p̄ tiké yare kapi ye nlése rinké meca.

²³ Liməcə, pē pin nfatene n yē, u yé ko pímeelú pi pesə. Ulélécaa ye rnarə mále uké ne pímeelú pi pesə.

²⁴ Lē nnya, p̄ nkó p̄ ə nní Usuiifi, pə we yare Olifiyee kuléé kpee méwoo n le nlese. Pi nlése mmē tikéle api kpē kapi n támisi kecáá tóresi, áí ko pee re pə kpē nlese yíkíyiki le. In te Ulélécaa ye lē wa, íye kúu yé pee Pisuiifi pee ní we yare kuléé kapi n támisi ilese kapi n kérii isitone-i i pesə?

Ulélécaa yé Isirayeli pikó nnéí riyu b

²⁵ Lē nnya pimáreca, ne la ké nō símisi áni kape ne lelee nní m pékaalē kecáá m palei, áni kape ko ne nōmenécíre n nyáni yare nō pisəho le nnya. Isirayeli pikó kunai kəmeə, pinyine yé pikómə n yulaalenle Ulélécaa úu ha ne ipuri sane nnéí pisoí umpuri kecáá pikpápo n tene.

²⁶ Ulélécaa uu pee Isirayeli pikó nnéí riyu lolu yare kai Nlécaasimé kəmeə n wólaalē te: Siyə-pə ke Uyulale uu léerine.

U yé tíyese Yakupu kumare pikó api kepíre pítə u yá.

²⁷ Nkóməine mee tó ne pē kecəpe n wene ye mmē kumúnjé kpe-i kam piakópe pi n sárəine.

²⁸ Pi Nsimé Kəcíre yele api pee panse Ulélécaa pilaarə, ai tó wáánásə. Amá ke Ulélécaa uu nní pee pipisaayaha n wée nnya, u pí lalə háí ne nkpéni-me.

²⁹ Ulélécaa úu ye lē kuu usoi ne nfanare n he yósi, úu ye ko pē kuu n wée kecáá kemúnjé conse.

³⁰ Nó ne ko pee Ulélécaa pipakare yele. Amá ke pē apí pee ko nní kupakareciré m má nnya, Ulélécaa uu nkpéni nō íwe téní.

³¹ Liməcə ke pē ápi ko nkpéni Ulélécaa pakarelē te uké nō íwe tē nnya. Amá u yé ko nkpéni pē nōmenécó íwe tē.

³² Ulélécaa ye sisoiipipi nnéí kupakareciré kəmeə yálenle re u la uké sinnéí íwe tē nnya.

Uléécaayee ipakare te

³³ A tíye Uléécaá memá ye piye kpa. Umewéésesohó ne umenyuwe ye címúle áme kutepine we! Wóo yé fe uké uketahai kuu rinkéne ceri? Wóo yé fe uké ukemúnjé kuu n wai aseí kó?

³⁴ Li Nléécaasimé kémee wólaalé te:

Wóo Upiíma kemúnjé nyu?

Wóo yé re u yé fe uu mesohó u kpa?

³⁵ Wóo mefoí linyine u heélé líké ne n we re u yé liute pihee ceeí?

³⁶ Ukeméé ke nípá yo ai léeri. Uyee tíyese ke nípá yo aí we. Umekó kémee ke nípá yo ai kó we. Uléécaá yee nípá piyei-po ipakare te. Amí!

12*Isoi fale piluke Uléécaá pikei kémee*

¹ Pimáreco, lé ke Uléécaá uu nní íwe ró n té nnya, ne nó ημόσπύσεληνε re ani nómenécíre kpsí ani u he yare inyóonseseé kecíre. Inyóonse iyé iké n kpáilē in kó ne u sá. Lé kani yé u yáási aí aseí m má.

² Ani kape ketē nté písoi mewai n tikilē. Amá ani tíyese Uléécaá uké mesohó fale nó he meké nó consese. Kei kani yé péé ne Uléécaá mela ceri. Nó lisone ne lelee ye u n larisi ne lelee ní nyantí ne kéta-po ceri.

³ Kefa ke Uléécaá uu ne né n fénne nnya, ne la ké nónnénéí maa re úka úu kape ye umecire n taáselē líké tásí, aí kó pee aseí má. Amá ani ye kemúnjé wa keké ne n sá. Uléécaá ye nípá úye nfatene ne kumúnjé kunyine hele. Mpá úye uké ne ukepá m pálé.

⁴ Ipiñe ise ke usoi uu má, iyé in ilése kultúí má, ilése iyé in pikei pikó pikó wai.

⁵ Limeco nípá kari nní kultúí ní we, to wale ipiñe ise tó ne Kírisi kupéneco kémee, ton ntónéí muleinelé yare ke usoi ipiñe ilése ii nní m muleinelé meco.

⁶ Amá nípá úye ne ulikó ye ní ke Uléécaá uu ne nfanare u n he. Li pise re nípá úye uké ihee iyé kuu n yosí ne pikei nísone wa. Uléécaá un úye n he re uké antepu pikei n wai, liute uké ye Uléécaá rinyiri ne símisi uu lipikei ne unfatene nnéí wai.

⁷ Uléécaá un úye n he re uké pico lé, uké ye upikei n wai lin ne písoi léni. Uléécaá un úye n he re uké n céési, li pise re uké n céési.

⁸ Uyé kuu n he re uké ye pico ikari rikpáse, uké pico ikari n kpariise. Uyé kuu n he re uké kefa n láarú, uké ye ne nfanare he. Nkó yee iwéése n tí uké nísone upikei n wai. Nkó yee píwekós n léni póoké ye pi lé ne mpónare.

⁹ Nla nín kape kecáá kecáá nkó. Ani mewai kópe n kóhó. Ani lisone piwai ne kényu m mahani.

¹⁰ Ani n lakaane yare ke pimáreco api ye n lákaane meco. Mpá úye uké ye uuco pakare uu ye ríyu u waise.

¹¹ Ani kekei-i n tolu, áni kape siká m má. Ani n ημόσπύλē non kefa kесе ne Upiíma pikei wai.

¹² Nórínépó riké lé kani n tále non mé nnya n láarú. Ani lelee nó n wéékuselē ne n niñú. Ani piyómeyáhaa ne kényu m mahanlé.

¹³ Ani ye Uléécaá pikó pee ncónj kémee ní we lé. Ani kape ye písáneyoó ne siká wa.

¹⁴ Ani ye pepere nó n wéékuselē tinó sone ritikise. Ani ye písoi rinó sone ritikise, áni kape ye úka anó wa.

¹⁵ Piye pin mpónare kémee n we, nó ne pē ani kesé mpónare-i n we, piye pin n téni, nó ne pē ani kesé té.

¹⁶ Nó ne nópinéco ani nfasimé m pénelē. Ani kape limáa-maa ne líyukós ne nómenécíre m músu. Amá ani ye lé ke úka úu ne kutu n cólē kuwéé-mē nókenémúnjé pese. Ani kape nómenécíre n nyáni re nó mewéésesohó mále.

¹⁷ Ani kape ye unyine mewai kópe ne mewai kópe héele. Ani riñmóspú ani ye nípá úye keyu-i lisone wai.

¹⁸ Lin yo kuwai n we, in te nókenéméé kai yé léeme nó ne nípá úye nóké ne n láarúne, ani li wa.

¹⁹ Pinésáne lala kecíre, áni kape ye mewai kópe ke písoi api nó n wa nórínécúruu pi héele, amá ani ye riyá Uléécaá ricuruu uké ukuwoi pi nyíse. Li Nléécaasimé ritelé kémee wólaalé te Upiíma ye maa re:

Néé ye usoi mewai kópe u héele. Néé ye nípá úye mewai u ceeí.

²⁰ Lí kó wólaalé te:

Nkú nn upóláaró n we, a u he uké li,

nníré nn u n we, a u he uké n ntí.

Pón ye lé n wa, anakale weé kaa lé uriyu kecáá koonu.

²¹ Kape tíye mewai kópe meké pó feríye, amá póoké lisone n wai aá ne mewai kópe feríye.

13

Li pise re toké kuyu piwéése m pakarelē

¹ Li pise re nípá úye uké ye kuyu piwéése pakare. Iwéése ika ii we yee ii Uléécaá kémee n léeri. Uléécaá yee piwéése mpi nnéí pee nni ní we tonsente.

² Lē nnya, nkó yee kuyu piwéése pipakare n yúlu ye lē ke Uléécaá uu ní la pipakare yulule. Mpi pee lē pipakare n yúlu ye pimécire nsimé wéésile re Uléécaá uké ne pi túhaane.

³ Usoi un lisone n wai, áí we re uké kuyu piwéése kewuu n túúni. Amá pepee mewai kópe n wai kai pise re piké kuyu piwéése kewuu n túúni. Nénite áa la paké kuyu piwéése kewuu n túúni? In lē, a lisone n wai, pó yé kapi yé pó m pakare.

⁴ Uléécaá pikei kémee kapi lē we piké ne pó n léni liké ne pó sonesi nnya. Amá pən mewai kópe n wai, kepówuú keké n túúni. Ai méwoo kapi atéhe múlilē piké ye usoi kutu ripasa. Uléécaá pikei kémee kapi we nnya kapi ye ne uwaikópekoó túhaane api kutu u pasa uké yé te Uléécaá ye ne u wóosile.

⁵ Lē nnya, li pise re nípá úye uké kuyu piwéése m pakarelē. Ai kutu pipasa nnya kani yé pi m pakarelē. Amá li pise re noké pi m pakarelē te lē kai ne nósinéfa-i nó sá re noké wa nnya.

⁶ Lē nnya kani kó nni lampoo hééle. Uléécaá yee kuyu piwéése tonse re piké lē n wai piké ne upikei kémee n we.

⁷ Ani ye nípá úye lē kaní ne riwóme u m má u hééle. Ani ye ulampooyóó lampoo hééle, ani ítóho uyeé ítóho n yósu hééle. Ani ye uyé kai m pise re noké n wuru wuri, ani kó uyé kai m pise re noké ríyu waise, ríyu waise.

Usoi ne uco kecəpe nla

⁸ Ani kape ye úka ne riwóme m má, insá nla riwome kani yé nómenécəpe cire n lukaane. Nkó yee picó ní la ye Uléécaá isé ritikile ne iketə-pə.

⁹ Isé yee ní maa re: Kape iwásá wa, kape usoi kpu, kape ye yáai, [kape ye uco kecáá nnóome wa] kape ye uco líkó káipi, ne isé ico nnéí ye isé nnyí kémee pénélenle re: A upócə n la yare kaa ripócúruu ní la.

¹⁰ Nla nín ye usoiçə mewai kópe wa. Lē nnya, nkó yee usoiçə ní la ye isé ritikile ne iketə-pə.

Usoi mecire picápine uké ne Yeesu Kirisi mepεεme m mé

¹¹ Nə nkpéni nyule ituŋe iyē kémee kari nní ní we. Li tule re noké lē nnəni kémee yisi. Ituŋe iyē-i ke Kirisi uu yé tiróyu n lo ye nkpéni meyá ne tó rikole ai tósu peé uye-i karí peé ne Kirisi kefa pitene n kóraane.

¹² Kesine ye ketene tule, keyáa ké yé nfáani tu. Toké kuŋmaha kémee mewai keróçáá lese toké fóm, ari pee itəpilú kapi ye ne metéí kémee n tə kpisi ari múlú.

¹³ Tə ləle ntósé nké n nyaní yare lē kapi ye metuŋetéí ne n sóné. Lē nnya, toké meróçire tí ne pilukeçaaínke anyá ne pítaniré ne méwoo méwoo piwai ne mékperinkpe isoi ne picéŋaanke ne kufatoi.

¹⁴ Ani Upiima Yeesu Kirisi isoi kpisi ani tani uké nósinésoi kecáá m palē. Ani kape tíye nóinépiŋe iké ilási nó tónse iké pee ilikáipi-káipi nó n waise.

14

Ani kape ye nəpinéyómeyáhaacə akópe m palē

¹ Ani ye pepee ápi nfatene kémee m páápú yósi. Ani kape ye n wéési noké alari pikeméé m má.

² Unyine yé musí re u yé fe uu nípá iluke íye mpuri le, uco nkó yee tú nfatene kémee m páápú pón ayéhepei ŋmane le.

³ Amá nkó yee nípá iluke íye n le tú kape uyeé inyine n kóho n lómiise. Nkó yee iluke inyine n kóho páa kape kə nkó yee nípá íye n le akópe m palē. Liriyíki re Uléécaá ye kə uyé yósi.

⁴ Pəó úye, pəóké ne uco ukeikó akópe m palē? Un upikei nsoné n wai néé unsá nsoné pi n wai, uukeisaa kái ne yé. U yé kam uu nsoné wai, liriyíki re Upiima ye nnaŋe mále uké ne u lē.

⁵ Unyine yé m músu re keyáa kenyine ye keçə fele, uco pəó re sikuco ye ku. Li pise re nípá úye uké lē kuu meyíkiyiki ukefa-i m músu n tikilē.

⁶ Nkó yee m músu re keyáa kenyine ye keçə fele ye lē waille uké ne Upiima ríyu waise. Nkó yee nípá iluke íye n le pó ne kə náásile uké Upiima ríyu waise. Lē nnya uké i n le, liriyíki re u ye iluke iyé kecáá Uléécaá pəənesele. Nkó yee tú n le pó ne kə lē waille uké ne Upiima ríyu waise. Lē nnya, uu kape ye i li. Uyé ne ye kə lē nnya Uléécaá pəənesele.

⁷ Asei kecáá, tó úka uu uricuruu mekóçire nnya nfáa má, úka uu ye kə uricuruu mekóçire nnya kpu.

⁸ Tən nfáa m má, Upiima mekó kéméé kari nfáa má, tən kə n kpu, Upiima mekó kéméé kari kpu. Lē nnya, nípá tən n kpu néé tən nfáa m má, tə Upiima pikó le.

⁹ Kirisi ye kpule uu pɛɛri un nfáa má re uké ne pikpɔkpɔ ne pɛpɛɛ nfáa m má Upiima.

¹⁰ Yo nnya ke pɔɔ pɛɛ upɔɔ akópe palé? Néɛ yo nnya ke paa upɔɔ waiselé? Tɔ ha ntónéi Uléécáa keyu-i sínle uké ne ró túhaane.

¹¹ Li Nléécaasimé ritelé kémɛɛ wɔlaalé te:

Néɛ Upiima, ne nfáa mále.

Pisoi nnéi yé kam api kenéyu-i wúla.

Pisoi nnéi api kɔ Uléécáa ríyu waise.

¹² Lɛ nnya, nɔ́pá tɔ úye ye sɔ́ntile uké uricuruu ne unnɔɔ lɛ kuu n wa Uléécáa símisi.

Kape tíye upɔɔ uké pɔ́ nnya akópe wa

¹³ Lɛ nnya, ári kape ye mɛrɔ́ɔpɛcɪrɛ akópe m pasiine. Ani yekei re áni yé líka wa lee yé nɔ́unɛɔ rɪnkpɔuse néɛ lee yé kelólé-mɛ ne u ní ha.

¹⁴ Ne nyule, am kɔ tɔ ne Upiima Yeesu kupénɛɔ kémɛɛ yénu ɪmaa re líka ái liriylíkí-me líkperinkpɛkɔ́. Amá úye un m músu re linyine ye líkperinkpɛkɔ́, uricuruu kaí ne mékperinkpɛ má.

¹⁵ Pɔ́n lipólukɛ-lukɛ nnya upɔɔ rɪpɔɔ n caaise, ái ríla kémɛɛ kaa lɛ sɔ́ne. Kape lipólukɛ-lukɛ nnya tíye uyé nnya ke Kirisi uu n kpu uké pɔ.

¹⁶ Ani kape ye wa picɔ piké lelee ne nɔ́ n sá nnya nkópe yé piké símisi.

¹⁷ Uléécáa iyɔɔpi íi pilukɛ ne pinírɛ nkɔ nnyine kémɛɛ we. Amá lɛ ke Nfáasɔne nn ye n he nkɔ ye mu. Lelee nní aseí ne nkíɪɪɪɪ ne mpɔ́ɔnare.

¹⁸ Nkɔ yee lɛ Kirisi pikɛi n wai ye ne Uléécáa sále, pisoi pɔ́ ne ye kɔ u n waiselenle.

¹⁹ Lɛ nnya, tóké ye lelee ye ne nkíɪɪɪɪ ní ka ne lɛ kari yé ne n ɪmɔ́ɔpúsenelɛ wéési ton ne kesé papisi.

²⁰ Kape lipólukɛ-lukɛ nnya Uléécáa mewai caai. Asei kecáá, lilukɛ-lukɛ líka ái mékperinkpɛ má. Amá in te usoi yé ilukɛ li, ai lɛ nnya uuɔɔ ne kelólé-mɛ sí, ái nyamí te uké i li.

²¹ Li nyam te usoi úu kape isare li néɛ úu kape píta n ntí néɛ úu kape ne lelee ye uuɔɔ ne kelólé-mɛ ní ha ne rikɔ, [néɛ úu kape lelee yé uuɔɔ m pɛpɪrɛ néɛ lelee yé rinárei u n waise ne rikɔ].

²² A Uléécáa keyu-i lɛ kaa rɪpɔ́cúruu kepɔ́fa kémɛɛ nsímé mmé kecáá ní músu wa. Nkɔ yee lɛ kuu m músu re lisone n wai ye únarekome le, in te úu líkɛmɛɛ nkópe níka ne umɛcɪrɛ túhaane.

²³ Amá nkɔ yee ulilukɛ-lukɛ nnya n tíru un kɔ pɛé ne li le ye umɛcɪrɛ akópe palenle. Liriylíkí re umewai áme nyiselé te ukefa kémɛɛ kai léeri. Lɛ ke usoi uu ye n wai un tíru ye akópe le.

15

A ye lelee yé upɔɔ rɪɪɪmɔ́ɔpúse wa

¹ Tɔ́ mpí, tɔ́ nní nfatene kémɛɛ m páápú, li pise re tóké pɛpɛɛ ápi kahane m papisi rinarei ne kutu rɪcɔ ari lelee ne ró n sá piwai yá.

² Li pise re nɔ́pá úye uké ye lisone wa líké uuɔɔ larisi líké ne u n léni un ne nfatene kémɛɛ papisi.

³ Kirisi úu pɛé ne lelee ne u n sá kutu cɔ́lɛ, amá u pɛɛ waille yare kai Nléécaasimé kémɛɛ ukecáá n wɔlaalé te: Alé nyé kapi pɔ́ Uléécáa n lámáankɛɛ ye kenécáá pɛmɛle.

⁴ Lɛ nnéi lee nní hái mekeɛ-me n wɔlaalé ye wɔlaalenle líké ne ró n céési. Li pise re Nléécaasimé ritelé tɛ tiké tíyese tóké pikáhá-káhá fe tóké kɔ ne tírɔ́pɔɔ n we tɔn ne lɛ kuu n yekei re u yé ró pa mé.

⁵ Uléécáa yee ye n wa usoi úu ne káhá-káhá uu kɔ ne uripɔɔ n we uké tíyese tóké Kirisi Yeesu mewai n tikilɛ, nɔ́pá úye ne ucɔ́ pin ne kemúnjé kesé má.

⁶ Lɛ nnya, ani nónnééí rɪpéne ani rinɔ́ɔ rise kémɛɛ Urɔ́píima Yeesu Kirisi Usaa Uléécáa pakare.

Isoipuri nnéi nnya ke Kirisi ul ne Nstmé Kɛcɪrɛ ka

⁷ Ani nɔ́mɛnɛɔpɛcɪrɛ nɔ́sɔne m múínelɛ yare ke Kirisi uu nɔ́ ní yɔ́sí uu múlú mɛɔ, líké ne Uléécáa rɪnyírɪ rɪnɔ́áase nnya.

⁸ Asei kecáá, Kirisi ye pansɛle Pisuífi ukeikó uké ne lɛ ke Uléécáa úu pɛɛ n yekei re u yé pipisaayaha wa n wa nnya. Un lɛ n wa, líké pɛɛ nyise re u ye lɛ kuu ní ma wale.

⁹ Mpuri sane pikó pɔ́ né kɔ íwe ke Uléécáa uu pi n tɛ́ nnya urinyírɪ rɪnɔ́áase, yare kai ke Nléécaasimé kémɛɛ n wɔlaalé te:

Lɛ nnya kam isoipuri kecɔ́pe rɪpɔ́nyírɪ haane

am kɔ siyóme yom am ne típɔ́nyírɪ taáse.

¹⁰ Li kɔ wɔlaalé te:

Nó isoipuri, nɔ́ ne Uléécáa pikó ani kesé mpɔ́ɔnare yé!

¹¹ Li kɔ wɔlaalé te:

Nó isoipuri nnyí nnéi, ani Upiima rɪnyírɪ rɪnɔ́áase,

Isoipuri nnyí nnéí iké u ritaáse!

¹² Esayi pò ne kò wai re:

Isai keyase ye sòntile keké isoipuri pikó kecáá m paílè.

Pi yé kam apí ne u n tálè.

¹³ Uléécaá yee ye usoi ripòò n larukuse uké nfatene kani m má ne ritiki uú ne mpòónare ne nkíninje meyá nó he. Nfáasone nnanje nké lè kani m mé titaáse.

Pòoli ye ncée mále uké wói yare kuu nni n wói

¹⁴ Pinémáreco, tinécúruu ñmaa ye nyule re no nípa yo kémeé mewai sone waile. Nò ko menyuwe nnéí mále non kò tulaalè te nó fe ani nómenécòpécire n célaane.

¹⁵ Mpá ne lè, ne rítelè ntí kémeé isimé inyine meyá ne kéyu mahanle am wólu ké ne lè kani pinyuwe m máálè nó léise. Uléécaá kefa kuu né ní fénne yee lè ncée né he nen ne lè nó wólu.

¹⁶ U ne né ke fénnele re ké mpuri sane pikó kémeé Yeesu Kirisi rinyiri riyóó. U né wéle uu ilúkè yekei re ké Unsímé Kécire riyóó mpuri sane pikó piké ne m pansé inyóónse yee ne Uléécaá n sá nnya. Nfáasone yé tíyese apí n we yare ihèe yee ne u n sá kapi ilúkè n yekei.

¹⁷ Lè kam nni tó ne Kirisi Yeesu kupéneco kémeé n wai nnya, né fe am Uléécaá keyu kémeé rikókari n wai.

¹⁸ Liriyíkí re ám yé kaha ké nféé nnyine rikpápo, insá lè ke Kirisi uú ne né rintiki uú ne wai re mpuri sane pikó piké ne Uléécaá n waise nkó. Nnésímé ne menéwai mee tíyese kuú ne lè wa, ái nñe wa.

¹⁹ Uléécaá Nfaasone mee lè mewaisaṅa ne mewai píima wapisi nni ne nyíse re n rínanje mále. Lelee tíyese kam fe am hái Yerusalem-po Kirisi Nsimé Kécire meyá yóó am ne Ilirii tulu.

²⁰ Ne waisele re ké Nsimé Kécire riyóó kei ke úka úu kahane Kirisi nkó ríka n kó ái kape wa re ne uco rikui kuu n yekei kecáá mmele ritási nnya.

²¹ Ne lè waile yare lè kapi Nléécaasimé kémeé n wói re:

Pè kápi píkaí unsimé n símaalè yé kam apí u yenu.

Pepee apí unko ríka n kómaalè yé kam apí n-asei kom.

²² Lè nnya, kai ne nképéni tu, ám kahane kéyu n yé ké nókenéméé hapò.

²³ Amá pikei apí nképéni silò se-i ne né we. Hái aṅmè anyine-me kai ripóó né we re ké pilóólú nó hapò.

²⁴ Amá ne lalè nen píyee Esipaanyi n tósu, ké nókenéméé ritikipo ké nó rilóólú táké nkáripí nókenékúrí tone rinépòó riké kpu, ani pee limemáá né léni am ne nncéee naṅ.

²⁵ Amá Yerusalem kam itunje nnyí kémeé tósu ké ha Uléécaá pikó pee kei-po ní we lè kelene.

²⁶ Uléécaá pikó pee Masetuwaani ne Akayii-po ní we ye símaane re piké siwóó tóho piké ne Uléécaá pikó pee Yerusalem kuyu-i ní we pin íwe má lè.

²⁷ Piricuruu pee ne piripòó lè wa. Asei kecáá, li kò pee pise re piké lè pi wa. Liriyíkí re Pisuifi ye Uléécaá piyulale ne mpuri sane pikó hóónle, apí lè ke Uléécaá uu pi n he ne mpuri sane pikó yé. Lè nnya, li pise re mpuri sane pikó pòóké kò pè ne pilikó kapi m má lè.

²⁸ Nen pikei pè m masí, nen kò ítáho iyè pi rimmúise, né pee nókenéméé ritiki am ne Esipaanyi tómpo.

²⁹ Ne kò nyule re nen ha nókenéméé n hapò, Kirisi yé ne né ritiki uú ne meyá nó kpá.

³⁰ Pimáreco, Urópiima Yeesu Kirisi rinyiri kémeé ne ríka ke Nfáasone nn tó n he kémeé kam nó ñmóópúsélè te ani ye kenécáá Uléécaá yáási. Ani Uléécaá yáási ani atopi né n léni re

³¹ am kape pepee apí Yutee keteni-i Uléécaá m pakarelè anipe-i lóipò. Ani kò iwelè ne né lè te Uléécaá pikó piké ha ítáho iyè kam ne nni Yerusalem n sí rísone yosí.

³² Lin lè n wa, kam yé pee nókenéméé tuipe ne mpòónare. Uléécaá un kò n la, am nókenékúrí tone am nkáripí wénte.

³³ Uléécaá yee ye nkíninje n he uké nónnénéí kekúrí n we. Amí!

16

Pòoli ye uricuruu písoi yáási

¹ Ne urýéí Fepee yee Senikíreesi-po Uléécaá icápine kémeé pikei n wai nó pááipole.

² Ani rísone Urópiima rinyiri kémeé u yosí yare kai m pise re Uléécaá pikó piké yóóine. Ani kò ne kutu u n colè, non lè nnéí kuu yé nó m pise re ani u wa kémeé u léni. Uyè ticuruu ye kò písoi meyá lánle uu kò né léni.

³ Ani kò Pirisili ne Akilasi yáási. Pinékeico ye pi. Tó ne pè tóo kesé Kirisi Yeesu kekei kémeé we.

⁴ Pi nkpo heirele apí ne nnéfáa yósu. Ai menécíre néé pi pòónese. Uléécaá icápine nnyí nnéí pikó pee mpuri sane pikó kémeé ní we ye kò pi pòónesele.

⁵ Ani Kirisi pikó pɛɛ yɛ pikɛyɔ-i n cápine nnéi yáási. Ani kɔ unésáne lala Eɓayineeti yáási. Uyɛɛ Asii kuwéé-mē mefoi nɛ Kirisi kefa tene.

⁶ Ani Maari yɛɛ nɔ́kenécáá meyá n náasi yáási.

⁷ Ani pinémáreɔ Anturonikuusi nɛ Yuniyasi yáási. Tó nɛ pē nɛ pɛɛ kesé kukpaniilee-i wele. Pi Kirisi pitume pinyine le ke pisei api ní la hái. Ticuruu pi pɛɛ Kirisi pikó le nēe kelene pansɛ uukó.

⁸ Ani Upiima kupéneɔ kémeɛ unésáne lala kecire Ampiliyatuusi yáási.

⁹ Ani urókeico Uripeɛ yáási. Tó nɛ uyē tó Kirisi pikei kesé wai. Ani kɔ unésáne lala Sitakiisi yáási.

¹⁰ Ani Apeleesi yɛɛ n nyíse rɛ u Kirisi nɛ kefa tenelenle yáási. Ani kɔ Arisitopuuli keyɔ pikó yáási.

¹¹ Ani unémáreɔ Erootiyo yáási. Ani Narisiisi keyɔ pikó pɛɛ Upiima nɛ kefa n tenelɛ yáási.

¹² Ani Tirifeeni nɛ Tirifoosi yáási. Pinósi pinyine yɛ pi, pɛɛ Upiima pikei n wai. Ani Perisiiti yáási. Unósi unyine isoi kam ní la hái lo. U meyá Upiima pikei kémeɛ náásile.

¹³ Ani Rufuusi ke Upiima uu n wéɛ nɛ uuni ke nēɛ yɛ kɔ n sée rɛ unéni yáási.

¹⁴ Ani Asenikiriti nɛ Filekɔ nɛ Herimeesi nɛ Paturopasi nɛ Herimaasi nɛ pimáreɔ pɛɛ pikemeɛ ní we yáási.

¹⁵ Ani Filoloki nɛ Yuli yáási ani kɔ Neree nɛ uuyei nɛ Olimpasi nɛ Uléɛɔa pikó pɛɛ pikemeɛ ní we nnéi yáási.

¹⁶ Ani nóménéɔpɛcire yáhaane ani memáreɔ pirane. Uléɛɔa icápine nnéi pikó yɛ nɔ́ yáási.

Nstimé tɔɔ

¹⁷ Pimáreɔ, nɛ ikari nɔ́ kpáselenle rɛ ani nóménéɔcire tí nɛ pɛpɛɛ pikóólentɛnɛ nɛ picókaɔ n sónaari. Lē kapi n wai nɛ lē kapi n céési yɛ nɛ icélaa iyē kani ní yósi memú wele. Ani pikékúrí rinyosó.

¹⁸ Ai Urópiima Kirisi pikei ke lipite pē mpuri api lē wai, amá pikuloi likó kapí nɛ náási. Pi yɛ nnóolari nɛ akéhe nɛ fele api pɛpɛɛ ápi líka kumúnjɛ n nyu kiraasente.

¹⁹ Amá in nɔ́, nɔ́pá uye yɛ nyule lē kani Upiima m pakarelē. Lē nnya ke rinépo ari nɔ́ nnya láárú. Nɛ la rɛ ani mēwéesesohɔ m má non nɛ lisone wai, nónínsoi iké n kpáailē non nɛ likópe kaase.

²⁰ Uléɛɔa yɛɛ yɛ nkínjine n he yé nfáani Setani ritékéé uu nónánɛna metene u wai.

Urópiima Yeesu uké ípɛelée nɔ́ nyíse!

²¹ Unékeico Timotee yɛ nɔ́ yáási. Pinémáreɔ Lusiyuusi nɛ Yasɔɔ nɛ Sosipateɛ pɔ́ nɛ kɔ nɔ́ yáási.

²² Nēɛ Pɔ́oli utelɛwale, Terituusi yɛɛ ritelɛ ntí ní wói. Nē nɛ kɔ Upiima yɛɛ tó nɛ nnó m pénésele tinyiri nɛ nɔ́ yáási.

²³ Kayusi yɛɛ ukeyɔ-i kusáne né ní yósi yɛ nɔ́ yáási. Ukeyɔ-i ke Kirisi pikó nnéi api yɛ cápine api keyóme yáási. Kuyu siwóó ucápine Erasiti nɛ urómáreɔ Kuwaritusi pɔ́ nɛ kɔ nɔ́ yáási.

[
²⁴ Urópiima Yeesu Kirisi uké ípɛelée nónnénéi nyíse! Amí.]

Ipakare tɔɔ

²⁵ Ani tíyɛ tóké Uléɛɔa pakare. Liriyíki rɛ u yé fe uu wai ani nfatene kémeɛ pelu. Yeesu Kirisi Nsímé Kecire kam n yóólɛ kuu yé nɛ lē wa. Nkemeé kuu lelɛ hái mekeɛ-me m pēkaalɛ lesɛnɛ uké rɔ́ nyíse.

²⁶ Li nképéni lē ke antepuyɛ api n wói nɛ rinó ke Utenɛciré Uléɛɔa uu n he nnya metéi kémeɛ léemele lin nyáni, ai kɔ nképéni tíyɛɛ ketē nnéi pisei api li ceru piké nɛ Uléɛɔa n waise api kɔ nɛ kefa u tene nnya.

²⁷ Uléɛɔa mecire kóló yɛɛ mēwéesesohɔ ute. Liké nɛ Yeesu Kirisi ritiki tóké nɛ ríyɛ u n waiselɛ hái nɛ nɔ́pá píyɛi-pɔ. Amí!

Títelé foi ke Pòoli uu Korinti pikó n wói

Lelee rítelé ntí kémee ní we

Korinti ye pee Kiresi ketè kémee kuyu píima le. Nsoipuri mee kei n finu rín kumúnjé má. Pikireki ne Róm pikó ne ketunjeleeme pikó inyóansse yee pee kei we. Pòoli yee Uléécaá icápine yee Korinti-i ní we karií (UPM 18:1-18). Pòoli uu kei tone yare aḡmè até kumúnjé, uu t́yese mpuri sane pikó api Uléécaá icápine loni. Efeesi kuyu-i ke Pòoli uu n tóne ai náḡai kuu yé rítelé ntí n wói (16:8).

Lē nnya kuu ri n wói ye nní: Kulowee keyo pikó kuú ne kò te Uléécaá icápine ye kériine, písoi pin Kirisi pitume tési. Te pitele ne mefine kópe ye icápine kémee lonle (1:11). Melírú, Uléécaá icápine pikó pee Korinti-i ní we ye rítelé u papole pin isímé u písei.

Lē ke ifaaci iyē ii n kériinlē ye nní:

1. Anóo kuu isímé kapi u m písei kecáá m pese (1-6): Nsímé kapi rin-yóó mee nkpréē, ai pepere n tin-yóó. Yeesu Kirisi pitume ye pinnéí Uléécaá pikeikó le (1:10-4:21) Mefine kópe nsímé (5:1-6:20)
2. Menóoyóó piicón mpehē mpehē kecáá (7-15): Písóonne ne ritáne pitone (7) Inyékii ne inyóanssare kecáá nsímé (8.1-11:1) Icópine kémee mewee ne Upiima kupéneco iluke (11:2-34) Nfáasone ihēe ne lē kari yé ne i n keisi (12-14) Nkpò kémee meyise (15)
3. Lē ke Pòoli uu piwai ní la ne iyáhaa kuú ne rítelé ntí tenese (16).

Iyáhaa

¹ Né Pòoli ke Uléécaá uu umela kémee m pansese Kirisi Yeesu utume ne unéco Sositeeni,

² tóo Uléécaá icápine pikó pee Korinti-i ní we rítelé ntí wólu. Tó pē nnéí ke Uléécaá uu n lése uu iyaa yekei uu pi ne Kirisi Yeesu péne uu pi pansese upikó yáasi. Tó kó pē nnéí pee nípa yei-pò ní we, pin kesé Upiima Yeesu Kirisi rinyiri sélei yáasi. Yeesu Kirisi ye Piupiima le. Uyee kó t́s Upiima.

³ Urósáa Uléécaá ne Upiima Yeesu Kirisi piké ípeelée nó nyíse api kó nkínḡinḡe nó hē!

Lisone ke usoi uu ye Kirisi kémee n yé

⁴ Mprá piyei kam ye nó nnya Uléécaá pònesse re u nó ne Kirisi Yeesu kupéneco kémee ípeelée nó nyíse nnya.

⁵ Ú nó ne Kirisi kupéneco kémee mesohò nnéí nó hēle ani panse linnéí kémee pimámá, ai ne t́su nsímé piyóó ne menyuwe kémee.

⁶ Kirisi kecáá nsímé kari nó rin-yóó ye nókenémee iníḡí wale ŕsone.

⁷ Lē nnya, nó mpi nóo nní m mé te Urópiima Yeesu Kirisi yé keyáa umecire lese uu nyíse, nfáasone lihēhele líka ai nó párilē.

⁸ Uléécaá uyē yé nó m múllē non ne nyenu, ai ha ne keyáa tóróo tulu re ápi kape nókenécáá ncaai níka yé keyáa kē ke Upiima Yeesu Kirisi uu n sánti.

⁹ Uléécaá uyee nó n sée re nó ne Ukepipi, Urópiima Yeesu Kirisi nóké ripéne ye aseí te le.

Mekóólentene mee Kirisi pikó kecape ní we

¹⁰ Pimáreco, ne Urópiima Yeesu Kirisi rinyiri ne nó píse re ani ŕsone n kómēine, non kó nsímé nse símisi. Mekóólentene áme kape nókenécópe n we, amá ani kesé líse ne n náasi non kó kemúnjé kesē má.

¹¹ Pinémáreco, Kulowee keyo pikó ye né símisi re íkeḡene ye nókenécópe wēle.

¹² Liasei re písoi pinyine ye nókenécópe we, api ye maa re Pòoli ke pē api t́kilē, píco re Apoloosi ke pē api t́kilē, píco api kó re Piyeē ke pē api t́kilē. Píco pòo kó re Kirisi ke pē api t́kilē!

¹³ Kirisi ye kériinelenléé? Yare Pòoli kapi nó nnya kunapéékóo kecáá kpu nēe Pòoli rinyiri kapi ne míni nó wóle?

¹⁴ Ne Uléécaá pònesse kám Kirisipuusi ne Kayusi memáá nó úka uco míni n wóle nnya.

¹⁵ Lē nnya, úka útu yé fe uké re rinénýiri kapi ne míni nó wóle.

¹⁶ Ne léise re ne kó Sitefanaasi keyo pikó míni wole, amá am pakare re ne kó unyine uco piwóle rikpá.

¹⁷ Kirisi útu né tumme re ké písoi míni wole, u né tummele re ké Nsímé Kecire riyóó. Ai kesoi pipi mesímésóho kam ne n yóólē. Insá lē, Kirisi nkpò kuu kunapéékóo kecáá n kpu rín líka yoriye.

Yeesu Kirisi yee Uléécaá nnaḡe ne umewésesóho

¹⁸ Kirisi nkpò kunapéékóo kecáá nsímé ye pepere nceé m pò kémee nnírísímé le. Tó mpi riyu ke Uléécaá uu n lo ye nyáni re Uléécaá nnaḡe ye mu.

¹⁹ Uléecaa Nsimé ye maa re:

Né mpí pée m músu re pi mēwéesesohó má mēwéesesohó caai,
am mpí pée m músu re pi menyuwe má menyuwe waise méwoo.

²⁰ Lē nnya, pepée mēwéesesohó m má ne isé picélaa ne nfáani ketē nké pisiményuwe pin yei
n we, piké léeme piké símisi ké kó nké. Uléecaa ye nyísele re lē kapi ye ketē kecáá n sée re
mēwéesesohó ye nnirismé le.

²¹ Mesei ke sisoipipi así ne simewéesesohó cire fe siké Uléecaa céri kei kuu umewéesesohó n
lése uu nyíse. Lē nnya ke Uléecaa uu re u yé pepée ne nsímé mmú mee nní rí we yare nnirismé
kefa n tene riyu lo.

²² Pisuífi re pinsá mewaisaŋa n yē, ápi yé ŋmurei. Pikireki pōon mewéesesohó wéesi kelene.

²³ Amá Kirisi yee kunapéékó kecáá rí kpu nkó ke tóo símisi. Nsimé mmē rín Pisuífi kémeē
kuŋmurei we re piké ne kefa n tene, n kō mpuri sanē pikó kémeē nnirismé le.

²⁴ Amá Kirisi yee Pisuífi ne Pikireki pē ke Uléecaa uu n wēe kémeē Uléecaa nnaŋe ne Uléecaa
mewéesesohó.

²⁵ Lēleē rí we yare Uléecaa nnirismé ye sisoipipi mewéesesohó likó fele. Kei ke Uléecaa uu
ye n wa yare unárei ye sisoipipi rikohó likó fele.

²⁶ Aní ripáí, pimáreco, aní yénu isoi iyē kémeē kaní pée rí we Uléecaa uu ne nó wēe. Pē kani
n nyáni re pi mewéesesohó má ne pináŋe-naŋe ne píyukóo ápi nókenécōpe kulúí we.

²⁷ Lē ke sisoipipi así n kpíllē te linirikó ke Uléecaa uu ye kpísi uu ne lē ke sisoipipi así n kpíllē
te mewéesesohó likó séése. Lē ke sisoipipi así n kpíllē te lináreikó ke Uléecaa uu ye kpísi uu ne
pepée m músu re pi pináŋe-naŋe séése.

²⁸ Lēleē áí sisoipipi inipee-i ríyu m má nēe lē kapi n lómiise nēe leleē áí líka n tulaalē ke Uléecaa
uu ye ne leleē ye siinipee n yi riffíse.

²⁹ U ye lē wale re úka úu kape ne n fe uké ukeyu-i umecire ríntáase nnya.

³⁰ Amá Uléecaa ye nō wēle uu nó kpísi uu ne Kirisi Yeesu nó péne. Uyee merówéesesohó
mee Uléecaa-i n léeri. Uyee tíyesele kari Uléecaa inipee-i aseí pite. Uyē nnya ke Uléecaa uu ró
pansese upikó, uu akópe kémeē ró lese.

³¹ Ai pēe nképni wai yare kai Nléecaasimé ritelē-i n wólaalē te:

Uye un n la uké umecire ritaáse, uké lē ke Upíima uu n wa nnya umecire ritaáse.

2

Pōoli ye yóólē te pi Kirisi kunapéékó kecáá karií

¹ Pimáreco, kam nókenémeē n hápo am Uléecaa nsímé aseí nyee m pékaalē nó símisi, áí
mesiményuwe píima menyine nēe awéesenōo pape-pape anyine karí ne nó símisi.

² Ne pēe kenéfa-i wale re ám kape Yeesu Kirisi memáá linyine lícō nókenémeē yē, áí ne tósu
Yeesu Kirisi kapi kunapéékó kecáá rí karií.

³ Menárei kam nókenémeē hápo, nfasimé ne iwame píima in né lonaalē.

⁴ Ai menésiményuwe mee anélēmpi nēe mmē kam n yóólē kémeē pikei wai. Amá Uléecaa
Nfaasone nnaŋe mee nó nyíse re mmē kam n yóólē ye aseí le.

⁵ Ai we re nónnéfatenē nké sisoipipi mewéesesohó kémeē n leeri, amá li péē we yare nké
Uléecaa nnaŋe kémeē n leeri.

Uléecaa mewéesesohó

⁶ Amá mewéesesohó ke nēe kō pepée nfatene kémeē m pi céesi. Ai sisoipipi nēe nfáani ketē
nké mekó nēe ketē nké kecáá piyōopi ipaa yee keyáa n tenene mekó.

⁷ Uléecaa mewéesesohó ke nēe písoi céesi. Mekemeē ye címúle, men kō pékaalē. Uléecaa uké
kelene ketē ne keyóme n wa, u pēe yekeile re mekecáá kai yé ne ritiki arí ne umeyōopi yenu.

⁸ Ketē nké kecáá uyōopi úka úu mewéesesohó mē ceri. Pin pēe mē n ceri, ápi yé pēe Upíima
yee meyōopi n te kunapéékó kecáá karií.

⁹ Limēco kai Nléecaasimé ritelē-i wólaalē te:

Lē ke úka úu píkaí n yénaalē nēe ke úka úu píkaí n kómaalē.

Lē ke úka úu píkaí m mūŋaalē te li we.

Lē nnéí ke Uléecaa uu wa uu ne pepée u rí la m mé.

¹⁰ Uléecaa ye ne Nfaasone ritikile uu ne tó li nyíse. Mesei ke Nfaasone nn ye mpa yo perei,
ticuruu áí ne Uléecaa simúnjé see keméē-pō m pékaalē péne.

¹¹ Usoi úye yee yé fe uu leleē usoico kefa-i rí we ceru? Insá uricuruu. Limēco ke úka úu yé fe
uké Uléecaa likó céri, insá Unfaasone mecire.

¹² Ai kō nképni re ketē kecáá kemúnjé kai tó he. Amá Uléecaa yee ípeelē ró nyíse uu Unfaasone
ró he také ye ne ulikó céri.

¹³ Ai sisoipipi mewéesesohó kari ye ne linsimé símisi. Amá lē ke Nfaasone nn tó n céesi kari
ye ne linsimé símisi. Pepée Nfaasone m má kari pēe lē Nfaasone likó céesi.

¹⁴ Amá usoi nkó yee úu Uléécáa Nfaasone m má úu yé fe uké Nfaasone likó kō. Li ye u n we yare nnirisimé ye mu. Kai nní re uyee Nfaasone m má nmane yee yé fe uu liasei kom nnya, uyee úu Uléécáa nfaa m má úu yé fe uké liasei kō.

¹⁵ Usoi nkó yee Nfaasone m má yee yé fe uu nḡpá yo ceru uu kóólene úka úu yé nnyine yē uké u maa.

¹⁶ Li Uléécáa ritelé-i wólaalé te:

Wóo Upiima kemúnjé nyu?

Wóo yé fe uu mesoḡo u kpá? Amá Kirisi kemúnjé ne tó kekó ye kese le.

3

Uléécáa pikeikó kecáá nstímé

¹ Pimárecó, aseí kecáá am fe ké ne nó símisi yare písoi pée Uléécáa Nfaasone m má. Ne ne nó símisi yare písoi pée pikemúnjé cire ne n sone, yare písoi pée ko ne Kirisi pitiki kémee riwá n tiselé.

² Mmē kam nní nó n símisi ye we yare mepé kapi ye kewá fenfēi n nyense, áí iluke mule-mule inyine. Li we re áni kahane iluke mule-mule kuluke n tu. Ne nkpéni-me ricuruu, áni kahane ikuluke n tu.

³ Li we re áí Uléécáa Nfaasone mee nó séni. Ke kufatoi aku nní nókenécopre ní we, áni ko kómeine, áí li lē nyiselenle re nō rinárei málee? Ai li lē nyiselenle re áí Uléécáa Nfaasone mee nó séni?

⁴ Uco yee un m maa re: Póoli ke née tikilē, uco uu re: Apoloosi ke née tikilē.

⁵ Wóo mpíi Apoloosi? Wóo mpíi Póoli? Nénte to ntónéi Uléécáa pikeikó kpárá le, kaí ne rintiki aní ne Yeesu kefa tene. Mpá úye ye upikei ke Upiima uu u m pa waille.

⁶ Néé kuléé támesi, Apoloosi uu míni ku yakasi, amá Uléécáa yee ku peise.

⁷ Lē nnya, áí uyee n támesi yee linyine wa née uyee míni ku n yákasi yee linyine wa. Amá Uléécáa yee ku m peise yee nḡpá yo wa.

⁸ Uyee n támesi ne uyee míni n yákasi ye sále. Mpá úye ye pikecopre sóntile uké lē kuu upikei n wa ihéé yosi.

⁹ Uléécáa ke tóo ne kesé keisi. Nó ye nkpéni wa yare ukecaré née ukulee kuu m móm.

¹⁰ Uléécáa ye ne kefa né fénnale uu tyyese amí n we yare umóme soḡo yee rikúí n yekei, uco uu weri uu rikecáá móm. Lē nnya, li pise re nḡpá úye uké n nyu re iye kuu rikecáá móm.

¹¹ Li we re rikúí ye piyekei máálenle. Tete Yeesu Kirisi. Úka úu fene uké rimemáá riféé rinyine rico yekei.

¹² Uye un wura née nwóoweni née apare néikóó née ana née ahóoyui née ayúí n kpísi un ne rikúí tē kecáá m mō,

¹³ li keyáa sóntile liké nḡpá úye pikei lese liké nyise. Nna yé ha ketúhaaneyaa kē ketúnjé n wele. Uléécáa uu pée nḡpá úye likeikei nkemee waipó áí ne nyíse re li nyamí née áí nyamí.

¹⁴ Uye likeikei linsá nna mmē kémee n tore, liute yé ihéé yosi.

¹⁵ Amá úye likó lin n tore, uyē ye loó. Uléécáa yé uriyu lo, amá li péé wele yare nna kecopre ke liute uu lompo uu lééri.

¹⁶ Ani nyu re nō Uléécáa keyó le, Unfaasone nn nókenéméé wee?

¹⁷ Uye un ke n fori, Uléécáa yé ko liute fori. Li we re Uléécáa kekó ye ke. Nōo nní lē ukeyo kē.

¹⁸ Nó úka úu kape umecire kiraase. Nó úye un m músu re u keté nké kecáá sisoipipi mewéesesoḡo má, liute uké pansé yare uníri uu péé ne meyíkiyiki wai uyee mewéesesoḡo m má.

¹⁹ Lē ke sisoipipi asi ye n sée re mewéesesoḡo ye Uléécáa kémee nnirisimé le. Lē nnya kai Nléécaasimé ritelé kémee wólaalé te:

Mewéesesoḡo pikó cire meḡmumpisoḡo ke Uléécáa uu ye ne pi tí.

²⁰ Ai ko kpá re:

Upiima ye mewéesesoḡo pikó simúnjé nyule,
un ko nyáni re ási ye líka yoriye.

²¹ Lē nnya, úka úu kape uco ne n tálē un ne umecire taáselē. Li we re nōo nḡpá yo te.

²² Liké Póoli née Apoloosi née Piyee née keté nké nnéi kecáá likó née nfáa née nkpó née nfáani keté nké likó née masi kepire likó, nōo nḡpá yo te.

²³ Kirisi yee nó te, Uléécáa pón Kirisi te.

4

Kirisi pitume

¹ Lē nnya, li pise re písoi piké tó Kirisi pitume n nyáni re to upikeikó le. Uléécáa ye uasei nyee m pékaalé arónipe-i wale re toké písoi a cereise.

² Li meyíkíyiki pise re pin úye anipe-i linyine n wa, liute uké asei m má.

³ Ai né cõnjē te noké ne né túhaane née noké písoi kémeé ne ketahai né tone. Tinécúruu ám ko ríka ne menécíre túhaane.

⁴ Am nnékópe ríka kenémúnjé-i nyáni. Amá ái pēe re lelee nyiselē te ne asei ute le. Upiíma ḡmane ye nnékó túhaane.

⁵ Lē nnya, áni kape úka kecáá ríka m músu Uléécaa itunje kuu n yekei iké kelene tu. Ani Upiíma mekame m mé. Un píyei n ka, u yé metéi kémeé lē nnéi lee kuḡmaha-i m pékaalē pékele uu písoi simúnjē see pisifa-i n we pérése. Kei ke rípa úye uu yé pēe uipakare yosi.

⁶ Pimáreco, tó ne Apoloosi kecáá nsímé kam kpísi ké ne meyu mmé asei nó céési. Ani kape ye n náasi noké wa líké lelee n wólaalē tifaau. Ai nyam te unyine uké ye rikókõri nnya usoi kecáá rikpá uu ne uco n ḡmélú.

⁷ Wóo pó simisi re pó ne picó fe? Põn yo m má, ái Uléécaa ye pó li hēe? Kai nní Uléécaa ye pó pa, yo nnya kaa pēe mepóciḡre taáselē yare ái unyine ye pó pa?

⁸ Li siwõo nkpéni lē nó tórire hái! Nõ nkpéni lē pimámá le! Nõ nyu re nõ iyõopi lele ái ne tó. Nõn pēe mesei iyõopi n tú, li yé pēe ró n láarú re tó ne nnó yé i tone.

⁹ Li né we yare ketóne píḡ-põ ke Uléécaa uu tó pitume yekei. Tõ we yare pē kapi ye ne n túhaane pin la piké kukpépi-i pi kó. Ketē nké nnéi kecáá ne piléecaatumē ne sisoipipi inipe-i kari yánaalē.

¹⁰ Tó ne nkpéni Kirisi nnya pansēle piníri, nõ pēe ukupéneco kémeé pansēle pisõhõ! Tõo pinárei, nõo pináḡe-naḡe. Nõo píyukáó, úka úu tó waiselē!

¹¹ Nkú ne nníre ye ró múlilenle hái ne nkpéni itunje nnyí-i. Litane-tane ye kó ró párlilenle. Ipépi-i kari we, ári kó ketóne yíkíyiki má.

¹² Tõ ḡmóópúlenle ton ne arõnípe keisi. Pin tó lámisi, amá ton tinõo sãne pikēcáá simisi, pin tó wéekuselē ton kahari.

¹³ Písoi pin keróciáa nkópe n simisi, tõ ye pi n kpurukeele. Hái ne nkpéni itunje nnyí-i písoi ye ró nyánile ketē nké kecáá yare ayúí pééi-pééi née yare líkpárákáó.

¹⁴ Am nsímé mmú nó wólu re isei iké nó wa, amá ne nó wólu re ké icélaa nó pa yare sinépipi lala kecíre.

¹⁵ Mpá nõn n ka nõn písoi m má ápi kúkeentene we, pēe Kirisi nsímé kémeé nó n nyólu, ái re písáa kulúti kani lē má. Née Nsímé Kecíre ne ritiki aní ne wai Kirisi Yeosu kémeé nõunésáa.

¹⁶ Lē nnya kam nõ ḡmóópúselē te ani menécõ n we.

¹⁷ Lē nnya kam kenépipi lala kecíre Timotee nókenémēe tumpõ. U asei ne Upiíma tikilenle. U yé nó léise lē kam inésoi kémeé ne Kirisi n sõne, ne lē kam rípa Uléécaa icápine iye-i n céési.

¹⁸ Nõkenécõpe, pinyine ye músu re ám nókenémēe sõnepo, pin lē nnya rikókõri wai.

¹⁹ Amá Upiíma un n la, né nfáani nõkenémēe hapõ ké pēe yé te pepēe nní rikókõri n wai ye méwoo simísile née pi rinaḡe nnyine mále.

²⁰ Uléécaa iyõopi fi nnõasimé líkõ linyine, amá rinaḡe pinyíse ye pi!

²¹ Yo kani wéē? Ké nséi ne nó leepõ née ké ríla ne hapõ líké tó ne nnó kecõpe n láarú?

5

Isoi kpárá ye Kirisi pikó-i ní we nsímé

¹ Pi rípa yei símaankeē re písoi ye nókenécõpe isoi kpárá walle. Hái isoi kpárá iyē icõ íi pepēe ápi Uléécaa n wuru kémeé we. Pi símaankeē re nókenécõpe, unyine ye ne usáa unõsi sóile.

² Nõn kó pēe ne we nõn nõmenécíre fuuselē, ái nkpáni nó ne re noké nkpo tone noké mewai mē ute nókenécõpe lese!

³ Mpá ke né ám nókenékúri ní we, ne pēe kenémúnjē nnéi ne nókenékúri wele. Lē nnya, né ne uyeē isoi kpárá iyē n wai nsímé pitúhaane masile yare ne nókenékúri kei wele.

⁴ Ani Upiíma Yeosu rinyiri ne n cápinelē ké kenémúnjē kémeé nókenékúri n we. Ani Urõpiíma Yeosu nnaḡe kémeé

⁵ liute uyē Setani anipe-i wa uké u wukei uké kpu Uléécaa uké pēe fe uké keyáa kē ke Upiíma Yeosu uu ne písoi n túhaanene uriyu lo.

⁶ Ai lisõne linyine kani ne nní nõmenécíre taáselē. Ani nyu re nkpónótõ pite fíi pēe ye pikpéē nnéi nyépukuseē?

⁷ Mewai kópe ye we yare nkpónótõ pite. Lē nnya, ani nõkenécõpe me lese, ani pēe n we yare pikpéē fale pēe ápi nkpónótõ pite m má. Lē ticuruu kani nní piwée máálē. Pi Kirisi kpule yare irósáḡ kari ye ne nkpo melóo anyá n li.

⁸ Lē nnya, toké anyá nyē li nkpónótõ pite kpure ne íkíraase ne rikpákárá ári kape n we. Amá toké anyá nyē li ne akpónó nyēe áa pite m má, ne kefa kese ne asei.

⁹ Ne ritelē foi tē kam nō rí wōi kamí ne ntí rinkpá kémee nó símisi re nó ne isoi kpárá pikó áni kape líka kémee m pénelē.

¹⁰ Lē kam nní nó n símisi, ái písoi kpárá mesame ketē kecáá nēe nwóónaapí pikó nēe piyaaluke nēe pepēe piléé n nyóónse nsímé kam símisi. In pee lē, ketē nké kecáá kani péé lelune.

¹¹ Ne lalē ké nó símisi re úye un te u Kirisi ukó le, un kō pee isoi kpárá wai, un nwóónaapí má nēe un piléé nyóónse, nēe un písoi lámaankee nēe un útapome nēe uyaa, áni kape líka kémee m pénelē, áni kape ye ricuruu iluke ne liute ripéne.

¹² Inéyo ne ketahai pikó nkó. Pepēe Yeesu n tíkilē kai ne sá re nōké ne túhaane.

¹³ Uléécaá yee pitahaikó túhaanene. Li Nléécaasimé ritelē-i wólaalē te: Aní usoi kpááree nókenécōpe lese.

6

Kirisi pikó mecōpecire sitahai piséleine nstmé

¹ Picé pin unyine ne uucō kecōpe n we, yo nnya káni ye Uléécaá pikó kémee túhaane, ani ye péé ha pepēe ápi Uléécaá n wuru kémee túhaane?

² Aní nyu re Uléécaá pikó pee masí sisoipipi nnéí túhaanene? In nkpéni re nō ké Uléécaá uu kpisine re aní ne sisoipipi nnéí túhaane ní, iye kai wa káni ye pee fe nōké sisimé sírsápi túhaane?

³ Aní nyu re tōo masí ne piléécaatume túhaanene? Yo yee pee nkpéni ketē nké kecáá sisimépi?

⁴ Yo nnya ke picé api ye pin unyine ne uucō kecōpe n we, ani ye péé ha pē ke úka úu Yeesu pikó kecōpe n kééni kémee túhaane?

⁵ Ne nní símisile re liké iseí nó wa. Yare úka úu nókenécōpe mewéesesōho má un yé fe uu nsímé pimárecō kecōpe kénēe?

⁶ Lē nnya, li pee pise re Yeesu ukó ne uucō piké sitahai n séleine? Ai kō pee re pepēe ápi Kirisi n tíkilē kémee kapi yé pitúhaane haa?

⁷ Nōn nómenécōpecire sitahai n séleine, li nyísele re nō loole hái. Yo nnya káni ye n kahari unyine uké mese menípee nō lí? Yo nnya káni ye tíye nōlinényine liké mese unyine-i riséé?

⁸ Nō íma, nōo menípe pinípeeluke má, nōo kō nókenémee nōpinécō cire, Yeesu pikó likó sééselē!

⁹ Aní nyu re piwaikópekōs ápi Uléécaá iyōopi yenune? Akpéri áa we, pepēe isoikpárá n wai ne pepēe piléé rí nyóónse ne pitisi ne pinósi pee méwoo méwoo n wélaanentene ne pitisi pee ne pipicō n sói

¹⁰ Ne piyaa ne pepēe nwóónaapí m má ne pítapome ne pepēe picō n lámaankee ne piyaaluke úka mpuri úu Uléécaá iyōopi yenune.

¹¹ Isoi iyē kémee ke nómenéyá amé péé we. Amá Uléécaá ye nkpéni nóanékópe heerele uu tíyese aní pansē upikó. Uu tíyese Nfáasone nn Uplíma Yeesu Kirisi rinyiri kémee nó pansese aseí pite uinípee-i.

Iye ke Yeesu ukó uu yé uipípe ne Uplíma ríyu waise?

¹² Pinyine yee maa re: Ne meykíyiki ncée mále nen yé mpá yo wa, amá ái mpá yo yee yé né yóriye. Né fe am te: Ne meykíyiki ncée mále nen yé mpá yo wa, amá ám ímureine linyine liké ilási né tónse.

¹³ Nō ye kō maa re: Kefa nnya ke iluke íí we. Iluke nnya ke kefa pōo kō we. Amá Uléécaá yé keyáa lē nnéí kēto waise. Amá usoi ipípe íí iwásánkaí nnya we. Uplíma nnya ke isoipípe íí we, Uplíma pōon kō isoipípe nnya we.

¹⁴ Uléécaá yee pikpōkpo kémee Uplíma n yukuse ye kō ne unnahe pikpōkpo kémee tó yukusene.

¹⁵ Aní nyu re nōinépípe ye Kirisi ipípe ílese inyine lee? Né fe am pee Kirisi ipípe ne unósi wásánkaí ikó pénee? Aai yé lē wal!

¹⁶ Aní nyu re úye ne unósi wásánkaí pin timpéne, u ne uyē ne wale ipípe íseé? Li Nléécaasimé ritelē-i wólaalē te piketē ye ripéne api pansē ipípe íse.

¹⁷ Amá úye ne Uplíma pin timpéne, u ne uyē api Nfáasone nse m pénelē.

¹⁸ Lē nnya, aní iwásánkaí meykíyiki n wuru. Mēwai kópe tōō mmé nnéí ke usoi uu ye n wa áme ye ne uipípe rikō. Amá úye un iwásánkaí n wai uipípe cire kuu nkópe wai.

¹⁹ Aní nyu re nōinépípe yee Nfáasone ke Uléécaá uu nó n he nn nókenémee we keyōo? Aní nómenécire te.

²⁰ Uléécaá ye nnéí píima nókenécáá héelele uú ne nó lōlu re uké nó n te. Lē nnya, aní nōinépípe kpsí aní ne ríyu u waise.

7

Písōanne kecáá nsímé

¹ Toké nkpéni nsímé mmē kani né ní wói n̄n né pisei ripáí nké! Li nyaní te utisi útu kape unósi kpísi.

² Ḿpá ne lē, iwásánkaí mewai nnya, li kutási we re ḿpá utisi úye uké uunási cire m má, ḿpá unósi úye uké uula cire m má.

³ Li nyaní te utisi uké ye lē kai m pise unósi wa, unósi ṕóo kó limec̄o ula wai.

⁴ Ai unósi yee uipinje te, ula yee i te. Limec̄o, ai utisi yee uipinje te, unósi yee i te. Ai unósi yee umec̄ire te, ula yee u te. Limec̄o, ai utisi yee umec̄ire te, unósi yee kó uyē te.

⁵ Uka útu kape ye umec̄ire ne uc̄o yē. Amá in te n̄o lalē n̄aké ne piyómeyáhaa kutu ric̄o kani yé fe ani kómeine aní ne lē wai. Ai kape ye kó n̄an̄ai n̄aké ne piyētine m pele re Setani útu kape n̄o peikee n̄aké n̄omenéc̄ire pimúlú p̄ōne nnya.

⁶ Lē kam nní n̄o ní ma ai isé kam n̄o p̄alē, amá nc̄ee kam n̄o nyíse.

⁷ Ne peé la re p̄isoi nnéi piké menéc̄o n we. Amá ḿpá úye ne ulikó ye ni ke Uléécaa uu r̄o ní he. Uka ne uc̄o ih̄ee íi p̄enelē.

⁸ Ne nkpéni la ké p̄epee ápi kahane n s̄ós ne pitisi p̄ee ápi kahane pinósi n kpísi ne pikúmann̄osi símisi re li nyaní te piké menéc̄o ritáne n t̄ú.

⁹ Amá pinsá pim̄ec̄ire pimúlú n fene, pinósi piké s̄ónkeee, pitisi api pinósi kpíkesi. Li kutási we unósi uké ula s̄ós néee utisi uké unósi kpísi ne kapi yé ne nnáápi m pansente.

¹⁰ P̄epee p̄ila ne pinósi m má kam isé nnyí p̄alē. Ai kenéméé kii léeri, Upiima yee maa re unósi útu kape piyale yisi.

¹¹ In te u piyale piyise máálenle, uké ritáne tone útu kape s̄ós. Unsá ritáne n tonene, u ne ula piké p̄ikec̄ope nsímé nyōonse, utisi p̄aa kape kó unósi lakase.

¹² Ai nkpéni Upiima yee ma, amá néee p̄isoi t̄ar̄oo pic̄o mp̄i símisi re Yeesu ukó un unósi m má yee útu Kirisi ne kefa n tenelē, unósi uyē un n ηmurei re u ne ula yé tone, útu kape u lakase.

¹³ Limec̄o, unósi yee Kirisi n t̄ikilē un ula m má yee útu Kirisi ne kefa n tenelē, ula uyē un n ηmurei re u ne unósi yé tone, unósi útu kape u yisi.

¹⁴ Li we re unósi uyē nnya, Uléécaa yé ula yee útu Kirisi ne kefa n tenelē kecáá m p̄alē. Limec̄o kuu yé kó ula nnya unósi nkó yee útu ne Kirisi kefa n tenelē kecáá m p̄alē. Insá lē, n̄osin̄epipi ási yé p̄ee Uléécaa sikó. Si kó p̄ee nkpéni usikó le.

¹⁵ In ula néee unósi yee útu Kirisi ne kefa n tenelē yee uricuruu la uké t̄ōmp̄o, u yé fe uu t̄ōmp̄o. Uka útu p̄ee uc̄o mek̄-í we. Uléécaa ye n̄o s̄ee re n̄aké pic̄o ne nk̄iηniη-i n we.

¹⁶ Iye ke p̄o unósi nkó yee Kirisi ne kefa n tenelē aa yé ne ceri re áa yé fe p̄oké up̄ola riyu l̄o? Limec̄o, iye ke p̄o utisi nkó yee Kirisi ne kefa n tenelē aa yé c̄eri re áa yé fe p̄oké up̄ónósi riyu l̄o?

Usoi un l̄ye n we, liké ne u n sá

¹⁷ Uléécaa ye p̄ee m̄ēwee m̄enyine k̄émee n̄o yekeilenle n̄on mekeméé we uú ne n̄o séi re ani u ritiki. Ani lē n we. Lē kam Uléécaa icápine nnéi k̄émee isé p̄alē.

¹⁸ Uye un peé n k̄elē Uléécaa uú ne u séi re uké u ritiki, liute uké m̄esunu ukéké. Uye unsá peé n k̄elē uké kelene u s̄ee, liute útu kape n náási uké riké.

¹⁹ Piké néee pikéc̄iré ápi l̄inyine, Uléécaa isé kai pise re usoi uké ritiki.

²⁰ Ḿpá úye uké n we yarē kuú p̄ee ní we Uléécaa uú ne u séi.

²¹ P̄on p̄ee ulási kuú ne p̄o s̄ee, ai kape p̄o n c̄ōñlē. Amá in te p̄o fe aa ikemee m̄ep̄óc̄ire lese, a riηm̄óóp̄ú.

²² L̄el̄ee re usoi un ulási ke Upiima uú ne u s̄ee, u nkpéni u ne uyē kup̄éneco k̄émee wale usoi nkó yee umec̄ire n te. Limec̄o, usoi nkó yee p̄ee umec̄ire n te uú ne u séi ye panselē nkpéni Kirisi ulási.

²³ Uléécaa ye nnéi piima n̄okenéc̄áá h̄eelele uú ne n̄o n te. Lē nnya, ani kape ηmurei n̄aké p̄isoi ilasi tone.

²⁴ Pimár̄ec̄o, ḿpá úye uké Uléécaa keyu-i n we yarē kuú p̄ee ní we Uléécaa uú ne u séi.

Pitáne kecáá nsímé

²⁵ In pitáne kecáá nkó, Upiima útu níka né pise re ké n̄o símisi. Kuú ne kefa né n f̄enne uu waise re ké aseí ute nnya kam̄ la ké kenémún̄jé cire nkó n̄o símisi.

²⁶ Lē kam m m̄úsu re li nyaní yee re kumún̄jé pape-pape nkú-i kari nní ní we nnya, li kutási we re usoi uké ritáne n t̄ú.

²⁷ In te p̄o unósi pikp̄iké masile, kape re p̄oké u lakase, amá in te áa kahane unósi n kpísi, kape nkpáni n náási p̄oké kpísi.

²⁸ Ḿpá ne lē, p̄on kó unósi n kpísi, áa akópe áka wa. Ukp̄ere un kó ula n s̄ós, útu akópe áka wa. Amá pitisi p̄ee pinósi n kpíkisine ne pinósi p̄ee p̄ila n s̄ónkeene yé kam api piisoi k̄émee n̄p̄ole kom. Né ne peé la re ké likemee n̄o lese.

²⁹ Lē kam ní la ké ní maa, pimáreco, yee re ituḡe kai n tise fi nkpéni piye. Lē nnya kaí ne neni n kpísi, li pise re pepee pinósi m má piké n we yare ápi pinósi má.

³⁰ Pepee n téni piké n we yare ápi téni. Pepee mpóonare-i ní we piké n we yare ápi mpóonare-i we. Pepee n lééri pin curii piké n we yare ápi líka má.

³¹ Pepee ketē nté líkó ne pipikei n wai ápi kape likecáa pikemúnjé n wailē. Li we re ketē nké áke nánjaine keké kelene tosi.

³² Am la re noké linyine nfasimé n wai. Upíima líkó nfasimé ke utáne uu ye n wai. Lē kuu yé n wa líké ne Upíima n láárú kuu ye n wéési.

³³ Nónsíkó pó ne ye ketē nké líkó nfasimé n waille. Lē kuu yé n wa líké ne unósi n láárú kuu ye n wéési.

³⁴ Uu pee mmé ne mmé n we. Limeco, unósi tane née ukpére nkó yee úu utisi n nyu ye Upíima líkó nfasimé waille. U ye n wéésile uké lelee yé Upíima n larisi wa. U ye uipinje ne ukemúnjé kpsíle uu waise Uléécaá líkó. Amá uyee ula m má yèè ketē nté líkó nfasimé n waille. Lē kuu yé n wa líké ne ula n larisi kuu ye n wéési.

³⁵ Nónnésone kam la nnya kam lē nó símisi, ái ripine kam la ké nó wa. Ne la re ani isoi n le yare kai m pise, aní ne nókenéfa nnéi Upíima pikei kéme n we.

³⁶ Uḡmáne úye un n yē te úu yé fe uké umecire tí, uké méri líké ha ne keyáa kē ke u ne uuwancó api yé n sóonne tu, un kó pee káipi yare uké u kpísi, ncée ye we re piké sóonne, pin n la. Pin n sóonne, úu akópe áka wa.

³⁷ Amá úye un umecire pitíne n fe, un ukefa-i n nyu re ái u cónjē, amá uyee ne umepáala yekei re líké lē n we, u ne uwáncó ápi kape kulee ripéne, rísone ke liute uyē uu wa.

³⁸ Lē kéme n, un te u yé uuwancó uyē kpísi, rísone kuu wa. Un kó re úu yé u kpísi, lelee rísone feriyē.

³⁹ Unósi un ula n sóó, úu ula nfaa kéme n méyule u má. Amá ula uyē un n kpu, unósi yé fe uu ula féé kuu n wéé sóóni. Li pise re uyē kuu n sóónine uké Kirisi ukó.

⁴⁰ Né ne yē te un titáne n tone, li yé u n láárú ái tósu kuu ye pisóó tinkpá. Né kemúnjé ye kē. Ne nyáni yare Uléécaá Nfaasone ye kó né kéme n wele nen ne símisi.

8

Inyóonsesare kecáa nstímé

¹ Toké kelene inyóonsesare nkó n símisi, ne la re ani kó te ntónéi mmú, mpá úye ye menyuwe mále. Menyuwe yee tíyesele usoi uu ríyu n wéési, amá níla mee ye tíyese usoi uu nfatene kéme n pelu.

² Uye un umecire n nyáni re úu kusa nyu, liute úu kahane n ceri líké tu yare lē kai m pise re usoi uké céri.

³ Amá úye un Uléécaá n la, Uléécaá ye liute nyule.

⁴ Inyóonsesare kecáa nkó ye mmú re piké ye i li née ápi kape ye i li? Tó nyule re piléé ápi ketē kecáa níka-i we, amá Uléécaá use kóló yee we.

⁵ Mpá písoi pin n nyáni re pipilecaá née pipipiima ye meykíyiki keléécaá-pó ne ketē nté kulúí wele,

⁶ tó ne nyánile re Uléécaá use yee we. Uyee Sáa, uyee mpá yo wa. Uyee kó ntófáa nnéi kéme n ró te. Upíima use kóló kari kó má. Uyee Yeosu Kirisi ke Uléécaá uú ne rintíki uú ne lē nnéi lē ketē nké kecáa ní we wai. Uyee kó ntófáa te.

⁷ Amá ái písoi nnéi pee aseí nyē nyu. Piléé nsímé ye meyá ne pinyine mainule, api ye pee nkpéni inyóonsesare n le yare piléé pee mesei isare iyē te. Pi pinárei le, api péé m músu re isare iyee mékperinkpe pi waisele.

⁸ Amá ái pee iluke inyine yee yé n tíyese ari písoi sone Uléécaá inipee-i. Tó i lii, ári i lii, ái líka ró kpálē.

⁹ Mpá ke ncée nn nní ní we re non n la nó fe ani ye liisaré iyē le, ani nómenécire tí ái kape pansé líké pinárei lóise.

¹⁰ Nkó yee nní rinárei m má un pó nkó yee nní menyuwe m má n yē pón keló piléé kucánjí kunyine-i tú pón isare iyē le, ke uyē uu nní rinárei m má nnya, ái yé u wa yare uyē uké kó i líi?

¹¹ Mepónyuwe nnya, upómáreco nkó yee rinárei m má ye pee lē ncée póle. Lin kó péé we re Kirisi ye kó uyē nnya kpule!

¹² Non lē ne pimáreco pee rinárei m má m púnnte, li yé pikemúnjé cókoi. Ani péé n nyu re Kirisi kani lē ne púnne.

¹³ Lē nnya, in te iluke inyine yé fe ii unémáreco lóise, ám nkpáni píkaí inyóonsesare piluke kpane. Lēle re ám la líké unémáreco lóise.

9

Lelee ní we re utume likó ne lé kai m pise re uké n wa

¹ Nè ne kò ncée mále nen yé menéla wa. Nè ne kò utume le. Nè ne kò Uróptima Yeesu yenaalenle. Nòo we lin nyíselé te ne Upiíma pikei wale.

² Mpá pico pin m maá re ám Kirisi utume, ne nò kémeé utume le. Nòo Upiíma kupéneco kémeé we lin nyíselé te ne pinétumekéi rísoné wale.

³ Tinóo ntí kam ye pépee n késu re ám utume pese:

⁴ Nè ne kò ncée mále re ké pinékei nnya linéluke-luke ne lé kam yé ní níru nókenáméé kpísi.

⁵ Nè ne kò ncée mále ké Kirisi pikó kecöpe unyine kunósi kpísi arí n tóoine yare ke pitume pico ne Upiíma pimareco ne Piyee api n wai meco.

⁶ Yare tó ne Parinapasi ñmane káí ne sá re toké n keisi tòn ne meróófire kpínii, née iye?

⁷ Wóo kecire yee isóóca wai ápi pee u héélé? Wóo ye kuléé támási úu yé kuripipi lí? Wóo kecire yee ináa séni úu ye pee ukunaalee menaapenni n ntí?

⁸ Amá áí lé ke písoi api n wai ñmane kam pállé nen ne símisi. Moisi isé pó ne kò liméco male.

⁹ Li isé iyé kémeé wólaalé te: Api ye ináa yee melukepipi kukpépi-i n cöpu nnóo ripi re íi kape lí. Yare ináa ñmaa nkó mee lé Uléécaá cónhée?

¹⁰ Aai tó kuú ne lé máneé? Tó nnya kapi mesei lé wai. Li we re uyee n lum ye lumle un ne tálé te úu yé ulikó paa. Liméco ke uyee melukepipi n cöpu póo kò tálé te úu ye ulikó paa.

¹¹ Kari Uléécaá nsímé nò rin-yóó, Nfáasone likó kari lé nókenéméé wa yare ipuri kari kecare-i lukesi. Tòn nkpéni nólnékó linyine n lí, áí pee keróluke kari líi?

¹² Pico ye nólnékó lele. Ái tó káí péé ne sá re toké meyá lí n lee?

Mpá ne lé, ári pee nò pise re ani linyine ró pa. Tó meníñe linnéí meróófire waille re ári la linyine líké Kirisi Nsímé Kecire púneise nnya.

¹³ Aní nyu re Uléécaá keyo kee pépee Uléécaá pikei n wai kpínii? Inyóonsesare yee pépee kenyóonshútú-i n keisi pó kò kpínii.

¹⁴ Liméco ke Upiíma uu wa re pépee Nsímé Kecire n yóólé piké lipikei pé n wai pin ne le.

¹⁵ Mpá ne lé, né ám úka líka mpuri pise. Am kò wölu re piké nkpéni linyine né pa. Li kutósi we ké kpu ne kam yé linékó ní kóru. Úka úu yé fe uké liríkókori né kpu.

¹⁶ Nsímé Kecire piyóó ápi kenéméé ríyu piwaise likó, amá káí m pise re ké wa nnya kam wai. Lin né n fóm te ám Nsímé Kecire mmé tiyóó, áí yé ne né sonesi.

¹⁷ In te kefa keke kam ne rinécúruu lí wai, né ihéé yóósi. Amá in te ne waille ám la, lí nkpéni né wele nconí kapi né ní pa.

¹⁸ Lé nnya, inéhéé ye nkpéni iye? Inéhéé yee re ké Nsímé Kecire riyóó faalaa, ám kape úka lé kai m pise re piké né pa korí.

¹⁹ Née menécire te, ám úka ulasi. Mpá ne lé, ne menécire kpísile am pansesé mpá úye ulasi ké ne n fe ké písoi meyá n lé piké ne Kirisi kefa n tene nnya.

²⁰ Tó ne Pisuifi tòn n we, ne ye n we yare Usuifi am né pi léni re piké Kirisi ne kefa tene. Tó ne pépee isé n tíkilé tòn n we, ne ye n we yare uyee isé n tíkilé. Am kò pee isé iyé tíkilé. Ne lé wai re ké fe ké ne pépee isé iyé n tíkilé lé piké Kirisi ne kefa tene.

²¹ Liméco ke tó ne pépee ápi isé n tíkilé ari ye tòn n we, am piméco n we, áí kò pee re né ám isé iyé nyu. Amá ne wale yare ám isé kutu calé ké ne n fe ké pépee ápi isé n nyu lé piké ne Kirisi kefa tene. Kam nní Kirisi isé m pakarelé Uléécaá isé ke née kò lé tíkilé.

²² Tó ne pépee rinárei m má tòn n we, ne ye menécire waisele yare unárei am né fe am pi léni apí ne Kirisi kefa tene. Ne ye mpá yei menécire pale re mpá lin iye n we ké fe ké pinyine lé Uléécaá uké piriyu l.

²³ Nsímé Kecire nnya kam lé nnéi wai re nééké kò lisone lee nkeméé ní we kémeé linékó yé.

²⁴ Aní nyu re pikáhamewure yèè kecesi-i kulúí n wele, amá use yee ye ha kpasi uu ihéé yóosu? Aní liméco nfatene ncee-i n wuru non ñmóópúlé te nóké kpasi nóké ihéé yóósi.

²⁵ Mpá ukáhamewure úye yèè ikóhó ncöpurí ne umécire tinle rísoné. Ihéé iyé kuu n yóosune íi ye kò pee picaai nánai. Amá tó ne nfatene ncee-i ñmóópúlenle toké ihéé yee íi ye píkaí n caai yóósi.

²⁶ Póoli uu kò kpá re: Lé nnya, áí mesame kam itóó kariilé, ám kò mesame mpá yei fápii yare kuyó kam káii.

²⁷ Ticuruu ám inépiñe kéyu palé. Ne menécire múflenle re ám kape pico Nsímé Kecire riyóó né am péé weri am pòone.

10

Póoli ye Isirayéeli pikó símisi re piké pimécire ne inyóonse tí

¹ Pimárecō, ne la re ani lelee pēe pirókpure n wa léise. Kuhope ye pēe pinnéi yáriile kun pikécáa paílē, api kō pinnéi Mini-Wéé-Kukoi kémēe tíki kumúnjé kpe-i kapí pēe Esipiti keteni-i n léepo.

² Pi ne Moisi kupéne cō kémēe, li wa yare kuhope ne Mini-Wéé-Kukoi kémēe kapi pinnéi míni wole.

³ Pinnéi pēe kō iluke ise iyēe Ulééca-i n léeri li,

⁴ api kō pinnéi Ulééca mení mese níru. Kuparecaṅaa kpeé mǎpa yei pi n tíkilē meni kapi lē níru. Kuparecaṅaa kpekpeé nní Kirisi.

⁵ Mǎpa ne lē, pimēyā isoi fi ne Ulééca risá. Lē nnya kapi kucesi kóima-i kǎi.

⁶ Lelee ró nyíse re ári kape mewai kópe n la yare kapí pēe me ní la mecō.

⁷ Ani kape pansē piléenyónse yare pikécōpe pinyine mecō. Pi wa yare kai Nléécaasimé ritelé-i n wólaalē te: Pisoí ye tone api le api níru, api pēe yisi api piyíraase loni.

⁸ Ari kape kō merócíre iwásankai tā yare ke pikécōpe pinyine apí pēe n wa apí ne keyáa kese kpi pisoí ákotokú afērē ne ataani (23.000).

⁹ Ari kape kō Upíima peikee yare ke pikécōpe pinyine api u n peikee, iwáa ii pi kéheni api kpíni.

¹⁰ Ari kape kō n ḡmúlaankee yare ke pikécōpe pinyine api n ḡmúlaankee, nkpō utume uú ha ne pinnéi nám.

¹¹ Mewai mēe pi wale re tóké yé, api me walu re tó mpí tóo nní itunje tǎwō-i ní we tóké merócíre tí.

¹² Lē nnya, úye un m músu re u ána até kecáa táálē, uké umecire tí úu kape ne ní loó nnya.

¹³ Lē kai ní we re líké kesoipipi peikee mecō kai ye nó peikee. Ulééca ye aseí ute le. Lē nnya, úu ye ḡmurei pipeikee piké ye nó feríye. Lē nnya lin ye kumúnjé kunyine-i nó m peikee, u yéé ncée nó nyíse aní ne líkēmēe lelu aní n kahari.

¹⁴ Lē nnya, ani piléenyónse n wuru rísone, pinésáne!

¹⁵ Nō pisoí sǎhō le. Ani nórínécúruu mmē kam nní mǎ ma kecáa musí aní paí nké!

¹⁶ Ani kēpóripí kē kari ye rimmúlú arí ne Ulééca pōnēse ari ke níru ripaí nké. Kumúnjé kpe-i kari ye nní ke n níru, áke ye Kirisi menye ne tó ripéneese? Kumúnjé kpe-i kari ye nní kukpónó n kpókórine ari le, Kirisi ipínje kaku ye kō ne lē tó ripéneese.

¹⁷ Kai nní re kukpónó kuse kpee we nnya, mǎpa tō nní kulúí we, tō ntónéí ipínje ise le, kukpónó kuse kpē kari ntónéí ní le nnya.

¹⁸ Ani Isirayēli pikó ripaí nké! Pēpēe ye kenyónse-i inyónsesare n li ne kenyónse kē yèé ripénele api wai píse.

¹⁹ Lē kam nní mǎ ma aseí re íye? Yare liaseí yēe re piléé néē ise kapi ye ne n nyónse ye linyine le, néē íye?

²⁰ Ai lē! Líka ái kei we. Lē kam mǎ ma aseí nyēe re inyónse iyē ye aníri ikó le, ái Ulééca ikó. Aam kō pēé la nó ne aníri nóké m pénélē.

²¹ Ani fe nké Upíima kēporipi ne kuníri kekó m pénélē nōn níru. Nó ne Upíima áni ye m pénélē nōn le, nó ne aníri nōn kō pénélē nōn le.

²² Tō lalē tóké lē wa Upíima ilaaro iké kerócáa kam néē? Yare tō pēe mǎpape u fele néē?

Tóké ye linnéí wa arí ne Ulééca ríyu waise

²³ Nō ye maa re: Ne meyíkíyiki ncée mále nen yé mǎpa yo wa. Amá ái mǎpa yo yēe yé né yóriye. Ne meyíkíyiki ncée mále nen yé mǎpa yo wa, amá ái mǎpa yo yēe yé tíyese usoi uu nfatene kémēe pelu.

²⁴ Úka úu kape ukulaa círe n wéési, amá ani ye menínje picō kukó wéési.

²⁵ Nō ye fe ani lē kapi kuyáa-i n yái nnéí le. Ani kape ye nōmēncíre nka líkēcáa m písei líké nó ricónj.

²⁶ Li wólaalē te: Upíima yēe ketē ne kekecáa líkó nnéí te.

²⁷ Nkó yēe úu Kirisi ne kēfa n tenelē un kusáne nó n sée nōn n ha, ani lē nnéí kapi nó mǎ pa li. Ani kape nōmēncíre nka líkēcáa m písei líké nó ricónj.

²⁸ Amá unyine un nó m maa re “isare nnyí ye inyónsesare le”, uyēe lē nó mǎ ma nnya, áni kape i li. Insá lē, li yé u ricónj.

²⁹ Ai re nó kai yé ricónj nnya kam lē nté símisi. Ucō kai yé rincónj nnya kam lē símisi.

Ticuruu yo nnya ke néē yé ncée m má re ké linyine wa, ucō kemúnjé áke pēé ne né yúlu re ám kape wa re li yé u ricónj nnya?

³⁰ Nen linéluke-luke kecáa Ulééca m pōnēse, yo nnya ke unyine uu yé pēe lē kecáa kam Ulééca m pōnēse nnya né lámaankeé?

³¹ Lē nnya, nōn ye mǎpa yo mpuri n le néē nōn n níru néē nōn n wai, ani ye tíyese Ulééca rinyiri tiké n taálē.

³² Ani nómenécíre tí, ani kape týese nóinésosi iké Pisuífi née Pikiréki née Uléécáa písoi kémee unyíne lóise.

³³ Ani menécó n wai. Ne ye nḡpá yo kémée n náásile re inésosi iké nḡpá úye n nyamí. Ai nnésone kam wéési, amá ne waille re líké ne písoi kultúí sonesi líké piriyu lo.

11

1 Ani menécó n wai yare ke née Kirisi meco n wai.

Iye kai pise re utisi ne unósi piké Uptíma inípe-i n we?

² Ne nó pakare kaní ne nḡpá píyei kenécáa n léiselē nḡn kó icélaa kam nó rintéjse rísone múlíē.

³ Mḡpá ne lē, ne la re ani mmú kó te Kirisi yee nḡpá utisi úye uyḡopi. Utisi yee unósi uyḡopi, Uléécáa pḡo Kirisi uyḡopi.

⁴ Utisi nkó yee linyine ríyu n yárilē un ne keyóme yáási née un ne Uléécáa rinyiri símisi ye uuyḡopi Kirisi isei waisele.

⁵ Amá unósi nkó yee ríyu ḡmane ne keyóme n yáási née un ne Uléécáa rinyiri símisi ye meníḡe uula isei waisele. Li we re unósi nkó kapi rinkóosi re isei iké u wa kuu lē ne menyíne wa.

⁶ Unósi unḡá n la uké uriyu linyine yarii, uké mese nnyúpi nyai. Li kó pee isei wele re unósi uké n nyalaalē née uké n koósilē. Lē nnya, uké ye ríyu linyine yarii.

⁷ Ai ne sá re utisi uké linyine ríyu yarii. Li we re uyee ne Uléécáa menyíne we, un kó ríyu u waise. Utisi ke unósi pḡo ríyu waise.

⁸ Ai unósi ipiḡe ke Uléécáa uu kpísi uú ne utisi wai, amá utisi ipiḡe kuu kpísi uú ne unósi wai.

⁹ Ai kó unósi nnya ke Uléécáa uu utisi wa, amá utisi nnya kuu unósi pḡ wa.

¹⁰ Lē nnya kai pise re unósi uké piléécáatume nnya linyine ríyu yarii líké n nyíselē te u umecíre utisi metene ricepísele.

¹¹ Amá Uptíma kémée, utisi unḡá n we, unósi úu líka tu, unósi unḡá n we, utisi páa kó líka tu.

¹² Yare lē kapi utisi ipiḡe n kpísi apí ne unósi wai meco ke unósi uu ye utisi mari. Uléécáa yee lē nnéí wai.

¹³ Ani nórinécúruu musí ani yénu nké te li ne sá re unósi uké ríyu ḡmane Uléécáa n yáásii?

¹⁴ Lē kai nní keté kecáa rí we ricuruu ye ró nyísele re lí isei we re utisi uké nnyúpi riyá nké pi nn cá.

¹⁵ Amá li pee ríyu má re unósi pḡ nnyúpi nké pi nn cá. Lē nnya kai unósi nnyúpi he re nké ye ríyu u n yariilē.

¹⁶ Amá úye unḡá n la uké lē wa, liute uké nse kó te tḡ ári mewai féé méka meco keyómeyáhaa-i wai, apí kó Uléécáa icápíne-i lē wai.

Uptíma kupéneco iluke

(Matíyee 26:26-29; Maríki 14:22-25; Luki 22:15-20)

¹⁷ Am nkpéni mmē kam nní nó n símisine kémee nó pakarene. Ne ne nó césine re nóinécápine ye nó kópule ai tḡsu kíi nó rí nyḡonse.

¹⁸ Nsíme fói mee re, ne kó te nó ye nḡn n cápínelē, mekóólentene yèè nókenécápe n wele. Ne nyáni yare in n la, aí yé nnḡome.

¹⁹ Li meyíkíyiki pise re mekóólentene meké nókenécápe n we líké ne pepeee nókenécápe aseí n tíkíle rí lese líké rí nyíse nnya.

²⁰ Nḡ ye nḡn n cápínelē, aí nkpáni Uptíma kupéneco iluke nnya kani ye n cápínelē.

²¹ Likumúḡe re nó úka úu ye uco merí piké kesé lí. Mḡpá úye yee ye n tḡ un uílúke círe le. Péé uye-i ke nkú nn picó rí we ke picó apí ye m pomaalē.

²² Ani síyo má re nḡké ye kei-pḡ lí ani níruu? Née Uléécáa icápíne pikó kání waiselē nḡn péé la nḡké pepeee apí líka m má isei waise. Ké nkpéni nó maa re íye? Nḡ la re ké nó pakare née? Am yé mmú kémee nó pakare!

²³ Li we re nsímé mmē ke Uptíma uu né n símisi kam nó téjrselē te: Kesine kē kapi Uptíma Yeesu pepeee pikópe u rí la anípe-i n wa, u kukpónó kpísile,

²⁴ kuu Uléécáa píḡḡone nḡ masí, uu ku kpákórine uu re: Inépiḡe iyē kapi ne nó nnya n nyḡonse ye nnyí. Ani ye lē wa aní ne né n léiselē.

²⁵ Kapi píluke nḡ masí, uu kó limeco kepóripi kpísi uu re: Nkóméine falē mee menénye nnya nó ne Uléécáa kecápe rí we yee kepóripi nké. Mḡpá píyei nḡn ye ke n níru, ani ye mesére né n léiselē.

²⁶ Nḡn ye nḡpá píyei kukpónó nkú n le, nḡn kepóripi nké n níru, Uptíma nkpḡ kani lē yóólē líké ha ne umepeeme tu.

²⁷ Lelee tityese ke uye uu ye un meháikuse wee kémee n we un ne kukprónó kpè n le un kò ne ke-póripí kè n níru, Upiima ipiñe ne umenye kuu lè ne púnne.

²⁸ Lè nnya, nípá uye uké ye musí uu uisoí paí nsonè uu pèe kelene kukprónó le uu kò ke-póripí kè níru.

²⁹ Uye un méwoo n le un n níru, unsá n ceri re Upiima ipiñe ye nyi, umecire kuu lè mewai me-i akópe palè.

³⁰ Lè nnya ke písoi meyá api nókenécòpe pitóikós, picò síkankáláká, picò meyá pòò kò kpíni.

³¹ Tòn ye péé m musí ari irásoi paí nsonè, Uléécaá uu yéé péé ne ró túhaane.

³² Amá Upiima ye ne ró túhaanele, uu kutu ró pása uu ntósimé nyóonse re ápi kape ne pepèe ápi Kírísi n nyu tó ripéne piké túhaane.

³³ Pinémáreco, lè nnya, non ye n cápínelè te noké Upiima kupéneco iluke li, ani ye méraane ani kelene le.

³⁴ Nkú nn uye n we, uké ye ukeyò-pò lime. Uu kape wa Uléécaá uké ye nóinécapíne-i ne nó túhaane uké akópe nó pa. Nen píyei nókenémee n hapò kam yé ísímé tóòò iyé kecáá rípaí.

12

Nfáasone liheehèe kecáá nstímé

¹ Pimáreco, ám la noké Nfáasone liheehèe nstímé kecáá kurmahá-i n we.

² Nò nyule re káni pèe kahane Uléécaá n céri, li pèe nó pásaille non tikilè lin ne piléé kani n nyóonse ápi ye kò símisi mempo nó sí.

³ Lè nnya kam te ké nsonè nó símisi noké kó te: Uka útu we re Uléécaá Nfaasone ye ukeméé we un ne símisi, uu pèe re “líké Yeesu rité”. Uka útu yé kò fe uké re “Yeesu ye Upiima”, kái pèe Nfáasone mee lè u símaase.

⁴ Nfáasone liheehèe ye wele mpehè mpehè. Amá Nfáasone nse kóló mee lè nliheehèe hoonente.

⁵ Ikecece ye kulúí wele, amá Upiima use kóló kari lè keisi.

⁶ Mpá uye ne uaké ye nyé, amá Uléécaá use kóló yee lè rínanje ró heelè tòn ne a wai.

⁷ Nfáasone ye nliheehèe nípá uye hele uké ne n-nanaje nyíse líké ne ntónéí yóriye.

⁸ Lè nnya kñn ye unyíne mewéésesohò he uú ne n símisi, nn kò ucò menyuwe he uyé un kò ne símisi.

⁹ Nfáasone nse mmè nn kò ucò he re uké nfatene m má, nn kò ucò he re uké ye wa utóikó uké péí.

¹⁰ Nfáasone yéé unyíne hele re uké ye fe uké mewaisanja n wai. Nn kò ucò he re uké ye Uléécaá rinyiri ne símisi. Nn kò ucò he re uyé uké ye fe uké mmewai ne lelee áí mmekó céri uké kóólene. Nn kò ucò he re uké ye meyu sanja mpehè mpehè símisi. Nn ucò he re uyé uké ye fe uké me tuisse.

¹¹ Uléécaá Nfaasone cirenínje mme mee lè nnéí waise. Lè kñn rí la nké nípá uye pa kñn ye u pa.

Mpá Kírísi ukó uye ye ipiñe ise nlese le

¹² Pi yé fe api Kírísi ne ipiñe inyíne yee ilése kulúí m má múñeisene. Mpá ke ipiñe iyé ii ilése kulúí m má, innéí ye ripénele ai wai ipiñe ise.

¹³ Tó Písuífi ne mpuri sane pikó ne pilási ne pèpèe pimécire n te, tóò ntónéí míni wole. Nfáasone nn tó pansese ipiñe ise. Nfáasone nse mmè mení kari kò n ntí.

¹⁴ Lè nnya, áí nlése nse mee ye ipiñe kecáá n we. I ye kulúí n wele.

¹⁵ Mpá kúna kun m maa re káku nní kunípe nnya, áku nkpréni ipiñe ilese kémee we, ku yé pèe lè nnya ikemee piwée riyáá?

¹⁶ Mpá kutu kun m maa re káku nní menípe nnya, áku nkpréni ipiñe ilese kémee we, ku yé pèe lè nnya ikemee piwée riyáá?

¹⁷ Ipiñe nnéí n pèe menípe, yo ke usoi uu yéé péé ne kó? In pèe innéí kutu, yo kuu yéé péé ne kukpáhá kó?

¹⁸ Uléécaá yee nípá nlése rí-ye umela kémee nketone-i n yekei.

¹⁹ Ilése nnéí in pèe nlése nse, ipiñe íi yé péé n we.

²⁰ Lè nnya, ilése kulúí yee we kaí ne wa ipiñe cirenínje ise kóló.

²¹ Menípee áme yé fe meké kunípe maa re: Ám ne líka pò wai. Limeco ke ríyu ári yé kò fe riké ána maa re: Ám ne líka nó wai.

²² Ticuruu ipiñe ilese iyé kari n nyu re íi páápú yee meykíyiki ró yóriye.

²³ Iyè kari n nyáni yare i ye isei ró wa kecáá kari nsonè paílè. Háí iyee íi kúpaí meté rí we kari ye nsonè nyóonsente.

²⁴ Amá iyee pípaí rí nyaní íi pinyóonsente pè písei. Uléécaá ye ipiñe ilese wale uu tityese iyee íi kúpaí meté rí we íi ríyu ne íco m má.

²⁵ Kuu lè n wa nnya, mekóólene áme ipiñe nlese nnyíne ne ncò kecòpe we, amá nípá yo ye ne líco kutu colenle.

²⁶ Nlése ní-ye nn íwe n le, li ye ne icó ripénele ii íwe n le. Nlése ní-ye nn ríyú n yé, li ye ne icó ripénele ai kesé i n láárú.

²⁷ Nò kesé nónnénéí Kirisi ipinje le. M pá nó úye ye unlese le.

²⁸ Uléécaá ye uicópiné kémeé sitóné hekesilé. Pitumé kuu kekpeé mefoí tónse, uu melírú antepuye tikise. Uu kó metáánū picélaa tikise. Pē memáá, pēpē ye mēwaisarja n fe api wai, api tíki. Pē memáá, pēpē ye pitóikó m poise api tíki. Pē memáá, pēpē ye picó n lē ne pēpē picó kecáá ní pállē ne pēpē meyu sarja mpehē mpehē n símisi api tíki.

²⁹ Ai pinnéí pē pitumé, ai pinnéí pē antepuye, ai kó pinnéí pē picélaa. Ai kó pinnéí pē ye fe api mēwaisarja wai.

³⁰ Ai kó pinnéí pē ye fe api pitóikó poise, née api meyu sarja mpehē mpehē símisi née api me tuiše.

³¹ Lē nnya, ihēe iyēe innéí kémeé icó n fe kani yé ne n náási re nóké yé.

Lē nnya, ké nkpéni ncéé sone píima mēe m pá yo n fe nó nyíse.

13

Nla kecáá nsmé

¹ Nen pē nsmé n fe ké n símisi yare ke sisoipipi asi ye n símisi, née nen pē pilécaatumé meyu n kómei, kám pē usoico la, ne we yare kuweni kapi m pépu kun iwóo topori, née kuloo kpe n tēni.

² M pá lin né n he re ké ye fe ké ne Uléécaá rinyiri símisi, m pá nen kó m pá yo mesohó m má am ye kó lelé m pékaalē ceru, am kó nfatene mēe yé riyópe rinsíka m má, nensá usoico n la, ám nkpáni líka.

³ M pá nen menémá nnéí píwekóó n hōone re piké li, m pá nen te piké písoi kecáá nnya nna né ŋmaasi, kám pē usoico la, ám kuláa kúka má.

⁴ Nla ye niñule, nn ye kó kusoi wai. Nn ye ucó líkó káipinke. Nn ye ríyú wéesi, rín ye kó ne rikókori n fulaalē.

⁵ Nn ye líka wa leé ai aseí m má. Nn ye n wéési re líké ne mmecire sonesi. Nn ye wóosi, rín ye kó ucó nkēfa-i n fanaalē.

⁶ Piyaaluke pin yei n we, ai ye n n láárú, amá nsmései mēe ye ntikiñ niñukuse.

⁷ Nla yēé m pá yo ucó sáreile. N ye kó m pá yo kémeé nfatene m mále, nn kó n tálē te m pá yo yé sonesi. N ye kó ne m pá yo n kaharile.

⁸ Nla rín ye píkaí tene. Pi yé Uléécaá rinyiri ne písímé riyá. Nfáasone meyu mpehē mpehē písímé yé kam api kpi, menyuwe ame kēto wai.

⁹ Li we re kukéri kukéri kari m pá yo nyu. Kukéri kukéri kari kó Uléécaá rinyiri ne símisi.

¹⁰ Amá lelé ní nyant ne kēto-pó lin píyei n leeme, lelé kukéri ní we ye lē kēto wale.

¹¹ Kam pē iwá ní we, menésímé ne kenémúnjé ne nnésóhóosímé ye péé wele yare kewá. Amá kam nkpéni riwéese n wa, ne liwánkó lē tíyele.

¹² Tó neni nyámile lin hihiilē yare kenípeenyáni kémeé kumífri. Amá tó kam ari kerýu-i ŋmaa m pá yo yenu nsoné. Kukéri kukéri kam neni u nyu. Amá né keyáa picére u tenese nsoné yare kuu né n nyu meco.

¹³ Lē nnya nkpéni, m pá líkei tōwó nní nnéí lin píyei n tene, nfatene ne linyine kecáá pitá ne nla páa yé tene. Líké lē ketaani ai kutene we. Amá nla mēe líkpéé.

14

Nfáasone liheheé kecáá nsmé

¹ Nla kani yé mefoí n wéési nóké m má. Ani n náási nóké kó Nfáasone liheheé yé, aí ne tósu nóké Uléécaá rinyiri ne n símisi.

² Mesei ye me re usoi nkó yēe Nfáasone meyu mpehē mpehē n símisi úu písoi ne símisi, amá Uléécaá rinyiri kuú ne símisi. Li we re úka úu u kómei. Nfáasone kuú ne nsmé mēe m pékaalē nyáni un símisi.

³ Amá úye un ye Uléécaá rinyiri ne n símisi, písoi ke uyē uú ne símisi. U yé pi lē api Uléécaá ncee-i papisi, uu ikari pi kpáse, uu kó piakiñ niñukuse.

⁴ Nkó yēe Nfáasone meyu mpehē mpehē n símisi ye umecire Uléécaá ncee-i papukusele. Amá nkó yēe Uléécaá rinyiri ne n símisi ye picó Uléécaá ncee-i papukusele.

⁵ Ne péé la yare nónnénéí nóké Nfáasone meyu mpehē mpehē n símisi. Amá lē kam meyánsei ní la yēe nóké pē Uléécaá rinyiri ne n símisi. Nkó yēe Uléécaá rinyiri ne n símisi ye nkó yēe Nfáasone meyu mpehē mpehē n símisi fele. Amá in te unyine ye líase lese un símisi mecire kai yé picó kuláa wa, ai tíyese api Uléécaá ncee-i papisi.

⁶ Pimáreco, ne la ké nó píse re nen nókénámé n hapo nen Nfáasone meyu mpehē mpehē n símisi, yo kai yé nó yóriye? Ai nen nsmé ke Uléécaá né n nyíse nó n símisi, née nen nsohóosímé

nnyine nó n símisi, née nen Uléécáa rinyiri ne n símisi, née nen icélaa inyine nó m pa kai yé kuláa waa?

⁷ Liméco káí we ne iyómélū yare nní risū née kusole kapi ye ne anípe ní pi. Lianoo ansá n kóolentenele, iye ke usoi uu yé ne ceri re risū kapi símisi née kusole kapi pépu?

⁸ Uyee rinátáth n símisi unsá anó n lese líké n kpáiiilē, wóo yé pee céri uké umecire cápine uké ne atopi leepo?

⁹ Liméco, non Nfáasone meyu mpehē mpehē n símisi, nonsá ye rinóo m ma riké aseí m má, iye ke usoi uu yé ne lé kani n símisi ceri? Méwoo kani pee lé símisi.

¹⁰ Meyu ye kulúí wele ketē kecáá, amá méka áme mekecəpe we re áme aseí má.

¹¹ Lē nnya, usoi un ne né n símisi, nensá umeyu n kómei, ne ukemeé usáne le, uyē un kó né kémeé usáne.

¹² Liméco, yare kani nní ní la nókē Nfáasone lihēhehe meyá m má, ani n wéési mefoi re nókē meyá lihēhehe m má lee ye Uléécáa icápine pikó n lé piké ne nfatene kémeé m papisi.

¹³ Lē nnya, li pise re nkó yee Nfáasone meyu mpehē mpehē n símisi uké Uléécáa pise uké u he uké ye fe uké me tuisse.

¹⁴ Nen limeyu mē ne keyóme n yáási, Nfáasone mee kenémeé ní we kaní ne yáási. Amá menésóho áme pee líka wai.

¹⁵ Lē nnya, iye kai pise re ké wa? Li pise re ké Nfáasone mee kenémeé ní we ne keyóme yáási, am kó menésóho ne keyóme yáási. Né Nfáasone mee kenémeé ní we ne yó, am kó ne menésóho yom.

¹⁶ In te Nfáasone nmane kaá ne Uléécáa pəonese, iye ke nkó yee úu meyu mē n kómei uu yé fe uu pipəpəonese iyáhaa kecáá rinóo yósu re Amí! Úu kó pee kómei lé kaa n tee.

¹⁷ Mpa ípəpakare kaa Uléécáa m pakarente iké iye nsá n nyarí, ní nkpani ucə lénine uké ne nfatene kémeé m papisi.

¹⁸ Ne Uléécáa pəonese re u tíyese nen Nfáasone meyu mpehē mpehē símisi lin nónnénéf mmú fe.

¹⁹ Amá nmpá ne lé, piyómeyáhaa pin n cápinelē, li ye kutəsi né n we re ké anóo fíi nyee kúkome ní we símisi ké ne pi céési, ne kam yé meyu kápi n kómei ne anóo kulúí pi n símaankee.

²⁰ Ani kape mewá m músu. Ani akópe piwai ncee kémeé n nyarí yare siwá fenfēi. Amá ani ye mewéese musí.

²¹ Yare ke Upiíma uu m ma api Uléécáa Nsímé ritelé-i wólu re:

Pisoi mpí pee meyu féé n símisi ne pisáne anoo kaní ne tikine ké ne pinésoi símisi.

Amá nmpá ne lé, ápi waisene.

²² Lē nnya, Nfáasone meyu mpehē mpehē pisímé ye pepée ápi Kirisi m pakarelē kémeé rícere le re linyine ye wai. Amá ái Kirisi pikó kémeé linyine yoriye. Liméco, nókē ne Uléécáa rinyiri n símisi ye Kirisi pikó kémeé rícere le re linyine ye wai. Amá ái pee pepée ápi Kirisi m pakarelē kémeé líka yoriye.

²³ Uléécáa pikó pin nkpeni n cápinelē pin pinnéi Nfáasone meyu mpehē mpehē n símisi, piyómeyáhaa pinyine pee ápi limekó n nyu née pepée ápi Uléécáa m pakarelē pin kei n lompə, ápi yé maa re no pishotore lee?

²⁴ In te pi pinnéi Uléécáa rinyiri ne símisi, ke unyine yee úu Uléécáa m pakarelē née unyine yee úu limekó n nyu uu kei lompə, u yé ukefa-i musí, nsímé mmē nn u nyíse re úu alari má,

²⁵ kemúnjē kee ukefa-i m pékaalē ake kpáii, uu pee kéyu ketē kipi uu Uléécáa pakare, uu yóo re meseisei ke Uléécáa uu nókēncəpe we.

Lē kai m pise re líké Kirisi pikó icápine kémeé n sone

²⁶ Yo kai nkpeni pise re nókē n wai, pimárecə? Non ye n cápinelē te keyóme kani yáási, nókēncəpe unyine yé fe uu yóm, ucə uu icélaa inyine pa, Uléécáa uu ucə nsímé nyíse, ucə uu Nfáasone meyu mpehē mpehē símisi, ucə uu measei lese. Li pise re linnéi líké n léni, piyómeyáhaa pin ne nfatene kémeé papisi.

²⁷ Pisoi pin ye Nfáasone meyu mpehē mpehē n sísimine, ápi kape ye pité née pitaani rifaau. Piké ye kó use use símisi. Li kó pise re unyine uké ye n we n pinsímé mmē tuisse.

²⁸ Uka unsá n we uké tuisse, li pise re piké ye riséé. Piké ye ne pimécire kefa-i n símisi, api ye kó ne Uléécáa n símisi.

²⁹ Li pise re pepée Uléécáa rinyiri ne n símisi pité née pitaani piké ye símisi picə api ye pinsímé mmē músu api yénu.

³⁰ Amá in te Uléécáa ye icápine iye-i unyine nsímé nyíse, li pise re uyee pee n símaari uké riséé piké nkó kutu rico.

³¹ Nó ye fe ani nónnénéi Uléécáa rinyiri ne símisi ani tisentene, nmpá úye uú ne icélaa inyine yenu uu múlú, ai kó ne nmpá úye n nmpópúselē.

- ³² Pεπεε Uléécaá rinyiri ne n símisi ye ihεε iyε ke Uléécaá uu pi n hε kecáá rínanηe mále.
³³ Li we re Uléécaá úu méwoo méwoo ukó, amá nkínñinñe ukó lo.
 Yare kai Uléécaá pikó icápinε nnéi kέmεε rí we,
³⁴ Li pise re pinósí piké ye Uléécaá icápinε kέmεε n sέélē. Api ncée má piké ye kei n símisi. Li pise re piké pimεcίre ricepise yare ke isé ii m má.
³⁵ Pin linyine n la piké céri, piké ye pipila pise síyθ-i. Ai ne sá re unósí uké ye Uléécaá icápinε kέmεε n símisi.
³⁶ Néε nθ mūsu re nόkenémεε nké-i ke Nsímé Kecire nn léeme? Néε nό ηmanε kέmεε knn hápθ?
³⁷ Uye un m mūsu re u Uléécaá rinyiri ne símisi lé néε u Uléécaá Nfaasone ihεε inyine má, liute uké céri re mmē kam ní nó rí wólu ye Upíma isé le.
³⁸ Amá úye unsá lē n nyu, Uléécaá páa kθ liute nyu.
³⁹ Lē nnya, pimárecθ, ani n wéési nókε ye ne Uléécaá rinyiri símisi. Amá áni kape n yulu re písoi ápi kape ye Nfaasone meyu mpehē mpehē símisi.
⁴⁰ Amá li pise re nóké linnéi n wai lin nyantí, ái kape m pulu.

15

Kirisi meyiεe nkpo kέmεε nstmé

- ¹ Pimárecθ, Nsímé Kecire kam nó rin-yóθ ani n ηmurei, ani kθ nkemεε inínj wai kamí la ké nó léise
² re n nórínεyú lole, in te nθ rísonε m múllē. Insá lē, méwoo kaní ne kefa n tene.
³ Nsímé mmē kam tinécúruu n kθ kam yé te né mefoí nó ritéjse. Lelee re arókópe nnya ke Kirisi uu kpu yare kaí pεε mekeε-me Uléécaá ritelé-i n wólaalē.
⁴ Pi u kulesile uu keyáa táánú tunjé pikpókpo kέmεε yisi yare kai kθ mekeε-me Uléécaá ritelé-i n wólaalē.
⁵ Kuu pikpókpo kέmεε n yisi, Piyεε uu u yenu, upitume kefi ne pité api kθ limemáá u yenu.
⁶ Uu limemáá upimarecθ píle píle menupú ne kuláa umεcίre nyíse itunje ise-i. Píco ye pikecθpe kpínle, amá pimεyā ye ne nfáa mále.
⁷ Uu kθ limemáá Yakupu kpáfúme, uu kθ pεε limemáá pitume nnéi kpáfúme.
⁸ Uu pεε pē nnéi memáá kθ metóρθsei né umεcίre nyíse, né nkó néε nní rí we yare kewá pénéi kapi mári.
⁹ Néε Kirisi pitume kecθpe usínsá. Am tu re piké né sée re utume. Li we re ne pεε Kirisi pikó wéékuselenle.
¹⁰ Amá Uléécaá ípεelée yeε týyεε kamí ne isoi nnyí kam nní rí le we. Kefa kuú ne né n fénnε, ái méwoo wa. Li we re ne pikei wale am pitume píco nnéi feriyε. Asei kecáá, ái néε keisi, uipεelée yeε pikei pē wa.
¹¹ Lē nnya, nípá lin né néε lin pεpεε pikei pē wa, Nsímé Kecire kari nó yóólē. Mmē kani kθ ne kefa tene.

Tθ meyiεe nkpo kέmεε nstmé

- ¹² Tθ yóólenle re Kirisi ye pikpókpo kέmεε yisi. Iye ke nόkenécθpe pinyine api yé pεε fe api re pikpókpo ápi ye yisi?
¹³ In te pikpókpo ápi ye yisi, lē nnya Kirisi páa kθ yisi.
¹⁴ In te Kirisi úu yisi, ntósimé kari n yóólē ye méwoo le. Méwoo kani kθ ne kefa u tenelē.
¹⁵ In mesei re pikpókpo ápi ye yisi, ke tθ pεé we tan yóólē te Uléécaá ye Kirisi yukuse, úu kθ pεε pikpókpo kέmεε u yukuse, tθ ne u rikpárále, ari pεε wai pitansei nθome.
¹⁶ Li we re in te pikpókpo ápi ye yisi, Kirisi páa kθ yisi.
¹⁷ In te Kirisi úu yisi, méwoo kaní ne kefa u tenelē. Nθ kθ ne nóanékópe kέmεé wele.
¹⁸ Li kθ nyísele re pεpεε Kirisi ne kefa n tenelē apí ne kpi ye pθlaalenle.
¹⁹ In te ketθ nté isoi ηmanε nnya karí ne Kirisi tálē, liróca ye íwe wele ai tósu nípá úye.
²⁰ Amá mesei ke Kirisi uu pikpókpo kέmεε yisi. Uyeε mefoí yisi. Li nyísele re píco pεε n kpi pó né kθ kam api yisikeε.
²¹ Usoi use yeε ne sisoipipi nkpo ka. Usoi use yeε kθ týyεsene sisoipipi síké ye ne pikpókpo kέmεε yisi.
²² Ke písoi nnéi ne Atam api m pénélē nnya kapi kpíni. Kapí ne Kirisi m pénélē nnya kapi limecθ pinnéi nfáa fale yenune.
²³ Amá nípá úye ne uitunje ye nyi. Kirisi ye piyise masile. Uyeε ufoí. Un píyεi n ka, upikó pεε limemáá yisine.
²⁴ Limemáá ke nípá yo ketθ ake pεε sánti, kumúnjé kpe-i ke Kirisi uu iyóopi nnéi ne rínanηe nnéi ne n-yóopinanηe nnéi tékééne, uu pεε un-yóopinanηe nnéi Sáa Uléécaá anipe-i wai.

²⁵ Li we re Kirisi uké pēe iyóōpi n tū kelene liké ha ne tu pēé uyē-i ke Uléécāa uu yé upilaarō nnéi Kirisi kenyalē-i rinwúlase.

²⁶ Uláarō tarōō kuu n tēkéēne yēe nkpo.

²⁷ Li Uléécāa ritelē kēmēe wólalē te: Uléécāa yé linnéi ukenyalē-i riwulase. Kai nní n wólalē te “linnéi”, ái pēe re ne Uléécāa kapi lē tee. Li we re uyēe mpá yo Kirisi kenyalē-i riwulase.

²⁸ Mpá yo in ukenyalē-i rinwula, uyē Uléécāa Kepipi uu pēe umecire cepise uu Uléécāa kenyalē-i wúla. Uléécāa yēe mpá yo ukenyalē-i rinwúlase, kei ke Uléécāa uu pēe meyiékíyiki mpá yo kecáá iyóōpi tonene.

²⁹ Aní mpí pēe ye nní n ηmurei re piké pikpōkpo nnya míni pi wole kecáá musi nké. Yo kapi lē ne náási? In te mesei ye me re pikpōkpo ápi ye yisi, yo nnya kapi pēe ηmurei re piké pikpōkpo pē nnya míni pi wole?

³⁰ Tó ηmaa ricuruu ní? Yo nnya kari mpí meséere nkpo lorólē?

³¹ Pimárecō, mpá keyáa kéye kam nkpo heirente. Meseisei ke tó ne Uróōpima Yeosu Kirisi kupéneco aku nō nnya meyiékíyiki rikókōri né we.

³² In pēe sisoipipi kemúnē kam pēe má kam ne Efēesi-pō písoi kpááree pinyine yare icarename tōpu, yo kai yé né yóriye? In te pikpōkpo ápi ye yisi, toké mese n wai yare kapi m ma re: Tō kóso kpine, lē nnya toké n le tōn níru.

³³ Aní kape tíye unyine uké nō kíraase: Aséncō kópe yēē isoi sōne caaile.

³⁴ Aní nómenécíre tí ani músu rísōne, áni kape akópe n wai. Písoi ye nókēnécōpe wele pēe ápi Uléécāa n nyu.

Ipiñe iye ke pepēe nkpo kēmēe n yisi api má?

³⁵ Unyine yé pise re: Iye ke pikpōkpo ápi ye yisi? Ipiñe iye kapi ne pēeri?

³⁶ Pō unírí nkó! Aa nyu re pinsá rilukepipi n lukesi, ári yé fe riké lēe?

³⁷ Tipipi rinyine kaa ye lukesi re mpuri. In n la, risirépipi née rilukepipi féé rinyine. Ai kulélé kpeē n lelune ricuruu kaa ye lukesi.

³⁸ Uléécāa yēe ye pēe ripipi tē ipiñe iyē kuu ní la he. Mpá ripipi riye kuu ipiñe yēe ne ri n sá he.

³⁹ Lifáakó ái linnéi isare ise má. Isoisare ye ne isee ikó kóólelenle, sintípi isare ne impehē, ikpíntomé ikó ne iyē mpehē kō.

⁴⁰ Limēco ke keléécāa-pō likó ipiñe íi ne ketē nté likó ipiñe kóólelē. Keléécāa-pō likó nsōne ne mmpehē, ketē nté likó nsōne ne mmē mpehē kō.

⁴¹ Itunje ye imetéi cire mále, iwáre in ímekó má, awárepi pōon kō amekó má. Mpá awárepi ricuruu áa metéi mese má.

⁴² Limēco kai sōntí liké kumúnē kpe-i ke pikpōkpo ápi n yisine n we. Pi ye pin písoi n kulési, pi ye fōnile, amá Uléécāa un pi n yukuse, ápi pēe píkaí nkpo kpáne.

⁴³ Pi ye kékulaa-i íwe n wele ápi kō páápú. Amá Uléécāa un píyei pi n yukuse, pi ye pēe ríyu m mále pin kō páápú.

⁴⁴ Isoipiñe nnyí kari nní n nyáni kapi ye kékulaa-i m má. Pin píyei n yisi, ipiñe fale ke Nfáasōne nn ye n he kapi máne. Lē nnya, isoipiñe nnyí kari nní n nyáni ye wele. Limēco ipiñe iyē ke Nfáasōne nn ye n he pō ne kō wele.

⁴⁵ Lē nnya kai Uléécāa Nsímé ritelē-i wólalē te: Usói fói uyē ke Uléécāa uu n wa uu u séi re Atam ye kesoiipipi le kee nfáa n yé. Amá Atam tarōō yēe nní Kirisi. Ukeméē ke Nfáasōne nū we nn ye nfáa he.

⁴⁶ Ai ipiñe ke Nfáasōne nn ye n he yēe pēe mefói we, amá isoipiñe nnyí kari nní n nyáni ye nylí. Iyē ke Nfáasōne nn ye n he ye kepire sōntile.

⁴⁷ Ntaai kapi ne usói fói mós. Uyē ne ketē nté ukó le. Keléécāa ke ulírú pō léeri.

⁴⁸ Pepēe ketē nté ní we ye we yare uyē kapi ne ntaai m mós meco. Pepēe keléécāa-pō ní we ye we yare uyē keléécāa-pō n léeri meco.

⁴⁹ Tó ne neni wele yare uyē kapi ne ntaai m mós meco. Limēco kari kō sōntí toké n we yare uyē keléécāa-pō n léeri.

⁵⁰ Pimárecō, ne la ké nō maa re isoipiñe nnyí kari nní n nyáni íi yé fe iké Uléécāa iyóōpi kēmēe lompo. Ai líka nnya, lelē ye n caai ái yé fe liké panse licaaiciré.

⁵¹ Aní kutu ricó ké nsímé nnyine mēe m pékaalē nō símisi ani kóm te ári ntónéi kpine. Amá tó kam arí ntónéi mmú ipiñe féé conse.

⁵² Kumúnē kuse kunyine-i ke rináatōñ arí ha meyéne mese keyáa tarōō ténine. Tin lē n té, pikpōkpo ápi yisi ápi pēe panse pikpōciré. Tó mpí, tóo likumúnē kpe-i nfáa m má, tóo ipiñe féé conse.

⁵³ Li meyiékíyiki pise re irópiñe nnyí yēe ye nní n caai iké panse icaaiciré, irópiñe nnyí yēe ye nní n kpu iké panse ikpōciré.

⁵⁴ Lalee ye n caai lin píyeyi m pansé licaaiciré, lelee ye n kpu lin kɔ píyeyi m pansé likpɔciré ke nsímé mee n wólaalé nn pɛe sónti: Mmɛ mee nní re:

Pi nkpɔ feriyɛ api n tékéé.

⁵⁵ Nkpɔ, áa nkpáni feriyɛ!

Nkpɔ, mɛpóló kaá nɛ n kóni ye tenɛle.

⁵⁶ Akópe nyee nkpɔ mɛlɔ waise, isé yee akópe rínanɛ hɛelɛ.

⁵⁷ Amá tɔ Uléécaá pakare kuú ne Urópíima Yeesu Kirisi rintíki uú ne rínanɛ rɔ he ari nkpɔ feriyɛ.

⁵⁸ Lɛ nnya pimáreco kecire, nóinépinɛ íi kape riyɔɔ, áni kape n tiɲarɛntɛ. Ani ḿpá píyeyi n keɲaalɛ non Upíima pikɛi rísɔnɛ wai. Nórinécúruu ye nyule re pikɛi pɛ kani ukupéneco kɛmɛ n wai ápi yé méwoo wa.

16

Itɔhɔ kapi ne Yerusalem-pɔ Kirisi pikɔ n sí

¹ Siwóó itɔhɔ kapi ne Yerusalem-pɔ Yeesu pikɔ n lénine nkɔ ye nkpɛni mmú: Ne lɛ kai mɛ wai m má Uléécaá icápinɛ pikɔ pɛe Kalasii-pɔ rí we písímé masile. Nóké kɔ pimɛwai ritiki.

² Ḿpá kɛwɛntɛyaa ukóso úye, ḿpá úye uké ye lɛ kuu yé n fe uú tɔhɔ ukɛyo-pɔ iyaa yekei. Ké ne n tuiɔ, non linnéi picápinɛ masí.

³ Nɛn píyeyi n tuiɔ, né átelé wói am pɛ kani n lése re piké ne nóiné tɔhɔ Yerusalem ha pa, apí ne pɛne.

⁴ Lin m píse re kɛ rinécúruu ha, tɔ ne pɛ yé nsé tipɛne.

Lɛ ke Pɔoli uul ne piwai n náási

⁵ Masetuwaani keté kam tíkinɛ kɛ ne nókenémɛe tuiɔ. Kei kam cɔpune kelɛne.

⁶ In n la, né nókenémɛe siyáa sinyinɛ wa. Ticuruu in n la, am nnyiyɛ kumúnɛ nnéi nókenémɛé tone ani né léní aní ne kei kam n sí tɔmpɔ.

⁷ Li we re ám neni la kɛ nó yé aní ne n tósu. Amá Upíima un n la, ne la kɛ nókenémɛe siyáa wa.

⁸ Amá né pɛe Efɛesi kuyu-i tone Pantekooti keyaa aké ha ne tulu.

⁹ Ái líka nnya, ḿpá kɛ pílaarɔ api kulúí rí we, li kei ncée né tápilele fouu kɛ ne pikɛi píima pinyinɛ pɛe kuláa m má wa.

¹⁰ Timotee n nókenémɛé n tuiɔ, ani u yɔsí rísɔnɛ, áni kape tíyɛ uripɔɔ riké caai. Li we re menéco kuu Upíima pikɛi wai.

¹¹ Lɛ nnya, úka úu kape u lómúise. Amá ani u lɛ uké nkíɲinɛ ne uncee sóne uú ne kenémɛe pɛeri. Tɔ ne Yeesu pikɔ picɔ ye u ménle.

¹² Ne urómáreco Apoloosi pɔ tiɲmóópúsele re u ne Yeesu pikɔ picɔ piké nókenémɛé hapɔ. Amá úu kahane n ɲmurei re u yé nkpɛni tɔmpɔ. Lin píyeyi ne u rinsá, u yé hapɔ.

Icélaa tɔrɔɔ ne iyáhaa

¹³ Ani kape lɔpile, ani nfatɛne kɛmɛé n we, ani itisi yɔsí aní m páápú.

¹⁴ Ani ḿpá yo n wai ne ríla.

¹⁵ Pimáreco, nɔ nyule re Sitefanaasi ne ukɛyo pikɔ pɛe pifóí Akayii keté kɛmɛe Kirisi ritiki api kɔ mɛse ne mɛse Uléécaá pikɔ kecɔpɛ pipikɛi n wai. Lɛ nnya kam tɛ kɛ nó píse re:

¹⁶ Ani nómenécíre ricepise, ani pi ne pɛ nnéi pɛe pimɛco mɛ ne pipikɛi n ɲmóópúlɛ metene n we piké nó n séni.

¹⁷ Sitefanaasi ne Fɔrutunatuusi ne Akayikuusi mekame ye né larisile. Káni rí we, pɛpɛe lɛ kani yé pɛe n wa né wai.

¹⁸ Pi rinékíɲ niɲukusele yare kapi nó n wa mɛco. Ani lipite pɛ ipakare pípa ceri!

¹⁹ Uléécaá icápinɛ yee Asii keté kecáá rí we pikɔ ye nó yáási. Akilasi ne Pírisili ne Yeesu pikɔ pɛe ye pikeyɔ-i n cápinɛ ye nó yáási, nó ne Upíima kupéneco kɛmɛ.

²⁰ Nónpinémáreco nnéi pɛe nté rí we ye nó yáási! Ani nómenécɔpɛcire yáhaane ani memáreco pirane.

²¹ Né Pɔoli, néé rinécúruu ne kunénípe anɔɔ nnyé wói re ne nó yáási.

²² Úye unsá Upíima n la, Uléécaá uké u rité! Maranata! A kam, Urópíima!

²³ Upíima Yeesu uké ípɛelɛe nó nyíse!

²⁴ Ne nónnénéi lale nó ne Kirisi Yeesu kupéneco kɛmɛé.

Títelē lírú ke Pòoli uu Korēnti pikó n wól

Lelee rítelē ntí kēmee ní we

Kái ne rítelē fói kewòle-me n kpíime, Korēnti pikó ápi kómēine. Lē nnya ke Pòoli uu pi wòlu uké pi nyíse re uripòò ye ne pi caadilenle.

Lē ke ifaací iyē ii n kériimēlē ye nni:

1. Pòoli ye lē kuu Yeosu Kirisi itume n le nkó símisi. Likei lise kuú ne n náási yee re uké nípá yei tíyese piké Sáa Uléécaā ne Yeosu Kirisi ceri. Iwe ne ncón ye kēmee piyēle, amá ríniye kuú ne nípá yo kahari (1-7).
2. Pòoli ye Kirisi pikó pee Korēnti-í ní we pise re piké kefa kese ne Yerusalem pikó pee íwe m má he. Lē ke picò api meyá m má, liké pē kai m párlilē yoriye. Ayu nyee pilénaane kari yé n fe ari Yeosu Kirisi nnya m má kecáá kemúnjé ró hele (8-9).
3. Pòoli ye nyíse re u alari mále uké pitume nòome mewai ne pinnòosimé kési (10-13).

Iyáhaa

¹ Née Pòoli yee Uléécaā mela kēmee Kirisi Yeosu utume m panse, ne urómáreco Timotee. Uléécaā icápine yee Korēnti-í ní we ne Uléécaā pikó picò nnáí pee Akayii ketē nnéí kecáá ní we kari rítelē ntí wólú.

² Urósáa Uléécaā ne Upríima Yeosu Kirisi piké ípeelée nó nyíse api kò nkínjine nó he.

Pòoli ye Uléécaā pòonee

³ Tò Uléécaā pakare. Uyee Urópíima Yeosu Kirisi usaa. Uyee íwe ró n té uu kò nípá yo kēmee arókin nínjukuse.

⁴ Uyee ye ntócon nnéí kēmee arókin nínjukuse uu re tóoké ye kò fe tóké pepee ncón mpehé mpehé kēmee ní we akó nínjukuse yare ke uyē uu aróko n nínjukuse meco.

⁵ Ai linyine nnya, tó Kirisi iwe iyē icò meyá lele. Limeco ke Uléécaā uú ne Kirisi tikine uké ne arókin meyá nínjukuse.

⁶ Mpá tan íwe n le, tó ílele re Uléécaā uké ne tó ritiki uké ne nòanékín nínjukuse uké kò nòanéyu lo. Uléécaā un ye arókin n nínjukuse, u lale nòké nkínjine yē nòké ye ne fe nòké ne meróco íwe iyē icò kēmee n kahari.

⁷ Lē nnya, tó ne nó tálenle meyíkíyiki. Li we re tó pinyuwe máalenle rísone re kani nní irówe icò n le, Uléécaā ye nòanékín nínjukuse yare kuu aróko n nínjukuse meco.

⁸ Pimáreco, tó lale ani ceri re tó Asii ketē kēmee íwe píima lile. Háí irótisi íí ne tene, ai ró feriyee ari pee m músu re ári ye pee nfáa rikpá.

⁹ Amá tó ne pee meyíkíyiki nkò kukpáhá pikóme masile ari ntókpò yósu. Li lē wale re ári kapé ye ne merófire n tálē, amá tóké ye ne Uléécaā yee ye pikpòkpò kēmee písoi n yukuse n tálē.

¹⁰ Uyee nkò mmē kēmee ró lése, uyee kò pilése ró kpáne. Meyíkíyiki kari ne u tálē te u yé kò pilése tó rikpá.

¹¹ Nó ne kò keyóme yáásile nòn ne likemee ró léni. Písoi meyá ne kerócaá keyóme yáásile, Uléécaā un lē nnya ró kpálē. Lē nnya ke písoi meyá api sánti piké tó nnya kò Uléécaā pòonee.

Pòoli ye lē kuu ní la uké wa conse

¹² Lelee rikókari ró ní we ye nni: Ari níka kerófa-i ne merófire cési. Kecíre ne kefa kese ne aseí nyee Uléécaā kēmee n léeri kari ne nípá úye inípee-i pirókai wa, aí ne tósu nòkenémee. Uléécaā kēmee kai léeri, aí sisoipipi mewéessesòho-i kai léeri. Uléécaā kefa kuú ne ró n fénne kēmee kai léeri.

¹³ Ai liféé linyine kam nó wólú, lē kani nní ní kééni nòn kómei memáá. Ne kò tálē te nó kam ani rísone pikóme kpá ne kété-pò re

¹⁴ kukéri kukéri ñmane kani neni kómei. Nò nyule re Urópíima Yeosu un píyeyi m peeme, li ye tó nnya rikókari nó wa yare kai kò nó nnya rikókari tó n waine.

¹⁵⁻¹⁶ Lē kam ne tálē nnya kam pee la re nen Masetuwaani n tósu, ké nó rilóólú. Nen kò Masetuwaani n leeri, am kò nòkenémee pitiki kpá am lisòne melirú nó he. Kei kani yé pee ne nípá yo né lē aní ne Yutee ketē sí.

¹⁷ Yare méwoo kam kemúnjé ké wa, néé íye? Néé kam ní maa re né lē wa, kesoi pipi memúnjé kam lē musí nen kéyu ne kepíre sòne?

¹⁸ Ne Unéléécaā, nsimé mmē kari mesére nó n yóólē rín kéyu ne kepíre nkó.

¹⁹ Li we re Uléécaā Kepipi Yeosu Kirisi nsimé ke tó ne Silasi ne Timotee ari nòkenémee rin-yóól rín kéyu ne kepíre nkó. Asei ase kuu má, nye nyee "eee".

²⁰ Yeosu yee mesei lē ke Uléécaā uu ní maa re "eee" u yé ró wa. Yeosu uyē kari ye kò ne ritiki ari ne Uléécaā ríyu waise re "eee" u lē kuu ró ní ma wa.

²¹ Uléecaa uyee tíyseselē te tó ne nnó tóké tó ne Kirisi kupénecō kémee inínj kari. Uricuruu yee ró lése uu ukuwéé-mē yekei.

²² U nwoí keróccáa wale uu Nfáasone kerómee wai uké ne ró nyíse re u lisone ne ró ménle.

²³ Uléecaa ye nyánile! In te ne kiraasele, uké linyine né wa. Am la ké nó m pakesi nnya kám nókenámee Korenti-i pēpō.

²⁴ Ai rínarje karí ne nó wai re ani ne kefa tene. Nō nfatene kémee inínj piwai mádalenle rísonē. Amá tō la re tó ne nnó tóké kesé n keisi liké mpóonare nó n heelē.

2

¹ Am la ké nōanépō caaise nnya kam tihó re ám nókenámee pēpōne.

² Néen nképni nōanépō n caaise, wóo yé pēe nō memáá nē tipōo larukuse, insá nó mpí apōo kam n caaise?

³ Lē nnya kam titelē tē lē nó wói re nen píyei n tuipō, ám kapē nó mpí, nōo yé pēe rinépōo n larukuse kémee menínje mpóocaaí yē. Ai céreíse re ne ye nen mpóonare m má, li ye kō nōnnénéí mmú n láárúle.

⁴ Ncōñ píima kémee karí pēe we lin kewuu-i né mulú, nen meyíkíyiki tēni aní ne rítelē tē nó wólu. Amá ám nó wói re nōanépō aké caai, ne nó wói re ani ceri re ám kusa nó la.

Piké uwaikópekō akópe sárei

⁵ Asei kecáá in te unyine ye písoi apōo caaise, ái né kuu wa, amá nōnnénéí apōo kuu caaise. Am kapē ne rinnákíise nnya, né re nōmenéyá apōo kuu caaise.

⁶ Lē ke nōmenéyá ani nní u rincóise ye ne u piye.

⁷ Li nképni tu re nóké lē u sárei, aní urikínj njukuse, mpóocaaí píima nnyine rín kapē ne rí ka nké u n lóise nnya.

⁸ Lē nnya kam nó welu re ani n wai liké n nyíselē te nō u lalē.

⁹ Lē nnya kam titelē tē nó rí wói yee re ne pēé lalē ké nó pēé ké yé te nō mpá yo kémee ripakare má néé áni má.

¹⁰ Nōn úye uakópe n sárei, né ne kō liute sáreile. In te né ne nnyine má ké unyine sárei, ne nó nnya liute písárei masile yarē kai Kirisi kémee m píse.

¹¹ Ne lē wa re Setani útu kapē ne ncéé n yé uké ró feríye nnya. Li we re tō umela kuú ne n náási rísonē nyule.

Lelē Turowaasi-pō Póoli ripōo n caaise

¹² Kumúnjé kpe-i kam Turowaasi-pō Kirisi Nsímé Kecire piyóó rí hápō, Upíima ye ncéé né tápilele re ké pinékei wa.

¹³ Mpá ne lē, tinépōo ye pēe caailenle, kám unémáreco Tiiti n yé nnya. Am pēe Turowaasi pikó-i yisi am Masetuwaani ketē sí.

Yeesu Kirisi yee ye tíyese kari ye feríye

¹⁴ Uléecaa yee ipakare te, uyee tíyseselē kari Yeesu kupénecō kémee mesére feríyelē tōn menáñe-nañe nnōñ sóne. Tó kuu ye ne ritiki písoi apí ne mpá yei Kirisi ceru yarē tulaali kpáhákōó kapi fō.

¹⁵ Tō Kirisi utulaali le Uléecaa keyu-i ne pē ke Uléecaa uu n lō ne pēpēe mpólēcee n tíkile kémee.

¹⁶ Tulaali uyee pēpēe nní mpólēcee n tíkile kecáá kukpáhá kunyine mále, kpee ye usoi rí kpu. Amá ku pē ayu ke Uléecaa uu nní n lō kecáá kukpáhá kunyine le kpee ye nfáa n he. Lē nnya, wóo kecire yee tulaalē te u yé lipikei pē wa?

¹⁷ Tó, ári picō meyā pēe Uléecaa nsímé ne n kpéense mecō we. Amá Uléecaa yee tó tumme tōn urinyiri ne aseí uinípēe-i símisi tō ne Kirisi kupénecō kémee.

3

Nkómēine fale kémee pikéikó kecáá nsímé

¹ Nō nképni nyáni yarē meróóire kari nó nyíse, néé iye? Néé yarē ke picō api ye n wa mecō li kō tó píse re piké rítelē keróccáa wói tóké nó nyíse nóké kelene ró céri? Néé li píse re nóké rítelē keróccáa wói tóké picō nyíse piké kelene ró céri?

² Nórínécúruu, nōo rítelē ke Kirisi uu keróccáa n wói. Aróókinj kémee kapi ri wólaalē. Nó ke písoi api ye ne ró céri. Písoi nnéí yé fe api rítelē tē ceru api kō ri keeni.

³ Nóo aseí kecáá rítelē ke Kirisi uu ne pírókei rintíki uu ne wólu. Ai kéwōle meni menyine kapi ne ri wói, amá Nfáasone mee Uléecaa kémee n léeri kapi ne ri wói. Ai kō aparekpáncúktú kecáá, amá sisoipipi akínj kémee kari wólaalē.

⁴ Kari Kirisi ne rintíki tōn ne Uléecaa tálē nnya kari lē símisi.

⁵ Ai re to músu re to fe ari ntónaŋe cire ne linyine wai. Amá Uléécaá ŋmane yee ye týese kari ye fe ari li wai.

⁶ Uyee týese kari panse nkóméine fale kémee pikéikó. Ai isé wòle-wòle ke Uléécaá uu nkóméine fale kémee ró pālè, amá unfaa kuu ró pālè. Isé wòle-wòle yee ye ne nkpo ka, amá Nfáasone pò ne ye usoi nfáa hele.

⁷ Uléécaá ye pee mekee-me aparekpáncúkú kecáá uisé wóile umeyoopi ame pee likumúné kpe-i n télu. Moisi keyu ye pee télule háí, Isirayeli pikó ápi ye pee fe piké u riwerii. Ai ko re mesére ke Uléécaá meyoopi mē amé pee we. In te isé yee ye ne nkpo ní ka ye fe ii lē nyise re Uléécaá meyoopi áme kusa piye,

⁸ Iye ke Nfáasone mee ye nfáa n he pòó yé pee mese wa?

⁹ In te isé yee ye n týese Uléécaá uu ne písoi túhaane pinsímé nn kpi ye fe ii ró nyise re Uléécaá meyoopi áme kusa piye, iye ke Nfáasone mewai pòó yé pee mese wa? Ai n yé týesele ari panse aseí pite Uléécaá inipee-ii?

¹⁰ Tó fe ari maa re ton meyoopi mee pee mekee-me n télu metéi ye nkpeni kpule. Ton pee mekee metéi ne neni mekó m múnjeisene, tó fe ari maa re neni mekó ye me fele áí nkáripí.

¹¹ Asei kecáá, in te lelee áí mesére ní we yé fe ai nyise re Uléécaá meyoopi áme kusa piye, iye ke lelee mesére ní we pòó yé pee mese wa?

¹² Tó ne meyikíyiki tálenle ŋmaa. Lē nnya karí ne tirópóó ne kefa kese símisi.

¹³ Tó, ári ye Moisi meco kenírípi kényu yarii. U ye pee lē yariile re Isirayeli pikó ápi kape yē lē ke meyoopi mee áme ye n náŋai ame ye meketo n tu.

¹⁴ Amá li pee kunísí pi ricòle. Háí ne neni-me, pi ye pin nkóméine kpure atelé n keeni, kenírípi kese kee ne kényu pi hilalenle, ápi fe piké ke lese. Ai líka nnya, Kírísi kupéneco kémee ŋmane ke kenírípi kē ake ye usoi keyu-i le.

¹⁵ Háí ne neni-me, pi ye pin Moisi Isé Atelé n keeni, kunísí kpee ne wele kun calé.

¹⁶ Amá yare kai n wólaalē te úye yèè un píyei uncee rin-yá un Upíima-mē m pansepo, kunísí yèè lele.

¹⁷ Upíima uyē kapi nté n tee yee nní Nfáasone. Kei ke Upíima Nfaa nn ní we ke usoi uu ye ne uripoo n we.

¹⁸ Lē nnya, tó mpi nnéi siyu-i ke kunísí áku nní ní cólè, Upíima meyoopi ye mesére ró télusele yare kenípeenyánei kémee. Upíima ye ró panseserile toké kam toké ne menyíne u wa. Meyoopi ne metéi píima mee mesére ní taalē kémee kai lē wai.

4

Ari líka tu, amá Uléécaá ye pee umemá píima tó rimúise

¹ Uléécaá yee Unfanare kémee upikei ró pa. Lē nnya ke ikari íi ró tenelē.

² Tó piwahakei pee isi ní we kesile. Ari nnóome ne pirókai wai, ári ko Uléécaá nsímé kénjéesélē. Amá to nsímesei yóólenle lin kpáiiilē. Meróla mee re nípá úye uké yé te to Uléécaá inipee-i aseí pite le.

³ In te Nsímé Kecire kari n yóólē ye písoi kuŋmaha we, pepe m pòlu knn kuŋmaha we.

⁴ Ke keté nté uyooi Setani uu inípee pi rinhíla nnya, ápi pee ne nsímé mmē kefa tene. Uu ye ŋmurei piké mmetéi mee n wariye yē. Metéi mē kémee ke Kírísi meyoopi ame léemelē. Kírísi uyē kémee kai Uléécaá léselē lin nyáni.

⁵ Ari yóólē te písoi piké tiróóruu n nyáni, amá Upíima Yeesu Kírísi kari kekpéé waiselē. Tó ye maa re tó ne Yeesu nnya nópinékeikó le.

⁶ Uléécaá yee mekee-me ní maa re: "Metéi meké kuŋmaha-i ta" metéi cire mee arókíŋ kémee tpaalē. Uyee pee lalé uké tó rikpáiiise. Lē nnya kuu umeyoopi mee Kírísi keyu kémee n kpáiiilē tó céreise.

⁷ Tó we yare sipéré túhu kémee kapi lisone píima rimpólo. Ai pee n nyiselē te áí tóo linyine tulaalē, amá Uléécaá nnaŋe mee linnéi wai.

⁸ Iwe nyí nnéi ncopuri yee ró kálaalē in tó nyíkilē, amá áí ró feríye, ári nyu iye kari yé wa, amá ári pee ripóó fóm te li piluke ró masile.

⁹ Písoi ye ró wéekuselēnle, amá Uléécaá uu ró fóm. Keteni-i kari laanu, amá ári kpu.

¹⁰ Mesére kari Yeesu nnya nípá yei nkpo heirente, Yeesu nfaa nké ne kerómee n nyíselē nnya.

¹¹ Tó nfáa mále, amá mesére kari Yeesu nnya nkpo heirente. Li nyíselēnle re nípá ton n kpu, unfaa ye irópiŋe-i wele mesére.

¹² Li nkpo tó risale nóóké ne nfáa m má nnya.

¹³ Li Nléécaasímé ritelé-i wólaalē te: Ne ne kefa tenele nnya kam símisi! Kemúné kese kē kari kesé nfatene kecáá má. Karí ne kefa n tene nnya ke tóo kó símisi.

¹⁴ Tó meyikíyiki nyule re Uléécaá yee Upíima Yeesu pikpòkpò kémee n yukuse yé kam uu ko umeco tó yukuse uu týese tó ne nnó ari Uléécaá kekúrí síl.

¹⁵ Nǎ nnya kari lē nnéi wai re Uléécaá uké nǎpá yei meýá ne písoi kefa fénne piké u ceri, písoi pée yé u m pǎnese piké kǎ ne kulúí n kpáriise pin umeyǎǎpi taáselē nnya.

Iye ke usoi uu yé nfatene kémeé n we?

¹⁶ Lē nnya ke tirǎpǎǎ ári ye pikái caal. Mpá irǎpǎnǎ nnañe mmú nn n teneri, nfáa ke Uléécaá uu rǎ n he ye nǎpá keyáa kéye nǎpape kpáselenle.

¹⁷ Lē nnya, neni mewee mmé-i iwe kari n le íi líka tu, íi ye kǎ nǎñai. I yé kam ii meýǎǎpi píima menyine rǎ he meteneciré.

¹⁸ Ai lē kapi ye ne inípeé n yé kecáá ke tǎo músu. Lē kapi ye ne inípeé n yé áí ye nǎñai, amá lē kápi ye ne inípeé n yé pǎ ne liteneciré le.

5

¹ Tǎ nyule re irǎpǎnǎ nnyí kémeé kari nní ní we ye we yare kucánjí kunyine. Kun píyei n fori, Uléécaá ye keyómecaa-pǎ kéyo kee ye meséere ní we ne rǎ mémpǎle. Ai písoi pée ke mǎ, amá Uléécaá yee uricuruu ke mǎ.

² Tǎ kǎ wele tǎn kucánjí kpé metene ñmǎpu, tǎn meýíkíyiki káipi tǎké kerǎyo kee keyómecaa-pǎ ní we kémeé lompo.

³ Asei kecáá, tǎn píyei kerǎyo ke-i n lompo, Uléécaá úu ye meñmane rǎ leepǎ.

⁴ Kumúnǎ nkú nnéi kari nní irǎpǎnǎ nnyí kémeé ní we, tǎ ñmǎpule yare ncǎni mee rǎ nyíkilē. Ai re tǎ lalē tǎké irǎpǎnǎ nnyí kémeé le, amá tǎ wéésile tǎké ipǎnǎ yee meséere ní we kémeé lǎ, líké wa re lelee ye n kpu ye nfáa teneciré kémeé lompo.

⁵ Uléécaá yee tíyese re líké lē kerǎmee conse. U unfaa rǎ hele. Lelee nyíse re u kale uké lē kuu tǎ rírnyí rǎ pa.

⁶ Meséere kari ikari má. Tǎ nyule re kumúnǎ nkú nnéi kémeé kari nní irǎpǎnǎ nnyí kémeé ní we, tǎ Upiima ketone ne ketaa wele.

⁷ Asei kecáá, nfatene karí ne sóne, áí lē kari n nyáni nnya karí ne kefa tenelē.

⁸ Tǎ meséi ikari mále tǎn la tǎké irǎpǎnǎ nnyí kémeé le tǎké Upiima kémeé ketónē ha.

⁹ Lē nnya kari kǎ náási re nǎpá tǎn irǎpǎnǎ nnyí kémeé n we néē tǎn ikemeé n le, irǎsoi iké ne u n sá.

¹⁰ Lē nnya kai pise re ntónéi mmú, nǎpá úye uké ha Kirisi uké ne u túhaane. In te úye ye lisone néē líkǎpē unfaa kémeé wa, liute uu umewai ihéé yǎsu.

Kirisi ye tǎ ne Uléécaá kecǎpe nsímé nyǎonse

¹¹ Tǎ nyule re li pise re piké ye Uléécaá wuri. Lē nnya kari ñmǎpúlē te písoi piké ntǎsímé ñmurei. Uléécaá ye rǎ nyule rǎsǎne. Ne kǎ nyáni yare nǎ ne kǎ rǎ nyule rǎsǎne.

¹² Ani kape n nyáni re merǎcǎre kari kǎ pinyíse nó kpálē. Amá tǎ lalē nǎké ncée yé nǎké tǎ nnya rikǎkari n wai. Lē kémeé, nó ye nnyine yé ani ye ne papee ye lē ke inípeé ii ye n yé ne ríyu n wéési séése. Pē ápi ye lelee rikǎñ kémeé ní we waise.

¹³ Tǎn isǎhǎ n tori, tǎ ne Uléécaá nkǎ ye mmē. Amá tǎ nó kémeé ne ntǎyukpáii nnéi wele.

¹⁴ Nla ke Kirisi uu rǎ ní nyíse ye tirǎkǎñ-i wele ari ye pée ne nsímé mmú ñmurei re usoi use koló yee písoi nnéi kecáá kpu. Kuu nní ní kpu nnya, písoi nnéi ye kpule.

¹⁵ U písoi nnéi kecáá kpule re papee nfáa m má ápi kape kǎ ne píisoí n le yare pimekǎ cǎre-i kápi we. Amá Kirisi yee pikécáá ní kpu uu kǎ pikpǎkpǎ kémeé yisi nnya kápi we.

¹⁶ Lē nnya kári kǎ nkpéni úka nyáni yare kápi ye kesoiimunjé ne n yé meca. Mpá karí pée mekee Kirisi ne kesoiimunjé kémeé n nyu, ári kǎ nkpéni lē u nyu.

¹⁷ Uye ne Kirisi pin timpéne, liute ye pansale lifále ke Uléécaá uu n wa. Likpurre ye tǎmpǎle, lifále ai léeri.

¹⁸ Uléécaá uyee ne Kirisi rintiki uu ne tǎ ne uricuruu kecǎpe nsímé nyǎonse kémeé kai léeri. Uye kǎ rǎ forii re tǎké písoi picǎ ne kam piké u ne pē kecǎpe nsímé nyǎonse.

¹⁹ Kirisi ke Uléécaá uu ne ritiki uu ne uricuruu ne písoi kecǎpe nsímé nyǎonse, uu pimewai kǎpē kpási uké ne pikei wa. U rǎ forii re tǎké pinyǎonse pē nsímé riyóó.

²⁰ Lē nnya, Kirisi yee rǎ tumme re tǎké nté upikeikǎ pée ne urinyiri n tǎ. Tǎ ke Uléécaá uu ne nní tíkilē, ari ye písoi sélei re: Ani Kirisi rinyiri nnya ñmurei piké nó ne Uléécaá kecǎpe nsímé nyǎonse.

²¹ Kirisi úu akǎpē áka má, amá uyē ke Uléécaá uu arǎkǎpē conse. Uyē nnya ke Uléécaá uu nkpéni rǎ kpiilē te aseí pite.

6

¹ In lē, ke tǎ ne Uléécaá ari nní kesé n keisi nnya, tǎ nó pise re áni kape tíye kefa ke Uléécaá uu ne nó n fénne líké méwoo wa.

² Uléécaá ye maa re:

Kai itunǎe n tu re ké íwe nó tē ne ne kutu nó ricǎle,

ke keyáa ke n tu re ké nóanéyu lo, ne nó comele. Lē nnya, ani kō te ituje ye nkpēni lē tu re Uléécaá uké lwe nó tē, keyáa kee tu re uké nóanéyu lo.

³ Ai tu re tóké unyine ncée he uké fe uké pirókēi kémeē ró kési. Lē nnya kari ημόςπυλῆ te úka úu kape tō nnya Uléécaá kupénecō kémeē loó.

⁴ Amá tō lale písoi piké merówee ritiki piké kō yē te tō Uléécaá pikeikó le ne kefa kese. Lē nnya kari ncōη ne mpári ne mpóocaaí kémeē merócíre múilē tōn kahari.

⁵ Pi ró káuilē api hánesi, api písoi tálaankeē re piké pitele ró wa. Pikei api ró pelu ari kō kunonkū ne nkū fine.

⁶ Ari lē ke irósoi ii n kpáuilē ne merónyuwe ne merócíre pimúlú ne merówai sōne ne Uléécaá Nfaasone ne lē kari úla yíkíyiki m má

⁷ ne nsímesei pisímé ne Uléécaá nnaηe kpísi arí ne nyíse re tō Uléécaá pikeikó le. Asei líkó lee irótōpilú kari ye ne uláarō rintíki ari ye kō ne merócíre tápisi.

⁸ Pinyine ye ríyu ró waisele, picō pin isei ró waise. Pinyine ye ró pakarentele, picō pin tó lámaankeē. Pi ró nyánile yare pinóme in kō ne asei kari símisi.

⁹ Pi wáile yare ápi ró nyu, pin kō ne ró nyu rísone. Pi ró nyánile yare tō kpuaadēnle, tōn kō peē ne nfáa má. Pi ye ne nkpō ró n lale, amá ápi ye pee ró kō.

¹⁰ Pi ye n lale piké tírópō caaise, amá lin pee mesére ró láarú. Api ye re tō píwekōó le, amá tōo pee písoi meýá memá waise. Te ári líka má, in kō ne tōo nípá yo má.

¹¹ Nō pirósáne Korēnti pikó, ani kō te tō nó símisile ari kpáiiē re tō nó lale ne kefa kese.

¹² Ari sirófa nó pesí, nōo nósínēfa ró pesí.

¹³ Lē nnya kam nní nó símisi yare sínēpipi. Nóké kō nósínēfa merócō ripérese.

Kírísi pikó piké pepeē ápi Kírísi ne kefa n tenelē ne pimecīre tō

¹⁴ Nō ne pepeē ápi Kírísi ne kefa n tenelē áni kape ye ripéne, ái kō pee re li ye lē tipéne. Iye ke lísone ne líkópe ai yé fe ai péne? Iye ke metéi ne kunmaha aku ye ripéne?

¹⁵ Iye ke Kírísi ne Setani ápi yé fe ápi kómēine? Yo yeē yé fe ai uyeē Kírísi ne kefa n tenelē ne uyeē úu Kírísi ne kefa n tenelē péne?

¹⁶ Yo ke Uléécaá keyō ne píléé kenyósone ake pénele? Tō ne Uléécaá yeē nfáa n te keyō le, yare ke Uléécaá ricuruu uu mí maa re:

Né kam am pikecōpe n we tō ne pē tōn sōne.

Ne sánti ké Piuleecaa, pē piké kō panse pinésoi.

¹⁷ Uléécaá uu kō kpá re:

Lē nnya ani mpuri sane pikó pē kecōpe le, ani iyaa n we.

Ani kape ne líkperinkpekoó líka ríko, néeké pee nó yosí.

¹⁸ Ké pee núnésáa, nóké pee pinéηmáne ne pinékpére.

Né Upiima rínaηe nnéi ute, néē lē ma.

7

¹ Pinésáne kecire, tōo lē ke Uléécaá uu mí maa re u yé wa te. Lē nnya, tóké mewai kópe mee ye ipiηe ne ríkíη n caai heere. Tóké n ημόςπυλῆ, irósoi iké n kpáuilē tōn rísone Uléécaá wuru.

Lēlee ye Pōoli mpóonare n he

² Ani kape nósínēfa né pesí! Ari úka líka caai. Ari úka riwáararase, ári kō úka líkó yosí toké n te.

³ Ai akópe kam nó pálē nnya kam lē símisi. Yare kam pimáa mí masí, múpá lin nfáa néē lin nkpō, tō nó lale meýíkíyiki.

⁴ Ne ne ripóó nó láarúle meýá. Nónécō ye rikókōri né wele rísone. Nō ye nnécōη nnéi kémeē rinékíη nηηukusele ai pee meýá né n láarú.

⁵ Háí karí ne Masetuwaani ketē kémeē n tuipō, ári mewénte yē. Iwe nnyí ncōpuri kari kei yē. Tō ne picō picéηaankeē ye mpi, iwame ye kō nnyí kerófa-i.

⁶ Amá Uléécaá yēē pē apōo nyēe n caailē ikari rikpásele. Uyeē tíyese ke Tiiti mekamē ame ikari tō rikpáse.

⁷ Ai umekame ηmane mee ikari né rikpáse, amá kuu kō né n símisi lē kani kō uyeē ikari rinkpáse yeē kō ikari né rikpáse. U ró símisi re lelee n wa ye nó ricōηle háí non la noké piyéne né rikpá, non kō kenécáá tōpu. Lēlee tíyese kai meýánsei né larisi.

⁸ Mpá ritelē tē karí pee nó n wóipō tīn nóanépō n caaise, am nkpēni ne ri tēni. Ne nyule re ritelē tē ne pee kumúnē kunyine-i nóanépō caaisele, amá am nkáripī ne ri tēni.

⁹ Li nkpēni né láarúle. Ai re kam nóanépō n caaise nnya, amá ke nónnépōocaaí nn n tíyese ani mefine conse nnya. Uléécaá yeē peē la re nóanépō aké lē caai. Ai pee nkpēni mese wai re ári líka nó caai.

¹⁰ Mpóocaaí mee Uléécaá kémeē n léeri yēē meýíkíyiki tíyesele usoi uu mefine conse, Uléécaá uu uriyu lolu. Ari mmé tēni. Amá mpóocaaí mee ketē nté líkó kémeē n léeri yēē ne nkpō kale.

¹¹ Tinételé ye nóanépóo caaisele yare ke Uléécaá uu ní la: Ani ripáí kuláa píiima kpē kai nkpéni nó ní wa. Ani yē kani nkpéni níla m má re nóké lisone n waii? Ani yē kani nkpéni ne nóanékópe piyámne n yóonee? Ani yē nómenéwai kópe men nkpéni nó cóηlee? Ani yē non nkpéni riwure máa? Ani yē non nkpéni meyikeyiki wéési nóké piyéne né rikpáa? Ani yē kani nkpéni n ημόσπύlee? Ani yē kani nkpéni ní la nóké uwaikópeκόó kutu ripasaa? Nó linnéi wale aní ne nyíse re ani nsímé mmē kémeε líka caai.

¹² Ai uyeε akópe n wa néε uyē kapi akópe n wa nnya ke néε rítelē wói. Amá ne lale nóké ncée yē nóké Uléécaá inipee-i nyíse re nó kerópire nyenule.

¹³ Lē nnya ke nómenéwai ame ikari tó rikpáse.

Ai nkíηniηe ηmane kaí ne ripá. Ke Tiiti uu nókenémee ne mpóonare n yisime re nó nónnénéi ukumúiri peseme nnya, lí ró láárúle ái ne kusa.

¹⁴ Ne ukeyu-i nó pakarele, áni isei né lukeise. Tó ye mesére aseí nó símisile, ai kó nkpéni nyíse re ne alari mále ké Tiiti keyu-i nókenécáa rikókari n wai.

¹⁵ Kumúnjé kpe-i ke Tiiti uu péε nókenémee ní we, nó péε u waiselenle, ani kó kusáne u yósu rísone. U ye líkecáa léisele uu nó n la ai tósu kuú péε nó ní la.

¹⁶ Lí né niηule re ne fe am ye nípa yo kémeε ne ripoó nó larisi.

8

Nfanare kémeε píηee

¹ Pimáreco, tó la tóké lē ke Uléécaá uu ne Masetuwaani-pó uicápine kefa n fénnε nó símisi.

² Lí péε ncóη píiima kémeε pi tanle ái ne pi peikeε hái. Mpá ke íwe íi péε ne pi n tóηaalē, piakíη ye péε niηule, api péε ne nfanare he.

³ Ne ne inénipee yenle re nípa úye yeε meyéne mese lē kuu kuheε ní we he, hái api fáause piricuruu mela kémeε.

⁴ Pi péε tó ricsíηe re tóké ncée pi he pé piké kó pilikó he piké ne Uléécaá pisoi péε Yerusalem-pó ní we lémpo.

⁵ Pi wale ai tósu lē kari péε m músu. Pimecire kapi mefoi Upíiima pa, api kó limemáa pimecire ró pa Uléécaá mela kémeε.

⁶ Lē nnya kari Tiiti pise re uké nókenémee hapó uké lé líké ne kέto tu yare kuú péε níla pikei péε n kóraane meco.

⁷ Nó pimámá le Uléécaá líkó nnéi kémeε. Nó nfatene mále non kó nsímé nyu, nó kó Uléécaá líkó picére masile, áni kó síká má. Nó kó níla ró nyíselenle. Lē nnya, ani kó mewai sone mmé kémeε nólinékó ne nfanare he.

⁸ Ai re isé inyine kam nó pálé te ani i ritiki nnya kam lē símisi. Lē ke picó api nní ní ημόσπύlee nnya kam la nóké kó ncée yē nóké nyíse re nó mesei níla mále.

⁹ Nórinécúruu ye nyule lē ke Urópíiima Yeεsu Kirisi uu ne kefa nó n fénnε. U péε umámá le, uu nó nnya umecire waise úweκόó re uké uíwe ne ritiki uké ne nó waise pimámá nnya.

¹⁰ Lē nnya, ne la ké nkpéni nnékó nó maa ítoho nnyi nsímé kémeε. Lelee yé pikei nó wa. Nóo yemi pifoi ítoho nnyi kemúnjé wa, nóo kó yemi mefoi nóinékó pa yare kani yé ní fe.

¹¹ Lē nnya, ani nkpéni pikei péε wa rísone ne kέto-pó yare kani yé ní fe ani wai ne kefa kese yare kaní péε n kóraane meco.

¹² Usoi yèé un ne kefa kese n he, pi ye úiηee iyē yósiε rísone. Aai lē kári m má kapi ró písei.

¹³ Ai re nóké nómenécíre íwe tá nóké ne picó lé. Lí pise re nó ne pé kani nní ní léni nóké kucó m má.

¹⁴ Líka ái itunje nnyi kémeε nó párlē. Nó mále non picó fe. Nó fe ani pé kai m párlē léni. Lí kó píyei n ka lín nó rimpári, pé pin m má, api kó nó léni. Lelee yé tíyese ani nónnénéi mmú n sá.

¹⁵ Yare kai Nléécaasímé ritelē-i n wólaalē te:

Pepεe meýá n kóoi ápi líka picó saηai,
líka ái kó pepεe nkáripí n kóoi ripári.

Tiiti ne upisenco kecáa nsímé

¹⁶ Ne Uléécaá pakare re u ημόσπύ mmē kaní péε nókenécáa m má nco Tiiti kémeε wa nnya.

¹⁷ Tó u maa re uké nókenémee hapó uu ηmurei. Uricuruu ye péε rihóle rísone re uké nókenémee hapó.

¹⁸ U ne urókó use yeε Nsímé Kecire n yóólē pin Uléécaá icápine nnéi kémeε u waiselē kari tum.

¹⁹ Ai kó kpá re icápine iyee u lese uké ró sárú tóké ne nfanare pikei mpí péε nní arónipe-i ní we kecáa m pállē. Lelee yé Upíiima meyoopi lese ai nyíse ai kó lē kari níla m má tóké ne picó n léni lese ai nyíse.

²⁰ Ari la unyine uké fe uké ró kési re ári ítòhò píima nnyí kapi nní arónípe-i n wa kecáá n̄sone paílè.

²¹ Ai Upríima keyu-i n̄mane, amá ne p̄soui siyu-i karí la tókè wa yare kai m pise.

²² Tò kò urómáreco use pi ritikisele. Tò m̄pehè kulúí kém̄e u peenle ari yénu re úu síká má. Uu kusa kò nk̄péni ne ripòò nò láárú. Li kò nk̄péni ikari p̄he u rikpásele re uké nò lè.

²³ In Tiiti, uyé ne unéséncò le un kò nòkeném̄é unékeico. Pimáreco picò p̄e u n t̄kilè p̄s̄ ne Uléécaá icáp̄ine pitum̄e le. P̄e keisile re piké ne Kirisi ríyu waise.

²⁴ Ani pi nyíse re nò meyíkíyiki n̄la mále, p̄soui piké p̄é ne Uléécaá icáp̄ine-i yé te nò mesei n̄la mále, ap̄i kò ceru re ne alari mále ké nòkenécáá rikók̄ori n wai.

9

Lè kapi ne pimáreco p̄e Yerusalem-pò ní we n lénine

¹ Ai nk̄páni pise re ké ítòhò kani yé ne Uléécaá pikó Yerusalem-pò ní ha kecáá nnyine nò wói.

² Ne yé te li nórínécúruu ripòò wale re nókè pi lémpò. Lè nnya kam Masetuwaani pikó kém̄e nòkenécáá rikók̄ori wa am pi maa re pimáreco p̄e Akayii keteni-i ní we ye hái yemi-m̄e p̄imec̄ire picáp̄ine máalenle re piké tóhò. Nóp̄in̄m̄sóp̄u ye t̄yesele p̄imeyá ap̄i n la piké tóhò.

³ M̄pá ne lè, pimáreco mp̄i kam nòkeném̄e tumpò nókè meyíkíyiki n̄m̄enéc̄ire n cáp̄ine yare kam m̄ ma nnya. Ne nsímé mmú kém̄e nòkenécáá rikók̄ori wale. Am la líké wa re méwoo ye m̄e.

⁴ Insá lè, tó ne Masetuwaani pikó t̄n n hapò, n̄nsá kahane n̄m̄enéc̄ire n cáp̄ine, isei yé ró lí re t̄o ne méwoo ripòò nò larisi nnya. Isei ye kò nò ticuruu len̄e.

⁵ Lè nnya kam̄ musí re li nyam te ké pimáreco p̄e t̄im̄sóp̄t̄ise piké ne kek̄p̄é né wa piké ha ítòhò iyé kani ní maa re nò ne kefa k̄ese pa kecáá m paílè. Ké ne n tuipò, pin linné nyòsente ap̄i yekei. Kei kai yé p̄e nyíse re kefa k̄ese kani né tóhò, áni kefa kém̄e t̄eni.

⁶ Ani n nyu re úye un nkárip̄i n lukesi, nkárip̄i kuu ye kpasi. Uye un meyá n lukesi, meyá kuu ye kpasi.

⁷ Li pise re n̄pá úye uké ne uripòò he yare kuu urik̄in-i n wa. Uu kape ukefa-i n t̄eni, ái kape kò ne n̄nan̄e. Li we re uye ye ne mp̄onare n he ke Uléécaá uú la.

⁸ Uléécaá yé fe uu n̄pá yo mp̄uri nò he, líka ái yé p̄e pikai nò ripárí, ani kò n̄pá yo meyá m má n̄n ne mewai s̄one wai.

⁹ Lè kai Nléécaasimé ritelè-i wólalè t̄e:

U ye ukefa nnéi ne p̄iwekòò lis̄one wale,

mes̄ere ke unfanare ní we, n̄n ye tene.

¹⁰ Uléécaá yee ye ip̄uri ulame he uu lukesi uu kò iluke u he uu le. U yé kò nò lè kai nò m pise he, uu kò t̄yese ai meyá wai n̄nnéf̄anare p̄ikei p̄òò ne n taálè.

¹¹ U yé t̄yese ani n̄pá piyei m má ani ye ne mes̄ere n nyísel̄e te nò nfanare p̄ikei piwai lal̄e. P̄soui meyá yé p̄e n̄olin̄eh̄eh̄e kani pi m p̄ásii nnya Uléécaá p̄on̄ese.

¹² L̄el̄e pi m p̄áríl̄e kani lè pi pa. Ai Uléécaá p̄soui n̄mane ke nfanare p̄ikei mp̄i ap̄i yóriye. Pi kò t̄yesele p̄soui meyá pin Uléécaá p̄on̄esente hái.

¹³ N̄m̄enéc̄ire wai mmé ye mewai kec̄ire le hái. Me ye t̄yese p̄soui meyá ap̄i Uléécaá ríyu waise, kani n nyísel̄e te nò Kirisi Nsímé Kec̄ire n̄sone tikilenle nnya. Nò ye kò n̄olin̄ékò kp̄isile nò ne Uléécaá p̄soui p̄e Yerusalem-i ní we ne picò nnéi ani h̄one.

¹⁴ Kapi n yé t̄e Uléécaá ye meyán̄sei kefa ne nò f̄ennele nnya, pi yé nòkenécáá keyóm̄e yáási ap̄i kò nò n la.

¹⁵ Tókè Uléécaá p̄on̄ese kuú ne lis̄one l̄e ái lícò m má nò ní he nnya.

10

Pòoli ye up̄ikei m̄ewee kecáá st̄misi

¹ Néé Pòoli, né kapi n tee re ne ye nen nòkenékúr̄i n we am n̄onín̄ípe n wuru, nen ket̄a-pò n we, am nò n senkēe, ne la ké rinécúruu ne Kirisi nnare ne umewai s̄one ritiki ké ne nò pise re:

² Ani kape t̄ȳe, nen kumún̄é kúye-i nòkeném̄é n hapò ké nò senkēe. Ne la re nen ha n hapò, ké p̄ep̄e m musu re kesoimunjé karí ne p̄irók̄e wai ne k̄eyu papisi.

³ Tò p̄e mesei sisoip̄ipi le, amá ái kesoimunjé at̄opi acò karí t̄pu.

⁴ Ai sisoip̄ipi it̄op̄ilú ke t̄ò ne arót̄opi wai, amá it̄op̄ilú yee m p̄áp̄ú in Uléécaá-i léeri karí ne t̄pu. I ye f̄el̄e ii Uléécaá p̄ilaarò imele láuli. Iȳe kari ye ne sin̄òmetahai p̄ep̄irente.

⁵ Iȳe kari ye kò ne lè nnéi l̄e ríyu n w̄éési, lin lim̄c̄ire síkal̄é lin ne nc̄éé tápaal̄e te p̄soui ap̄i kape Uléécaá c̄eri p̄ep̄irente. Tò ye p̄soui simún̄é c̄op̄iile, ari t̄yese ap̄i Kirisi m pakarel̄é.

⁶ Tò meróc̄ire picáp̄ine masil̄e toké pipakarec̄iré kutu ripasa, n̄n piyei m pakare ne k̄ét̄o-pò.

⁷ Ani nípá yo mæwæ ripá. In te nókenécæpe unyine ye yē te u mæsei Kirisi ukó le, uké céri re tó ne kó umæcɔ Kirisi pikó le.

⁸ Mpá nen nnaŋe mmē ke Upíima uu né n he ne rikókari piwai nkáripí n tóŋse, isei fi né waine. Li we re u ró n hele re tóké ne nó lē nóké ne Uléécaá nceé kémeé papisi. Ai pikópe kari nó la.

⁹ Am la liké n we yare ne ne anétele nó náraasentele.

¹⁰ Pinyine ye símaankee re né Pòli atelé kam ye n wói nsímé ye nípaŋe ne itisi tósile, amá nen pikekúri n we, am panse unárei nnénósimé n n kó peé mulú.

¹¹ Uyeé nní lē n símisi uké nse kó n̄sone re: Lē kari ketaa-pò n̄ we tøn ne arótélé wólú, ne lē kari yé ha nókenékúri n̄ we tøn wai ye sále.

¹² Ari káipi tó ne pepeé ápi ye pimécire nnyáá n yekei tóké n sá, ári kó la tóké meróciŋe ne pi múŋeisene. Pi pikémúŋé cire mále kapi ne pimécire m músu, pin kei pallē pin ne pimécire picɔ múŋeisene. Pi piníri le.

¹³ In tó, ári méwoo rikókari wai liké ha ne síto sinyine rifaau. Ke Uléécaá uu nókenémæe pikei ró n forii, u pisito ró nyísele. Seseé kerómúŋé kari n kpísine.

¹⁴ Nò kei kari yé ne pirókéi n tu kémeé wele. Lē nnya kari pifof nókenéméé ne Kirisi Nsímé n hápo, ári pikei ke Uléécaá uu ró n forii ketò rifaau.

¹⁵ Tó, ári picɔ pikei kapi nókenémæe n wa ne méwoo rikókari wai. Tó ne músulé ricuruu re nónnéfatené yé meýá wa, tó kó fe ari keisi ai lē tósu ái ne kéyu n sí. Amá ári yé wa liké pikei pē ke Uléécaá uu ró n forii síto rifaau.

¹⁶ Limemáá kari yé pē fe ári ha sité se ne ketaa nó n̄ we kémeé Nsímé Kecire yóó. Ari la tóké ayu nye-i ke picɔ ápi pipikei n wa kémeé keisi tóké pē pipikei kapi piwai n̄ masí nnya rikókari n wai.

¹⁷ Uye un n la uké umécire ritaáse, uké lē ke Upíima uu n wa nnya umécire ritaáse.

¹⁸ Li we re ái nkó yeé umécire m pakarente yeé Upíima kémeé ríyu má, amá nkó ke Upíima uu m pakarente yeé ríyu má.

11

Pòli ne pepeé n kíraase re pi pitume le

¹ Hóí pinékó! Ani n kahari aní ne né kóm, nípá nen n wai yare isəho kam tóri. Ani ne né n kahari.

² Ne nókenécáá iláarɔ yeé Uléécaá kémeé n léeri waille. Nò we yare ukpére yeé úu utisi n nyu un kó kpáiiilē kam utisi yene kóló n̄ féleí. Utisi uyeé nní Kirisi n̄ma.

³ Amá iwame ye né wele re nókenémúŋé yé caai ani Kirisi ne ketaa wai, ani kefa keŋe ne pitíki u yá yare ke iwáa ii Efa kemúŋé ne mesəho n caai mecɔ.

⁴ Ai líka nnya kam lē ma. Uye yèé un n ka, un Yeosu nsímé nó rin-yóó, nípá linsá mmē kari nó rin-yóó, un kó n̄fáasəne nnyine nsímé nó n símisi, nípá linsá Nfáasəne kani n̄ yosí, néé un Nsímé Kecire nnyine nó rin-yóó, nípá linsá mmē kani n̄ yosí, li ye ne nó risále ani mese ne mese n̄mureí.

⁵ Am pakare re písoi pē kani nní n nyáni re pitume píima ye linyine né fe.

⁶ In n la, am nkpéni usiményuwe píima unyine, amá Uléécaá menyuwe áme né párilē. Mpá píyei ne nípá yo kémeé kari t̄yese ani lē ceru.

⁷ Ne Kirisi Nsímé Kecire nó riyóóle am ihéé íka pise. Ne menécire ricepisele ké ne n fe ké nó riŋtaáse nnya. Akópe kam pē lē waa?

⁸ Kam pē nókenémæe n keisi, Uléécaá icápine icɔ yeé pē né hééle. Né fe am te iyē kam yáai amí ne nó lēni.

⁹ Kumúŋé kpe-i kam pē nókenémæe n̄ we, íwe ye pē né lonle, amá am nó úka líka pise. Yeosu pikó pē Masetuwaani-pò n léeme ye pē ne lelee m párilē né kale. Am pē la ké nó n nyikilē yare n̄cɔni. Ne keweesi, am kó la ké nó n nyikilē.

¹⁰ Kirisi nsímései mæe kenémæe n̄ we kam la ké ne nó símisi re: Uka úu yé fe uké Akayii ketē nnéi kecáá liríkəkari né kpu!

¹¹ Yare am nó la nnya kam lē símisi néé íye? Ai lē! Uléécaá ricuruu ye nyánile re ne nó lalē!

¹² Lē kam nkpéni nní n wai kam yé ne piwai n n̄móspúlē, pepeé icéé n wéési piké ne rikókari n wai re tó ne pē pikei ye pise le ápi kape lincee n yé nnya.

¹³ Lipite pē ápi pitume yikiyiki. Pi pikeikó le pē n kíraase pin wai yare pi Kirisi pitume le.

¹⁴ Lē ái nkpáni lisáŋa linyine! Setani ricuruu yèé ripólóle uu kíraase re u metéi uleecaatumé yikiyiki le.

¹⁵ Lē ái nkpáni lisáŋa linyine re upikeikó piké ripóló piké kíraase re pi Uléécaá aseí ute pikeikó le. Amá lē ke piliwaiwai ai ye ne kéto n̄ kpu leé sánti liké ne pi tene.

Pòli íwe kuu itume pikei kémeé n li

¹⁶ Ké kò pīmáa nó ríkpá re úka úu kape né n nyáni yare ne usòhòtore le. Né nòn lè né n nyáni, amí mese ñmurei ké lè n we néké kò ne lè nnya nkáripí ríkkòkòri n wai.

¹⁷ In n la lè kam nní rí la ké maa áí lè ke Upíima úu la. Li né we yare ké ríkkòkòri wa nnya kam lè símisi yare usòhòtore.

¹⁸ Lè ke pìsoi meyā api nní kesoimunjé ne ríkkòkòri n wai nnya ke née kò la ké ríkkòkòri wa.

¹⁹ Nórínécúruu nòn kò ne mewéésesohò má, amá nò ye kò pèe píníri ne n kaharile.

²⁰ Nò ye n kaharile api ilási nó tìni api nòlinékò le, api nòlinékò nó yòsu, api kecáá nó nyánei api sípese nó tútùni.

²¹ Li isei né wele ké ne mí maa re tò rinárei mále.

Mpá ne lè, ne nképéni símisi le yare usòhòtore re lè ke picò api ne ríkkòkòri n wai ke née kò fene ké ne ríkkòkòri wa.

²² Nènte lipite pèe Pi-Epiree le néen kò U-Epiree? Nènte pi Isirayeli pikò lè néen kò Isirayeli ukò? Nènte pi Apiraham pipirè le néen kò Apiraham kepírè?

²³ Nènte pi Kirisi pikeikò le? Ké nképéni símisi yare li né panselenle: Né ne Kirisi ukeikò le nen pi fe. Li we re ne keisile am pi feriyè. Pi mesère akpanii né waille ai pi feriyè. Ne ipépi yenle ñsòne am pi feriyè, am kò meykítýiki mesère nkpò heirente.

²⁴ Mepèhè menupù ke Pisui fi api né káii. Mese áme we afeena kapi ye m̀pá mékaii méye kémeé iséí né stúúké.

²⁵ Mepèhè metaani ke Ròm pikò api ne nseí né káii. Mese kapi apare né tapisi re ké kpu. Metaani ke míni ame kuróninói rimí, am míni-i tone ketúnjé ne kesine nnéi.

²⁶ Ne inécée kului kémeé ikóí ne míni ne píyaa ne pinéyucò Pisui fi ne mpuri sane pikò nnya nkpò heirente. Ne ayu ne acesi kecape nkpò heirente, am kò mínimaa kémeé ne pèpèe n kpáralè te Kirisi kapi tókílè anipe-i nkpò heirente.

²⁷ Ne pikei pape-pape wale am kò íwe píima yenu. Mesère ke nnòni rín ye né tu, nktú ne nníre nn né wai, am ye anòò paasi ám la, nnyíye nn né loni am ilú paa ké tá.

²⁸ Ne kò m̀pá keyáa kéye Uléécaa icápine nnéi kecáá m̀súle. Am nkpáni la ké nnécòj m̀mè pò tìnò maa.

²⁹ Uye un tinárei rinyine m má, né ne kò pansèle unárei. Uye un akópe n wa, li ye rinépoò caaisele.

³⁰ Lin n we re usoi uké ríkkòkòri wa, tinénárei ke née ne ríkkòkòri waine.

³¹ Upíima Yeesu usaa Uléécaa ye nyule re ám kiraase. Uye m̀pá píyei ipakare te.

³² Kam pèe Tamaasi kuyu-i rí we, uyòòpi píima Aretasi ye pèe unyine kuyu iwéése tinle, uyé uu pèe pìsoi kuyu sipoo-i tápaaase re piké né tí.

³³ Amá pinyine api né kpísi api menère menyine-i wai api ne mmele kupole kepíre-mè stúisèpò amí ne uanipe-i ñmèherèe.

12

Pòoli meyenè ne usiláré

¹ Li pise re ké ríkkòkòri n wai, amá ríkkòkòri ári kò pèe nyaní. Amá ne nképéni lalé ké menéyene ne siláré ke Upíima uu né rí nyíse nkò símisi.

² Ne Kirisi upirètiki unyine nyule. Ìñmè kefi ne ina ye nnyí ke Uléécaa uu u n kpíipo uú ne keyómècaa-pò rípoòhò táánú kémeé ukekúrí sí. Am nyu un uisoipinje nnyí kémeé we née úu ikeméé we, amá Uléécaa ñmanè yee nyu.

³⁻⁴ Ne pèe nyule ñmaa re li usoi uyé kpíipòle aí ne keyómècaa-pò Uléécaa kekúrí sí, amá ne kò kpáne re ám nyu un uisoipinje nnyí kémeé we née úu ikeméé we, amá Uléécaa ñmanè yee nyu. Kelò ke-i kuú pèe awahanòò anyine kò kái usoi ncée n he re uké fe uké símisi.

⁵ Né fe am liute uyé mpuri nnya ríkkòkòri wai. Amá in tinécúruu ñmaa, in n la tinénárei kecáá kam n nyu nnya kam yé fe am tókòkòri wai.

⁶ Nen pèe n la ké ríkkòkòri wa, úka úu yé fe uké re isòhò kam tóri. Asei kam pèe ne ri waine. Amá ne menécíre múflenle. Am la unyine uké kenécáá kemúnjé kenyine wa kee lè ke pìsoi api kenécáá n nyáni née kapi n kómei n fe.

⁷ Am kape ne lipíma lè ke Upíima uu né n nyíse nnya ríkkòkòri n wai nnya ke itóí inyine ii inépinje-i we. Setani utume unyine yee né fápii re ám kape ne ríkkòkòri n fulaalé nnya.

⁸ Mepèhè metaani kam Upíima pise re uké itóí iyè né lèse

⁹ uu pèe né pèe re: Kefa kamí ne pó n fénnelè ye ne pó píyèle. Típónárei kémeé kam ye nnénanje nyíse. Lè nnya, né tinénárei nnya ríkkòkòri wa Kirisi nnanje nké ne kenémèe n nyíselè.

¹⁰ Lè nnya, tinénárei ne alé kémeé kam rí we ne íwe ne piwéékuse ne mpòòcaai kam Kirisi nnya n yénaalè ye né láarúle. Li we re ne ye nen tinárei m má kam pèe meníje páápú.

Lèlè Korènti pikò kémeé Pòoli nfasimé n tanaalè

¹¹ Ne nkpéni símisile yare usahòtore, amá nòó tìyese kam lè wai. Nòó yé pèe meníñe kenéccáá rísone símisi. M̀pá nensá líka n tu, p̀e kani nní n nyáni re pitume píima ápi líka né fe.

¹² Kumúnjé kpe-i kamí pèe nòkenémee pinékei n wai, nò pèe nníníñe ǹpá ncónjé rí-ye kémee ne mewaisanja ne mewai píima yenle. Lelée nyíse re ne utume le.

¹³ Yo kecíre ke Uléécáa icápine ico ii yé ai nò pári? Insá kám líka nò m pise re ani ne né lé. In lee ni, ani nnécaai mmè né sarei!

¹⁴ Ne kò menécíre picápine masile ké metáánū nòkenéméé hapò. Nen kò n hapò am nò pisene re ani né lé. Ai nòlinékò kamí la, amá nòrinécúruu kamí la. Asei kecáá, ái sipipi see ye cápinente asi písáa ne pini yekei, amá písáa ne pini pèe ye cápinente api pisipipi yekei.

¹⁵ Né né rinéppò ne nòkenéccáá menémá caai am kò rinécúruu kpisi am nòkenéccáá he, ái yé né ricónjé. Lè nnya, nò nkáripí né n la re ne meyansei nò la nnyaa?

¹⁶ Nòrinécúruu ye nkpéni yé te am nò úka pise re uké né lé. Unyine yé kò fe uu re ne uyaaluke le, mesòho kam nò pínei amí ne nò fe am menípee le.

¹⁷ Né p̀e kam nòkenémee n tumpò unyine kamí ne ritiki amí ne nòlinékò yòsu amí n te?

¹⁸ Ne Tiiti riñmòspúsele re uké nòkenéméé hapò, am kò u ne urómáreco uco uyé tumpò. Nò fe ani re Tiiti ye nòlinékò yòsile uú n tee? Yare ái kemúnjé kese ke tó ne uyé arí ne keisi ton kò ncée nse tikilè néé?

¹⁹ In n la, hái mekee-me kani nkpéni músu re alari kari nòkenémee wéési. Ai nkpáni lè. Tó ne Kirisi kupéneco kémee kari Uléécáa keyu-i símisi. Pimáreco, to lè nnéi wai re noké ne Uléécáa ncee kémee papisi nnya.

²⁰ Ai líka nnya kam lè wai. Ne wuru re né ha nò lèppò áni we yare kamí pèe rí la, nòó kò yenu re am we yare kaní pèe rí la. Ne wuru re pitele ne kufatoi ne kuwói ne íkeñene ne alé ne iwòhó ne píyuwélaa ne méwoo méwoo piwai yé nòkenéccape n we.

²¹ Né kò wuru re ké ne m pèppò. Uléécáa yé ha nòinénípee-i isei piwaise né rikpá. Nòpinékò meya pèe ne mewai kópe rí nòrjé yare kapí pèe n wai yé ha tìyese am téni hái. Ápi kahane pimekperinkpewai ne pimeseicirewai kapí pèe n wai kepíre rinto.

13

Icélaa tərəw ne iyáhaa

¹ Metáánū kam nní nòkenémee sóneppò. Li wəlaalè te píseérakòs piké ye pité néé pitaani tu api kelené usoi akópe pa.

² Pèpèe pèe mekee akópe n wa ne picò nnéi kamí ne máne. Am neni nòkenémee we amá lè kamí pèe menéhape lírú kémee nò n símisi kam kò nkpéni písímé nò kpálè te nen ha kò nòkenémee m pèppò, am nò úka nnári waine.

³ Nò lalé noké yé te Kirisi yee kenémee we un ne símisi néé yo? Nò kò yé. Kirisi úu nòkenémee rinárei má, u unnañe nyíselenle.

⁴ Mesei ye me re u pèe rinárei mále apí ne kunapéékòs kecáá u kari. Amá Uléécáa nnañe kuú ne nkpéni nfáa má. Tó ne kò ukupéneco kémee rinárei mále. Amá nò kam ani yénu re tó ne kò Uléécáa nnañe nnya tó ne uyé kupéneco kémee nfáa yé.

⁵ Ani nòrinécúruu nòmenécíre ripái ani yénu re nfatene ye nòkenémee wee? Ani yé te Yeesu Kirisi ye nòkenémee wee? Néé nò ripaile áni yé te nò nfatene má?

⁶ Amá ne músu yare nò kam ani yénu re tó ári nfatene paalè.

⁷ Tó ye Uléécáa ne nò wele re áni kape akópe áka mpurí piwai rikpá. Ai lè karí la toké ne nyíse re te alari mále, amá to la re noké ye fe noké mewai sone wa, ǹpá non m músu re tó ári líka fe toké wa.

⁸ Ari rínañe ríka má toké ne nsímései tápisi re rín kape leeme. Lirókò yee toké wa nsímései nké léeme.

⁹ Tó ye ton tinárei m má, nòon rínañe m má, li ye ró n láarúle. Lè kari Uléécáa m písei yee re uké tìyese noké nfatene kéméé m pelu.

¹⁰ Lè nnya kám nní nòkenékúrí rí we, kam te ké menécíre rítelè nò wóipò, nen píyeyi nòkenéméé n tuiipò, am kape ne nò rí senkee nnya. Upiima ye nòkenéccáá rínañe né hele re ké nò n ñmòspúselè non ne kényu sí. Uu rínañe né he re ké ne nò ritékéé.

¹¹ Ketume kai lè wa, pimáreco! Liké nò n láarú non ne pipele ñmòspúle. Ani ikari n kpáriisene non kò rinóo rise má. Ani ne nòrinéppò n we. Uléécáa yee ríla m má uu ye akínjé nínjukuse uké nòkenémee n we.

¹² Ani nòmenéccapecire ripirane ani memáreco yáhaane.

Uléécáa pikó nnéi ye nò yáási.

¹³ Upiima Yeesu Kirisi uké ípèelée nò nyíse. Uléécáa uké ríla nò nyíse. Nfáasone nké kò nònnéni kéméé n we nké nò ripénece.

Títelé ke Pɔɔli uu Kalaati pikó n wóli

Lelee rítelé ntí kémee ní we

Uléécaá icápíne iyee Kalasii keteni-i ní we ke Pɔɔli uu rítelé ntí wóipɔ. Uicee kuú pee ne Nsímé Kécire n kónúlè kémee kuú pee i karikée. Písói meýá ye músu re Kalasii ayu nyee itunje kumí-mē ní we ye nye (UPM 13-14).

Pɔɔli piké memáá, pepe Písuifi piyomeyáhaa n yóólē api icápíne iyē tiki api upitumekei lómíise apí n yóólē te li píse re piké Moisi isé n tikilē api kó kérii. Pɔɔli pílaara ye músu re li ne sá re Kírísi pikó nnéi piké isé iyē n tikilē. Pín lē n wa, pí yé pee limemáá fe api Yeesu Kírísi ne kefa tene. Nsímé mmú ye Yeesu Kírísi Nsímé Kécire ne memúí wele.

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Nsímé Kécire iyakíyiki nkó ke Pɔɔli uu nté símisi. Pɔɔli uu pí léise re Uléécaá yè sisoipipi yosile re si Yeesu Kírísi ne kefa tene nnya, amá áí re kasi piyómeyáhaa inyekii n tikilē nnya. Lē nnya kuú ne Píyee cési re yo nnya kuú la uké Nsímé Kécire ne piyómeyáhaa inyekii m pénelē un tikilē (1-2).
2. Pɔɔli ye isímé yee Nkómeine Kpуре kémee ní we kpísi uu ne unsímé alari pa. Uléécaá rinɔ kuu n yekei ye wele isé ii kelenē leeri. Yeesu Kírísi kémee ke rinɔ tē kuu n yekei ari wa. Sisoipipi nnéi ye Uléécaá inípee-i sále. Usuifi ne mpuri sane ukó ne ulási ne uyee umécire n te ne utisi néé unási ye sále (3-4).
3. Pɔɔli ye aseí lesele uu símisi lē ke Kírísi pikó api pimécire n te. Nkó yee Yeesu ne kefa n tene ye náásile Nfáasone nké u n séni. U ye kó umewai kpure týele. Kírísi isé íi icélaa kulúí, amá i píse re písói piké nconi n lénaane (6:2). Usói uké umécire n te aseí nyee re uké pico ne kutu n colē un týeselē Nfáasone mee Uléécaá kémee n léeri nn u séni (5-6).

Iyáhaa

¹⁻² Né Yeesu utume Pɔɔli ne pinémáreco Kírísi pikó nnéi pee nté ní we, tóo Kírísi pikó pee Kalasii sitē kecáá Uléécaá icápíne-i ní we rítelé ntí wólu. Áí písói pinyine pee né tumme, áí kó unyine kam titiki aní ne Yeesu utume panse. Yeesu Kírísi yee n kpu, Sáa Uléécaá uu u yukuse ne Sáa Uléécaá uyē pee né tumme.

³ Urósáa Uléécaá ne Upíima Yeesu Kírísi piké ne kefa nó fénne api kó nkíññe nó he.

⁴ Kírísi yee uricuruu umécire kpísi uu arókpope nnya he re uké nfáani ketē nké mewai kópe kémee nó lese. Urósáa Uléécaá mela kémee kuu lē wai.

⁵ Uléécaá uyee ipakare te mpá píyee-pó! Amí.

Nsímé Kécire nse mee we

⁶ Nóménéwai ye nnóo né yile re nó mese ne mese Uléécaá kepíre rito nnya. Uyee ne Nsímé Kécire nó sée re Kírísi ye ne kefa nó fénne nnya. Nóo pee u áí aní Nsímé Kécire féé nco n tikilē.

⁷ Áí re Nsímé Kécire féé nco nnyine ye we nnya kam lē símisi. Amá písói pinyine pee we pín rícaoi nó tanaalē, pín la piké Kírísi Nsímé Kécire rikéñéese.

⁸ Lē nnya, mpá tó unyine néé uléécaatume unyine yee keyómecaa-pó leeme uu weri uu nnyine nó símisi re Nsímé Kécire ye mu kái pee mmē kari nní nó n símisi, Uléécaá uké liute anó wa!

⁹ Tó písimé nó masile! Tó kó nképni písimé nó rikpá re úye un nnyine nó n símisi re Nsímé Kécire ye mu kái pee mmē kani nní piyós m masí, Uléécaá uké liute anó wa!

¹⁰ Lē nnya íye! Ne nképni lē wésile re písói piké né n la néé Uléécaá uké né n la? Písói piké né pakare kam la néé íye? Nen pee písói ipakare n wéési, ám yé pee Kírísi ukeikó.

Uléécaá yee Pɔɔli wée re uké utume

¹¹ Pimáreco, ké nse nó símisi aní kóm te Nsímé Kécire kamí ne n kónúlè rín kesoiipipi kémee léeri.

¹² Áí usói unyine kémee kam n kó, áí kó unyine yee né n céesi. Amá Yeesu Kírísi yee né n nyíse.

¹³ Nóménéwai ricuruu n kó kumúnjé kpe-i kamí pee Písuifi inyekii n tikilē. Ne pee meýánsei Uléécaá icápíne pikó wéékuselenle nen náási ké i kpu.

¹⁴ Ne pee Písuifi inyekii iyē tikilenle ai tósu nnépuri pikó ne pinésáco meýá. Ne pee ríla mále re ké Písuifi inyekii n tikilē ai tósu tó ne Písuifi pico tóo n sá.

¹⁵ Amá Uléécaá yee háí unéni kefa-me né wée uu ne kefa né séi re ké upikei wa.

¹⁶ Kuu ukepipi né n nyíse uu re ké riyóó mpuri sane pikó piké ke ceri, ám nkpáni unyine kémee ha re uké mesohó né rikpá.

¹⁷ Am kó Yerusalem-pó pepee itume n li api né tise kémee ritaá. Amá Arapii ketē kam mese ne mese tómpo am pee Tamaasi kuyu-i peeri.

¹⁸ Iñmē itaani memáá kam p̄ee Yerusalem titaá re ké Piyee ceri, am p̄ee uk̄eγo-i tone siyáa kefi ne sinupú.

¹⁹ Amá ám utume úka uc̄o yē, insá Upiima uwā Yakupu.

²⁰ Lē kam nní Uléecaa inipee-i n̄o n wólú ye nsímései le, ám nn̄óome wai.

²¹ Kam Yerusalem n yisi, Sirii ne Silisii sitē kam ha.

²² Likumún̄e kpe-i Uléecaa icápine pikó p̄ee Yutee keteni-i ní we ápi p̄ee né nyu.

²³ Mékome kapi p̄ee kó te uye p̄ee mekee pi n wéekuslé yee nkpéni yóólē te piké Nsímé Kecire kuú p̄é ne pikópe n náási ne kefa tene.

²⁴ Lē nnya kapi kenécaá Uléecaa pakare.

2

P̄ooli ne pitume pic̄o ye kómeine

¹ Am p̄ee iñmē kefi ne ina memáá yisi, t̄o ne Parinapasi ari Yerusalem kuyu pele, am̄ ne Tiiti p̄ó k̄o péne.

² Uléecaa yee né nyíse re ké kei ha nnya kam lē wa. Kam n tuip̄o, am p̄isoi p̄ee kei meyá iyukóo n t̄ú ne iyaa leep̄o am Nsímé Kecire kam mpuri sane pikó n símisi aseí pi lese. Li we re ám la lē kam n wai ne lē kam piwai m masí lík̄é méwoo wa.

³ Tiiti yee kenékúrí ní we ye Ukireki le úu p̄ee kélē. Amá ápi nkpáni ricuruu u ricón̄ te uké riké.

⁴ M̄pá ne lē, pinyine p̄ee n kparálē te pi Kirisi pikó le ye p̄ee ker̄óc̄ape wele. Lipite p̄ē ne mekee-me r̄ó mún̄esile piké yē te iye kari Kirisi ne ritiki t̄on ne tir̄óp̄o we. Pi náásile piké isé ilasi k̄émēe r̄ó p̄esep̄o.

⁵ T̄ó ári nkpáni ne kutu pi ric̄o m̄pá fíí. T̄o la re Nsímé Kecire aseí nn̄é aké n̄ókeném̄é n we.

⁶ P̄isoi p̄ee kei meyá iyukóo n t̄ú ye k̄o p̄éé wele. Api né ricón̄ te ké linyine mpuri wa. Né ám p̄iriyu kapi p̄ee mekee m má kp̄isi ké ne linyine wa. Uléecaa úu ye p̄isoi siyu-i ripáí uú ne túhaane.

⁷ Ticuruu pi cerile re Uléecaa ye Nsímé Kecire né rimmúisele re ké pikéciré riyóó yare kuu Piyee rimúise re uké pikéké riyóó meco.

⁸ Uléecaa yee Piyee pansese uutume pikéké k̄émēe, limec̄o kuu k̄o né pansese uutume pikéciré k̄émēe.

⁹ Yakupu ne Piyee ne Yohani p̄ee kei we re Uléecaa icápine piyukóo. Kapi n yē te Uléecaa yee pikei p̄ē né rimúise, api t̄o ne Parinapasi yáási api kun̄ipe r̄ó pa, ai nyíse re ta rin̄ó rise wale. Ari kómeine ntón̄ re t̄o ne Parinapasi t̄ó yē pikéciré k̄émēe ha, p̄ē p̄ó pikéké k̄émēe sí.

¹⁰ Lík̄é lise kapi r̄ó m̄ p̄ise yee re ári kape píwekóo p̄ee piicápine-i ní we kecáá palei. Am k̄o mesei li wai ne kefa kese.

P̄ooli ye ne Piyee Antiyóasi-p̄o c̄ési

¹¹ Amá ke Piyee uu Antiyóasi-i ní ka, úu mewai sone wa, am m̄pá úye inipee-i u kesu re tú alari má nnya.

¹² P̄isoi ke Yakupu uu n tumme piké kelen̄e n tuime, Piyee ne mpuri sane pikó p̄ee ye p̄ee ricárip̄i rise-i n le. Amá ke Yakupu písáne p̄ē api ní ka Piyee uu pi yenu, uu ye p̄ee mpuri sane pikó mpí kulukec̄o n kaasente un p̄epēe m p̄ólólē te m̄pá úye kai p̄ise re uké riké wuru.

¹³ Pisuiñi t̄or̄o p̄óo k̄o umec̄o pipékaanke loni, ái ne Parinapasi p̄ó péne uu pikécáá kecáá mewai m̄ē n tikilē.

¹⁴ Kam n yē te ápi Nsímé Kecire ne aseí tikilē, am pinnéí inipee-i Piyee māa re: P̄ó nn̄i Usuiñi, pon mpuri sane pikó isoi ic̄o n le, ái Moisi isé kaa t̄ikilē, iye kaa yē p̄ee mpuri sane pikó ricón̄ te piké Pisuiñi isoi ic̄o lí?

Nfatene mee ye Pisuiñi ne mpuri sane pikó riyu lo

¹⁵ T̄ó ne háí ker̄óleeme-me Pisuiñi le, ári mpuri sane pikó p̄ee ápi Uléecaa n nyu.

¹⁶ T̄o p̄ee nyule re ái usoi nk̄o yee isé n t̄ikilē yee Uléecaa inipee-i aseí ute. Amá uyēe Yeesu Kirisi ne kefa n tenelē yee aseí ute. Lē nnya ke t̄ó k̄o ne kefa u tenelē te lík̄é ne kei ritiki toké ne wa aseí pite Uléecaa inipee-i. Ai kape wa re kari isé n t̄ikilē nnya. Li we re úka tú Uléecaa k̄émēe aseí ute re u isé ritiki nnya.

¹⁷ Amá in te t̄o la re toké Kirisi ne kefa tene toké wa aseí pite, ari yénu re t̄o ne k̄o pikóp̄ekóo le. Li p̄ee nkpéni wa yare Kirisi yee akópe ncee r̄ó nyíse néé iye? Ai nkpáni lē.

¹⁸ Nen lē kam̄ p̄ee n fori pimóme m p̄ese, néé menéc̄ire yámne re ncaai kam̄ p̄ee wa.

¹⁹ Asei ye nye re isé lí yē nkpéni fe iké linyine né pise. Ne ikemé̄e wele yare ukp̄okp̄o. Isé iyēe ne nkp̄o né ka. Ne Uléecaa nnya nkpéni nfáa mále. T̄o ne Kirisi t̄ó kunap̄éekóo kecáá kpu.

²⁰ Lē nnya, áí nkpéni nē nmaa ricurruu nēe nfáa má. Amá Kirisi yee kenémee nfáa má. Kai neni ne n kpísi, Uléécaá kepipi kamí ne tálē nnya kam nfáa má. Kεεε nē la aké ne kenfaa kpísi akε nē nnya he.

²¹ Nē ám kesi re ke Uléécaá uú ne kefa né n fénne, rinéyu kuu lo. In mesei re usoi yee isé ritiki uú ne Uléécaá inipee-i wai aseí ute, Kirisi nkpə pə ne méwoo le nkpéni.

3

Isé ne nfatene kecáá nsímé

¹ Nó Kalaati pikó, aníríyoo pi nnyé! Wóo kéyu lē nó risomaase? Nen kə ne Yeesu kapi kunapéékóó kecáá n karií nsímé nó símisi cáká-cáká.

² Nsímé nse kamí la ké píse ké kó te kani isé n tíkílē nnya ke Uléécaá uu Unfaasone nó he nēe kani Nsímé Kεcírε n kó aní ne kefa n tene nnya kuu Nfaasone nó he?

³ Nə meyíkíyiki aníríyoo pi lee? Nə lalε nəkε ne Uléécaá Nfaasone pitiki koraane ani pεé ne nkpéni písoi isímé tenεεε?

⁴ Yarε méwoo kani nkpéni nní íwe nnyí líi? Ai re líké méwoo lē wa.

⁵ Kani isé n tíkílē nnya ke Uléécaá uu Unfaasone nó he non ne mewaisaŋa nókenémee wapisi, nēe íye? Nēe kani Nsímé Kεcírε n kó aní ne kefa n tene nnya kuu lē wa?

⁶ Limecə ke Apiraham uú ne Uléécaá kefa tene. Li ukεcáá wólaalē te: Ke Apiraham uú ne Uléécaá kefa n tene nnya ke Uléécaá uu u kpísi re aseí ute.

⁷ Lē nnya, ani kó nšone re pεpεe Uléécaá ne kefa n tenelē pεε Apiraham pipirē yíkíyiki.

⁸ Li Uléécaá ritelē-i mekke-me wólaalē te Uléécaá yé mpuri sanε pikó waise aseí pite, kapi ne kefa u n tene nnya. Lē nnya ke Uléécaá uu rinóo sone ntí Apiraham pehele re: Pó nnya, né keté kecáá sisoipipi nné rinóo sone ritikise.

⁹ Apiraham ye Uléécaá ne kefa tenele, Uléécaá uu rinóo sone u tikise! Limecə, píye pin nfatene m má, uu rinóo sone pi tikise yarε kuu Apiraham n wa.

¹⁰ Anóo kópe ye mpi nné pεε n tálē te isé yé pi yoriye kecáá wele. Li Nléécaasimé-i wólaalē te: Uye unsá lelee isé ritelē kémee n wólaalē nné rintiki uké kó lipikei n wai, anóo kópe ye liute kecáá wele.

¹¹ Ai céreise re úka úu yé isé ritiki uú ne Uléécaá inipee-i wai aseí ute. Lē nnya kai wólaalē te: Usói nkó yee aseí ute re u Uléécaá ne kefa tene nnya, yee nfáa má.

¹² Ticurruu isé ne nfatene rín líka pénelē, amá isé ye maa re: Uye yé i rintiki ne iketo-pə kii yé nfáa he.

¹³ Kirisi ke Uléécaá uu tirótisi anóo wa. Kei ke Kirisi uú ne isé anóo kémee ró lése. Nléécaasimé ye mesei maa re: Pin úye kuna kecáá rinkolo, Uléécaá ye liute anóo wale.

¹⁴ Li lē wale re mpuri sanε pikó póké Yeesu Kirisi kupéneca kémee rinóo sone ke Uléécaá uu Apiraham n yekei yē. Lē kémee tən nfatene m má, tó lē Nfaasone ke Uléécaá uu ró n yekeilē yenle.

Isé ne lē ke Uléécaá uu písoi n yekeilē kecáá nsímé

¹⁵ Pimáreco, ne la ké sisoipipi mewai kémee linyine kpísi ké ne nó símisi ani kóm. Usói un tinóo n woi uu yekei yarε kai m píse, úka úu ye kesi, úka úu ye líka rikpá, in kə ne kesoipipi keε woi akε yekei.

¹⁶ Apiraham ne uupirē ke Uléécaá uú pεε kə ne lisone lē kuu n yekeilē mé. Ai wólaalē te Apiraham ne upipirē. Lē nnya, áí písoi kulúí mekó kai wólaalē, uupirē use mekó kai wólaalē. Uupirē uyee Kirisi.

¹⁷ Mmē kam ní la ké nó símisi ye nkpéni mmú: Uléécaá ye mekke-me wóile uu yekei yarε kai m píse. Likepire, ai wai inmē píle píle mena ne afεetaani, Moisi isé póo pεε kelenε leeri. Ii yé fe iké lē ke Uléécaá uu ní la uké wa caai. Insá lē, Uléécaá rinóo kuu n yekei yé rinnanε paa.

¹⁸ In te isé ke usói uu ye ritiki Uléécaá uu pεé ne lē kuu u n yekeilē u pa, li pεε wale re Uléécaá uu urinóo cirε kuu n yekei ritiki. Amá ke Uléécaá uu mekke-me n yekei nnya kuu Apiraham ípεelē nyíse uu lē kuu u n yekeilē u wai.

¹⁹ In lē, yo nnya ke isé ii pεε nkpáni we? Iyē nkó mee re iké mewai mee áme Uléécaá mela-i ní we písoi n nyíselē, Apiraham upirē uyē ke Uléécaá uu lisone n yekeilē uú ha ne tuiiri. Píléécaatume pεε isé iyē písoi cereise. Usói unyine yee pεé ne Uléécaá nnəo n símisi kapi ne ritiki apí ne símisi.

²⁰ Pin ne usói rintiki apí ne linyine wai, li nyíse re pεpεe pikei n wai ye kulúí wele. Amá Uléécaá mecirε yee rinóo piyekei kémee pikei wai.

Yo nnya ke isé ii we?

²¹ Lē nnya, toké nkpéni re isé íi Uléécaá rinóo kuu n yekei ritikii? Ai nkpáni lē. Pin pεε isé inyine n wa yee yé usói nfáa n he, i yé pεε fe ii usói Uléécaá inipee-i waise aseí ute.

²² Amá Uléécaá Nsímé ritelē ye maa re mewai kópe nnaŋe mee ketē nnéi múlilē. Li pēe lē wale re pisoí mpí nnéi pēe yé Yeesu Kirisi ne kefa n tene pēe yé lē ke Uléécaá uu pi n yekeilē yē.

²³ Nfatene itunje iké kelene n tu, isé ye pēe ró hánaalenle yare pikpaniikó, in tó mé liké ha ne tu pēe uye-i ke Uléécaá uu yé ró n nyise re toké Yeesu ne kefa tene.

²⁴ Lē nnya, isé yee ró nyóí dí ha ne Kirisi ikametunje tulu. Uyē kari yé ne kefa tene arí ne Uléécaá inipee-i wai aseí pite.

²⁵ Kari nkpéni nní ne Kirisi kefa pitene m máálē nnya, ári nkpéni urónyólē uyē mekó-i we.

²⁶ Li we re nō nkpéni nónnénéí Uléécaá sipipi le, kani Yeesu Kirisi ne kefa n tene nnya.

²⁷ Nō mpí nnéi nōo nní Kirisi kupéneco kémee míni n wólē, nō ne uyē ne panselē pise.

²⁸ Lē nnya, áí nkpéni we re nkó ye Usuífi née mpuri sane ukó, Néé ulási née uyee umecire n te née utisi née unósi. Nō nkpéni meykíyiki pise le, kani Kirisi Yeesu ne kefa n tene nnya.

²⁹ In te nō mesei Kirisi pikó le, nō kō Apiraham pipirē le. Nōo lē ke Uléécaá uu pēe Apiraham ne upipirē n yekeilē te.

4

¹ Mmē kam nní la ké maa re: Usoi unsá kahane m papisi kuu pēe ikúlanlú li, úu ulási ne ríka kémee kóólēlē, in kō ne uyee mpá yo te.

² Mpá ne lē, pinyine pēe yé u nyóí apí ukecáá m paílē dí ha ne kumúnjé kpē ke usáa uu n yekei tulu.

³ Limeco ke tóo kō pēe we yare siwá sírsá. Ketē nké kecáá, rínaŋe likó ilasi karí pēe le.

⁴ Amá ke itunje ii n tu, Uléécaá ye Ukepipi tummele unósi unyine uu ke maru apí ne isé ke múlú

⁵ keké ne pē ke isé ii ilási n tónselē n fenne, keké kō ne lē kémee ró m pansese Uléécaá sipipi nnya.

⁶ Kani kō nní Uléécaá sipipi nnya ke Uléécaá uu nōanékinj kémee Ukepipi Nfaasone wa nn sélei re: Saa! Saa!

⁷ Lē nnya, áni kō nkpéni pilási, nō usipipi le. Nōn usipipi, nō kō Uléécaá mela kémee umemá pite le, memá mē kuu usipipi n yekeilē.

Lēle Kalaati pikó kémee Póoli nfasimé n tanaalē

⁸ Nō pēe mekke wele áni Uléécaá nyu. Piléé pinyine ilasi kaní pēe le ápi kō pēe meykíyiki piléécaá.

⁹ Lē nnya kani nní Uléécaá n céri née ke uyē uu nní nō n céri nō kō nkpéni ketē kecáá rínaŋe likó kémee pele aní ha liilasi piluke kpáá? Nnaŋe mmē rín líka kuwai we, rín kō líka tu.

¹⁰ Nō meyansei siyáa sinyine ne iwáre inyine ne aŋmē anyine wéle aní waise inyónsetunje!

¹¹ Li nfasimé né we re pinékei kamí ne nōkenémee rinŋmóópu ápi kape méwoo wa!

¹² Pimáreco, ne nō pise re aní menéco mmē n we. Né ne kō nōmenéco isé ilasi kémee wele. Aní ncaai ríka né wa.

¹³ Aní léise re ne pēe utóikó le, pēe uye-i kamí pēe mefoí Nsímé Kεcire nō rin-yóó.

¹⁴ Kamí pēe lē m pólú, ám pēe kúpaí meté we. Amá áni né níŋni áni kō né ŋmeriye. Nō ne íwe né líle, ticuruu aní kō né yósu yare Uléécaatume unyine née yare ne Kirisi Yeesu le.

¹⁵ Méye ke nónnépónare mmē nn pele? Né ŋmaa née yē te nōn pēe n fene, nō pēe ricuruu nónínipee léseŋte aní né pa.

¹⁶ Kam nsímései nō n símisi nnya kam pēe nkpéni panse nōunélaaró, née íye?

¹⁷ Nla mmē kapi nní nōkenécáá m má nnaŋe rín lisone linyine. Pi lalē piké tó ne nnó túúnne noké pēe meyá pin n la.

¹⁸ Li nyarí te áni kape ye pikai lisone ne siká wa, áí re pēe uye-i kam nōkenékúrí ní we ŋmane.

¹⁹ Sinépipi, ne kō ne nō nnya ntóosi kómeile yare unósi ke memárenlō ame n kéheni. Lē kai yé né n we aní ha ne pipele tene, aní ne Kirisi mewee nōkenémee n nyíselē.

²⁰ Li ripóo né we re ké pēe kumúnjé nkú-i nōkenémee n we ké céri lē kam yé nō n símisi. Am nyu íye kam yé nō wa.

Icélaa yee Akaa ne Sara nsimé kémee ní we

²¹ Nōo nní n la isé iké nōkenécáá rínaŋe m má kamí la ké pise re nō pēe kómei lē kii n símisi?

²² Likumúnjé re li wólaalē te Apiraham ye piŋmáne pitē mári. Ulási Akaa yee use ne u mari, uunósi Sara yee umecire n te póo ne uco u maru.

²³ Kesoipipi mela kémee ke Akaa uu uuŋmáne mari. Amá Uléécaá rinóo kuu n yekei kecáá ke Sara póo uuok mári.

²⁴ Nsímé mmē nnyineco ye mmú: Pinósi pē keté ye anóo até ke Uléécaá uu n yekei le. Nkómeine foi mmē ke Uléécaá uu ne pisoí Sinayi riyope kecáá sée Akaa uu ne siwá maru silási.

²⁵ Akaa ye we yare Arapii ketē-pó Sinayi riyope. U kō we yare kuyu nkú kapi ye neni nní n sée re Yerusalem. Ku ne kupikó ye isé pilasi le.

²⁶ Amá Yerusalem yeε keyómecaa-pò ní we ne upikó ye pimécire tele. Kuyu kpekpeε nkpréni we yare uróni.

²⁷ Lē nnya kai wólaalē te:
Pó unósi nyapi nkó
yeε úu píakai m máraalē, a yisi a cò.
A mpóonare ne ricáái.

Pó ke memárenlò áme píakai n kēhenlē!
Unósi ke ula úu ní la sipipi ye ulakó síkó kultí feriyε.

²⁸ Pimárecò, nó ne Uléécáa rinò kuu n yekei nnya usipipi le Isaaki mecò.
²⁹ Uyē kapi kesoi pipi mela kēmeε m mári ye uyē ke Nfáasone nn n týese api máru lémaalenle hái. Lē kaí we ne neni-me.

³⁰ Iye kécire kai pεε wólaalē? Li wólaalē te: A unósilasi nkó ne uuymáne lakase, li we re ulási uuymáne ne uyεe umécire n te ukó, ápi yé ikúlanlú kesé li.

³¹ Pimárecò, lē nnya tó ári ulási uyē sipipi. Tò uyεe umécire n te síkó le.

5

Ani kape ilási kēmeε n we

¹ Kirisi ye ilási kēmeε ró lésele re také meykíyiki merócire n te. Lē nnya, ani n we non páápú, áni kape kò nómenécire ilási kēmeε pitane rikpá.

² Ani kutu ricò, né Pòli ké nó símisi ani kóm te non n týε pin n kérii, Kirisi úu pεε líka nó yóriye.

³ Né kò pimáa nó rikpá re úye un n týε pin u rinké, isé nnéi kai pεε pise re uké ritiki.

⁴ Nòó nní ní la re noké isé ritiki noké ne Uléécáa inipeε-i wa aseí pite, nó ne Kirisi ye túúnnele ani Uléécáa ipεeléε paa.

⁵ Tòó nní ne kefa u n tenelē, tó ne mé te u yé ró waise aseí pite. Nfáasone mee týeselē kari mé te Uléécáa yé ntófatenε nnya ró waise aseí pite.

⁶ Kirisi Yeesu kupénecò kēmeε, nké néε nkéciré rín ye líka yoriye. Lελεε kuláa m má yeε usoi uké nfatene m má mee ríla n nyíselē.

⁷ Nò koraaenle rísone hái. Wóo nkpréni nsé nó púnεise un ne nó yúlu re áni kape aseí ritiki?

⁸ Nsimé mmē kápí ne nní atu nó n takai rín Uléécáa yeε nó n séi kēmeε léeri.

⁹ Pi ye maa re: Nkpónótò pite fíi pεε ye kukpéecari nnéi nyépukuse.

¹⁰ Amá nṛpá ne lē, ne ne Uṛiima tálē te nò sónti noké ncéε sone kēmeε pεeme. Amá uyεe nní nó n còhlē, te úye kécire loo, Uléécáa yé kutu u ripasa.

¹¹ Pimárecò, nen pεé n céési, Kirisi nkpo kunapéékóó kecáá rín yé pεε úka kēmeε awólé nsímé.

¹² Pεpεε nní nó n còhlē te ani kérii ápi kape ne piké ηmane rípa. Piké mese pimécire comesi!

¹³ Pimárecò, Uléécáa ye ilási kēmeε nó lésele re ani nómenécire n te. Mpá ne lē, áni kape ne riwááná re nó nómenécire te nnya ani ne lē kani n káipinkeε n wai. Amá ani n lakaane non kò pikei wapaane.

¹⁴ Nsimé nse kēmeε ke isé nnéi íi we. Lελεε re: A upócò n la yare ripócúruu.

¹⁵ Amá non nómenécire n kēhenne non n takainkeε, ani nómenécire tí. Insá lē, nó nómenécire kónaane.

Nfáasone mela ne meróla cire

¹⁶ Lē nnya, ne la ké nó símisi re ani týε Nfáasone nké nó n séni, áni yé pεé uye-i nólinékáipi-káipi n wai.

¹⁷ Ai lē kani ní la ke Nfáasone nrá la. Ai kò Nfáasone lilala ke nóó kò la. Nfáasone lilala ne lē ke kesoi pipi ake ní la ái ye risáne. Lē kaí we nnya káni ye fe noké lisone kani ní la n wai.

¹⁸ Amá in Nfáasone mee nó séni, isé íi pεε kò rínanje nókenécáá má.

¹⁹ Lē ke kesoi pipi líkáipi-káipi ai ye n léeme aí n nyáni kpáii ye nní: Iwásá piwapaankeε ne mékperinkpewai ne meseiciréwai,

²⁰ ne píléényóonse ne menríhelaawai ne iláarò piwapaane ne picéηaankeε ne kufatoi ne kuwóí ne íkeηene ne pikóólentene ne pitele siwúṛi piwapaankeε

²¹ ne ucò líkó pikáipinkeε ne píta niré ne piluke caainkeε ne anyá ne lilinyinεcò. Ne la ké nó péhele yare kam písímé nó m masí re: Pē nnéi pεε limewai mē n wapisi uka úu Uléécáa iyòapi kēmeε melone má.

²² Amá lē ke Nfáasone pò ye usoi n he ye nní: Nla ne mpóonare ne nkíηniηe ne nṛpure ne kusoi piwai ne nfanare ne aseí pitiki

²³ ne rínriηe ne mecíre pimúlú. Isé íi mewee mē kesu.

²⁴ Kirisi Yeesu pikó ye pimewee ne pililala ne pilikáipi-káipi pikpíké masile api kunapéékóó kecáá karií.

²⁵ Nfáasone mee Uléécaa nfaa ró heelē. Lē nnya, tóké tíye nké rós n séni.

²⁶ Ari kape pansē piyuwélaa tóké meróçpecire anó n wélaane tòn kò meróçpecire kufatoi wapaane.

6

Ani ncōni n lēnaane

¹ Pimáreco, nó mpí ke Nfáasone nn nní rí séni, non ye unyine n yē un akópe n wai, ani ye m purú aní ne ncēe sōne-i u peseri. Ani ye nómenécire tí te mewai mē meca áme kape nó leeme.

² Ani ncōni n lēnaane. Lē kani yé ne Kirisi isé rintíki ye lē.

³ Uye un m músu re úu kusa we, kúu kò pēe líka tu, umécire kuu kúraase.

⁴ Mpá úye uké ye uricuruu mēwee ripáí. Un n yē te li rikókori ne uké umécire ne múñeisene, áí kape ne pico.

⁵ Li we re mpá úye yee yé céri uu símisi lē kuu n wa.

⁶ Li piše re usoi nkó kapi Uléécaa Nsímé n céési uké ulikó ne uucélaa kecáá pípaí n lēni.

⁷ Ani kape nómenécire kúraase, ápi ye Uléécaa sénni. Lē ke usoi uu n lukesi kuu ye kpasi.

⁸ Uye un umela líkó n lukesi, uu umela líkó yénu. Amá úye un Nfáasone líkó n lukesi, uu Nfáasone mela yenu, lelee nní nfáa teneciré.

⁹ Mewai sōne piwai ápi kape ye ró pí. Li we re tòn lē piwai ne n ñmóópúlē, ituñe ye sóntile, mpá úye uké lē kuu n lukesi kpasi.

¹⁰ Lē nnya kai nkpéni nní lē kuwai ní we, tóké písoi nnéi ríla n nyíselē, áí ne tósu tó ne pē tó Kirisi ne kefa n tenelē.

Icélaa tōwō ne iyáhaa

¹¹ Ani ripáí lē kam nkpéni tinécúruu ne kunénípe nó n wóí mekóne mekóne.

¹² Mpí nnéi pēe n wéési re písoi piké pi pakare pēe nó cónjē te ani kérii. Api la piké Kirisi nkpò kunapéékó kecáá nnya íwe inyine li.

¹³ Pikéké pē ricuruu ápi isé tñkilē, amá pi pēé la re nóóké kérii piké ne nópinéké pē nnya rikókori n wai.

¹⁴ In nēe, ke Upíima Yeesu Kirisi uu kunapéékó kecáá n kpu ñmane yee né tikókori waise. Líka líco áí líkecáá kpálē. Kunapéékó kecáá nkpò mee tíyese ke ketē kecáá líkó áí kò nkpéni kenémee kuláa kúka má, ám kò nkpéni pikáipinke li kpálē.

¹⁵ Áí nké nēe nkéciré yee linyine yoriye, amá Uléécaa uké ró pansese písoi fale yee ye yoriye.

¹⁶ Mpí nnéi pēe piisoi kémee nsímé mmú n tñkilē kam ne welu re Uléécaa uké nkíññe pi he uu kò íwe pi téní. Nkíññe ne píwetú piké kò Uléécaa kuyu Isirayēli kecáá n we.

¹⁷ Kai neni ne n kpísi, úka úu kape picónj né rikpá. Íwóí ye inépiñe kecáá nyíselenle re ne Yeesu kecáá íwe líle.

¹⁸ Pimáreco, Urópiima Yeesu Kirisi uké ípēelēe nó nyíse. Amí.

Títelē ke Pōoli uu Efeesi pikó n wói

Lelē rítelē ntí kémee ní we

Uléecaa icápine yee pee Efeesi-pō, mekee Asii keteni-i ní we ke Pōoli uu rítelē ntí wói un Rōm kuyu-i kukpaniilee-i we. Kirisi pikó pee ápi Pisuifi ne pepē Pisuifi kuu ri papōlē. Meyá ke rítelē ntí ari pikei má, anós sōne metikise kapi ne ri n kóri nnya (1:3-14). Kekōraane ke-i ke Pōoli uu píyulale ncee Yeesu metiki kémee písoi nyíse (1:9). Uléecaa ye ncée mmē isoolú wale uké kelene ketē ne keyóme mō (1:4). Amá Uléecaa yee ne Yeesu Kirisi ritiki uu ne ncée mmē tó nyíse. Pōoli yee lē tó riyóó.

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Pōoli ye lē ke rinós rise ari yé n fe ari ní we Yeesu Kirisi nkpō kunapéékóó kecáá nnya nyerele uu símisi. Kirisi pikó pee ápi Pisuifi ne Pisuifi mpuri pikó ye pansēle mpuri nse pikó. Lisōne lise kapi Uléecaa kémee yósu. Kirisi ye iláarō kumele riláule uu pepē pee ketaa n wene kosene. Lē kémee kuú ne nkírhijē mǎpá úye ka (1-3).
2. Utume Pōoli ye Kirisi pikó pise re piké nfatene ne rinós rise ne nkírhijē ke Uléecaa uu ye n he m múílē. U pi ηmósópúselenle re piké isoi fale n le. Uu kō kumáre kémee písoi ne picō metone kecáá pi céesi (4-6). U kō kētō-pō pi riηmósópúselē re piké ye lelē ái Uléecaa kémee n léeri ne tō. Lē nnya, mǎpá Kirisi ukó úye yee atapi kémee ní we ke Uléecaa uu ye itōpílū yee Nfáasōne kémee n léeri pa (6:10-20).

Iyáhaa

¹Née Pōoli yee Uléecaa mela kémee Kirisi Yeesu utume m pansē. Nó ke Uléecaa uu n wée nōn Efeesi-pō we nōn Kirisi Yeesu ne kefa keese tikilē kam títelē ntí wólū.

²Urósáa Uléecaa ne Upíima Yeosu Kirisi piké ípeelē ne nkírhijē nó nyíse.

Lisōne ke Uléecaa uu Kirisi nnya ró n he

³Urópiima Yeosu Kirisi Usaa Uléecaa yee ipakare te. U Nfáasōne likó ncōpuri nnéi keyómeccaa-pō ró hele un ne tó ne Yeesu Kirisi kupénecō kémee ró kǎlē.

⁴Uléecaa uké kelene mǎpá yo n wa, u ró wéele uu tó ne Kirisi kupénecō kémee ró pansese upikó. Kupénecō kpē kémee kuú la re toké n kpáuilē ári kape kō uinipee-i akópe áka m má. Kuu ró ní la nnya kuu

⁵uripōō ne Yeosu Kirisi nnya mekee-me ró kpísi uu ró pansese usipipi. Lē kuu unfanare kémee ró ní la ye lē.

⁶Lē nnya, toké Uléecaa pakare re u tó ne ukepipi lala Kirisi kupénecō kémee lisōne píima ró wa.

⁷U tó ne Kirisi kupénecō nnya ne unfanare mpiye nnya akópe ilasi kémee ne Kirisi menye ró lésele uu arókópe ró sárei.

⁸Uléecaa ye meyíkíyiki unfanare ró nyísele. Mewéesesōho ne mesōho nnéi kuu ró he.

⁹U tíyesēle ari lelē umela kémee m pékaalē ceru. Háí mekee-me kuu unfanare kémee la re Kirisi uké lē wa.

¹⁰Lelē re itunje in n tu, Uléecaa yé uyóopi use lese. Uye Kirisi. Uu keyómeccaa-pō ne ketē nté likó nnéi kecáá iyóopi le.

¹¹Uléecaa ye tó ne Kirisi kupénecō kémee lirókó nnéi ró pale. Lē nnya kuú pee mekee-me ukemúnjé-i ró wée uu ilúké yekei. Uricuruu yee la nnya kuu lē wa.

¹²Lē nnya, tó mpí tóó pee nní pifóí Kirisi ne rintá, toké nképéni Uléecaa meyoopi ne siyóme ritaáse.

¹³Nsímései mee nní Nsímé Kecire mee ye usoi riyu n lo. Kani Kirisi ne kefa n tene Uléecaa uu pee nwoí nó wai, Nfáasōne kuu m maa re u yé nó pa kuu lē nó pa uké ne nyíse re uye nó te.

¹⁴Nfáasōne ke Uléecaa uu ne rinyi re tó lisōne kuú ne upikó m mémpō yē. Tōn piyei akópe ilasi kémee n le cáká-cáká kari yé lisōne lē nnéi yē. Lē nnya, toké Uléecaa meyoopi ne siyóme ritaáse.

Pōoli iwele

¹⁵Lē nnya, háí kamí ne n kó te nō Upíima Yeosu ne kefa tenelenle nōn kō pē nnéi ke Uléecaa uu n wée la,

¹⁶ne ye nen keyóme n yáásine, ne ye mesére nó nnya Uléecaa pōanesēle. Ne ye keyómeyáhaa-i nōnnéni kecáá Uléecaa wele am te:

¹⁷Urópiima Yeosu Kirisi Uleecaa, Saa meyoopi ukó uké mewéesesōho nó he nóké ne u yē ani peé ne rísonē n ceru.

¹⁸ Ne ye kò u pise re uké nónínípeee wúkule. Nò peee fe ani lè kuú ne nò n sée ceru. Nò peee lisòne kuu ye pè kuu n wée n he mpiye ne linsòne yē,

¹⁹ ani kò ceru re rínanje kuú ne tó mpí tóo nní ne kefa u n tenelē kèmeee n keisi rín kumúnjé má.

²⁰ Nnanje píima mmē kuú ne Kírisi kèmeee keisi uú ne pikpòkpò kèmeee u yukuse, uu kò ne keyómecaa-pò ukuluke-luke-mē kényukòtone-i u tonse.

²¹ Kírisi ye lè nnya keyómecaa-pò iyòopi ne n-yòopinaje ne rínanje ne iwéese píima ne mǎpá yo ye rinyiri m má ne kekpeé wele. U mǎpá yo kekpeé wele. Ai lelee neni kumúnjé nkú-i ní we ñmane kekpeé kuú we, amá ne lelee masí kepire-pò n wéme kekpeé kuú we.

²² Uléecaa ye mǎpá yo Kírisi iyòopi metene wale uu likecáá u tonse. U u pale re uké Uléecaa icápíne nnéi uyòopi píima.

²³ Uléecaa pikó icápíne ye uipinje le. Umesá nnéi kuú ne ikeméé we un kò infaa nnéi te, Uléecaa un kò ne umesá nnéi Kírisi kèmeee we.

2

Iye ke usoi uu ye nkpa-i le uu nfáa-i lompo?

¹ Nǎ ne peee mekeee-me nónnécaai ne nónánékòpe nnya pikpòkpò le Uléecaa inipee-i.

² Ketè nté isoi icò kaní peee le. Nò peee mekeee-me uyē kani n nyáni re ketè nké uyòopi tikilenle. Uyee nní neni pepee Uléecaa pipakare n yúlu isoi kèmeee we.

³ Pimecò ke tó kò peee mekeee ntónéí mmú we, tòn meròpòla wai, tòn sirómúnjé ne meròsòho cire ne iròsoi le. Meròwee mē nnya, t́ ne kò peé ne sá re Uléecaa uké ukuwai kèmeé ne ró túhaane picò mecò.

⁴ Amá Uléecaa yèè meyíkiyiki usoi íwe ténle. Unla píima nnéi kuu ró nyíse.

⁵ Lè nnya ke Uléecaa uu tóo peee ntócaai nnya ní we yare pikpòkpò uinipee-i nfáa fale he. Ani yē te ípeelée kuu nò nyíse nnya kuu nórínéyu lo.

⁶ Kesé ke Uléecaa uu tó ne Kírisi Yeesu pikpòkpò kèmeee yukuse uu kò kesé ukemee keyómecaa-pò ró tónse.

⁷ Lelee masí kepire-pò leeri, ari peee yénu re ípeelée kuu Kírisi kèmeee ró ní nyíse ye lisòne píima le lee áí pikai kutene ní we.

⁸ Uléecaa ye ípeelée nò nyísele uu nónnéfatene nnya nórínéyu lolu. Nórícúruu áni kei líka kuwai we. Uléecaa ihée ye nyí.

⁹ Ai nóménéwai sòne nnya kuu nò yóriye. Lè nnya, úka úu kape umecire n taáselē te umewai sòne cire mee u yoriye.

¹⁰ Mesei, Uléecaa ricuruu yeé ró wa. Tó ne Kírisi Yeesu kupénecò kèmeee kuu ró wa re toké ye nképni fe toké ye lisòne wa. Uléecaa yeé mekeee-me mewai sòne mē tó yekeilē te toké ye me wa.

Tò Yeesu Kírisi kupénecò kèmeee písoi pise le

¹¹ Ani lè kaní peee mekeee ní we léise! Nò peee písoi pinyine le ke Písuifi api ye peee n sée re pikéciré. Amá in kò ne usoi kunipe kpee pè ticuruu sisoipipi meké riké.

¹² Lè nnya, ani kò te nò peé uye-i ne Kírisi ketaa wele. Nò peé wele yare písáne Isirayeei pikó kecòpe, áni Kírisi má, áni líka má rináo ke Uléecaa uu pi n yekei kèmeee, líka áí we kani yé ne rintá, áni kò ketè kecáá ríka Uléecaa má.

¹³ Nò peé ne ketaa u wele. Amá Kírisi menye mee n kòonu nnya, nò nképni Kírisi Yeesu kupénecò kèmeé ne u rikale.

¹⁴ Lelee re Kírisi yeé ntókíninje. Uyee týese ke Písuifi ne mpuri sane pikó api pansé mpuri nse. Unkpò kunapéékòs kecáá kuú ne iláarò yeé peee pikepáápáa m píneilē yare mmele riláu.

¹⁵ U Moisi isé nnanje ne lè nnéi lee i m páápúse tinnele uu peee Písuifi ne mpuri sane pikó kpísi uu u ne pè kupénecò kèmeee pi pansese mpuri fale nse. Lè kuu nkíninje ne ní ka ye lè.

¹⁶ Unkpò kunapéékòs kecáá kuú ne Písuifi ne mpuri sane pikó pansese ipinje ise, uu pi ne Uléecaa kecòpe nsímé nyóonse. Iwe kuu kunapéékòs kecáá n lí utú ne kpi ye iláarò kpule.

¹⁷ Nsímé Kecire mee ye nkíninje n he kuú ne ka uké nò mpí nòo peee nní ne ketaa u ní we ne nò mpí nòo peee nní ne u kólé símisi.

¹⁸ Uyee týese ke t́ Písuifi ne mpuri sane pikó ari ncée má ari ye ne Nfáasòne nse kóló tíki ari ne Saa Uléecaa kèmeee slí.

¹⁹ Lè nnya, áni kò nképni písáne, áni kò picéetònjé. Amá nó ne pè ke Uléecaa uu n wée ye kuyu kuse pikó le. Nò nképni Uléecaa keyo pikó le.

²⁰ Nò nképni panséle kényo kee m mómaalé. Pítume ne antepuye peee kerikui. Kírisi Yeesu ricuruu yeé kesinui ripare.

²¹ Uyee týeselē kake páápú ken calē. Uyee týeselē kaké we. Ke Uléecaa keyo le kuu umecire n yekei.

²² Nò ne picò nòo ripéne ani pansé Kírisi kupénecò kèmeee kényo kē ke Uléecaa uu m móm un ne Unfaasòne kekeméé we.

3

Pikei ke Uléecaa uu mpuri sane pikó kémee Póoli n forii

¹ Kirisi Yeosu pikei kam n wai nnya ke né Póoli am akpanii kémee we. Nó mpuri sane pikó mpi nnya kam íwe iyē nnéi le.

² In n la, nó kó te Uléecaa ye kefa ne né fénne uu né forii re ké ukemúnjé kémee nó nnya pikei u wa.

³ Uyee uricuruu lipéké-peké lē né yéneise. Linsímé kaní pee nní nkáripí nó wóipó.

⁴ Nón n keé, nó céri re ne Kirisi nkó mee m pékaalē kecáá meyánsei nyule.

⁵ Uléecaa uu pee mekee-me lipéké-peké lē sisoipipi nyíse yare kuu nkpréni nní Unfaasone ne rintíki uu ne pitume kuu n wée ne antepuye li nyíse.

⁶ Lipéké-peké lee nní: Pisuífi ne mpuri sane pikó ye panselē ipinje ise. Lē nnya, lisone lise kapi kó má. Pi yé kó lē ke Uléecaa uu Nsímé Kecire mee pi ne Kirisi Yeosu m péneselē nnya n yekeilē yē.

⁷ Nsímé Kecire mmē pikei kam wai. Uléecaa yee unfanare kémee pikei né forii uu kenémee unnanje nyíse.

⁸ Uléecaa pikó nnéi kecópe, née ye ám líka tu, nípá ne lē, u pee kefa ne né fénne uu né forii re ké mpuri sane pikó Kirisi lisone lee áí kutene ní we símisi. Nsímé Kecire ye mu.

⁹ U kó né forii re ké tíyese písoi piké yé lē ke Uléecaa uu lipéké-peké lē n waine. Uyee nípá yo wa. Mekee-me kuú pee li pékaalē.

¹⁰ Lē nnéi lee iyóopi n le lin keyómecaa-pó rínanje má yé nkpréni Uléecaa icápine nnya ceri re Uléecaa mewéésesóho áme mepéhē kultí kémee kumúnjé má.

¹¹ Uléecaa kemúnjé kuu mekee-me n yekei uu kó nkpréni Urópiima Kirisi Yeosu kémee ke wai ke lē nnéi áí tíkíle.

¹² Kari nní ne Kirisi m pénelē tón kó ne kefa u tenelē nnya, to ncée mále tóké ne tirópó ne kefa kee Uléecaa rikó.

¹³ Lē nnya kam nó símisi re nórinépó ári kape íwe kam nókenécáá n le nnya caai. Ns káí menínje ríyu waise.

Kirisi nla nsímé

¹⁴ Lē nnya kam Sáa Uléecaa keyu-i anuí wulalē nen nókenécáá yáási.

¹⁵ Ukméé ke amáre nnéi nyee ketē kecáá ne keyómecaa-pó ní we aa léeri.

¹⁶ Ne ye u píse re Unfaasone nké nóinésoi kémee meýá nó m papukuse yare ke umeyóopi ame m piye mecó.

¹⁷ Ne kó u píse re Kirisi uké nónnéfatenē nnya nóanékínjé kémee n we. Ani ríla kémee inínjé wa ani kó nkemee rísonē papisi.

¹⁸ Peé uye-i ke nó ne Uléecaa písoi nnéi aní yé fe ani céru re Uléecaa nla rín kumúnjé má. N mepéré ne mecáá ne mecímá wele, nn kó calē.

¹⁹ Kei kaní yé kó ceri re ríla mmē ne menyuwe nnéi fele. Lelēe yé kó tíyese Uléecaa uu nókenémee ne umesá nnéi n we.

²⁰ Uyee kerómee ne rikóho keisi. U yé fe uu kerómee wai áí tósu lē kari ye m píse née lē kari ye ní musí.

²¹ Uléecaa yee Kirisi Yeosu kémee ne uicápine kémee nípá ncópurí ní-yei-pó ne nípá píyei-pó ríyu te. Amí.

4

Nfatene kémee rinó rise píwai

¹ Ne Upiima nnya akpanii-i wele. Ns ke Uléecaa uu nní n sée kam píse re ani n sone, nónnésé nké n nyíselē te lē kuu nní nó n sée nsē kani sone.

² No kape áyu n wéési. Amá ani mesére n láárú nòn purú. Ani ríla ne nómenécópecire m múínelē.

³ Ani ríjímóópú ani rinó rise ke Nfáasone nn nó n he m múílē. Nfáasone mee Uléecaa-i n léeri yé tíyese ani nónnénéi m pénelē, nkínjinje nn nókenécópe we.

⁴ No ipinje ise kecáá ílese le. Nfáasone nse mee kó nónnénéi kémee we. Likei lise nnya ke Uléecaa uu kó nó sée.

⁵ Upiima use kóló ne nfatene nse kóló kani má, ani kó míni mese kóló wolé

⁶ Uléecaa use kóló yee we. Uyee písoi nnéi usaa. Uyee ntónéi kecáá tū, un ntónéi kémee we un kó ntónéi kémee pikei wai.

⁷ Amá Uléecaa ye ntónéi mmú kémee nípá úye uihēe helē ne impéhē Kirisi yee nípá úye líkó musí.

⁸ Li Nléecaasímé-i wólaalē te: Kuu keléecaa ríntáá,

u ne pikpaniikó ripénele,

uu liheheɛe sisoipipi hoɔnente.

⁹ Te iye ye nkpéni lɛ te u keléɛca a ritaá? Li nyise re uké kelene riintaá, u ketɛ metene kuhóre kémee ricpile.

¹⁰ Uye rincépime cire yee kó ritaá uu keléɛca fáau uu ne ketɛ ne keyóme nnéi n yipaalɛ.

¹¹ Uye wa re pinyine piké pitume, pico piké antepuye, pico piké Nsimé kecire piyóó, pico piké Uléɛca icápine pikpeenwai ne picélaa.

¹² U pi wéele re uké lɛ kapi yé upikei n wa pi nyise, piké pɛ ke Uléɛca uu n wée céési lɛ kapi yé Uléɛca icápine m papukuse.

¹³ Kei ke ntónéi ari yé pee céri re likei lise karí ne Uléɛca Kepipi kémee kefa tene. Tó pee lɛ papisile yare ke Kirisi uu m papaalɛ meco.

¹⁴ Lelɛe yé tíyese ári yé pee uye-i n we yare siwá see nɔ́pá icélaa iye yee ní we n tikilɛ, pisoi pee ye pico ne pinnóome kuyúu n tá ápi yé pee ró kíraaente.

¹⁵ Nla ke tó ne nsímései símisi tɔn kó lakaane tɔn ne urówéese Kirisi kupéneco nnéi kémee pelu. Uye ríyu.

¹⁶ Uyɛ nnya ke ipinje ii kecire nyenu, isitanjene nnéi sin muléinelɛ. Lɛ nnya ke nɔ́pá nlése ní-ye nn ríla kémee mpikéi wai, ipinje nnéi yee ríla kémee m pelule in papisi.

Kirisi pikó isoi fale nstmé

¹⁷ Lɛ nnya kamí la ké nsímé mmú ne nó cési ne Uptíma rinyiri ani kóm te áni kape kó nkpéni nsé tikpá yare pepeɛ ápi Uléɛca m pakarelɛ. Mpóleece ke pisimúhɛ asi pi tikiselɛ.

¹⁸ Pimesohó ye kunmaha-i lompolɛ ápi pee Uléɛca isoi kémee we. Kapi pinnéi piníri ápi Uléɛca nkó ríka nyu, piakinj an kó taká nnya.

¹⁹ Ápi nkpéni lisone ne líkópe nyu. Méwoo méwoo kapi wai, hái ápi ne meseiciré wai mmé nɔ́puri m pénelɛ pin wai.

²⁰ Amá ái lɛ kapi nɔ́ Kirisi cereise.

²¹ Ái céreise re nó ukecáá nkó nnéi kónle api kó nsímései mee Yeesu kémee ní we nó céési ani kóm.

²² Lɛ nnya, ani nóinésói kpure riyá. Nómenéwee kpure ye mɛ. Melikáipi-káipi ye ne nkɔ-mɛ nó sínle.

²³ Ani tíye Uléɛca Nfaasone nké nókenámúhɛ conse.

²⁴ Ani isoi fale kpísi ani tani yare ke Uléɛca uu ní la. Nsímései ye tíyesele ii aseí n tikilɛ in kó kpáíilɛ.

²⁵ Lɛ nnya, ani nnóome riyá nɔ́pá úye uké ye uuco aseí símisi. Tó ntónéi mmú ipinje ise ilese le.

²⁶ Nɔn ye n wóosi, áni kape ye akópe wa. Ani ye nókunéwói kpu itunje iké kelene loó.

²⁷ Ani kape ye kuníri ncée he kuké ncaai wa.

²⁸ Uyaa úu kape kó nkpéni piyaa rikpá. Amá uké riɔ́móspú uu ye kefa kese ne uanipe pikei pinyine wai uu ne le, lin kó úye m párlɛ, uu fe uu liute léni.

²⁹ Nsímé kópe ríka rín kape ye nónnénó-i léeme, amá líké mme mee yé usoi ikari rinkpáse ai kó pepeɛ kutu nó n cólɛ lisone wai.

³⁰ Ani kape ye Uléɛca Nfaasone ripɔ́ caaise. Mme mee Uléɛca nwoi kuu nókenécáá n wa keyáa ké kuu nóanékové kémee nó ní lesene cáká-cáká nnya.

³¹ Ani nsímé pífanaanke ne meseewai ne kuwói ne pisenkeene ne pico alɛ ne mewai kópe nɔ́puri nókenécópe lese.

³² Ani n láárúne, nɔn íwe ténaane. Ani nómenécópecire n sárikeene yare ke Uléɛca uu nó ne Kirisi kupéneco kémee nó n sárei meco.

5

Metéi kémee isoi nstmé

¹ Nɔ siwá sinyine le ke Uléɛca uu ní la. Lɛ nnya, ani umeco n wai.

² Nla nké nóinésói nnéi kémee n we. Ani yɛ lɛ ke Kirisi uu ró ní la uu unfaa kpísi uu tó nnya he yare inyóanseseɛ, Uléɛca uu i yósu rísonɛ.

³ Lɛ kái ne n sá re líké Uléɛca sipipi kecópe n we ye nní: Méwoo méwoo pinásiwélaa ne mékperinkpɛwai néé memá nnáápi nkó ríka rín kape nkpráni nókenécópe n we.

⁴ Ái kó ne sá re nóké asímé kópe néé inírisímé néé akpéri kópe m má. Ái nyamí. Amá Uléɛca ipakare ɔ́manɛ iké n we.

⁵ Ani kó rísonɛ re méwoo méwoo mewai ute úka ne úkperinkpɛkɔ́ úka ne memá nnáápi ukó úka úu lɛ ke Uléɛca ne Kirisi api piyóopi kémee ne pipisoi m mé kémee líka yenune. Memá nnáápi pɔ́ ne kó piléenyósonɛ pico le.

⁶ Ani kape t́ye unyine uké ŕwoosimé ne nɔ́ ḱiraase. Lɛ́ nnéí nnya ke Uléécáa kuwɔ́i aku písoi pɛɛ ápi u m pakarelɛ́ kecáá we.

⁷ Lɛ́ nnya, nɔ́ ne pɛ́ áni kape ŕka ḱémee m pénéle.

⁸ Nɔ́ pɛɛ mɛ́kɛɛ mɛ́sei kuɲmaha-i wele. Nɔ́ nkɛ́ni nɔ́ ne Upiima kupéneɔ́ nnya metéi-i wele. Lɛ́ nnya, ani n sɔ́ne liké n nyíselɛ́ te nɔ́ metéi sipipi le.

⁹ Likumúnjé re lelee ye metéi ḱémee n léeme lee nfanare ne nsímései pitiki ne aseí.

¹⁰ Lɛ́ nnya, ani n wéési nɔ́ké lelee ne Upiima n sá n nyu.

¹¹ Nɔ́ ne kuɲmaha ḱémee mɛ́wai áni kape ŕka ḱémee m pénéle, amá ani ye me yámne.

¹² Mɛ́sei sei lɛ́ ke písoi pɛ́ api mɛ́yaa n wai pisímé ricuruu ye iseí wele.

¹³ Amá pi ye pin pimɛ́wai mɛ́ n yámne, me ye metéi ḱémee léémee ame kúcere wai.

¹⁴ Lɛ́ nnya kápí maa re:

Pó nkó pɔ́o nní ŕ lɔ́ni, a yisi.

A pikpɔ́kpɔ́ ḱémee yisi

Kirisi uké pɛɛ metéi pɔ́ nyíse.

¹⁵ Lɛ́ nnya, ani nɔ́nnéšɛ́ kecáá musi ŕsɔ́ne. Ani kape n sɔ́ne yare piníri, amá ani n sɔ́ne ne mɛ́wéésɛ́sɔ́hɔ́.

¹⁶ Ani kape t́ye ituɲe iké méwoo n tɔ́su, li we re siyáa nsí-i kari nní ŕ we ási nyant.

¹⁷ Lɛ́ nnya, áni kape meníri n tú. Ani riɲmóspú ani Upiima mela ceru.

¹⁸ Aani kape ye píta m pomaaɛ́. Lɛ́ ne méwoo méwoo mɛ́wai le. Amá ani t́yese Uléécáa Nfaasɔ́ne nké nɔ́ n yipaalɛ́.

¹⁹ Ani ipakare siyome ne akéhe ne siyome ncɔ́puri ke Nfaasɔ́ne nn nɔ́ n he ne nómeneɔ́pɛ́cɛ́re n ɲmóspúsenelɛ́. Ani kefa kɛse ne ipakare siyome Upiima yó.

²⁰ Ani ye ḿpá piyei ne ḿpá yo ḱémee Saa Uléécáa pɔ́ɔ́nɛse ne Urópiima Yeesu Kirisi rinyiri.

Pinósi ne pipila mɛ́wee

²¹ Kirisi ipakare kani m má nnya, ḿpá t́ye uké uɔ́o n waiselɛ́.

²² Nɔ́ pinósi, ḿpá t́ye uké uula n waiselɛ́ yare kuu Upiima n waiselɛ́.

²³ Li we re utisi yee unósi uwéése yare ke Kirisi uu Uléécáa icápine nnéí uwéése mɛ́ɔ́. Iyee uipɲe, uyee iriyu.

²⁴ Lɛ́ nnya, ḿpá unósi t́ye uké uula n waiselɛ́ yare ke Kirisi icápine ii Kirisi n waiselɛ́.

²⁵ Nɔ́ pinósikɔ́, ḿpá t́ye uké uunási n la yare ke Kirisi uu Uléécáa icápine ŕ la utú ha ne unfaa kpísi uu iyé nnya he yare inyóɔ́nsɛ́se.

²⁶ U lɛ́ wale re un míni ne unsíme ne pipáálá pi m masí, piké pɛɛ panse Uléécáa pikó.

²⁷ U lɛ́ lalɛ́ Uléécáa icápine iké ukeyu-i ŕiyu píima m má, iké n kpáílɛ́, ncaai ŕn kape ŕka i n terjɛ́ néé íi kape ncaai féé ŕka m má.

²⁸ Limɛ́ɔ́ ke pinósikɔ́ pɔ́o yé kɔ́ pipinási n la yare kapi pimɛ́cɛ́re ŕ la. Úye un uunási n la, uricuruu kuu lɛ́ la.

²⁹ Mɛ́sei ye me re úka t́u ye píkai uipɲe cɛ́re niɲni. Ḿpá t́ye yee uipɲe n nyóɔ́nseɛ́ uu kɔ́ ikécáá m pállɛ́ yare ke Kirisi uu Uléécáa icápine n wai mɛ́ɔ́.

³⁰ Kari uipɲe ílese nnya kuu lɛ́ wa.

³¹ Li wɔ́laalɛ́ te: Lɛ́ nnya ke utisi uu usáa ne úní yisine, u ne unósi apí ha péne api panse ipɲe ise.

³² Nsíme mɛɛ kelɔ́ nké-i m pékaalɛ́ ye mpiima le. Ne maa re Kirisi ne uicápine nkó ye mu.

³³ Amá nɔ́ kam kɔ́ ne lɛ́ tee. Li pise re ḿpá unósikɔ́ t́ye uké uunási n la yare kuu umɛ́cɛ́re ŕ la, unósi pɔ́óké kɔ́ uula m pakarelɛ́.

6

Siwá ne sipite kecáá nstmé

¹ Nɔ́ siwá, ani nɔ́pinéte m pakarelɛ́ yare ke Upiima uu ŕ la. Lelee ne n sá re nɔ́ké wa ye lɛ́.

² A ye upósáa ne upóni ŕiyu waise. Tinóo fói ye tɛ́ ke Uléécáa uu n he uu rinóo yekei.

³ Lelee re li yé ne pɔ́ sɔ́nesi aa kɔ́ keté kecáá nfáa taa-taa yenu.

⁴ Nɔ́ siwá pisa, áni kape nósinéwá ḱeyu m páápúse, amá ani si n céési siké ḱɛ́cɛ́re wa yare ke Upiima uu ŕ la.

Ptyosaa ne pikɛikó kecáá nstmé

⁵ Nɔ́ pilási, ani ye nɔ́pinétyosaa keté nté kecáá pakare ani aseí ne ŕiyu pi n waiselɛ́ yare kani Kirisi m pakarelɛ́.

⁶ Ai pin nókenékúrí n we pin nɔ́ n nyáni ɲmane kani yéé lɛ́ wa yare nɔ́ lalɛ́ liké sisoipipi n láárú. Amá ani pi m pakarelɛ́ te nɔ́ Kirisi pilasi nnya, aní n wéési re nɔ́ké Uléécáa mela ne kefa kɛse n wai.

⁷ Ani ne mpóɔ́nare pi n keisi yare Upiima pilasi. Ai kape n we yare kesoi pipi kani keisi.

⁸ Ani n nyu re nipa pɔ ɔye pɔn ulasi nee pɔn mepɔciɛ n te, lisɔne le kaa n wa kulaa kaa sɔnti pɔke Upiima keme ye.

⁹ Nɔ piyɔsaa, nɔke ko limɛɔ nɔpinɛkeikɔ n wai. Ani nɔmenɛciɛ ti, ani kape pi n senkeɛ ne rikpakara. Ani n nyu re nɔ ne pe usaa ye keyomɛcaa-pɔ wele. Uu ye usoi keyu-i ripa u u ne n tuhaane.

Kirisi ukɔ itɔpilɔ

¹⁰ Ntɔɔɔ ye nkpɛni mmɔ re ani nɔ ne Upiima kupɛnɛɔ keme unnanɛ piima kpisi ani ne m paapɔ.

¹¹ Ani Ulɛɛcaa itɔpilɔ nnɛi kuu nɔ m pa kpisi ani ne kuniri apine kaku nɔ n wai lɔɔ aku ye pe nɔ feriyɛ.

¹² Ai sisoipipi kari ne tɔpu. Amalɛɛ iyɔɔpi n tu ne leleɛ n-yɔɔpinanɛ m ma ne leleɛ ketɛ ntɛ kunmaha keme nnanɛ m ma lin pekɛsi kari ne tɔpu. Tɔ ko ne aniri kpakara nyɛ keyomɛcaa-pɔ ri we tɔpule.

¹³ Le nnya, ani nkpɛni Ulɛɛcaa itɔpilɔ nnɛi kuu nɔ m pa kpisi, ani ne siyaa kɔpe keme tɔpisi, ai ye pe nɔ feriyɛ. Nɔn n tɔpaalɛ ne keto-pɔ, lika ai ye pe fe likɛ nɔinɛpinɛ riyɔsɛ.

¹⁴ Le nnya, ani kape nɔinɛpinɛ riyɔsɛ. Ani nsimɛsei pisimɛ kpisi ani waise kutampala, ani kehale-i ku n telɛ. Ani kɔ aseɛ pitiki kpisi ani waise kewenitukanka.

¹⁵ Ani Nsimɛ Kɛciɛ mɛɛ ye ne nkɛnɛnɛ ri ka piyɔɔ n la. Nke nɔ n we yarɛ anɛeri kani tanaalɛ.

¹⁶ Ani ye nipa yei nɔnnɛfatɛne kpisi yarɛ kuwenikpɔncuku kani ye ne ukpaaree Setani ihime melɔ ri kpu.

¹⁷ Nɔpinɛyulalɛ pikɛ ritɔpikɔn, Ulɛɛcaa Nsimɛ nkɛ ritɔpitɛhe ke Ulɛɛcaa Nfaasɔne nn nɔ ri pa.

¹⁸ Ani ye ko le ke Ulɛɛcaa Nfaasɔne nn nɔ n nyise ritiki ani ne mesɛre iyaha nnɛi mpuri n yaasi nɔn ko u welu. Ani kape lopile, ani nɔmenɛciɛ kpisi ani pa, ani mesɛre ne kefa kɛse upikɔ nnɛi kecaaa n yaasi.

¹⁹ Ani ye ko kenɛcaaa u yaasi re ukɛ tiyɛɛ kɛ ye nen nnɔ n wukule, kɛ ne ikari n cɛsi pisi pikɛ leleɛ Nsimɛ Kɛciɛ keme m pekaalɛ ceri.

²⁰ Mmɛ ke Ulɛɛcaa u u ne nɛ tumme re kɛ ntɛ ukeikɔ yeɛ ne urinyiri n tu. Mmɛ nnya kam akpanii keme we. Ne lalɛ kɛ ye n simisi ne ikari yarɛ kai m pise.

Iyaha tɔɔ

²¹ Unɛsane keciɛ Tisiiki ye Upiima ukeikɔ le ne aseɛ. U ye hapɔ uu leleɛ ne n wai nnɛi nɔ keɛnkeɛ nɔ ko ceru mmɛ-i kam ri we ne le kam n wai.

²² Le nnya kam nɔkenɛmɛ u tumme re ukɛ nɔ simisi mme-i kari ri we ukɛ ko ne nɔanɛkinɛ ninjukuse.

²³ Saa Ulɛɛcaa ne Upiima Yeesu Kirisi pikɛ pirɔmarɛɔ Yeesu pikɔ nnɛi nkɛnɛnɛ ne rila ne nfatɛne he.

²⁴ Ulɛɛcaa ukɛ pe nnɛi pe Urɔpiima Yeesu ri la ai ne keto ipeleɛ nyise.

Títelé ke Pɔɔli uu Filipu pikó n wóí

Lelee rítelé ntí kémee ní we

Kíresi keté kecáá, Masetuwaani ntaai kémee ke Filipu kuyu akú we. Uléécaá icápine foí ye iyé ke Pɔɔli uu kei n karií. Kukpaniílee-i ke Pɔɔli uu pɛe Rom kuyu-i we lin u cónjé te úu fe uké linyine wa uké kɔ ne Filipu pikó kecáá ripaí nnya. Uu pɛé n tálé te u yé fe uu upikeico tum piké ha icápine iyé tijnmóópúse piké kɔ inkó kó. Kírisi pikó pɛe Filipu kuyu-i ní we pɔo ihɛe Epafurotiti papo re uké Pɔɔli pa. Pɔɔli uu rítelé ntí wólú uu u pa uu ne pi pɔonese. Uu kɔ icélaa pi papo uu kɔ nfatene kémee pi njmóópúse (4:10-20).

Ifaaci iyé mekériine ye mmé:

1. Pɔɔli ye Uléécaá pɔonese re lé kai u rincón ye tíyese Nsímé Kecire nn kéyu sí (1:1-26).
2. Pɔɔli ye Kírisi pikó pɛe Filipu kuyu-i ní we njmóópúselé te piké nfatene ne rinó rise kémee iníni wa, piké kɔ pimécire n cepiselé yare ke Kírisi uu umecire n kpisi uu ne ró li céési (1:27-2:18).
3. Utume Pɔɔli ye Epafurotiti ne Timotee tum (2:19-30).
4. Tɔ Kírisi nyánile re uyé kari yé fe arí ne n tálé. Utume Pɔɔli ye aseí ró lésele lé kuu kesoi pipi rikokori kake ye m má ní tíye uu pɛé ne Yeesu Kírisi njmane n tálé (3). Pɔɔli ye Kírisi pikó rinjmóópúselé re piké mpóonare kémee n we pin ńpá yo kémee iwele ne pimécire Uléécaá anipe-i wailé (4).

Iyáhaa

¹ Tɔo Pɔɔli ne Timotee, Kírisi Yeesu pikeikó. Pɛpɛe Yeesu nnya Uléécaá pikó m pansé pin Filipu kuyu-i we ne pɛpɛe piicápine kecáá ní pallé ne pɛpɛe pi n léni kari rítelé ntí wólú.

² Urósáa Uléécaá ne Upíima Yeesu Kírisi piké ípeelé nó nyíse api kɔ nkínjine nó he.

Pɔɔli ye Kírisi pikó kecáá Uléécaá yáasi

- ³ Mpá píyei kam ye nen nókeneécáá m musí, am nɔ́ nnya Uléécaá pakare.
- ⁴ Mpóonare kam ye ne ńpá píyei nónnéni kecáá Uléécaá yáasi.
- ⁵ Lí we re hái kékoraane ne neni-me kani né léni nen ne Nsímé Kecire kóónúlé.
- ⁶ Ne nyule re ńpá líké iye wa, Uléécaá yee nní pikei sone mpí nókeneéme piwai n kóraane yé pi n naíjé hái ne kɛto-pɔ. Lelee re hái ne keyáa ké ke Kírisi Yeesu uu n sónti.
- ⁷ Simúnjé sɛ́ kai ne sá re ké nókeneécáá m má. Ne meyansei ketóne kecire rinékinj kémee nó heelé. Likumúnjé re tó ne nnó ye Uléécaá ípeelé kuu né ní nyíse kéméé wele. Ne pɛe mekee Nsímé Kecire ne kóónúlenle nen nkecáá topu re nké iníni wa.
- ⁸ Uléécaá ricuruu ye nyánile re lé ke Kírisi Yeesu uu nó n la meco kam nó la ne kefa kese.
- ⁹ Ne ye inéwele kémee Uléécaá pise re nónnéla nké n taalé mesére ani menyuwe m má, ani ye ne ceru ani lisoné ne líkóre kóólene cáká-cáká.
- ¹⁰ Ani ye pɛé ne rísoné túhaane. Lé kémee, nó pɛé n kpááilenle áni yé ncaai níka m má keyáa ké ke Kírisi uu n sónti.
- ¹¹ Yeesu Kírisi yé tíyese ani mewai sone meyá wapisi ai Uléécaá meyoopi ne ipakare kpáse.

Utume iwe ye tíyesele Nsímé Kecire nn kéyu n sí

¹² Pinémáreco, ne la re ani kó te lelee nní né n wa ye meníje lenle Nsímé Kecire ní ne meyá kóónú.

¹³ Uyóopi písóca nnéi ne ńpá yei kapi nkpéni nyu re Kírisi pikei nnya kam kukpaniílee-i we.

¹⁴ Upíima ye pinémáreco Yeesu pikó meyá pɛe akpanii kémee né n yé nkpéni ikari waisele pin ne piripoo Nléécaasimé kóónúlé.

¹⁵ Mesei ye me re kufatoi ke pico apí ne Kírisi nsímé kóónúlé piké ne né n keɛene nnya. Amá kefa kese ke pico pɔo ne nsímé mmé kóónúlé.

¹⁶ Nla ke pɛ́ apí ne Kírisi nsímé kóónúlé pin nyu re pinékei pɛe re ké Nsímé Kecire kecáá atopi n wai.

¹⁷ Amá íkeɛene kemúnjé ke pifoi pɛ́ pɔo ne Kírisi nsímé kóónúlé. Ai nfasimé sone kapi múllé. Pi lalé piké akpanii nnyé kecáá íwe íco né rikpáse.

¹⁸ Nka rín nco caai! Mpá pin n kpárálé néé in ne kefa kese, Kírisi nsímé ye kóónúlenle. Tinépóo ye láárulé, mesére kari yé kɔ n láárú.

¹⁹ Lí we re nóinéwele ne Yeesu Kírisi Nfaa mee né n léni nnya, li yé tíyese am akpanii kémee lelu.

²⁰ Lé kamí ne nnénaɛe nnéi m mé te líké wa lee re isei íka mpuri tí kape né li. Amá in nkpo néé in kɔ nfaa, Kírisi uké neni ne ńpá píyei-pɔ inépinje kémee riyu yé.

- 21 Nen nfáa m má, Kirisi yee nnéfáa, nen kɔ n kpu, nkɔɔ nn kuláa né wai.
 22 Amá in te li pise re ké nfáa m má nen ne pinékei wai, ám yé nkɔpéni céri yo kam yé wée.
 23 Mmé ne mmé kam ne yɔɔne. Ne káipile ké tɔmpɔ ké ha Kirisi kémeɛ n we. Menéla mee nɔpá yo n tɔɔalé ye mē.
 24 Amá nɔ nnya, li pise meykíyiki re ké ketē kecáa nfáa m má.
 25 Ai céreise. Ne nyule re né nɔnnénéí kekúrí n we nen nɔ léni re nɔnnéfateɛe nké kéyu n sɔ nɔn kɔ mpɔɔnare má.
 26 Lē nnya, menépepeɔ nókenémeɛ yé tɔyese ai né nnya rikókori piwai nɔ kpá aní ne Kirisi Yeesu n tikilē.

Ani n náasi re Nsimé Kecire nké kéyu ha

- 27 Amá aní nse kɔ te lē ke Kirisi Nsimé Kecire nn m pise re ani n we ke nɔínésoi ii yé n nyisélē. Lē kémeɛ, nen pilóólú nɔ n ka néé mpá nensá nókenékúrí n we, ké n kómei pin símisi re nɔ nɔnnénéí kemúnjé kese kpísile ani kekemeɛ iníñi wai ca, nɔn tinɔ rise má nɔn náasi re písoi piké Nsimé Kecire yɔsí ne nfatene.
 28 Ani kape tɔye nɔpinélaɔɔo piké linyine kémeɛ nókenéwuɔ tɔise. Lelee yé pi nyíse re ncée mee ye usoi n fóm kapi tikilē, ai kɔ nɔ nyíse re ncée mee ye usoi riyu n lɔ kani tikilē. Uléecaa kémeɛ kai léeri.
 29 Li we re Uléecaa ye nfanare nɔ nyíse re ani Kirisi ne kefa tene, amá aní kɔ uyé nnya íwe le.
 30 Asei kecáa, tó ne nnɔ tɔɔ nkɔpéni kesé náasi. Ne pee nɔínénípee-i náásile. Nɔ kɔ nyule re ne ne wele nen náasi.

2

Lē ke Kirisi uu umecire rincépise un kɔ ne uwéese

- 1 Ne yé te Kirisi kaní ne kefa n tenelē ye lkari nɔ rikpásele, unla nn nɔ nɔmópúsélē. Nfáasɔne nn nɔ pénélē, nɔn nɔmenécɔpeceire lakaane nɔn kɔ íwe ténaane.
 2 In lee ni mesei, aní rinépɔ larukuse meyansei. Lē nnya kam nɔ pise re ani rɔsɔne n kómeine, nɔn lakaane, nɔn kefa pénélē, nɔn kemúnjé kese má.
 3 Ani kape ye linyine íkeɛne ne méwoo ipakare nnya wa, amá aní ye nɔmenécíre ricepise aní n kpíilē te picɔ ye nɔ fele.
 4 Nɔ úka uu kape ye ukulaa likɔ nmane n wéési. Ani ye kɔ lelee yé picɔ n yóriye wéési.
 5 Ani kemúnjé ké ke Kirisi Yeesu uu pee m má keɔ m má.
 6 Mpá ke u ne Uléecaa api kékoraane-me isoi n sá, uu mmē kpísi uké ne pikei wa uké ne umecire Uléecaa múnjeisene.
 7 Amá uyé yee ulikɔ nnéí kuu m má kepire rito, uu umecire ilási tani utú n we yare sisoipipi.
 8 Kuu lē umecire n waise utú n we yare sisoipipi, uu pee umecire cepise uu Uléecaa pakare utú ha ne kpi. Háí kunapéékɔɔ kecáa kuu pee kɔ kpu.
 9 Lē nnya ke Uléecaa pɔ kɔ u ritaáse uu ketóné kee mpá kéye n fe kecáa u tonse uu kɔ rinyíri te mpá ríye n fe u he.
 10 Ú lē wale re keyómecaa likɔ nnéí ne ketē kecáa nté likɔ ne ketē metene likɔ liké ye lin tinyíri tē n kɔ te Yeesu, liké ipakare ne anuí kecáa riwula.
 11 Mpá usoi úye uké Sáa Uléecaa ríyu waise uu yóó re Yeesu Kirisi yee Upíima.

Kirisi pikó piké ketē kecáa n kpáilē

- 12 Lē nnya pinésáne lala kecire, yare kaní pee nní né m pakarelē pee uye-i kamí pee nókenékúrí ní we, aní kɔ nkɔpéni kám nní nókenékúrí ní we wa liké lē tifaau. Uléecaa ye nɔrinéyu lolē. Lē nnya, aní piyulalē pē kuláa waise nɔn iwame ne Uléecaa riwurɔ kémeɛ pikei wai.
 13 Li we re Uléecaa yee nókenémeɛ pikei wai uu tɔyese re ani nɔmurei aní pikei n wai liké ne umela n sá.
 14 Ani nɔpinékei nnéí n wai inmúlaa ne nsímé pipásaine ápi kape nókenécɔpe n we.
 15 Ani lē n we aní kape ne ncaai nka m má, aní kɔ n kpáilē nɔn we yare Uléecaa sipipi nsí kecáa kápi ncaai nka n nyáni. Ketē nké kecáa písoi ye caailenle pin kɔ isoi kópe le. Ani pikecɔpe n we yare metéí nɔn kpáilē yare awárepi,
 16 te nɔ nsímé mee ye nfáa n he pi palē nnya. Lē nnya, keyáa ké ke Kirisi uu n sónti, li yé ha nɔ nnya rikókori né n we. Lelee yé kɔ mesei nyíse re pikei mpí kamí ne nní n nɔmópúlē ápi méwoo wa. Nnépɔne ín méwoo wa.
 17 Nókenéfa kaní ne Uléecaa n tenelē ye we yare inyóɔnse kani u wa. Insa n kesi, pi yé né kpu menénye ame nɔínényóɔnse iyē kecáa kpápo. Mpá in lē né n wa, li né láárúle, tɔ ne nnɔ táké kɔ kesé mpɔɔnare m má.
 18 Liké kɔ limeɔo nɔ n láárú, tó ne nnɔ ari kɔ kesé mpɔɔnare m má.

Pɔɔli ye Timotee ne Epafurotiti tú

¹⁹ Ne tálē te Upiima Yeesu un n ηmurei, né nfáani Timotee nókenémee tumpo ké nókenécáá nkó kó líkē rinékín nínukuse.

²⁰ Tó ne uyē mecíre tóo nókenécáá músu. Uka ucó úu meyíkíyiki ne kutu nó cólē.

²¹ Pílikó círe ke pinnéí apí ne náási, piuka úu Kirisi Yeesu kulaa wéési.

²² Nórínécúruu ye nyule lē ke Timotee uu n nyíse re u aseí ute le. U umecíre Nsímé Kécíre pikei kémee pale. U kenémee keisile yare ke usoi uu ye ne usáa n keisi, tó ne uyē arí ne Nsímé Kécíre kóónú.

²³ Ne tálē te nen píyei n yē lē kamí ne kété n tenene, né nókenémee u tumpo.

²⁴ Ne ko ne Upiima tálē te né nfáani rinécúruu hapo am nó lóólú.

²⁵ Ne nyáni yare né urómárecó Epafurotiti nókenémee pesepo. Tó ne uyē tóo keisi tōn Nsímé Kécíre ináá náási. Nò pee kenémee u tummele ani mpá yo u cōse re uké ne nnécōj kémee né come.

²⁶ Li meyíkíyiki ripóo u we re uké nónnénéí yé. Kapi u n símisi re nò ukufōj kō, li u ricōñle.

²⁷ U meyíkíyiki kufōj finle uu nkpō haire. Amá Uléecaa uu íwe u tēni. Ticuruu ái umecíre kuu íwe tē, u kō né íwe tēnle re nnépóocaaí nín kape n kpálē.

²⁸ Lē nnya kam yóone re ké nókenémee u pesepo nóké u yē líkē nó larisi ai kō né mpóocaaí hasu.

²⁹ Lē nnya, ani nó ne Upiima rinóo rise kémee ne mpóonare píima kémee u yási. Ani ye písoi mpí nnéí pee umecó ní we ríyu waise.

³⁰ Li we re Kirisi pikei nnya kuú pee kpine. U nkpō yósile uké ne né lē kei káni yé n fe nóké né lē.

3

Lē kapi ye Uléecaa kémee aseí rintiki

¹ Pimárecó, lē nnya líkē nkpéni nó n láárú re nò ne Upiima rinóo rise kémee we nnya. Ai né cōñlē te ké mmē kam piwóle nó m masí piwóle nó rikpá. Nónnésone ye mu re ké lē piwóle nó rikpá.

² Ani nómenécíre ne pikeikó kpááree tí. Pi sipopi ne asele le. Ai lē kapi piké kecáa n céési lee piké yíkíyiki,

³ tóo meyíkíyiki kélē, ái pē. Tóo Uléecaa Nfaasone ne upikei wai. Ai ketóne kē ke kunéyu inyekii ii né n heelē kamí ne tálē. Li rikókōri ró wele re tō rinóo rise kémee ne Kirisi Yeesu we.

⁴ Né né pee fe aní ne ketóne kē ke kunéyu inyekii ii né n heelē n tálē. In te pinyine ye músu re pi yé fe apí ne ketóne kē ke pikuyu inyekii ii pi n heelē n tálē, néé yé peé lincee m má ai mpá úye tósu.

⁵ Pi né mārile apí keyáa páha-paha tuné né ké. Ne Isirayēli ukó yíkíyiki le, Penyamee mpuri ukó. Ne U-epíree le, Pi-epíree pee kō né mári. Ne Pisuífi isé metiki kémee Ufarisi le.

⁶ Ne kéyu toi kam ye peé ne Kirisi pikó n wéékuselē. Pisuífi isé pitiki kémee, ám pee ncaai nka má kapi yé ne né n túhaane.

⁷ Lē kamí pee nní n kpíllē te kuláa líkó kam kō nkpéni Kirisi nnya nyáni re kelóle ye ke.

⁸ Ne nkpéni ricuruu mpá yo kpíllenle yare líkpárákóo. Unépíima Kirisi Yeesu kam meyíkíyiki n nyu ye né tásí mpá yo. Uyē nnya, ne ηmureile am mpá yo fómni. Kirisi ηmane yeé kenémee ríyu má. Ne litóroo nní nnéí kpíllenle yare ayúí ké ne Kirisi n yé nnya.

⁹ Ne la re tō ne Kirisi toké rinóo rise m má. Am aseí ute re ne isé tíkíllē nnya, amá ne aseí ute le re ne Kirisi ne kefa tene nnya. Uléecaa kémee kai léeri re usoi uké ne nfatene ritá úu ne panse aseí ute.

¹⁰ Líkē líse lee ripóo né ní we lee re ké Kirisi ceri ké kō nínaje mme mee pikpōkpō kémee u n yukuse yē, ké uíwe ícō lí ké kō unkpō ncō kpu,

¹¹ nen ne tálē te Uléecaa yé pikpōkpō kémee né yukuse.

Lē ke usoi uu ne pitule n náápo

¹² Am la ké re ne lē kamí ne pitule n náápo piyéne masile néé ne pipanse masile usoi nkó yeé úu ncaai nka m má. Amá líkē lē kamí ne piyóó náápo. Li we re Kirisi Yeesu ye né kō piyóó masile.

¹³ Pimárecó, ám te ne inéhéé piyóó máálenle, amá líkē líse kam n wai yeé re ne lelee n tómpo paleile nen pee lelee kéyu-pō ní we ne pitule náápo.

¹⁴ Lē nnya, ne náápo re ké tu ké inéhéé yási. Uléecaa ye ró séi re toké Kirisi Yeesu ne ritiki toké ha keléecaa-pō i yási.

¹⁵ Tó mpí nnéí tóo nní Kirisi kupéncó kémee m pelaalē, toké menécó mmē m músu. In te nókenémúné ye linyine kémeé ne kenékó kóólēlē, Uléecaa yé tūyese ani nsímései kom.

¹⁶ Mpá lín íye n we, kei kari nkpéni nní n tu, li pise re toké nsé tipéne toké ne kéyu n sí.

¹⁷ Pinémáreco, ani menéco n wai. Ne lē kani yé n sōne pinyise nó masile ani yénu. Lē nnya, ani pēpē menéco n sōne inípe n tapaalē non ne sōne.

¹⁸ Mesére kam nsímé mmú nó símisi. Ménini ne rikíh kam kō nkpréni ne pistímé nó n kpálē te pisoi meyā pēe pinsē kémee nyíselē te pi Kirisi kunapéséko pilaarō le.

¹⁹ Kelólé ke lipite pē api yé ne kēto kpu. Pialoi nyee piuleecaa. Lelēe yé pēe isei pi n wa kapí ne meníne rikókori wai pin ketē nté líkó ḡmane kecáá músu.

²⁰ Amá tō ne keléecaa-pō kuyu pikó le. Kei-pō ke Upiíma Yeesu Kirisi kam m mé uu léerine uké Uróyulale.

²¹ Uyee irópiñe nnyí yee nní isei ní we consene iké ne uikó yee ríyu m má menyíne n we. Unnañe mmē kuú ne nḡpá yo kecáá iyópi n le kuú ne lē waine.

4

¹ Pinémáreco lala, li ripóo né wēle re ké piyéne nó rikpá. Nóo nnépóonare, nóo kō ríyu né waiselē. Lē nnya pinémáreco lala, ani lē n keñaalē, nónépiñe fi kape nó ne Upiíma kupéneco kémee riyóo.

Pāoli ye Filipu pikó mesəhə kpālē

² Nō Efortii ne Sentiki kam ḡmóópúsēlē te ani rinóo rise m má non ne kesē Upiíma tikilē.

³ Pó unékeico kecire yee kefa kese ne n keisi kam pise re a pi lē. Kesē ke tó ne pē ne Kelemaa ari Nsímé Kecire ináa náasi ne pinékeico picō anyiri nyee nfáa ritelē * kémee ní we.

⁴ Liké mesére nó n láárú re nó ne Upiíma kupéneco kémee we. Am kō kpá re liké mesére nó n láárú.

⁵ Ani týese pisoi nnéi piké nónnénare kecáá n nyu, Upiíma ye nnyáa waimēle.

⁶ Ani kape ye líka nfasímé tóne. Amá ani ye nḡpá yo kémee Uléecaa yáási ani lē kai nó m pise u pise, ani ye kō u pōone.

⁷ Lē kémee, Uléecaa yé unkiñiñe kpísi uu ne nóanékiñ ne nósínémúnē n yekeilē nó ne Kirisi Yeesu kupéneco kémee. Unkiñiñe mmē ye lē nnéi ke usoi uu ye ní musí fele.

⁸ Pimáreco, ntóroo kam yé nó m maa mee re lē nnéi lee aseilí kō ne lē nnéi lee líyukóo ne lē nnéi lee ne n sá yare kai m pise ne lē nnéi lee n cāká-cākálē ne lē nnéi lee ne n sá re piké li n la ne lē nnéi lee ne kunḡmurei n sá ne lē nnéi lee isoi sone líkó ne lē nnéi lee kupakare ní we liké nósínémúnē líkó.

⁹ Ani lē kam nó n nyíse ne lē kani kenémee n kpísi ne lē kani n kō ne lē kani né n yé nen wai ne n yíraane. Kei ke Uléecaa yee ye nkíñiñe n he uu yé pēe nókénémee n we.

Pāoli ye Filipu kuyu pikó pōone

¹⁰ Li tō ne Upiíma kupéneco kémee né láárúle meykíyiki. Li né larisile re nó kō nkpréni ncée yē ani kenécáa léise. Ai re nō pēe kenécáa paleilē, amá ncée rín pēé we nóké ne né n lē.

¹¹ Ai linyine karí la nnya kam lē símisi. Ne nyule lē kai yé né n láárú, nḡpá nen ní-ye kémee n we.

¹² Mḡpá nensá líka m má néē lin memá piíma-i karí we, ne menécíre pimúltú nyule. Ne linnéi ne nḡpá yei, nkú kémee ne ilepi kémee nyule lē kam yé n wa. Nen liluke-luke m má néē nkú nn né n we né nḡpá yo in ne né m pom néē lin né m párlē, li ne né sále.

¹³ Uyee linnañe né n he nnya, am yé líka pōone.

¹⁴ Mḡpá ne lē, kani nní inéwe kémee né n come, li nyamle.

¹⁵ Nō Filipu kuyu pikó, nórínécúruu ye nyule re kari Nsímé Kecire piyóo n kóraane ne Masetuwaani keteni-i yisile. Nónécápine memáa, íka ico fi inéhéē ne linélale-lale kémee né lē. Nóménécíre nó né lē.

¹⁶ Háí kumúnē kpe-i karí pēe Tesaloniki-pō ní we, nō pēe meté kesē lelee né m párlē né páaipole.

¹⁷ Aai re ihēe karí la nnya kam lē símisi. Ne lale liké nó lē nólínékó liké Uléecaa kémee rifuu.

¹⁸ Ne lale ké nó símisi re ne lē nnéi kaní ne Epafurotiti n tumme yosile. Ai kusa piye. Ne nkpréni lē nnéi lee pēe né m párlē mále ai faau ricuruu. Nónéhehe nnyí ye we yare inyóonse kapi tulaali meco ḡmaasi, ianyō kekphápi ken Uléecaa n̄sone láárú uu kō i yósu.

¹⁹ Unéléecaa úu líka paalē. U meyópi mále. U yé ne Kirisi Yeesu ritiki uu lē nnéi lee nó m párlē nó pa.

²⁰ Urósáa Uléecaa uké nḡpá píyei-pō meyópi ne ipakare n te. Amí.

Iyáhaa tōroo

²¹ Ani pēpē Kirisi Yeesu nnya Uléecaa sipipi m panse nnéi yáási. Pimáreco pēe kenékúrí nté ní we ye nó yáási.

* 4:3 Nfáa ritelē yee ritelē te-i ke Uléecaa uu pēpē Yeesu n tikilē anyiri n woi (Mýene 3.5).

²²Uléécaá sipipi tərəə nnéí sée nté n̄ we p̄ né kə n̄ yáasi, aí n̄e t̄osu p̄ep̄e Sesaa keyə-i n̄ keisi.
²³Up̄iima Yeesu Kirisi uké ip̄eelé n̄ nyíse.

Títelɛ ke Pɔɔli uu Kolɔɔsi pikó n wói

Lelee ritelɛ ntí kɛmɛe ní we

Pɛɛ mekɛɛ Asii ketɛ kuwólɛ kunyine kɛmɛe ke Kolɔɔsi kuyu akú we. Ai Pɔɔli ricuruu yɛɛ Kirisi icápine yɛɛ Kolɔɔsi-i ní we kari, amá uukeicɔ unyine kapi yɛ n sée re Epafiraasi yɛɛ kei Nsímɛ Kεcire riyóó (1:7, 4:12). Kukraniilee-i ke Pɔɔli uu pɛɛ Rɔm kuyu-i we Epafiraasi uu ne weri uu ncɔn mɛɛ ní we u kɛɛnkeɛ. In n la, Epafiraasi yɛɛ yé Pɔɔli n símisi re pisoi féé yɛ icélaa kópe kei célaankeɛ. Lɛ nnya kuu ritelɛ ntí pi wói uké nfatene rikui kεcire pi léise. Pikireki ifasimé ne Pisuiifi inyekii kapí pɛɛ Kolɔɔsi-i pi céési. Amá icélaa iyé yɛ pɛɛ ne Yeesu ikó memú wɛle. Amá Pɔɔli uu nyíse re Yeesu yɛɛ ḿpá yo kɛmɛe Upíma.

Ifaaci iyé mekériine yɛ mmé:

1. Títelɛ tɛ kekoraane ke keyóme kenyine ake Kirisi ríyu waise re ketɛ nnéi ne Uléécaá icápine upiima (1:1-2:5), (1:15-20). Kolɔɔsi pikó kecáá iwɛle yɛ wɛle keyóme kɛ ake kelene tiki (1:3-14). Keyóme kɛ kepirɛ ke Pɔɔli uu pɛɛ lɛ kuu Uléécaá icápine kecáá n náási nkó wa (1:24-2:5).
2. Uu pɛɛ limemáá Kirisi pikó pɛɛ Kolɔɔsi-i ní we maa re piké pimεcire tɛ (2:6-23). Api kape pepɛɛ inómesimé n célaankeɛ ne kutu n cɔlɛ. Amá piké nfatene kapi ní yási kɛmɛe n we.
3. Títelɛ ntí yɛ ko icélaa kapi yɛ ne Uléécaá icápine kɛmɛe ne pimáreco kεcɔpe ne pisoi kεcɔpe isoi fale n li palenle. (3:1-4:6).
4. Pɔɔli yɛ uiyáhaa papólɛ (4:7-18).

Iyáhaa

¹ Née Pɔɔli yɛɛ Uléécaá mɛla kɛmɛe Kirisi Yeesu utume m panse, ne urómáreco Timotee.
² Nsɛ ke Uléécaá uu n wée non Kolɔɔsi-pɔ we, non Kirisi ne kefa kεse tikilɛ kari ritelɛ ntí wólu. Nɔ Kirisi kɛmɛe pirómáreco kεcire le. Urósáa Uléécaá uké ipɛelɛé nó nyíse uu kɔ nkíninjɛ nó he.

Pɔɔli yɛ Uléécaá pɔɔnɛse

³ Tɔ yɛ tɔn Urópíma Yeesu Kirisi usaa Uléécaá n yáásine, tɔ yɛ ḿpá píyɛi nókenécáá u pɔɔnɛsele.

⁴ Mesei kari nónnésimé kɔ te nɔ ne Yeesu Kirisi kefa tenɛlenle, non pɛ ke Uléécaá uu n wée la
⁵ re nɔ mé te nɔ lɛ ke Uléécaá uu keyómɛcaá-pɔ nó n yekeilɛ yási nnya. Nsímɛ Kεcire mɛɛ aseí m má mɛɛ pitá pɛ nó símisi.

⁶ Ai nókenémɛe Ijmane ke Nsímɛ Kεcire mmú nn tuiɔ. Ketɛ nké nnéi kecáá kapi n kó. Ḿpá yɛi knn tikóónú nn kɔ pisoi isoi conse. Lɛ knn kɔ nní nókenémɛe wai hái keyáa kɛ-me kani Uléécaá ipɛelɛé n kɔ aní céru re aseí yɛ nɛ.

⁷ Urósáne ne urókεicɔ Epafiraasi yɛɛ nsímɛ mmɛ nó céési. Asei kuú ne Kirisi pikei nókenémɛe wai.

⁸ Uricuruu yɛɛ ró símisi re Nfáasone rín kusa ríla nó he.

⁹ Lɛ nnya kari nókenécáá ḿpá píyɛi keyóme yáási hái karí ne nónnésimé n kɔ. Tɔ Uléécaá wɛlu re uké tíyɛse unfaasone nké mɛwéésesəhɔ meyá nó he nn kɔ umɛla rísone nó céreise.

¹⁰ Kei ke nóinésoi kani n le ii yé pɛɛ Upíma ríyu waise re nɔ lelee ne u n sá wai nnya. Lɛ kɛmɛé kani yé pɛɛ mɛwai sone mmé ncɔpuri n wapisi aní kɔ Uléécaá n ceru non ne kényu sí.

¹¹ Unnaɲɛ mɛɛ rín ncɔ m má nké nó papukuse aní ḿpá yo kɛmɛe m purú non kaharí.

¹² Aní mpónare ne Saa Uléécaá pɔɔnɛse. Uyɛ tíyɛse kani yé fe aní lisone kuu uiyɔɔpi metí kɛmɛe pɛ kuu n wée n yekeilɛ yenu.

¹³ Uyɛ kumaha ute anipɛ-i ró lése uu ukepipi lala iyɔɔpi kɛmɛe ró tónse.

¹⁴ Ukepipi kɛ kuú ne ritiki uu ne ilási kɛmɛe ró lese uu kɔ kɛ nnya arókópe ró sári.

Kirisi isoi ne upikei nstímɛ

¹⁵ Uléécaá tíu kúyɛne we. Ukepipi kɛɛ umɛwee kapi yɛ n yé. Lɛ nnéi ke Uléécaá uu n wa kεcɔpe uyɛɛ lifóí un kɔ ḿpá yo fe.

¹⁶ Uyé kuú ne ritiki uu ne keyómɛcaá-pɔ ne ketɛ kecáá ḿpá yo wai. Lelee kúyɛne ní we ne lelee ái kúyɛne ní we kuu wa. Uyɛ piyɔɔpi wéese ne pipíma ne pisínsá ne ḿpá yo yɛɛ rinaɲɛ m má wa uu kɔ linnéi uanipɛ-i wai.

¹⁷ Uyɛ ufoí we ḿpá yo ai kelene n we. Uyé nnya ke ḿpá yo ai kɔ we lin nyaní.

¹⁸ Lɛ nnya uyɛɛ ipinɲɛ ríyu, ipinɲɛ iyɛ Uléécaá pikó icápine. Uyɛɛ isoi fale kekoraane. Uyɛɛ mɛfoí nkɔ kɛmɛe yísi uu nfáa tenεcírɛ yénu. Uyɛɛ ḿpá yo kɛmɛe ufoí uu pɛɛ ne ḿpá yɛi ufoí.

¹⁹ Li Uléécaá ripóɔ wale re uké uisoi nnéi ne ukepipi kɛmɛe n we,

²⁰ uké kɔ ne ke ritiki uké u ne ketē nké ne keyómecaa likó nnéi kecɔpe nsímé nyóɔnse líké pɛɛ kemekó-i n we. Ménye mē ke ukepípi ake kunapéékóó kecáá n kɔonu kuú ne ritikí uú ne nkínɔnɔje weri.

²¹ Nɔ pɛɛ mekeɛ-me nɔsínémúnjé kópe ne nóménéwái kópe nnya ne u tɔlaalenle non kɔ upilaaro.

²² Amá Uléécáa ye ukepípi nkɔpɔ ne ritikile uú ne nó ne uyē kecɔpe nsímé nyóɔnse. Ke panselɛ kesoipípi ake kpi. Lē nnya, nɔ nkɔpɔni ukeyu-i upisoí le pɛɛ n kɔáílē ápi ncaai ríka má, ápi kɔ ríka ne pi cési.

²³ Lē nnya ani nkɔpɔni nfatene kémee inínj karii aní n taalē. Ani kape Nsímé Kecire ne ketaa wa. Mmē karí ne tálē tɔn ne mē. Ketē nké nnéi ke nsímé mmē nn tikóónú. Lipíkɛi ke né Pɔlɔi am wai.

Pɔlɔi píkɛi ne uináá nstmé

²⁴ Li nkɔpɔni né láárule re ne nókénécáá íwe le. Né ne kɔ lē lánile re íwe mesá mē kari yé n fe ari Kírísí kémee le áme kape ripárí. Kírísí ipínje yee nní pē ke Uléécáa uu n wée icápine. Pē nnya kam íwe le.

²⁵ Uléécáa ye upíkɛi kémee né kɔpísile uu né forii re ké ne unsímé nnéi nó kam.

²⁶ U pɛɛ mekeɛ icɔpuri nnéi kémee nsímé mmē pesile. Amá u nkɔpɔni pē kuu n te n cereisele.

²⁷ Uléécáa ye lalɛ piké nsímé mee m pékaalē mpiye ne nkulaa ceri piké pi símisi. Lipéké-peké leɛ nní re Kírísí ye nókénéméé wele. Uyē nnya kani tálē te nɔ kam aní Uléécáa meyoɔpi kémee loni.

²⁸ Kírísí rinyiri kari yóólē. Mpá úye kari mesá kɔpálē tɔn kɔ cési ne mewéésesá kári m má nnéi. Tɔ lē wai re rípa úye uké Kírísí kupénecɔ kémee papisi nnya.

²⁹ Lē nnya kamí ne píkɛi n̄móópúlē, nen náási ne Kírísí nnaɔje kuu né n he nn né síkai ne rikáho.

2

¹ Ne la re ani kɔ te atɔpi kam nó ne Lawutisee pikó kecáá n wai ne mpí nnéi pɛɛ ápi kenéyu n yénaalē kecáá ye apíima le.

² Ne la re piké ikari meyá wa, piké rinóó rise m má pin lakaane, mesáho meké meyíkáyiki meyá pi n tulaalē ápi ne lē ke Uléécáa uú pɛɛ m pékaalē ceru. Lipéké-peké lɛleɛ Kírísí.

³ Ukéméé ke mewéésesáho ne Uléécáa picere lisone nnéi ai pékaalē.

⁴ Uka úu kape ne n fe uké nnáɔlari ne nó n kíraaase nnya kam lē nó símisi.

⁵ Mpá kám nní nókénékúrí ní we, ne nókénécáá músule lin né lááru re ne n̄móópúlenle non Kírísí nfatene kémee inínj kariiilē.

Kírísí n̄manɛ yee ye nfáa he

⁶ Lē nnya kani nní n n̄murei re Kírísí Yeesu yee Nónupíima, ani ukupénecɔ kémee n̄nínésoi n le.

⁷ Ani ukusencɔ kémee inínj karii ani n̄nínésoi nnéi kéméé ne u n tálē. Ani lē kapi nó n cési m múllé, n̄nínépinje lí kape píkai nfatene kémee riyóó. Ani ye kɔ u pɔnɛse meyá.

⁸ Ani nóménécíre tí úka úu kape kesoimunjé ne nó kíraaase uké kuyúí nó tá méwoo. Ketē nké kecáá likó ne pisoí inyekii ke kesoimunjé ké ake tíkílé, ái nkɔpɔni Kírísí.

⁹ Mesei sei ke Uléécáa uu Kírísí ipínje kémee we ne umesá nnéi.

¹⁰ Mpá yo mpuri kani ukupénecɔ kémee yé ne limesá nnéi. Uyee iyóɔpi ne rínaɔje nnéi fe.

¹¹ Nó ne uyē kupénecɔ kémee kani riké. Ái usoi kunipe kɔpɛ nɔ riké aku isare nókénécáá tólu, amá Kírísí meké kani kélē. Lɛleɛ re u akópe nnaɔje kémee nó lésele.

¹² Kapi míni nó n wále, lí wa yare nɔ kpule ápi nó ne Kírísí kulesi. Nó ne uyē nɔó kɔ nkɔpɔ kémee yisi. Kaní ne kefa n tenelē te Uléécáa ye rínaɔje mále nnya kuu nkɔpɔ kémee u yukuse.

¹³ Nsánékópe ne nókunékécírɛ nnya kaní pɛɛ mekeɛ Uléécáa inipe-i we yare pikpákpɔ. Amá Uléécáa ye nkɔpɔni ne Kírísí ritikile uú ne nfáa nó he uu arókópe nnéi ró sárei.

¹⁴ Títelɛ tee pɛɛ isé kémee n wálaalē tin akópe kari n wa nyíselé kuu kpísi uu kunapéékóó kecáá karii tinkó nn tene.

¹⁵ Uléécáa ye keléécáa-pɔ ne ketē nté kecáá iyóɔpi nnéi nnaɔje yosile uu kunapéékóó kecáá i feriyɛ uú ne riwúí kémee isei i waise, uu i pulu yare pikpaniikó pin ne Ukepípi keɛ n feriyɛ nnaɔje kémee sɔne.

¹⁶ Lē nnya, úka úu necé má uké n̄línélukɛ-lukɛ néɛ n̄línénírɛ-niré néɛ n̄nánényá melukɛ néɛ lē kani ye iwáre fale meleeme-i n wa néɛ kewéntɛyaa kecáá nsímé nnyine ne nó cési.

¹⁷ Lē nnéi ye lɛleɛ kepire n weme kumíiri le. Liyíkáyiki n̄maa tee Kírísí.

¹⁸ Pinyine ye kɔpárlé pin pisimúnjé cire me rikókári wai re pi pimécire ricepisele, amá pin pɛɛ pilécaatume yáási pin kɔ pisiláré ne kutu calé. Ani kape tíye lipite pē piké akópe nó pa. Lí we re pisimúnjé cire kápí ne píkɛi wai.

¹⁹ Api ne Kirisi tálē, in kō ne uyee ríyu. Uyee ipiñe kpínii. Uyee týeselē ke akōhō ne itá ii cōpiinelē, Uléecaa un peē ne ipiñe iyē peluse.

Usoi nkpō ne umeyise u ne Kirisi kupéncō kémee

²⁰ Nō ne Kirisi ye kpule, ani kō nkpéni ne ketē nté likó kutu cōlē. Yo nnya kapi yé kō ne nō m písei re ani ketē isé ritiki yare insá n we, ani yé nfáa wa?

²¹ Pi ye nō maa re: “Kape nní kpísi”, “kape nní rilélé” née “kape nní rica”.

²² Pi ye lē nnéi ne keisile ai weri ai liketō tulu ai caai. Sisoipipi see liisē ne liicélaa iyē leseme.

²³ Isé ne icélaa iyē ne píse re usoi uké umela kémee Uléecaa yáasi uu ikóhō meyá m má, úu kape uipiñe n nareši. Li usoi meyene-i nkpáni yare mewéesesohō likó linyine ye ni. Amá kuláa kúka áku kémee we. Usoi lilala ye ni.

3

¹ Nō ne Kirisi kupéncō nnya, li wa yare nō ne uyē nōo nkpō kémee yisi. Lē nnya, keyómecaa-pō likó kani yé wéési, kei ke Kirisi uu Uléecaa kuluke-luke-mē kékukóstone-i n tū.

² Keyómecaa-pō likó nkó nké nō n we, ái ketē nté likó nkó.

³ Nō pikpō masile, nónnéfáa nn Kirisi kémee we nn ne Uléecaa-i pékaalē.

⁴ Uyee nónnéfáa. Keyáa nké kuu n sónti, nō ne uyē nōo kō umeyōopi kémee wene.

Isoi fale ne ikpure kecáá nstmé

⁵ Lē nnya, ani ketē nté likó lee nónipiñe-i rí we kpu. Lelē nní: Mémare kpáaree ne mékperinkpewai ne mēla tñhē-tñhē ne mewai kópe ripōo ne memá nnáápi. Memá nnáápi pō ne piléenyōonse pico le.

⁶ Mewai mē mpuri nnya ke Uléecaa kuwōi aku pepēe pipakare u n yúlu kecáá wéme.

⁷ Limecō kaní pēe wai, peē uye-i kaní pēe akópe nyē kémee rí we.

⁸ Lē nnya nōáké kō nkpéni lē nnéi fóm: Kuwōi ne mesewai ne rikpákárá ne pico alē ne iseicirésimé ye nóninēnō-i n léenti.

⁹ Nō mpí nōo nní nónésoi kpure ne imewai kópe n lése ani fómni,

¹⁰ ani isoi fale kpísi ani tani yare ketúkanka, ani kape nkpéni nómeneçōpēcīre nnōome n wapaane. Nō nkpéni písoi fale le ke urōwai Uléecaa uu meséere n nyōonse nōké ne menýine u n wa nnya. U la re nōké kō meyíkíyiki n ceri.

¹¹ Ái nkpéni we re nkó úu Usuifi, nkó yeē Usuifi, née nkó ye kélē née nkó úu kélē née nkó ye usohōo née nkó ye úyuyñohókó née nkó ye ulási née nkó ye ne uripōo wele. Kirisi yeē pinnéi kémee nṓpá yo.

¹² Nō Uléecaa sipipi le. U nō wéle un nō la. Lē nnya, ani íwe n ténaane nōn kusoi wapaane, ani ye nómeneçīre cepise aní m purú nōn kō niñú.

¹³ Ani m múínelē n̄sone, nṓpá úye uké ye ucō sárei. Uye un ucō ne nsímé m púnne, ani ye sáríkēne yare ke Upíima uu nō n sárei mecō.

¹⁴ Ani likecáá n̄la rikpápo. Nla mee yé týese ani n̄sone m pénéle, ani rinōo rise wai.

¹⁵ Kirisi uké nkñiñe n̄sanékñi kémee wa. Nkñiñe mmē kuú ne nō sée re ani ripéne ani wai usoi use. Ani ye meséere u pōnese.

¹⁶ Kirisi nsímé nké ne n̄l̄sone nnéi nōkenémee n we. Ani n lēnaane nōn kō célaane ne mewéesesohō kani m má. Ani kefa ke se ne ipakare siyome ne akéhe ne siyóme ncōpuri ke Nfáasone nn nō n he ne ríyu u waise.

¹⁷ Nōn ye n s̄misi née nōn n keisi, ani ye Upíima Yeesu rinyiri ne nṓpá yo n wai, ani ye ne u tiki aní ne Sáa Uléecaa pōnese.

Usoi ne ucō kusencō nstmé isoi fale kémee

¹⁸ Nō pinósi, nṓpá úye uké uula n waiselē yare kai Upíima kémee m píse.

¹⁹ Nō pitisi, nṓpá úye uké uunosi n la. Ani kape ne kéyu pi m páápú.

²⁰ Nō siwá, ani ye nṓpá yo kémee nōpinéte m pakarelē. Lelē ne Upíima sá.

²¹ Nō siwá písaa, ani kape siwá kuwōi n waise. Insá lē, siapōo yé caai.

²² Nō pikéikó, ani ye nṓpá yo kémee nōpinékeisaa ketē nké kecáá m pakarelē. Ái pin nōkenékúri n we pin nō nyáni ḡmane kani yé pi m pakarelē. Amá ani ne kefa ke se pi n keisi Upíima kani m pakarelē nnya.

²³ Mpá yo kani wai, ani ye li n wai ne kefa ke se. Upíima kani li wai, ái sisoipipi.

²⁴ Ani n nyu re liihéé ke Upíima uu nō m pane yeē lisone lē kuu n yekeilē un ne upikó mé. Kirisi yeē Upíima. Uyē kani pikéi pē wai.

²⁵ Lē nnya, úye un mewai kópe n wai, meihéé kuu yénune. Uléecaa úu ye usoi keyu-i ripái, amá aseí kuu tikiē un ne túhaane.

4

¹ Nɔ́ p̄iyɔsaa, ani n nyu rɛ nɔ́ nɛ kɔ keyómɛcaa-pɔ ute mále. Lɛ nnya, ani yɛ nɔ́pinélási r̄sɔnɛ m múl̄lɛ nɔn lɛlɛ nɛ n sá pi wai.

Pɔoli yɛ Kolɔasi pikó mesohɔ kpálɛ

² Ani nɛ piyómeyáhaa n ñmósɔpúlɛ, áni kapɛ lɔpile, ani yɛ kɔ Uléécaa pɔɔnɛsɛ.

³ Ani yɛ kɔ kerɔcáá keyóme yáási rɛ uké ntósímé ncéɛ táp̄ilɛ tɔké Kirisi nsímé mɛɛ pɛɛ m pékaalɛ picɔ riyóó. Mmɛ nnya kam nní akpanii kémɛɛ wɛ.

⁴ Ani u pise rɛ uké t̄iyɛsɛ kɛ yɛ unsímé mmɛ t̄iyóó yarɛ kai m pise.

⁵ Ani mɛwéɛsɛsɔhɔ m má nɔn nɛ mpí pɛɛ ápi Kirisi pikó nɛ sónɛ. Ani kapɛ t̄iyɛ itunɛ iké mɛwoo tɛnɛ.

⁶ Nónnɛnɔ́símé nké meséɛ n láárú nn kɔ r̄iyoriyɛ má, nn kɔ kutu kúɔ wɛ. Ani yɛ ceri lɛ kani yé mpá t̄iyɛ rinɔ́ n yási.

Iyáhaa tɔrɔɔ

⁷ Tisiiki yɛ unémáɛɔɔ lala kecirɛ lɛ un kɔ aseɛ nɛ Up̄iima pikei wai. U kɔ Up̄iima pikei kémɛɛ unésɛncɔ lɛ. U yé lɛlɛ né n wai nnéí nɔ kɛ́ɛnkɛɛ.

⁸ Né nókɛnɛmɛɛ u tumpɔ uké nɔ s̄imisi mmɛ-i kari n̄ wɛ, uké kɔ nɔánék̄iñ ninjukɛ.

⁹ U nɛ nókunéyu ukó use, urólala kecirɛ Onesim kam tumpɔnɛ piké lɛ nnéí lɛɛ nté n wai nɔ kɛ́ɛnkɛɛ.

¹⁰ Tó nɛ Arisitariki tó akpanii kémɛɛ n̄ wɛ yɛ nɔ yáási. Parinapasi umarɛɔ kɛpipi Mariki p̄s̄ nɛ kɔ nɔ yáási. Uyɛ nsímé kapí pɛɛ nɔ tee rɛ un nókɛnɛmɛɛ n tuiɔ, ani u yási r̄sɔnɛ.

¹¹ Yeesu kapi yɛ kɔ n sée rɛ Yusituusi p̄s̄ nɛ kɔ nɔ yáási. Pisuifi p̄ɛ ñmanɛ pɛɛ Uléécaa iyɔɔpi pikei kémɛɛ né lɛni. Pi ikari né waisɛlɛ r̄sɔnɛ.

¹² Nókunéyu ukó Epafiraasi yɛ nɔ yáási. U Kirisi Yeesu ukeikó lɛ yɛɛ meséɛ upiyomeyáhaa kémɛɛ nókɛnɛcáá n náási rɛ ái kapɛ nɔ nɛ Kirisi kupɛncɔ kémɛɛ nɔ riyɔɔ, ani kɔ n̄pá yo Uléécaa mɛla kémɛɛ n wai.

¹³ Nɛ nɛ inén̄ipɛɛ yɛnɛ rɛ u nɔ nɛ Lawutiseɛ nɛ Iyerapolisi pikó kecáá náásilɛ hái.

¹⁴ Urólala kecirɛ, up̄ɔisɛ Luki nɛ Temaasi yɛ nɔ yáási.

¹⁵ Ani pirómáɛɔɔ Yeesu pikó pɛɛ Lawutiseɛ-pɔ n̄ wɛ yáási. Ani kɔ Nimfa nɛ Uléécaa icápine pikó pɛɛ yɛ ukeyɔ-i n cápine yáási.

¹⁶ Nɔn títelɛ ntí nónínɛcápine pikó inipɛɛ-i pikéɛ m masí, ani t̄iyɛsɛ Lawutiseɛ pikó p̄ɔkɛ kɔ ri kɛɛ. Nóké kɔ t̄ɛ kɛ p̄ɛ apí nɔ m pááipɔnɛ kɛɛ.

¹⁷ Ani Arikipu maɛ rɛ uké pikei kɛ Up̄iima uu uanipɛ-i n wa kecáá musí uu r̄sɔnɛ pi wai.

¹⁸ Né Pɔoli, néɛ kunén̄ipɛɛ nɛ anɔ́ nnyé wói rɛ: Nɛ nɔ yáási. Ani n léiselɛ tɛ akpanii kémɛɛ kamí wɛ. Uléécaa uké ípɛléɛ nɔ nyisɛ.

Títelé foi ke Pòoli uu Tesaloniki pikó n wói

Lelee títelé nti-i n we

Tesaloniki ye pɛe kuyu maa le Ròm pikó ketê kuwélé kpɛ kapi ye n sée re Masetuwaani kɛmɛɛ. Unsɛ lírú kuú pɛe ne nsímé kɛcɛre piyóó rí ha kɛmɛɛ ke Pòoli uu pɛe kuyu kpe-i Uléécáa icápɛne kari. Filipu kuyu kuu yisi uu ne kei hapò. Pisui fi pɛyɛne ápi pɛe uicélaa ñmurei, uu pɛe kei mɛkɛɛ yisi. Korenti-i kuú pɛé we, uusencò Timotee uu ne kei u leɛpò. Kei kuú ne Kirisi pikó pɛe Tesaloniki-i rí we rítelé wóipò.

Ifaaci iyɛ mekériine ye mmé:

1. Pikei ke Pòoli uu Tesaloniki pikó kɛcòpɛ n wa. U Tesaloniki pikó kɛcáá Uléécáa pòɔnesɛle re pi nfatene kɛmɛɛ táálɛ nnya. Pòoli uu isímé inyɛne kapí ne u n kparai kɛcáá uriyu hɛɛre uu kò pikei kuu pikecòpɛ n wapisi pi léisente (1:1-3:13).
2. Pòoli ye Kirisi pikó ñmóópúselɛ tɛ piké isoi yɛɛ íi mékperinkpe m má n le, pin kò ríla má pin kò keisi (4:1-12).
3. Utume Pòoli ye Kirisi mɛpɛɛmɛ kɛcáá icélaa pa uu kò Kirisi pikó pise re ápi kapɛ n lɔni (4:13-5:11).
4. Lɛ kai m pise re Uléécáa icápɛne iké n we nsímé yɛɛ rítelé tɛ ketò-pò we (5:12-28).

Iyáhaa

¹ Né Pòoli ne Timotee, tóó nò Tesaloniki Uléécáa icápɛne pikó pɛ ke Urósáa Uléécáa ne Upiima Yeesu Kirisi api n tɛ, títelé wóipò. Uléécáa ipɛelɛɛ ne unkiñniñe nké nókenémɛɛ n we.

Tesaloniki pikó mɛfɛne ne pinfatene

² Mpa píyɛi kari ye Uléécáa yáasi re ne upikei, nónnénéí nnya. Mpa píyɛi kari pirówele kɛmɛɛ nó léiselɛ.

³ Li pise re tóké urósáa Uléécáa keyu-i léise lɛ ne lɛ kani nónnéfatenɛ n nyise, mɛwai mɛwai kɛmɛɛ ne lɛ ke ríla kani m má nn nó rinñmóópúse, ne lɛ ke nómenétá Urópiima Yeesu Kirisi kɛcáá ámɛ pikai n hásu.

⁴ Pimárecò, tò ceri re Uléécáa ye nó lalɛ uu nó wéɛ re nàké upikó.

⁵ Ai líka nnya, ári Nsímé Kɛcɛre nó símisi ne nnóosimé ñmane, amá ne rínanɛ ne Nfáasone nnanɛ kari nó n símisi. Tò kò ne kefa tenele re Nsímé mmɛɛ aseí nkó le. Nò ticuruu ye nyule lɛ karí ne nó n sòne re líké ne nó sonesi nnya.

⁶ Tó ne ne Urópiima yíraanele, nóon kò ne tó ne Upiima yíraane. Nò meýá íwe lile, nípá ne lɛ, nó Nléécáasimé yosile ne mpóonare ke Nfáasone nn ye n he.

⁷ Li tɛyɛsele ani póló písoi pɛ ke pepɛɛ Masetuwaani ne Akayii-pò kefa n tenelɛ api ye ne ní paílɛ.

⁸ Ai nkɛpáni Masetuwaani ne Akayii ñmane yɛɛ nókenémɛɛ Nléécáasimé kò, amá nípá yei le ke nónnéfatenɛ nsímé nn tɛyékáa. Ai nkɛpáni pise re tóké linsímé wa.

⁹ Pinnéí pɛɛ lɛ kani kusáne ró n yosí kumúnɛ kpe-i kari nókenémɛɛ rí ha nsímé símaankɛɛ ne lɛ kani piléé inyósonɛ kɛpɛre rírto, ani Upiima Uléécáa yɛɛ nfáa n tɛ ne aseí ute tiki re nàké u n keisi.

¹⁰ Nò kò ménle re Ukepipi Yeesu uké keyómɛcáa-pò leeme uké kam. Uyɛ ke Uléécáa uu nkɛpò kɛmɛɛ yukuse. Uyɛ Uléécáa ketahai kɛɛ n tuime kɛmɛɛ ró lesene.

2

Pikei pɛ ke Pòoli uu Tesaloniki-pò n wa

¹ Pimárecò, nò ticuruu ye ceri re merótuiipò nókenémɛɛ áí méwoo wa.

² Nò kò nyu re pi ró lámaankɛɛle api íwe ró wai Filipu kuyu-pò. Amá Uléécáa ye ikari ró hele ári Nsímé Kɛcɛre mɛɛ ukemɛɛ n léeri nó símisi nípá ne ncóñ ncóñ kari n yé.

³ Ai líka, mpúnne rín icélaa iyɛ kari nn písoi n céesi kɛmɛɛ we, nfasimé kópe ríka rín kò ikeméé we, ári kò wéési tóké unyɛne kiraase.

⁴ Amá nípá píyɛi kari ye símisi yarɛ lɛ ke Uléécáa uu rí la. Uléécáa yɛɛ ró peenu uu yénu re tó fe nnya kuu Unsímé Kɛcɛre ró rimúise re tóké ne n tikóónú. Ai sisoi pipi nkññniñe kari tikilɛ, amá Uléécáa yɛɛ ye kesoipipi kefa nsímé rí céri karí la líké n láárú.

⁵ Nò ticuruu ye nyule rísonɛ re ári pikai nó káraase, irófaaci kɛmɛɛ nfasimé ríka rín kò pékaalɛ tɛ síwóó kari wéési, Uléécáa yɛɛ uróseérakóó.

⁶ Ari úka ipakare wéési, ári kò nɛ ne pɛyɛne ikó wéési.

⁷ Tó né kò pɛɛ fe ári ntónanɛ nó nyise re tò Kirisi pitume nnya. Amá tò pɛé ne nó láárúle yarɛ umáreni yɛɛ ne ukewá kutu n cólɛ.

⁸ Tò meýánsei nó lale, ari Nsimé Kecire nó simisi. Ticurruu nípa ntófáa kaí pee pise tóké nó pa, tó nó m pane. Nò tó ripólóle likei kecire.

⁹ Pimáreco, ne nyu re nó léiselē lē kari n keisi meykítiyiki ai ró pelu. Ketúnjē ne kesine kari keisi rísone ári kape ne nó unyine nconi rimpóló kumúnjē kpe-i kari Nsimé Kecire mee Uléecaa-i n léeri nó n simisi.

¹⁰ Nò nní Uléecaa ne kefa n tenelē, nó ne Uléecaa ricurruu nóo piróseérakós re merófine ye nókenécōpe kpáilēnle men kecire we, áme kò ncaai ríka má.

¹¹ Nò nyu re tó nípa nó úye rimúfile yare ke úyosaa uu ye usiwā timmúlú.

¹² Tò nó rinhmósópusele ari nnanje nò he ari kò meýánsei nó pise re ani sōne yare lē ke Uléecaa uu ní la. Uléecaa uyee nó sée re ani uiyōapi kémee lompo ani kò kesé tíyu m má.

¹³ Tò kò Uléecaa lico kecáa pipakare kpáriisele. Kumúnjē kpe-i kari Nléecaasimé nó n simisi, áni kutu n tico áni n yási yare sisoipipi nsímé, amá nò kutu n ticolē, ani n yosu yare Uléecaa nsímé. Li kò pee mesei Uléecaa nsímé le. N ye nó pepee ne kefa n tene kémee keisile.

¹⁴ Pimáreco, lēlee Uléecaa icápine yee ne Kírisi Yeesu kefa n tenelē Yutee keteni-i n wa lico lēe nókenémee wa. Iwe iyē ke Pisui fi api Uléecaa icápine iyē n wa ico ke nópínéyukó api nó lukise.

¹⁵ Pepee Upiima Yeesu ne antepuye kó api kò tó íwe wai. Api Uléecaa ripóo we. Pi kò sisoipipi nnéi pílaaró le.

¹⁶ Pi náásile piké ró púnēise ári kape fe tóké mpuri sane pikó nsímé mme mee yé piriyu n lo simisi. Piakópe kapi n wapaari kecáa kapi nní acó kpálē. Amá Uléecaa kuwói ye pitíne pi masile.

Pōoli ye káipi re uké Tesaloniki pikó piyéne rikpá

¹⁷ Pimáreco, karí ne ketaa nó n wai nkáripsi ái re ne ntófasimé, amá ne irópije, tó meýánsei káipile re tóké piyéne nó rikpá.

¹⁸ Tò káipile re tóké nókenémee peepo. Né Pōoli ye náásile ái mese, amá Setani úu nceé he.

¹⁹ Nò ηmaa, ái úka uco, nóo lē karí ne n tálē, nóo ntópónare, nóo kò arótōpi kari n feriyē linyíse-nyíse kari yé ne rikókōri n wa kumúnjē kpe-i ke Urópíma Yeesu uu ha m peeri.

²⁰ Mesei ye me, nó karí ne rikókōri wai, nóo kò ntópónare.

3

¹ Tò nókenémee pihápe náásile ari pōone. Ari méresi ari pōone ari mese re tó meróciere Ateeni-i mēsunu

² ari urómáreco Timotee yee meróco Uléecaa pikei n wai un Kírisi Nsimé Kecire simisi tumpo re uké itisi nó rikpá uu nónnéfatenē kémee inínjé nó waise.

³ Lē kémee, piwéékuse ápi yé Uléecaa pitiki kémee nó úka feriyē. Nórincúruu ye nyu re neni keyaa nké iwe nnyí ke Uléecaa uu ní maa re tó li ye nyi.

⁴ Kari ye pee nókenémee ní we, tó nó símaalē te tó íwe li. Lēlee kò nní ró lēeme. Nò li cerile rísone.

⁵ Kam m méresi am pōone nnya kam Timotee tumpo re uké yé iye kani Yeesu nfatene kémee we. Kenéwu ye tútúnile re kuníri áku kape nó peenu pirókēi api méwoo wai.

⁶ Amá Timotee ye ró lēemele un nókenémee léeri. U kò nónnéfatenē ne nónnēla nsímé ró simisile lin láárú. U ró maa re nò kerócáa léiselenle ne ríla. Nò káipi re nóké piyéne tó rikpá yare kari nní n káipi meco.

⁷ Pimáreco, kai nní lē ní we, nónnéfatenē ye itisi ró hele, nípa karí pee mpócaai ne íwe kecōpe ní we.

⁸ Tò nkpréni nfáa yenle, kai n wa re nò Urópíma tikilē ne kefa kesē nnya.

⁹ Ari nyu iye kari yé Uléecaa yáasi ne mpóonare kari ukeyu-i m má nó nnya.

¹⁰ Ketúnjē ne kesine karí ne Uléecaa téni re uké tíyese tó ne nnó tóké yéntine tóké lēlee nónnéfatenē kémee m párlē yipeise.

¹¹ Urósáa Uléecaa ricurruu ne Urópíma Yeesu piké nceé nyóonse tóké ne fe arí ha nó yénu.

¹² Uléecaa uké tíyese ríla mme mee nní nókenémee ní we nké yi nn kōoni, uu kò tíyese ríla kani ye písoi nnéi n nyise nké n kpálē yare ríla mmē kari nní nó ní nyíselē.

¹³ Upiima yé unnanje nóanékinjé kémee wa. Kumúnjē kpe-i ke Upiima Yeesu ne pē nnéi kuu n wée apí ha m peeri, ani Urósáa Uléecaa keyu-i n kpáilē, ríka rín yé n we kapi yé ne nó n cési. Uléecaa uké tíyese ríla mme mee nní nókenécōpe ní we nké n kpálē, uu kò tíyese ríla kani ye písoi nnéi n nyíse nké n kpálē yare ríla mmē kari nní nó ní nyíselē.

4

Mefine mee Uléecaa ripóo ní we

¹ Pimárecɔ, nɔ metóρωο kerómee yénle lē kai m pise re nɔké sónne aní ne Uléécɔa ripóo n we. Mesei, nɔ kɔ pɛe mēkee lē sónne. Amá tɔ nkpéni nɔ welule tɔn ne nɔ tēni ne Urópiima Yeesu rinyiri re aní wa liké lē tifaau.

² Nɔ icélaa kari Urópiima Yeesu kémee n yosí ari nɔ térése nyule.

³ Lē ke Uléécɔa uu rí la lēe re uké nónínsɔi nnéi n te. Lē nnya, li pise re ani nómenécíre ne mewai kópe tí.

⁴ Mπά úye uké pisónne ncee kémee umécire pimúlú céri uu umécire ne mékperinkpe isoi kaase, uu pɛe isoi n le lin tíyu má.

⁵ Ani kape tíye nɔké nólnékáipi-káipi menyíye n tikilē ai nɔ feriyē yare pepɛe ápi Uléécɔa n nyu mecɔ.

⁶ Uka úu kape ne uuco púnne mewai mē kémee, úu kape kɔ uco likɔ caai. Tɔ pisímé nɔ li masile ari nɔ kúrúrúse rísone re Uléécɔa ye písoi pɛe mewai mē mpuri n wai kutu pasane.

⁷ Uléécɔa úu uncee-i ró sée re tóké mékperinkpe-i n sónne, amá u ró séele re tóké n sónne lin kpáiiilē.

⁸ Lē nnya, úye un icélaa nnyí n yè, ái kesoipipi kuú yè, amá Uléécɔa yee Unfaasone nɔ n he kuú yè.

⁹ In te nómenécɔpɛcire nla kani yé rí lákaane íye icɔ kari yé nkpáni rítelé nɔ wóipɔ. Nɔ nórinécúruu Uléécɔa-i peikeele lē kai m pise re nɔké n lakaane.

¹⁰ Ticuruu, lē kani ne pinémárecɔ pē nnéi pɛe Masetuwaani-pɔ rí we sónne. Amá tɔ nɔ welule re ani piηmósúpú rikpá.

¹¹ Ani riηmósúpú, ani nkíηniηe-i n we aní ne nónnékó kutu cɔ, ani keisi yare kari pisímé nɔ ní masí.

¹² Li yé tíyese pepɛe ápi Yeesu n tikilē api nɔ waise, áni yé kɔ pɛe úka nconi.

Upiima mekame

¹³ Pimárecɔ, tɔ la re ani pepɛe n kpí nkó aseí kɔ, nóanépɔó áa kape ne n caai yare písoi tɔρωο pɛe ápi ne líka n tálē mecɔ.

¹⁴ Tɔ ne kefa tenele re Yeesu ye kpule uu yisi, tɔ kɔ ne kefa tenele re Uléécɔa yé Yeesu ne pepɛe ne kefa Yeesu n tenele nkɔ-i yukuse.

¹⁵ Urópiima icélaa inyine nkó kari nní nkpéni nɔ símisi. Tó pē tɔω yé ha Upiima mepɛeme kumúnjé kpe-i nfáa m má, ári ne pepɛe n kpí kekpeé waine.

¹⁶ Tó keyáa kē Uléécɔa rinɔ kɔ, uléécɔaatume píima uu Uléécɔa rinaatón maa ari kóm, Upiima uu pɛe uricuruu keyómecɔa-pɔ cepime. Píkɔkɔpɔ pɛe ne Kirisi kefa n tene pɛe mefoí nkɔ-i yisine.

¹⁷ Lē memáá, tó pitóρωο tɔω yé ha kumúnjé kpe-i nfáa m má, tó ne pē kai yé risakaapɔ kuhope kémee, ari Upiima keyóme-mē tépei. Lin lē n wa, tó ne Upiima ari ha nípá píyēi kesé n we.

¹⁸ Lē nnya, ani nómenécɔpɛcire itisi hekaane ne anó nnyé.

5

¹ Pimárecɔ, ái nkpáni pise re piké keyáa kē ne kumúnjé kpe-i ke mewai mē nnéi ame n waine kecáá rítelé nɔ wóipɔ.

² Ní ticuruu ye nyule rísone re keyáa kē ke Upiima uu n sánti ye ró káikaine yare ke uyaa uu ye kesine rinkáikai.

³ Kumúnjé kpe-i ke písoi api ye ní maa re: Nkíηniηe ye tonele, ncón ríka rín kɔ we, kumúnjé kpe-i ke ncaai nn ye mekáikai pí rikipi, yare ke memárenlɔ ame ye ufani rinkáikai mecɔ, piuka úu yé ηméherɛɛ.

⁴ Amá nɔ pinémárecɔ, áni kuηmaha-i we, keyáa kē áke yé kɔ nɔ rikaikai yare ke uyaa uu ye rinkáikai.

⁵ Nɔ nónnénéí metéi ne ketúnjé pikó le. Ani kesine ne kuηmaha pikó.

⁶ Kai nní lē, ái pise re tóké picɔ mecɔ n lɔni. Amá li pise re tóké n nyáni ari nípá yo n wai ne kemúnjé.

⁷ Kesine ke pepɛe ye n lɔpile api ye lɔpile, kesine ke pítaniré pɔó ye pɔ.

⁸ Amá tɔ ne ketúnjé pikó le. Li kɔ pise re tóké nípá yo n wai ne kemúnjé. Li pise re tóké nfatene ne ríla kpísi ari waise yare ke wenitukanka kapi ye ne ihíme riñloró, ari kɔ píroyulale karí ne n tálē kpísi ari kípi yare ritópikɔη.

⁹ Uléécɔa úu ró wa re uké ukuwɔi kerócáa n wailē, amá u lalē tóké ne Urópiima Yeesu Kirisi kefa tene uké ne tiróyu lɔ.

¹⁰ Tó nnya ke Kirisi uu kpu re, tɔn n lɔni née tɔn n nyáni, tó ne uyé tóké kesé nfáa m má.

¹¹ Kai nní lē, áni itisi hekaane aní n ηmósópúsenelē yare lē kani nní n wapaaneri mecɔ.

¹² Pimáreco, ani pεπεε nókenémeε n keisi, pε ke Uléécaá uu n wée re piké nópinékpéenwai pin nó céési m pakarelē.

¹³ Ani ríla pi nyíse rísone ani pi m pakarelē, pikai pε kapi n wai nnya. Ani n tū liké n láárú.

¹⁴ Pimáreco, tō ne nó téni re ani pikánkó cési, ani piwamei itisi kpá, ani pinárei léni, ani ne pinnéi ísuúlu n le.

¹⁵ Ani nómenécíre tí, úka úu kape ye mewai kópe piwai uco ceεi. Amá ani múpá píyei n wéési re noké lisone n wapaane ani kō písoi nnéi lisone wai.

¹⁶ Nóanépō aké mesére n láárú.

¹⁷ Ani múpá píyei keyóme n yáási.

¹⁸ Ani ye múpá mewai méye-i Uléécaá yáási re ne upikai. Lē ke Uléécaá uú ne nó rí la ye lē nó ne Kirisi Yeesu kupéneco kémeε.

¹⁹ Ani kape Nfáasone pikai tápisi.

²⁰ Ani kape ye nsímé ke Nfáasone nn nó rí símisi háikuse.

²¹ Amá ani ye múpá yo rísone ripái ani lεε rí nyarí múlú.

²² Ani ne nómenécíre mewai kópe nnéi mpuri tō.

²³ Uléécaá yeε ye nkínjine n he uké tíyese ani póló upikó uké nóinésoi nnéi rimúlú rísone, kai n kpísi nfáa kuu nó rí he ne kumírri ne ipiηe, áni kape ne akópe m má keyáa kē ke Urópiima Yeesu Kirisi uu m pεeri nnya.

²⁴ Uyεε nó rí séε ye li waine. Un íye n yekei, lē kuu ye ritiki.

²⁵ Pimáreco, ani ye kō kerócaá Uléécaá yáási.

²⁶ Ani pimáreco tōrō nnéi memáreco ripira ani yáhaane rísone.

²⁷ Ne ne nó téni re ani Urópiima rinyiri ripái ani pimáreco tōrō nnéi rítelé ntí kéeni.

²⁸ Urópiima Yeesu Kirisi uké ípεelée nó nyíse.

Títelɛ́ lírū́ kɛ Pɔɔli uu Tesaloniki pikó n wói

Lelee ritelɛ́ nti-i ní we

Títelɛ́ lírū́ nti ye nsímé kɛ Pɔɔli uu Tesaloniki pikó rifoí kémee n wói pisímé kpálɛnle. Li pɛɛ pi cónhɛnle rɛ íye kai wa kɛ Upiíma Yeesu úu kahane m pɛɛme. Pinyine ye pɛɛ Tesaloniki-i símaankɛ rɛ Upiíma keyaa ye pikámɛ masilɛ. Pica pɔɔ lɛ́ nnya pikɛi n yulu.

Ifaaci iyɛ mekériine ye mmé:

1. Pɔɔli ye Uléécɛɛa pɔɔnɛɛ rɛ Tesaloniki pikó ye nfatene kémee papisi nnya. Uu kɔ mese ne mese Upiíma welu rɛ uké nɔ́mɔ́pú pi he líké ha ne ukepɛɛmɛyaa tu (1:1-12).
2. Pɔɔli ye Kirisi mɛpɛɛmɛ kecáá icélaa pa uu kɔ lelee n waine líké kelene lɛ́ n wa nkó símisi (2:1-12).
3. Ikari pikpáse ne iwelɛ (2:13-17).
4. Pɔɔli ye Kirisi pikó pise rɛ piké Uléécɛɛa n yáási. Uu kɔ pɛpɛ ápi pikɛi piwai ní la nkó kecáá icélaa pi pa (3:1-15).
5. Iyáhaa tɔrɔɔ (3:16-18).

Iyáhaa

¹ Né Pɔɔli ne Silasi ne Timotee, tɔɔ nɔ́ Tesaloniki Uléécɛɛa icápine pikó pɛ kɛ Urósáa Uléécɛɛa ne Urópiíma Yeesu Kirisi api n te ritelɛ́ wóipɔ.

² Urósáa Uléécɛɛa ne Urópiíma Yeesu Kirisi piké ípɛelɛ́e nɔ́ nyíse api kɔ nkínɔnɔnɛ nɔ́ he.

Kirisi ye wemele uké ne pisoí túhaane

³ Pimáɛɛɔ, li pise rɛ toké meséɛe nɔ́ nnya Uléécɛɛa n yáási rɛ ne upikɛi. Li ne risálɛ rɛ toké li wa, líkumúnɔ́ rɛ nónnéfatene ye pelulɛ, lɛ́ kani n lákaane lin kɔ meséɛe kɛ́yu-mɛ́ sí.

⁴ Lɛ́ nnya kari Uléécɛɛa icápine pikó inipɛɛ-i nɔ́ nnya rikókari wai rɛ nɔ́pá ne íwe kani n le ne piwéékuse nnéi kani n yénaalɛ, nɔ́ rihmóóptúle ani nfatene m má.

⁵ Kei kɛ Uléécɛɛa uu ye nyíse rɛ uketahai ye kecíɛe wɛle. Li lɛ́ wale rɛ noké ne pɛpɛ masí uiyɔɔpi kémee n lonine mɛɔ n we nnya. Uléécɛɛa iyɔɔpi iyɛ́ nnya kani nní íwe le.

⁶ Uléécɛɛa ye aseí mále. U ye pɛpɛ nní íwe nɔ́ n wai íwe iyɛ́ cɛɛi.

⁷ Amá u yé kam uu tíyese tó ne nnó, tɔɔ nní íwe n le, ari wénte. Kumúnɔ́ kpe-i kɛ Upiíma Yeesu úu ha keyómɛɛa-pɔ́ n kpáfúmɛne nɔ́pá úye uké u yɛ́ ne upileɛcaatumɛ nanɛ-nanɛ kai lɛ́ waine.

⁸ Inalempi kecɔpɛ kuu cɛ́pimɛne uké pɛpɛ ápi ní la piké Uléécɛɛa céri ápi kɔ Urópiíma Yeesu Nsímé kecíɛe pakarelɛ́ kpanii.

⁹ Akpanii kapi n yénunɛ nyɛɛ ncaai tenɛcirɛ́, kei kapi yé Upiíma ne Unnanɛ mule-mule ne ketaa ní we.

¹⁰ Kumúnɔ́ kpe-i kuú ha sónti rɛ pɛ́ kuu n wɛɛ piké ríyu u waise, pɛpɛɛ ne kefa n tenɛ piké u nyánei. Nɔ́ ticuruu, nɔ́ ha pisoí pɛ́ kunai kémee n wɛle, kani nsímé kari nɔ́ n símisi ne kefa n tenɛlɛ́ nnya.

¹¹ Lɛ́ nnya kari meséɛe nókenécáá keyóme yáási. Tɔ́ ne Uléécɛɛa ténile rɛ uké tíyese noké pɛpɛ nfaa mmɛ́ nnya kuu nɔ́ ní sée n yé mɛɔ n we. Tɔ́ ne u ténile rɛ uké tíyese lɛ́ kani n hólɛ́ te noké wa líké wa, uké kɔ́ lɛ́ kɛ nónnéfatene nɔ́ piwai ní la kémee nɔ́ lɛ́.

¹² Lin lɛ́ n wa, nɔ́ Urópiíma Yeesu rinyiri ríyu waise, uyɛ́ uu kɔ́ nɔ́ tíyu waise. Uróléécɛɛa ne Urópiíma Yeesu Kirisi pikɛi ye pɛ́.

2

Lelee n waine Upiíma uké kelene ní kam

¹ Pimáɛɛɔ, in te Urópiíma Yeesu Kirisi mekame ne mɛrɔ́cápine ukeyu-i nkó,

² áni kape tíyese piké nónnéfasimé cókoi, áni kape kɔ́ tíye piké iwame nɔ́ waise rɛ Upiíma kepɛɛmɛyaa ye túime. In n la, unyine ye nɔ́ tárei rɛ keyáa ye tu nɛɛ uu Nléécɛɛasimé picélaa kémee maa rɛ keyáa ye tu. In kɔ́ n la, pi ye nɔ́ mále rɛ tɔ́ tirótélɛ́ rinyine-i wói rɛ keyáa ye tu.

³ Mpá lin iye n we, áni kape unyine kepole he uké nɔ́ kúraase. Keyáa kɛ́ keké kelene n tu, pisoí yé Uléécɛɛa nmeriyɛ meyá. Uyɛ́ Uléécɛɛa ne n kɛ́nɛne un mpɔ́lɛɛɛe tíkilɛ́ uu léeri api u yenu.

⁴ Uyɛ́ uláaro ye umɛcɛre riritaáse uu Uléécɛɛa líkó nnéi fómni, uu lɛ́ nnéi kɛ́ pisoí api ye rinwúla api yáási n takúlɛ. Ticuruu u yé Uléécɛɛa keyɔ́-i lompɔ́ uú tone yarɛ uyɛ́ Uléécɛɛa.

⁵ Ani léise rɛ ne líifaaci nɔ́ wailɛnle kumúnɔ́ kpe-i kam nókenémɛe ní wee?

⁶ Nɔ́ nkpéni nyulɛ rɛ linyine ye ncéɛ u tápaalenle líké ha ne kumúnɔ́ kpe-i kuu yé umɛcɛre ní lese uké nyíse nɔ́nɛ n tu.

7 Mewai kópe nnaŋe ye mpikēi korile riŋmaha kémee. Mewai mē meké kelene n wa, li pise re uye rinaŋe mmē m múlīlē uké tasi.

8 Uye Uléecaa ne n kēŋene yé rikpáfúme. Amá Upiima Yeesu yé ne unnōo u rifuu uu kópu, uu kō ne unnnaŋe kuú ne n weme u nam.

9 Usoi kópe yé kam ne Setani nnaŋe, uu mewaisaŋa ne linyise-nyise nōome ncōpuri wapisi uu ne pīsoi kiraasente.

10 U yé mewai kópe ncōpuri ne keisi uké ne pepeē m pōlu kiraasente, kápi n ηmurei piké nsímēsei mee yé piriyyu n lō n yosi piké kō n rí la nnya.

11 Lē nnya ke Uléecaa uu rinaŋe mme mee yé pi m poise pamene re piké ne nnōome kefa tene.

12 Kai nní lē, pē nnéi pee ápi ne aseí kefa n tene, amá api péē ne mewai kópe kutu cō, ápi yé Uléecaa ketahaí-i le.

Uléecaa yee nó wée re ani tasi

13 Pimárecō, li pise re také ye mesére nó pē ke Uléecaa uu rí la nnya Uléecaa yáasi re ne upikēi. Nō ke Uléecaa uu hái kékoraane-me sée re uké nórín'yu lo re Nfáasone ye nóníesoí rikpáíise ani kō nsímēsei ne kefa tene nnya.

14 Nsímé Kecire kari nó n símisi ke Uléecaa uu ne ritiki uu ne nó séi re ani Urópiima Yeesu Kirisi meyoopi kémee tone.

15 Lē nnya pimárecō, ani tasi rísone ani icélaa iyē karí ne nnōo néē átelé kémee nó n céési múlú.

16 Asei kecáá, Urósáa Uléecaa ye ró lalē, uu ne kefa ró fénnē uu mesére ró n ηmóópúselē tōn kō lē kuu n yekei re u yé ró wa mé. U ne Urópiima Yeesu Kirisi ricuruu

17 pee yé nōanékin'ŋiŋukuse api tyyese ani itisi meyá m má, api kō rinaŋe nó he nōké ne mewai ne nsímé kémee n nyamí.

3

Ani Pōoli kecáá we

1 Pimárecō, tō ne metóroō nó ténile re ani ne Uléecaa ró we re unsímé nké mekekeke riyékaa nn kō riyu yenu yare lē kai nōkenémee n wa mecō.

2 Ani kō ne Uléecaa ró we re uké piwaikópekōō ne pīsoi kópe anipe-i ró lese. Likumúŋe re áí pīsoi nnéi pee ye ηmurei re piké ne Uléecaa kefa tene.

3 Amá Uléecaa ye nyamle. U yé rinaŋe nó he uu ne líkópe nó tólu.

4 Tō kō ne kefa tenele ne Uléecaa nnaŋe, tōn tálē te nō lē kari nó m pise wailē nōn kō lipiwai nōrlē.

5 Upiima uké tyyese ani nónínéfa-i Uléecaa nla ne isuúlu ke Kirisi uu ye n he m má.

Li pise re mpá uye uké ye keisi

6 Pimárecō, tō nó pise ne Urópiima Yeesu Kirisi rinyiri re ani ne pimárecō pē nnéi pee síká m má ápi kō isé kari nó m pa tikilē ketaa wa.

7 Nō ticuruu ye nyule rísone lē kai m pise nōké wa nōké ne ntósé ncō n sōne. Karí pee nōkenéméé rí we, ári pee pikánkó.

8 Ari riyá unyine uké faalaa ró kpínii, amá ró keisile ari mpōone kom. Ketúŋe ne kesine kari keisi nó úka úu kape ne ró n topori nnya.

9 Ai re ári pee ncée má také melé nó pise. Amá tō lē wailē tōn la re ani mērófine ritiki.

10 Kumúŋé kpe-i karí pee nōkenémee rí we, tō pee nó céési re: Uye unsá pikēi n la, áí pise re liute uké lí.

11 Ai líka nnya kari nní lē símisi, tō kō te pikánkó ye nōkenémee wele ápi líka wai, amá picō nsímé-i kapi lééri.

12 Tō pīsoi pē mpuri ne Upiima Yeesu Kirisi rinyiri ηmóópúselenle re piké ye ne píripōo keisi api pípikei líkó le.

13 Amá nó áni kape pōone ne lisōne piwai.

14 In te unyine ye isé nnyi kari nní rítelē ntí-i nó m pa yē, ani liute cerí, úka úu kape ne u rikō, líké iseí u wa nnya.

15 Mpá ne lē, áni kape u kpisi yare nōunélaaro, amá ani ye u céési yare lē kai m pise re piké umárecō céési.

Tinōo sone pitikise ne iyáhaa

16 Upiima yee ye nkíŋniŋe n he uké uricuruu nkíŋniŋe nó he mpá píyei ne mpá yo-i. Uké kō nōnnénié kémee n we.

17 Né Pōoli kunípe kpee iyáhaa nnyi wói. Nní kam ye anételé nnéi rinípetei rinyiki. Kunénipe iwōi ye nnyi.

18 Upiima Yeesu Kirisi uké nōnnénié ípeelé nyise.

Τίτλε φοι κε Ρωλι uu Timotee n wói

Lelεε rítelε nti kέmεε ní we

Ρωλι ye átelε até Timotee wáile. Timotee ye peε usuifinási unyine yeε m panse Kirisi ukó kepipi le. Usáa pó ne peε ukirekí le. Timotee uu panse utume Ρωλι ukeicó píima unyine. Uyεε peε Uléεcaa icápine yeε Efεesi-pó ní we kecáa páilē. Lē nnya ke Ρωλι uu rítelε u wói re uké nfatene ikemεε papukuse. Icélaa ke rítelε φοί ntí ari Kirisi pikó ne icápine piyukós ne Timotee ricuruu palē (UPM 16:1-3).

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Uléεcaa icápine kecáa nkó (1-3): Lelεε icélaa kópe pikó kέmεε kuwure ní we (1). Piyómeyáhaa mecápine ne iwele kecáa icélaa (2). Isoi kai m pise re Uléεcaa icápine piwéεse piké n le (3).
2. Lē kai Timotee m pise re uké uricuruu pikei kecáa m páilē (4-6): Lē kai m pise re piké ye lelεε Uléεcaa icápine picókói ní la wa (4). Lē kai m pise re piké ye písoi anai akó akó nyεε Uléεcaa icápine-i we: piwéεse ne pinási ne pikúmannási ne icápine piwéεse ne pilási n wa (5). Yo kai pise re piké ye icélaa kópe wa? (6)

Ρωλι ye Timotee rítelε wólu

¹⁻² Nē Ρωλι ke Uróyulale Uléεcaa ne Kirisi Yeesu karí ne n tálε api ncée n he re ké Kirisi Yeesu utume, néε rítelε ntí pó Timotee wáipó. Kam n týε aa Kirisi Yeesu ne kefa tene nnya, pó kenépipi sei le. Urósáa Uléεcaa ne Urópíima Kirisi Yeesu piké ípεelée ne nfanare pó nyíse api nkíninje pó he.

Icélaa kópe pikaase

³ Yare kam peε mekeε pó ní ma nen ne Masetuwaani tósu, a Efεesi kέmεε mész. Písoi ye kei wele peε icélaa féε picó n céési. Lí pise re a rinó pi he re piké lē týε.

⁴ A pi símisi re piké siwómé ne pipikulá anyiri nyεε áa kúkeentene ní we, an kó ne íkenjene kpárá sónaari nkó riyá. Lē ái ye pikei pē ke Uléεcaa uu ní la uké wa kέmεε yóriye. Nfatene meε ye wa ái ne kέyu sí.

⁵ Isé nnyí kam nní nó ní pa ye la re noké ríla mme meε kamúnjé sone-i ne kefa kese-i ne nfatene yíkíyiki kέmεε n lééri m má.

⁶ Picó ye ncée kecire mmē pítki týεle api pólu api iníri kenene-i loni.

⁷ Pi lalε piké Moisi isé kέmεε picélaa. Amá api kó peε pimenáoyu cire kómei. Api kó peε lē ne lē nsímé kapi nní ne itisi n símaankee kómei.

⁸ Tó nyule re isé ye nyamle, tón ne i n keisi yare lē kai m pise.

⁹ Toké léise re ái pepeε lisone n wai nnya kapi isé karíi. Amá piwaikópekós ne pepeε ápi ye rinkpé ne pepeε ne Uléεcaa n kénjene ne pepeε ápi ye Uléεcaa ne leleε n kpáilē n waise, ne pepeε písáa néε píni n kóni ne písoikó

¹⁰ ne pepeε méwoo méwoo n wai ne pitisi peε ye pipitísicó n káipi ne pepeε pilási n yái ne pinósme ne pepeε ye méwoo méwoo n wéeri néε pepeε mewai n wai ke icélaa kecire íi ne ró n yúlu. Pē nnéi nnya ke isé íi we.

¹¹ Nsímé Kεcire kapi né rimmúise kέmεε ke icélaa iyē íi we. Uléεcaa, meyoópi ute yeε ye usoi rinkpá Nsímé Kεcire ye mu.

Ρωλι ye Uléεcaa pónese

¹² Ne Urópíima Kirisi Yeesu yeε rínanje né n he ké ne pinékei wa pónese. Ne u pónese kuí ne né ní yé te ne aseí ute le uu né wée re ké u keisi.

¹³ Ne peε mekeε unkópe símaankeeε, am u wéékuse am íwe u wai, am kó u lámisi. Amá uu íwe né téni kám peε nfatene m má, am kó peε lē kam n wai nyu nnya.

¹⁴ Urópíima ye meyansei uipεelée né nyísele. Nfatene ne ríla kam Kirisi Yeesu kupéneco kέmεε n yé kuú ne ritiki.

¹⁵ Nsímé mmú ye nsímé kecire le, n kó ne menyíne wele re nípa úye uké n yási. Mme meε re Kirisi Yeesu ye keté kecáa kale uké pikópekós yóriye, néε kó peε pikópekós pē ufoí.

¹⁶ Amá lē nnya ke Uléεcaa uu íwe né té uu týεse Yeesu Kirisi uu né ukópekós wéεse akópe sárei líké ne pepeε yé masí kefa ne u n tene piké nfáa teneciré n yé nyíse.

¹⁷ Mpa úye uké Uyóopi teneciré ne ukpóciré uyεε úu kúyene ní we, Uléεcaa cireníne ríyu waise, umeyóopi meké n taálē nípa píyεi! Amí.

¹⁸ Kenépipi Timotee, lē kam ní la ké pó céési ye nní: A lē ke antepuye api kepócáa n símisi léise aa lí múlu rísonε áa ne atopi kecire tópu.

¹⁹ A nfatene ne kemúnjé sone m múlĭ. Pico ápi kemúnjé sone kē timúlú, ápi pēe nfatene fómni cáká-cáká.

²⁰ PISOI PĒ mpuri kunai kémee Imenee ne Alekisantiri ye wele. Setani kam pi risase re piké céri re ápi ye Uléécaa lámisi.

2

Piwele nstmé

¹ Mmē kam nkpéni mefoi pISOI m pise mee re piké ye pISOI nnéi kecáá keyóme yáási ápi ne Uléécaa pi téni, ápi kō Uléécaa pakare piwele kémee.

² Ani ye piyóápi ne kuyu piwéése nnéi kecáá we liké ró n láárú toké kō ne nkínjine m má, arí ne Uléécaa kutu n colé rísone, tōn lelee rí nyamí wai.

³ Lelee Uróyulale Uléécaa ripóó rí we lin kō u nyamí ye lē.

⁴ U lalē uké pISOI nnéi yóriye piké fe piké aseí ceri.

⁵ Uléécaa ye use le. Uye Uléécaa ne sISOIpipi kecōpe nstmé n nyóonse ye kō use le, uye Kirisi Yeesu.

⁶ U unfaa kpísile uú ne héele re liké sISOIpi akópe ilasi kémee lese. Kumúnjé kpe-i kaí ne rinsá kuu lē wa uú ne nyíse re Uléécaa ye lalē liké pISOI nnéi yóriye.

⁷ Lē nnya ke Uléécaa uu iyóó ne itume né tī te ké mpuri sane pikó nfatene nkó ne aseí nstmé céési. Am kiraase, aseí kam símisi.

⁸ Ne lalē pISOI piké ye mpá yei we, piké ye anípe risíka ápi welu ne nfaKpáii, kuwóí ne pitele ápi kape pisifa-i n we.

⁹ Ne kō lalē re pinósi piké ye lapisi ne kumúnjé liké n nyamí, ápi kape ye ipahaa cerémpōone paasi. Ápi kape ye wura ikólé ne itéweeé ne ilú néikóó lékaankee.

¹⁰ Amá piké ye mewai sone lekaankee yarē kai m pise re pinósi pēe Uléécaa n wuru piké n we.

¹¹ Li pise re pinósi piké ye icélaa yási riséé kémee, ápi pimcire n kpélé.

¹² Am unósi ncée he re uké ye céési née uké ula kecáá n tú. Li pise re unósi uké ye n séélē.

¹³ Ai lika nnya, Atam ke Uléécaa uu mefoi wa uu limemáá Efa wai.

¹⁴ Ai kō Atam yeé tíye kuníri aku u kiraase, amá unósi yeé riyá aku u kiraase uu Uléécaa isé háikuse.

¹⁵ Mpá ne lē, unósi un ne kefa Uléécaa n tene un pISOICō nla m má, uISOI in n kpáiiĭlē, un mpá yo n wai ne kemúnjé, Uléécaa yé u yoriye uu siwá maru.

3

Uléécaa icápine piwéése

¹ Asei kam nní nó símisi: Uye un n la re uké Uléécaa icápine kecáá m paílĭ, liute ye pikei kecire wéele.

² Li pise re ápi kape ncaai ríka uye Uléécaa icápine kecáá ní paílĭ kémee yé. Uké unósi use ula, uké ye mpá yo n wai ne kemúnjé, uké nfasimé sone m má, uké pISOICō kupénecō n la, uké pisánē piyóó n nyu, uké ye fe uu Nléécaasimé céési,

³ úu kape útaniré née utelewélaa, amá uké ménye n ninú un kō ISOI sone má, piwóówélaa ápi kape kō ukemúnjé nnéi n yóólē.

⁴ Li kō pise re uké ukeyo pimúlē fe rísone, uké tíyese usiwá síké ye pakare rísone asi ye kō waise.

⁵ Likumúnjé re usoi uná ukeyo pimúlē n nyu, íye ke uyē uu yé fe uú ne Uléécaa icápine kecáá paí?

⁶ Ai kō pise re uké Kirisi ukó fale. Insá lē, u yé fui ne rikókari Setani uu u lóise.

⁷ Li kō pise re ketahai pikó piké Uléécaa icápine uwéése ISOI sone yē ápi u n waiselē. Ai kape wa re pi uISOI lómiise, uu pēe ntórōsei Setani ripine-i lóipō.

Pē kapi n lése re piké ye pISOI lē

⁸ Lē cire, li pise re pēpe ye n lē piké pISOI kapi ye m pakare, pin kō aseí tikilē. Ápi kape pítaniré née pēpē mekópe kewóó n wéési.

⁹ Li pise re piké aseí nyē ke Uléécaa uu upikó n céreise m múlĭ rísone ne kefa kese.

¹⁰ Li pise re piké ye pi peé piké yé. Mepeé-maá, pinsá ríka n yē pi yé fe ápi pilē pikei pi pa.

¹¹ Li kō pise re pinósi ricurruu piké ISOI iyee yé n tíye ápi pi n waiselē m má. Ápi kape pēpē ne isimé n kōoni. Li pise re piké mpá yo n wai ne kemúnjé, piké kō kecire n we mpá yo-i.

¹² Li pise re uye ye n lē uké unósi use ula, uké kō ukeyo ne usiwá pimúlē fe rísone.

¹³ Píye pin kō pilē pikei rísone n keisi, pi ye pISOI kecōpe ríyu yenle, pi yé kō fe ápi nfatene mee tō ne Kirisi Yeesu m péneselē nstmé símisi ápi ríkinj pepu.

Menyuwe ke nfatene nn ye ró n he

¹⁴ Ne rítelé ntí pò wóipále nen kò músu re ké nfáani hapò ké pò yé.

¹⁵ M̀pá nen kò n nájai ké kelene hapò, títelé ntí tee yé tíyese aa céru lè kai m pise re pòkè Uléécaa keyò-i n sòne. Uléécaa, nfáa ute icápine yee aseí ilérí ne aketaa.

¹⁶ Asei kecáá, úka úu kúkerje n we. M̀me mee m pékaalè ke Uléécaa uu ró n nyíse ye mmáamaa ne ncíreníje le. Lelee Kirisi.

U ró rikpáfumele yare kesoi pipi, Nfáasone nn tò u nyíse re u aseí ute le.

Piléécaatumè api u yenu uu isoipuri mpehé mpehé kémee Nsímé Kecire símisi,

pisoi api ketè kecáá m̀pá yei ne kefa n tene,

Uléécaa uu umeyòopi kémee u taásepo.

4

Pepee inóomecélaa n céési

¹ Uléécaa Nfaa ye símisi le cáká-cáká re amúnjé tərəw kémee, pisoi picò yé nfatene kepire rito api aníri nnoome ne aicélaa tiki.

² Pi yé tíye kecáá kecáá mewai pikò ne pinóome api icée kópe pi tikise. Pisimúnjé ási pikei wai icélaa kópe nnya, yare nweni kapi nmási nn wónjəw apí ne nwóí pi wai.

³ Pisoi pee céési re ái nyamí te sisoipipi síké sónne, ái kò nyamí te síké liluke-luke nnéí n le. Amá Uléécaa ye iluke iyé nnéí wa re pepee Kirisi ne kefa n tenelè pin aseí nyu piké ye u pəonese api pee i le.

⁴ Lè nnéí ke Uléécaa uu n wapisi ye nyamle. Líka ái kufóm we, amá tókè ye Uléécaa pəonese ari kelene li le.

⁵ Likumúnjé re Uléécaa Nsímé ne iwelè ye tíyesele ai Uléécaa inipee-i n nyamí.

Yeesu ukeikò kecire

⁶ Pòn icélaa nnyí pimáreco rintóse, pə pee wa Kirisi Yeesu ukeikò kecire. Pò nyíse re pə ripóóruu tíyesele nfatene nsímé nn pò loni pən nsímé sone mmè kapi pò n céési tikilè.

⁷ Amá a mekpure isimé ke síniyaha asi ye n símisi yare siwómé kepire rito. A riηmóópú aa ye Uléécaa líkò waise.

⁸ Usoi un uipíje ne linyine m mainse, nkáripí kai kuláa má. Amá usoi un tinηmóópú uu Uléécaa líkò waise, ǹpá yo kémee kai ye yoriye. Li ye neni mewee mmé-i nfáa ró hele ne masí kepire-po.

⁹ Nsímé mmè ye aseí kecire le kai m pise re ǹpá úye uké ní yosí cáká-cáká.

¹⁰ Karí ne Uléécaa yee nfáa m má n tálè nnya kari keisi tən náási kéyu áke we: Uye ye pisoi nnéí riyu lo, áí ne tósu pepee ne kefa u n tenelè.

¹¹ A lè nnéí pi símisi aa pi céési re piké lè wa.

¹² Kape riyá unyine uké pò lómiise re pə kewá ηmánepi nnya, amá a tíyese mepówee meké pò waise uyé ke Kirisi pikò api ye ní paílè mpósímé ne ipósoi ne ríla kaa m má ne mpófatenè ne mepókperinkpe kucírè kémee.

¹³ Ké kelene ní hapò, a ne Nléécaasimé pikeé pisoi kecəpe ne ikari pikpáse ne mpicélaa riηmóópú.

¹⁴ Kape ihèe ke Nfáasone nn pò n he lómiise. Li pò i hele kumúnjé kpe-i ke pepee ne Uléécaa rinyiri n símisi api kepóócaá nsímé n símisi, Uléécaa icápine piwéése api anípe kepóócaá láa.

¹⁵ A mepócire kpási aa pikei pè pa aa ne rísone pi wai ǹpá úye uké kepóyu pihape yé.

¹⁶ A ripóóruu ne ipócélaa kecáá m paílè. A n ηmóópúlè pòn lè nnéí múílè ne aseí, pòn lè n wa, pə pee ripóóruu ne pepee kutu pò n cólè yoriyele.

5

¹ Kape ye ne kesáyaha cési, amá a ye ne ke n símisi yare kaa ye ne upósáa n símisi. Aa ye pináηe-naηe ṕ kpási yare pipómáreco.

² A ye síniyaha ne símisi yare pipóni, áa ne pikpérefaa ṕ símisi yare pipóyèi. Kape ye úka kecáá kemúnjé kópe kenyine m má.

Pikúmannəsi kecáá nsímé

³ A pikúmannəsi yíkíyiki kecáá m paílè pòn pi pakarelè.

⁴ Amá in te ukúmannəsi úye ye siwá née siyáse má, li pise re pè piké pisiyo-i nyíse re pi Uléécaa pakarelenle kelene. Lelee re pè kaí ne tu re piké pipikò kecáá m paílè yare ke pè apí pee pi n wa meco. Méwee mē ne ye Uléécaa ripóo wale.

⁵ Unósi nkó yee ukúmannəsi sei, úu kò pee úka má re uké ukecáá ripái yee ne Uléécaa n tálenle, un ketúnjé ne kesine ne Uléécaa téni re uké u lè.

⁶ Amá ukúmannəsi uyee méwoo méwoo n wai ye nkpo masile, ǹpá un n fafai.

⁷ Lē kai m pise re a pi léise ápi kape ne ncaai rka pikecáa n yé ye lē.

⁸ Uye unsá ukumare pikó kecáa rimpái, aí ne tósu ukeyo pikó, liute ye nfatene kepire ritole, uncaai ye kó pēe uyómeyáhaaciré nkó tósile.

⁹ Póké ne ukúmannási n kée, li pise re uké aḡmē kuwóó ne kefi n fe. Li pise re liké n we re mese kuu sónlē.

¹⁰ Píké kó u n nyu re u usiwá nšone múflenle uu ye kó písáne nšone yósu. Uké kó Uléécaá pikó ana n heerele, uu pinárei n lénaalē. Uké mewai sone ncəpuri n wailē.

¹¹ Kape ḡmurei re póké pikúmannási pēe ne rinaḡe n tiselē, pikúmannási kémee kēē. Insá lē, pin piyei n káipi re piké ula féé sós, pilikáipi-káipi yeē tyeesele api Kirisi nkó kepire waise,

¹² ai pēe wai re kápi pirináo kapi mefoi n yekei rintíki nnya, pi Kirisi ne riwóme mále.

¹³ Kai nní n wa re ápi likei-kei má, pi pēe kēyu mále piké síyo síyo n kóónulē pin kusimé yárikee, pin picó isimé kémee táhankee, pin mme mee rín kusimé ní we símaankee.

¹⁴ Lē nnya kam la re pikpérefaa kumannási piké pila sónkee api siwá márei api pisiyo kecáa m pallē, piróláaró ápi kape ne kesimé ní yé piké ró n lámaankee nnya.

¹⁵ Pikúmannási picó ye nceē pitíki riyále api Setani tiki.

¹⁶ Amá unósi Kirisi ukó úye un ukeyo-i pikúmannási m má, uké pikecáa m pallē. Uu kape tye piké Uléécaá icápine pikó ncəni, Uléécaá icápine pikó piké ne n fe piké pikúmannási pēe pimacire ní we kecáa rimpái nnya.

Pəoli ye icélaa ncəpuri Timotee palē

¹⁷ Uléécaá icápine piwéése pēe nšone pipikei n wai ye ne sá re piké ne nšone kutu pi n cəlē, aí ne tósu pepēe Nléécaasimé písoi n símisi pin kó n céési.

¹⁸ Mmē kecáa, Uléécaá Nsimé ritelé ye maa re: Ai pise re nəké ináa iyee melukepipi n cəpu nnáo paasi. Li kó pise re ukeikó uké uihéé m má.

¹⁹ Piseérakóó pinsá pitē ne pitaani n tu, kape nsimé kapi yé ne Uléécaá icápine uwéése rinwááná ḡmurei.

²⁰ A ye písoi kecəpe pepēe akópe n wa cəsi liké ne pitáráo iwame n wa nnya.

²¹ Uléécaá ne Kirisi Yeesu ne piléecaatumē ke Uléécaá uu n wée keyu-i kam pó ḡmósúpúselē te a inécélaa nnyí ritiki nšone kape úka inipee wuri. Kape ye lē nnéi kaa n wai kémee písoi n tési pən ne li wai.

²² Kape ye písoi kecáa anípe piláa ne yóone re piké Uléécaá icápine pikei keisi. Kape pika lé piakópe kémee. A mepsóire tí ne mékperinkpe likó.

²³ A lē míni ḡmane piniré tye, amá a ye pinyine-i féé nkáripi riwuhú, kepófa itoi nnya. Tipócuruu ye yé te mesére kaa káhaankee.

²⁴ Pinyine akópe ye nyánile cáká-cáká piké kelene n túhaane, amá picó pó akó, kepire kaa ye léeme aa a céru.

²⁵ Lē cire ye ni, mewai sone áme ye kó pesí, nḡpá memee áme kekéripi kúyene ní we, áme ye nḡpá piyei m pékaalē.

6

Pikeikó ne pipiyosaa

¹ Li pise re pilási nnéi piké pipite waise api pi m pakarele nšone, unyine úu kape ne Uléécaá ne irócélaa nkópe ní ma nnya.

² Ai pise re pilási pēe pite m má pin Kirisi pikó piké pipite háikuse re pi pimáreco nyómeyáhaacee-i nnya. Nkpéni kai menḡe pise re piké nšone pi keisi re pipite ye Kirisi pikó ke Uléécaá uu ní la nnya.

Lē kai m pise re póké písoi símisi aa ne pi n céési ye lē:

Icélaa kópe ne memá kecíre

³ Uye un inósmecélaa n céési un kó Urópíma Yeesu Kirisi aseí n yulu, un kó piróyómeyáhaa icélaa n yulu,

⁴ tikókəri tee liute we, úu kó líka nyu. U nákiílenle ne inósimé kecáa ikeḡene un pitele wéési. Lelee ye ne kufatoi ne íkeḡene ne alé ne piwaanai ka.

⁵ Lelee ye kó ne íkeḡene teneciré pepēe nfasimé kópe m má ne pepēe ápi kó aseí picére ní la kecəpe ka. Pi músule re Uléécaá ncee pitiki ye memá keyene le.

⁶ Mesei ye me, Uléécaá pitiki ye kesoipipi memá píma le, in te ke ḡmurei keké lē kake m má ḡmane ne n tálē.

⁷ Təké musí re kapi ró m mári, ána kefi, anípe kefi kari ketē kecáa ka. Lē cire ye ni kari kó pelene ári ne líka péne.

⁸ Kai nní lē, tən liluke-luke ne lē kari yé n tá m má, li wale.

⁹ Amá píye pin n la piké memá yé, li ye pi peikeele api pikáipinke kópe kulúí kέmεε lompó, aí ne kelólé-mē pi sí, pinkó nn tene cáká-cáká.

¹⁰ Nwóónaapí píima ye líkópe nnéí keleeme le. Picó ye ripóó wale re piké si yé, aí ne mpóleceemē pi sí api Uléécaá ncee pitíki póone apí ne piricuruu ntóósi meýā wéési.

Lē ke Póoli uu Timotee n céesi re uké wa

¹¹ Amá pó Uléécaá usoi, a lē nnéí káase. A kecíre n sóne aa Uléécaá n tikilē rísonε pón kó nfatene má. A usoió nla m má, aa kó isoi n ninú pón kó láárú.

¹² A nfatene atópi kecíre tó aa nfáa tenciré yénu. Mmē nnya ke Uléécaá uu pó sée aa píseérakóó meýā keyu-i símisi re pó ne kefa u tenele.

¹³ Uléécaá yee ye mpá yo nfáa n he ne Kirisi Yeesu yee Pónsi Pilati keyu-i aseéra kecíre n lése keyu-i kam pikei mpí pó forii re:

¹⁴ A isé kaa n yóóí rimúlú rísonε aá ne mékperinkpe kaase, hái ne keyáa kē ke Upiima Yeesu Kirisi uu m pεerine.

¹⁵ Kumúnjé kpē ke Uléécaá uu n karií kun n tu, u yé tíyεε uu pεeri. Uléécaá mecíre kóré yee Uyóopi kecíre ne mpóonare ute ne rínanje nnéí ute. Uyee piyóopi nnéí Uyóopi, uyee kó pipíima nnéí Upiima.

¹⁶ Umecíre yee úu píkaí kpine. U metéí mále ke úka úu ye n fe uké ne rínkó. Uka úu u yenaalē, úka úu kó u yennune. Uyee ríyu ne rínanje tenciré. Amí.

¹⁷ A pεpεε keté nké kecáá líkó m má rinóó he re ápi kape rikókori n wai. A pi maa re ápi kape ne memá mee méwoó n waine n tálē. Amá piké ne Uléécaá yee ye mpá yo meýā tó n he re líké ró n láárú ne n tálē.

¹⁸ A pi maa re piké ye lisóne wa, api mēwai sóne m má meýā, piké kefa n láárú api ye kó lē kapi m maamaalē picó he.

¹⁹ Pin lē n wa, memá mee áme ye n caai kapi lē pimecíre cápine pin yekei kóso-pó nnya. Lē kέmεε kapi yé kó nfáa yíkíyiki yé.

²⁰ Timotee, a lē ke Uléécaá uu pó rimmúise rimúlú rísonε. Kape isimé yee íi ye líka n yóriye íi ye kó tíyεε usoi uké Uléécaá céri kέmεε tahampó. A íkejεne kpárá ke písoi api m músu re menyuwε kaase.

²¹ Picó ye li kpísile pipikei, api lē nnya nfatene kepire tó. Uléécaá uké ípεelée nó nyíse!

Títelē lírū ke Pɔɔli uu Timotee n wói

Lélee rítelē ntí kémee ní we

Pɔɔli yee rítelē lírū ntí Timotee wói. Róm kuyu-i ke Pɔɔli uu kukpaniilee-i we un ne rítelē ntí wólu (1:8). Amá uakpanii ye nkpéni páápúle ai tósu mefoi (2:9). Ai u wai yare nípá úye ye u ηmeriyele (1:15-4:10). Luki ηmane yee ukekúri tóne (4:11). Pɔɔli uú ne Timotee téni re uké mekee u leepɔ (4:9). Un n sɔnepɔ, uké ne Mariki ne ilú yee pee Turowaasi-pɔ m mészú tipénepo. U músu re unkpɔ itunje ye tule (4:6) amá úu pee pakare re u yé piyéne u rikpá. Piwéékuse pee n tíyese Pɔɔli uú ne kukpaniilee loni ne icélaa kópe yee n náási iké Uléécaá icápine kpu nnya, Pɔɔli uu Timotee itisi kpá re uké asei atopi n tɔpu (2:14).

Ifaaci iyē mekériiine ye mmé:

1. Nsímé Kεcire kapi Timotee rimmúise (1:6-2:13) Isoi sɔne kai m pise re uyee Nsímé Kεcire ne n keisi uké m má: Pikei nla ne ikari ne ηmáóópú (1:6-18). Lē ke ukekíkó uu mawai m má, ai ne tósu lē kuu yé Nsímé Kεcire kecáá íwe n li (2:1-13).
2. Timotee pikei Uléécaá icápine kémee (2:14-4:5) Lē kuu yé picélaa nɔome keyu-i n wa (2:14-26) Lē kuu yé amúnjé tɔrɔɔ kémee n wa (3:1-17) Nléécaasimé picélaa (4:1-5)
3. Timotee ne Pɔɔli metone (4:6-18)

Iyáhaa

¹ Nē Pɔɔli ye Kirisi Yeesu utume le Uléécaá mela kémee. U né forii re ké nfáa kari Kirisi Yeesu kupéneco kémee n yé pisoi riyóó. Uléécaá yee rinóó lē tó yekei.

² Nēe kenépipi kεcire Timotee woipo: Urósáa Uléécaá ne Urópíima Kirisi Yeesu piké ípeeléε ne nfanare pó nyíse api nkíηniηe pó he.

Pɔɔli ye Uléécaá pɔɔnse

³ Ne mpófatenε mee rín kecáá kecáá mawai m má léisele. Nfatene mmē ke upóniyaha Loisi ne upóni Enisi apí pee má. Ne ne kefa tenelē te pɔ nfatene mmē nco mále.

⁴ Ne ye mepónini kecáá léisele ai pee meyanseii ripóó né wai re ké piyéne pó rikpá, mpɔɔnare nké pee meyá né ló.

⁵ Ne mpófatenε mee rín kecáá kecáá mawai m má léisele. Nfatene mmē ke upóniyaha Loisi ne upóni Enisi apí pee má. Ne ne kefa tenelē te pɔ nfatene mmē nco mále.

⁶ Lē nnya kam pó léise re a ihee iyē ke Uléécaá uu pó n he kumúnjé kpe-i kam anípe kepócaá rinláa yóηse.

⁷ Likumúnjé re Uléécaá úu nfáa ró he re nké tó rifúrósse, amá rínanje ne ríla ne mewéésesɔho knn ye ró he.

⁸ Lē nnya, isei íi kape pó wa ne Urópíima nsímé pikóónú. Néε kɔ nní kukpaniilee-i rí we Urópíima nnya, nnéko rín kape isei pó n we. Amá a tíyese toké kesé Nsímé Kεcire íwe li, pon ne rínanje mmē ke Uléécaá uu pó n he tálē.

⁹ Uyee ró yóriye uu ró séi re toké ripóló umpuri, ai re lirówawai linyine nnya, amá uké kelene ketē n wa, u pee yekei re uké ne Kirisi Yeesu ritiki uké ne ípeeléε ró nyíse.

¹⁰ Amá Uróyulale Yeesu Kirisi mekame keté kecáá ye nkpéni ípeeléε iyē tipéresele lin nyáni. Li we re u tíyesele nkpɔ rín nkpéni rínanje ríka má, uu pee Nsímé Kεcire ne tiki uú ne nfáa kpóciré ró nyíse.

¹¹ Ké ne Nsímé Kεcire mmē tinkóónú nnya ke Uléécaá uu tíyese am utume ne ucélaa.

¹² Liiwe kam kɔ nní le, nípá ne lē, ai kɔ isei né we, likumúnjé re ne nyule uyē kam ne kefa n tene. Ne kɔ nyu re u yé fe uu lē kuu né rimmúise kecáá paí hái ne ketúhaaneyaa-pɔ.

¹³ A tíyese anóo kεcire nyē kam pó n céesi ne ríla mmē kaa nó ne Yeesu kupéneco kémee n yé líkē mpócée kaa nfatene kémee n tókilē.

¹⁴ A icélaa sɔne iyē ke Uléécaá uú ne Nfáasɔne mee kepómee ní we rintíki uú ne pó múise rísone rimúlú.

¹⁵ Yare kaa nní rí nyu, Asii keté pikó nnéi ye né ηmeriyele. Pē ne pē pee kepire né rirító kémee, Fiseeli ne Erimoseeni ye wele.

¹⁶ Upíima yé kusoi Onesifóo keyɔ wa. U nnóo kultúii itisi né hele, úu nkpáni né ukpaniikó isei wa.

¹⁷ Amá kuu Róm-i rí ka, u né wélaankeεle meykíyiki uú ha ne né yénu.

¹⁸ Upíima uké tíyese Uléécaá uké ketúhaaneyaa ketúnjé kusoi u wa. Pɔ kɔ nyule rísone re pikei pē nnéi kuu hái Eféesi-pɔ né n wa ápi kumúnjé má.

2

Yeesu Kirisi usóóca kecire mewee

¹ Pó kenépipi, a ípeelé ke Uléécaá uu tó ne Kirisi Yeesu kupéneco kémeé ró n nyíse ne ritiki áá ne ítisi mepóóóre n heelé.

² Mmē nnéí kaa nnénóó-i n kó píseérakóó kulúí keyu-i, a písoi kaá ne ripóó n láárú pee yé n fe api píca céési ritóóse.

³ Póóké kó ñmurei, tó ne mpó také íwe li yaré Kirisi Yeesu usóóca kecire.

⁴ Usóóca un upikei-i n we, un n la umewai meké ne uuwéése n sá, úu ye pepee ápi isóóca n wai líkó ne kutu n calé.

⁵ Ukáhamewure uké ne ní kpasi, li píse re uké ítóó isé rimúlú.

⁶ Ulame yee n ló ai u toru yee yé ufoíé uiwe piluke li.

⁷ A lē kam nní pó n símisi kó, Upíima yé nípá yo-i mesóho pó he.

⁸ A Yeesu Kirisi yee nkpo-i n yisi uu nfáa yenu kecáá léise. U Tafiti keyase le yaré lē ke Nsímé Kecire kam nó n símisi nn n tee.

⁹ Nsímé Kecire mmē nnya kam nní íwe le, ticuruu api akpanii né wai yaré uwaikópekoó. Amá ápi Uléécaá nsímé pó akpanii wa.

¹⁰ Lē nnya kam íwe iyē nnéí ñmurei pē ke Uléécaá uu n wéé nnya, Kirisi Yeesu uké ne pē ticuruu riyu n ló api kó umeyóopi teneciré yénu.

¹¹ Nsímé mmē kam nní nó n símisi ye nsímései le re

tó ne uyē tón kesé n kpu,
ne uyē kari kó kesé nfáa yenune.

¹² Tón ikari n wa,
tó ne uyē yé kesé iyóópi li.

Tón u n ñmeriye, uyē ticuruu yé ró ñmeriye.

¹³ Tónsá aseí n tikilē,
uyē ne nípá píyei aseí tikilenle,
líkumúnjé re úu yé fe uké umecire kepíre rito.

Ukeikó sone kapi m pakarente

¹⁴ Ne la re a nsone pi léise re piké Uléécaá ripá ápi kape inóosimé kecáá n cénjaankeé. Pitele pē mpuri ápi ye líka yoriye, amá pepee nní kutu n cólē kai ye caai.

¹⁵ A riñmóópú aa wai Uléécaá uké pó pakare yaré ukeikó uyē ke upikei ápi yé iseí n wa, uyee aseí n símisi lín kecire we.

¹⁶ A íkeñene kpárá iyee lí líka n yóriye lí kó Uléécaá kémeé léeri kaase. Pepee íkeñene iyē mpuri-i pímeóóre n tanaalé yee ne Uléécaá ketaa n waille nnánnári.

¹⁷ Píicélaa yee n we yaré kúcapáá kpee ípiñe n le. Písoi pē mpuri pee nní Imenee ne Fileti.

¹⁸ Pi aseí pítki riyále api písoi n tee re Uléécaá ye nkpo-i piyukuse ró masile. Lelée tíyese ke písoi meyá api nfatene fóm.

¹⁹ Mpá ne lē, tikúti kecire ke Uléécaá uu n yekei ye ne kariilenle. Li rikecáá wólaalē te: Upíima ye upikó nyule. Li kó wólaalē te: Usoi nkó yee Upíima rinyiri n sélei, uké mewai kópe kepíre rito.

²⁰ Ai wura asóónlú ne nwóóweni asóónlú ñmane nyee kényo maa kémeé we. Sihee ne apérécaripi pó ye kó wele. Kenyáyaá kapi ye ne acáripi kecire pikei wa. Mpá keyáa kénye kapi ye ne acáripi fake-fake pó pikei wa.

²¹ Límeco kai kó písoi kémeé we: Uye un mékperinkpe mewai n tíye, u yé n we yaré kusóónlú kpé kapi ne anyá kémeé n keisi. Pi yé ílúké u yekei uu pansé ukeikó, uu ye uukeisaa yoriye. Api ye péé ne nípá pikei sone píye u wai.

²² A ñmáne líkáipi-káipi ne ketaa wa, nó ne pē nóó Upíima n sélei ne kefa kese, ani mewai sone ncee ne nfatene ne nla ne nkáññiñe wéési.

²³ Amá a ínrísímé yee lí kuláa kúka m má pípásaine kesi. Pó ticuruu ye nyu re pitele kii ye ne tene.

²⁴ Ai kó pee píse re Upíima ukeikó uké ye pitele wéési. Li píse re uké nípá úye n la, un yé fe uu ye písoi céési un kó isutúlu má.

²⁵ Li kó píse re uké ye pepee ye unsímé n kési céési rññiñe kémeé. In n la, Uléécaá yé tíyese api pímeéfine conse api aseí ceru

²⁶ api nfasímé sone tiki, api kuníri kpee pi n tí pin kumela wai ripine kémeé lelu.

3

Siyáa tərəə

¹ A ceri re itunje pape-pape inyine ye sónti siyáa tərəə kémeé.

² PISOI YÉ MASÍ PIMECIRE LISONE N WÉÉSILE, PIN SIWÓÓ TÍKILÉ, PIN PIMECIRE TAÁSELÉ, PIN TIKÓKORI MÁ, PIN ULÉÉCAA NKÓPE SÍMISI, ÁPI YÉÉ PIPIMARE WAISE, ÁPI YÉÉ PAKARE RE PI LISONE PI WA, API YE ULÉÉCAA LISONE NNÉI HÁIKUSE.

³ PIAKIN YÉ N TAKÁ, ÁPI USOICÓ IWE MÁ, PIN IWÓHÓ MÁ, PIN TIKPÁKARÁ MÁ, API YE PIMECIRE PIMULÚ PÓONE API KÓ LISONE PILAARO.

⁴ PI YÉÉ PICÓ KEPIRE LE, PI YÉÉ NÍPÁ YO-I RINÁKÍSE API KÓ RIKÓKORI NE N FULAALÉ. PI YÉ PILIKÁIPI-KÁIPI KECÁÁ M MÚSU AI TÓSU ULÉÉCAA KECÁÁ.

⁵ AMÁ PÓN PI N YÉ, PI YE N WE YARE PI ULÉÉCAA LIKÓ PAKARELENLE, AMÁ API PEE LELE N FATENE NNAŊE N TE N YULU. A PISOI PĒ MPURI KAASE.

⁶ PIPINYINE YEE SÍYO-I LÉERILE API YE PINÓSI SOI KPÁRÁ PEE MÉWOO MÉWOO N WAI TÚI-TÚISE. MPÁ YO KE LIPINÓSI PĒ API KÁIPINKEE.

⁷ PINÓSI PEE NÁÁSILE PIKÉ CÉRI, AMÁ ÁPI YÉ PÍKAI FE PIKÉ ASEI CERI.

⁸ YARE KE YANĒESI NE YAMPIREESI API MOISI RINKÁPÁÁ MECÓ KE PISOI PĒ API ASEI KÁPÁÁLÉ. PISOI PĒ KEMÚŊÉ YE CAALLENLE. PI YE PIN PI M PEENU, PINFATENE RŪN YE TASI.

⁹ AMÁ PINŊMÓSPÚ RŪN TÍKA TUINE. LI YÉ YANĒESI NE YAMPIREESI MECÓ PIKEPIRE FÉNNĒ, NÍPÁ TÚYE UU PINCAAI CERU.

Lē kai m pise re Timotee uké wa

¹⁰ AMÁ PÓ NE KÓ INÉCÉLAA NE MENÉFINE NE LĒ KAM PIWAI RÍ LA NE NNĒFATENE NE INÉSUUULU NE NNÉLA NE INÉKARI RITIKILE.

¹¹ PI KÓ PÓ WÉEKUSELE AA KÓ MENÉCÓ IWE LE. PÓ NYULE LĒ NNÉI KAM N YÉ ANTIYÓOSI NE IKONIYOM NE LISITIRI-PÓ. PÓ IWE IYĒ KAM NFATENE NCEE KÉMEĒ N LI YENLE. AMÁ UPÍIMA YE INNÉI KÉMEĒ NÉ LÉSELE.

¹² TICURUU PEPEE RÍ LA PIKÉ KIRISI YEESU NE KEFA KESE RITIKI YE PIWÉÉKUSE YENUNE.

¹³ AMÁ PISOI KÓPE NE PINÓOME YÉ MEWAI KÓPE-I N ŊMÓSPULĒ. PI YÉ PICÓ FÓM API KÓ PIMECIRE FÓMNI.

¹⁴ AMÁ PÓKÉ ICÉLAA KAA RÍ YÓSI PÓN NE KEFA I TENELĒ M MÚLĒ RÍSONE. TIPÓCURUU YE PICÉLAA PEPEE PÓ I N CÉESI NYULE.

¹⁵ HÁI IPÓWÁ-ME KAA ULÉÉCAA RITELÉ NSÍMÉ NYU. N YÉ FE NN MESÓHO PÓ HE AÁ NE KIRISI YEESU KEFA TENE UU RÍPÓYU LÓLU.

¹⁶ ULÉÉCAA NSÍMÉ ATÉLÉ NNÉI YE ULÉÉCAA KÉMEĒ LÉERILE. N YE YORUYELE. N YE CÉESILE, N YE USOI AKÓPE NYÍSILE NN KÓ TÍYESE USOI UU UAKÓPE NYÓNSĒ, NN KÓ ASEI NCEE KÉMEĒ USOI CÉESI.

¹⁷ LI LĒ WALE RE ULÉÉCAA USOI UKÉ NE RÍSONE M PI UKÉ KÓ NE NÍPÁ MEWAI SONE MÉYE MPURI N WAI NYA.

4

¹ KIRISI YEESU YE SÓNTILE UKÉ PINYÁNNYÁ NE PIKPÓKPO TÚHAANE. UYEE KÓ SÓNTI UKÉ IYÓAPI TONE. NE LA KÉ U NE ULÉÉCAA KEYU-I PÓ SÍMISI RE

² A NLÉÉCAASIMÉ RIYÓÓ NE ŊMÓSPÚ, NCEE YE WEE RŪN WEE, A N SÍMISI, AA TÍYESE PISOI PIKÉ ŊMUREI AA PINCAAI PI NYÍSE AA ITISI PI KPÁ, PÓN PI CÉESI NE ISUUULU.

³ KUMÚŊÉ KUNYINE YE SÓNTILE KE PISOI ÁPI YÉ RÍ LA PIKÉ ICÉLAA SONE KUTU RICO, AMÁ PILIPÓOKÓ KAPI YÉ N TÍKILÉ, API LĒ NYA PICÉLAA KULTÚI CÁPINE PEE YÉ LĒ KAPI PIKÓME RÍ LA PI N SÍMISI.

⁴ ÁPI YÉ ASEI KUTU PÍCÓ RIKPÁ. PI ASEI KEPIRE TONE API PEE INÓMESIMÉ NE KUTU N COLÉ.

⁵ AMÁ PÓKÉ MEPÓCIRE M MÚLĒ NÍPÁ YO KÉMEĒ. A IWE ŊMUREI AÁ NE NSÍMÉ KECIRE PIKÓSNÚ N ŊMÓSPULĒ, AA PIKEI KAI M PISE RE ULÉÉCAA UKEIKÓ UKÉ WA N WAI NE KEFA KESE.

⁶ AMÁ IN NÉÉ, ITUŊE YE TULE RE KÉ PANSE INYÓNSĒSEĒ. NNÉKPO ITUŊE YE NYAHAIMELE.

⁷ ATAPI KECIRE KAM TÓ, NE TÓLE HÁI NE ATAPI KETÓ-PÓ NEN KÓ NFATENE MÚLĒ.

⁸ ATAPI KAM N FERUYE IHEE YE NÉ YEKEILENLE: IHEE IYEE RIYÓAPIKONŊ KE UPÍIMA UU PĒ KUU N LÓ MÍ PANE. UTÚHAANE KECIRE, UPÍIMA YEE NÉ RÍ PANE KETÚHAANEYAA TUNJÉ. AI KÓ NKPÁNI NÉ ŊMANE KAF NE PÁNE. AMÁ PĒ NNÉI PEE UMĒPEEME M MÉ NE RÍLA YE YENUNE.

Póoli nkó cire kuu Timotee rinkpá

⁹ A RIŊMÓSPÚ AA MEKEĒ NÉ LEERI.

¹⁰ TEMAASI YE NÉ RIYÁLE RE U KĒŊ NTE LIKÓ MEYÁ LA NYA. U TESALONIKI TÓMPÓLE. KIRESENSI YE KALASII HALE, TIITI PÓO TALIMASI SIMPÓ.

¹¹ LUKI MECIRE YEE KENÉMEÉ WE. NÓ NE MARIKI ANI NSÉ TIPĒNĒME, U YÉ KAM UU ULÉÉCAA PIKEI KÉMEĒ RÍSONE NÉ LÉNI.

¹² NE TISIIKI TUNLE EFEESI-PÓ.

¹³ PÓN PÍYEI N SÓNTI, AÁ NE KUNÉTÚKANKA CAACAA KAM KARIPUSI KEYO-I TUROWAASI-PÓ N TÍYE NÉ PĒNĒME, AA KÓ NE NLÉÉCAASIMÉ ATÉLÉ NÉ PĒNĒME, AÍ NE TÓSU ASEKONE AKÓ.

¹⁴ UYU KAPI YE N SÉE RE ALEKISANTIRI YE MEWAI KÓPE NÉ PÍNEILE. UPÍIMA YEE YÉ LĒ KUU NNÍ NÉ N WA U HÉLE.

¹⁵ P⁵ ticurruu, a ne mepócíre u tí, ái líka nnya, u riηmósópule uu nmē nnéi kari n símisi kóse.

¹⁶ Keyáa foí kapi né n túhaane úka úu né lé, pinnéi kapi kenépire le. Uléécaá úu kape pimewai mē pi kori.

¹⁷ Upíima ye kenépire nyerele uu rínaηe né he am fe am unsímé yóó mpuri sane pikó nnéi api kóm, uu kó kúkinaá nná-i né lese.

¹⁸ Upíima yé likópe nnéi-i né lese uu meyíkíyiki tíyese am Uléécaá iyóopi-i loni. Umeγóopi meké n taálē nípa píyeyi-pó! Amí.

Iyáhaa tóró

¹⁹ A Pírisili ne Akílasi né yáási aa kó Onesifóo keyó né yáási.

²⁰ Erasiti ye Korénti-i mēsunle, am Torofim Miletí-pó yápo re ái u láárú nnya.

²¹ A riηmósópú aá weri nnyiyé píima kumúnjé kuké kelene tu. Epulusi ne Puténsi ne Linusi ne Kulootiya ne pimáreco tóró nnéi ye pó yáhaapo.

²² Uléécaá uké kepópire n we! Upíima uké ípeeléé nó nyíse! Amí.

Títelé ke Pɔoli uu Tiiti n wói

Lelee rítelé ntí kémee ní we

Tiiti ye pee Kirisi ukó le yee útu Pisuifi mpuri kémee n léeri. U pee Pɔoli ukeico le. U pee meyá náásile kumúnjé kpe-i kaí pee Pɔoli ne Korenti pikó icápine kecɔpe n caai. Míni kepáápáá keté kapi ye n sée re Kiréeti-i kuú pee kumúnjé kpe-i ke Pɔoli uu rítelé ntí u n wóipɔ we. Kei kuú pee Uléécaá icápine ye kei ní we léni, in ne imeciré nyóonsente.

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Pɔoli ye mēwee sone kai m pise re Uléécaá icápine piwéése piké m má Tiiti léise (1:5-16).
2. U kó lē ke u ne písoi anai mphehē mphehē nyee icápine kémee ní we api yé n tone kecáá icélaa u pa: piwéése ne pinósi ne pitisi nanje-nanje ne pilási (2:1-15).
3. Utume Pɔoli ye písoi nmóópúselē te piké isoi fale iyē ke Yeesu Kirisi uu Kirisi pikó n he n le (3:1-11).

Iyáhaa

¹ Né Pɔoli, Uléécaá ukeikó ne Yeesu Kirisi utume, née rítelé ntí wólu.

Pi pikei né rimúse re ké pē ke Uléécaá uu n wée piyómeyáhaa tā am kó piróymeyáhaa aseí pi cereise piké ne kefa tene api nfáa teneciré yénu.

² Mpá yo líké kelene n kóri, Uléécaá ye pee rinóo yekei re u unfaasone ró hene. Uléécaá útu kó unóome.

³ Ke likumúnjé aku n tu, uu n nyíse unsímé kuu né rimúse kémee. Nsímé mmē kam kó nní kónúselē yare lē ke Urýulale Uléécaá uu m pise.

⁴ Tiiti kenépipi sei, nfatene mee ró m pénelē kémee kam títelé ntí pó wóipɔ. Sáa Uléécaá ne Urýulale Kirisi Yeesu piké ípeelē pó nyíse api kó nkínjine pó he.

Pikei pē ke Tiiti uu n wai Kiréeti-pɔ

⁵ Ne Kiréeti-pɔ pó t́yēle re a lelee piwai n tiselē pinyónse tenese aa ńpá kuyu ḱyē-i Uléécaá icápine piwéése tonsente yare kam pó m pise.

⁶ Li pise re Uléécaá icápine uwéése uké usoi uyē kápi ne ncaai níka nyu. Li pise re uké unósi use ula. Li kó pise re usiwá síké nfatene m má, ápi kape kó méwoo méwoo mewai ne si n wóhási, ási kape kó iháikuse m má.

⁷ Uléécaá pikei ke uyee Uléécaá icápine kecáá ní pallē uu múflē. Lē nnya kái ne menyíne we re piké ncaai nnyine ukecáá yé. Ai pise re uké utelewélaa née uké kuwóí m má née uké útaniré née uyee mekópe kewóó n wéési.

⁸ Li pise re uké písoi kusáne yási nsone uu ye lisone n wai. Li pise re uké mewéesesəhə m má un aseí tikilē, un Uléécaá tikilē ne kefa kese, uu ye kó umecire pitíne fe.

⁹ Li pise re uké Uléécaá Nsímé rimúlú yare lē kapi n céesi. Lin lē n wa, u yé fe uu picó céési ne aseí icélaa. U yé kó fe uu pepere mekópe n céési ncaai pi nyíse.

¹⁰ Likumúnjé re pi kulúí wele, dí ne tósu Pisuifi pee Yeesu ncee rintíki kunai kémee. Pi pituciré le pee písoi n ḱraasente ne piiniricélaa.

¹¹ A pi riséése. Siyo ne siriyu kpáráa kapi cókoi, pin lē kái m pise céési piké ne mekópe siwóó n yé nnya.

¹² Piutare use, Kiréeti ukó yee maa re: Kiréeti pikó ye meséere pinóome le, pi isee kpákpará le, pi pikánkó le pee piluke nmane nfasimé n wai.

¹³ Lē kuu kó nní m ma ye aseí le. Lē nnya kai pise re a pi cési nsone piké ne nfatene sone n yé.

¹⁴ Piké kó Pisuifi siwómé ne písoi pee aseí kepire rińto isé rin-yá nnya.

¹⁵ Píkperinkpeciré ye ńpá yo nyánile re áí mekperinkpe má. Píkperinkpekóó ne pepere ápi Uléécaá m pakarelé pón n nyáni re ńpá yo ye mekperinkpe mále, ke piməsəhə ne pikemúnjé ake mekperinkpe m póriilenle nnya.

¹⁶ Pi simísile yare pi Uléécaá nyule, amá pimewai áme pee lē nyíselē. Pimewee ye kuní wele, ápi ye picó ne nfasimé ripéne, ápi ye kó pikei sone pika wa.

2

Icélaa keciré

¹ Amá póké lē kai ne icélaa keciré menyíne ní we céesi.

² A pitisi wéése maa re piké pimécire tí api isoi sone m má pin nfasimé sone má, pin kó keyóme yáási ne kefa kese, pin písoico nla ne isuúlu má nsone.

³ A kó pinósi wéése simisi re piké n sone yare lē kai m pise re Uléécaá písoi piké n sone. Api kape iwóhó m má, ápi kape kó pitániré. Li pise re piké ye písoi nsone mesəhə rikpá.

⁴ Kei kapi yéé ne pikpérefaa céési re piké pipila ne pisiwā n la.

⁵ Piké ko ne pi céési re piké ye piriyu kecáá musí api ye kelene linyine wai, piké ko isoi sone m má, piké piyalékei rísone n wai pin pipila pakarelē, úka úu kape ne Uléécaa nsímé kecáá nkópe ríka ní ma nnya.

⁶ Lē cire, nṛpá lin iye n we, a ye pisei riṇmóópuse re piké ye musí api kelene linyine wai.

⁷ Li pise re pṣ ticuruu póké mēwai sone n wai pisei piké yé. Nnóome rín kape ipócélaa-i n we. Ai kape kecáá kecáá ikó.

⁸ A ye anóo kecire nyee áa kúkeṇe ní we rihaa pipóláaro piké ne isei n li kápi kerócaa nkópe ríka n yé piké ní male nnya.

⁹ A pilási maa re li pise re piké ye pipikeisaa pakare, pin pimela pi wai nṛpá yo kémeē. Ai pise re piké ye pinkó kési.

¹⁰ Ai ko pise re piké ye pi yáái. Amá li pise re piké ye nṛpá píyei piisoi sone pi nyíse, pin pi tikilē ne kefa kese piké ne nṛpá yo-i Uróyulale Uléécaa icélaa riyu waise.

¹¹ Likumúnjé re Uléécaa ye t́yese ke pisei nnéi api yé te u ípeelé pi nyísele. Kei ke pisei nnéi piyalale api yé fe api léeri.

¹² Uipeelé ye ró nyíse re toké lelee ái Uléécaa ní nyamí ne ketē nté likáipi-káipi kepire rito ari meróóciṛe ketē kecáá m múflē tón aseí tikilē, tón isoi sone ke Uléécaa uu ní la le.

¹³ Lē kai m pise re toké mpónare keyaa ké m mé ye lē, keyaa ké ke Uróléécaa píima ne Uróyulale, Kirisi Yeesu meyoopi ame nyísenē.

¹⁴ Tṣ nnya kuu umecire he re uké likópe nnéi anipe-i ró ṇmēherese uu ró pólóse umpuri ke uyé uu n te, nké n cáká-cákálē nn ko ne mēwai sone piwai ṇmóópulé.

¹⁵ Lē kai m pise re póké céési ye lē. A ye kéyu kóosi áa ne pisei itisi kpáse aa ye ko pincaai pi nyíse. Kape riyá unyine uké pṣ lómiise.

3

Uléécaa pisei mēfine

¹ A Uléécaa pisei léise re ái pise re piké kuyu piwéese ne piyóopi pipakare ye. Li pise re piké pi m pakarelē, piké ko mēwai sone piwai ne n ṇmóópulé.

² Api kape úka nkópe n símisi, piké isoi niṇe-niṇe m má, pi ne picó piké mesere n láárúne, api nṛpá úye ne isoi sone n le.

³ Tṣ ticuruu ári pēe nyu karí ne wai. Tó pēe kupakarecírē mále, tó pēe ncée póle. Lirókáipi-káipi ne meróópóla ye pēe ilási ró tónselenle tón tikpákárá ne kufatoti má. Ari pēe nyamí. Tó pēe picó ipuri yulule, pē pin ko irókó yúlu.

⁴ Amá kumúnjé kpe-i ke Uróyulale Uléécaa uu kusoi ró n wa uu ko unla sisoipipi nyíse,

⁵ u ró yóriyele, ái re kari mēwai kecire n wa nnya, amá kuu íwe ró n tē nnya. Nfáasone nnaṇe kuu ne mání piwole ritiki uu ne tiróyu lólu re Nfáasone nké t́yese toké isoi fale yé ari ko mēfine conse.

⁶ Likumúnjé re Uléécaa ye ne Uróyulale Yeesu Kirisi ritikile uu ne Nfáasone ró he yare u kerócaa n kōonule.

⁷ Uipeelé iké ne tó rópólóse aseí pite Uléécaa keyu-i, ari pēe fe ari nfáa tenecírē kari m mé yenu.

⁸ Nsímései ye mu. Ne la re a nsímé mmú pisímé riṇmóópuse, pēpēe ne Uléécaa kefa n tene piké ne mēwai sone piwai kéyu mahā rísone. Lēlee ní nyamí, lin yé ko sisoipipi yoriye ye lē.

⁹ Amá a inírikenṇe ne pikúlā akēentelē nkó ne pitele ne Moisi isé kecáá pipasaine kaase. Lē nnéi ái ye yoriye, ái ko ríyu ríka má.

¹⁰ A ye ne uyee Uléécaa icápine-i pisei n cēṇse cési yare mepēhē meté. Liute unsá lē memáá n kó, áa ne u tólu.

¹¹ Ai líka nnya, pṣ nyule rísone re usoi un lē n we, li nyíselenle re u ncée kecire pitíki yele, akópe nyé kuu ko n wai an nyíselē te u umecire akópe palenle.

Icélaa tṣw

¹² Nen píyei Aritemasi néē Tisiiki kepómeē n tumpó, a riṇmóópume áa weri aa Nikopolisi-i né lēeri, likumúnjé re ne rihó re kei kam nnyiyē píima kumúnjé tonene.

¹³ A isé unyuwe Senasi ne Apoloosi kecáá ripái rísone líka ái kape pi ripári kumúnjé kpe-i kapi pincee n tósu.

¹⁴ Li pise re pirókó ricuruu piké mēwai sone piwai pinla ne pinnanṇe tā, nṛpá píyei lin ye úye meyíkíyiki rincónṇ, api liute yoriye, ápi kape méwoo n we.

¹⁵ Pē nnéi pēe kenémēe ní we ye piyáhaa nó páaiṣ. A pēpēe Kirisi ne kefa n tenelē pin ko pirósáne yáasi.

Uléécaa uké nónnnéi ípeelé nyíse!

²⁴ Πινέκειᵃ Mariki ne Arisitariki ne Temaasi ne Luki πᵃ ne ka πᵃ yási.

²⁵ Urópīima Yeesu Kirisi uké ipεελέε nó nyíσε.

Títelé kapi Epiireeye n wói

Lelée rítelé nti kémee ní we

Uyee rítelé nti n wói ne pē kuu ri n wói nkó nka nín tikemée we. In n la, li yé Italii ketē-pō kapi rítelé nti pááime. Pisuifi pēe Kírisi pikó m panse pin kō Nléécaasimé rítelé nyu ke úteléwōle nkó uu ri wōlu. Kírisi pikó pē kuu nní ní wōlu apō ye caalenle, picō ricuruu pin la piké nfatene kepíre rito. Uyee rítelé nti ní wói ye ri wōle re uké Kírisi ne umewai pi nyise uké ne ikari pi rikpáse piké nfatene kémee tasi. Títelé nti ye símisi re Yeosu Kírisi yee tyyese ke písoi api Uléécaá céri (1:1-3). Lē nnya ke Yeosu uu mpá yo fe.

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Kírisi ye mpá yo fele ái kumúnjé má (1:4-10:18); U antepuye fele ái kumúnjé má (1:1-3) U piléécaatume fele ái kumúnjé má (1:4-2:18) U pikpure fele ái kumúnjé má (3:1-4:13) Kuu nní Nkóméine Fale kémee Uléécaá usina nnya, u Nkóméine Kpure pisina fele ái kumúnjé má (4:14-7:28) U kō pēe mekeke Isirayeli pikó inyósonse fele ái kumúnjé má (8:1-10:18)
2. Li pise re písoi piké nfatene kémee n sóne (10:19-13:25); Uteléwōle ye písoi nmasópúselenle re piké nfatene kémee n sóne (10:19-39). Pēpē pēe Nkóméine Kpure kémee nfatene m má isoi kai nté nyíselē (11). Li pise re písoi piké Yeosu Kírisi inípe n tapaalē (12:1-11). Lē ke písoi api yé n sóne ne lē kapi yé pimécire m múllē nkó (12:12-13:19). Tinó sone pitikise ne iyáhaa (13:20-25).

Uléécaá ye Ukepípi ne ritiki uu ne nsmé písoi símisi

¹ Uléécaá ye pēe hái mekeke-me ne antepuye ritikile uu ne méwee mpehē mpehē kémee nsmé pírósáyaha mesére símisi.

² Ukepípi kuu ne siyáa tarōo nsí kémee ritiki uu ne ró símisi. Uyē kuu kō ne ritiki uu ne mpá yo wai. Lē nnya kuu kō u wée uu mpá yo uanipe-i wai re uké n te.

³ Uléécaá Kepípi kémee ke Uléécaá meyoopi ame léemelē lin tēlu. Kekeke meykíyiki lē ke Uléécaá uu ní we nyíselē. Kekeke kensímé mee nnahe m má ne ketē nnéi múllē mpá yo lin ne mesére we. Kake písoi akópe piheere ní masi, ake pēé ha keyómecaa-pō uyee n-yóopinaje píima m má kuluke-luke-mē kényukóstone-i tone.

Uléécaá Kepípi ye piléécaatume ríyu fele

⁴ Uléécaá Kepípi ye piléécaatume nnéi ríyu fele. Lē nnya kuu rinyíri tee pinnéi akó meyá n fe ke he.

⁵ Pikecōpe úye kuu ketume maalē te:

Pō Kenépipi le,

kái ne neni n kpísi, née pō mári? Pikecōpe úye kuu ketume símaalē uu ne maa re:

Née yé ha Uusaa

uyē uké kō Kenépipi?

⁶ Amá kumúnjé kpe-i ke Uléécaá uu pēe Ukepípi foí ketē kecáá ní tumme, u pēé maa re: Piléécaatume nnéi piké riwula piké ke yáási.

⁷ U pēe piléécaatume pō nkó maa re:

Uléécaá ye piléécaatume pansesele kuyo

uu upikeikó waise yare inalempi.

⁸ Amá u Ukepípi pō nkó maa re:

Hóii Uléécaá, tipóyópitū ne wewe ne mpá píyei-pō.

Pō aseí pansesele kupóyópinaapi.

⁹ Pō lelee aseí m má lalē, pōn mewai kópe kesu.

Hóii Uléécaá, lē nnya ke né Upóléécaá am pō wée

am mpóonare mekpō ripóyu kecáá kōoni *

am kō pipósáco kecōpe pō wée.

¹⁰ Uu kō kpá re:

Pó Upíima, pōo hái kékoraane-me ketē wa

aa kō ne apónípe cire keyómecaa yóóni.

¹¹ Lē nnéi ye tenene tóké li paa.

Amá mesére ke pōo yé n we.

Ketē ne keyómecaa ye kpurunine kóti-kóti yare melape.

¹² Pó kam aa li pílesi yare kapi ye kutúkanka caacaa m pílesi meco.

Pó kam aa pi conse yare kapi ye ketúkanka n conse meco.

* 1:9 Luki 7:46

Amá mesére ke p̄o yé mese mmé n we.

Mpófáa anmē áa yé kutene wa.

¹³ Uléécaatumē úye kecire kuu ketume maalē te:

A kunélukē-lukē-mē kényukástone-i tone.

Liké ha ne tu p̄é uye-i kam yé pipóláarō kepónyále-i rinwúlase.

¹⁴ Piléecaatumē ye yo le? Pi ifáa inyine le yee Ulééca pikei n wai. U pi tummele re piké p̄e ayu kai ye rí lo lé.

2

¹ Lē nnya kai pise re také meyansei mmē kari n kō ne kutu n cōlē, ári kape ne ncéé m p̄o nnya.
² Nsimé ke Uléécaá uú ne piléecaatumē nnōo n símisi ye mpikēi wale. Nkó yee úu kutu n tíncō néé úu m m pakare, ye akpanii nyee ne u n sá yéne.

³ In lē, úye kari yé fe ári nméherere, in te ári rí-yulalesimé piima mmú kp̄isi také waise linyine? Upiima ricuruu yee rí-yulalesimé mmē písimé kóraane, p̄ep̄e n kō un símisi api rō maa re aseí ye nye.

⁴ Uléécaá p̄o kō mēwaisaḡa ne mēwai piima mpēhē mpēhē wapisi uú ne nyíse re lē kapi m̄ ma ye aseí le. Uu kō Unfaasōne lihēchee pi hōone yarē kuu rí la uú ne lē pi símisi.

Uyee ye sisoipipi ayu n lo

⁵ Asei kecáá, áí piléecaatumē ke Uléécaá uu ketē kee masí kepire n weme pa re piké kekecáá m p̄alē. Kēsímé kari nní we t̄on símisi.

⁶ Amá unyine ye Nléécaasimé kelō kenyine-i maa re:

Yo kapi ye sée re usoi p̄oké ne ukecáá n léise?

Yo kapi ye sée re kesoiipipi p̄oké ne kekecáá m̄ p̄alē?

⁷ P̄o u wale aa tíyese un itunje kerí inyine kēmeē piléecaatumē metene we nkáripí.

P̄o rip̄óyópikōḡ u rikipisele aa ríyu u waise.

[P̄o u tonsēle re uké lē kaá n wa kecáá m p̄alē.]

⁸ P̄o m̄pá yo uanipe-i wale.

Uléécaá yé m̄pá yo uanipe-i n wailē, líka mpurí áí kō we kúu uanipe-i m múflē. Mpá ne lē, ári kahanē n yē te pi m̄pá yo uanipe-i wa.

⁹ Amá tō nk̄p̄ení yéne re Yeesu ke Uléécaá uu itunje kerí inyine kēmeē n tíyese un piléecaatumē metene we ye nk̄p̄ení riyópikōḡ tikipile uu kō ríyu yenu, nk̄p̄o kuu ne íwe n lí uú ne kpi nnya. Kefa ke Uléécaá uú ne u n fēnne nnya kuu lē p̄isoi nnéí ríyu kecáá kpu.

¹⁰ Asei kecáá, Uléécaá yee m̄pá yo wa lin uanipe-i we. U kō la re sisoipipi kulúí síké uiyōopi kēmeē lom̄p̄o. Kai nní re Yeesu yee ye siriyu lo nnya, lí ne risá re Uléécaá uké íwe u lukéise uké n nyaní ne k̄éto-p̄o uké ne sisoipipi kulúí uiyōopi kēmeē rí hap̄o nnya.

¹¹ Uyē Yeesu yee ye p̄isoi akópe n heere ne p̄e akópe kuu n heere ye usáa use pikó le. Lē nnya kái ísei u we uké pi sée re upimarēcō.

¹² Ticuruu u Uléécaá maa re:

Hóí Uléécaá! Né rip̄ónyiri pinémáreco símisi.

Né piicápine kēmeē p̄o pakarente.

¹³ Úu kō pimáa kp̄á re:

Né Uléécaá ne ritá.

Uu kō kp̄á re:

Néē nkó nté ne siwá sē ke Uléécaá uu né m̄ pa.

¹⁴ Siwá sēe sisoipipi le ne isoipinje ne mesoinye. Lē nnya ke Yeesu p̄o kō isoipinje ne mesoinye kp̄isi uu pimēcō umecire pansese kesoiipipi, uu kpi uú ne unkp̄o mmē Setani yee nk̄p̄o nnaḡe m múflē tékéé.

¹⁵ Lē kuu ne p̄ep̄e p̄e nk̄p̄o iwame nnya piisoi nnéí kēmeē ilási n t̄ú akpanii tō.

¹⁶ Asei kecáá, áí piléecaatumē kuu pilé ka, amá Apiraham sipirē kuu pilé ka.

¹⁷ Lē nnya kai pise re uké meykíyiki ne upimarēcō menyine n we. Lē kuu wa uú ne pansē Uléécaá usina yee ye íwe n té un kō Uléécaá pikei ne aseí wai re Uléécaá uké ne p̄isoi akópe n sári nnya.

¹⁸ Lí uricuruu peikele uu íwe le. Lē nnya kuu yé kō fe uu p̄e kai umecō m peikee pin íwe le come.

3

Yeesu ye Moisi fele

¹ Lē nnya pinémáreco, n̄ ne Uléécaá yee n̄o n sée pikó le. Lē nnya, ani Yeesu n nyáni. Uyē kari nyu re utume ne Uléécaá usina. Uyee nfatene nsímé kari n yóólē.

² Pi Moisi kecáá wói re: Moisi ye p̄e Uléécaá keyō nnéí kēmeē aseí ute le. Limēcō ke Yeesu p̄o kō p̄e Uléécaá kēmeē aseí ute, uu u pansese usína.

³ Nkó yee kényo m mós ye ríyú mále ai kényo ké feriyé. Lē nnya ke Yeesu uu ríyú yē ai Moisi rikó feriyé.

⁴ Unyine yee ye kényo mō. Amá Uléécáa yee ye nípá yo mō.

⁵ Moisi ye pē Uléécáa keyo pikó nnéi kecōpe ukeikó ne aseí ute le yee yé mmē ke Uléécáa uu ní maane kecáá ní símisi.

⁶ Amá Kirisi pō ne Kepipi le ke Uléécáa pikó kecáá ní páilē rísone. Lē kēmeē kuu aseí ute. Tóo nní lē ukeyo pikó, in te ári iwame má, tōn kō tálē in kō ró láárú.

Uléécáa pikó yé kam api wénte

⁷ Lē nnya ke Uléécáa Nfaasone ní maa re:

Nōn neni keyaa nké urinōo n kō,

⁸ áni kape nōanékinj takaase yare kumúnjé kpe-i ke nōpinésáayaha apí pēe u n kési api kō kucesi kóima-i u peikeē meco.

⁹ Likumúnjé kpe-i ke nōpinésáayaha api rinōo né wéesi api kucesi kóima kēmeē né peikeē.

Pin kō ne pikei pē kam aḡmē afēena kēmeē n wa yē.

¹⁰ Lē nnya kamí pēé ne kunai kpē pikó wóosi am te

pi pikemúnjé kēmeē pólule, ápi nnécéé nyu.

¹¹ Kei kai kuwóí né wa am wéeri re aseí kecáá, ápi pí kai kewénte kē kam n yekeilē kēmeē lonine.

¹² Lē nnya, ani nōmenéciré tí, pimáreco, ái kape wa re nō unyine ye rikínj kópe má útu ye kō Uléécáa pakare, ai tíyese útu ne Uléécáa yee nfáa n te kepire te.

¹³ Lē nnya, ani ikari n kpáriisene nípá keyáa kénye kapi yé n fe api séi re: Neni kekó, akópe áa kape ne nōkenécōpe úka rintíkí urikínj tiké tákasi nnya.

¹⁴ Asei kecáá, in te tō nfatene kari hái kékoraane-me m má rísone múllē ne keyáa tōrōo-pō, tō ne Kirisi ye pēé lē pénelenle tōn ne we.

¹⁵ Li wólaalē te:

Nōn neni keyaa nké urinōo n kō, áni kape nōanékinj takaase yare

kumúnjé kpe-i ke nōpinésáayaha apí pēe u n kési api kucesi kóima-i u peikeē meco.

¹⁶ Píye pēe Uléécáa rinōo kō api kō pēe rinōo u wéesi? Píye picō, insá pē nnéi ke Moisi útu ne Esipiti ketē-pō n léeme?

¹⁷ Píye ke Uléécáa útu ne wóosi aḡmē afēena? Píye picō, insá pēpēe akópe n wa api kucesi kóima-i kpíni?

¹⁸ Píye kuú ne wéeri re: Asei kecáá, ápi pí kai kewénte kē kam n yekeilē kēmeē lonine? Píye picō, insá pēpēe kupakarecírē u n nyíse.

¹⁹ Lē nnya, tō yē te nfatene kápi m má nnya kápi fe piké kewénte ke-i lompo.

4

¹ Uléécáa ye piyekei masile re u yé tíyese ari kewénte kē kuu ró n yekeilē kēmeē lompo. Lē nnya, ani nōmenéciré tí rísone, ái kape wa re li nō unyine púneise uu pilompo pōone.

² Pi Nsímé Kecire ró símisile yare kápi pēe pírókpure n símisi meco. Amá nsímé mmē kapi n kō rín líka pi yoriye. Pēpēe pēe n n kō ápi ne kefa n tene.

³ Tó mpí tóo nní ne nsímé mmē kefa n tene, tó ne kewénte kē kēmeē lonine. Uléécáa ye kekecáá maa re:

Li kuwóí né wale am wéeri re aseí kecáá,

ápi pí kai kewénte kē kam n yekeilē kēmeē lonine. Uléécáa pikei ye kō pēe hái ketē kekoraane-me tenelenle uu kō pēé ne lē male.

⁴ U keló Nléécáasímé kēmeē keyáa sééi-sééi nkó maa re:

Ke Uléécáa uu upikei nnéi ní masí,

uu pēe keyáa sééi-sééi tunjé wénte.

⁵ Li kō keló ke-i wólaalē te:

Asei kecáá, ápi pí kai kewénte kē kam n yekeilē kēmeē lonine.

⁶ Pēpēe pēe mefoi Nsímé Kecire n kō ápi ne kefa n tene. Lē nnya kápi kewénte ke Uléécáa uu n yekeilē kēmeē lompo. Picō yé nképni fe api kekemeē lompo.

⁷ Lē nnya ke Uléécáa uu kō keyáa féé piyekei rikpá uu ke séi re “Neni”. Kepire-pō kuu pēe limemáa ne Tafiti ritiki uu ne male yare kari keló pikóme ní masi re:

Nōn neni keyaa nké Uléécáa rinōo n kō,

áni kape nōanékinj takaase.

⁸ Asei kecáá, Yosuwee un pēé ne kewénte ke-i písoi n lompo, Uléécáa útu yé pēe kō keyáa féé keco nsímé n símisi.

⁹ Lē nnya, kewénte kenyine ye wele ke Uléécáa pikó api n yénune yare ke Uléécáa uu keyáa sééi-sééi ketúnjé n wénte meco.

¹⁰ Nkó yee kewénte ke-i n lompo ye wéntenē. U yé kam uu wénte yare ke Uléécáa uu n wénte meco.

¹¹ Lē nnya, toké ne kewénte ke-i pilone n yōone. Ari kape t̄yε t̄o unyine uké kupakarəciré k̄p̄ε kuc̄o nnya loó.

¹² Uléecaa rinoo ye nfáa mále tin k̄o pikei wai. Ti láárúle ai meyele meté rit̄he t̄osu. Ti ye usoi lonle ne usoi nnéi kemee-p̄o, ari mpá yo kóólene, ari k̄o ak̄oḥo sitan̄ene ne amekp̄éré kóólene. Ti ye k̄o usoi mela ne usim̄újé c̄érile ari kóólene.

¹³ Líka mpuri ái ket̄é kecáá we ke Uléecaa úu n nyáni. Mpá yo ye ukeyu-i yánaalenle lin nyáni cáí. Uyē kai pise re toké nt̄ónéí, lē kari n wa keē.

Yeesu yee Uléecaa usina

¹⁴ T̄o Uléecaa usina mále. Uyee nní Uléecaa Kepipi Yeesu. Uyee Uléecaa kekúri ha. Lē nnya, toké lē karí ne nní kefa u n tenelē r̄s̄one m múl̄é.

¹⁵ Uléecaa usina uyē kari m má úu usina yee úu yé n fe uké tirón̄arei k̄émee ró lé. Amá li men̄ije mpá yo k̄émee mer̄óco u peikeele, uyē úu p̄ee ak̄ópe áka wa.

¹⁶ Lē nnya, li pise re toké kefa kese ne Uléecaa riȳōopit̄ú tiko. Kei kuu yé íwe ró t̄é uu k̄o ípeel̄é ró nyise uu p̄ee kum̄újé k̄pe-i kaí ne n sá ró come.

5

¹ Sisoipipi kec̄ape kapi ye mpá Uléecaa usina úye w̄ée api pikei u pa re uké p̄isoi lih̄eḥ̄e Uléecaa m pasii un k̄o piayu kecáá ne inȳōn̄se wai re Uléecaa uké piak̄ópe pi sárei.

² Uricuruu ye k̄o urinarei cire mále. Lē nnya, u yé fe uu pinyuw̄eciré ne p̄epe ye m p̄unne nk̄ó kóm.

³ Ke uricuruu uu nní rin̄arei m má nnya kai pise re uké ye uak̄ópe kecáá inȳōn̄se wa uu k̄o umpuri pik̄ó ak̄ó kecáá wai.

⁴ Uka úu ye um̄ecire r̄iyu t̄é waise. Amá Uléecaa yee ye usoi s̄ée yar̄e kuu Ar̄o n s̄ée mac̄o.

⁵ Lim̄eco, ái Kirisi yee um̄ecire r̄iyu waise uké Uléecaa usina. Amá Uléecaa yee kum̄újé kunyine-i u maa re:

P̄oo Ken̄epipi.

Kaí ne n̄eni rimpá, n̄ee up̄ósáa.

⁶ U k̄o kel̄ó kec̄o maa re:

P̄o Melikiset̄eki mac̄o usina le mpá piyei.

⁷ Ke Kirisi úu p̄ee ket̄é nk̄é kecáá r̄i we, u ye p̄ee sipupeila ne ménini ne Uléecaa yáasile. U p̄ee Uléecaa ne t̄enile re uyee yé fe uu nk̄p̄o k̄émee u lese. Kuu aseí ne Uléecaa n t̄ikil̄é nnya, Uléecaa p̄oo k̄o ne kutu u co.

⁸ Mpá kuu nní Uléecaa Kepipi, íwe kuu n li yee t̄iyese kuu ipakare ceri.

⁹ Uléecaa ye t̄iyesele uú n nyam̄ ne k̄éto-p̄o. Lē nnya kuú ne p̄ē nnéi p̄ee ne kefa u n tenelē piȳóriye ten̄eciré ka.

¹⁰ Uléecaa yee u w̄ée re uké usina Melikiset̄eki mac̄o.

Pisoi piké pim̄ecire t̄i, ápi kape n̄fatene kapi m má f̄óm

¹¹ T̄o lik̄ecáá nsim̄é kul̄úí mále toké male. Káni ye mekee n k̄o nnya, li ne ró pááp̄ule re toké liasei nó s̄imisi.

¹² Kei kai nní r̄i tu, li p̄eé we yar̄e noké p̄ee nk̄p̄eni pic̄élaa. Amá li k̄o p̄ee háí ne nk̄p̄eni-me pisele re piké Nléecaa sim̄é kekoraane-me pic̄élaa nó rikp̄áme. Lē nnya, m̄epe kai pise re noké nyē, ái nk̄p̄áni iluke mule-mule kani yé li.

¹³ Nk̄ó yee m̄epe n nyeni ye kw̄á le. Uu kahane mew̄é̄seyu m̄é k̄émee kapi ye lis̄one ne lik̄ópe n c̄eri n k̄o.

¹⁴ Iuke mule-mule ke piw̄é̄se p̄oo ye li. P̄ē ne menyuwe mále, pin k̄o lis̄one ne lik̄ópe picere k̄émee pelaal̄é r̄s̄one.

6

¹ Lē nnya, toké Kirisi kecáá ic̄élaa ne k̄éyu n sí, ári kape ik̄ekoraane ke-i ḥ̄mane n we. Toké ic̄élaa ȳosi yar̄e p̄epe n̄fatene k̄émee m pelaal̄é. Ari la toké k̄o k̄ekoraane ic̄élaa k̄éméé n we yar̄e nní m̄ewai m̄ee áme líka n ȳóriye piyá ne Uléecaa kefa pit̄ene nsim̄é

² ne p̄iniwol̄e m̄peh̄é m̄peh̄é kul̄úí nsim̄é ne p̄isoi kecáá an̄ipe pilaa ne pikp̄ok̄p̄o meyise ne ketúhaaneyaa t̄or̄oo kecáá nsim̄é.

³ Toké ne k̄éyu n sí. Uléecaa un nc̄ée n he, lē kari s̄ónti toké wa.

⁴ Pinyine ye w̄ele ke Uléecaa met̄í ame rinkp̄áii, api ih̄e yee keyóm̄ecaa-p̄o n léeri l̄él̄é, Nfáas̄one nn̄ k̄o pikem̄éé we api k̄o ne piisoi kp̄ure k̄émee p̄epeo.

⁵ Pi k̄o p̄ee pic̄ere masile re Uléecaa nsim̄é ye láárúle, api k̄o kom te ket̄é fale kee n weme ye r̄inaḥ̄e mále.

⁶ Mpá ne lē, api p̄ee k̄o Uléecaa f̄ómni. Lipite p̄ē ápi ye fe piké piak̄ópe kepire p̄ito rikpá piké isoi conse. Liriȳik̄i re pi Uléecaa Kepipi kunap̄é̄k̄oó kecáá pikarii kp̄alenle pin k̄o p̄isoi keyu-i keriyu k̄opu.

⁷ Asei kecáá, ikóne in kecare kenyine kémeé n cuunkee, iluke in rísonne n wa, li ye pē nnya kapi ke n lum kuláa wale. Uléécaá yèè ke rikpále.

⁸ Amá in te sinípeleépi ne mēwéé mee kei le, áke pee líka yoriye, Uléécaá yé anóó ke wa, api pee mese nna ke sé.

⁹ Pinésáne lala kecire, mǎpá kari nní n símisi, tó tálē te ncée sone mme-i ke Uléécaá uu yé nóanényu n lo kani tǎkile.

¹⁰ Uléécaá ye aseí tikilenle un ne túhaane. Uu nómenéwai sone paleine. Uu kó paleine re nǎ ríla u nyíse ani ríla mmé ne tiki aní ne upikó léni. Nǎ kó ne wele nǎn pi léni.

¹¹ Tó la re mǎpá nǎ úye uké lé n ηmósópulé hái ne kété-pǎ, nǎké ne lé nnéí kani m mé n yé nnya.

¹² Ari la nǎké síká m má, amá ani pepe Uléécaá ne kefa n tene pin ne piripǎo we mecǎ n we. Pepe ye lé ke Uléécaá uu ne pi m mé uké pi he yé.

Tinóo ke Uléécaá uu n yekei ári méwoo waine

¹³ Ke Uléécaá uu Apiraham tinóo n yekei, u pee wéerile. Líka áí we lee u n fe kuu yé re u yé liriniyiri sée uu ne wéeri. Lē nnya kuu úpe mese urinyiri cire sée uu ne wéeri.

¹⁴ U pee re: Asei kecáá, né meýá kunípe pǎ mǎlukuse, am kǎ pipǎpírē kultú waise.

¹⁵ Apiraham uu mesei ne uripǎo n we un lé ke Uléécaá uu n yekei re u yé u wa mé uu ha ne li yenu.

¹⁶ Usói yèè lelee u n fe rinyiri séele uu ne wéeri ai nyíse re aseí kuu símisi, ncée rín we re piké u kesí.

¹⁷ Uléécaá ye pee lalé uké pepeé urinǎo kuu n yekei m mé rísonne nyíse re urinǎo kuu mǎ ma ári kuonse we. Lē nnya kuu rinóo yekei uu kǎ wéeri uu rikécáá kpápo.

¹⁸ Mēwai mē keté áme kuonse we. Uléécaá úu yé fe uké mekemee nnóome wa. Lē ne tǎ mpí tǎo nní ukemee kepéké rí yé meýá ikari kpáselenle tǎn ne rinóo kuu n yekei mé.

¹⁹ Lē kari n tálē tǎn ne mé ke ntǎfáa nǎ ne saulé tǎn ne we. Kesáu kee páápúle yare kúninoi kesau kee ku m múllé kun ne rísonne nyenu. Kesáu kee kenírípi kapi kelǎ sone ne kelǎ sone riyíki kecǎpe rinkéne lurile áke léepǎ.

²⁰ Kei ke Yeesu uu ne kekpeé tǎ wa uu tǎ nnya mefoi lompo uu pee Melikiseteekei mecǎ panse mǎpá píyei Uléécaá usina.

7

Melikiseteekei ye uyǎopi le un kǎ Uléécaá inyǎonse uwai

¹ Melikiseteekei uyee pee Salem uyǎopi le un kǎ Uléécaá yee mǎpá yo kecáá n tǎ inyǎonse wai. Ke Apiraham uu piyǎopi piferiye mǎ masí un kulu, Melikiseteekei ye ne u risánele uu rinóo sone u tikise.

² Apiraham uu pee lé nnéí kuu m má curii awélé kefi, uu kuwélé kuse u pa. Melikiseteekei aseí nyee nsímései uyǎopi. U kǎ pee Salem uyǎopi le. Liasei re nkíηniηe uyǎopi.

³ Uu ne usáa, úu ne úni, úu kǎ kumáre kúka kémeé léeri. Api ríka ukemareyaa née unkpǎ nkǎ ríka símisi. Uléécaá Kepipi mecǎ kuú we. Uléécaá inyǎonse uwai lo mǎpá píyei-pǎ.

⁴ Ani yé te úu kusa ríyu má! Uyē ke urǎkpure Apiraham uu lé nnéí kuu atǎpi kémeé n kpíikee curii awélé kefi, uu kuwélé kuse u pa.

⁵ Isé ye ncée hele re Lefi kumare pikó pee Uléécaá inyǎonse n wai piké ye Isirayeele pikó picǎ píse piké pilikó nnéí curii awélé kefi, api kuse pi pa. Pipiyuco kapi lé wai, pin kǎ ne kesé Apiraham sipirē.

⁶ Melikiseteekei uyē úu kǎ pee Lefi kumare ukó, amá Apiraham ye pee ulikó nnéí curii awélé kefi, Melikiseteekei uu kuse kpísi uu kǎ pee Apiraham ke Uléécaá uu anóo n yekei re u yé linyine u wa, rinóo sone tikise.

⁷ Ai céreise re mǎpá úye ye nyule re uwéése yee ye usínsá rinóo sone ritikise.

⁸ Lefi sipirē see ye awélé kefi kémeé kuse n kpísi pǎ ne sisoipipi le see ye n kpu. Amá Uléécaá Nsímé atélé ye maa re Melikiseteekei pǎ ne usói le yee úu ye n kpu.

⁹ Lefi sipirē ke Isirayeele pikó api ye neni nní mǎpá yo curii awélé kefi, asi kuwélé kuse kpísi. Lē nnya, pi yé fe apí maa re Lefi pǎ ne kǎ pee Apiraham ne ritikile uu ne ulikó curii awélé kefi, uu kuse pa.

¹⁰ Mǎpá kápi pee kahane nní Lefi m mári, u pee Apiraham menye kémeé wele, Apiraham ne Melikiseteekei apí ne sáne.

¹¹ Uléécaá ye pee Lefi sipirē isína tonsele uu kei ne Isirayeele pikó isé pa, uu pi kúrúrise. In pee re Lefi sipirē sé ye pee isína tone lin nyamí ne kété-pǎ, áí yé pee wa re usína féé uké Melikiseteekei isína icǎ tone. Arǎo isína metone mecǎ mee yé pee ne risá.

¹² Pi ye pin kumare féé kunyine-i usína n tǎ, li píse re isé pǎóké kǎ conse.

¹³ Asei kecáá, uyē ke nsímé mmú nń ne nté ní máne ye mpuri féé ukó le. Mpuri mmē ukó úka úu píkai isína tonelē uké kenýóonse kémee pikei wa.

¹⁴ Yuta pikó mpuri kémee kapi Urópiima mari. Mpá úye ye lē nyule. Ke Moisi úu pēe pēpēe ye Uléecaa inyóonse n wa nsímé n símisi, úu pēe pimpuri kémee pēpēe ye inyóonse n wa nkó ríka ma.

Usina yee Melikiseteeeki meco ní we

¹⁵ Tó nkpéni nsímé mmē kapi ní ma aseí rísonē konle re usína yee Melikiseteeeki meco ní we ye leemele.

¹⁶ Ai isé ke písoi api n wa yee ncée u he re uké isína tone. Amá nfáa mee rín ye píkai n nyere nnañe kuú ne isína tone.

¹⁷ Li Nléecaasimé kémee ukecáá wólaalē te:
Pó nípá píyei-pó Melikiseteeeki meco usína le.

¹⁸ Isé fói íi pēe nyamí ne iketo-pó, íi kó líka yoriye. Lē nnya kapi i kpu.

¹⁹ Asei kecáá, Moisi isé íi fe iké Uléecaa inípe-e linyine sonukuse ne liketo-pó. Amá tó nkpéni ncée sone kari yé ne n tálē yenle. Ncée sone mmē ye kó tíyesele arí ne meyá Uléecaa kó.

²⁰ Limemáá, Yeesu isína ye kó ne impehē le. Uléecaa yee símisi uu wéeri kuú ne isína tone. Ai písína picó kémee lē wa.

²¹ Amá Uléecaa ye Yeesu kémee símisile uu wéeri, uu u ma re:

Upiima úu rinóo tē mékeñe má.

Pó nípá píyei-pó usína le.

²² Lē nnya ke Yeesu uu pansē nkóméine fale mee nfoi n fe umúlē.

²³ Ai kó yá, písína picó pó ne pēe kultúí wele re nkpo rín yé tíye piké meséere isína n tū nnya.

²⁴ Amá Yeesu pó ne meséere wele. Lē nnya, isína kuu n tū íi unyine ucó kúpa we.

²⁵ Lē nnya kuu yé fe uu pēpēe ye ne u rintíki apí ne Uléecaa kémee sí ayu meyíkíyiki lolu. Kuu nní meséere nfáa m má nnya, u yé fe uu pikecáá Uléecaa n welu.

²⁶ Usína uyē mpuri kai ne sá re tóké m má, úu mékperinkpe póríilē, úu ncaai ríka wa, úu akópe áka wa, u ne pikópekwó apí líka pénelē. Uléecaa ye ketone cacaá kee síco n fe kecáá u tonsēle.

²⁷ Ai píse re uyē uké ye písína picó meco nípá keyáa kéye uakópe cire kecáá inyóonse wa uu pēe lē memáá kuyu pikó akó kecáá wai. Mecireníñe kuu inyóonse iyē wa uu másu, pēe uye-i kuú pēe umecire n kpísi uu písói akópe nnya he.

²⁸ Pē ke Moisi isé íi isína n tónse ye pēe písói picó meco ntóho mále. Amá rinóo tē ke Uléecaa uu isé iyē kepíre ní ma uu wéeri ye Ukepípi kee ní nyamí ne kété-pó isína tonsēle hái ne nípá píyei-pó.

8

Yeesu yee Uróléecaa usina

¹ Nsímé mmē kari písímé ní la kefirírí ye nkpéni nké: Tó Usína mále yee keyómecaa-pó Uléecaa yee rínanje nnéi n te riyóopitú kuluke-luke-mē kényukástone-i n tū.

² Uyee kunyóonsecañí kémee kelō sone riyíkí-i isína pikei wai. Ai kesoipipi kee kucánjí kpē wa, amá kucánjí yíkíyiki ye ku ke Upiima uu n wa.

³ Asei kecáá, nípá usína úye pikei pēe uké ye lihēheē ne lē kapí ne n nyóonse Uléecaa pa. Lē nnya kai píse re Yeesu póoké kó linyine ne hapó uké he.

⁴ Un pēe ketē nté n we, úu yé pēe fe ricuruu uké isína tone. Písói pēe isé kecáá isína pikei n wai ye piwée máalenle.

⁵ Pikei pē kapi kei n wai ye lelee keyómecaa-pó meyíkíyiki ní we iyíraane le lin kó likumífri. Pi wailē yare pēe uye-i ke Uléecaa uu pēe Moisi n nyíse lē kuu yé kucánjí n wa meco. U pēe u ma re:

A ripaí, aa pikei pē wai yare kam nní riyópe kecáá pó n nyíse meco.

⁶ Amá Yeesu isína kuu n tū ye ketē kecáá pikó ikó fele. Uyee tíyesele ke Uléecaa uu ne nkóméine yíkíyiki písói sée uu kó piképepe nsímé nyóonse. Lē ke Uléecaa uu n yekei re uké nkóméine mmē kecōpe wa ye fele.

⁷ Asei kecáá, nkóméine fói nn pēe n nyamí ne kété-pó, aí yé pēe nkpáni píse re piké kó melírú pikóméine rikpá.

⁸ Uléecaa ye pēe ne upikó césile kuú ne ma re:

Né Upiima, ne ma re siyáa ye weme,
kam yé ne nkóméine fale ne Isirayeli pikó
ne Yuta pikó n sée.

⁹ Nkóméine mmē rín wene yare mmē kam ne pipisaa n sée
keyáa lē kam kunípe pi n tī arí ne Esípiti keteni-i pi lese.

Uplima uu ko kpá re:

Ke piricuruu ápi n fe piké nkómeine mmē kecáá ní sóne nnya

ke nē ám ko ne kutu pi rica.

¹⁰ Ani nyánii, nkómeine mmē kaní ne Isirayēli pikó n séine siyáa sē kepire ye mmú:

Né inésé pikemúnjé kēmeē wa,

am ko pisifa kēmeē i wolu.

Am pēe piuleeēca,

api pēe panse pinékó.

¹¹ Piuka úu yé pēe uyuyucó céési.

Piuka úu yé ko uumarecá símisi re:

A Uplima ceri!

Asei kecáá, pinnéi yé né céri.

Kai n kpisi pikecāpe kewá sínsápi hái ne uwéése kēmeē-pó.

¹² Liriyíki re ne sóntile ké pincaai pi sárei,

ám yé ko lē kapí ne né m púnne léisente.

¹³ Ke Ulééca uu nní nkómeine mmú n sée re nfále, li nyíse re nfoi mmē ne pikpurú masile.

Yo in n kpurú, linkó nn n tene, li wele lin tósu.

9

Ketē nté ne keyómēca-pó piyomeyáhaa

¹ Nkómeine foí pǎ ne ko pēe inyékii mále kapi ye n wa apí ne ketē nté Ulééca Keyó kēmeē u yáási.

² Pi pēe kunyónsecánjí kariile api ku kéne meté. Keló foí kapi ye sée re keló sone. Kei ke sífiráa ketosi ne kutaapili ne akpónó kapi Ulééca n he áá we.

³ Kenírípi lírú kepire ke keló kecó aké we api ye kē séi re keló sone riyíki.

⁴ Kei ke wura ketunipi ke-i kapi ye tulaali n nmaasi aké péé we ne nkómeine kutakai kpeē kunnéi wura m póriilē. Kukeméé ke wura kulú kunyine akú péé we. Aráa kunaapi kpeē pēe n felesi ne nkómeine akpáncúkú ye ko pēe kpē kēmeé wele. Nkómeine anáa nyee pēe akpáncúkú nyē kecáá wólaalē.

⁵ Nkómeine kutakai kpē kecáá kapi piléecaatumē pēe ye ní merí amíri serí api nyereē, lin nyíselē te kei ke Ulééca uú we. Piaméj amíri ye pēe kutákai iwúkú yárilēnle. Ai nkpéni kari yé mmē símisi ne nketá-pó.

⁶ Kapi lē nǎpá yo n nyónsente api yikikee, pepēe ye Ulééca inyónse n wa api ye pēe nǎpá keyáa kéye kunyónsecánjí keló foí kēmeē lompo api inyónse wai.

⁷ Amá Ulééca Usina mēcire yee ye kunjē kēmeē mese kóló keló lírú kēmeē lompo uu inyónse wai. Isee kuú ne uricuruu akópe kecáá n nyónse menye ne iyē kuú ne kuyu pikó akópe kapi n wa apí la kecáá n nyónse menye kuu ye ne kei lompo.

⁸ Lē ke Nfáasone ní ne nyíse re ke kunyónsecánjí keló foí ake ko ne nní piwée n kpálē nnya, úka úu yé fe uké keló sone riyíki-i lompo.

⁹ Kumúnjé nkú kēmeé kari nní ní we kumíri kai lē nyíse. Liasei re lihēhehe kapi Ulééca m pásii ne isee kapí ne n nyónsente ái ye fe liké pepēe lē n wai simúnjé kēmeē nyíse re pi Ulééca inípeē-i nyamle ne kētá-pó.

¹⁰ Lē nnéi ye sisoipipi ricuruu isé le yee iluke ne píta ne píniwolē ke usoi uu ye ne uakópe n heere kēmeē ní we. Isé iyee pēe nnaŋe mále hái ne kumúnjé kpe-i-pó ke Ulééca uu nǎpá yo n conse.

¹¹ Amá Kirisi pǎ ne Ulééca Usina le yee ní ka uké mēamá mēe n weme ró nyíse. U kunyónsecánjí kunyine kēmeē lompolē kpeē ríyu píma m má kun ko nyaní ne kuketá-pó. Ai písio pēe ku karií. Lelee re áku ketē nté kukú.

¹² Mēcírēnīje ke Kirisi uu keló sone riyíki-i lompo. Ai apoila ne ináa menye kuú ne lompo, amá uricuruu menye kuu he uú ne hái ne nǎpá piyei-pó tírýu lólu.

¹³ Pi ye apoila ne anáala menye kpísile apí ne kunáayaha kapi n tóroise nfuřó péne apí ne usoi ye mēkperinke m póriilē níŋesi, uipíje ii funi.

¹⁴ In mēsei lē, Kirisi menye pǎ ye nnaŋe máne ai lē tósu. Nfáa teneciré mēe tíyese kuu umēcire kpisi uu Ulééca he yarē inyónseseē yee íi ncaai nka m póriilē. Inyónse iyee sirómúnjé kópe heerele toké ne Ulééca yee ye nfáa n he pikēi n wai.

¹⁵ Lē nnya, Kirisi yee we n Ulééca ne sisoipipi kecāpe nkómeine fale wai. Pisíményónse pē nnya ke sisoipipi sē ke Ulééca uu n sée asi yé keyómēca-pó nfaa yē. Kirisi ye sisoipipi akópe kasi nkómeine foí kēmeē n wa nnya kpule uú ne akpanii kasi yé pēe sikupakareciré nnya n yé kēmeē si lese.

¹⁶ Usoi un n la piké umēkpó-máá linyine wa, li píse re piké yé te u pikpo masile api kelene li wai. Piké kelene ritelē tē n wúkule, li píse re piké nyíse re uyee ri n wái ye pikpo masile.

¹⁷ Uyee rináo n yekei un nfáa m má, usoi úu yé fe uké urináo tē ne pikei wa. Umekpó-máa ḡmane ke urináo ari yé pikei wa.

¹⁸ Lē nnya kapi isee kpu apí ne nyóonse api ménye kōoni nkómeine fói ke Uléécaá uú ne piseoi n sée nn kelene koraane.

¹⁹ Moisi ye pēe likumtūḡe kpe-i nḡpá isé iye kēénle piseoi nnéi keyu-i yare kai rítelē kēmeē n wólaalē. Uu pēe limemáá ináa menye ne ipoi menye kpísi uú ne míni cōhōne uu kō ményme wēé ne kehíhípi kē kapi ye n sée re isōopi kpísi uú ne isé rítelē tē kecáá ne sisoipipi kecáá mepēi.

²⁰ Uu pēe re: Ményme mmé meē yé nyíse re Uléécaá ye ne nkómeine nó séele re noké n titiki.

²¹ Uu kō limeco kunyóonseacánjī ne ilú iyē nnéi kapi ye ne kenýóonse-i pikei n wa kecáá ményme mepēi.

²² Li isé kēmeē we re ménye kapi ye ne likei meyā heere cáká-cáká. Ményme mensá akópe nnya n kōonu, áa ye kusárei wa.

Kirisi menye ye akópe heere

²³ Lē kai pise re piké lelee keyómecaa-pó likó kumfiri n nyíselē heere. Amá li kō pise re piké keyómecaa-pó likó ricuruu pḡ kō ne inyóonse yeē rísone n fe heere.

²⁴ Lē nnya, ái kunyóonseacánjī ke piseoi api n karií kēmeē ke Kirisi uu lompo. Ku keyómecaa-pó kukó kuyíraane-yíraane le. Amá keyómecaa ricuruu kēmeē kuu lompo re uké Uléécaá keyu-i tḡ nnya nyere liké rḡ lē.

²⁵ Uu kei lompo re uké umecire kpísi uké ne nnáo kulúí nyóonse yare ke Uléécaá usina uu ye nḡpá kurḡmē kúye ne isee menye n lompo meco.

²⁶ In pēe lē n we, hái ke Uléécaá uú ne ketē ne keyóme n wa, li yé pēe pise re Kirisi uké íwe li nnáo kulúí. Amá mese kóló kuu nfáani ketē nké-i léeme, uu umecire kpísi uú ne mecíreníḡe nyóonse uú ne akópe lese.

²⁷ Mecíreníḡe ke usoi uu má re uké kpu, Uléécaá uu pēe limemáá ne u túhaane.

²⁸ Limeco ke Kirisi uu umecire kpísi uu mecíreníḡe he apí ne piseoi kulúí akópe kecáá u nyóonse. Amá u ha melírú pēerile, ái pēe akópe pilese nnya. U ha pēerile uké pēpēe u m mé ayu lo.

10

¹ Asei kecáá, lisone lēe kepire n weme kumfiri ke isé ii lése ii nyíse, ái liricuruu kii nyíselē. Lē nnya, nḡpá liké iye wa, íi yé fe iké nḡpá píyēi inyóonse ise iyē kapi nḡpá kurḡmē kúye mesére n wai ne tíyese pēpēe lē Uléécaá n yáasi piké n nyamí ne kēto-pó.

² In pēe lē, ái yé pēe nní n we pin inyóonse iyē píwai tíyee? Lí yé pēe nní n wele pēpēe inyóonse iyē n wai pin mecíreníḡe písonaa masí, akópe áa yé pēe pikemtūḡe-i pí pekesi.

³ Amá inyóonse iyee meníḡe piseoi akópe nḡpá kurḡmē kúye pí léisente.

⁴ Li we re anáala menye ne apoila menye áme yé fe meké akópe heere.

⁵ Lē nnya ke Kirisi uu ketē kecáá ka uu Uléécaá maa re:

Aa inyóonse néē lihēhehe la.

Amá ípiḡe kaa né mḡ.

⁶ Ái isee kapi n tóroise múkú-múkú néē inyóonse kapi ye n wa apí ne usoi akópe u sárei kaá yosí.

⁷ Kei kam pēé maa re: Néē nkó. Ne sōnepole, Uléécaá, ké mepóla wa yare lē kapi Isé rítelē kēmeē kenécaá n wói meco.

⁸ Kirisi ye nté male kelene re:

Aa inyóonse néē lihēhehe la, áa kō ḡmurei pōké inyóonse kapi ye n wa apí ne usoi akópe sárei yosí, in kō ne isé kecáá kapi lē wa.

⁹ Uu kō kpá re: Ne sōnepole ké mepóla wa. Inyóonse kpure kuu lē kpu uu iféé kpísi uu iripḡho wai.

¹⁰ Uléécaá mela mē ke Yeesu Kirisi uu n wa uu umecire kpísi uú ne mecíreníḡe nyóonse nnya kari akópe kēmeē le.

¹¹ Nḡpá Uléécaá inyóonse uwai tūye yēè nḡpá keweesi kéye ukēkei kēmeē n wele un upikei wai, un mesére inyóonse ise iyē wai, liinyóonse iyē íi ye kō píkai fe iké akópe lese.

¹² Amá ke Kirisi pḡo mese ḡmane inyóonse kapl ye n wa apí ne usoi akópe sárei n wa, uu pēe limemáá Uléécaá kuluke-luke-mē kényukōtone-i nḡpá píyēi n tū.

¹³ Kei kuu nkpení neni mē Uléécaá uké upilaarō ukenyale-i riwulase.

¹⁴ Inyóonse ise kuu mecíreníḡe wa uú ne Uléécaá pikó pansese piseoi pēe nḡpá píyēi-pó akópe kēmeē n lélaalē.

¹⁵ Lē ke Nfáasone pḡo kō tíyese ari céru. Li we re Nfáasone ye pēé maa re:

¹⁶ Upíima ye maa re:

Ani yēe, nkómeine kam ne pi n sée ye mmú:

Siyáa sē metómpo-máa, né inésé piakíḡ kēmeē wa.

Am kɔ pimēsɔhɔ kέmεε i wɔlu aní mεελúσε.

¹⁷ Uu kɔ kpá rε:

Am yέ kɔ pikai piakópe ne pincaai kecáá léise.

¹⁸ Asei kecáá, in te pi kelɔ písoi akópe sárei, inyóonse kapi ye n wa apí ne usoi akópe sárei íi kɔ kei piwée kpálε.

Tóké ne Uléεcaa riko

¹⁹ Lε nnya pimáρεcɔ, tɔ tálεnle rε Yeesu menyε ye nceε ró hele tóké ye ne tirópɔɔ kelɔ sone riyíkí-i lompɔ.

²⁰ Uipinε yeε kusanjáá kapi kenýóonse-i rinkéne. Iyε kuú ne ritiki uu ne nceε fale mee ye nfáa n he ró yéu.

²¹ Lε nnya, tɔ Uléεcaa usina mále yeε Uléεcaa keyɔ iwéése n tú.

²² Lε nnya, tóké kefa kesε ne Uléεcaa riko ari kɔ nfatene meýá m má nké iníní m má. Simúné kópe seε sirɔfa kέmεε ní we siké n heεrelε así lelu, tóké kɔ irópινε ne míni sone n wolelé.

²³ Tóké lε karí ne n tálε anίpe keté rimúlú, irópινε íi kape riyɔɔ. Li we rε uyεε rinɔɔ n yekei ye aseí ute le.

²⁴ Ani tíye tóké n lénaane tóké ne ríla ne mewai sone piwai kέmεε n ηmósópusenelε nnya.

²⁵ Ari kape ye tó ne pε tó ye n cápine riyá tóké iyaa n we yare kai picɔ kέmεε inyékii m pansε mecɔ. Amá tóké ye menínε ikari n kpariisene, kani nní meýíkíyiki n yέ te keyáa tɔrɔɔ ye nyahaimεle nnya.

²⁶ Li we rε kari nní nsímései picére ní masí nnya, tɔn kɔ ne n we tɔn ne merɔla kέmεε akópe n wai, inyóonse íka íi pεé we kari yé n wa piké ne akópe ró n sárei.

²⁷ Amá nterii ke usoi uu yé pεé ne n tú un ne Uléεcaa ketahai kuú ne písoi n túhaanene ne nna mee pipakareciré ní torεne kutoi mé.

²⁸ Usói un Moisi isé rinlɔɔ, písoi pité née pitaani pin m maa rε mesei ye me, pi ye u kpule, aí pise rε piké íwe u té.

²⁹ Nɔ yé te uyεε Uléεcaa Kepipi riintakári uu fómɔpɔ ye ne akpanii nyé atóné-tóné sále rε u nkómεine menyε mee u m pansεse Uléεcaa ukɔ waise likpárákɔɔ, uu kɔ Uléεcaa Nfaasone mee ye Uléεcaa nfanare usoi n nyíse lámaankeε nnya.

³⁰ Li we rε tɔ nyule uyεε ní maa rε: Né kaí ne sá rε ké ye písoi mewai pi ceεi, née yéé písoi ihéé pi pa. U kɔ maa rε: Né Uptíma, née ne nnépurí pikɔ túhaanene.

³¹ Ai kukaha we rε usói uké Uléεcaa yeε nfáa n te anipe-i lóipɔ.

³² Amá ani siyáa fói se-i ke metéi ame nó rinkpáii léise. Kai pikpáii nó ní masí, nɔ pεε likumúné kpe-i íwe píima kέmεε ne pináa meýá tinmósópúle:

³³ Api ye pinyine-i alé ne risoiwuí kέmεε isei nó n wapaase pin kɔ nó wéékuselε. Ani kɔ pinyine-i pepεε íwe iyé icɔ kέmεε ní we kecáá kpá ani pi léni.

³⁴ Asei kecáá, nɔ ye pεε pikpaniikɔ íwe ténle, ani ye kɔ ne mpóonare ηmurei rε písoi piké nólinékɔ nó yási, non nyu rε nɔ memá píima mále mee lε n fe men kɔ mpá píyeyi we.

³⁵ Lε nnya, aní kape lε kaní ne n tálε fóm. Ihéé píima inyine ye likeméé wele.

³⁶ Asei kecáá, li nó pisele rε nókε ηmósópú m má, non Uléεcaa mela piwai m masí, nókε pεé ne lε kani m mé n yé.

³⁷ Nléεcaasimé atelé ye maa rε:

Asei kecáá, li tise nkáripí, nkáripí fíi ηmaa, uyεε n sónti uké ne n tuine. Uu yé nánaiɔpɔ.

³⁸ Unékɔ yeε inénίpεε-i aseí n tíkile

yé unfatene nnya nfáa wa.

Amá un kepire-mε tintɔpi, ám yé pεε uipuri n la.

³⁹ Amá in tɔɔ, aí tɔɔ pepεε ye rintópi apí ne polu. Amá tó ne pepεε ye ne kefa n tene ai piriyyu lɔlu le.

11

Pirókpure Isirayeli pikɔ nfatene

¹ Nfatene ye pinmurei le rε lε ke usói uu n tálε ye piwai masile, te lε ke usói uu n nyáni ye kɔ wele.

² Pikpure nfatene nnya kapi pεε ipakare yé.

³ Nfatene mee tíyεse kari nyu rε rinɔɔ ke Uléεcaa uu ne mpá yo wa. Ai pεε wai rε lε kari nní n nyáni aí lelee kúyene ní we kέmεε léeri.

⁴ Nfatene mee tíyεse ke Apéeli uu Uléεcaa inyóonse wa íi Kayεε ikɔ rísonε tósu. Mmε nnya kapi u sée rε aseí ute. Uléεcaa ricuruu yeε unýóonse iyé pakare rε i nyamle. Inyóonse iyé nnya, mpá kuu nní ní kpu, ukecáá nsímé ye ne wele tɔn n kómεi.

⁵ Nfatene mee týese ke Uléécaá uu Enáki kpiípo úu ppe nkpo yē. Ke Uléécaá uu u n kpiípo nnya kúu nkpo yē. Uléécaá uké kelene u n kpiípo, Nléécaasimé ye ppeé maa re uisoi ye ne Uléécaá sále.

⁶ Nfatene nnsá n we, úka isoi íi yé fe iké ne Uléécaá n sá. Li we re nkó ye Uléécaá n yáási uké ne kefa tene re Uléécaá ye wele. U ye ppepe u n wéési ihéé pale.

⁷ Nfatene mee týese ke Nowee uu lé ke Uléécaá uu u n símisi re li yé wa nmurei úu ko ppe kahane li n yē. Kuu Uléécaá riwure m má nnya, uu kutáki karií uu ne ukeyo pikó ayu lólu. Nfatene mmē nnya kuú ne ketē nnéi písoi akópe pa, uu ppe ko mmē nnya pansé aseí ute.

⁸ Nfatene mee týese ke Apiraham uu Uléécaá iséi nmurei uu ketē kē kapi n yekeilē te uké masí n te kémee sí. U ppe tósule úu ko nyu yei kuu sí.

⁹ Nfatene mee týese kuú ka yaré usáne uu ketē kē kapi n yekeilē te uké masí n te kémee tone un acáñí kémee sói. Isaaki ne Yakupu kapi umecó ketē kē n yekeilē ye ko ppe kei sóile.

¹⁰ Apiraham ye ppe kuyu kpee akúí pape-pape kecáá ní mómáalē ménle. Uléécaá ricuruu ye kuyu kpē umújé, uye ke kuumame.

¹¹ Nfatene mee ko týese ke Sara ricuruu uu kewá mari, anmē nye-i kuu yé ppe m mári an ko pitómpo masí. U ppe nyule re uye rinóo n yekei ye aseí ute le.

¹² Lē nnya ke sipírē asi usoi use ye kekpo ne nnyáá piwai ní masí kémee léeme, sin kultíi we yaré keléécaá awarepi ne mínimaa ritime nnyene mee rín kúkeē ní we.

¹³ Pinnéi ye ppe nfatene múllenle apí weri apí ne kpíni apí lē kapi pi n yekeilē yosí, amá ketaa-pó kapi menípe re lí kpasí, ai pi larisi apí háa re pi písáne ne pícéetanjé le ppe ketē kecáá ní cemélē.

¹⁴ Ppepe nní lē n símisi ye meýíkíyiki nyíselenle re ketē kapi wéési.

¹⁵ In ppe kei kapi n léeri ke pikumíri akú wepó, pi yé nceé yē api kei pele.

¹⁶ Asei kecáá, ketē kee nké ní fe kapi ne náápo. Lelé ke yóomécaá-pó kekó. Lē nnya ke isei íi Uléécaá we re piké u sée re Piuleeacaá, kuu nní kuyu n yekeilē uké pi pa nnya.

¹⁷ Nfatene mee týese ke Apiraham uu Isaaki kpísi re uké ne nyóonse ppe uye-i kai u m peikee. Ukepípi cireníje kuú ppe lē palē piké ne nyóonse, Uléécaá un ko ppe ne anóo u yekei

¹⁸ uu u maa re: Isaaki kémee kaa siyáse yenune api ye ripónyíri sí séi.

¹⁹ U ppe tálē te Uléécaá ye rínanje mále hái un yé fe uu usoi pikpókpo kémee yukuse. Lē nnya ke Uléécaá uu ukepípi u pese ai wai yaré nkpo kémee kuu ke yukuse.

²⁰ Nfatene mee týese ke Isaaki uu Yakupu ne Esau rinóo sone ritikise un tálē te li kóso-pó lē waine.

²¹ Nfatene mee týese ke itunje ii tu re Yakupu uké kpu, uu Yosefi pínmáne ketē nípa úye rinóo sone tikise, uu ukusele kecáá nyíki uu ne Uléécaá ríyu waise.

²² Nfatene mee týese ke Yosefi uu ppe kekpo nyahai, uu símisi re Isirayeli pikó yé kam api Esipiti keteni-i lelu, uu ko símisi lē kapi yé masí uakóhó n wa.

²³ Nfatene mee týese ke Moisi usaa ne uuni api u mari api u pésu iware itaani. Kapi n yé te kewá ye pinyáni nyam nnya, apí isé ke uyóopi uu ní pa iwame wa.

²⁴ Nfatene mee týese ke Moisi uu papisi, uu yúlu re apí kape ye u sée re Esipiti Uyóopi ukpére kepípi.

²⁵ Uu wée re piké u ne Uléécaá pikó kesé íwe n wai ne kuu ye itunje kerí inyine-i akópe kémee rínare n kómei.

²⁶ U ppe yé te aseí kecáá, un Kírísi meco alé kémee n we, li memá píima le ai tósu Esipiti ketē kecáá lísonne nnéi. Líriyíkí re ihéé ye u m mémpo kuú ppe nyáneipo.

²⁷ Nfatene mee týese kuu Esipiti keteni-i yísi uu ko uyóopi kuwói wuri. Líriyíkí re u ppe tásile yaré u ppe uye uu kúyene ní we meýíkíyiki nyánile.

²⁸ Nfatene mee týese uu nkpo melóó anyá lí, uu anónoó ménye póriinkee re uye n kóni uu kape ka uké Isirayeli pikó sipípi foí rica.

²⁹ Nfatene mee týese ke Isirayeli pikó api Míni-Wéé-Nkoi ritérj yaré ketē kóima. Amá ai Esipiti pikó ppe píterj ní peenu pó muuni.

³⁰ Nfatene mee týese ke Isirayeli pikó api Yeriko imele siyáa síseei pikóónú masí, ii lólesi.

³¹ Nfatene mee týese ke unósi wasánkafí Rahapi uu rísone ppepe píimúnja n hápo yosí. Lē nnya kápi u ne ppepe apí Uléécaá m pakarelē ripéne piké kó.

³² N-ye kam yé ko písímé rikpá? Nen te ké Seteyóo ne Paraaki ne Samsóo ne Yefutee ne Tafiti ne Samuyeli ne antepuye nkó símisi ké tánene, itunje yé né ripáí.

³³ Nfatene ye týesele píco apí atópi wai apí siyóopíté feriyente apí ko lele aseí n tikilē wai, apí Uléécaá rinóo kuu n yekei yenu, apí ko ákinaá ínno móhñise,

³⁴ apí nna kutoi kopu, apí nméherere apí pi yé piké ne atéhe pi paríi, apí kufón fine apí limemáá atópi kémee rikóhó yenu apí ko atópilee sane feríye apí lákase.

³⁵ Pínósi pinyine pikó ppe n kpí, apí pikpókpo kémee yísi apí nfáa kpá.

Api pisiɔ piɔɔ pɔ́ ɔwe pɔ́ima lukeise, api yúlu re ɔ́pi ikemeé lelu. Píkɔpɔ́ kɛ́meɛ meyiɛe kapi lɛ́ la piké ha meyíkíyiki yisi nnya.

³⁶ Api piɔɔ pɔ́ kɔ́ nnyei nam, api iséí pi stú́kɛɛ, hái ricuruu api pi pahaankeɛ api kukpaniilee pi tani.

³⁷ Api apare pi tapisi api kóni, api pi peikeɛ, api pi sekerente api kériine, api atéhe ne pi kóni. Pi pɛɛ tóórinkɛɛle pin asáŋkone ne apoikone tántilɛ́, ɔ́pi líka má, pisiɔ pin pi wéékusɛ́le pin ɔ́we pi wai.

³⁸ Keté áke ne sá re pɛ́ piké kekemeé n we. Pi pɛɛ acesi kóima-i ne ayópe kecáá ne aparepoo-i ne atenhore-i tóórinkɛɛle.

³⁹ Pinnéi mmɛ́ nfatene ye t́yesele api pikɛ́cáá nsímé sone símisi, amá ɔ́pi lɛ́ ke Uléécáa uú pɛɛ n yekei ye.

⁴⁰ Ai líka nnya, Uléécáa ye pɛɛ lisone lee lɛ́ n fe ne ró lala, úu péé la pɛ́ nmanɛ piké li ye, t́ ɔ́ri kape kɛ́meɛ n we.

12

Uléécáa ye urósáa le

¹ Ke piseérakó kulúí pɔ́ima nkú api nní ró n kálaalɛ́, toké ncón ne akópe nyee ye ró n kálisi kekéripi fómpo, ari pɛɛ itóó kai m pise re toké wa kɛ́meɛ ne ḱyuu pihápe n náasi,

² ton Yeosu inípeɛ tapaalɛ́. Uyee nfatene ute yee ye n t́yese nn pelu rísone ne ḱeto-pɔ́. Kuu yé pɛɛ mpónare kapi ne u n la n yási, uu meníhe n̄murei re u yé kunapéékó kecáá nkɔ́ wáɛ, úu kɔ́ liisei ne kutu rica, uu ha nkpéni Uléécáa riyóɔpitú kuluke-luke-mɛ́ ḱyukóstone-i n t́.

³ Ani uyé ke pikópekó ɔ́pi ntóosi pɔ́ima n wa úu kɔ́ peé ne lɛ́ sá kecáá musí. Lɛ́ kɛ́meé, áni yé pɛɛ t́ye ńinɛ́piɛ́ iké riyóɔ.

⁴ Ani kahane akópe n náasi líké ne ménye keleeme tu.

⁵ Nɔ́ lɛ́ ke Uléécáa uú ne Unsímé nɔ́ n n̄móɔpúsɛ́le yare usipipi paleilee? U maa re: Kenépi, kutu ke Upɔ́ima uu pɔ́ m pásalɛ́

ái kape pɔ́ n we yare akpéri.

Un ye kɔ́ ne pɔ́ n cési,

kape ye ipópiɛ́ riwéréɛɛ.

⁶ Li we re nkó ke Upɔ́ima uu n la kuu ye kutu ripasa.

Keppi kɛ́ kuu n la kuu ye nséi wa.

⁷ Ani ye ɔ́we ke Uléécáa uu ye n kpisi uú ne nɔ́ n céesi kɛ́meɛ rikáhá-káhá. Kani Usipipi nnya kuu lɛ́ nɔ́ wai. Liriyíkí re keppi ḱyee ke usáa uu ye céesi?

⁸ Amá amá uú usipipi nnéi icélaa icɔ́ nɔ́ n céesi, ani ceri re áni usipipi yíkíyiki.

⁹ Tɔ́ pɛɛ pisiɔ mále pɛɛ pirósáa, api ye ró céesi ari pi pakare. Iye nnya kári yé pɛɛ urósáa yee keyómeɛcáa-pɔ́ n we pakare toké ne n̄faa n yé?

¹⁰ Pirósáa yèè pɛɛ ró céesile lɛ́ kapi n la, aɔ́ ne riná keri rinyine-i pá. Amá líké ne meyíkíyiki ró n sonesi nnya ke Uléécáa uu ye ró céesi re toké ne umeca n kpáilɛ́ nnya.

¹¹ Asei kecáá, icélaa ye mpóɔcái le mefoí, ái mpónare kelene. Amá kepire ke pepɛɛ icélaa iyɛ́ n yási api ye ikulaa li. Pi ye aseí m mále pin nkíɛ́niɛ́ kɛ́meé we.

Picélaa ne linyine kecáá piyakayakase

¹² Lɛ́ nnya, ani ńananípe nyee rimméjele ne ńananí n̄yee n t́ɛ́nente papukuse.

¹³ Ani ye ncéɛ cire-cire ńananéna lɔ́. In lɛ́ n wa, uyee n ḱasoí úu yé n kpéɛinkee, amá u yé péí.

¹⁴ Ani n wéési re líké nɔ́ ne mpá t́ye keɔpe n ninjú, ani kɔ́ isoi yee ne Uléécáa n sá n le. Isoi iyɛ́ insá n we, úka úu yé Upɔ́ima yé.

¹⁵ Ani wa úka úu kape ípéleɛ ke Uléécáa uu u n nyíse líkó paa. Úka úu kape n we yare nnínj lonkó mee n fepe nn t́yese aɔ́ n cónlɛ́ líké ne pisiɔ kulúí ritɛ́ɛ.

¹⁶ Ani wa úka úu kape iwásánkaɔ́ n wai, úka úu kape ye kɔ́ Esau meɔ́ Uléécáa líkó háikuse. U pɛɛ iluke ise kóló nnya uipipi fói keluke n̄meriyele.

¹⁷ Nɔ́ yé te u pɛɛ kepire kale un la re piké rinó sone u ritikise, ɔ́pi ne kutu u ricɔ́. Mpá kuu n wéési un ne t́eni, úu fe uké wa usáa uké lɛ́ kuu pimáa m masí conse.

¹⁸ Kani Uléécáa kekúrí rinnyóɔpɔ́, ái riyópe ke usoi uu yé n fe uú ca kaní ne rikó. Nna pɔ́ima rín pɛ́ we, kunmaha áku pɛ́ we, kesine áke pɛ́ we, meyo áme pɛ́ we.

¹⁹ Ai rináatón itu néɛ inósimé nné kani kó. Isirayeli pikó pɛɛ nné mmɛ́ n kó ye pɛ́ ye re ɔ́pi la piké n̄ka nɔ́ pikóme rikpá.

²⁰ Liriyíkí re rinó tɛ́ kapi pi n he ye ne n̄pape pi tósilɛ́. Pi ricɔ́ pimáa rikpá re: Mpá isee, in t́iyópe tɛ́ t́inca, pi yé apare i tapisi api kópu.

²¹ Mewai memɛɛ kei n wa ye pɛɛ iwame wele hái, Moisi uú ne maa re: Iwame ye né sólélenle nen terii.

²² Amá Siyoo riyape ne Uléecaa, nfáa ute kuyu kaní ne rikó. Keyómecaa-pó Yerusalem kémeé ke piléecaatumé kulúí kulúí api ní we.

²³ Uléecaa sipipi fói anyá icápíne kaní ne rikó. Pianyiri nyee keyómecaa-pó wolaalé. Uléecaa yee ye ne nípá úye n túhaane písói nnéí pee aseí m má pin nyamí ne kété-pó kaní ne rikó.

²⁴ Yeesu yee nkóméine fale ne ní ka ne umenye mee n koonu kaní ne rikó. Ménye mee pikéi mále ai Apeeli mekó tósu.

²⁵ Lē nnya, ani nómeneécíre tí! Ani kape ye n yulu re áni yé uyee ne nó n símisi kutu rico. Papee pee n yulu re ápi yé uyee ne keté kecáá pi n símisi re piké pinsé ceri kutu rico ápi pee nméherée, pi pee kutu pi ripasale. Li nyísele re ton uyee háí keyómecaa-pó ró n símaari re táké nsé ceri kutu píco n yulu, ári yé fe táké nméherée.

²⁶ Uléecaa meté ye pee keté yenjaaséle. U kó nkpéni rinóo ntí ró yekeile uu re: Ái kó keté nmané, amá ne keyómecaa pó kó yenjaasene.

²⁷ Anóo nnyé kuu nní mí ma ye nyíse re lē ke Uléecaa uu n wa lin yenjesi ye tenene liké pee lelee áí kúyenjaa ní we riyá liké n we.

²⁸ Lē nnya, kai nní re keyóopité ké karí ha m máne áke kúyenjaa we, táké Uléecaa yáási yare kuu ní la, ari kó upikei n wai ton ne u tálé ton kó u pakarelé.

²⁹ Liriyíkí re Uróléecaa ye kó nna le mee ye n tóre múkú-múkú.

13

Lē ke usoi uu ye ne Uléecaa rinsá

¹ Ani pimáreco nla ne n nmóópúlē.

² Ani kape ye písáneyóó kecáá palei, li we re pinyine ye pikemeé piléecaatumé pisiyo-i yósilé ápi nyu.

³ Ani pikpaniikó kecáá n léiselé yare kesé kani akpanii kémeé we. Ani kó pē kapi íwe n wai kecáá n léiselé te nó ne kó piméco ipíne mále nnya.

⁴ M pá úye uké písónne ríyu n waise, mékperinkpewai áme kape kulee mepéne kémeé n we. Uléecaa ye ne pikperinkpekóó ne piwásánkaí túhaanene.

⁵ Nwóónaapi rín kape nóínésói kémeé n we. Lē kani nní mí má liké nó n tulu, li we re Uléecaa ricuruu ye maa re: Am pó fómnine, am kó kepíre pó tone.

⁶ Lē nnya kari yé fe arí ne ikari maa re:

Upiima yee unécome, iwame íi né waine.

Yo ke kesoi pipi áke yé né wa?

⁷ Ani ye nópínéwéése pee nléecaasimé nó rin-yóó kecáá léise. Ani lē ke piisoi íi ne kété n tene m páilē ani piméco nfatene m má.

⁸ Yeesu Kírísi ye sé-me ne neni-me ne nípá píyei-pó use uyé le.

⁹ Ani kape tíye simúné sane mpehé mpehé siké ncée nó poise. Uléecaa nfanare mee yé nóínésói kémeé-pó tíyese ani papisi, áí iluke kémeé ikóhó yee yé tíyese ani papisi.

¹⁰ Tó kenyónsetunipi mále, papee kunyónsecañí kémeé inyóonse n wai ápi ncée má piké ye kei piluke li.

¹¹ Li we re pi ye isee iyē kapí ne n nyóonse kekále iyaa-pó toroisele. Imenye ke Uléecaa usina uu ye ne kenyónse riyíkí-i akópe piheere kecáá inyóonse wa.

¹² Lē nnya ke Yeesu póó kó kuyu iyaa-pó íwe li uú ne umenye cire písói akópe heere.

¹³ Lē nnya, táké kekále-i léepó táké ha u léepó, ton uisei topori.

¹⁴ Liriyíkí re ári nté kuyu má kpee yé mesére ní we, amá kpekpee masí kepíre n weme kari wéésí.

¹⁵ Tóké ne Yeesu ritiki arí ne mesére ipakare siyome ne Uléecaa inyóonse n wai, liasei re lelee ntónó-i n léenti lin urinyiri táaselé kari yé ne inyóonse u wa.

¹⁶ Amá áni kape mewai sone ne nfanare ihée palei, li we re inyóonse iyē mpuri yee ye ne Uléecaa risá.

¹⁷ Ani nópínéwéése m pakarelé, ani nómeneécíre cepise ani pimétene n we. Li we re papee nónnéfatene kecáá páilē piké kó símisi lē kapi pipikei pē n wa. Ani tíyese piké mpónare ne n keisi, áí kape ne inmpó. In inmpó kapi ne wai, áí yé pee n s tlaa.

¹⁸ Ani keróccáa keyóme yáási. Tó yē te tó kefa kpááilenle ton kó la re táké nípá yei isoi sone n le.

¹⁹ Ne nó welu re ani lē wa ké ncée yē ké mekee nókenémeé papee.

Nstímé tóóo ne iyáhaa

²⁰ Uléecaa yee nkíníne te. Uyee Urópiima Yeesu, usánsé wéése yee umenye n koonu uú ne nkóméine teneciré weri pikpókpo kémeé yukuse.

²¹ Uké tíyese noké lē nnéí lēe umela kémeé ní nyamí wa. Uké ne Yeesu Kírísi ritiki uú ne kerómeé lelee ne u n sá wai. Yeesu Kírísi yee nípá píyei-pó meýópi te. Amí.

²² Pimárecɔ, ne nó welu re ani nsímé kamí ne nní nó n ñmósópúselē yosí ne suúlu. Nsímé kekéripi ye ke kam nó wóipɔ.

²³ Ani n nyu re pi urómárecɔ Timotee akpanii kémee lésele. Un mekee n tuime, né ne u ripénepo aní ne nó lóólú.

²⁴ Ani nópínwéése nnéí ne Uléécaá pikó nnéí yáási. Italii pikó ye nó yáási.

²⁵ Uléécaá uké nónnénéí ípéelée nyíse!

Títelē ke Yakupu uu n wóí

Lelē rítelē ntí kémēē ní we

Títelē ntí uwólē kapi ye sée re Yakupu, Uléécaā ne Yeesu Kirisi ukeikó. Písoi meýā ye músu re li yé Yeesu uwā (Matiyee 13:35). U pee Yerusalem-pō Uléécaā pikó icápíne kémēē uwéése unyíne le. Uléécaā pikó mpuri mēē ketē kecáá n yekaalē kuú ne máne.

Nsímé mēē rítelē ntí kémēē ní we riyíkí yēē nfatene. Ai kesoiipi mewai sōne. Ai re usoi uké kefa ḡmanē ne Yeesu Nsímé Kecire n tenelē, amá uké kō uisoi kémēē n wai liké n nyáni re u n tikilenle nísone. Likumúnjé re "nfatene nnsá mewai sōne m má, n kpuwaalenle" (2:26). Pipeikee yēē nyísele re li nfatene yíkíyiki néē áí mmē.

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Lē ke pipeikee api ye n wa (1:1-12).
2. Li pise re piké nfatene pipeikee kémēē musí piké yé (1:13-18).
3. Lē kapi ye Nléécaasimé rintíki apí ne nfatene kémēē n sōne (1:19-27).
4. Api kape ye nfatene kémēē úka lómiise (2:1-13).
5. Li pise re nfatene nké mmewai ne mmécire nyíse (2:14-26).
6. Nké mmécire pitíne fe (3:1-18).
7. Lē knn yé ketē kecáá likó ne n sōne (4:1-5:12).
8. Lē knn mmécire piyómeyáhaa kémēē m pālē (5:13-20).

Iyáhaa

¹ Néē Yakupu. Ne Uléécaā ne Upiima Yeesu Kirisi ukeikó le. Néē nō Uléécaā pikó isoipuri kefi ne ité iyēē nní ketē nké nnéí kecáá n yekaalē rítelē ntí wólú. Ne nō yáasi!

Nfatene ne mewéésesohó nkó

² Pinémáreco, ani n kpílē te mpónare piima ye mu, in te li ye fe ai ye méwee mpehē mpehē kémēē nō peikee.

³ Nō pinyuwe máalenle re lin nō m peikee re liké nōnnéfatenē yē, nōn tinkáhá-káhá ne kété-pō, li ye tíyesele aní n ḡmóópulé.

⁴ Amá aní pee tíyese nōnnēḡmóópú kani m má nké nínínsói kémēē meýá wa ne nketō-pō, ani pee meýíkíyiki m pelaalē líka áí ye pee kō nō m párlē.

⁵ Mewéésesohó men nōkenécōpe úye m párlē uké Uléécaā me we, uké u he. Nfanare kuu ye ne nípá úye he. Uu ye cési. Un me u n we, u ye hele.

⁶ Amá li pise re uké nfatene m má utú ne welu, úu kape n tíru. Nkó yee n tíru ye we yare ániwalé ke kuyō aku n síkai lin tánjai.

⁷ Liute úu kape musí re u yé fe uu Upiima kémēē linyine yenu.

⁸ Usói unyíne lo, ukemúnjé áke keló kese tú. Kéyu ne kepíre kuu uicee nnéí kémēē sōne.

Iwe ne memá kecáá nstmé

⁹ Nōkenécōpe unyíne un íwe m má, uké mpónare-i n we ke Uléécaā utú ne u rí taásene nnya.

¹⁰ Amá Kirisi ukó nkó yee m má, uké mpónare-i n we ke Uléécaā utú ne u n cēpisene nnya. Asei kecáá, umámá isoi ye tenene kekéripi nní yare kuyúí mefele.

¹¹ Ntuḡe ye leemele nn ḡmákasi, nn meýúí kólaase, mefele amē lólú, mensōne nn tene. Limēco ke umámá isoi ii ye mekáikai tene, lē kuu ní we un wai ai ne kei pá.

Pipeikee nkó

¹² Nkó kai ye m peikee un kahari ye únarekomē le. Lin pipeikee u m masí, kuu n feriyē nnya, Uléécaā yé nfáa u pa re ihéé. Mmē kuu yekeilē te uké pepeē u rí la pa.

¹³ Lin ye úye m peikee re liké akópe kémēē u ritépo, úu kape ye maa re: "Uléécaā yee né peikee." Mewai kópe amē yé fe meké Uléécaā peikee. Uricuruu úu ye kō úka peikee re uké mewai kópe wa.

¹⁴ Amá nípá úye likáipi-káipi cire lee ye u pasai ai akópe kémēē u tépo.

¹⁵ Likáipi-káipi lē lin m pi, lin meýā n wa, ai pee u pasai ai akópe kémēē tépo, akópe pōo pelu aa péē ne nkpo weri.

¹⁶ Aní kape nōmenécíre n kiraasente, pinámáreco lala kecire.

¹⁷ Lē nnéí lee áí kusa ní nyaní kai ye usoi n he ye Uléécaā yee keyómēcaā-pō ní we kémēē léerile. Uye keyómēcaā-pō metéí likó nnéí wa. Uu ye conse. Kuḡmaha áku ukemēé we.

¹⁸ Uricuruu yee la uké ne unsmé ritíki uké ne nfáa rō he tóké ne lē nnéí kuu n wapisi kecōpe lifoi nnya. Unsmé mme aseí le.

Uléécaā nsmé kutu picō ne mpitiki

¹⁹ Pinémárecō lala kecīre, ani kō te nīpá úye uké ye n welu re uké uuco kutu rīcō, úu kape ye ne nsímé n yōne, úu kape ye kō kuwáí n wélú.

²⁰ Usoi kuwáí áku ye lelee Uléécāa inīpēe-i aseī n tīkīlē wa.

²¹ Lē nnya, ani lē nnéí lee ye usoi mékperīnkpe n waise riyá, ani kō rīkpákárá píima yá, ani kō nōmēncīre cepīse aní ne nsímé mmē ke Uléécāa uu nōsínēfa-i n wa yōsu. N yé fe nn nōanēyu lolu.

²² Ani kape nōmēncīre n kiraasente ne Uléécāa nsímé kutu píco ŋmanē. Amá ani ye kō lē knn nī ma ritīkī.

²³ Úye un ye nsímé kutu rīncō, unsá ye kō pēe lē knn nī ma rintīkī, u we yare usoi nkó yee ye kenīpēenyānei kēmeē lē ŋmaa ke ukeyu ake nī we n yé.

²⁴ Un umecīre pīnyānei m masī, uu tōmpō uu mēse ne mēse paleīpō lē kuu nī we.

²⁵ Uléécāa isé ye nyamle ne iketo-pō, ii ye kō usoi ilási kēmeē lese. Nkó yee i n kēēni un mēsēre ikēcāá ukemūñē wailē ye ne umpehē le. Úu ye kutu i rīcō uu mēse ne mēse i paleīpō, amá lē kīi nī ma kuu ye pītkī ne kēyu m mahanlē. Uléécāa ye liute uyē kpālenle un lē kuu n wai kēmeē mpōnare-i we.

²⁶ Úye un m mūsu re u uyōmeyáhaa le kúu pēe unnō pitīne nyu, un umecīre kiraasente, upiyōmeyáhaa ye méwoo le.

²⁷ Piyōmeyáhaa kecīre pēe ápi ncaai nka m pōrīilē ke Uléécāa uu ye n ŋmurei ye mpī: Usoi uké ye sikúampīpī ne pikúmannōsī ncōñ kēmeē picome ha, uu kō ketē nké kecāá mékperīnkpe líkō ne umecīre kaase.

2

Ai pīse re piké pīsoi ne píco kecōpe n tēsi

¹ Pinémárecō, nō nnī Urōpīma Yeesu Kīrisi yee Uléécāa meyoōpi m má ne kefa n tenelē, ái ne sá re nōké pīsoi ne píco kecōpe n tēsi.

² Tōké kpīsī re Uléécāa icápīne-i karī we, umámá unyīne uu lompo, un wura kepalē ne melape néíkwō tanaalē, úwekwō unyīne pōo kō lompo, un ilū kōpe tanaalē.

³ Nōn uyee melape néíkwō n tanaalē rīyu n waise, ani u maa re: Pōoké kam a kēyukōstone nké-i tone, ani kō úwekwō maa re: Pōoké nyere néē a kam a keteni-i arōna metene nté tone,

⁴ ái pitēñē kemūñē kee lē nō wee? Ai nō lē wale yare pepēe ye pīsoi siyu-i rīnīpá api kelene nsímé túhaanē?

⁵ Pinémárecō lala kecīre, ani kutu rīcō ani kóm: Uléécāa uu pē ke pīsoi api ketē nté nī nyāni re píwekwō wēe uu pīnfatene nnya pī pansese pīmámáa? Pī Uléécāa iyōopi kuú ne pepēe u nī la m mé kēmeē lonīne.

⁶ Amá nō áni ye pēe úwekwō waise! Ai pīmámá pēe íwe nō wai pīn kō sitahai nō séleii?

⁷ Ai pepēe rīnyīrī sōne tē ke Uléécāa uu nō nī sélei caaii?

⁸ Uléécāa Nsímé ritelē ye maa re: A upōco n la yare kaa rīpōcūruu nī la. Uléécāa iyōopi isé ye iyē. Asei kecāá, nōn i n tīkīlē, li nyamle.

⁹ Amá nōn pīsoi siyu-i m pālīlē nōké ne pī n tēsi, akōpe kani lē wai. Li nyīsele re áni lē ke isé ii nī ma ritīkī.

¹⁰ Usoi un m mūsu re isé nnéí kuu tīkīlē kuu pēe ise rilós, isé nnéí kuu lē tilós.

¹¹ Úyee nī maa re: kape iwásá wa, uyē cīre yee kō maa re: kape usoi kpu. Lē nnya pōnsá iwásá n wa, kaa pēe usoi kpu, isé nnéí kaa lē tilós.

¹² Ani n sīmisi nōn kō wai yare pīsoi pēe n nyu re Uléécāa yé keyáa ne uisē pī túhaanene. Isé yee nī ye usoi akōpe nī pa ye nyī.

¹³ Ketahai kē ketúhaane kēmeē, Uléécāa úu úka íwe ténine yee úu ye uco íwe n tē. Lē nnya, nkó yee ye uco íwe n tē ye nsímé kēmeē le.

Usoi nfatene ne uliwaiwai kecāá nstmē

¹⁴ Pinémárecō, usoi un n kpárálē te u nfatene mále, ke uliwaiwai áli kō pēe lē nyīselē, nfatene mmē mpuri yé fe nn usoi rīyu loluu?

¹⁵ In te nōunémárecō Kīrisi ukō, utisi néē unōsī unyīne ye we, úu ye nīpá keyáa kēye yē uké tā néē uké li,

¹⁶ nō unyīne uu pēe u maa re: A ne rīpōpō n ŋme a ha ilū tā aa kō le, kúu pēe lelee u m pārlē u pa, líkulaa ye pēe kúye?

¹⁷ Līmeō kai nfatene kēmeē we. Usoi un n kpárálē te u nfatene mále ke uliwaiwai áli pēe kō lē nyīselē, unfatene ye kpuwaalenle.

¹⁸ Amá in n la, unyīne pō né maa re: Pō ne nfatene mále, néēn mewai sōne má. Né u pēse re: Iye kaa yé nfatene m má, lípōwaiwai áli kō pēe lē nyīselē! Né né līnēwaiwai ne pō nyīse re ne nfatene mále.

¹⁹ Pō ne kefa tenelenle re Uléécāa ye ucīrenīñe le, néē yo? Pō alari mále. Anīri pō ne kō lē nyule, aa ye n terīi ne iwame mepehē.

²⁰ Pó uníri nkó! Aa la póké kó te usoi unsá ne uliwaiwai n nyísélé te u nfatene mále, unfatene rín kuláa kúka máa?

²¹ Ke urósáyaha Apiraham uu uliwaiwai ne n nyíse re u ne Uléécaá kefa tenelenle uu ukepipi Isaaki kpísi re uké ne nyóhóse nnya ke Uléécaá uu u sée re aseí ute.

²² Aa yé te unfatene ne uliwaiwai ye pée pénelenle lin ne kesé keisi aí ne nyíse re u meyíkiyiki Uléécaá ne kefa tenelenle? Uliwaiwai ye tíyesele unfatene nn pelu.

²³ Lelé Uléécaá Nsímé ritelé kémee n wálaalé kai lé wa re: Apiraham ye Uléécaá ne kefa tenele, Uléécaá uu lé nnya u séi re aseí ute, uu kó uu séi re usane.

²⁴ Nó yé te usoi liwaiwai kémee ke Uléécaá uu ye ne yé te aseí ute lo, aí unfatene kémee nmane.

²⁵ Uléécaá ye liméco unósi wásánkaí Rahapi pansesele aseí ute uliwaiwai nnya. U pée Isirayéli pikó pitume yósilé, uu wai uu pí léni api nwhacee tiki apí ne tómpo. Mewai mé kémee ke Uléécaá uu yé te u aseí ute le.

²⁶ Yare ke ipiñe yee íi nfáa m má íi n kpuwaalenle meco ke nfatene mee rín ye nliwaiwai ne n nyíse re n wele póo kó kpuwaalé.

3

Tilémpi pitine

¹ Pinémáreco, áni kape n la noké nónnéní Nléécaasimé n céési. Nó nyule rísone nmaa re Uléécaá ye kam uu ne tó mpí tóo nní rí céési túhaane ai picó tósu.

² Tó ye ntónéí mmú méwee kulúí kémee meyá púnnele. In te unyine ye fe úu ye mémaa púnne, liute ye pipele masile. U yé fe uu umécire tini.

³ Tó ye isá nnóo-i ákpaláa wale íi ne kom íi ró m pakarelé in tó tókilé.

⁴ Ani kó áninói ripái nké: Mpá ne ampiye mmú, kuyó pape-pape kun a n kpáulé kun ne n tósu, ketikíí sínsápi kenyine ke autikíí uu ye n caríi un ne ncée a tikiselé.

⁵ Liméco ke rilémpi arí we. Isoipiñe keló sínsápi kenyine ye ke, amá ke ye pée mewai píima wale.

Ani ripái lé ke kenakpéréé ake ye n fe ake kuhópe píima nmaasi!

⁶ Tilémpi pó ne kó nna nco le. Kei ye mewai kópe keló kee irópiñe kémee rí we. Nna teneciré kémee-pó kake léeri ken irósoi nnéí kémee irópiñe siló tóroo mékperinkpe pórii ne ntókpó keyaapo.

⁷ Asei ye nye re iyúisee ne sintúpi ne liyúikó lee m múnui ne míni kémee ikpintomé nnéí ke kesoi pipi ake feríye aké tini.

⁸ Amá usoi úka úu rilémpi feríye uké tí. Likópe linyine ye ni lee aí kútine rí we. Meló mee ye rí kpu mee rikemee yipaalé.

⁹ Tē kari ye ne Urósáa Upíima rinóo sone ritikise, tē cire kari ye kó ne sisoipipi kuu n wa sin umeco we anóo wa.

¹⁰ Nnóo nse mme-i ke rinóo sone ne anóo kópe aa ye leeme. Pinémáreco, áni kape ye lé wa.

¹¹ Míni lari-lari ne metule-tule yé fe ame ripíye nhói nse-i n léentii?

¹² Pinémáreco, kúfikíyee yé fe aku Olifíyee apípi maruu? Fiinyi kuléé yé fe aku afiiki maruu? Kenyásiló nnihói rín yé kó fe nké míni lari leseme.

Mewéesesoho mee Uléécaá kémee n léeri

¹³ In te nókenécope unyine ye nyáni re u mewéesesoho ne menyuwe má, uké tíyese piké uisoi sone ne umewai sone kémee lé yé. Uliwaiwai líké n nyísélé te uisoi ye ninjule un kó mewéesesoho má.

¹⁴ Amá in te nósínéfa ye túlúle, non íkenjene nósínéfa-i wailé, áni kape nkpáni nómenécíre n taáselé non nómenécíre kiraasente, non nsíméseí yalé.

¹⁵ Mewéesesoho mé ame keyómecca-pó léeri. Keté nté mekó ye me. Kuníri kémee kame léeri.

¹⁶ Kei ke kufatoi ne íkenjene íi rí we, méwoo méwoo mewai ne mewai kópe ncopuri yéé kó kei n wele.

¹⁷ Mewéesesoho mee Uléécaá kémee-pó n léeri mewee foí yee meké n nyaní ne meketó-pó. Lé memáá, áme kó pitele má. Me ye kó nípá yo n wailé ne kemúnjé. Me ye kó tíyesele usoi ne uco apí kómeine, ame kó uco meyá íwe téní ame kó mewai sone wai. Ame pikóólentene ne kecáá kecáá mewai má.

¹⁸ Pēpēe rinóo rise n wéési yéé nkíñiñe kémee ne picó nkíñiñe kale. Pikulaa yee re pi ye panselé aseí pite.

4

Usoi un keté nté líkó usane, u Uléécaá ulaaro le

¹ Yeí ke pitele ne pinákaanke apí ne nókenémee leeri, insá nólinékáipi-káipi lee nó rí lémaalé kémee?

² Nō ye linyine káipile, amá áni ye fe nóké li yē. Ani ye picō likó inípeē n tapaalē yare nóké pi kō, amá áni ye kō líka yē. Nō pitele waille nōn kō nákaankeē, amá káni ye Uléécaā m pise re uké nō he nnya, áni líka má.

³ Mpá nōn kō Uléécaā m pise re uké nō he, káni pipise n nyu nnya, úu ye nō he. Lē kani rí la nóké ne nólínékáipi-káipi n wa kani ye pise.

⁴ Nō mpi nō áni nni Uléécaā ŋmañe ne kefa n tenelē, áni nyu re usoi un ketē nté likó n la, u Uléécaā ulaaro lē? Nkō yēe ketē nté likó rí la ye panselē Uléécaā ulaaro.

⁵ Nō nyu re nsimé mee Uléécaā Nsimé ritelē kēmeē rí we ye méwoo nkó lē? Mmee mmú re: Uléécaā ye nfáa kuu kerómee n wa lalē ne kefa kēse, hái un nkecáá iláaro wai.

⁶ U kō ípeelēe píima rō nyíselē. N ye maa re: Uléécaā yēē píyuwélaa ncēe tápisile uu mpí pēe ye pimécire rincépise ípeelēe nyíse.

⁷ Lē nnya, ani nóménécíre ricepise ani Uléécaā metene n we, ani tasi ani kuníri ncēe tápisi, ku yé wuri ne ketāa-pō aku nō yá.

⁸ Ani ne Uléécaā rikō, uyē uké kō ne nō tiko. Nō pikópekōó mpí, ani nōanénípe nale aké fū, ani kō nōsinéfa hēere, nō inōó ité ité pikó mpí!

⁹ Ani yē te íwe kēmeē kaní we, ani n tēni nōn nkpō tū. Ani nnyei riyá ani ikpōtu tēni, nōnnépōnare nké panse mpōcaai.

¹⁰ Ani nóménécíre Upíima keyu-i ricepise, u yé pēe nō ritaáse.

Ani kape ye picō akópe m palē

¹¹ Pimáreco, áni kape nóménécíre kecáá nkópe n símaane. Nkō yēe umáreco kecáá nkópe n símisi nēe nkó yēe akópe u m pālē ye kō isé akópe palenle. In te pō isé kecáá nkópe símisi áa kō pēe i tikilē, pō pēe lē iutúhaane le.

¹² In kō ne Uléécaā mecire kóló yēe isé wa. Uyēe yé kō fe uu itúhaane i le. Umécire yēe yé fe uu usoi riyu lālu nēe uu tūyese usoi uu pōlu. Amá pō nni picō akópe m pālē, pō mūsu re pō úye?

Ani kape áyu n wéési

¹³ Nō mpi kamí ne máne, nōo ye nni m maa re: Tō neni nēe kóso kuyu nkú-i ha ari kei kunmē kuse tone ari kpéense ari kuláa yenu.

¹⁴ Nōo ye áni n nyu ricuruu re íye kai kóso nō weesine. Nō we yare meléné mee n léeme áme ye kō nāñai amé ne tenepō api me paapō.

¹⁵ Li ne sá re nóké ye maa re: Upíima un n la, tō nfáa m má ari nni nēe licō nni wai.

¹⁶ Pēe ke nōo we nōn áyu wéési nōn nóménécíre taáselē. Lipiyuwélaa pē mpuri ápi nyamí.

¹⁷ Usoi un lelēe ne n sá re uké n wa n nyu, unsá li n wa, akópe kuu wa.

5

Pimámá piké pimécire ti

¹ Nō pimámá kam nképēni ne máne: Ani ntóosi mee nō n leerine nnya tē ani sipupeila kóni.

² Nólínékó ye fōnile, nsepi nn nóménélape fulu.

³ Ncámé ye nōunéwura ne nōnnéwóoweni lonle. Ncámé mme mee nyíse re nólínéwaiwai ái nyamí, nké pēe kō nō li yare nna mee torē. Nō memá kóóile ani curii, in kō ne siyáa tōrōó kēmeē karí we.

⁴ Nō pikeikó pēe nōsinécare-i n keisi rísone pihééle yele, liitu ii keyómecaa-pō tulu. Nōpínékeikó ye ténile, piitu ii Upíima, rñanē nnéi ute atu-i lompo.

⁵ Nō nōínésōi kēmeē ketē nké kecáá rñanē konle ani kō nóménéla wai, ani le ani mékpō wai yare isee kapí ne keyáa pikópe n sl.

⁶ Nō ye aseí ute akópe palē ani kō u kopu úu ye ne nō náasi.

Isoi niñe-niñe píluke ne piyómeyáhaa kecáá nsimé

⁷ Lē nnya pimáreco, ani n kahari nōn ne mé Upíima uké ha ne pēeme. Ani yē lē ke ulame uu ye n kahari ikónē foí ne itōrōó íí ne cuuni, un mé te u yé kam uu ukēcare-i iluke sōne kpasi.

⁸ Nóké kō limeco n kahari nōn taalē, Upíima mekame ye nnyáa walē.

⁹ Pimáreco, áni kape ne nóménécíre n tēnaane, insá lē Uléécaā yé ne nō túhaane uu akópe nō pa. Utúhaane ye rinōnō-i pinyere masile.

¹⁰ Pinémáreco, ani antepuye pēe ne Upíima rinyiri n símisi iwe ne pinníñe m pallē, aní n niñú nōn ne pimēco íwe kēmeē we.

¹¹ Ani yē te tō ye pēpēe pimécire pimúlē rí fe maa re pi pínarekome le. Nō Yōpū kecáá nsimé kónle re u pēe ikari walē, ani kō yenu lē ke Upíima uu kēto-pō u n he. Upíima yēē pisoi íwe píima ténle uu ne kefa pi fēnne.

¹² Pínémárecō, nípá lin íye n we, áni kapē ye ne keyómecaa née ketē née líka mpuri ritá nóké ne wéeri. Nōn te “εεε”, líké “εεε” nōn te “eehei”, líké “eehei”. Uléécāa úu kapē ne nō n túhaane uké akópē nō ní pa nnya.

Pitóikō kecáá piyomeyáhaa

¹³ Nó unyine ye íwe kémee we, née yo? Liute uké keyóme yáási. Nó unyine ye mpónare kémee we, née yo? Liute uké ipakare siyome ne Upiima pakare.

¹⁴ Nó unyine ye pólú, née yo? Liute uké Uléécāa icápine piwéése sée api Upiima rinyiri ne mékpō u n nínjesi pin ukecáá Uléécāa yáási.

¹⁵ Nfatene piyomeyáhaa yé utóikō riyu lo, Upiima uu u paise. In te akópē anyine kuu wa, Upiima uu u sárei.

¹⁶ Lē nnya, nípá úye uké ye uakópē uuco yámne, nípá úye uu ye ko uuco kecáá Uléécāa yáási nóké ne ní peí nnya. Nkó ye Uléécāa keyu-i aseí n tókilē piyomeyáhaa yèè pikēi píima wale.

¹⁷ Elii ye pee kesoi pipi le merócō mmē. Uú ne Uléécāa tēni re ikónē íi kapē cuū. Ikónē ii mesei picuū yá aḡmē ataani ne iwáre ikpuulū.

¹⁸ Uu ko limemáá yáási re iké cuū, Uléécāa uu ikónē cuunse, iluke ii ketē kecáá wai.

¹⁹ Pínémárecō, nō úye un aseí ncee n tíye un m pō, nō unyine un kei u m pesepō,

²⁰ ani n nyu re nkó ye ukópekóó ncée mmē kuu n tíye uu pōlu kémee m pesepō, ye usoi nkpō-i lésele Uléécāa uu ko lē nnya akópē meyā tinne.

Títelé foi ke Piyee uu n wói

Lélee rítelé ntí kémee ní we

Yeesu Kirisi utume kapi ye n sée re Piyee yee rítelé ntí wói. Kirisi pikó pee pee mekee Asii awélé anupū anyine kémee n yekaalé ke Piyee uu rítelé ntí wólu. Piyee ye ró símisi re Silasi kuú ne ritiki uú ne rítelé ntí wólu (5:12). U ri woi re piké ne ti rikóónú. Papilooni-i kuu ri woi, lelee re Rom-pó. Kirisi pikó fale pee Asii keté kecáá ní we kuu ri wáipó (2:2). Kapi Kirisi pikó nnya kapi kei we yare písáne. Pi ye ne isímé pi kparaile, pin kó piwéékuse ne pi lémaalé. Lé nnya ke Póoli uu pi nmóópúsélé te piké ikari ne kényu mahā pin Yeesu Kirisi inípee tapaalé. Pi ne uyé pee nkpéni kesé íwe ise le.

Ifaaci iyé mekériine ye mmé:

1. Piyee ye ipakare ne iwele wale uú ne pepe uritelé ntí ní kée léise lé ke Uléécaa uu piayu n lo uu kó ne Yeesu Kirisi nkpó ne umeyise tiki uú ne tíyese apí n tálé (1:3-12).
2. U pi nmóópúselenle re ápi kape lópilé, piké isoi yee n kpáailé Kirisi kupéneco kémee n le (1:13-2:10).
3. Piké ne Kirisi m paílé, api pee piisoi kapi yé pipeikee kémee n le ne nyíse re pi unsímé ne aseí tikilenle. Uu kó icélaa pi pasii yee yé pipiyupipikei kapi yé n wai kémee pi n yóriye. Uu kó pishúú kémee metone ne piicápine kémee ne pi ne pepee ápi Uléécaa n nyu metone kémee icélaa pi pasii (2:11-4:19).
4. Títelé ntí uwólé ye nté Kirisi pikó icélaa palenle re piké ye píweluke kémee ikari m má pin ne lé ke Uléécaa uu pi n yekeilé tálé (5).

Iyáhaa

¹ Née Piyee. Ne Yeesu Kirisi utume le. Née nó ke Uléécaa uu n wée re ani panse upikó rítelé ntí wólu. Nó písáne le non Pónti ne Kalasii ne Kapatóosi ne Asii ne Pitinii sité kecáá yekaalé.

² Saa Uléécaa ye nó wée yare kuu mekee-me ní ma. U Nfaasone ne ritikile uú ne nó wéle uu iyaa yekei re ani Yeesu Kirisi m pakarelé ani kó umenye wole ani funi.

Uléécaa uké ípeelée ne nkínjine meyá nó he.

Tóké meyktyiki n tálé te Uléécaa lisone ye wemele

³ Tó Urópiima Yeesu Kirisi usaa Uléécaa pakare. U íwe meyá tó ténle uu Yeesu Kirisi meyise pikpókó kémee ne tiki uú ne nfáa fale ró he. Lé nnya kari tálé te tó nfáa yé.

⁴ U kó nfáa fale ró hele re také lisone lé yé. Ai ye foni, áí ye mékperinkpe wa, áí ye kó caai.

⁵ Ns kecáá ke Uléécaa uú ne unnanje ní paílé, un nó múllé te nò ne kefa u tene aké ne nórinéyu lo nnya. Siyáa tóroo kémee kuu lé waine líké nyíse.

⁶ Mpa kai neni nni m pise re líké ncón mpehē mpehē kémee nó m peikere re nóanépó aké n caailé, ani ne mpóonare n còpisi.

⁷ Li lé wale re líké yé te iye ke nónnéfatené nsone nn sá. Wura yèè caaile. Mpa ne lé, pi ye uyé ticuruu nna kémee wale piké unsone yé. Nónnéfatené ye wura ríyu fele. Liméco ke Uléécaa uu ye nónnéfatené musí uké nnsone yé. Lelee yé tíyese aní ha keyáa ké ke Yeesu Kirisi uu umecire ní lesene uké nó n nyíse, pisoi iyáhaa ne ipakare ne ríyu yenu.

⁸ Nò u lalé áni kahane u n yé. Ne nkpéni-me áni kahane u n yé, amá nò kó peé ne kefa u tenelenle, non kó mpóonare ne còpisi áí kumúnjé má, lin kó ríyu má.

⁹ Ke Uléécaa uu nóanéyu n lo nnya kani lé ne mpóonare còpisi. Kani Yeesu ne kefa n tene kulaa ye kpé kani n yé.

¹⁰ Antepuyee ye pee mekee wéesile piké píyulale pé kumúnjé yé. Pi pee mekee-me lihéehee lé kani n yósune nsímé símisile.

¹¹ Kirisi Nfaasone ye pee pikemeé wele nn háí mekee-me pi símisi íwe iyé ke Kirisi uu meluke m má ne ríyu té kuu n sónti uké ní yé. Lé nnya kapi wéesi api pereí nsone piké yé te kumúnjé kúye-i ne iye kai sónti líké lé wa.

¹² Ai pi nyíse api yenu re áí piricuruu ke nsímé mmé kapi n símisi ní ne máne, amá nó kní ne máne. Mmē ke pepe Nsímé Kecire nó n yóólé api kó neni nni nó símisi. Nfaasone mee keyómecaa n léeri nnanje kapi ne nó símisi. Piléécaatumé ricuruu ye lalé piké nsímé mmé ceri.

Mefine mee ne Uléécaa n sá

¹³ Lé nnya, ani lé kani yé n wa kecáá nókenémúnjé n wailé. Ani nípa yo n wai ne kemúnjé, ani meyktyiki n tálé te Uléécaa yé ne kefa nó fénne uu Yeesu Kirisi mekame kémee íhee nó pa.

¹⁴ Nò siwá le see ye m pakare. Lé nnya, áni kape nómenéla n tikilé yare kani pee ní we áni méka nyu.

¹⁵ Ani Uléécaá meco n we non likópe kaase. Uyee nó sée. Ani nómenéwee nnéi kémee n kpáiiilē yare ke Uléécaá yee nó rí sée uu n kpáiiilē meco.

¹⁶ Li wólaalē te: Ani n kpáiiilē yare ke nées n kpáiiilē meco.

¹⁷ Nò ye non Uléécaá n yáasi, nò ye u sée re Saa. Uu ye úka keyu ripaí uké kelene umewai kecáá n túhaane. Lē nnya, li ne sá re noké lē nnéi kani nóinésói kémee n wai kémee u n wuru.

¹⁸ Nò kò meykíkyiki nyule re ái linyine lee ye n caai yare nní nwóóweni nées wura kapi kpísi apí ne nónányu lolu apí ne nópínékpure mewee mee áme kuláa kúka m má kapi nó rintéíjse kémee nó lese.

¹⁹ Amá Kirisi menye sone mee ríyu m má kapi ne ró lése. U we yare inyóonsesan yee lí rika n caailē, lí kò ríka tejlē kapi ne ró nyóonse.

²⁰ Uyē ke Uléécaá uu hái mekee-me wée uu kelene rípa yo wai re uké písoi ayu ló. Uu kò nkpréni nò nnya siyáa taroo nsi-i u leseri re líké nó yóriye.

²¹ Uyē kani ritiki aní ne Uléécaá kefa tene. Uléécaá uyee pikpəkpə kémee u yukuse uu ríyu u waise re noké ne Uléécaá kefa tene ani kò ne u n tálē nnya.

²² Nò nkpréni nsímései mee ye usoi ríyu n ló pakarelenle ani peé ne fe ani meykíkyiki n lakaane rísoné. Lē nnya, ani ne nósínéfa nnéi n lakaane, ái kape kecáá kecáá.

²³ Uléécaá Nsímé ye tíyesele ani nfáa fale yenu. Ani nfáa fale yē yare kapi ye kesoi pipi kee ye n kpu m mári. Uléécaá Nsímé rín we yare nlukepuri mee ye n caai. Nn ye caai. Mesére kní we ne nnfaa.

²⁴ Kesoi pipi ye we yare meyúí.

Keriyu kake ye n yé yare meyúí mefele.

Meyúí yee kóósile mefele ame súrii.

²⁵ Amá mesére ke Upíima Nsímé Kécire pòo ye n we.

Nsímé mmē kapi nní Nsímé Kécire kémee nó riyóó.

2

¹ Lē nnya, ani rikpákára nnéi mpuri ne nnóome ne kecáá kecáá mewai ne kufatoi ne iwóhó riyá.

² Ani Uléécaá nsímé n la yare ke siwá fenféi asi ye nní mepé sone rí la, líké tíyese noké rísoné papisí, líké kò nónányu ló nnya.

³ Nò Upíima isoi sone pilélé masile.

Kirisi pikó ye Uléécaá mpuri pikó le

⁴ Ani ne u ríko, uyee ripare kecire tee ye nfáa n he ke písoi api n kési, Uléécaá pòo ri wée re tetee uinipere-i rinéikóó.

⁵ Nó ticuruu, nóoké kò n we yare apare nyee nfáa m má. Nyē ke Uléécaá uu kpísi, uu tíyese Unfaasone nnéi ne ukeyo u móm. Kei kaní yē piléekóó icápine n wai, piléekóó pee pinfaa n kpísi pin ne inyóonse kuu rí la u wai, uyē un kò Yeesu Kirisi nnya i pakarente. Uléécaá Nfaasone kémee ke liinyóonse iyē lí léeri.

⁶ Li Uléécaá Nsímé ritelē kémee wólaalē te:

Ne ripare ke Uléécaá uu n wée tin nnéi má kpísile

ké Siyoo-pò karii riké pansé kenúí ripare.

Uye un ne ri n tálē, úu isei meluke má.

⁷ Tipare tee nó mpí nòo nní ne kefa n tenelē kémee kuláa píima mále. Amá ri pepere apí Uléécaá ne kefa n tenelē kémee wéle yare lē kapi nní Uléécaá Nsímé ritelē-i n wóí re:

Tipare ke pimóme api n fómpo tee nkpréni pansé

tikecire tee kenúí-i rí we. Li kò wólaalē te:

Tipare rinyine ye ri ke písoi api ye rinkpóu,

kuparecajaa kunyine ye ku kpee ye písoi n lóise.

⁸ Ke písoi pē apí Uléécaá nsímé pipakare rí ye nnya kapi tí rikpou. Lē kai kò hái mekee-me we re líké pi wa.

⁹ Amá nó ne mpuri mmē ke Uléécaá uu n wée le. Nò piléekóó icápine le pee uyóopi inyóonse n wa. Nò Uléécaá pikó le. U nónányu lóle uu metéí kémee nó yekei re ani umewai píima písoi riyóó.

¹⁰ Ani pee mekee Uléécaá mpuri pikó, amá nò nkpréni umpuri pikó le. Uléécaá tú pee mekee íwe nó té, amá u nkpréni íwe nó ténle.

Isoi kai m pise re Uléécaá ukeikó uké lí

¹¹ Pinésáne lala kecire, nò ketē nté písáne le pee pincee n tósu. Ne la ké nó riñmóópúse re ani nómenécíre tí, áni kape líkáipi-káipi lee ne nò n topu n tikilē.

¹² Nónínsosi kani n le non ne pepere ápi Ulééca n wuru kémeé we iké n nyaní. Lin lē n wa, kei kapi yé pee nó rí wóhasi re nó mewai kópe wai, api kei nómenéwai sone yenu api Ulééca ríyú waise keyáa kē kuu n sánti.

¹³ Ani Upiima nnya sisoipipi iyóopi nnéi yee ketē kecáá rí we m pakarelē. Ufoi yee uyóopi yee ketē nnéi kecáá rínanje n te.

¹⁴ Ani kó pepere umetene rí we m pakarelē. Pē kuu túmei re piké ye piwaikópekoó kutu ripasa, piké kó pepere lisone n wai ríyú waise.

¹⁵ Lē ke Ulééca uú rí la lee re ani lisone n wai, piníri pee ne nó n kéhene piké ne rinséé nnya.

¹⁶ Ani n we yare písoi pee ápi úka kecáá n tú, amá áni kape pee re káni nní úka kecáá rí tú nnya, nó rikpákára mewai m má non mekecáá yárilē. Ani n we yare Ulééca pikeikó.

¹⁷ Ani ye rípa úye m pakarelē. Ani nópinémáreco n la, ani Ulééca n wuru, ani kó uyóopi ríyú n waiselē.

Kirisi iwe kari yé m pallē ton ne irókó le

¹⁸ Nó pikeikó, li pise re noké nómenécíre ricepise ani nópinékeisaa n wuru. Ai pē isoi yee rí nyaní pin kefa láárú nmane, amá ne pē mekó mee m páápú kani yé m pakarelē.

¹⁹ Li nyamle re rípa pin usoi iwe n lukeise kái peé ne n sá re uké n le, li ríyú mále re uké Ulééca kuu ne aseí n tikilē nnya n kahari.

²⁰ Asei kecáá, tíyú ríye kai má re usoi uké uncaai nnya iwe n yenaalē. Amá in te usoi ye lisone wai un kó peé ne iwe kahari, li Ulééca inípee-i lisone le.

²¹ Lē ke Ulééca uú ne nó n sée re ani ye wa ye lē. Kirisi pó ne kó nókenécáá iwe lile uú ne nó nyíse re ani uncee n tikilē.

²² Uyē úu akópe áka wailē, nnóome ríka rín ketume unnó-i léeme.

²³ Pi u lámaankeele, amá úu úka alé ceéi, api iwe u lukeise, amá úu úka sisikee, amá umecire kuu kpísi uu Ulééca yee aseí ne n túhaane anípe-i wai.

²⁴ Arókópe kuu kpísi uu ukécáá wai api ne kunapéékoó kecáá n karií re akópe aké kerócaá le, toké pee lelee rí nyaní Ulééca inípee-i n wai nnya. Uakpē nyee tíyese ke tóo ne peí.

²⁵ Nó pee mekee-me nyélele yare sipoipipi see m pō. Amá nó nkpení useesé ne uyee nókenécáá rí pallē kémeé pelele.

3

Pinósi ne pipila kecáá nstmé

¹ Limeco kái we ne nó pinósi kémeé, ani nómenécíre ricepise, rípa nó úye uké uula m pakarelē. Lelee yé tíyese pē pila pee ápi nókenécópe Ulééca nsímé ne kefa n tenelē api nóínsosi sone yenu. Mpá nonsá nsímé mmē n símisi, pi yé peé ne Ulééca kefa tene

² re pi nóínsosi sone kani n le nyáni nnya.

³ Ani kape ne ipinje kecáá melape lekaa-lekaa kutu n colē, yare nní pinyúpipahaa ne wura ikólé ne ilū sone pitánti.

⁴ Amá lelee Ulééca kémeé ríyú m má lee nní melape lekaa-lekaa mee usoi kefa-i m pékaalē. Ame ye caai, áme ye kó foni. Lelee nónnéfanafe ne nóínsosi ninje-ninje kani n le.

⁵ Limeco ke pee mekee pinósi pee Ulééca ne kefa n tenelē pin pipila pakarelē pin kó ne Ulééca tálē api ye pee lapisi.

⁶ Piuse yee nní Sara yee pee ula Apiraham m pakarelē hái uu ye ne u séi re uusaa. Non lisone n wai, nonsá líka n wuru, nó pansale ukepire pikó.

⁷ Limeco nó pitisi, ani ne nópinénósi n we non rísoné pi naresi re ápi páápú nnya. Nfáa mmē ke Ulééca uu nó n he faalaa, nó ne pē kuu kesé n he. Lē nnya, ani ríyú pi n waiselē. Lin lē n we, líka áí yé pee nópinéyómeyáhaa kémeé nó púneise.

Li pise re Kirisi pikó piké n lakaane

⁸ Ntóróo kam nó n símisine ye mmú re ani kemúnjé kese m má non kefa pénelē. Umáreco nla nké nókenéméé n we, ani ye kó uco iwe téní ani kó nómenécíre n cepiselē.

⁹ Ani kape ye mewai kópe n ceikene, áni kape ye kó alé n ceikene, amá ani ye rinóo sone usoi ritikise. Lē nnya kuu nó sée re ani ye lē wa, rinóo sone riké kó ne nó n tikilē yare kuu rí ma.

¹⁰ Li Ulééca Nsímé ritelē kémeé wólaalē te:

Usói un meykítýiki n la uké isoi sone li líké kó siyáa nnéi u n láárú, li pise re uké urilempi ne nsímé kópe tí.

Uu kó unnóo ne nnóomesimé kááse.

¹¹ Uké umecire ne mewai kópe tō. Uu lisone n wai.

Uké nkíhniye piwélaa ne kéyú m mahanlē.

¹² Upiima ye pepere aseí n tikilē inípee tapaalenle.

Un kó pipiyoméyáhaa kutu colē.

Amá u ye pepee mewai kópe n wai kepire ritole.

¹³ In te lisone piwai kaní ne kényu mahanlê, wóo yé pee íwe nó n wai?

¹⁴ Ticuruu in te lisone kani wai nnya kani íwe le, liké nó n láárú. Ani kape pisei n wuru, lika ái kape ye kó nfasimé nó tá.

¹⁵ Amá ani nósínéfa-i n nyu re Kirisi yee Upiima, ani kó ríyu u n waise. Ani ye nómenécíre n cápinelê non ne mé te pin nó m pise re yo nnya kani nní meyá ne u tále

¹⁶ Nókê rinôo rísone yosí ne ipakare. Ani kefa n kpáuilê, pepee ne nó n náási re piké nórínéyu kpu pin nó lámisi re nò Kirisi tikilê nnya, piké isei li.

¹⁷ In Ulééca mela, li kutási we nókê lisone n wai non ne íwe le ne kani yé nómenéwai kópe kecáa nnya íwe n le.

¹⁸ Asei kecáa, nkpo cireníne kóló ke Kirisi uu pisei akópe kecáa kpu. Uricuruu úu akópe áka má, amá uu pikópékóó kecáa kpi re uké ne Ulééca kémee pi ha nnya. Pi u kpule uu kpi yare ke kesoiipi áke ye n kpu meco, amá Ulééca Nfaasone nn u yukuse,

¹⁹ hái uu ne pepee nkpo kuhore-i n kpaniilê Nléécaasimé yóó.

²⁰ Pê ápi pee Ulééca pakare kumúnjê kpe-i kuú péé ne pi n kahari úu la uké ukuwoi yukuse. Péé uye-i ke Nowee úu pee ukutakai kari. Pisei nkáripí, pipaha nmane pee kukemee lompo, aku míni kecáa n tásilê Ulééca uu ne piayu lolu.

²¹ Limeni mé ye míni kani ye neni nní rí wóle ai nánéyu lolu kumíri le. Api míni nó wóle re liké nónínépine kecáa m kperinkpe heere. Pi míni nó wóle re liké nyíse ne na ne Ulééca ténile re uké ne Yeesu Kirisi meyise pikópékóó kémee ritiki uké ne nókénémúnjê sonukuse.

²² Uye keyómecaa ritaá uu ha Ulééca kuluke-luke-i kényukáotoné-i tone. Uanipe-i ke Ulééca uu piléécaatumé ne lè nnéi lee kei ríyu ne rínanje m má wa un likecáa tú.

4

Lê kapi ye Kirisi kémee isoi fale n li

¹ Kirisi ye uipíne kémee ntóosi konle. Lê nnya, ani ukémúnjê kè kecó m múlilê non ne mé te nókê íwe li. Nkó yee uipíne kémee ntóosi n kó yèè fele uu akópe piwai yá.

² Lê nnya, kai ne neni n kpísi, ái pise re nókê Ulééca mela n tikilê non ko ne ituje taroo nnyí kai nní keté kecáa nó n tise nónínésoi le. Ani kape lê ke nónínépine ii n káipinkée n tikilê.

³ Asei kecáa, nò pee mekee pepee ápi Ulééca n wuru mela meyá wale, non mékperinkpewai ne pikáipinkée ne pítaniré ne iluke picainkée ne pítaniré íkerene wai non piléé nyóonse.

⁴ Li nkpeni lipite pè nnóo yile re áni ye kó mewai kópe mē piwai rikpá pimeco. Lê nnya kapi nó lámisi.

⁵ Pi yé kam api pimewai Ulééca kékínkee. Uye umecire cápinelenle uké ne pinyánnyá ne pikópékóó nnéi túhaane.

⁶ Lê nnya ke Kirisi uu Nsimé Kecire riyóó uu ne pikópékóó ricuruu péne. Pi pimewai kecáa ne pi túhaanele yare mpá kesoiipi kénye meco. Amá Nfaasone nnya, pi yé nkpeni fe api Ulééca kémee nfáa m má.

Lê kapi ye Ulééca lihéhée rimmulú

⁷ Mpá yo keto ye nnyáa wale. Lê nnya, ani mesohó m má non mpá yo wai ne kemúnjê, nókê ne piyómeyáhaa n fe nnya.

⁸ Lê nnya, lê kani yé n wa lee re ani mesére rísone n lakaane. Nla yèè akópe meyá tinnelê.

⁹ Ani kusáne n wapaane. Ani kape ye kefa-i n nmpu non ne pisáne yósu.

¹⁰ Ulééca ye mpá nó úye linyine hele ne limpehé. Lê nnya, mpá úye uké ulihéhée kpísi uu ne picó n léni. Non lè n wai, nò pee lê pisei le pee Ulééca lihéhée rísone m múlilê.

¹¹ Lin úye n he re uké ye nsimé riyóó, liute uké ye ne Ulééca nnóo símsi. Lin úye n he re uké ye picó lé, liute uké rínanje mmē ke Ulééca uu u n he ne picó n léni Ulééca uké ne mpá yo kémee Yeesu Kirisi rinyiri nnya ríyu yē. Yeesu Kirisi uye mpá piyei-pó meyóopi ne rínanje te! Amí.

Kirisi iwe icó piluke

¹² Pinésáne lala kecire, nókénéwuú áke kape to ne lè kai nní ne mpape nó m peikée yare nna mee nókécáa kóonu. Ái kape nó n we yare lisánja linyine ye ni.

¹³ Amá liké meyá nó n láárú re Kirisi iwe icó kani le nnya. Limeco kai sónti liké nó n láárú, kumúnjê kpe-i kuú ha umeyóopi rí lesene uké pisei nyíse.

¹⁴ Pisei pin Kirisi nnya nó n lámisi, liké nó n láárú re Ulééca Nfaasone, Nfáayukóó ye nókénéméé wele.

¹⁵ Nó úka uu kape íwe n le re u usoi kpu née u linyine yáai née u mewai kópe menyine wa née u picó nsimé nnyine kémee táhankée nnya.

¹⁶ Amá in te unyine ye íwe le re u Kirisi ukó nnya, ái kape isei u n we. Amá uké meníne rinyiri tē nnya Ulééca ríyu waise.

¹⁷ Itunje ye tule re Uléecaa uké ne písoi túhaane. Upikó kutú ne koraanene. In te tó kai ne koraanene, íye kai yé ha pée kító-po pepere ápi ní la piké Uléecaa Nsímé Keciŕe kutu riŕiŕo wa?

¹⁸ Li Uléecaa Nsímé ritelé kémee wólaalé te:

In te asei ute riyu pilale ye papisí,

íye kai yé ha pée kító-po pepere ápi Uléecaa m pakarelé ne pikópekó wa?

¹⁹ Lē nnya, pepere Uléecaa mela kémee íwe n le piké ne lisone piwai n nǎjlē, api Uléecaa, asei ute ye pi n wa anipe-i pimeciŕe wai.

5

Lē ke Uléecaa icápine piwéese api yé Kirisi pikó kecáa rintpat

¹ Lē nnya, Uléecaa icápine piwéese kam nkpéni ne símisi. Né ne kó pimeco Uléecaa icápine uwéese le. Ne Kirisi íwe kuu n li ne inénipee yenle. Ne kó meyoopi mee nfaani n léerine kémee ketóne mále.

² Lē nnya, ne la ké nó riŕimóópúse re ani piseesé meco písoi ke Uléecaa uu nó rimmuíse kecáa rísonē m paílē. Ai kape tilasi, amá liké ne nórinépó yare ke Uléecaa uu ní la. Ai kape kó re piluke tǎŕé-tǎŕé pinyine kani kémee wéési, amá ani pikécáa m paílē ne kefa kесе.

³ Ai re nóké pē ke Uléecaa uu nóanénipe-i n wa ne kéyu m páápú, amá ani rísonē n wai piké nó n nyáni pin nómenéco wai.

⁴ Nǎn lē n wa, uwéese ye písoi kecáa m paílē yare useesé un ha n ka, u yé riyóopikǎŕe tee ári ye pí kai n caai nó rikípise ani pée riyu m má.

⁵ Limeco, nó pikpére ne piŕimáne, ani nómenécíŕe ricepise ani piwéese metene n we. Nónnénéí, úka úu kape ye u ne pico kusenco kémee umeciŕe n taáselē. Li Uléecaa Nsímé ritelé kémee wólaalé te: Uléecaa yè píyuwélaa nceé tápisile uu mpí pée ye pimeciŕe rincépise ne kefa fenne.

⁶ Lē nnya, ani nómenécíŕe ricepise ani Uléecaa rínanje nnéí ute metene n we uké itunje iyē kuu n yekei kémee nó ritaásē.

⁷ Ani nónnécǎŕe nnéí ukécáa topile. U nókenécáa paílenle.

⁸ Ani ní pá yo n wai ne kemúnjé. Ani kape lapile! Nónunélaarǎ Setani ye kǎoniile yare kúkinaá kpee n senkeē, un wéési uké unyine céériine.

⁹ Ani nceé u tápisi ani kó nfatene kémee n taalē. Ani n nyu re íwe kani nní n le icǎ ke nópinémáreco api keté nnéí kecáa le.

¹⁰ Uléecaa ye riyále re nóké nkpéni íwe li áí kape náŕai. Amá u Kirisi ne ritikile uu ne nó séi re ani meséŕe umeyoopi kémee n we. U yé unfanare píima kémee rínanje nó he nónnéfatenē nn papisí líka áí yé pée nó ritǎŕa-tǎŕa nóké loó.

¹¹ Uyee ní pá píyei rínanje ute! Amí!

Iyáhaa tǎŕǎ

¹² Sílasí kam n nyu re u asei tikilenle ye né lē aní ne kétélépi nké nó wólu ké ne nó riŕimóópúse, ké kó ne nó nyíse re Uléecaa ye meyíkíyiki ípeeléé nó nyísele. Nǎ ípeeléé kuu nó ní nyíse kémee rísonē wele.

¹³ Kirisi pikó ke Uléecaa uu nómenéco n wée pin Papilǎoni nté we ne unérimáne Mariki ye nó yáhaapo.

¹⁴ Ani ripirane ani yáhaane líké nyíse re nó lakaanele.

Nó mpí nnéí nó Kirisi pikó, Uléecaa uké nkǎŕniŕe nó he!

Títelé lírú ke Piyee uu n wói

Lelee ritelé nti kémeé ní we

Mpá Kirisi pikó piye kapi ritelé nti wóipó. Timewee ye nkpáni yare rinóo ke usoi uu ye ní ma uu kelené ncée kpísi uu keló tómpó. Uteléwale nkó ye maá re unkpó itunje ye nyahaiméle. U ri wóile re Kirisi pikó piké ye ne uicélaa léise (1:13).

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Uteléwale nkó ye nsímé kecáá nyerele uu símisi re piké méwee sone mee pinfatene kémeé ní we m múlilē, piké kó icélaa kapi ní yási ne aseí n tikilē (1).
2. Uu kó lē memáá picélaa nōome pēe nnōomesimé n céesi pin kó méwoo méwoo wapisi ne tōpu (2).
3. Uu kó lē memáá Upiima Yeesu kepeemeyaa nkó símisi. Títelé nti ye ripérése re Upiima mepeeme men n nánjaise, Uléécaa nniñje kuú ne ró n niñú kémeé kai léeri. Písoi meyá kuu kó la piké ncée piyéne rikpá piké piyulale ñmurei (3).

Iyáhaa

¹ Née Simóo Piyee. Ne Yeesu Kirisi ukeikó lē nen kó uutume. Pē nnéí pēe meróco Uróléécaa ne Uróyulale Yeesu Kirisi nfanare nnya nfatene kecire m má kam títelé nti wólu.

² Ne nó yási. Uléécaa uké lē kani nní meyíkíyiki u ne Urópíima n nyu nnya meyá ípéelēe nó nyíse uu kó nkíññiñje meyá nó he.

Pepee Yeesu Kirisi ne kefa n tene piké Uléécaa mela n wai

³ Uléécaa nnañje ke Yeesu Kirisi uu m má kuú ne mpá yo kai ró m pise ró he toké ne nfáa m má tan ne Uléécaa mela wai. Uyee tíyese kari céri re u ne umeyóopi ne unnañje ró séele.

⁴ Lelee tíyese ke Uléécaa uu lísoné píima lē kuu n yekei re uké ró he ró pa, líké kei ne ritiki toké pēe Uléécaa sipipi, tan ketē kecáá líkáipi-káipi lēe ye ne ncaai ní ka kaase.

⁵ Lē nnya, ani riñmóópú ani nónnéfatene kecáá ísoi sone kpápo, ani isoi sone kecáá menyuwe kpápo,

⁶ ani menyuwe kecáá nómeneécíre pimúlē kpápo, ani nómeneécíre pimúlē kecáá ñmóópú kpápo, ani ñmóópú kecáá Uléécaa líkó nla kpápo,

⁷ ani Uléécaa líkó nla kecáá kumáre piwai kecáá ríla kpápo.

⁸ Asei kecáá, lē nnéí lin nókénéméé n we, lin kó meyá n wai, áí yé ñmurei noké méwoo n we áni líka wai. Nópínékei ápi yé pēe kuláa paa. Lí yé kó tíyese ani Urópíima Yeesu Kirisi rísoné ceru.

⁹ Amá nkó yee úu lílika m má, úu rísoné nyáni, u we yare unyíye. U paleile re pi akópe kuú pēe mekee n wai u tinnelē.

¹⁰ Lē nnya pimáreco, Yeesu Kirisi ye nó wéele uu kó ne pikei nó séi. Ani riñmóópú ani pikewai kémeé nyíse re nō ne sá re noké pi wa. Ani yé pēe lē kémeé pikai rikpau.

¹¹ Kei kani yé pēe rísoné ncée yē aní ne nórínépó Urópíima ne Uróyulale Yeesu Kirisi iyóopi teneciré kémeé lompo.

¹² Lē nnya kam la ké isímé iyē nó n léisente, mpá kani nní nsímései n nyu non kó nkemeé iníñj kariiilē.

¹³ Ne yē te lí nyam te ké kumúnjé nkú-i kam nní nfáa m má kémeé isímé iyē nó n léisente, áni kape ne m palei nnya.

¹⁴ Urópíima ye né símisile nen nyu re ám nkpéni ketē nké kecáá siyáa kultú kpáne. Kenétónjéyaa ye nnyáá wale.

¹⁵ Lē nnya kam ñmóópúlē te noké masí menétónjé-maá nsímé mmē n léiselē, mpá lin íye n we.

Pepee Kirisi meyoopi n ye nstmé

¹⁶ Ái siwómé ke písoi apí m musí apí ne pimesoño wai kari ritiki arí ne nó símisi re Urópíima ne Uróyulale Yeesu Kirisi ye rínanje ne wemele. Amá irónípe kari ne ummule yē.

¹⁷ U Sáa Uléécaa kémeé ríyu ne rínanje yenle. Likumúnjé kpe-i ke Uléécaa, nímule ne rínanje píima ute uu símaame re: Nkó yee Kenépipi lala kee nnépónare nnéí n te.

¹⁸ Pēé uye-i karí pēe kesé Uléécaa riyópe kecáá n we ne Yeesu, tó pēe metē mē konle men keyómécaapó leeri.

¹⁹ Lē kari nní n yé ye tíyesele ari meyíkíyiki n tálē te lē ke antepuye apí n símisi ye aseí le. Nó alari mále noké n n waiselē. Pinsímé ye nó we yare kéfíráa kee kunmaha kémeé ní tore líké ha ne weesi, Kirisi yee ní we yare rimarewarepi uké pēe léeme uké nó n kpáíilē ne nósínéfa kémeé-po.

²⁰ Lí pise re noké rísoné kó te úka úu ye fe uké mmē ke antepuye apí Nléécaasimé kémeé ní ma ne ukemúnjé cire fe uké kó.

²¹ Ai písoi p̄ee p̄iricuruu musí apí ne n s̄ímisi, amá Ulééc̄aa Nfaas̄one mee ye pi l̄o, apí p̄eé ne Ulééc̄aa rinyiri n s̄ímisi.

2

Picélaa n̄oome

¹ Antepuye n̄oome ye p̄ee mekees Isirayēli pikó kec̄ope leemele. Limec̄o ke picélaa n̄oome p̄o k̄o meyaa n̄okenéc̄ope lontine. In̄oomecélaa yee ye ne ncaai ní ka kapi tantine apí k̄o Ucélaa yee p̄iriyu n l̄o fómni ai p̄ee ásáláú kaikai anyine pi wai.

² Písoi meya yé méwoo méwoo piwai k̄éme pi ritiki, p̄ē nnya aseí ncee riyu ari kpi.

³ Pi yé n̄wóónaapí nnya nn̄ólari k̄éme nn̄oome wa apí ne nó fe apí le. Amá hái mekeeme Ulééc̄aa uú ne pi túhaane apí ak̄ope yenu. Pikelólé áke neni ketaa wepa.

⁴ Ulééc̄aa úu piléécaatume p̄ee ne u m púnne kan̄ne. Amá kuñmaha kuhore-i kuu pi riláupo re piké kei m pahaalé liké ha ne ketúhaaneyaa tu.

⁵ Úu k̄o p̄ee kek̄puretē písoi kan̄ne. Amá u p̄ee t̄yesele míni ame yipu ame pikóp̄ek̄oó nn̄é k̄óósi. Písoi pipaha ñmane kuú p̄ee kan̄ne. Nowee yee p̄ee n yóólé te písoi piké aseí ritiki ye pikéc̄ope wele.

⁶ Úu k̄o Sotom̄ ne Kom̄ori ayu ne túhaane uu a tékéé aa panse nfúr̄ó. Lē kuú ne p̄epee apí u m pakarelē nyíse re limec̄o kai k̄o p̄ē waine.

⁷ Amá usoi use riyu kuu l̄o. Uyee nn̄í L̄oti yee aseí m má. Unfaa k̄éme pikó ye p̄ee méwoo méwoo wapisile lin meyk̄iyiki mp̄óoc̄aai u tanaalé hái.

⁸ Uyee p̄ee aseí tikilenle u ne pikéc̄ope we. Mp̄á keyáa k̄éye kuú p̄ee pim̄ewai k̄ópe nyáni un k̄o k̄ómei, lin p̄ee ukum̄íri yóók̄uselē.

⁹ Li nyísele re Up̄iima ye nyule lē kuu yé pipeikee k̄éme p̄epee u m pakarelē ní lese ne lē kuu yé k̄o pipakar̄eciré p̄ó k̄o ketúhaaneyaa kutu rimp̄ása.

¹⁰ P̄epee mék̄perink̄pewai ne p̄irip̄o n wai apí k̄o Up̄iima nnañe waiselē kuu meya kutu pasane.

Picélaa n̄oome p̄ē ye ak̄ñ k̄ópe ne p̄iyuwélaa mále. Apí ye pim̄ecire t̄i ne keyóm̄ec̄aa-p̄o lin̄añe-nañe piháikuse.

¹¹ Piléécaatume ricuruu p̄ee r̄n̄añe m má pin lē fe apí ye Up̄iima keyu-i keyóm̄ec̄aa-p̄o lin̄añe-nañe lē nk̄ópe r̄ka s̄ímisi.

¹² Amá picélaa n̄oome p̄ē apí ye musí, pi we yar̄e isee ke písoi apí n c̄ópii piké keyáa k̄ó. Lē k̄api n nyu kapi ye lám̄aank̄ee. Isee mec̄o kai k̄o pi k̄ónine.

¹³ Pi k̄o p̄ē tikp̄ákárá waine liké ne p̄irikp̄ákárá kapi pic̄o n wai pi c̄eei. Pimela mee re piké ye metun̄et̄eí ne mewai k̄ópe kapi n káipinke n wai. Mék̄perink̄pe ne n̄seiciré ye pi p̄óriilenle. Nó ne p̄ē n̄on n t̄u n̄on kesé n le, ai pi n láárú re pi ye nn̄oome nó wa.

¹⁴ Iwásank̄ai ye piinip̄ee-i wele, apí ye k̄o ak̄ópe piwai kec̄áá k̄ó. P̄epee apí Ulééc̄aa ncee k̄éme in̄ñj m má kapi ye k̄éyu rik̄eraase. Memá nn̄áapí ye ne pi mainule. Ulééc̄aa ye an̄o pi wale.

¹⁵ Pi nc̄ée s̄one t̄yēle apí nc̄ée k̄ópe tiki apí p̄olu. Nc̄ee mm̄é ke P̄eȳo ñm̄añe Palam uú p̄ee rint̄iki kapi tikilē. U ye p̄ee mewai k̄ópe wale apí u h̄éle.

¹⁶ Amá Ulééc̄aa ye p̄eé ne um̄ewai k̄ópe kec̄áá u c̄ésile. Isee t̄i ye s̄ímisi, amá keminaayaha ye p̄eé ne mesoit̄e s̄imisile áke t̄yēse antepu Palam uú p̄ee pin̄ír̄ikei rikp̄á.

¹⁷ Písoi p̄ee wele yar̄e r̄nih̄oi mee r̄n̄ míni m má n̄ee ahope ke kuyo aku ye rinkp̄iise. Kesine piima kuñmaha-i ke Ulééc̄aa uu ket̄one pi he.

¹⁸ Pi ns̄imé nyule hái, amá apí p̄ee aseí má. Písoi pinyine ye p̄epee nn̄í nc̄ée k̄ópe n tikilē anipe-i ñm̄eherele ái kahane n n̄añai. Pin̄óome p̄ē ne ye fele apí méwoo méwoo isoi kapi n le ne lipite p̄ē k̄éyu k̄eraase.

¹⁹ Pi ye pi maa re pi yé t̄yēse apí ilási k̄émeé lelu, amá p̄ē ñmaa ricuruu pin p̄ee k̄o mewai mee ye ne nk̄p̄o ní ka ilasi le. Lelee re n̄p̄á úye ye lelee u n feriyē ilasi tunle.

²⁰ Up̄iima Yeesu Kirisi yee Ur̄óyulale. Asei kec̄áá, in te pinyine ye u ceri apí ket̄ē nt̄é mék̄perink̄pe piwai ne pim̄ecire tolu, apí k̄o limem̄áá mek̄eme p̄epep̄o, lipite p̄ē mewee fale mee caailenle ame mefoi t̄osu.

²¹ Li p̄ee kut̄osi we re apí kape pikai ns̄im̄esei n ceraalé ne kapi yé n n c̄éri apí p̄ee k̄o isé ke Ulééc̄aa uú p̄ee pi ní pa pit̄iki yá.

²² Lē kai nn̄í pi n wa ye nyíse re meyu mm̄é kapi ní ma ye aseí le re: K̄ep̄opi ye k̄ut̄ukee áke panse áke le n̄ee k̄uf̄ñ ye mewól̄e-maá ap̄éré-i p̄ñjiri.

3

Up̄iima m̄epeeme ns̄imé

¹ Pin̄ésane kecire, titelē lír̄u ye nt̄i kam nn̄í nó w̄olu. Ne ak̄et̄é k̄éme l̄ale k̄é lē kani pinyuwe m máálē nó léisente noké ne kemun̄j̄e sone n wailē nnya.

² Ne la re ani nsímé ke antepuye pee Ulééca rinyiri ne n símisi ápi pee mekee-me ní ma ne isé ke Urópiima ne Uróyulale uu mí pa, pitume ápi tó n téjse kecáá léise.

³ Ani kó te písoi ye siyáa tərōō kémeé sǒntile piké pilipōókó n wai pin nó sényi

⁴ ápi ye re: U maa re u sǒnti, yei kuu péé we? Háí ke píróśáa ápi ne n kpi, mpá yo ye wele yare kái pee keté kekoraane-me ní we.

⁵ Amá pi nyule pin ne kesu re háí áí neni-me ke Ulééca uu urinōō ne keté ne keyóme wa. Míni kémeé kuu keté lesemé uu kó míni ne ke wai.

⁶ Liméco kuu kó pee tíyese míni amé yipu amé keté fe úú ne kekecáá líkó nnéí tékéé.

⁷ Ulééca rinōō tē cire tee kó nfáani keté ne keyómecaa múlilē uké ha ne nna kémeé si ritékéé. Keyáa ké kuu pepée ápi ye Ulééca m pakare ne túhaanene uké kesé pi ritékéé.

⁸ Amá pinésáne kecire, nsímé nse ye we kái ne n sá re nóké palei. Mímeé mmú re: Keyáa kese ye Ulééca inipee-i aḡmē kúkotokú kuse le. Aḡmē kúkotokú kuse pó ne kó keyáa kese le.

⁹ Upiima úu náḡaise uké kelene lé kuu mí ma wa yare ke pinyine ápi m músu. Nó kuú ne lé niḡú re úú la nó unyine nfaa nké pō nnya. Amá u la re ani nǒnnénéí fe ani isoi conse.

¹⁰ Upiima kekameyaa ye ha sǒntile yare uyaa. Nné píima nnyine nn wai keyómecaa ake polupo. Nna nn keyómecaa-pō líkó nnéí tore, keté ne kelikó nnéí aí tore.

¹¹ Kái nní ní we re lé ke mpá yo ai sééne nnya, li pise re nǒnnésé ne nǒinésoi kani n le iké aseí n tikilē in kó ne Ulééca sá!

¹² Lé nnya, ani nǒmenécire nyóonse aní ne m mé te Ulééca uké mekee kam. Keyáa ké ke keyómecaa ake nna yósune keké tore múkú-múkú, lé nnéí lee kekemeé ní we ai nna kutoi kémeé wólente.

¹³ Amá Ulééca ye ró maa re u yé keyómecaa fale ne keté fale wa. Nsímései mee yé ha kei n we. Keté ké kari mé.

¹⁴ Lé nnya pinésáne kecire, lé kani nní m mé nnya, ani riḡmóópú ani uinipee-i n we áni ncaai ríka má, nkópe ríka rín kó nó terjé. Ani kó nkḡḡniḡe kémeé n we.

¹⁵ Ani kó te Urópiima nniḡe ye tíróyu lolé, yare ke urósáne lala ne urómáreco Pōli uu n wói. Ulééca yee likemeé mewéésesōho u he.

¹⁶ Atelé nyé nnéí kémeé kuu linsímé ní wólu kuu ye lé símisi. Písoi ápi ye nsímé mmē siló sinyine aseí fe piké kó. Pepée ápi líka kumúnjé ní nyu ápi kó pelaalē ápi ye pee n kénjéese, aseí áá ne pi polu. Ticuruu lé kapi kó Ulééca Nsímé atelé tərōō nnéí kémeé wai. Pimecire kapi ne nkpō wéési.

¹⁷ Lé nnya, nó pinésáne lala mpí, nó nní lé pinyuwe m máálē, ani nǒmenécire tí. Insá lé, pepée ápi Ulééca n wuru mewai kópe yé tíyese aní pi tiki ai nó lóise.

¹⁸ Amá li pise re nóké ncéé mme-i ke Ulééca uu ípeeléé nó n nyíse n tikilē nān ne kéyu sí, ani kó Urópiima ne Uróyulale Yeesu Kírisi ceru. Uyee neni ne mpá piyee-pō meyoópi te! Amí.

Titelé foi ke Yohani uu n wói

Lelée rítelé ntí kémee ní we

Kirisi pikó pē nfasimé kapí ne icélaa kópe n cókoi ke Yohani uu rítelé foi ntí wóipo. U icélaa kópe pikó pē tinyíri he re Kirisi pilaaro. Pi kesile re Kirisi uu kesoi pipi, ápi akópe ncaai kpíilē te linyine, ápi lē ke akópe aa ye tó ne Uléécaá kecōpe re caai kpíilē te linyine. Ai pēe wai re ái cōnlē te Kirisi ukó uké isoi sōne n le. Piyómeyáhaa féé pinyine pēe icélaa iyē céesi.

Lē nnya ke Yohani uu n wói ye nní: U lalē icélaa iké kecíre n we uké kó aseí ripérése. Lē nnya kuu pi léise re piké icélaa iyē kapi kékoraane-mē n kó timúlú ntsōne (2:24).

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Utéléwōle ye nyísele re u Yeesu useérakó le (1:1-4).
2. Yohani ye re písoi piké metéí kémee isoi n le. Likumúnjé re Uléécaá ye metéí le. Lē kémee, li píse re Kirisi pikó piké nla isé n tikilē (1:5-2:17).
3. Kirisi pilaaro píima mekame nkó ke utéléwōle uu nté símisi (2:18-29).
4. Uu kó Kirisi ukó mewee léise (3:1-24).
5. Iye kapi ye nnásomesimé ne nsímesei ceri api kóólene (4:1-6).
6. Nala ke usoi uu ye ne nyíse re u Kirisi ukó le (4:7-21).
7. Tó fe ari nfatene kpísi ari ne akópe feriyē (5:1-21).

Nsímé mee ye nfáa n he

¹ Lelée pēe mpá yo ke Uléécaá uu n wa kékoraane-me ní we, ari linsímé kóm, ari kó ne irónípe li yenu ari li nyáneí, ari kó ne arónípe li ca, lē nní rinóo tee ye nfáa n he.

² Sáa kémee kari péé wepo. Li nfáa mmé tó nyísele ari n yenu. Lē nnya kari nfáa teneciré mmē nsímé símisi, tōn kó nō n yóólē.

³ Lē kari n yé ari kó kom kari kó nō yóólē te tó ne nnó tóké ripéne tōn ne kesé tó ne Sáa ne Ukepípi Yeesu Kirisi kupéneco kémee we.

⁴ Tóké ne mpónare m má ne kēto-pō nnya kari tirócuruu lē wai.

Uléécaá ye metéí le

⁵ Nsímé ke Yeesu Kirisi uu ní ma ari n kóm tōn kó n yóólē ye mmú re: Uléécaá ye metéí le, kuñmaha kúka áku ukeméé we.

⁶ Tōn m maa re tó ne Uléécaá ye pénelē, tōn kó pēe kuñmaha pikei wai, tó pinóome le, ári nsímesei tikilē.

⁷ Amá in te metéí kémee kari sōne, yare ke Uléécaá uu nní metéí kémee ní we, li yé tíyese tó ne piróco ari m pénelē, Ukepípi Yeesu menyē amē pēe mpá aróképe óye ró heere.

⁸ Tōn ye m maa re ári akópe má, meróóíre kari fómni, nsímesei rín keróoméé we.

⁹ Tōn ye aróképe n yámne, u yé ró a sárei, uu kó ntócaai nnéí ró heere. Likumúnjé re Uléécaá ye aseí ute le. U ye mpá yo wale lin kecíre we.

¹⁰ Tōn ye n kesi re ári akópe áka wailē, tó Uléécaá kpísile yare unóome, ai pēe nyíse re unsímé rín keróoméé we.

2

¹ Sinéwá! Ne rítelé ntí nō wólule re áni kape akópe n wai. Amá in te unyine ye akópe wa, uké n nyu re tó Sáa Uléécaá kémee-pō usímeyáó mále. Uyē aseí ute Yeesu Kirisi.

² Uyē uricuruu kpísi uu aróképe kecáá he yare inyóansesee re Uléécaá uké aróképe ró sárei utí ne ketē nnéí písoi akó péne uu sárei.

Isé fale

³ Tōn Uléécaá isé ntsōne m múílē, li nyíse re tó u nyule.

⁴ Usoi nkó yee ye ní maa re: “Ne u cerile” úu ye kó pēe uisé rimúlú ye unóome le, nsímesei rín ukeméé we.

⁵ Amá usoi nkó yee unsímé ní múílē ye nyísele re u u lalē ne kefa keese. Lelée ye nyíse re tó ne Uléécaá ye pénelenle.

⁶ Li píse re usoi nkó yee ye ní maa re tó ne Uléécaá ye pénelenle, unsé nké kó n nyaní yare ke Yeesu nsé ní pēe ní nyaní meco.

⁷ Pinósáne lala kecíre, ái isé fale kam nō wólú, amá isé kpure ye nyi kani kékoraane-me ní yósi. Isé kpure iyē nní rinóo kani pikóme ní masí.

⁸ Mpá ne lē, li kó pēe isé fale le yee Kirisi kémee ne nōkenémee n nyíselē te aseí ye nyē. Lelée re kuñmaha ye tómpole, metéí sei pō ne kó pilomme masile.

⁹ Nkó yee m músu re metéí kémee kuú we, un kó pēe uuco ipuri yulu ye kó kuñmaha kémeeé wele.

¹⁰ Nkó yee uuco ní la ye metéí kéméé wele, líka ái ye u lóise.

¹¹ Amá nkó yee uuco ipuri n yúlu ye kunjaha kéméé wele. Kunjaha kéméé kuu sóne aku u nyiinsé útu pée nyu méye kuu sí.

¹² Nó sinéwá! Ne rítelé ntí nó wólule ké nó léise re Uléécaá ye Yeesu Kirisi rinyiri nnya nóanékópe nó sáreile.

¹³ Nó pinésáa! Ne nó léisele re nó uyee háí kékoraane-me ní we nyule. Nó pikpére ne pinmáne, ne nó léisele re nó ukpáaree Setani feriyee.

¹⁴ Nó sinépipi! Ne nó léisele re nó Saa nyule. Nó pinésáa, ne nó léisele re nó uyee háí kékoraane-me ní we nyule. Nó pikpére ne pinmáne, ne nó léisele re nó páápúle. Uléécaá Nsimé ye nókenéméé wele, ani kó ukpáaree Setani feriyee.

¹⁵ Ani kape keté nké néé kelikó n la. Uye un ke n la, útu yé kó fe uké pée Saa n la.

¹⁶ Keté kecáá líkó ye nní: pikáipinkeé ke usoi uu m má ne lé ke uinipee ii n nyáni kuu ní la uké m má, néé lé kuu m má un ne rikókori wai. Lé nnéí ye keté nté líkó le, áí Saa kéméé kai léeri.

¹⁷ Keté ye tásule, liméca ke kelikó ke pisoi api n káipinkeé pó kó tósu. Amá nkó yee Uléécaá mela n wai ye mpá píyei nfáa mále.

Kirisi ulaaro

¹⁸ Nó sinépipi! Itunje tóroo ye tule. Nó kó te Kirisi ulaaro ye wemele. Kirisi pilaaro ye nkpéni kulúí leemele, non kó nyu re itunje tóroo ye tule.

¹⁹ Kerócópe ke lipite pē api léeme, amá ápi pée pirókó. Pin pée pirókó, pi yé pée keróméé tone. Amá kapi nní ní tómpo nnya, li nyísele re pinnéí mmē kéméé úka útu pée urókó.

²⁰ Amá Uléécaá ye nó Nfáasone hele yare kapi ye usoi riyu kecáá mákpo n koonu *, ani pée nónnéí nsmíseí n nyu.

²¹ Lé nnya, áí re nsmíseí káni nyu nnya kam nó wólu, amá ne meyikíyiki nó wólu re nó nsmíseí nyu nnya. Nó kó nyule re nnóome níka rín ye nsmíseí kéméé léeme.

²² Wóo unóome, kái pée uyee n késu re áí Yeesu ke Uléécaá uu wéé? Kirisi ulaaro lo. Saa ne Ukepípi keté kuu yúlu.

²³ Asei kecáá, nkó yee Uléécaá Kepípi ní ye útu kó Saa Uléécaá nyu. Nkó yee Uléécaá Kepípi n ñmureí ye kó Saa Uléécaá ñmureíle.

²⁴ Lé nnya, ani tíye nsmíé mmē kani háí kékoraane-me n kó nké nókenéméé n we. In te nsmíé mmē kani háí kékoraane-me n kó ye nókenéméé we, nó ne Uléécaá Kepípi ne Saa Uléécaá ye ripéne aní n we pise.

²⁵ Lé ke Kirisi uu n yekei re u yé ró he léé nní nfáa teneciré.

²⁶ Pēpēe n náási piké nó fóm kecáá nsmíé kam nó wólu.

²⁷ Nfáasone mmē ke Uléécaá uu nó n he ye nókenéméé wele. Lé nnya, áí nkpáni pise re piké kó nó picélaa rikpá. N ye mpá yo nó céési yare kai m pise, nnóome rín keméé we. Lé nnya, ani lé ke Nfáasone nn nó n céési wa, lélee re ani Kirisi kupéneco kéméé n we.

²⁸ Nó sinépipi! Ani Kirisi kupéneco kéméé n we. Un píyei n ka ari pēe ne tirópó n we, isei íi yé ró wa.

²⁹ Nón n nyu re Kirisi ye aseí ute le, ani kó n nyu re nkó yee nsmíseí n tíkilē ye Uléécaá kepípi le.

3

Uléécaá sipípi kecáá nsmíé

¹ Ani yé lé ke Saa Uléécaá uu meyikíyiki ró ní la api ye ne ró séi re Uléécaá sipípi! Tó kó mesei lé le. Keté nté pikó ápi Uléécaá céri. Lé nnya kápi kó tó nyu.

² Pinésáne lala kecíre! Tó nkpéni Uléécaá sipípi le. Ái kahane isoi iyē kari masí kepíre ní wene n nyíse. Amá nse kari pée nyu re Yeesu Kirisi un píyei m pēeme, tó ha ne menyíne u n we ari pée u yenu yare kuu meyikíyiki ní we.

³ Nkó yee lé ne kefa kese n tálé yéè umecíre n cápínele útu wole cáká-cáká yare ke uyē Upiíma uu ní we cáká-cáká meco.

⁴ Nkó yee akópe n wai útu Uléécaá isé tíkilē. Lé nnya, akópe piwai ye isé pilós le.

⁵ Nó kó pée nyu re Yeesu Kirisi ye ka re uké pisoi akópe-i lese, uricuruu útu akópe áka má.

⁶ Lé nnya, nkó ne Yeesu Kirisi pée m pénelē útu ye akópe n wai. Nkó yee akópe n wai útu u yenaalē, útu kó n nyu.

⁷ Nó sinépipi, áni kape tíye unyine uké nó fóm. Nkó yee n wai yare kai m pise ye aseí tikílenle yare ke Yeesu Kirisi pó kó aseí n tíkilē meco.

⁸ Nkó yee akópe piwai ne kényu m mahani ye kuníri ukó le. Kuníri kpée háí kékoraane-me akópe wairi. Lé nnya ke Uléécaá Kepípi ake keté kecáá ka re keké kuníri liwai-wai ritékéé.

* 2:20 Luki 7:46

⁹ Nkó yee m panse Uléécaá kepipi yèè akópe piwai riyále re Uléécaá Nfaa ye ukemeé we nnya. Kuu Uléécaá kepipi nnya, úu yé fe uké akópe piwai n nɔŋlɛ.

¹⁰ Nkó yee úu aseɪ n tɪkilɛ nɛ́e úu umáreco ní la úu Uléécaá ukó. Kei kapi ye ne Uléécaá kepipi ne kuníri kepipi ceri api kóólene.

Uléécaá sipipi meɔpɛcɪre pilakaane nstmé

¹¹ Tinóo tɛ kani hái kékoraane-me n kó ye ntí re: Tóké meɔpɛcɪre n lakaane.

¹² Ari kape Kayee meco n we. U pee ukpáaree Setani ukó le, uu uumareco pá. Yo nnya kuu u ripá? Kayee ricurruu liwai-wai ái pɛé nyamí, amá uumareco likó póon n nyamí.

¹³ Pimáreco, ái kape píri nó wa re keté nté písoi ye nɔ́inépurɪ yulu nnya.

¹⁴ Tó nyule re to pee kpɔwaalenle, ari nkɔpɛni nfáa yenu. Kari pirómáreco ní la nnya kari lɛ nyu. Nkó yee úu umáreco ní la ye kpɔwaalenle.

¹⁵ Usoi nkó yee umáreco ipuri n yulu ye usoi kó le. Nɔ kɔ pee nyu re usoi kó úka úu uisoi kémeé ketónne má uké ne nfáa teneciré yé.

¹⁶ Yeesu Kirisi ye unfaa kpísile uu tó nnya he ari ne ceru re lɛ kapi ye sée re ríla. Li pise re tóké kɔ ntófaa kpísi ari pirómáreco nnya he.

¹⁷ Usoi nkó yee m má, un nkɔpɛni umáreco n yé úu líka má, uú ne ukɛfa u pésu, iye kuu yé pɛé maa re uyé ye Uléécaá lalɛ?

¹⁸ Nó sinéwá, ári kape ye nnóosimé nmane ne ríla nyíse. Amá tóké ye meyíkíyiki mewai wa ne aseɪ líké nyíse re to ríla mále.

Tóké ne nkɪnɪnɪe Uléécaá keyu-i n we

¹⁹ Kei kari yé ne n céri re to nsímesei pite le ye lɛ. Lelee yé kɔ tɪyese ari ne tirópóo Uléécaá keyu-i n we.

²⁰ Asei kecáá, nɔpá lin ne sirófa kémeé ró n túhaane re to akópe wale, Uléécaá ye sirófa fele un kɔ nɔpá yo nyu.

²¹ Pinésáne, in te líka ái ne sirófa kémeé ró túhaane re to akópe wa, tirópóo kari ne Uléécaá keyu-i we.

²² Kari uisé ní múlɛ tɔn kɔ lelee ne u n sá wai nnya, to ye tɔn yo mpuri u m pise, to ye ukemeé li yenle.

²³ Uisé iyee nnyi re tóké ne Ukepipi Yeesu Kirisi kefa tene ari kɔ n lakaane yare kuu isé ró ní pa.

²⁴ Nkó yee uisé iyɛ n tɪkilɛ ne Uléécaá ye pénélenle un ne we, Uléécaá póon kɔ ukemeé we. Unfaasone kuu ró ní he mee ró nyíselɛ te to pénélenle tɔn ne we.

4

Iye kapi ye ne Uléécaá Nfaasone ceri?

¹ Pinésáne lala kecire, áni kape ye mese ne mese pɛ nnéi pee ye m pólólɛ te Uléécaá Nfaasone ye pikemeé wele nkó nɔmurei. Amá ani ye pi peé kelene ani yenu re li nsímesei nɛ́e ái nsímesei. Asei kecáá, antepuyee nɔome ye keté kecáá kulúú leemele.

² Lɛ kani yéé ne n céri re Uléécaá Nfaasone ye unyine kémeé we ye nní: Uye un tinhaa re Yeesu Kirisi ye panselɛ kesoipipi uu ne keté nté weri, li nyíse re Nfaasone ye ukemeé wele.

³ Nkó yee úu ye lɛ tinhaa ye nyíselɛ re Nfaasone rín ukemeé we, amá Kirisi ulaarɔ yee u te. Nɔ kó te u weme. Ticurruu u keté kecáá pikáme masile.

⁴ Amá nó sinéwá, nó ne Uléécaá pikó le, nɔ kɔ antepuyee nɔome feriyeele. Nfaasone mee nókénemeé ní we ye Kirisi ulaarɔ fele.

⁵ Pinóome pee keté nté pikó le. Lɛ nnya kapi keté nté pikó meco símisi, pɛ pin kɔ kutu pi cɔlɛ.

⁶ Amá tó ne Uléécaá pikó le. Nkó yee Uléécaá n nyu yee ye kutu tó ríco. Amá nkó yee úu Uléécaá ukó, úu ye kutu tó ríco. Lɛ kari ye ne ceri kei ke nsímesei Nfaasone nn ní we ne kei ke nnóome nn ní we.

Uléécaá ye ríla le

⁷ Pinésáne lala kecire, Uléécaá kémeé ke ríla nn léeri. Lɛ nnya, li pise re tóké n lakaane. Usoi nkó yee uuco ní la ye Uléécaá ukó le un kɔ Uléécaá nyu.

⁸ Uléécaá ye ríla le. Nkó yee úu uuco ní la úu Uléécaá céri.

⁹ Uléécaá ye Ukepipi cirenínɛ keté kecáá tummeele re keké nfáa fale ró he. Lɛ kuú ne nyíse re u ró lalɛ.

¹⁰ Nla mmɛ ne ne mmpehɛ le. Ai tóo Uléécaá la, amá uyee tó la uu pee Ukepipi tumti ake kemecire kpísi ake arókópe kecáá he yare inyóonseseé aké ne arókópe ró sári.

¹¹ Pinésáne lala kecire, in te lɛ ke Uléécaá uu ró la, li pise re tóké kɔ n lakaane.

¹² Úka úu Uléécaá yénaalɛ. Amá tɔn n lakaane, tó ne Uléécaá ye pénélenle un keróméé we, unla nn kɔ keróméé yépaalɛ.

- 13 Uléecaa ye Unfaasone ró hele. Lelé ye nyise re to ukemeé wele uyé un kó tó kémeé we.
- 14 Tó ne yenle ari kó n símisi re Saa ye Kepipi keté kecáá tummele re keké písoi ayu lo.
- 15 Uye un n ceri un tinhaa re Yeosu ye Uléecaa Kepipi le, li nyisele re liute uyé ne Uléecaa ye pénelenle un ne Uléecaa kémeé we Uléecaa pón kó ukemeé we.
- 16 Tó ne yenle ari céru re Uléecaa ye ró lalé arí ne kefa tene. Uléecaa ye ríla le. Nkó yee ríla m má ne Uléecaa ye pénelenle pin ne we, Uléecaa un ukemeé we, uyé un kó Uléecaa kémeé we.
- 17 Tón ríla m má ne nketo-pó, tó fe arí ha keyáa ké ke Uléecaa uu ne ró ní túhaanene ne tirópó n we, ke irásoi kari keté nté ní le ii Kirisi ikó meco ní we nnya.
- 18 Nkó yee ríla m má uu ye iwame n wai. Nla mee ní we ne nketo-pó yéè iwame lakasele. Iwame yéè nyisele re usoi kewuu ye túúni re pi yé kutu u ripasa. Lé nnya, nkó ke iwame ii ní we nla rín nyamí ne nketo-pó.
- 19 Amá in tó, to Uléecaa lalé re uyee mefóí ró la nnya.
- 20 Uye un m maa re: “Ne Uléecaa lalé”, un kó pee usoi co ipuri yulu, liute ye unóome le. Nkó yee uu usoi co kuu n nyáni ní la uu yé fe uké Uléecaa kúu n nyáni n la.
- 21 Kirisi ye kó pee isé ró hele re nkó yee Uléecaa ní la uké kó usoi co n la.

5

Nfatene mee rínanje kapi ye ne n feriyé

- 1 Nkó yee ne kefa n tene re Yeosu ke Uléecaa uu wée ye Uléecaa kepipi le. Nkó yee usáa ní la yéè kó usáa siwā n lalé.
- 2 Tón Uléecaa n la, tón kó uisé n tikilē kai yé nyise re to Uléecaa siwā lalé.
- 3 Uléecaa isé pimulé kémeé kai ye nyise re usoi ye Uléecaa lalé. Uisé íi kó pee páápú.
- 4 Mpa Uléecaa kepipi kéye ye keté kecáá líkó rínanje feriyele. Ntófatené nnya kake ye feriyé.
- 5 Wóo ye fe uu keté kecáá líkó feriyé, insá uyee ne kefa n tene re Yeosu ye Uléecaa Kepipi?

Yeesu kecáá aseéra pilesé nstmé

- 6 Yeesu Kirisi yee keté kecáá ka ne míni ne ménye. Ai míni nmané kuú ne ka, amá míni ne ménye kuú ne ka. Nfáasone mee lé símisi. Nfáasone mee nsímései ute.
- 7 Lé nnya, píseérakóó ye pitaani le:
- 8 Pepee nní Nfáasone ne míni ne ménye. Piketaani ye kó nmané re nsímései ye mu.
- 9 Písoi yéè aseéra lesele ari nmané. Uléecaa rinó kuu rinháa ye kó pee lé fele. Uyee Ukepipi kecáá aseéra lese.
- 10 Nkó yee Uléecaa Kepipi ne kefa n tenelē ye aseéra nyé ukefa-i yekeilenle. Nkó yee uu ne kefa n tene ye waise re Uléecaa ye unóome le, kúu rinó tē ke Uléecaa uu Ukepipi kecáá rinháa ne kefa n tene nnya.
- 11 Uléecaa ye nfáa teneciré ró hele. Ukepipi kémeé ke nfáa mmē ní we.
- 12 Nkó yee Uléecaa Kepipi kē n nyu ye nfáa teneciré mále. Nkó yee uu Kepipi kē m má uu kó nfáa teneciré má.

Nfáa teneciré kecáá nstmé

- 13 Nó mpí nóó nní Uléecaa Kepipi ne kefa n tenelē, nó kam titelē tē woipó re ani ceri re nó nfáa teneciré mále.
- 14 Tón ne Uléecaa n tálē, tón yo umela kémeé u m píse, u ye ne ró kónle.
- 15 Tón n nyu re nípá yo kari u píse u ye ne ró kónle, to kó nyule re to lé kari u m píse piyéne masile.
- 16 Usói un umáreco n yé un akópe nyee áa ye ne nkpo ní ka n wai, uké ukecáá Uléecaa yáási uké nfáa u he. Pepee ye akópe nyee áa ye ne nkpo ní ka n wa nmané kecáá kam te piké ye Uléecaa yáási. Akópe anyíne yéè ne nkpo kale. Ái pepee ye akópe nyee ye ne nkpo ní ka n wa kecáá kam te ani ye yáási.
- 17 Mpa mewai kópe méye ye akópe le. Amá ái akópe nnéi nyee ye ne nkpo ka.
- 18 Tó nyule re usói nkó yee Uléecaa kewā uu ye akópe n wai. Uléecaa Kepipi yéè kericuruu kecáá m pallenle, ukpáree Setani uu ye ke rica.
- 19 Tó nyule re tó ne Uléecaa pikó le, keté nnéi pikó pón ukpáree Setani nmané-i pansente.
- 20 Tó kó nyule re Uléecaa Kepipi ye kale ake mesoho ró he toké ye ne Uléecaa yíkíyiki céri. Ukepipi Yeesu Kirisi kee tó ne Uléecaa yíkíyiki uyé tipéne tón ne we. Yeesu Kirisi uyee Uléecaa yíkíyiki. Uyee nfáa teneciré.
- 21 Nó sinéwá, ani nómenécíre ne piléé tí.

Títelé lírū ke Yohani uu n wói

Lelee rítelé ntí kémee ní we

Títelé lírū ke Yohani uu n wói ye rítelé le ke Yohani uu "Unósi" ke Uléécaá uu n wée ne usipipi n wólu. Picó ye músu re li yé Uléécaá icápine ne ikémee pikó kuú ne máne. Li rikemee nyísele lē kapi yé ne picélaa nōome n sōne.

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Uteléwale ye pepere rítelé ntí n kéeini símisile re piké nsmímesei ne ríla kémee isoi n le (1-6).
2. U re pisoi piké ne pepere Uléécaá icélaa memíi n céesi pimécire tí (7-11).
3. Uléécaá icápine inyine pikó iyáhaa kuu pē kuu nté n wólu palē (12-13).

Iyáhaa

¹ Né Yeesu Uléécaá icápine uwéése, née pó Kiriya ke Uléécaá uu n wée ne sipópipi kam rí la ne kefa kese rítelé ntí wólu. Ai menécire née nó la, amá mpí nnéi pē nnésímesei n nyu ye kó nó lalē.

² Tó nó lalē re nsmímesei ye keróméé we nnya. Mesére knn yé kó keróméé n we. Ne nó yáasi!

³ Sáa Uléécaá ne Ukepípi Yeesu Kiriya yé ípéelée ró nyíse, api nfanare ró nyíse api kó nkínjine ró he toké ne aseí ne ríla kémee m pénélē.

Nsmímesei ne ríla kecáá nsmé

⁴ Kam n yé te sipówá kecópe sinyine ye nsmímesei tikilenle yare ke Sáa Uléécaá uu rinó ró n he meco, li meyansei né larisile.

⁵ Ne nkpéni pó Kiriya pise re toké n lakaane. Ai isé fale kam wólu nen pó pápólē. Isé iyē kari háí kékoraane-me ní yosí ye nyi.

⁶ Nla ye pise re toké Uléécaá isé n tikilē tōn ne sōne. Kei ye isé iyē kari yé n tíkilē tōn ne sōne yare kuu kékoraane-me ró n céesi.

⁷ Pinóome kulúí ye ketē kecáá lonaaalenle pin kesu re Yeesu Kiriya úu pansē kesoi pipi yíkíyiki úú ne ketē kecáá weri. Kei kapi ye ne ceri re uyee lē n wai ye unóome le un kó Kiriya ulaaró.

⁸ Lē nnya, ani nómehécire tí nsone, ani kape ne pirókei nnéi kari n wa kulaa m paa nnya. Amá ani liihe nnéi yosí.

⁹ Nkó yee úu Kiriya icélaa m múlīl uké iketó ηmane ne m pālē, un pēe fáauselē, úu Uléécaá kupéneco kéméé we. Nkó yee Kiriya icélaa m múlīl ye Sáa Uléécaá ne Ukepípi ηmureile.

¹⁰ Uye un nókénémeé n ka unsá icélaa iyē ne n hapó, ani kape nókénéyo-i u yosí, ani kape kó u yáasi ricurúu.

¹¹ Uye un u n yáasi, li wa yare u ne uyē pēe kesé umewai kópe mē kéméé we.

Nsmé tōrō

¹² Ne nsmé meyá mále ké nó símisi, amá am la ké neni rítelé ne kēwale ne lē wa. Ne lalē ké nókénémeé hapó ari pēé n nyáneine nen ne nó símisi toké ne mpónare m má ne kēto-pó nnya.

¹³ Upóyínosi ke Uléécaá uu n wée siwá pó ne kó pó yáhaapa.

Títelē táánū ke Yohani uu n wói

Lelē rítelē nti kémee ní we

Utisi unyine kapi ye n sée re Kayusi ke Yohani uu rítelē nti wói. Ari ukecáá nkó ríka nyu, insá kuu Nléécaasimé ne aseí n tikilē ḡmanē. Umewee ye ne Tiyotirefu mekó kóólēlenlē. Tiyotirefu ye icápine kémee úyukóó unyine le ke Yohani uu n kési.

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Utelēwóle ye Kayusi pakarente, aseí kuu n t́kilē ne pikei kuu Kirisi pikó n wapisi nnya (1-8).
2. Tiyotirefu nsē ye nfasimé u tanaalenlē (9-10).
3. U Temetiriisi isoi sone nkó símisile (11-12).
4. U símaapó re u yé pi rilóólú uu kó iyáhaa pi papó (13-15).

Iyáhaa

- ¹ Né Uléécaá icápine uwéése, née pó Kayusi kam ní la ne kefa ke se rítelē nti wólu.
- ² Unésáne lala kecirē, ne welu re poké mpá yo kémee kéyu n sí poké kó isare n láárú yare kaa nní Uléécaá ncee kémee kéyu n sí meco.
- ³ Pirómarēco pinyine ye nté kale api né símisi re nsímēsei ye kepómeé wele, pón kó rísone n tikilē. Li rinékínj ninjukusele meykítyiki.

⁴ Líka ái ye rinékínj ninjukuse ai tósu kam yé ní kó te sinéwá ye aseí tikilē.

Kayusi ye aseí tikilenē

- ⁵ Unésáne lala kecirē, pō ye pón yo n yekei re pó wa, pō ye nyísele re pō aseí ute le áá ne Kirisi pikó li wai, mpá pin kucóyu pikó.
- ⁶ Pi Uléécaá icápine pikó keyu-i ríla kaa pi n nyíse kecáá símisile. Pón n fe pón pi n lé yare kai Uléécaá kémee m píse piké ne pincee rinóḡ, li nyamle.
- ⁷ Uptiima pikei nnya kapi ncée tikilē. Api pepēe api Uléécaá n nyu anipe-i líka yosí.
- ⁸ Lē nnya kai píse re toké lipite pē lé, tó ne pē toké ne kesé nsímēsei n yóólē nnya.

Tiyotirefu ne Temetiriisi

- ⁹ Ne Uléécaá icápine pikó kétélepí wóile. Amá Tiyotirefu yeé iyukóó picó kecōpe ní la úu ró yosí.
- ¹⁰ Lē nnya, nen ha píyei n hapó, ne mewai kuu n wapisi un kó kerócaá nsímé kópe símaanke keenkeene. Lē ái nkpáni u tu. Úu ye kusáne pimáreco pēe n sónaapó wa, úu ye kó ḡmurei re pepēe piwai ní la piké wa, uu kó pēe Uléécaá icápine-i pi lese.
- ¹¹ Unésáne lala kecirē, kape ye ne likópe piwai yíraane, amá a ye ne lisone yíraane. Nkó yeé lisone n wai ye Uléécaá ukó le, nkó yeé akópe n wai úu Uléécaá nyu.
- ¹² Mpá úye ye símisi re Temetiriisi ye isoi sone lele, hái ricurruu nsímēsei mee ukeméé ní we ye nyísele re u isoi sone lele. Tó ne kó ukecáá lē símisile. Pó kó nyu re lē kari ukecáá ní símisi ye aseí le.

Iyáhaa tōwó

- ¹³ Ne nsímé meyá mále ké pó wóipo, amá ám la ké rítelē ne kéwóle ne lē wa.
  - ¹⁴ Ne lalē ké nfáani pó yé, ari pēe n nyáneine tón ne símisi.
  - ¹⁵ A ne nkínjine ye we.
- Pipósáne re ké pó yáási. A pirósáne yáási, aa pinnéi mpá úye uiyáhaa u pa.

Títelé ke Yuuti uu n wól

Léle rítelé ntí kémee ní we

Kirisi pikó nnéi ke Yuuti ritelé ntí arí ne máne. Tinsímé ne Piyee ritelé lírū nkó ye lale nké nse. Pepee icélaa nōome n céési pin nsé kópe sōne kuú ne atapi wai.

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Léle rítelé ntí kémee ní we (1-2).
2. Pepee icélaa nōome m pásii nkó (3-16).
3. U Kirisi pikó ikari kpáselenle re piké ríla ne nfatene kémee n ηmósópulē (17-23).
4. Uléécaá ye ipakare te (24-25).

Iyáhaa

¹ Née Yeosu Kirisi ukeikó ne Yakupu uwá kapi ye n sée re Yuuti. Nó mpí ke Sáa Uléécaá uu nní ní sée kam títelé wólu. U nó lale uu Yeosu Kirisi anipe-i nó wai re uké nōkenécáá m páilē.

² Uléécaá uké nfanare nó nyíse uu kō nkínjine nó he uu kō meyá nó n la.

Pepee nnōomesimé n céési kecáá nkó

³ Pinésáne lala kecire, ne péé lale ké lē ke Uléécaá uu kesé tó ne nnó ayu n lō kecáá rítelé nó wóipō. Ne nkpéni yé te li meykíyiki pise re ké nní nó wól ké ne nfatene atapi kémee nó n ηmósópulē. Uléécaá ye mecíreníne nsímé mmē ke upikó apí ne kefa n tene pamelē.

⁴ Aí líka nnya kam lē símisi, simúnjé kópe písoi pinyine ye riséé ne nó cōhōnelenle. Pi Uléécaá ipéelē waiselē yare ncée kuu pi he re piké mewai kópe ne piripō n wai. Urócélaa cireníne ne Urópiima Yeosu Kirisi kapi lē yulu. Háí mekee-me kai wólaalē te akpanii nyee pilikó.

⁵ Mpá kani nní pinyuwe m máálē, ne la ké nó léise re Upiíma ye pee mekee Isirayeei pikó riyu lōle Esipiti ketē kecáá, amá uu pee limemáá tyyese pepee ápi pikecōpe ne kefa u n tenelē apí kpíni.

⁶ Piléecaatume pinyine ye péé ne Uléécaá wóosile re ketónē ke-i kuu pi n tónse áke ne pi risá, apí pee pimécire ketónē conse. U kō pé kunjaha kemee-pō tonselenle pin mesére pahaalē líké ha ne keyáa kē kuu pitúhaane pi n sōnti tu.

⁷ Aní Sotóm kuyu ne Komōari kukó ne ayu nyee ne a n kólē nkó léise. Piléecaatume mecō mmé ke kei pikó apí pee méwoo méwoo wai. Apí n la pitisi ne pitisicō piké n sói. Lē nnya ke Uléécaá uu kutu pi ripasa uu nna teneciré kémee pi sápo. U lē wale re mpá úye uké kei yē uké ne umecire tí.

⁸ Lē ke pepee nní ne nó n cōhōnelē pō kō we. Simúnjé kópe sin pi n leeme, apí pee piipine lilala ne pimécire mēkperinkpe n wai, ápi kō Upiíma nnañe waiselē, pin keyómecaa-pō linañe-nañe lámaankee.

⁹ Moisi ye pee kpulē, Uléecaatume wéése Míseeli ne Setani apí ukecáá cénjesi. Pi pee pásainele re wóo yé u kpísi. Mpá ne lē, Uléecaatume wéése Míseeli ricurruu úu kaha uké Setani lámaankee. Amá nse kuu u maa re: Upiíma uké kutu pō ripasa.

¹⁰ Amá písoi pē pō, lē aseí kápi n nyu kapi ye lámaankee. Lē kapi isee mecō méwoo n nyu lee pi kopaalē.

¹¹ Iwe kapi topori! Kayee ncee nco kapi tíkíle. Siwóo nnya kapi pimécire kpísi apí mpalēcee tikise Palam mecō. Kapí ne Uléécaá n kénene yare ke Koree uu n wa mecō nnya kai pi ritékéé.

¹² Kei kani ye n cápine re noké memárecō iluke li, pepee ye nórínýu kpu. Kei ke pē apí ye pimela anyá súkei, ápi ne úka kutu cōlé. Pi we yare ahope ke kuyo aku n kpáulē. Pi kō wele yare kuléé nkú kpee áku ye m mári, mpá lin kuimaretunje n tu. Pin ku n wehe, meté kaku pee lē kpu.

¹³ Mínimaa kémee ániwalé pape-pape kapí ne menyíne we. Pi ye pimewai kópe lesele apí yánesi yare ke ániwalé aa ye míni kuwálé ní yánesi. Pi kō wele yare awárepi nyee méwoo n sónesi. Lē nnya ke Uléécaá uu kunjaha piíma-i ketónē pi he re piké kei mesére n tú.

¹⁴ Pirókpure kémee, Enóki ye Atam siyase kémee kunai sééi-sééi ukó le. U háí mekee-me písoi pē kecáá maa re: Upiíma ye wemele ne upileecaatume kulúí

¹⁵ piké ne písoi nnéi túhaane. U yé piwalkópekó akópe pa, mewai kópe nnéi kapi n wa nnya. U yé kō pikópekóo pee áyu n wéési alē kapi u n lámaankee kecáá akópe pi pa.

¹⁶ Písoi pinyine ye pi pee mesére n ηmúlaanke. Aí pikápi láárú. Pilikápi-kápi kapi ye wa. Pi ní-yuwélaasimé símaankeele pin ne písoi kahaanke re piké linyine pikemee yé nnya.

Kirisi pikó nse kecáá nstímé

¹⁷ Amá nó pinésáne lala kecire, nóké ye nsímé ke Urópiima Yeosu Kirisi pitume apí mekee-me nó rin-yóó léise.

¹⁸ Pi ye pee nó n yóólē te: Itunje tərəə kumúnjé kun n tu, pinyine pee písoi n sénnyí yé kam, ápi yéé pilikáipi-káipi nnya Uléécáa wuri.

¹⁹ Peepee pikóólentene písoi kecəpe tanaalē. Lē ke piricuruu api m músu nmane kapi wai. Uléécáa Nfaa nín pikemeé we.

²⁰ Amá nó pinésáne lala kecire, nóóké nómenécíre n nímóópúselē nən nfatene sone ke Nfaasone nn nó rí he nnaŋe ne keyóme yáási.

²¹ Ani Uléécáa nla kémeé n we nən mé te Urópíima Yeesu Kirisi yé unfanare nnya nfáa teneciré nó he.

²² Ani ye peepe ne rí we pin tíru íwe té.

²³ Ani piayu lo ani nna teneciré-i pi lese. Ani ye kə picə íwe té. Amá ani nómenécíre tí, áni kape ye pilikó líka ne rikə, aí ne pimelape ke pimewai kópe ame m póriinkee péne.

Ipakare tərəə

²⁴ Uléécáa ye nnaŋe mále uké ne nó n léraalē áni yé pikai loó, uké kə ne kei káni yé ha akópe m má nó ha, aí kə nó n láarú aní ha ne umeyəpi kémeé u yenu.

²⁵ Uyee Uléécáa Cireníŋe, uyee ne Urópíima Yeesu Kirisi ritiki uú ne aróyu ləlu. Káí ne nípá piyei-me n kpíime ne neni-me ne nípá piyei-pə, uyee nímule ne ríyu ne nnaŋe ne meyəpi mesére te! Amí!

Yohani Meyene

Lelee ritelé ntí kémee ní we

Yohani yee ritelé ntí wói. Kumúnjé kpe-i kuu ritelé ntí ní wólu, míni ke páápáá keté kē kapi ye n sée re Patimasi-i kuú peé we. Pée mekee Asii keteni-i, kuwélé kunyine-i kake keturjeleeme-mē we. Kumúnjé kpe-i ke Rom uyóopi uu pée Kirisi pikó wéekuselē. Uléécaa icápine iseei inyine kuu ritelé wólu. Méyene kulúí ke Yohani uu n yénti te Yeesu ne upikó ye mewai kópe linañe-nañe feriyé ne kété-pó nkó ke méyene mē ame símisi.

Ifaaci iyé mekériiine ye mmé:

1. Yohani ye umecire lese uu nyíse re u Kirisi yee nkpo kémee n yisi utume le (1:1-8).
2. Atelé aseei kapi Uléécaa icápine yee pée mekee Asii keteni-i ní we n wói (1-3).
3. Yeesu ye mewai kópe linañe-nañe feriyé (4-20).
4. Keté fale ke Uléécaa uu piléseme ní la kai áyu tóroo kémee né máne: lelee keyómecaa fale ne keté fale ne Yerusalem fale (21-22).

Yeesu ye umecire Yohani nyíse

¹ Méyene ke Uléécaa uu Yeesu Kirisi n yéneise re uké upikeikó lelee nfáani n sónti nyíse. Lē kuú ne uutume n tumme re uké uukeikó Yohani nyíse.

² Yohani ye lē nnéí ke Yeesu Kirisi uu u n nyíse yenle uu kó yóó re Uléécaa Nsimé ye mu.

³ Uyee nsímé mmú ní kééni ne pepere anóo nnyé nyee lelee masí kepire-pó n waine nkó kutu n cólē pin kó lelee nkemee n wólaalé múlílē ye pínaarekome le! Li we re itunje ye tule.

Pi Uléécaa icápine iseei yáasi

⁴ Né Yohani, néé Uléécaa icápine iseei iyee Asii kuwélé-mē ní we wólu nen i yáasi. Uyee ní we, un kó pée mekee-me we, un kó weme, ne ifáa iseei iyee uriyóopitú keyu-i n tú piké ípéleé ne nkínñiñe nō nyíse.

⁵ Yeesu Kirisi ye úseerakóó le yee nsíméseí m má. Uyee pikpákpá kecápe mefoí nfáa yē. Uyee keté nté piyóopi uwéése.

Uyee ró la uu umenye ne arókópe heere.

⁶ Uu tíyese ari panse mpuri mee Usáa Uléécaa inyóonse n wai. Uyee ríyu ne n-yóopinaje te mpá píyei-pó. Amí.

⁷ Uyee nkó ahope kémee weme. Mpá úye ye u yenune, aí ne pepere uilúké n luri péne. Keté nnéí isoipuri yé uyé nnya nkpo tone. Eee, lee ní, amí!

⁸ Upiima, Uléécaa ye maa re:

Néé Úfoí ne Utóroo, uyee ní we un kó pée mekee-me we, un kó weme, ríñaje nnéí Ute.

Lē ke Kirisi uu Yohani n nyíse

⁹ Né, nóunámáreco Yohani, tó ne nnó tóo kesé Uléécaa iyóopi kémee ní we, tó ne nnó ye íwe lele tón ne Kirisi kupéneco kémee ímósópulé. Míni ke páápáá keté kapi ye n sée re Patimasi kémee kapi ne ríñaje né ha re ne Nléécaasimé yóólē nen kó Yeesu kecáá aseéra lese nnya.

¹⁰ Nfáasone nn Upiima keyaa ketúnjé kenécáá súiri, am pée kenépire-mē meté menyine kom men calé yare rinaátón meté,

¹¹ men tee re: A lē kaa nní ní nyáni ritelé rinyine kémee wói aa Uléécaa icápine iseei iyé papo. Iyee nní Efesei ne Simirini ne Perikam ne Tiyatiiri ne Sariteesi ne Filatelifi ne Lawutisee ikó.

¹² Amí ímæelú kē uyee ne né n símisi yé. Kam tíñmæelú, am sífiráa sitosi siseei kapi ne wura n wa yenu.

¹³ Inyine yee kesoi pipi ne menyine ní we un sífiráa sitosi sē kecápe we. Kutúkanka caacaa kuú pée tanaalé un tikíñ kecáá kútampálá kapi ne wura n wa télē.

¹⁴ Uriyu ne unnyúpi ye wariyeye yare nkume tomé, néé yare mpáhame. Uinipée ye we yare inalempi,

¹⁵ uana an we yare nweni ímóho mee n wa yare n nna kémee riwóñóole, umeté póon we yare míni píima menyine iwóo.

¹⁶ U pée ukunipe luke-luke ne awárepi aseei múlilenle, titéhe ne kenóopi píñ-píñ ne meyele meté tin unnoo-i léeri. Ukeyu ye péé wele yare ntunje mee tore.

¹⁷ Kam u n yé, am uana metene lolu yare ne kpule. Uu pée ukunipe luke-luke kenécáá láa uu re: Iwame íi kape pó wa! Néé Úfoí ne Utóroo,

¹⁸ nen kó nfáa má. Ne pée kpule, amá néé nkó ne nnéfáa mpá píyei-pó. Ne nkpo ne pikpákpá keló kehánne múlilenle.

¹⁹ Lē nnya, a lē kaa n yé wói, lelee ní we ne lelee masí kepire n sónti.

²⁰ Awárepi aseei nyē kaa kunénípe luke-luke kémeε n yé ne sífiráa siseei sitosi sē kapí ne wura n wa aseí nyee m pékaalē ye nnyé: Awárepi aseei nyee piléécaatumε le pεe Uléécaa icápine iseei iyē kecáá n páilē. Sífiráa siseei sitosi sē pō ne Uléécaa icápine iseei le.

2

Nsimé kapi Uléécaa icápine iyee Efeesi-pō ní we n wóipo

¹ A uléécaatumε yee Efeesi-pō Uléécaa icápine kecáá n páilē wóipo re uyee awárepi aseei ukunipe luke-luke kémeε m múlīlē, uyee sífiráa sitosi siseei sē kapí ne wura n wa kecōpe n sōne ye maa re:

² Ne mepówai ne pipókei ne pipóhómóópú nyule. Ne nyule re áa ye pikpáareε kecáá rikpá. Pó pepeε n tee re pi pitume le ápi kō pεe pitume peenule aa yénu u re pinóome ye pi.

³ Pó hómóópulenle. Pó rinényíri nnya íwe lile ái kō pεe pō feriyε.

⁴ Amá mmē kamí ne pō n cési yee re áa nkpréni ná foí kaá pεe m má kénécáá má.

⁵ A léise kei kaa n loó, aa apókópe kepire tó, aa mepówai foí piwai pele. Insá lē, né kepóméε kam am képófiráa ketosi keketone-i yukuse, in te áa apókópe kepire rito.

⁶ Amá lelee kepóméε ní nyamí yee re pō Nikolayitiye mewai kesule yare ke née kō me n késu mecō.

⁷ Uye un ukóme, uké lē ke Nfáasōne nn Uléécaa icápine n símisi kutu ricō. Nkó yee n feriyε kam kuléé kpεe ye nfáa n he kun Uléécaa kémeε-pō we apipi pane uké li.

Nsimé kapi Uléécaa icápine iyee Simirini-pō ní we n wóipo

⁸ A uléécaatumε yee Simirini-pō Uléécaa icápine kecáá n páilē wóipo re Ufoí ne Utórōo, uyee pεe n kpu uu nkpréni pεeri un nfáa má ye maa re:

⁹ Ne mpótóosi píima-i kaa ní we ne ipówe kaa m má nyule, pōn kō ne umámá. Ne kō nkópe ke pepeε n tee re pi Pisuifi le api kepócáá n símaankeε nyule. Pi kō pεe Setani icápine pikó le.

¹⁰ Kape íwe iyē kaa n lenε kewuu n tútúni. A kō te kuníri yé nókεnécōpe pinyine kukpraniilee tá kuké ne nó m peikεe nnya. Li yé kō siyáa kefi kémeε nó wéékuse. A aseí ritikí, mápá lin nkpō ye mu, ké pεe nfáa pō he re pō feriyε nnya.

¹¹ Uye un ukóme, uké lē ke Nfáasōne nn Uléécaa icápine n símisi kutu ricō. Nkpō lírú rín uyeε n feriyε líka waine.

Nsimé kapi Uléécaa icápine iyee Perikam-pō ní we n wóipo

¹² A uléécaatumε yee Perikam-pō Uléécaa icápine kecáá n páilē wóipo re uyee ritéhe ne kenóopi píj-píj ne meyele meté m má ye maa re:

¹³ Ne nyule kei kaa ní we. Kei ke Setani riyōopitú pōo kō we. Áa rinényíri kesi, áa kō kefa kaá ne né n tenlé fóm, mápá siyáa se-i kapi unékeikó Antipaasi yee aseí n tíkilē nókεnémeε kei ke Setani uu ní we ní kpu.

¹⁴ Amá mmē kamí ne pō n cési ye kō pεe mmú re: Pisoí ye kei we, pin Palam icélaa múlīlē. U Palaki céesi re uké ripine wa Isirayeli sipipi siké inyóonsesare li siké kō iwásánkaí n wai líkε ne kelólé-mē si ha.

¹⁵ Limεcō ke pōo kō pisoí má pεe Nikolayitiye icélaa n tíkilē.

¹⁶ Lē nnya, a apókópe kepire rito, insá lē né kepóméε hapō am titéhe kam nnóo-i n wailē ne atōpi pō wai.

¹⁷ Uye un ukóme, uké lē ke Nfáasōne nn Uléécaa icápine n símisi kutu ricō!

Nkó yee n feriyε kam Uléécaa iluke * yee m pékaalē ne ripare tomé hene. Tinyíri fale rinyine tee ripare tē kecáá wólaalē. Uka úu ri nyu, insá uyē kapi ri n he.

Nsimé kapi Uléécaa icápine iyee Týatiiri-pō ní we n wóipo

¹⁸ A uléécaatumε yee Týatiiri-pō Uléécaa icápine kecáá n páilē wóipo re Uléécaa Kepipi inipeε yee ní we yare inalempi, keana an kō ye yare nweni hmoho sone ye maa re:

¹⁹ Ne mepówai ne mpóla ne mpófatenε ne pipókei ne pipóhómóópú ne mepówai tōrōo mee mefoí kulúí n fe nyule.

²⁰ Amá mmē kamí ne pō n cési yee re pō unósi Yesapeeli yee n tee re u antepu le riyá un pinékeikó kiraasente re piké méwoo méwoo n wai pin kō inyóonsesare le.

²¹ Ne u yálenle kelene re uké uakópe kepire rito, amá úu la uké uiwásánkaí mewai mē kepire rito.

²² Áa yē! Ne nní lē u ne pepeε kesé iwásá n wai kefine kecáá sáne piké íwe píima li, in te ápi pimewai mē kepire rito.

²³ Né tíyese api usiwá kóni. Uléécaa icápine nnéí yé pεe céri re née ye usoi kemúnjε ne ulilala lee m pékaalē perei am céru. Ne kō mápá úye mewai kecáá ulikó u pane.

* 2:17 Uléécaa iluke: Iyē kapi ye pεe sée re maani Méleεpō ritelé kémeε: Méleεpō 16:32-34.

24 Amá nŕ Tiyatiiri pikŕ picŕ mpí, nŕŕ ye áni nní icélaa iyē n tŕkilē, áni kŕ lē kapi n tee re Setani likŕ lē m pékaalē ceri, ne maa re ám nŕ ncŕni rŕka ncŕ cŕnsene.

25 Amá ani lē kani nní mŕ má anípe ketē m múllē kē ha ne pēeme.

26 Uyē n feriyē, uyē menēwai rimmúlú ne kētŕ-pŕ kam rŕnanje kam unēsáa kēmeē m má pane. Uyē kam isoipuri kecáá rŕnanje pane.

27 Uyē keweninaapi ne isoipuri iyē sēnŕne, uu kŕ i foresi yare sipérétúhu.

28 Né kŕ rimarewarepi u he.

29 Uye un ukŕme, ukē lē ke Nfáasŕne nn Uléécaá icápŕne n símisi kutu ricŕ!

3

Nsímé kapi Uléécaá icápŕne iyē Saritēesi-pŕ ní we n wŕšŕpŕ

1 A uléécaatumē yēē Saritēesi-pŕ Uléécaá icápŕne kecáá mŕ paillē wŕšŕpŕ re uyē Uléécaá yēē ifáa isēēi ne awárepi aseēi n te ye maa re: Ne mepŕwai nyule. Pŕ rinyiri yanle re pŕ nfáa má, nēmpákane pŕ kpuwaalenle.

2 A nnŕni kēmeē yisi aa pēpē ní we pin kpi ikari waise ápi kape ne n kpí nnya. Am mepŕwai yē men Unéléécaá inipe-i nyamí ne meketŕ-pŕ.

3 Lē nnya, a lē kaa nsímé ní yŕsŕ ne lē kaa n kŕ léise aa akŕpe kepŕre tŕ. Pŕnsá n nyáni, ne sŕntile yare uyaa, áa yē pēē céri ituŕe iyē-i kam yē pŕ rinkáikai.

4 Mpá ne lē, pŕ kŕ pēē Saritēesi kei pisoí mále pēē ápi piilú mékperinkpe m pŕriinkeē. Pi yē ilú tomē tá, tŕ ne pē arí ne n sŕne re pi ne lē sá nnya.

5 Lē nnya, uyē n feriyē yē ilú tomē tá, ám yē urinyiri nfáa ritelē * kēmeē tŕnne. Né Unēsáa ne pilécaatumē keyu-i u ceri re u unékŕ lē.

6 Uyē un ukŕme, ukē lē ke Nfáasŕne nn Uléécaá icápŕne n símisi kutu ricŕ!

Nsímé kapi Uléécaá icápŕne iyē Filatelifŕ-pŕ ní we n wŕšŕpŕ

7 A uléécaatumē yēē Filatelifŕ-pŕ Uléécaá icápŕne kecáá mŕ paillē wŕšŕpŕ re Uléécaá ukŕ ne Uyíkŕyiki yēē Tafiti kehánne m múllē, Uyē ye n hánne úka úu yē ha pēē n hánesi, Uyē ye n hánesi úka úu yē ha pēē n hánne ye maa re:

8 Ne mepŕwai nyule. Áa yēē, ne kepŕyu-i ihánaa hánnele ke úka úu yē n fe ukē hánesi. Li we re mpŕnanje rŕn piye. Pŕ kŕ nnésímé rimúlúle áa kŕ rinényiri kesŕi.

9 Áa yēē, ne Setani icápŕne pikŕ apŕnŕpe-i waine. Pi ye maa re pi Pisuifi le, ái kŕ pēē lē. Pi kiraasele. Áa yēē, né tŕyēse apí weri api kepŕnyále-i wŕlla api céru re ne pēē pŕ lale.

10 Kaa nní nnésímé mēē ye rinŕmŕšŕpŕse rimmúlú nnya, né né kŕ ipeikeetŕne iyēē ketē nnéi kecáá n sŕnti ikē ketē pikŕ peikeē kēmeē pŕ rimúlú.

11 Ne nfáani sŕntile. A lē kaa m má anípe ketē rimúlú úka úu kape ne lē kaa n feriyē api pŕ he pŕ ní yŕsŕ nnya.

12 Né tŕyēse Uyē n feriyēē uu Unéléécaá Keyŕ kēmeē panse nléri cŕre-cŕre, úu yē pēē píkaí kei le. Né ukēcáá Unéléécaá rinyiri ne Unéléécaá kuyu rinyiri, Yerusalem fale yēē keyŕmēcaá-pŕ Unéléécaá kēmeē n léeri wŕi, am kŕ rinényiri fale wŕlu.

13 Uye un ukŕme, ukē lē ke Nfáasŕne nn Uléécaá icápŕne n símisi kutu ricŕ!

Nsímé kapi Uléécaá icápŕne iyē Lawutisee-pŕ ní we n wŕšŕpŕ

14 A uléécaatumē yēē Lawutisee-pŕ Uléécaá icápŕne kecáá mŕ paillē wŕšŕpŕ re Amí, úseérakŕŕŕ yēē aseŕ m má un kŕ uyíkŕyiki, un kŕ lē nnéi ke Uléécaá uu n wa kekŕraane ye maa re:

15 Ne mepŕwai nyule. Áa niŕjú áa kŕ tolú. Amá pŕn pēē n fe pŕkē n niŕjú néē pŕkē n tolú!

16 Lē nnya, kaa nní mŕ páipailē, áa kŕ niŕjú áa kŕ tolú nnya, né kutúke am nnéŕŕŕ-i pŕ léseri.

17 Pŕ ye maa re: Ne umámá le, ne memá yénle, líka ái né párlē, áa kŕ pēē nyu re ipŕŕŕ ye tŕwe welē, pŕn wariye, pŕn tŕwe má pŕn nyiinlē pŕn kŕ menjmane we.

18 Lē nnya kam mesŕhŕ pŕ kpálē te a kenémēē wura kapi n sáasi apí lole cáká-cáká lŕ aa pēē panse umámá, aa kŕ ilú tomē lŕlu aa pēē n lapaalē, iseŕ íi kape ne pŕ ní wa re pŕ menjmane sŕne nnya. Áa kŕ pŕte kapi ye inípe riŕkení lolu aa ipŕnŕpe kení pŕkē ne n nyáni nnya.

19 Né, ne ye ne pē nnéi kam ní la césile am kŕ kutu pi pasa. Lē nnya, kape siká wa, a apŕkŕpe kepŕre rŕtŕ.

20 Áa yēē, ne rinŕnŕŕŕ-i nyēnule nen ihánaa pepu. Uye un menétē n kŕ, un tinŕnŕŕŕ n hánne, né ukēyŕŕŕ-i lomŕŕ tŕ ne uyē ari kesē iluke le.

21 Uyē n feriyē kam tŕyēsene ari tinéyŕŕpitŕ kecáá kesē tone yare ke néē n feriyē tŕ ne Unēsáa tŕn kesē uriyŕŕpitŕ kecáá tŕ meca.

22 Uye un ukŕme, ukē lē ke Nfáasŕne nn Uléécaá icápŕne n símisi kutu ricŕ!

* 3:5 Filipu 4.3

4

Uléecaa meyoopi ke keyómecaa-pò pikó api yóm

¹ Lē memáá, am peé paí, am ihánaa inyine keyómecaa-pò yenu in hánnelē. Am metē foí memēe peé ne né n símisi kom men tee re: A nté ritaáme ké lelee masí kepirē n waine pò nyíse.

² Mese ne mese, Nfáasone nn kenécáá súiri am peé riyóopitū tinyine keyómecaa-pò yenu, unyine un tikecáá tú.

³ Uyee n tú mewee ye nkpáni yare ripare ηméi-ηmei née ríwée mecó, kuwamenirí pòon riyóopitū tē kóónulē. Kumewee ye nkpáni yare mehóle ripare.

⁴ Ayóopitū afeeré ne ana nyee peé riyóopitū tē kóónulē, piwéese afeeré ne pina pin akecáá tú, pin ilú tomé tántilē, pin ayóopikōn kapí ne wura n wa piayu kecáá kípilē.

⁵ Sikónetēhe ne metē menyine ne ikónē pisenkee ye peé riyóopitū tē kémee léentile. Sífiráa siseei ye peé riyóopitū tē keyu-mē torelē nyaii. Si Uléecaa ifaa iseei le.

⁶ Linyine ye peé riyóopitū tē metene wele yare sínípeenyáni-yelépi see mínimaa mecó tañelē. Lifáakó lina linyine lee keyu-mē ne kepirē-mē inípee nípá yei n tóraankeelē ye peé riyóopitū tē kecōpe ne rimekanēi wele.

⁷ Lifáakó foí ye wele yare kúkinaá. Lifáakó lírú ye kó wele yare rináapipi, lifáakó táánú pò ne nkpáni yare li kesoiyu mále. Lifáakó náii pò ne metuke maamaa mee n yóosilē ne menyine wele.

⁸ Lifáakó lē kena ye mále amérí akpuulú akpuulú, inípee in nípá yei tóraankeelē. Api kényu má ne pimáikee ketúnjē ne kesine re:

Usone círicíri, círicíri, círicíri yee Upiima, Uléecaa, Nnanje nnéi Ute.

Uyee peé we, Uyee we, Uyee kó masí sónti.

⁹ Mpá piyei ke lifáakó lē ai yé ha uyee riyóopitū kecáá n tú un kó nípá piyei we ríyu n waise, apí ye urinyiri taáse apí kó u pòonse

¹⁰ piwéese afeeré ne pina pē pò né ye peé uyee riyóopitū kecáá n tú metene riwula apí uyee nípá piyei n we yáasi apí peé riyóopitū keyu-i piayóopikōn sá apí re:

¹¹ Urópiima ne Uróléecaa, pò ne sá re pókē ríyu ne rinyiri ne rínanje m má. Liriyíkí re pò nípá yo wa, pò lalē liké n we. Lē nnya kai kó we.

5

Kesánpipi ye rítelē wúkule

¹ Am peé uyee riyóopitū kecáá n tú kunipe luke-luke kémee rítelē rinyine yenu tin kepirē ne kényu-mē wólaalē, apí kó atópi aseei rikecáá wai apí ne wúkesi re úka úu kape rica.

² Am kó uléecaatumē nanje-nanje unyine yenu un yóólē lin calē te: Wóo tu re uké rítelē tē wúkule uké kó tiatápi nyē fori?

³ Amá úka úu we keyómecaa-pò née ketē nté kecáá née ketē metene yee yé n fe uu ri wúkule née uu ri nyáni.

⁴ Kei kam peé meyá tē ηmaa re úka úu tulaalē te uké rítelē tē wúkule née uké ri nyáni nnya.

⁵ Uwéese use uu peé né maa re: Kape n tēni, a yē te Yuta pikó mpuri kémee kukinaá, Tafiti kepirē ye feriyele. Ke yé fe ake rítelē tē wúkule ake kó atópi aseei nyē foru.

⁶ Am kó riyóopitū tē kecōpe ne lifáakó lina lē kecōpe ne piwéese pē kecōpe Risánpipi yenu tin nyenu yare pi ne ri nyónsele. Akóle aseei ne inípee iseei karí peé má. Lelee Uléecaa ifaa iseei iyē kuu ketē nnéi kecáá n túmei.

⁷ Arí hapó ari uyee riyóopitū kecáá n tú kunipe luke-luke kémee rítelē tē yósu.

⁸ Kuu rítelē tē piyós n masí, lifáakó lina lē ne piwéese afeeré ne pina pē apí sí apí ha Risánpipi keyu-i wúla, nípá úye un kekénjē ne sinúrúpi kapí ne wura n wa ne tulaali meyiye múlilē. Uléecaa pikó keyome kapí n yáasi ye kē.

⁹ Apí keyóme fale kenyine n yom te:

Pò tule re pókē rítelē tē yósí pókē atópi nyē fori, liriyíkí re pi ne pò nyónsele aa mepónye ne nípá kumáre kúye ne nípá meyu méye ne nípá ayu áye písoi ne nípá nsoipuri n-ye ayu lólu aa Uléecaa pa.

¹⁰ Pò pi pansesele n-yóopipuri pikó ne inyónse piwai peé Uléecaa pikei n wai. Pi sóntile piké ketē kecáá iyóopi n tú.

¹¹ Am peé weri am piléecaatumē kultú peé riyóopitū ne lifáakó lē ne pikpure n káneilē metē kom. Pinnéi ye lele píle píle ne kuwóó kuwóó ái kúkeentene we.

¹² Pi peé cááile re:

Tisánpipi kapí ne n nyónse tee tulaalē te tiké rínanje ne memá ne mewéesesóho ne rikóho ne ríyu ne akéhe ne ipakare yósí!

13 Am pɛɛ lɛ nnɛ́ kɛ Uléécáa uu n wa lin keyómɛcaá-pɔ nɛ ketê kecáá nɛ ketê metene nɛ mínimaa kɛmɛ́ wɛ kom lin tee rɛ:

Uyɛɛ riyóɔpítú kecáá ní tǔ nɛ Risánjipí pɛɛ akéhe nɛ ipakare nɛ riyu nɛ n-yóɔpinanɛ te nǔpá píyɛi-pɔ!

14 Lifáákó lina lɛ ai yɛ pɛɛ rɛ: Amí! Píwéése pɛ́ api yɛ pɛɛ wúla api yáási.

6

Atɔpi akpuulú fɔi nyɛ mɛwúkule

1 Amí paí, am yénu kɛ Risánjipí ari atɔpi aseɛi nyɛ kɛmɛɛ rise n wúkule, am pɛɛ lifáákó lina lɛ lise kom, lin metê nɛ símisi yare ikónɛ pisenkɛɛ rɛ: A kam.

2 Amí paí am isá tomé yénu. Uyɛɛ i n tǔ yɛ pɛɛ pitepɛ múlɛnɛ. Api piferiyɛ ihɛɛ u pa, uu yisi uu n tósu yare uyɛɛ n feriyɛ un kɔ tósu uké ha kɔ piferiyɛ ríkpa mɛca.

3 Kɛ Risánjipí ari ritɔpi lírú n wúkule, am lifáákó lírú kom ai semni rɛ: A kam!

4 Isá ico yɛɛ n wɔɔnɛ yare nna ii pɛɛ léeri. Uyɛɛ i n tǔ uu rínanɛ yenu rɛ uké ketê kecáá nkínjinɛ lese písoi piké nɛ n kónaane nnya. Api kɔ kutéhe caaca kunyine u pa.

5 Kari ritɔpi táánú n wúkule, am lifáákó táánú kom ai semni rɛ: A kam! Amí paí, am isá nɔmɔho yenu. Uyɛɛ i n tǔ yɛ pɛɛ kemúnjé múlɛnɛ.

6 Am lifáákó lina lɛ kecɔpɛ metê menyine kom, men tee rɛ: Pi yé mesírɛpípi menyine kemúnjɛcaripi kɛsɛ nɛ kekeiyaa kɛsɛ ihéé lo, api kɔ mamúfipípi simúnjɛcaripi sitaani nɛ kekeiyaa kɛsɛ ihéé lolu. Amá ani kape mékpo nɛ píta pó tica.

7 Kari ritɔpi náii n wúkule, am lifáákó náii metê kom te: A kam!

8 Amí paí am isá inyine yenu nɛ mehóle ntane ipinɛ. Pi yɛ uyɛɛ i n tǔ sée rɛ nkpo. Nkpo kuhore yɛ pɛɛ u tikilɛnɛ. Api ketê awélé ana kɛmɛɛ kuse kecáá rínanɛ yenu apí nɛ atéhe nɛ nkú nɛ itói nɛ lícɔpii-cɔpii sisoipipi tékéé.

9 Kari ritɔpi nǔpú n wúkule, am kenyóɔnsetunipi metene pɛ́ kapi Nléécaasimé nɛ aseéra kapi n lése nnya m parií amíiri yenu,

10 pin pupukɛɛ lin cáɛ́ te: Sáa sɔnɛ círicíri nɛ uyíkíyiki, hái nɛ keyo-pɔ kaa yé lɛ n nánaisɛ póké kelɛnɛ túhaane póké nsímɛsɛi yé póké pɛɛ ketê nké písoi ntókpɔ kecáá kutu rípasá?

11 Api pinnéi mmé nǔpá úyɛ ketúkanka tomé pa, api kɔ pi maa rɛ piké pɛɛ kɔ nkáripí n wéntɛlé, pipíkɛico nɛ pipimareco kapi pimɛco n kóninɛ piké ha pinnéi cápinɛpɔ.

12 Kari ritɔpi kǔtúúú n wúkule, amí paí ketê akɛ yénɛsi nɛ rikóho. Itunɛ ii panse rinmóho yare kukpɔsanáá, iwáre ii innéi panse yare ménɛ.

13 Keléécáa awarepi aa pɛɛ keteni-i póroiri yare kɛ kúfikiyee aku yɛ kuyɔ píima kɛmɛɛ kuapipi n tíyɛ aa póroi mɛca.

14 Keléécáa akɛ wúkaapɔ yare rítɛlé kapi riwépi, ayóɛ nnéi nɛ míni kepáápáá sitê nnéi asi siketonɛ-i yisikɛɛ.

15 Ketê nté piyóɔpi nɛ piwéése nɛ atɔpi piwéése nɛ pimámá nɛ pinánɛ-nanɛ nɛ pilási nnéi nɛ pɛpɛ pimɛcírɛ n te api ayóɛ kecáá aparepoo kɛmɛɛ nɛ aparecaɔa sipáápáá pékesi.

16 Api yɛ pɛɛ ayóɛ nɛ aparecaɔa maa rɛ: Ani kerócaá lóime ani ró yáarii tóké uyɛɛ riyóɔpítú kecáá ní tǔ nɛ Risánjipí kuwói nɛ ketaa wa.

17 Li we rɛ pikuwói keyaa píima yɛ tuimɛle. Wóo yé fe uú lelu?

7

Uléécáa písoi yɛ ritii kecáá Uléécáa nwoi yáɔi

1 Lɛ memáá, am pɛɛ piléécaatumɛ pina pinyine yenu pin ketê awélé kɛna kɛmɛɛ nyenu. Ketê kecáá ayɔ ana kapi pɛɛ múlɛ́ te kuyɔ kúka áku kape nɛ ketê kecáá néɛ mínimaa-i néɛ kuléé kunyine kecáá m pí nnya.

2 Am kɔ uléécaatumɛ ucɔ yenu un ketunjeleeme-mé taámɛlé un Uléécáa yɛɛ nfáa n te nwoi múlɛ́. Uu cáái ai cáú, uu piléécaatumɛ pina pepɛɛ ncée n yé te piké ketê nɛ mínimaa íwe wa maa rɛ:

3 Ani kape ketê néɛ mínimaa néɛ aléé rica hái nɛ kumúnjé kpe-i kari yé Uróléécáa pikéikó atii nwoi n wa.

4 Am pɛɛ pɛ́ kapi nwoi n wa nnéi kóm. Pi lele písoi ákotokú píle nɛ afɛena nɛ ana (144.000) Isirayɛli pikó amare nnéi kɛmɛɛ.

5 Yuta kumare kɛmɛɛ, písoi ákotokú kefi nɛ até (12.000). Rupeni kumare kɛmɛɛ, písoi ákotokú kefi nɛ até (12.000). Kaati kumare kɛmɛɛ, písoi ákotokú kefi nɛ até (12.000).

6 Asee kumare kɛmɛɛ, písoi ákotokú kefi nɛ até (12.000). Nefitalii kumare kɛmɛɛ, písoi ákotokú kefi nɛ até (12.000). Manasee kumare kɛmɛɛ, písoi ákotokú kefi nɛ até (12.000).

7 Simeyɔo kumare kɛmɛɛ, písoi ákotokú kefi nɛ até (12.000) Lefi kumare kɛmɛɛ, písoi ákotokú kefi nɛ até (12.000). Isakaa kumare kɛmɛɛ, písoi ákotokú kefi nɛ até (12.000).

⁸ Sapilḗo kumare kέmee, pisei ákotokú kefi ne até (12.000) Yosefi kumare kέmee, pisei ákotokú kefi ne até (12.000) Penyamee kumare kέmee, pisei ákotokú kefi ne até (12.000) kapi nwói wa.

Tisoiwuí ptima tee Uléecaa keyúri n cápínê

⁹ Lē memáá arí paí, am tisoiwuí ptíma rinyine yenu, tipisei ápi kúkeentene we. Mpá nsoipuri ní-ye ne mpá kumare kúye ne mpá ayu áye ne mpá meyu méye pikó ye pi. Tiyóopitú ne Risánpipi keyu-i kapi pē nyenu pin sitúkanka caacaa tomé tantilē pin atēnpai mulēilē.

¹⁰ Pi pēe cááilē lin cálē tē: Uróléecaa yēe riyóopitú kecáá ní tú ne Risánpipi pēe tiróyu lo.

¹¹ Piléecaatumē nnéi ye pēe riyóopitú ne piwéése ne lifáákó lina keyu nyenule. Api wúla api ketē kēyu tuhu api Uléecaa yáási

¹² pin tee re:

Amí, Uróléecaa yēe ipakare ne akéhe ne mewéesesohó ne ipōnēse ne ríyu ne rínarje ne rikohó mpá píyēi-pō te. Amí!

¹³ Kei ke piwéése pē use uu rinóo yósi uu né maa re: Píye ye mpí pēe nní sitúkanka tomé tantilē pin ne méye leeri?

¹⁴ Am u pēse re: Unéptíma, pōo nyu. Uu pēe né maa re: Pēpēe íwe ptíma kέmee n léeri ye pi. Pi pisitukanka caacaa heerele api risánpipi menye kέmee si wárarase.

¹⁵ Lē nnya kapi Uléecaa riyóopitú keyu-i we pin ukeyo-i ketúnjé ne kesine u yáási. Uyēe riyóopitú kecáá ní tú yé pikecáá m pallē.

¹⁶ Nkú rín yé kó piwai pi rikpá, nnírē rín yé kó piwai pi rikpá, ntunje rín yé kó pinmákaa pi rikpá, kutóí áku yé kó piwai pi rikpá.

¹⁷ Li we re Risánpipi tee riyóopitú kecōpe ní we yé ne pilúkei pi ha ari pi kpísi arí ne míni mee ye nfáa n he ihói kέmee pi sí, Uléecaa uu pēe pimenini nnéi tinnē.

8

Titópi sééi-sééi mewúkule

¹ Ke Risánpipi ari ritópi sééi-sééi tē n wúkule, ai keyómēecaa-pō séé lēké-léké yare itunje nwói mekóónú welé kumúnjé.

² Am piléecaatumē pisēei pē yenu pin Uléecaa keyu-i nyenu. Api anáatón aseí pi pa.

³ Uléecaatumē use uu pēe weri uu kenýónshúúpi kecáá nyere. U pēe wura kecaripi ke-i kapi ye tulaali n ηmaasi múflenle. Api tulaali kulúí ne Uléecaa pikó nnéi iyáhaa u pa re uké wura kenýónshúúpi kee riyóopitú keyu-i ní we kecáá he.

⁴ Tulaali anyo ne Uléecaa pikó iyáhaa ii uléecaatumē anipe-i léeri ii Uléecaa keyu-i taá.

⁵ Uléecaatumē uu pēe kecaripi ke-i kapi ye tulaali n ηmaasi kpísi uu kenýónshúúpi kέmee nna toru uu súúni meiyēe uu ne ketē kecáá sápo, ikónē ii senkeē, metē ame léenti, ikónē ii yékurente, ketē ake yēnesi.

Anáatón foí ana nyēe n tē

⁶ Piléecaatumē pisēei pēe anáatón aseí m múflē api pēe pimēcīre cápīne piké a tēnse.

⁷ Ufoí uu rináatón tēnse, akónēparepi ne nna aí ne ménye cōhōne aí ne ketē kecáá lóiri. Ai ketē hōnēne metaani, ai kuwélé kuse torē múkú-múkú, ai kó aléé hōnēne metaani, ai kuwélé kuse torē múkú-múkú, ai kó meyúí ηmú nnéi torē múkú-múkú.

⁸ Uléecaatumē lírú uu rináatón tēnse. Ai riyópe ntōne rinyine tee nna ní torē mínimaa kέmee sápo. Ai mínimaa hōnēne metaani, kuwélé kuse aku pansē ménye.

⁹ Ai liwíwai nnéi leē mínimaa kέmee ní we lin fafai hōnēne awélé ataani, ai kuwélé kuse nam. Ai kó áninói hōnēne awélé ataani, ai kuwélé kuse nam.

¹⁰ Uléecaatumē táánú uu rináatón tēnse. Tiwárepi maamaa tee iyúipuke mecō ní torē ari keyómēecaa-pō lóiri. Ikói ne ínhói kai hōnēne awélé ataani, ari kuwélé kuse kecáá lólu.

¹¹ Pi ye riwárepi tē sēe re apisenti. Ai míni hōnēne awélé ataani, kuwélé kuse aku pansē apisenti, pisei kulúí api míni mee n tulesi nnya kpíni.

¹² Uléecaatumē náii uu rináatón tēnse. Ai itunje ne iwáre ne awárepi hōne awélé ataani ataani, ai mpá yo kuwélé kuse pepu re awélé ataani nyē kέmee kuse kuké kuḡmaha-i n we nnya, keyáa keké kemetéí awélé ataani kέmee kuse paa, kesine keké kó kemetéí awélé ataani kέmee kuse paa nnya.

¹³ Amí weríí, am metuke maamaa menyine yenu men keléecaa-pō yóosilē, men símisi lin cálē tē: Iwe, íwe, íwe ke ketē kecáá pikó api anáatón ke piléecaatumē pitaani tōrōo mpí api n tēnsene nnya toporí!

9

Anáatón ataani tōrōo metēnse

¹ Uléécaatumé núpū uu rináatón ténse. Am pée riwárepi rinyine tee pée kelééca-pa n lóime keteni-i yénu. Api mehóre menyine kehánné u pa.

² Uu mehóre mē wúkule. Anyo anyine yare kehúú maamaa anyo aa mehóre mē kémée léeri, ituṅe ne kuyo aku mehóre anyo nyē nnya kuṅmaha cōni.

³ Apááni aa ányo nyē-i léeri aa keteni-i n we, ai ketē kecáá inā nnaṅe nco a he.

⁴ Ai pée a maa re áa kape meyúú nēe mepéi nēe kuléé kunyine rica, amá písoi pée ápi atii kecáá Ulééca nwoi m má ḡmane kaa yé rica.

⁵ Api ncée a he re aké pi kō. Amá pi re aké pi fikiise iwáre inupū. Pifikiise pē mpole ye we yare ke inā ii ye nní usoi n tori mpole nco.

⁶ Písoi yé lisiyaa se-i nkpo wéési, ápi yé pée n yē. Pi yé n la piké kpí, amá nkpo nn wuru nri ne ketaa pi wai.

⁷ Apááni nyee wele yare isá kapi n nyóanse piké ne atōpi ha. Linyine yare ayóopikōḡ kapi ne wura n wa ye pée aayu kecáá wele, asiyu pōon sisoipipi ne menyine we.

⁸ Annyúpi ye pée wele yare nnósinyúpi, aamí yare ákinaá akō.

⁹ Aakij ye péé wele yare siwenitukanka kaa tanaalē, aamérí iwāo pōon we yare sínóipi ke isá kulúú ii n tōrōi in ne itōó ne atōpi sl.

¹⁰ Aasele ye pée sínóopi mále yare anansele. Asele nyē-i ke annaṅe nri péé we aké ne písoi iwáre inupū kémée n fikiise.

¹¹ Auyóopi yee akekepeē rí we yee mehóre mē utume. Urinyiri yee Me-epiree kémée Apatōo. Pi ye Mékireki kémée u sée re Apolōo *

¹² Iwe meluke foí mee lē tōmpo. Iwe meluke meté mee kō lē mamáá pikámé kpáne.

¹³ Uléécaatumé kpúúú uu rináatón ténse. Am meté menyine kom men akóle ana nyee kenyónsehuúpi kapi ne wura n wa ken Ulééca keyu-i we kémée-pa leeri.

¹⁴ Ame uléécaatumé kpúúú uyee rináatón m má maa re: A piléécaatumé pina pepée nkói maa kapi ye n sée re Efraatí kecáá m pahaalē fénne.

¹⁵ Api pée piléécaatumé pina pē fénne. Pi pée ituṅe iye-i ne keyáa ke-i ne iwáre iye-i ne kuṅmē kpe-i pimécire cāpinlenle piké ketē hōonene metaani piké kuwélé kuse kpu.

¹⁶ Pisantone kutōpilee ye péé lele písoi afnánj píle píle meté (200.000.000). Ne linnéí mmē konle.

¹⁷ Ne pée menéyene kémée isá ne pepée i n túntilē yenle. Pi pée siwenitukanka tántilenle sin wōḡne yare nna nēe yare rihúúhúúpare nēe yare metuhuta. Isá ayu ye péé wele yare ákinaá ayu. Nna ne ányo ne linyine yare nfúrō toi ye pée piinōo-i léentile.

¹⁸ Ai sisoipipi hōonene metaani, ásálátú ataani aa kuwélé kuse kóni. Asálátú ataani nyee nyee nní nna ne ányo ne nfúrō toi mee pée piinōo-i n léenti.

¹⁹ Isá iyē nnaṅe ye iinōo-i ne iasele-i wele. Iasele ye iwáa meco wele. A áyu mále aa ye ne nkōpe wai.

²⁰ Písoi tōrōo pē ke ásálátú nyē áa n kō ápi pimewai kōpe kepire rito. Api aníri ne piléé kapi ne wura ne nwówōni ne nweni ḡmāho ne apare ne ana rí serí ái ye kō fe liké yé, ái ye kō kō ái ye kō sōne piyáhaa tiye.

²¹ Api pipisoikō ne pimésepewai ne pimesoikpáráwai ne pipiyaa kepire rito.

10

Kételēpi kapi Yohani ní pa

¹ Am pée uléécaatumé uca yenu un rínaṅe má, un keyómecaa-pō cepimelē ahóo an u yariilē. Kuwamenirí ye pée uriyu kecáá wele, ukeyu ken we yare ituṅe, uana pōon we yare inalempi.

² U pée kételēpi kenyine kunípe-i múflenle ken wúkulelē. Uu kúna luke-luke mínimaa kecáá cōpu uu kumíi ntaai kecáá cōpu.

³ Uu pée meyá cáái ai cá yare kúkinaá kpee senkee. Kuu rincáái, ikóné ii semni meseéi, nné nn kóm.

⁴ Ke ikóné ii meseéi mē tinóó mí ma, aní n la ké wóí, am keyómecaa-pō rináó rinyine komti re: A ikóné meseemni meseéi mē tinóó kefa-i rinyiki tiké m pékaalē, kape ri wai.

⁵ Uléécaatumé uyē kamí pée n yé un míni kecáá ne ketē kecáá nyenu uu keyómecaa-mē kunípe luke-luke síka.

⁶ Uu Ulééca yee keyómecaa ne lelee kekemee rí we ne ketē ne lelee kekemee rí we ne mínimaa ne lelee kekemee rí we n wapisí rinyiri séi uú ne wéeri re ituṅe íi kō nkpení we.

⁷ Keyáa kē ke uléécaatumé sééi-sééi uú ha urinaatón n ténsene, Ulééca kemúnjé nnéi kee m pékaalē ye ha waine yare kuú pée mekee-me linsimé upikeikó antepuye n símisi.

⁸ Meté mē kamí pée n kō men keyómecaa-pō né símaari, ame kō pimáa né kpá re: A n ḡme a ha kételēpi kee n wúkulelē uléécaatumé yee mínimaa kecáá ne ketē kecáá n nyenu anípe-i yósi.

* 9:11 Apatōo ne Apolōo aseí re ucókoí, nēe ucaainkee

⁹ Am pɛe uléécaatumɛ uyɛ kuwéé-mɛ n sɪ, nen u tee rɛ uké kɛtɛlɛpi kɛ nɛ pa. Uu né maa rɛ: A ke kpisi aa muuni. Ke yé rítule kɛfa súúnu, amá ke yé mpónóó-i n láárú yarɛ meté.

¹⁰ Am uléécaatumɛ kunipe-i kɛtɛlɛpi kɛ yósu am muuni. Ake nnénóó-i larisi yarɛ meté, amá kam piluke ke ní masí, ake rítule kɛnɛfa súúni.

¹¹ Unyine uu pɛe né maa rɛ: Li pise rɛ póké ha kɔ nɛ Uléécaa rinyiri lɛ kuu ayu meyā nɛ isoipuri nɛ meyu nɛ piyóopi kɛcáá n símisi pi ritérjɛ.

11

Piseérakóó pité pɛ kɛcáá nsmé

¹ Api pɛe kekrapí kenyine né múise yarɛ kemúnjénaapi api né maa rɛ: A yisi a Uléécaa keyo nɛ kenýóonsehúúpi musí, aa pɛpɛe kei n yáasi kɛeni.

² Amá a kɛyáala kɛe Uléécaa keyo ketahai-mɛ ní we riyá, kapɛ kɛ musí. Pi kɛ nɛ pɛpɛe ápi ye Uléécaa m pakare riyále rɛ piké Uléécaa kuyu teleise iwáre afeena nɛ ité.

³ Né pinéseérakóó pité pɛ he api Uléécaa rinyiri nɛ písoi símisi pin ikpólú tántilɛ siyáa kúkotokú nɛ píle píle meté nɛ kuwóó nɛ kefi (1.260).

⁴ Piseérakóó pité pɛpɛe nní Olifiyee aléé até nyɛ nɛ sífiráa sitósi sité sɛsɛe keté Upiima keyu-i n nyenu.

⁵ Unyine un n la uké pi caai, nna nn piinóó-i léeri nn pipilaarɔ torɛ. Eɛɛ, unyine un n la uké pi caai, li pise rɛ piké lɛ u kpu.

⁶ Pi rínanɛ mále pin yé keyómɛcaa tápisi rɛ ikónɛ ii kapɛ kumúnjé kpɛ nnéi kɛmɛɛ kapí nɛ Uléécaa rinyiri n símisi cuunu. Pi kɔ rínanɛ mále pin yé míni ripólóse ményɛ, pin yé kɔ tɛyɛsɛ itói ncápurí ii keté kɛcáá léeri kumúnjé kpe-i kapí n la.

⁷ Pin piyɛ piaseéra pilése m masí, ináme iyɛɛ mehóre-i n léeri yé atopi pi wa ii pi feriyɛ ii pi kóni.

⁸ Sisoikópe asi pɛe kuyu maa kɛcɔpɛ kɛyáala-i n laikɛɛlɛ. Pi múnejisɛnele api yénu apí nɛ kuyu kpɛ séi rɛ Sotóm néɛ Esipiti. Kei kapí pɛe Piupiima kunapélékóó kɛcáá karií.

⁹ Ayu nnéi kɛmɛɛ písoi nɛ amáre nnéi kɛmɛɛ písoi nɛ meyu nnéi kɛmɛɛ písoi nɛ isoipuri nnéi kɛmɛɛ písoi yé siyáa sitaani nɛ kuwélé kɛmɛɛ pí yé pin kpuwaalɛ, amá apí yé ncéɛ he piké nhóre nnyine kɛmɛɛ pí wa.

¹⁰ Lɛ kai nní pi n wa nnya, li yé keté kɛcáá písoi n láárú pin mpónanɛ-i we, pin lihɛɛɛɛɛ pasiiɛ rɛ antepuyɛ pɛ keté ye pɛe keté kɛcáá písoi fikiisele nnya.

¹¹ Siyáa sitaani nɛ kewélé kɛ memáá, nfáa mɛɛ Uléécaa kɛmɛɛ nɛ léeri nú weri nn pi loni, apí yisi apí píana kɛcáá nyɛɛ. Iwamɛ píima inyine ii pɛe pɛpɛe pɛe pi n nyáni loni.

¹² Antepuyɛ pité pɛ apí pɛe rinóó caca rinyine keyómɛcaa-pɔ komti tin pi tee rɛ: Ani nté ritaáme! Apí pɛe ahóó kɛmɛɛ keyómɛcaa n taálɛ, pipilaarɔ apí pi yenu.

¹³ Keté ake liitunɛ iye-i meyá yerjɛsi, ai kuyu hɔnɛnɛ awélé kefi, kuwélé kuse aku foru aku lolu, ai keté piyenjaa pɛ kɛmɛɛ písoi ákotokú aseɛi (7.000) kopu, ai pico kewuu taɛsɛ apí Uléécaa yeɛ keyómɛcaa-pɔ ní we ríyu waise.

¹⁴ Iwɛ meluke lírú mɛɛ lɛ tómpo. Metáánú ye nfáani sóntile.

Tináatón sɛéi-sɛéi

¹⁵ Uléécaatumɛ sɛéi-sɛéi uu rináatón tɛnsɛ. Meté caca menyine kulúí amɛ keyómɛcaa-pɔ maari rɛ: Keté kɛcáá iyóopi ye Urópiima nɛ uyɛ kuu n wɛɛ anipe-i ló. Mpa nɛ piyɛ-pɔ kuu yé iyóopi n tú!

¹⁶ Piwéɛsɛ afɛɛɛɛ nɛ pina pɛpɛe Uléécaa keyu-i piayóopitú kɛcáá ní tɛ apí wúla apí kpará apí Uléécaa ríyu waise,

¹⁷ Pin tee rɛ: Upiíma Uléécaa, rínanɛ nnéi ute yeɛ nɛni ní we un kɔ mekɛɛ-mɛ we, tɔ pɔ pɔnɛsɛ rɛ pɔ mpónanɛ píima nɛ ipóyóopi tone nnya.

¹⁸ Isoipuri ye pɛɛ nɛ kuwóó yisile ii nyɛɛ. Amá kupówóí ye nkpéni yisile. Itunɛ iye-i kaa pikpókɔ nnéi ní túhaanɛnɛ ye nkpéni tule. Pipókɛikɔ antepuyɛ, pɛ nnéi kaa n te, pɛ nnéi pɛɛ ye rinwúla apí ríyu pɔ waise, piwéɛsɛ néɛ siwá yé nkpéni piihɛɛ yási. Li kɔ nkpéni tule rɛ póké pɛpɛe keté n kópu pɔ kɔ kɔ.

¹⁹ Uléécaa keyo kɛɛ keyómɛcaa-pɔ ní we ake hánne, nkómɛine kuú nɛ písoi n sɛɛ kutakai aku ukeyo-i léeri. Sikónɛtɛhɛ nɛ meté nɛ pikónɛsenkɛɛ nɛ keté piyenjaa nɛ akónɛparepi maamaa aa léeri.

12

Unósi unyine nɛ kúconco

¹ Ai limáamaa linyine keyómɛcaa-pɔ leɛɛ ai nyíɛ. Unósi unyine lo yeɛ ntunɛ n tanaalɛ un iwáre uana metene wailɛ, un kɔ riyóopikɔn rinyine ríyu kɛcáá kípilɛ, awárepi kefi nɛ até an tikecáá we.

² U pɛɛ kefa mále, un pɛɛ kɛmáre-i memárenlò ne pupukɛɛ.

³ Ai kò linyine lico keyómɛcaa-pò lese ai nyíse. Lɛ ne kúconcó maamaa wɛɛ kunyine le yare nna. Ayu aseɛi ne akólé kefi kaku má. Ayóɔ̀pikɔ̀n aseɛi nyɛɛ áyu nyɛ kecáá we.

⁴ Kurisele ari keyómɛcaa-pò awárepi hɔ̀ne metaani, ari kuwélé kuse keteni-i láume. Kúconcó aku unósi yɛɛ pimáre ní la keyu-i nyere, kun la re un kewá m mari, kuké ke muumpò.

⁵ Unósi un kewántisi maru. Ketisi ye ke kee isoipuri nnéi ne n-yóɔ̀pinaɛ yare nweni m múfne. Ai ukewá kɛ Uléécaa ne uriyóɔ̀pitù-mɛ kpíɔ̀pò.

⁶ Unósi uyɛ uu pɛɛ wuru uu kucesi kóima-i ke Uléécaa uu ketónɛ ne nyóɔ̀nse uu u yekei sí te piké kei u n kpínii siyáa kúkotokú ne píle píle meté ne kuwóó ne kefi (1.260).

⁷ Atòpi aa keyómɛcaa-pò wai, Misɛɛlí ne pilécaatumɛ picò api kúconcó atòpi leeri, kúconcó ne kupitumɛ pòò kò atòpi leeri.

⁸ Amá ái kpekpeɛ pɛɛ feriyɛ, api pɛɛ keyómɛcaa-pò piketone paa.

⁹ Api keté mmé ku láume. Kúconcó píima kpekpeɛ iwáa kpure kapi ye n sée re kunírila ne Setani. Kpekpeɛ keté nnéi kecáá písoi kiraasente. Api keté mmé ku láume api kupitumɛ pò kò láuliri.

¹⁰ Am pɛɛ keyómɛcaa-pò meté cacáa menyine komti, men tee re: Píyulale ne Uróléécaa nnaɛ ne Uiyóɔ̀pi itunɛ ye kò nkpéni tule. Uyɛ kuu n wée n-yóɔ̀pinaɛ itunɛ pò ne kò nkpéni tule. Li we re pi unóme yɛɛ ketúnɛ ne kesine Uróléécaa keyu-i pírómáreca kecáá nnóme n wa pílaume masile.

¹¹ Tísánɔ̀ppi menyɛ ne pinsímé kapí ne rikécáá aseéra ní lese mee tíyɛse kapi u feriyɛ. Ai kò kpá, ápi pɛɛ pinfaa ne kutu cɛ́lɛ líkɛ ne wa re pi nkpò wuru.

¹² Lɛ nnya líkɛ pò n láárú, keyómɛcaa. Líkɛ kò nò nní kekeme ní we n láárú! Iwe ke pò keté ne pò mínimaa ani topori! Li we re nókunéwéé-mɛ ke kuníri aku kuwóó ne wehepòlɛ, kun nyu re itunɛ kai ku n tise íi piye.

¹³ Ke kúconcó aku n yé te pi keteni-i pílaume ku masile, aku pɛɛ unósi uyɛɛ kewántisi m mári n lakasente.

¹⁴ Kei kai pɛɛ metuke maamaa menyine amérɔ̀ keté unósi uyɛ pa re uké ne yóósi uké kucesi kóima-i ha, kei kapi yé ha kumúnɛ kuse ne amúnɛ anyine ne kumúnɛ welé * kémeɛ u kpínii un iwáa ne ketaa we.

¹⁵ Iwáa ii innò-i míni leseri yare nkóí, ii unósi uyɛ kepire tikise re nkóí mmɛ nké u rikpáú nké ne tómpò.

¹⁶ Keté ake unósi uyɛ come. Ake nnó haa ake nkóí ke kúconcó aku kunnò-i n léseme muumpò.

¹⁷ Kúconcó akú ne unósi uyɛ wóosi aku pɛɛ yisi akú ha upipirɛ nnéi ne pɛ nnéi pɛɛ Uléécaa isé ní múlilɛ pin kò aseéra ke Yeosu uu n lése tikilɛ atòpi wai.

¹⁸ Aku pɛɛ ha mínimaa ritime nnyene kecáá tasi.

13

Ináme ité inyine nkó

¹ Lɛ memáá, am pɛɛ ináme inyine yenu ne akólé kefi ne áyu aseɛi in mínimaa-i léeri in taámelɛ. Akóópi kefi nyɛɛ akólé nyɛ kecáá we, Uléécaa alɛ pòon pɛɛ áyu nyɛ kecáá wólaalɛ te anyíri.

² Ináme iyɛ kam n yé ye pɛɛ ne kútoróó menyine wele, iipái yare keyúipòpi ikó, innò yare kúkinaa nnò. Kúconcó aku pɛɛ kunnanaɛ ne kuriyóɔ̀pitù ne rínanɛ píima nco i pa.

³ Kei kam pɛɛ iriyu rise yɛ yare pi ti rifapile api kópu. Amá tíitò iyɛ karí pɛɛ ne n kpine ii pélu. Lɛ nnya, keté nnéi pikó api pɛɛ n káipi pin kahaankeɛ apí ne ináme iyɛ tikí.

⁴ Api kúconcó yáási api wúla re ku ináme iyɛ rínanɛ he nnya. Api kò ináme iyɛ yáási api wúla, api re: Wóo ináme meca we, wóo yé kò fe uú ne i topu?

⁵ Ai nnò i he ii ye ne n tankee in kò Uléécaa lámaankeɛ. Ai kò rínanɛ i he re iké ne iwáre afeena ne ité kémeɛ ipikei wa.

⁶ Ii nnò wúkule ii Uléécaa lámaankeɛ. Ii kò Uléécaa rinyiri ne ukeyò ne pɛpɛɛ keyómɛcaa-pò ní we lámaankeɛ.

⁷ Ai kò ncée i he ricuruu re iké Uléécaa písoi atòpi wa iké pi feriyɛ. Ai kò nípá nsoipuri ní-ye ne nípá kuyu kúye ne nípá meyu méye ne nípá kumáre kúye kecáá rínanɛ i he.

⁸ Keté nnéi písoi pɛ anyiri nyɛɛ áa hái keté kekoraane-me Rísánɔ̀ppi kapí ne n nyóɔ̀nse nfaa ritelɛ kémeɛ n wólaalɛ yé i yáási api wúla.

⁹ Uye un ukóme, uké kó!

* **12:14** Kumúnɛ kuse ne amúnɛ anyine ne kumúnɛ welé: Li we yare nnéi mmɛ kapi nté nní lɛ n sée ye lele atɔ̀mɛ ataani ne kuwélé.

¹⁰ Lin úye n waimē re uké akpanii kèmeé n we, akpanii kèmeé kuu yé ha. Lin úye n waine re piké ne ritéhe u kpu, ritéhe kapí ne u kopune. Lē nnya ke Uléécaa pikó api yé ñijmáópú ne nfatene kéyu m mahani.

¹¹ Lē memáá, am kó ináme ico yenu in ketē-mē leeri. Akóle até kíí pee má. Iyē akole ye wele yare isán akó in kó símisi yare kúconco.

¹² Iyee pee ináme fói iyee mínima-a-i n léeme n-yoópinaŋe mále. Ináme fói yé n wele, ilirú nnyí n kó ne innanŋe keisi. Ii ye pee t́yése ketē ne kepisoí api ye ináme fói iyē yáási api wúla. Iyee pee itóí yósi in yé pee ne i kpu, amá ii pélu.

¹³ I mewai píima wáile háí íí ne keyómecaa-pó ketē kecáá nna stúiseri písoi nnéí inipere-i.

¹⁴ I mewai píima kai i n he re iké wa wale íí ne ináme fói iyē piké kèmeé fe ii ketē kecáá písoi nnéí kuyu-i tani. I ye pi maa re piké ináme iyee pee itóí n yósi in yé pee ne kpu, amá in kó ne nfáa má keyu serí piké ne ríyu i waise.

¹⁵ Ai kó ñnanŋe i he re iké ináme keyu kapi ní serí kèmeé nfáa wa keké ne n símisi, keké kó t́yese piké pepere piyáhaa ke n yúlu kó.

¹⁶ Iyee wa ke písoi nnéí, siwá ne piwéése ne pimámá ne piwekoó ne pepere pimécire n te ne pilási api kunípe nées ritii kecáá nwóí má.

¹⁷ Uka úu ye fe uké linyine lo nées uké yáá, unsá linwáí mmē ukecáá m má. Li ye fe ai ináme iyē tinyiri nées nnéí mmē kapi ye rinyiri tē n sée.

¹⁸ Nté kai mewéésešo pise. Uyee mesáho m má uké kéé uu nnéí kapi ye ne ináme iyē n sée ceru. Li we re nnéí mmē ye usoi rinyiri le. Mme mee nní pile pile mekpúulú ne kuwóó ne kefi ne mekpúulú (666).

14

Pē ayu ke Uléécaa uu n lo keyome

¹ Am pee páí, am Tísánpipi yenu tin Siyoó riyope kecáá nyenu, písoi ákotokú píle ne afeena ne ana (144.000) nyē ne pē nnéí atii kecáá ke tirinyiri ne Tiusaa rinyiri ari n wólaalē pón kó kei we.

² Am keyómecaa-pó metē menyine komti yare míni píima menyine mee wólu nées yare ikónē ye meyá semni. Nné mmē kam n kó ye we yare ke pikéhepepe api ye sikéhé ní pépu nné nco.

³ Pi pee riyópitú ne lifáakó lina lē ne piwéése pē keyu-i keyóme fale kenyine yomle. Uka úu ye pee fe uké keyóme kē peikee, insá písoi ákotokú píle ne afeena ne pina (144.000) pē ayu ke Uléécaa uu ketē kecáá ní lo mecire pee ye fe.

⁴ Písoi pinyine ye pi pee ápi pinósiwélaa ne pimécire mékperinkpe m póriinkee. Api pinósi nyu. Tísánpipi kapi ye n tikilé mpá yei kari sl. Li písoi kecōpe piayu lolē re piké n we yare melukepipi fói kapi ye Uléécaa ne Risánpipi n laanse meco.

⁵ Nnóomesimé níka nín kó piinoo-i we. Nka nín we kapi yé ne pi n cési.

Pilécaatumē pitaani ye yóólē te Uléécaaye ne písoi tuhaanene

⁶ Am kó uléécaatumē uco yenu un keléécaa-pó yóósilē. Nsimé Kecire teneciré kuú pee má uké ketē kecáá písoi ne nípá isoipuri iye ne nípá kumáre kúye ne nípá meyu méye ne nípá ayu áye riyóó.

⁷ U ye pee male ai cá re: Ani Uléécaa n wuru ani ye kó ríyu u waise re itunŋe ye tule uké ne písoi tuhaane nnya. Lē nnya, ani ye uyee keyómecaa ne ketē ne mínimaa ne ínihoi n wa yáási ani wúla!

⁸ Uléécaatumē uco uu melírú tiki, uu re: Ku loole, kuyu maa Papilooŋi ye loole. Kpekpere ayu nnéí kupita nírise. Kupita pinírē pee kuiwásánkaí píima kaku písoi n tá.

⁹ Uléécaatumē uco uu metáánú pi tiki, uu male ai cá re: Uye un ináme ne ikeyu kapi ní serí n yáási uu wúla, api nwóí uritii kecáá nées kunípe kecáá u wai,

¹⁰ pi yé kó uyē Uléécaa kuwáí pita pee ápi líka n ćhónelē kepóripí-i u súúnu uu níru aí ha pee nna kèmeé ne linyine yare nfúrú toi kèmeé pilécaatumē pee n cáká-cákálē ne Risánpipi keyu-i u n wukei.

¹¹ Nna mee pi n wúkei anyo aa pee nípá piyei mesére n likirelē, pepere ináme keyu-i ne ikeyu kapi ní serí n yáási api wúla ne nkó yee ritii nées kunípe kecáá irinyiri nwóí m má, ápi pee ketúnŋé ne kesine mewénte má.

¹² Lē nnya ke Uléécaa pikó pee Uléécaa isé m múlilē pin kó Yeesu ne kefa tenelē api yé n ñmóópulé.

¹³ Am pee keyómecaa-pó metē menyine komti men né tee re: A woi re: Kaí ne neni n kpísi, pepere Upíima kupéneo kèmeé n kpíni ye pinarekome le. Uléécaa Nfaasone ye re lee ni mesei, li we re piíwe nnéí kapi ne nkpéni wénte re piké pimewai ihéé yósi nnya.

Pikpáa ne picáa nsimé ketē kecáá

¹⁴ Amí paí, am ahóo tomé anyine yenu, unyine un ahóo nyē kecáá tú un ne Usoi kepipi menyine we. U pēe ríyu kecáá wura riyōpikōn kipilenle un kō kényale yelekō kunípe-i múílē.

¹⁵ Uléécaatumē ucō uu Uléécaā keyō-i léeri uu uyēē ahóo kecáá ní tú maapō ai cá rē: A kepónyale fō áá kpasi. Ikpáatunye ye tulē, li we rē iluke ye ketē kecáá pipele masíle.

¹⁶ Uyēē pēē ahóo kecáá ní tú uu pēē kényale fom, ai ketē kecáá iluke kpasi.

¹⁷ Uléécaatumē ucō uu Uléécaā keyō kēē keyómēcaā-pō ní we kēméē léeri. Uyē ne pēē kō kényale lari-lari múílenle.

¹⁸ Uléécaatumē ucō yēē nna kecáá rínanje m má pōo kenyōonse-i léeri uu ne uyēē kényale lari-lari m má símisi ai cá rē: A kepónyale yelekō kē fō aa ketē kecáá rēesēē sipúkípi tútúni rē rēesēē ye pipele masí nnya.

¹⁹ Uléécaatumē uu ukényale ketē kecáá fóm, uu ketē kecáá rēesēē kecare apipi tútúni uu kupóri maamaa kpe-i kē Uléécaā kuwōi aku ní we sútúni.

²⁰ Ai kupóri kpe ne kuyu iyaa leepō ai ku pulu ai cérii, ményē ame kupóri kpe-i léeri amé taá hái ne isá akpaláa kecáá-pō, ame mecáá tóóri yare kilomētiri pile píle metaani (300).

15

Piléécaatumē ne ásáláú tōrōo

¹ Am pēē limemáá keyómēcaā-pō limáamaa linyine kai n lése ai nyíse yenu áí kusímé we. Leleē piléécaatumē píseēi pēē ásáláú aseēi tōrōo m múílē. Liriyíkí re leleē másune Uléécaā kuwōi aku pēē níjēsi.

² Am kō linyine yenu yare sikáláúwélēpi, lin tanjēlē yare mínimaa, nna nn kō kēméē cōhanelē. Pēpēē ináme ne íkeyu kapi ní serí ne irinyiri nkēenwōi n feriyē api pēē sikáláúwélēpi sēē n tánjēlē yare mínimaa kecáá n nyenu, pin Uléécaā kēkēnjé múílē.

³ Uléécaā ukeikō Moisi keyome kuú ne Uléécaā ríyu n waise ne Risánjipi keyome kapi pēē yóm te:

Upíima Uléécaā, rínanje nnéí ute,
Lē nnéí kaa n wa ye píyēle, áí kō kusímé we.

Isoipuri nnéí uyōopi,
Kepómúnjé ye kecíre wele
Kēn kō nsímēsei tikilē!

⁴ Upíima, wóo yé fe uu yúlu rē úu yé pō wuri,
Uu yé kō ripónyiri ritaáse? Li we rē mēpóóre pōo cáká-cákálē.
Isoipuri nnéí písoi ye sóntile piké kepóyu-i riwula piké pō yáási,
Li we rē li sóntile liké nyíse rē mēpówai ye kecíre wele.

⁵ Am pēē lē memáá paí, am yénu Uléécaā keyō kēméē kē kunyōonseacánjí aku ní we kēn keyómēcaā-pō hánnelē.

⁶ Piléécaatumē píseēi pēpēē ásáláú aseēi m múílē api kenyōonse-i léeri. Asánjáá tomé sōne yikíyiki nyēē n tēlu kapi pēē lapaalē, pin kō rikín kecáá wura atampála teriilē.

⁷ Lifáakó lina lē lise ai piléécaatumē píseēi pēē wura siporipi síseēi pa, Uléécaā yēē nípa píyēi-pō ní we kuwōi píima kun sikemēē yípaalē.

⁸ Uléécaā mēyōopi ne unnanje nnya, ányō aa kenyōonse yarii, piléécaatumē píseēi pēē ásáláú aseēi nyē áá ha ne piwai másu, úka úu fe uké kenyōonse-i lompo.

16

Uléécaā kuwōi píima siporipi síseēi

¹ Am pēē metē cáká menyine kom men kenyōonse-i léeri men piléécaatumē píseēi pēē tee rē: Ani n nje ani ha Uléécaā kuwōi píima siporipi síseēi sé ketē kecáá kōoni.

² Ufóí uu tōmpō uu ha ukeporipi ketē kecáá kōoni. Kúcapá kópe ne kupole-pole kunyine aku písoi pēē ináme nwoi pikécáá ní má pin kō íkeyu kapi ní serí yáási wai.

³ Ulírú uu ha ukeporipi mínimaa kēméē kōoni, ame panse yare ukpōkpo menye, lifáakó nnéí lēē mínimaa kēméē ní we ai kpíni.

⁴ Utáánú uu ha ukeporipi ikóí kēméē ne ínihóí kēméē kōikēē. Linnéí ai panse ményē.

⁵ Kei kam pēē kō uléécaatumē yēē míni kecáá rínanje m má un tee rē: Pō aseēi tikilenle, pōo nní ní we, pōn kō pēē mekēē-me we, pōo nní n cáká-cákálē, kaa nní n túhaane nnya, pō aseēi ute le.

⁶ Kapi pipókó ne antepuye menye n kōikēē nnya kē pōo kō ményē pi pa rē piké n ntí. Lē kaí ne sá rē piké pi wa!

⁷ Am pēē kóm lin kenyōonse-i tee rē: Pó Upíima, Uléécaā rínanje nnéí ute, pipótúhaane ye nyamle pin kō aseēi tikilē!

⁸ Uléécaatumē náii uu ukeporipi itunje kecáá kōoni, ai ncéē i hē rē iké nna wa iké ne písoi tōrē.

⁹ Kutó piíma kunyine aku písoi tore api Uléécaá yee ásáláú nyē kecáá rínanje m má lámaankee, amá api yúlu re ápi yé ñmurei piké mefine conse piké ríyu u waise.

¹⁰ Unúpu uu ukeporipi ináme iyē tiyóopitū kecáá káoni, ukeyóopitē ake kunmaha cóni. Písoi api pēe ntóosi ne aní n takai.

¹¹ Api pēe íwe kapi n le ne ácapaá kapi n yé nnya Uléécaá yee keyómecaa-pó rí we n lámaankee, amá api pimewai kópe riyá.

¹² Ukpuúútū uu ukeporipi nkóí maa kapi ye n sée re Efiraati kémeē káoni. Mmeni ame hósu liké ne ketunjeleeme-mē piyóopi pēe n weme ncée n tápile nnya.

¹³ Am pēe kúconcó nnóo-i ne ináme nnóo-i ne antepu nóome nnóo-i yénu, aníri kperinkpekáo ataani anyine nyee rí we yare asahā an léenti.

¹⁴ Aníri anyine nyee mewai píima n wapisi ye nye ke Setani uu tumpó. Ketē nnéí kecáá piyóopi kémeē kaa sónesi re aké pi cápine piké ha ne Uléécaá, rínanje nnéí ute keyaa maa ketúnjé atópi wa.

¹⁵ Aní yē te né Upiima ne sónepole yare uyaa. Uyee n tú un nyáni un umelape ukecáá wailē te úu kape meñmane sónne piké uisei yē ye únarekome le!

¹⁶ Aníri nyē aa piyóopi pē cápine keló kē kapi ye Mé-epiree kémeē n sée re Harimaketóo kémeē.

¹⁷ Usééi-sééi uu ukeporipi keléécaá yáá. Metē cáca menyine ame kenyóonse-i riyóopitū kémeē léeri, men tee re: Li piwai masile!

¹⁸ Ikónne ii yékurente, metē menyine ame léenti ne pikónesenkēe. Ketē ake yénesi. Háí ke písoi apí ne ketē kecáá rí weme, ketē áke píkaí limécó meyá yenjaalē.

¹⁹ Ai kuyu maa hóonene metaani, ketē kecáá ayu nnéí póo lólési, Uléécaá uu pēe kuyu maa Papilóni kecáá léise uu ukuwói píima pita keporipi ku pa.

²⁰ Míni kepápáá sitē nnéí asi wúrunkēe, ápi ayópe pó piyéne rikpá.

²¹ Akóneparepi kone-kone aa keyómecaa-pó leeri aa písoi kecáá lólaari, an mulú yare aparecañaa. Písoi api pēe ásáláú ke akóneparepi aa pi n wai nnya Uléécaá lámaankee ke ntóosi nn meyíkíyiki n tósi nnya.

17

Ketahai kapi ne Papilóni n túhaanene nkó

¹ Lē memáá, piléecaatumē pisēei pepēe sipóripi sisēei m múlī use úú weri úú ne né símisi, uu re: A kam ké ketahai kapi ne uwásánkaí píima n túhaanene pó nyise. Kuyu píima kunyine ye ku kpee míni píima ritime rí we.

² Uyē ke ketē kecáá piyóopi apí ne iwásánkaí wapisi, ketē kecáá pikó póo kó umemaree kpááree mē pita pomēsi.

³ Uléécaá nfaa nn né loni, uléecaatumē uu né kpísi úú ne kucēsi kóima-i sí. Kei kam pēe unósi unyine yē, un ináme weē yee m péirente kecáá tú. Uléécaá alē nyee ikécáá pókorelē te anyíri, in kó áyu aseēi ne akóle kefi má.

⁴ Unósi uyē ilú kuu n tanaalē ye íweē nyaii le in kó peirente. U kó pēe wura ne apare sone ne ikólé nélkóo wailenle. U pēe kó wura keporipi kunje-i múlilenle, ncaai riyíki ne mékperinkpe ncópuri mee umewai kpááree kémeē n léeri men ke yipaalē.

⁵ Tinyíri rinyine aseí nyee m pékaalē ye pēe uritii kecáá wólaalenle re: Papilóni, kuyu maa píima, piwásánkaí ne ketē kecáá mewai kpááree riyíki uni.

⁶ Am unósi uyē yenu kuu Uléécaá pikó menyē ne pepēe Yeesu kecáá aseéra n lése menyē rí ntí un pomaalē. Kam u n yé, ai meyansei nnóo né yipu.

⁷ Uléecaatumē uu pēe né maa re: Yo nnya kai yé nnóo pó yi? Né unósi uyē ne ináme iyē kecáá kuu nní rí tú in áyu aseēi ne akóle kefi má aseí nyee m pékaalē pó símisi.

⁸ Ináme iyē kaa nní rí yé ye peé wele, amá íi nkpéni we. I yé nfáani nkpo kuhore-i rikpáfúme íi ha ne méwoo séé. Ketē kecáá písoi pē anyiri nyee áa háí ketē kekoraane-me nfáa ritelē kémeē n wólaalē api ináme iyē yenu, ai nnóo pi yipu re ináme iyee peé we íi kó nkpéni we, in kó masí kpáfúmene nnya.

⁹ Nté kai nkpéni pise re usoi uké mesóho ne mewéesesóho m pénelē un má: Áyu aseēi nyee ayópe aseēi kecáá ke unósi uyē uu n tú le. A kó piyóopi pisēei le.

¹⁰ Pi pinupū iyóopi pilapile masile. Use ye ne iyóopi tunle. Uco úú kahane n ka. U sóntile úú tonene liké náñai.

¹¹ Ináme iyee pēe rí we íi kó pēe nkpéni rí we pó ticuruu ye kó uyóopi páha-paha le. Iyē ne kó pisēei pē kémeē wele, in tósu iké ha méwoo riséé.

¹² Akóle kefi nyē kaa n yé ye piyóopi kefi le, pēe ápi kahane keyóopitē timmúlú. Amá itunje mekóónú mese kumúnjé ke akóle nyē áa ha ne ináme iyē kesé iyóopi tonene.

¹³ Likei lise kapi pinnéí lákasepó, pin pinnanje ne pin-yóopinanje kpísi pin ináme palē.

¹⁴ Pi yé Risánpipi atápi wa, Tisánpipi ari pi feriyé re ti pipíima Upiima le, tin ko piyóopi Uyóopi nnya. Tisánpipi ne tipikó ke Ulééca uu n sée uu ko pi wée pin ne aseí ri tikilē pó né ko pi feriyé.

¹⁵ Uléécaatumé uu ko pimáa né kpá re: Míni mē kaa nní ní yé, uwásánkaí uyē un meritime tū ye ayu ne asoiwú ne isoipuri ne meyu le.

¹⁶ Akóle kefi nyē kaa nní ní yé ne ináme iyē yé uwásánkaí uyē ipuri yé, ai ulikó nnéí u yóo ai meḡmane u yá. Ai usare takai ai ko nna u toroise múkú-múkú.

¹⁷ Li we re Ulééca ye piakin kémeé wa re piké umela wa piké kesé likei lise n lakasepó piké ko pin-yóopinaje ináme pa, Ulééca anoo kuu ní ma aá ha ne wai.

¹⁸ Unósi uyē kaa nní ní yé yee kuyu maa kpekpee ketē kecáa piyóopi kecáa n-yóopinaje m má.

18

Papilóoni melóle

¹ Lē memáa, am Uléécaatumé uo yee rínanje píima m má yénu un keyómecaa-pó súiri. Uriyu kuu m má metéí ame ketē kecáa kpáii.

² Uu meýá cáai ai cá re: Ku loole, kuyu maa Papilóoni ye loole! Ku panselē aníri ketone ne nípá nfáa kperinkpekóó ní-ye ne nípá kenúipi kperinkpekóó kēye ke pisoí ápi ní la ripóho.

³ Li we re ketē kecáa isoipuri nnéí ye kumemare kpááree mē pita n ntíle. Ku ne ketē kecáa piyóopi ye kesé mewai kpááree wapisile, pikpéense póo ko kulimámákóó píima kémeé memá yénu.

⁴ Kei kam ko keyómecaa-pó metē meo komme re: Pinésoi, ani kukeméé le, áni kape ne kesé kuakópe kémeé n lonaalē nóké ne ásáláú yé nnya.

⁵ Kuakópe ye riculé aá ha ne keyómecaa kám, Ulééca uu pee kumewai nnéí mee áme aseí m má kecáa léise.

⁶ Ani ku wa yare kaku ye picó n wa meo. Ani ko kumewai kópe ku hééle meté. Ani ko píta pape-pape kporipi kaku ye picó n nírise api pom mpape mmē meté ku pa.

⁷ Yare kaku ríyu n wéési aku kumecire likókórikó kēmeé póló meo kani yé mpóocaaí ne íwe kémeé ku ripóló. Ku yé kukefa-i maa re: Inósiyóopi kam nté le, ám ukúmannósi. Káii, ám píkaí nkpó yenune!

⁸ Lē ḡmaa nnya ke ásáláú ase ase aa yé keyáa kesē kukecáa stúime: Lēlee itóí ne nkpó ne nkú, nna nn ko ku toré múkú-múkú. Li we re Upiima, Ulééca yee ne ku n túhaane ye unaje-naje le.

⁹ Ku ne ketē kecáa piyóopi nnéí pee kesé kumewai kpááree ne kulikókórikóó kémeé n lonaalē yé kuitu té, pin ha n yé te kpekpee toré ke ányo aa nní léeri.

¹⁰ Kumpóocaaí píima yé iwame pí wa, api ketaa-pó nyere api ye pee téní re: Iwe! Iwe! Kuyu maa Papilóoni, kuyu naje-naje, itunje mekóónú mese kémeé kapí ne pó túhaane ai márap.

¹¹ Ketē kecáa pikpéense pó ne ko ténile pin ko kpē nnya nkpó tū te úka úu ko we yee yé piyyaalú apehe n lo nnya.

¹² Iyáalú apehe nyē nyee nní wura ne nwóoweni ne apare sone ne ikólé ne asánjáá kecire ne asánjáá wéé nyaii ne asánjáá nyee n tēlu ne áwéé nyee m péirente ne aléé nyee kekphápi m má ne nípá yo kapí ne ásuní n wapisi ne nípá yo kapí ne ana kecire née ne nweni ḡmóho née ne apare tomé n wapisi

¹³ ne likalei-kalei lee m mílú ne kekphápi likó ne tulaali ne tulaali kapi ye n sée re miiri ne tulaali ḡmaa-ḡmaa ne píta ne mékpó ne nto sone ne melukepípi ne ináa ne isán ne isá ne sisannóipi ne pilási ne sisoipipi síco.

¹⁴ Lē kaa n káipinkeé ye ne ketaa pó wale. Likókórikóó ne lē nnéí lee n tēlu ye ne pó pólé. Ai nkpéni kúyene we!

¹⁵ Pikpéense pee kpē nnya memá ní yé yé kuiwe píima iwame n wai api ye pee ketaa-pó nyere api téní, pin ne nkpó tū.

¹⁶ Pi yé maa re: Iwe! Iwe! Kuyu maa kpee asánjáá kecire ilú ne ilú wéé nyaii in ko peirente n lapaalē, kun ko wura ne apare sone ne ikólé wailē ye íwe we kpa!

¹⁷ Itunje mekóónú mese kémeé ke memá píima mē nnéí ame riséé.

Aninói pitikíí nnéí ne picéetóḡ nnéí ne aninói pikeikó nnéí ne pepée míni kémeé n keisi nnéí api pee ketaa-pó n nyenu

¹⁸ pin pupukée, pin kumetore anyo nyánei, api ye pee re: Kuyu maa kúye kecire kpee pee nkú tulaalé?

¹⁹ Api ye ntaai piayu kecáa kóoni pin téní, pin nkpó tū pin cáai re: Iwe! Iwe! Kuyu maa kpē likókórikóó píima kémeé ke aninói pite nnéí pee mínimaa kémeé aninói m má api memá ní yé ye itunje mekóónú mese kémeé panselē kucesi kóima!

²⁰ Lē nnya, liké keyómecaa pikó n láarú. Liké ko nó Ulééca pikó ne pitume ne antepuye n láarú re Ulééca ye ne ku túhaanele ani alari yenu nnya.

²¹ Kei ke uléécaatumē nanḡe-nanḡe unyine uu ripare rinyine kp̄isi yare rináipare uu mínimaa kémeē ri sápo, un tee re: Nní meco kai kuyu maa Papilōni mesōri láurōne, ári yé ko piyéne ku rikpá.

²² Api yé ko ketume kepóyo-i pikéḡepepe ne inyánlū ncōpuri pikó ne pisunsímaa ne pináatōnsímaa pikóme rikpá. Api yé ko kei unyine piyéne rikpá un pinípkei pinyine wai, ápi yé ko unyine pikóme rikpá un nam.

²³ Kéfiráa metéi áme ko kei pikpáii kp̄áne, ápi yé ko ula ne unósi úka metē kō. Lē nnya kápi yé rika kepóyo-i pikóme rinkpá yee re pipókō p̄ee n kp̄éense p̄ee p̄ee ketē nnéi kecáá pinánḡe-nanḡe, aa ko ne mepōsepewai isoipuri nnéi k̄iraasente nnya.

²⁴ Ai ko yá, pi ko antepuyē ne Uléécaa pikó ne p̄ē nnéi kapi ketē kecáá n kō menyē kepómee yénle.

19

Uléécaa yee ipakare te

¹ Lē memáá, am p̄ee linyine keyómecaa-pō komti lin cále yare riwúí metē te: Alelúya! Uróléecaa yee piyulale ne riyu ne r̄inanḡe Ute!

² Upitúhaane ye nyamle pin ko aseí tikilē. Lē kai m p̄ise re piké túhaane kuu ye túhaane. U uwásánkai píima yee p̄ee mēmare kp̄ááree ne ketē n kōpu túhaanele uú ne ukunipe upikéikó menyē mee n kōnu riwome hēéle.

³ Api ko melirú pimáa kp̄a re: Alelúya! Kuyu maa kp̄ee r̄i torē anyō aa yisi aá n taalē ne r̄ipá piyei-pō.

⁴ Piwéése afereē ne pina p̄ē ne lifáakó lina lē ai yisi ai wúla ai Uléécaa yee riyōpitú kecáá r̄i tū yáasi ai re: Amí! Alelúya!

⁵ Metē menyine ame riyōpitú kémeē léeri re: Ani Uróléecaa pakare, nō upikéikó nnéi ne nōo u n wuru, siwá ne piwéése!

⁶ Am p̄ee linyine kom yare risoiwúí metē, yare nkóí maa nnyine mee wólu néē yare ikónē yee mesōri senkeē, lin tee re: Alelúya! Upíima Uléécaa, r̄inanḡe nnéi ute ye uiyōpi tunle.

⁷ Liké r̄o n láarú toké mp̄ōnare píima-i n we toké ne ipakare píima u pa. Tisánḡipi pinásikpiké anyá ye tuimele, tiunosi uu umecire cápine.

⁸ Asánjáá sone melape mee n tēlu áme líka cōhōnelē kapi u pa re uké tā. Asánjáá sone melape memee nní mēwai sone ke Uléécaa pikó api n wapisi.

⁹ Uléécaatumē uu p̄ee né maa re: A woi re p̄ē kapi Risánḡipi pinásikpiké anyá n sée ye pinarekome le! Uu p̄ee ko lē memáá né maa re: Uléécaa ricuruu anōo ye nye!

¹⁰ Kei kam p̄ee uana metene loó ké ne u yáasi, amá uu né maa re: A mepōc̄ire t̄i, kape lē wa! Ne upōkeico le nen ko pipómáreco p̄ee Yeesu iseérakōó n le ukeico. A Uléécaa yáasi aa wúla. Yeesu kecáá aseéra pilēse yee re antepuyē ye aseí símisile.

Usantone yee isā tomé kecáá r̄i tū

¹¹ Kei kam p̄ee keyómecaa yé ken wúkulelē, isā tomé inyine in nyenu. Pi ye Uyee i n tū sée re Asei ne Uykíyiki. Upitúhaane ne atōpi kuu n wai ye aseí tikilenle.

¹² Uinipee ye inalempi le. Ayōpikōḡ kulúí nyee Uriyu kecáá we. U rinyír̄i mále tee n wólaalē, amá umemáá úka ucō úu ri nyu.

¹³ Kutúkanka caacaa kapi ménye rinfe kuu tanaalē. Urinyiri tee Nléécaasimé.

¹⁴ Atōpilee nyee keyómecaa-pō r̄i we ye p̄ee isā tomé tūntilenle an ne u tikilē an ko asánjáá sone tomé melape tántilē áme líka cōhōnelē.

¹⁵ Titéhe rinyine ne meyele p̄ij̄-p̄ij̄ ye unno-i léemelenle uké ne ketē kecáá pisoí kō. Nyōpinanḡe yare nweni kuú ne pi múíne uu kupóri maamaa kémeē Uléécaa, r̄inanḡe nnéi Ute kuwá píima pita pulu.

¹⁶ Tinyír̄i rinyine ye ukutukanka caacaa kecáá ne uritaa kecáá wólaalenle re: Piyōpi Uyōpi ne pipíima Upiima.

¹⁷ Am p̄ee uléécaatumē unyine yenu un ntunḡe kémeē nyenu. Uu cáái ai cá, uu sinúipi nnéi sēe keléecaa-pō n yóosinkeē séi re: Ani kam ani Uléécaa anyá píima kémeē cápine,

¹⁸ ani piyōpi isare ne pitōpiwéése isare ne piyukóó isare ne isansare ne pisantone isare le, ani ko r̄ipá piye, piyupipi ne pilási ne siwá ne piwéése isare le.

¹⁹ Am p̄ee ináme ne ketē kecáá piyōpi ne piatōpilee yenu pin cápinelē te piké ha uyee isā kecáá r̄i tū ne ukutōpilee atōpi wa.

²⁰ Kei ke p̄ē api p̄ee ináme ne antepu nōome t̄i. U ye p̄ee ináme keyu-i mēwai píima n wapisile ap̄i ne pep̄ee inwá pikecáá m̄ má pin ko ik̄eyu kapi r̄i serí yáasi pin wulai k̄iraasente. Api piketé kp̄isi ne pinfaa ap̄i nna kuhore kp̄e-i ke linyine ai r̄i we yare nfúr̄ō toi kémeē sápo.

²¹ Api pitór̄ō ne ritéhe tee p̄ee uyee isā n tū nno-i n léemelē kóni. Sinúipi nnéi asi p̄ee piisare le ai sí toru.

20

Aḡmē kūkotokú kuse iyóopi metone

¹ Kei kam pɛɛ uléécacatumɛ unyine yē un keyómecaa-pó súiri un mehóre kehánne ne akpanii maamaa anyine kunípe-i muleilē.

² Uu kúconcó, iwáa kpurɛ iyē kapi ye n sée rɛ kuníri ne Setani tini uu paasi, aku lē m pahaalē aḡmē kūkotokú kuse kèmeɛ.

³ Uu mehóre kèmeɛ ku sápo uu kukecáá ká áku kape kó ne pisoni n kiraasente hái ne aḡmē kūkotokú kuse kpē kuké ha ne tene nnya. Lē memáá, li pise rɛ uké pɛɛ nkáripɛ ku fénne.

⁴ Am pɛɛ ayóópitú yenu. Ai pɛpɛɛ akécáá ní tū rínajɛ he rɛ piké ye ne túhaane. Am kó pē kapi iso n corii rɛ pi Yeesu ne nléécasimé kecáá aseéra lese nnya amífri yenu. Am kó pɛpɛɛ ápi rinwúla piké ináme yáasi, ápi kó inwáɛ piatii néɛ pianipe-i má akó yénu. Api nfáa pɛɛri, pi ne Kirisi ápi kesé iyóopi tone aḡmē kūkotokú kuse.

⁵ Píkɔpɔkpɔ picó ápi nfáa pɛɛme hái aḡmē kūkotokú kuse kpē akú ha ne tene. Píkɔpɔkpɔ kèmeɛ meyiɛe foí ye mē.

⁶ Pɛpɛɛ píkɔpɔkpɔ meyiɛe foí mē kèmeɛ n yisi ye nkínɛɛɛ-i wele, pin kó Uléécacaa pikó! Nkpɔ lírú rín pikecáá rínajɛ níka má. Amá pi pansene pɛpɛɛ ye Uléécacaa ne Kirisi inyóonse n wa. U ne pē ápi aḡmē kūkotokú kuse kpē kèmeɛ kesé iyóopi tone.

Pi Setani feriyɛ

⁷ Aḡmē kūkotokú kuse kpē kun ha píyɛi n tómpɔ, ápi pɛɛ Setani ukukpaniilee-i léseri.

⁸ Uu pɛɛ léeri uu isoipuri nnyí nnéi yɛɛ nṓpá ketē kuwélé kúye-i ní we cápɛne, leleɛ Kókɔki ne Makókɔki rɛ iké ukecáá ríkɔpá uké ne atɔpi wa. I kultú wele yare mínimaa nnyine.

⁹ Ii ketē nnéi kecáá yipu ii Uléécacaa pikó ketɔpikale ne ukuyu lala kekále wai. Amá nna nnyine nn keyómecaa-pó súiri nn i tore.

¹⁰ Ai Setani yɛɛ pɛɛ i n kiraasente nna ne linyine yare nfúrō toi kupɔre-i sápo. Kei ke ináme ne antepu nɔɔme ápi we. Ai pɛɛ i n fikiise ketúnjé ne kesine hái ne nṓpá píyɛi-pɔ.

Ketahai tɔrɔɔ pitúhaane

¹¹ Am pɛɛ riyóópitú ne uyɛɛ rikécáá ní tū yenu. Ketē ne keyóme asi ukeyu-i wuru asi pékesi ápi siana yē.

¹² Am pɛɛ píkɔpɔkpɔ yenu, piwééɛ ne siwá, pin tiyóópitú keyu-i nyéɛilē. Ai átelé perei ai kó ritelé ricó péré. Tereɛ nfáa ritelé. Píkɔpɔkpɔ mewai ye átelé nyē kèmeɛ wólaalenle. Ai nṓpá úye mewai kecáá ne u túhaane.

¹³ Mínimaa ame píkɔpɔkpɔ pɛɛ mekemeɛ ní we leseri. Nkpɔ ne píkɔpɔkpɔ keló pɔó kó píkɔpɔkpɔ pɛɛ kei ní we leseri ápi nṓpá úye mewai paí ápi ne mekecáá u túhaane.

¹⁴ Ai nkpɔ ne píkɔpɔkpɔ keló kpísi ai nna kupɔre-i sápo. Nna kupɔre kpē, nkpɔ lírú ye mmé.

¹⁵ Ai nṓpá úye rinyiri tɛɛ ári nfáa ritelé kèmeɛ ní we kpísi ai nna kupɔre-i sápo.

21

Keyómecaa fale ne ketē fale

¹ Am pɛɛ keyómecaa fale ne ketē fale yenu, keyómecaa foí ne ketē foí ye pitónjé masile lē, mínimaa áme kó we.

² Am kó Uléécacaa kuyu, Yerusalem fale yenu kun Uléécacaa kèmeɛ-pó leeri kun súiri, kun kumecire cápɛnelē yare unósi fale yɛɛ ula m mé.

³ Am tiyóópitú kèmeɛ meté cáca menyine komti, men tee rɛ: Uléécacaa kunyóonsecańjé ye nkpéni nkú sisoipiri kèmeɛ. U yé pikeɛɛ n we, ápi pansɛ upisoɛ, pi ne Uléécacaa ricuruu ápi pɛɛ kesé n we.

⁴ U yé pimenini nnéi pi tinnente, nkpɔ rín yé kó piwéɛ rikpá, nkpɔ pitone ne itu ne ntóosi rín yé kó n we, ke mekeɛ-me líkó ai pitónjé ní masí nnya.

⁵ Uyɛɛ pɛɛ riyóópitú kecáá ní tū uu pɛɛ né maa rɛ: Pó yéɛ, ne nṓpá yo pansesele lifále. Uu kó kpá rɛ: A woi! Anó nyē ye nsímései le, lē kai kó lene.

⁶ Uu kó pimáá né kpá rɛ: Li piwáɛ masile! Néɛ Ufoi ne Utóroo, Kékoraane ne Kétɔ. Né nkó ke nníɛ nn ní we míni mee ye nfáa n he nhói pa faalaa.

⁷ Uyɛɛ n feriyɛ líkó ye nní kuu n yénune: Néɛ yé Uuleecaa, uyé uu kó kenépipi.

⁸ Amá piwamei ne pɛpɛɛ ápi aseɛ n tíkílɛ ne pɛpɛɛ icírɛ n wai ne pisoikó ne pɛpɛɛ méwoo méwoo n wai ne menírihélaawai pikó ne pɛpɛɛ piléé n nyóonse ne pinóome nnéi ncɔpuri pó ketone ye nna ne linyine yare nfúrō toi kupɔre kèmeɛ wele. Nkpɔ lírú ye mmé.

Yerusalem fale

⁹ Lē memáá, piléécacatumɛ pisɛɛi pɛpɛɛ pɛɛ sipóripɛ siseɛi m múlilɛ use uú weri uu né maa rɛ: A kam ké unósi fale pó nyíɛ, uyɛɛ Risánjipi unósi.

¹⁰ Kei ke Nfáasone nn kenécáá súime, Uléécaatume uyé uu né kpísi uu ne riyópe maamaa ne ricáca rinyine taá. Uu pee Uléécaa kuyu, Yerusalem yenu kun keyómecaa-pó Uléécaa kémeé léeri kun súiri.

¹¹ Uléécaa mmule ye pee kukamé wele, ku pee télule yare ripare sone kecire née yare ripare hméi-ηmei kémeé ke usoi uu ye umecire n nyáni yare kenípeenyáni yelépi kémeé.

¹² Mmele maamaa ne ncáca nnyine ye pee ku kónúlenle, sipoo kefi ne sité kapi n luri, piléécaatume kefi ne pité pin si mé. Isirayeli pikó imarepuri kefi ne ité iyé anyiri ye sikecáá wólaalenle.

¹³ Sipoo sitaani see ketunjeleeme-mé nyáni, sitaani itunje kuluke-luke-mé, sitaani itunje kumii-mé, sitaani kecópe, sitaani ketunjelolé-mé.

¹⁴ Akúipare kefi ne até an apare nyé kecáá wólaalé.

¹⁵ Uyee lé né n símisi ye wura kekpápi kapi ye ne ní musí múflenle uké ne kuyu ne kusipoo ne kummele mújesi.

¹⁶ Kuyu awélé kena ye pee mecáa sále. Kumecaa ne kumepéré ye pee sále. Uu kekpápi ké ne kuyu músu aí lelu kilometiri ákotokú até. Kumecaa ne kumepéré ne kumecá ye pee sále.

¹⁷ Uu mmele pó ko músu, aí lelu apáha kuwóó ne afeéré ne até kumúnjé. Sisoipipi memúnjé ne uléécaatume memúnjé ye me.

¹⁸ Apare hméi-ηmei kapi ne mmele mó api kuyu pó ne wura yíkíyiki ηmane móm, lin péé we yare sínípeenyáni.

¹⁹ Apare sone nnéi ncápuri kapi mmele akuipare kecáá karikee re líké pinyáni n nyamí. Tipare hméi-ηmei kapi rikúipare foi kecáá wa, api kusópe rikó rilírú kecáá wai, api míni kulúu rikó ritáánú kecáá wai api ko mehóle rikó rináii kecáá wai.

²⁰ Api ríwée yare ménye rinúpu kecáá wai, api ko ríwée rikpúúlu kecáá wai, api wura rikó risééi-sééi kecáá wai api risannye ntone ripáha-paha kecáá wai, api metuhuta rikó riléé-leé kecáá wai, api metuhuta ne mehóle cóhóne rikó rífifi kecáá wai, api ríwée ntone yare rihúhúhúpare kefi ne mese rikó kecáá wai, api mékolóta rikó kefi ne rilírú kecáá wai.

²¹ Sipoo kefi ne sité sé pó ne ikólé kefi ne ité le. Nkólé nse nse kapi ne nípá ihánaa íye wa. Kuyu ripáhó pó ne wura ηmane le, lin peirente yare kenípeenyáni.

²² Am kei kunyóonseacání yé. Upiima, Uléécaa, rínaηe nnéi ute ricurruu ne Risánpipi pee kuyu kpé kunyóonseacání.

²³ Aí nkpáni pise re itunje née iwáre iké kei metéi n wai. Li we re Uléécaa meyoopi metéi ye ku kpáiiilenle, kuiyipuke yee Risánpipi.

²⁴ Ayu písoi yé kumetéi kémeé sone, keté kecáá piyoopi api kei ne piméyoopi hapo.

²⁵ Ke kesine áke yéé kei pikai n wa nnya ke kusipoo ási yéé ko pikai n hánaalé.

²⁶ Lé nnéi lee isoipuri kémeé meyoopi ne ríyu m má kapi ne kei sónepo.

²⁷ Líkperinkpekóó líka née usoi nkó yee ncaai riyíkí n wai un ko nnóome má uu kei melone má. Pé anyiri nyee Risánpipi nfaa ritelé kémeé n wólaalé mecire pee ye kei lompo.

22

¹ Uléécaatume uu ko nkói mmé-i ke nfáa nn ní we né nyíse, nn we cáicái yare kenípeenyáni yelépi, nn Uléécaa riyóopitú ne Risánpipi kémeé-pó leeri.

² Kuyu kecópe kní pee wólu nn ne ncée maa tikilé, kuléé kpee ye nfáa n he kun nsipéé kecópe nyenu. Kefi ne meté kaku ye mari, aku ye nípá iwáre íye kémeé apipi toresi. Kuapei yéé písoi itói paisele.

³ Anó áa kei líka kecáá we. Kuyu kémeé ke Uléécaa riyóopitú ne Risánpipi riyóopitú ari ye n we upikeikó pin kei u yáasi.

⁴ Pi yé ukeyu ye, Urinyiri ari ko piatíi kecáá n wólaalé.

⁵ Kesine áke wene, aí ye ko kei kéfíríaa metéi née itunje metéi pise, ke Upiima Uléécaa uu pi n kpáiiilé nnya. Api pee iyóopi n tú ne nípá píyei-pa.

Yeesu mekame

⁶ Uléécaatume uu pee né maa re: Inósimé iyé ye nsímései le. Lé kai ko lené. Upiima Uléécaa yee ye n tíyese antepuye api símisi ye uuleecaatume tummele re uké upikeikó lelee nfáani n waine nyíse.

⁷ Yeesu uu re: Nó yéé, ne nfáani sónepole. Nkó yee kóso-pó nsímé mee rítelé ntí-i ní we m múflé ye únarekome le.

⁸ Né Yohani, née mewai mé kó am ko yenu. Kam n yé am ko kom, am uléécaatume uyee mewai né n nyísente ana-i lolu re ké u yáasi.

⁹ Amá uu pee né maa re: A mepócíre tí, kape lé wa! Ne upókeico le nen ko pipómáreco antepuye ne pepée ritelé ntí nsímé ní múflé ukeico! A Uléécaa yáasi aa wúla!

¹⁰ Uu ko pimáa né kpá re: Kape lelee kóso-pò n waine nsímé ritelé ntí m pékaalé! Itunje ye tule re tinsímé mmē nké wa.

¹¹ Nkó yee úu lisone n wai uké n nɔ́jlé úu kape lisone n wai. Nkó yee mékperinkpe m póríilé uké umecire mékperinkpe pipórii n kpáselē. Nkó yee lisone n wai uké lisone piwai ne kényu n sí, nkó yee ní nyaní cáká-cáká uké n nyaní cáká-cáká un ne kényu sí.

¹² Yeesu uu re: Pò yēe, ne nfáani sónepòle. Inéhéé kam ne wepò ké nípá úye mewai kulaa u pa.

¹³ Néé Ufoí ne Utóròò, Ukpéè ne Upírē, née ko Kékoraane ne Kéto.

¹⁴ Mpi pee pisitukanka caacaa n heere piké ne kuléé kpee ye nfáa n he apipi n yé piké ko ne sipoo-mē tintíki piké ne kuyu-i lompo nnya ye pínarekome le!

¹⁵ Amá pepere mepòpi ní we ne menírhélaawai pikó ne méwoo méwoo mewai pikó ne pisoikó ne pepere piléé n nyóonse ne nípá úye yee nnóome ní la un ko n wai piké léepò!

¹⁶ Né Yeesu, ne unéléécaatumee tumpòle re uké Uléécaa icápine kémeé nó símisi re aseí ye nye. Ne Tafiti kumare kémeé kewā píré le. Néé rimarewarepi tee n tēlu.

¹⁷ Nfáasone ne unósi fale ye maa re: A kam. Nkó yee lē n kò pòoké ko maa re: A kam. Nkó ke nnírē nn ní we uké kam. Nkó yee míni mee ye nfáa n he ní la uké me yósi faalaa.

Tinòò tóròò

¹⁸ Mpi úye yee kóso-pò nsímé mee ritelé ntí-i ní we n kò kam símisi re aseí ye nye. Uye un kei linyine rinkpápo, Uléécaa yé ásaláú nyē kecáá kapi ritelé ntí-i n símisi liute uyē isoi kémeé rikpápo.

¹⁹ Uye un ko kóso-pò nsímé mee ritelé ntí-i ní we kémeé inóosimé inyine n lese, Uléécaa yé liute uyē líkó lee kuléé kpee ye nfáa n he kémeé ne kuyu kémeé ní we lese. Pi linsímé ritelé ntí-i símisile.

²⁰ Uyee n símisi re likei lee aseí le ye maa re: Eee, ne nfáani sónepòle. Amí! A kam, Upíima Yeesu!

²¹ Upíima Yeesu uké nípá úye ípeelée nyíse!